

ՀԱՅ ԳԻՐՔԸ

1801-1850 ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻՆ

1967

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԿՈՒԼՏՈՒՐԱՅԻ ՄԻՆԻՍՏՐՈՒԹՅՈՒՆ

Ա. Ֆ. ՄՅԱՍՆԻԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԴՐԱԴԱՐԱՆ

ՀԱՅԿ ԴԱՎԹՅԱՆ

ՀԱՅ ԳԻՐԲԸ 1801-1850 ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻՆ

ՄԱՏԵՆԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

Խմբագրությամբ Հ. Ս. ԱՆԱՍՅԱՆԻ

Министерство культуры Арм. ССР
Государственная республиканская библиотека Арм. ССР
им. А. Ф. Мясникяна

А. М. ДАВТЯН

Армянская книга в 1801—1850 гг.
Библиография

Редактор: А. С. Анасян
(На армянском языке)

Ереван 1967

ՀԱՅ ԳԻՐՔԸ 19-ԸՄԻ ԳԱՐԻ ԱՌԱՋԻՆ ԿԵՍՈՒՄ

«...Հրաման տայ ընակչաց աշխարհին՝
ուսանելի դիտես և դիպուս հայկական»:

Մ. Խորենացի, գիրք Ա, գլ. ԺԴ:

Պատմական անցյալը յուրաքանչյուր ժողովրդի ինքնաճանաչողության լավագույն միջոցներից մեկն է: Սակայն անցյալը անկրկնելի, անդառնալի է և նրա մասին պատկերացում ենք կազմում գրական աղբյուրների, կենցաղային իրերի մնացորդների, նարտարապետական կառույցների, արվեստի կոթողների միջոցով: Այդ հուշարձաններից ամենախոսունն ու կենդանին գիրն է ու գիրքը: Ահա թե ինչու սերունդների համար այնքան թանկ է ամեն մի հնագույն վիմագրություն, մազաղտթյա պատառիկ, ձեռագիր կամ տպագիր մատյան:

Գիրք և գիրքը նաև ամեն մի ժողովրդի հոգևոր-իմացական կարողությունների, նրա լավագույն հասկանիչների ցուցանիշն են, իսկ հայերի համար՝ նաև ազգային ինքնապահպանության միջոց: Մեր մահմեդական ու քրիստոնյա հարեանները միշտ չէ, որ մեզ ցանկացել են ընկճել ուժով: Շատ հաճախ նպատակը ավելի «խաղաղասիրական» է եղել. ձգտել են նսեմացնել, անտեսել մեր հոգևոր արժեքները, խլել մեր լեզուն, հավատը, ազգային ոգին, միով բանիվ՝ ստրկացնել մեզ:

Դրա առաջն առնելու երկու գեներ են ունեցել հայերը՝ գիրք և սուրբ: Դրանումն է եղել թերևս բազմաթիվ փորձություններից հաղթական դուրս գալու գաղտնիքը: Եվ հիմա՝ Վարդանանց հերոսամարտով, արար, սելջուկ-թաթար նվաճողների և ներկա դարում մեր ժողովրդին ընաջնջելու ելած ջարդարարների դեմ մղած պայքարով ու կենսունակությամբ հպարտանալուց ավելի, հպարտանում ենք մեսրոպյան գրերով, մեր աշխարհահռչակ պատմիչներով, հայկական վաղեմի վերածնունդով ու միջնադարյան բանաստեղծու-

թյամբ, ձեռագիր հարստություններով ու տպագրության վաղեմությամբ:

Որքան խորն է արմատը, այնքան հզոր ու դիմացկուն է կաղնին: Խոր արմատներ ունի ինչպես հայոց այբուբենը, այնպես էլ հայկական տպագրությունը: Խորհրդային բաղմազգ միության ժողովուրդների շարքում հայերին է պատկանում հնագույն տպագրության պատիվը: Հայերեն առաջին տպագիր գիրքը Հայաստանը շրջապատող արևելյան ժողովուրդների առաջին գրքերից հարյուրամյակների ավագություն ունի: Թվով մեզանից շատ ու շատ և դարավոր պետականություն ունեցող Իրանում պարսկերեն առաջին գիրքը տպագրվել է 1830 թ., երբ նույն Իրանում հայերը տպարան են հիմնել և գրքեր են տպագրել դեռևս 1641 թվականին: Թուրքիայում առաջին թուրքերեն գիրքը լույս է տեսել 1729 թ., այն դեպքում, երբ հայերը Կ. Պոլսում գրքեր են սկսել տպագրել 1565 թվականից:

Հայ հնատիպ (այսինքն մինչև 1800 թվականը լույս տեսած) գիրքը մեր միության մեջ առաջիններից է նաև իր քանակով: Այս հարցում այն պիչում է միայն ռուսերեն գրքին: Մինչդեռ հնատիպ գրքեր ունեցող բելոռուսների, ուկրաինացիների, լատվիացիների, լիտվացիների, էստոնացիների, մոլդավացիների, վրացիների հնատիպ գիրքը 85 կամ ամենաշատը 700 անուն է կազմում, հայերի հնատիպ գրքերի քանակը 1000-ի է հասնում¹:

1 Մինչև 1800 թվականը տպագրված գրքերը հնատիպ են անվանվում տպագրության համաշխարհային պատմության հետևություններով: Այդ պատմությունը բաժանվում է երեք շրջանի:

ա. Տպագրության գյուտի սկզբնավորումից՝ 1448—1450-ական թվականներից մինչև 1500 թվականի դեկտեմբերի 31-ը անվանվում է խանձարրային (ինկունարուլային) շրջան, իսկ գրքերը՝ խանձարրային գրքեր կամ ինկունարուլներ:

բ. 1501—1800 թ. ներառյալ՝ հնատիպ շրջան, իսկ գրքերը՝ հնատիպ:

գ. Իրանից հետո նոր շրջանն է, իսկ գրքերը կոչվում են նորատիպ:

Հայերը խանձարրային հրատարակություններ չունեն: Հայերեն առաջին գիրքը, ըստ փաստացի տվյալների, լույս է տեսել 1512 թ.:

Հայկական տպագրության պատմության համար դուցե ավելի ճիշտ կլինեն հնատիպ շրջան անվանել մինչև 1850 թվականը, որը և կհամընկնեն մեր նոր դրականության սկզբնավորման և աշխարհագրարի իրրև գրականության լեզու ճանաչվելու ժամանակին: Սակայն արդեն ավանդական դարձած կարգից շնորհիվ համար մենք ևս մինչև 1800 թվականը կանվանենք հնատիպ շրջան, իսկ 1801—1850 թվականների ժամանակահատվածը՝ անցման շրջան:

Եվ արտակարգ ու անսպասելի չէ, որ այս հաստատուն հիմքի վրա ավելի բաղձարեղուն ու բաղձարովանդակ եղավ հաջորդ հիսնամյակը:

Խոսելով Մխիթարյանների տպագրական գործունեության մասին, մեծանուն գիտնական Մանուկ Աբեղյանը գրում է. «19-րդ դարու առաջին կեսը մի բուռն գործունեության շրջան է Մխիթարյանների համար, երբ նրանք հրապարակը լցնում են իրենց գրական աշխատանքներով և թարգմանություններով, ավելի շատ գրքերով, քան կարդացողներ կային, և շատ շատ ավելի, քան հասկացողներ»¹:

Այս նույնը կարելի է ասել նաև տպագրական-մշակութային բոլոր կենտրոնների մասին: Հնուց գոյություն ունեցող տպարանները առաջվա տարեկան մեկ-երկու գրքի փոխարեն այժմ տասնապատիկ անգամ ավելի հրատարակություններ են ունենում, տարբեր վայրերում բացվում են նորանոր տպարաններ: Նախորդ երեք հարյուր տարիներում լույս տեսած հազար անուն գրքերի դիմաց այս հիսնամյակում դրանց թիվը 1650-ից ավելի է (չհաշված պարբերականները): Եվ եթե հին հրատարակությունները մեծ մասամբ կրոնա-բարոյական բովանդակությամբ էին, ապա այս տարիներում գերակշռողը պատմա-բանասիրական, գիտական ու գեղարվեստական, դպրոցական-ուսումնական ինքնուրույն և թարգմանական հրատարակություններ են:

Նկատելի է մի շատ կարևոր հանգամանք. հայ տպագրության սկզբից մինչև 1850 թվականը լույս տեսած մոտ 350 անուն արևմրտահայ և արևելահայ աշխարհաբար գրքերից ավելի քան 315-ը տպագրվել են այս շրջանում: Մշակութային բոլոր խոշոր կենտրոններում երևան է գալիս տպագիր խոսքի ամենից շատ տարածվող տեսակը՝ մամուլը:

Ինչո՞վ էր պայմանավորված այդ ընդհանուր վերելքը, որո՞նք էին այն պատճառները, որ նոր թափ ու որակ էին հաղորդում տպագրության գործին:

Գիրքը և մամուլը, որոնք մտավոր շարժման և գաղափարների

¹ Մ. Աբեղյան, Հայոց հին գրականության պատմություն, հտ. 2, Ե., ԳԱ հրատ., 1946, էջ 441:

արտահայտության կարևորագույն միջոցներից են, սերտորեն կապված են հասարակության կյանքում տեղի ունեցող փոփոխությունների հետ։ Եվրոպայում խմորվող հեղափոխական-լուսավորական գաղափարները թափանցում էին արևելք և ամենապատասխանատու հոգը դառնում հին մշակույթ ու պատմական անցյալ ունեցող հայ իրականության մեջ։ Եթե հայ մտավորականության բոլոր խավերը չէ որ ոգևորվում էին հեղափոխական տրամադրություններով, ապա համենայն դեպս նրանցից մեծ մասի սրտին մոտ ու հարադատ էր խավարի տիրապետությունից լուսավորության, կրթության միջոցով ազատվելու գաղափարը։

Մյուս կողմից, քաղաքական կյանքում տեղի ունեցած իրադարձություններ, որոնք հայությանը և նրա առաջավոր մտավորականությանը հույսեր ներշնչեցին իրականացած տեսնելու ազգային ազատագրության այն գաղափարները, որ դարերի վեր ժողովուրդը փայփայել, պահել էր իր սրտի խորքում և որոնք ծնվել, ձևավորվել էին հնդկահայ գաղթավայրում նախորդ՝ 18-րդ դարի վերջին քսանհինգամյակում՝ «Որոգայթ փառաց» և «Հորդորակ» անուններով։

Այդ իրադարձություններից ամենակարևորներն էին դարի հենց սկզբներին Անդրկովկասի մի ղզալի մասի միացումը Ռուսաստանին։ Իսկ որոշ ժամանակ անց, 1828 թ., հայ ժողովրդի համար փրկարար իրադարձությունը՝ Արևելյան Հայաստանի անջատումն Իրանից և միացումը Ռուսաստանին։ Խավար, խոշ ու խութերով լի դարավոր ճանապարհը ետևումն էր արդեն։ Հայության համար ինքնուրույն կյանքով ապրելու, ազատ շնչելու, մարդկության առաջավոր մտքին հաղորդակից լինելու և, վերջապես, հզոր տերության հովանու տակ իր պետականությունը վերականգնելու հուսալի դրոշներ բացվեցին։ Թե ինչպիսի խանդավառությամբ հայ ժողովուրդն ընդունեց այդ, կարծես թե տեսնում ենք մեր աչքերով, լսում ենք ցնծության ձայները, երբ թերթում ենք «Վերք Հայաստանի»-ն։ Իսկ հեռավոր ափերի հայության իղձերի արտահայտությունն էր Մեսրոպ Ռադիսդյանի հռչակավոր նամակը, որ նա սկսում էր հայ մարդու համար ամենաթանկ բառերով. «Աչքներդ հաղար լույս»...

Ամբողջ աշխարհում սփռված հայկական կրոնական-ուսումնական և կրթական-լուսավորական ընկերությունների տարեգրությունը մեծ մասամբ սկսվում է այս հիսնամյակում։ 1815 թվականին Մոսկվայում արդեն գործում էր նոր ժամանակների հայկական

բարձրագույն ուսումնական առաջին հաստատութիւնը՝ Լազարյան ճեմարանը։ Մոտավորապէս մեկ տասնամյակ հետո՝ 1824-ին Ներսէս Աշտարակեցու ջանքերով բացվում է Ներսիսյան հոգևոր դպրոցը իր տպարանով։ Արտակարգ աշխուժութիւն է սկսվում Արևմտյան Հայաստանի հետ սերտորեն առնչված Կ. Պոլսում և Զմյուռնիայում։ Դեռևս 1790 թ. Կ. Պոլսում բացված Մայր դպրատունը և նրան կից տպարանը հաջորդ դարի առաջին տասնամյակներում էր, որ բարգավաճ վիճակի հասան։

1838 թ. Կ. Պոլսի Սկյուդար թաղամասում բացված «Ճեմարան ս. Նրուսահեմի» գիշերօթիկ, այժմյան իմաստով միջնակարգ դպրոցը, ժամանակի բարձրագույն ուսումնարանն էր, ուր մեծ տեղ էր հատկացվում հումանիտար և ճշգրիտ գիտութիւններին։ Դպրոցաշինութեան գործում մեծ ծառայութիւն ունեն Մխիթարյանները, որոնք 1808 թ. Կ. Պոլսի Պերա և Ղալաթիա թաղամասերում բացում են իրենց դպրոցները։ Մեծ համբավ ունեին Մխիթարյանների Իտալիայի հին համալսարանական քաղաք Պադուայում հիմնադրած Մուրադյան (1834 թ.) և Վենետիկում՝ Ռաֆայելյան (1836 թ.) վարժարանները, որոնցում աճեցին Պեշիկթաշլյանի, Արփարյանի նման սաներ։

Զմյուռնիայում տարիներ առաջ հաստատված սուրբ Մեսրոպի անունով վարժարանը 1825 թվականից վերակառուցվեց ու վերափոխվեց, դարձավ գիտութեան կենտրոն։

Կրթական գործը Արևմտյան Հայաստանում հատկապէս մեծ ծավալ է ստանում 1830-ական թվականներին, երբ հրապարակ է գալիս «Թանգիմաթ» կոչված բարենորոգումների հրովարտակը։ Այն խոստանում էր ազգերի իրավահավասարութիւն, մամուլի ու խոսքի ազատութիւն, հավաստում էր անձի ու գույքի ապահովութիւն, հնիշերիների, բեկերի ու մուլաների կամայականութիւնների սանձահարում։ Ու թեև, ինչպէս հետագայում պարզվեց, այդ բոլորը անիրականանալի խոսքեր էին միայն, բայց չէին կարող խանդավառութիւն չառաջացնել ժամանակի առաջավոր մտածողների, մանավանդ այլազգի ու հայ մտավորականութեան շրջաններում։ Շրջաթափած ձեռքերը մի պահ արձակված էին։ Հիմնադրվեցին մի շարք նոր կրթական-բարեգործական ընկերութիւններ ու դպրոցներ, իրենց գործունեութիւնը ծավալեցին նախկինում եղած, բայց անկատելի կամ գաղտնի գործողները։ Եթե սկզբներում Կ. Պոլսում, օրինակ, գոյութիւն ունէր կրթական-լուսավորական մեկ կազմակերպութիւն միայն՝ 1810 թ. Վենետիկյան Մխիթարյանների մաս-

նակցությամբ հիմնադրված «Արարատյան ընկերությունը», ապա քառասնական թվականների սկզբներին կային մի քանի այդպիսիներ, որոնցից էր 1841-ին հիմնադրված «Ուսումնական ընկերություն»-ը, Վիեննայի Մխիթարյանների ջանքերով 1843-ին՝ «Արամյան ընկերություն»-ը, 1846-ին՝ «Համադղյաց ընկերություն»-ը, Զմյուռնիայում իրենց գործունեությունն սկսեցին «Սյունյաց ընկերություն»-ն (1841) ու «Արագածոնյաց ընկերություն»-ը (1843)։ Կ. Պոլսում և Արևմտյան Հայաստանի հայաշատ այլ վայրերում ուսումնական-լուսավորական հիմնարկների ու կաղմակերպությունների թիվը միայն դարի առաջին կեսում տասնյակների էր հասնում։

Այսպիսի կրթական-լուսավորական կենտրոններ են ստեղծվում նաև Արևելյան Հայաստանի հետ կապված հայաշատ քաղաքներում։ Բոմբեյում 1810-ական թթ. հիմնադրվում է «Օճանսփոյանց ընկերություն»-ը, Կալկաթայում 1821 թ. բացվում է «Մարդասիրական ճեմարան»-ը, իսկ 1845-ին՝ «Արարատյան ընկերություն»-ը։ Համարյա բոլորն էլ ունեին իրենց տպագրական մեքենան ու պարբերականները և հիմնական խնդիրներից մեկն էլ ժողովրդի համար օգտակար գրքեր հրատարակելն էր։

Հայկական տպագրության և հասարակական կյանքում գործուն մասնակցություն են ունեցել նաև բողոքականները։ 20—30-ական թվականներին նրանք երևան են գալիս Շուշիում, Կ. Պոլսում, Զմյուռնիայում, Կալկաթայում։ Իրենց գործունեությամբ և ապագային գաղափարախոսությամբ ընդհանրապես վնաս հասցնելով հայ ժողովրդի ազգային միասնությանը, նրանք սակայն մեր այսօրվա աշխարհաբարի տարածման սկզբնավորման հարցում որոշ դեր են խաղացել։ Հայտնի է, որ այն ժամանակ երբ աշխարհաբարը պաշտոնապես չէր ճանաչված իբրև հայ ժողովրդի գրավոր լեզու, նրանք իրենց կրոնական դավանանքը ժողովրդի մեջ դյուրությամբ տարածելու նպատակով հրատարակեցին բավականաչափ աշխարհաբար գրքեր, որոնք այսօր, մանավանդ արևելահայ աշխարհաբարի պատմության աղբյուրներից են հանդիսանում։

Հասկանալի է, որ այլևայլ խմբավորումների, կրոնական տարբեր դավանանքների պատկանողների գործունեությունը չէր ընթանում մի ըղձալի ներդաշնակությամբ։ Մեր նպատակը այդ ներհակությունների բացահայտումը չէ։ Նշենք միայն, որ դրանցից յուրաքանչյուրն աշխատում էր իր տպարանն ու տպագիր օրգանն ունենալ, ավելի ստվար համախոհների բանակ ստեղծել և իր ետևից

տանել արթնացող, դեպի լույսն ու ազատութիւնը ձգտող ժողովուրդը: Միայն Հնդկաստանում, օրինակ, 1809—1831 թվականներին միմյանց ետևից բացվեցին Մատուր Աղավալյանի, Օճանսրփրոյան ընկերության, Ավետ Զնթլումյանի, Պողոս Հորդանանյանի, Մարդասիրական և Եպիսկոպոսական ճեմարանների, Սկրտող միսիոնարների տպարանները: Նոր, մասնավոր տպարաններ են բացվում Մոսկվայում, Թիֆլիսում, Աստրախանում, Շամախիում և այլուր:

Եվ այս ամենի արդյունքը գրքերի մի ամբողջ աշխարհ է: Որքան ավելի էս խորանում այդ աշխարհում, այնքան ավելի հետաքրքրական ու գրավիչ է դառնում այն: Սրբում էս դարերի փոշին, դեն նետում ավելորդն ու հնացածը և աշքերիդ առջև բացվում են մեկը մյուսից արժեքավոր գրական ու գիտական գործեր՝ անսպառ նյութեր գիտության բոլոր ճյուղերի ու նրանց պատմության համար:

Նկատենք նաև, որ հնատիպ ու հետագա, անցման շրջանի, գրքերը ոչ միայն ատաղձ են հայ մշակույթի պատմության, այլև գործնական ու համեմատաբար մատչելի աղբյուրներ միջնադարյան գիտության ու կյանքի ճանաչողության ճանապարհին: Դրանք մի յուրահատուկ կամուրջ են հին և նոր ժամանակների միջև: Առանց դրանց հետ ծանոթանալու հայերեն ձեռագիր մատյանների սկսնակ ուսումնասիրողը դժվարությամբ կհասնի իր նպատակին: Որինակ, հնագույն շափերի, կշիռների, թանկագին քարերի, դրամների, առևտրի հարցերով զբաղվողի աշխատանքը շատ ավելի կհեշտանա, եթե նախ ծանոթանա Գեորգ Պալատեցու պարսկերենից թարգմանած «Ականց գիրք» և Հարություն Ավգերյանի «Բացատրութիւն շափուց և կշռոց նախնեաց» գործերին: Նույնը կարելի է ասել աստղաբաշխության, փիլիսոփայության, բժշկության և այլ առարկաների վերաբերյալ:

Որպեսզի ծանոթանանք տպագիր խոսքի այդ աշխարհին՝ շփոթում ենք նրա մանրիկ շավիղներում, փորձենք դասդասել այդ գրքերը, բաժանել ըստ գիտության բնագավառների՝ ցույց տալու համար կարևորն ու հիշարժանը, պիտանին նաև այսօրվա համար:

Հնարավոր չէ և մեր նպատակից էլ դուրս է այս ներածականում քննության ու վերլուծության ենթարկել տարբեր գիտությունների վերաբերյալ լույս տեսած բոլոր լավագույն գրքերը: Այստեղ շատ հաճախ միայն կթվարկենք դրանք, գնահատական խոսք ասե-

լով առավել աչքի ընկնող հրատարակությունների մասին և մի փոքր ավելի հանգամանորեն կանգ առնելով մեր մշակույթի ամենաբարձր արտահայտության՝ գեղարվեստական գրականության վրա:

ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ, ԲԱՌԱՐԱՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Ընդհանուր լեզվաբանության պատմության մեջ 19-րդ դարի առաջին կեսը համարվում է նոր, դասական շրջան: Այս տարիներին մեծ վերելք է ապրում նաև հայագիտությունը: Թեև տեսական առանձին աշխատություններ չեն գրվում, բայց փաստացի նյութի հավաքման և տպագրության գործը այնպիսի բարձրության է հասնում, որ շատ առումներով գերազանցում է ոչ միայն հին ժամանակներին, այլև դարի երկրորդ կեսին: Այդ տարիներին են ապրում ու գործում խոշորագույն լեզվաբան-հայկարաններ Գաբրիել Ավետիքյանը, Վրթանես Չալըխյանը, Մկրտիչ և Հարություն Ավգերյան եղբայրները, Խաչատուր Սյուրմելյանը, Մինաս Բժշկյանը, Մկրտիչ Հմինը և ուրիշներ: Մխիթար Սեբաստացուց և Միքայել Չամչյանից հետո Գաբրիել Ավետիքյանը մի նոր աստիճանի բարձրացրեց հայ քերականագիտությունը: Նրա քերականությունը երկար ժամանակ գրաբարի քերականության լավագույն ձևադրանքներից մեկն է համարվել: Մեծ հաջողություն ունեցավ նաև Վրթ. Չալըխյանի քերականությունը, որի առաջին հրատարակությունը եղավ, երբ հեղինակը քսանչորսամյա երիտասարդ էր: Հարություն Ավգերյանի անգլերեն լեզվով գրված հայերենի քերականությունը՝ «Քերականութիւն հայերէն և անգղիական» Բայրոնի և Անգլիայի լեզվաբանների հավանությանն է արժանացել: Հրապարակ են գալիս եվրոպական շատ լեզուների հայերենով գրված քերականություններ, որոնք կարող են օգտակար լինել նաև այսօր: Ղևոնդ Հովնանյանի ֆրանսերենի քերականությունը ոչ միայն այդ լեզվի, այլև ֆրանսիական մշակույթի մի երկար ժամանակաշրջանի հանրագիտարան է: Այդպիսին է նաև Հարություն Հինգօղյանի՝ գերմաներենի, Մինաս Բժշկյանի՝ ռուսերենի և բազմալեզու քերականությունները:

Ինչ վերաբերում է բառաբանագրությանը, ապա բավական է հիշել, որ մինչև այսօր էլ բանասերների սեղանի գրքերից են Գաբրիել Ավետիքյան, Խաչ. Սյուրմելյան, Մկրտիչ Ավգերյան եռյակի «Նոր բառգիրք հայկազեան լեզուի» և Մկրտիչ Ավգերյանի հոշակավոր «Առձեռն»-ը: Օտար լեզուների տասնյակ բա-

ռարանների շարքում իրենց ահագին ծավալով, լուրջ, բարեխիղճ կատարումով դարձանք ու հիացմունք են հարուցում Մանուել Զախ- ջախյանի «Բառարան իտալական լեզուէ ի հայ և ի տաճիկ», «Բառ- դիրք ի բարբառ հայ և իտալական», Գեորգ Պալատեցու «Բառարան պարսկերէն»-ը, Աղատյանց Լորայրների «Նոր բառգիրք յունարեն- պարսկերէն-հայերէն-տաճկերէն», Հարություն Ավգերյանի և Յո- հան Բրանդի «Բառարան անգղիական և հայերէն» ու «Բառարան հայերէն և անգղիական»: Դարձյալ Հար. Ավգերյանի «Բառարան համառօտ ի գաղղիականէ ի հայ» և «Բառարան համառօտ ի հայէ ի գաղղիական»: Վերջիններս թեև համառօտ են կոչւում, բայց յուրաքանչյուրը վեց-յոթ հարյուր էջանոց, մանրատառ հատորներ են: Երևան են գալիս իրենց նախորդը շունեցող հանրագիտական բառարաններ, ինչպիսիք են Մատթեոս-Մաղաք Թեոփիլյանցի «Կեն- սագրութիւնք երևելի արանց», Մինաս Բժշկյանի «Համառօտ նկա- րագիր երևելի արանց»: Դրանք այսօր էլ թե՛ հայ և թե՛ օտար հին ու միջնադարյան հեղինակների մասին տեղեկություններ քաղելու համար լավագույն աղբյուրներ են:

Լեզվի տեսության մասին, ինչպես սուվեց, առանձին գրքեր չկան, բայց բավականին նյութեր կարելի է գտնել այլ աղբյուր- ներում: Գիտությունները անանցանելի անջրպետով սահմանա- դատւած չեն և շատ հաճախ որևէ գիտության վերաբերյալ աշխա- տության մեջ անհրաժեշտություն է դգացվում խոսել նաև այլ գիտությունների մասին: Լեզվին նվիրված հատվածներ կան, օրի- նակ, Ղ. Ինճիճյանի «Հնախօսութիւն Հայաստանեայց աշխարհի» 3-րդ հատորում (էջ 1—32), Հ. Գաթրըճյանի «Տիեզերական պատ- մության» մեջ (հտ. 1. էջ 41, 46—48, 57, 75—76, 378 և այլն): Մ. Գարագաշյանի «Նկարագիր ուսմանց» ժողովածուի «Լեզու» և «Հայ բարբառ» գլուխներում (էջ 9—46) տրված է լեզու ընդհանուր հասկացողության և հայոց լեզու առարկաները բնորոշող հիանալի շարադրանքը:

Վերոհիշյալ աշխատությունները մեծ մասամբ պատկանում են Մխիթարյանների գրչին: Նրանք հայ մշակույթի և լեզվի հեղինա- կությունը այնքան էին բարձրացրել Եվրոպայում, որ Բայրոնի նման մեծությունը մի որոշ ժամանակ հաստատվեց Վենետիկում, սովո- բեց հայոց լեզուն և ծանոթացավ հայկական դպրությանը: Սրանով հասկանալի է, թե ինչո՞ւ Մխիթարյանների գաղափարական ուղ- ղությունը խստորեն քննադատող մեծ լուսավորիչ Միքայել Նալ- բանդյանը հիացմունքով է խոսում նրանց լեզվաշինական գոր-

ծունեության մասին. «Մխիթարեան միաբանութիւնը, այդ մեղանից ընկած հատուածը, օտարութեան մէջ, պատերազմելով բազմադիմի նեղութենէնէրի հետ, քունը կտրել է Հայոց հին լեզուն մշակելու և ծաղկեցնելու համար. և եւրոպական մարդը այսօր ճանաչում է Հայոց ազգը Մխիթարեանց շնորհքով»¹:

Մխիթարյաններին հետեւելով կամ մրցակցելով նրանց՝ Կ. Պոլսում և Զմյուռնիայում, Մոսկւլայում և Թիֆլիսում, Շուշիում ու Կալկաթայում վերահրատարակւեցին ու գրւեցին բազմաթիւ քերականություններ և բառարաններ: Լույս ընծայւեցին հարյուրամոր ալբանարաններ, ընթերցարաններ ու գեղագրական ակումբներ, որոնց շնորհիւ լեզուների և մանավանդ հայոց լեզւի ուսուցումը դրվեց գիտական հիմքերի վրա:

ՊԱՏՄԱԿԱՆ, ԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ ԵՎ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Այս շրջանում ստեղծւած պատմական, աշխարհագրական, ուղեգրական հատորները իրենց տպագրական արվեստով ու գիտական մասով (ծանոթագրություններ, առարկայական և անվանական ցանկեր, բառարաններ) կարող են համեմատւել նույնիսկ այսօրվա ակադեմիական հրատարակությունների հետ: Հրապարակ են գալիս թե օտար հեղինակների հայերեն թարգմանություններ և թե հայ հեղինակների գործեր օտար լեզուներով:

Ժամանակի պահանջն էր: Ստրկության դարավոր շղթաները թոթափելու գիտակցության հասած ժողովրդի ազգային շահերը թելադրում էին մի կողմից հայ մարդուն հաղորդակից դարձնել ինչպէս սեփական, այնպէս էլ առաջավոր երկրների անցյալին ու ներկային, մյուս կողմից՝ օտարներին ծանոթացնել մի հինավուրց ինքնատիպ ու բարձր մշակութային ժառանգություն:

Բանասիրական մեծ հայտնագործություն էր այն, որ 1787 թ. Գեորգ Պալատեցին հայկական մի խրճիթում դտավ հին աշխարհի պատմագիր Եվսեբիոս Կեսարացու մինչև այդ անունով միայն հայտնի, բայց բնագիրը կորած «Ժամանակագրություն» աշխատու-

¹ Մ. Նալբանդյան, «Մխիթար Սեբաստացի և Մխիթարեանք» (Երկեր, հտ. 2: Դանի Ռոստով, 1906, էջ 215):

թյան հայերեն թարգմանության ձեռագիրը: Պահանջվեց, սակայն, երեք տասնամյակ, մինչև որ Մխիթարյան խոշոր բանասեր ու լեզվագետ Մկրտիչ Ավգերյանն այն թարգմանեց լատիներենի և հրատարակեց հայերեն բնագրի և մի շարք հունարեն հատակոտորների հետ միասին: Միևնույն տարում (1818 թ.) Լրկու հրատարակություն ունեցող այդ գործը պատկառելի մի ավանդ էր հայ և համաշխարհային բանասիրության մեջ: Այս «Ժամանակագրություն»-ը միակը չէր, որ գիտական աշխարհին հայտնի դարձավ հայերենի միջոցով: Մի քանի տարի հետո իրար ետևից նույն ձևով լույս ընծայվեցին հունարեն բնագրերը նույնպես կորած Փիլոն Նրրայեցու «Յաղագս նախախնամութեան» և «Յաղագս կենդանեաց», Սեբերիանոսի «Ճառք»-ը:

Հատկապես ընտիր մի հավաքածու են-կազմում հին աշխարհի և Եվրոպայի խոշորագույն պատմաբանների գլուխգործոցների հայերեն հրատարակությունները: Այս գործի պատվո պսակը դարձյալ պատկանում է Վենետիկի ու Վիեննայի Մխիթարյաններին: Ամեն մի մշակույթի պատիվ կբերեր Պլուտարքոսի հույն և հռոմեացի նշանավոր գործիչների համեմատական կենսագրությունների թարգմանությունն ունենալը: Այն հայերեն հրատարակվել է 1832—1834 թթ. վեց շքեղ հատորներով, «Զուգակշիռք» վերնագրով: Քառասնական թվականներին իրար ետևից տպագրվում են Բարթելըմիի վեցհատորյա «Ուղեորութիւն կրտսերոյն Անաքարսեայ յԵլլադա», Քսենոփոնի «Կիւրոսի խրատու պատմութիւնք»-ը, Կիկերոնի «Կատոն Երէց» և «Յաղագս պատշաճից», Կոռնելիոս Նեպոսի «Վարք զօրավարաց անուանեաց», Դիոդորոս Սիկիլիացու «Պատմութիւն Սեծի Աղեքսանդրի Մակեդոնացւոյ», Կուրտիոս Ռուփոսի «Վասն գործոց և արութեանց Աղեքսանդրի Սեծի», այլև Ռոլենի, դարձյալ յուրաքանչյուրը վեցական հսկա հատոր՝ «Պատմութիւն Հռովմէական» և «Հնախօսութիւն», Բոսյուէի «Խօսք վասն տիեզերական պատմութեան» և «Խօսք ի վէպս աղգաց»...

Նույնպիսի պատկառելի մի ցուցակ են կազմում հայ հեղինակների ինքնուրույն գործերը: Դրանցից են Գաբրիել Այվազովսկու ուսաց և օսմանյան պատմությունները, Հովհ. Կայդանյանի «Հրահանգ համաշխարհական պատմութեան», Հովսեփ Գաթրրճյանի «Տիեզերական պատմութիւն»-ը, Հովհ. Հիսարյանի «Կարճառօտ պատկեր նաբոլէոն Պոնաբարթէին վարուցը»: Հատուկ հետաքրքրություն է ներկայացնում 1817—1818 թթ. Փարիզում տպագրված «Տեղեկութիւնք ի վերայ այժմեան կացութեան թագաւորութեանն Պար-

սից» ֆրանսերեն-հայերեն-պարսկերեն ժողովածուն, որ կաղմել են Ֆրանսիայում Պարսկաստանի դեսպան Միր-Դավիթ Ծատուր Մելիք-Շահնազարյանը, Փարիզի Արևելյան կենդանի լեզուների դպրոցի հիմնադիր Լուդովիկոս Լանգլեսը և նույն դպրոցի դասախոս Հակոբ Շահան-Ջրպետյանը։ Դարի առաջին հինգ-վեց տարիների թվականն են կրում Ստեփանոս Ազոնցի և Ղուկաս Ինճիճյանի 10—12 հատորանոց «Աշխարհագրութիւն շորից մասանց աշխարհի», քսանական թվականներին հրատարակված Ինճիճյանի յոթհատորյա համաշխարհային պատմությունը՝ «Դարասլատում»-ը, հայ ժողովրդի և Հայաստանի վերաբերյալ՝ «Հնախօսութիւն Հայաստանեայց աշխարհի», Մինաս Բժշկյանի «Պատմութիւն Պոնտոսի, որ է Սևուծով» և «Ճանապարհորդութիւն ի Լեհաստան», Եսայի Հասան-Ջալալյանի «Պատմութիւն ինչ-ինչ անցից դիպիլոց յաշխարհին Աղուանից», Մոսկվայում 1832 թ. լույս տեսած «Նկարագիր գաղթականութեան Հայոց ի Պարսկաստանէ ի Թուսաստան»։ Բանասիրական-հայագիտական գործունեության քիչ պահեր է ապրել էջմիածինը և այդ պահերից են դարի քառասնական թվականները, երբ լույս ընծայվեցին Հովհ. Շահխաթունյանցի երկհատոր «Ստորագրութիւն կաթողիկէ էջմիածնի և հինգ գաւառացն Արարատայ», Հովհ. Կալդանյանի վերոհիշյալ աշխատությունը և այլն։ Կալկաթայում տպագրվեցին Մ. Թաղիադյանի «Պատմութիւն հին Հնդկաստանի», «Պատմութիւն Պարսից» և «Ճանապարհորդութիւն ի Հայս» աշխատության և հատորը։ Թաղիադյանի բոլոր այս աշխատություններում շատ արժեքավոր տեղեկություններ կան հայերի և Հայաստանի մասին։ Դրանք, մանավանդ վերջինը, գրված են այնպիսի մի վճիտ պարզությամբ, որի տակ երևում է ոսկեղենիկ գրաբարի փայլը։ Շատ հատվածներ գեղարվեստական հաճույք են պատշառում։

Հայ տպագրության պատմության համար նորություն չէին մեր պատմիչների երկերի հրատարակությունները։ Տպարանատերերին ու հրատարակիչներին քաջ ծանոթ էին իրենց հայրենակիցների ճաշակն ու հակումները։ Հայ պատմիչների երկերը փոխարինել են գեղարվեստական գրքերին, և դեռ են ընթերցանության գրքեր գրագիտություն իմացող ամեն հայի համար։ Այդ սովորությունը պահպանվել է նույնիսկ այն ժամանակ, երբ ունեինք «Վերք Հայաստանի», «Սամվել», «Գևորգ Մարդպետունի»։ Մեր մեծ ժամանակակից Վիլյամ Սարոյանը իր «Մեկ քանի հայեր» պատմվածքում քսանական թվականներին Փարիզի թոհուբոհի մեջ ապաստա-

նած հերոսներից մեկի մասին իդուր չի ասում. «Կատաղի ընթերցող մըն էր հայոց պատմութեան»։ Սակայն անցյալներում տպագրության արվեստը ցածր աստիճանի վրա լինելով, այդ հրատարակությունները մեծ մասամբ վատ տպագրության պատճառով դժվարընթեռնելի էին։ Եվ ահա դարի առաջին կեսին է, որ հրատարակ են գալիս լավ ձևավորված, մաքուր թղթով, գեղեցիկ տառերով, երբեմն նկարադարձ հրատարակություններ, ինչպես 1823 թ. Կ. Պոլսում Եղիշեի «Վարդանանց պատմութիւն»-ը, 1843 թ. Երուսաղեմում Հովհ. Դրասխանակերտցու «Պատմություն»-ը։ Ամենաշքեղները, սակայն, 1826 թվականից սկսվող վենետիկյան «Ընտիր մատենագիրք» մատենաշարով հրատարակություններն են, որոնք ընդգրկում են հայ պատմիչների առանձին երկերը՝ Եզնիկ Կողբացի, Մովսես Խորենացի, Եղիշե, Ագաթանգեղոս և այլն։ Փոքրագիր, դրականում պահելու համար հարմար, գեղեցիկ ու դյուրընթեռնելի այդ գրքերը, այսօր իսկ ունենալու ցանկություն են հարուցում։ Նույն 1826 թվականից է սկսվել նաև ավելի մեծադիր «Մատենագրութիւնք նախնեաց» մատենաշարը, լույս ընծայելով հայ և օտար հեղինակների՝ Մխիթար Հերացու, Դավիթ Անհաղթի, Կորյունի, Հովհաննես Օձնեցու, Ոսկերեւանի, Սեբերիանոսի և այլոց ընտիր երկերը։

Հին հեղինակների գրվածքների հրատարակությունը պահանջ առաջացրեց այդ հեղինակների և նրանց գործերի մասին ավելի մանրամասն ու ընդարձակ տեղեկությունների, ժամանակակիցների համար մութ մնացած հարցերի ավելի հստակ մեկնաբանության։ Անցյալ դարերի կրոնական երկերի մեկնություններին փոխարինելու եկան պատմա-բանասիրական ուսումնասիրությունները։ Եվ բնական է, որ այդօրինակ առաջին աշխատության հեղինակը այդ շրջանի ամենահայտնի դեմքերից մեկն է՝ Մեսրոպ Թաղիադյանը։ 1830 թ. Կալկաթայում լույս տեսավ նրա «Դիցաբանութիւն»-ը։ Հին հունական առասպելների ու հերոսների մասին հարց ու պատասխանի ձևով գրված մի ձեռնարկ է սա։ Իր աշխատության սկզբում, ինչպես նաև դիցաբանական առանձին հերոսների մասին խոսելիս, Թաղիադյանը համեմատություններ է անցկացնում հունաց, հայոց, պարսից, վրաց դիցաբանական հերոսների միջև, դրանով ավելի արժեքավորելով իր աշխատությունը։ Մեկ տասնամյակ հետո Վենետիկում լույս տեսավ այս նույն նյութի վերաբերյալ Եդուարդ Հյուրմյուզյանի «Առձեռն դիցաբանութիւն կամ առասպելախառն վէպք զղից և դիւցազանց»-ը։ Թե Թաղիադյանի և թե

Հյուրմյուղյանի աշխատությունները բանահյուսությամբ զբաղվող-
ների համար շահեկան նյութեր են պարունակում:

Դարձյալ մեկ տասնամյակ՝ և երևան է գալիս դուռ ազգային
բանասիրությանը նվիրված այդօրինակ գործերից անդրանիկը՝
Մկրտիչ էմինի «Վէպք հնոյն Հայաստանի»: Էմինի քննության նյու-
թը հորենացու պատմության մեջ հիշատակվող հնագույն բանա-
հյուսության կտորներն են: Իր ուսումնասիրության սկզբում էմինը
ժխտում է այն թյուր ըմբռնումը, թե հայերը ազգային երգեր չեն
ունեցել: «Այդ կարծիքը, — գրում է նա, — ներելի ի շրթունս օտա-
րաց, անթողլի է մերայնոց, որք ինքնակամ հրաժարին ի հայրենի
ժառանգութենէ» (էջ 5): Այնուհետև վերլուծում ու արժեքավոր բա-
նասիրական պարզաբանումներ է անում Վահագնի, Տորք Անգեղի,
Արայի ու Շամիրամի առասպելի, Արտաշեսի ու Բյուրասպ Աժդա-
հակի վեպերի և մեզ հասած չափաժողովածուների մասին:

ՓԻԼԻՍՈՓԱՅՈՒԹՅՈՒՆ, ՏՐԱՄԱՔԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Հին և միջնադարյան Հայաստանում ապրել ու գործել են բազմաթիվ փիլիսոփաներ և թողել են ձևազրկի հարուստ ժառանգություն: Հետագայում Հայաստանում ստեղծված վիճակն ընդհանրապես բացառում էր գոյության ու տիեզերքի առեղծվածների փիլիսոփայական հարցերով զբաղվելու հնարավորությունը: Երբ նվրոպայում միջնադարին փոխարինելու էր գալիս լուսավորության և ազատության գաղափարների հռչակման դարը, հայերի համար ամենաէականը գոյատևման հարցն էր: Այդ է պատճառը, որ տպագրության հնագույն շրջանում գիտության այս ճյուղի վերաբերյալ հրատարակվել են միայն մեր անցյալի ամենանշանավոր հեղինակներից մի քանիսի՝ Եղնիկ Կողբացու, Դավիթ Անհաղթի և Գր. Տաթևացու առանձին գրվածքներ և մի երկու այլ գործեր:

Հայ իրականությունից կտրված Մխիթարյանները թարգմանում ու տպագրում են միայն միջնադարյան սխոլաստիկներ Ալբերտ Մեծի, Թովմա Գեմբացու, ուշ շրջանի հեղինակներից Անտոն Դովգինի փիլիսոփայական-աստվածաբանական գրվածքները: Ինքնուրույն աշխատություններ չտպագրվեցին նաև մեր քննության ենթակա ժամանակամիջոցում:

Այս շրջանում հրատարակված այդ կարգի գրվածքներից հիշատակության արժանի են 4. Պոլսում տպագրված Պատկալի «Խոր-

հըրդածութիւնք»-ը և վենետիկյան «Վարք նախնի իմաստասիրաց»-ը: Աղբյուրներում հիշատակվում են նաև Վիեննայի Մխիթարյան Մ. Սամվելյանի «Ուսումն փիլիսոփայութեան»-ը (տես «Ընդհանուր գրացուցակ Մխիթարեան գրավաճառանոցի», Վիեննա, 1936, էջ 50), որ մենք չենք տեսել: Այս շրջանը համեմատաբար հարուստ է տրամաբանության վերաբերյալ աշխատություններով: Անցյալ 18-րդ դարի ընթացքում լույս էր տեսել մեկ գիրք՝ Սիմեոն Զուղայեցու «Գիրք տրամաբանութեան»-ը երկու հրատարակությունամբ 1728 և 1794 թթ.: Այս դարի առաջին քառորդից տարբերվայրերում երևան են գալիս տրամաբանության թարգմանական ձեռնարկներ՝ մեծ մասամբ դպրոցներում իբրև դասագիրք գործածվելու համար: Նվրոպական լեզուներից, գլխավորապես ֆրանսերենից, թարգմանվում են «Արուեստ բանական կամ Տրամաբանութիւն Փրանկիսկոսի Սոաւէի» (Վենետիկ, 1825), «Տրամաբանութիւն հասարակ» (Զմյուռնիա, 1842), «Համառօտ տրամաբանութիւն Մառսէի Գաղղիացւոց» (Վենետիկ, 1845), ըստ տեղեկությունների դեռևս 1822 թ. Կալկաթայում՝ «Համառօտ մեկնութիւն տրամաբանութեան»:

Այս ամենը բավականին հաստատուն նույնադրյալներ էին, որպեսզի ստեղծվեն նաև նմանօրինակ ինքնուրույն աշխատություններ: 1850 թ. Կ. Պոլսում երևաց մի քանի պրակներից բաղկացած «Հետազօտութիւն ճշմարտութեան» անունով գիրքը: Այն գրված էր ժողովրդին հասկանալի լեզվով, նրան մատչելի եղանակով և փորձ էր արվում հասարակությանը մասնակից դարձնելու փիլիսոփայական-տրամաբանական հարցերի պարզաբանմանը: Կազմակերպվեց այսօրվա առումով մի տեսակ գիտական բանավեճ, որին պետք է մասնակցեին բոլոր ընթերցողները: Հեղինակն իր անունը գրքում չի հիշատակում, որպեսզի, ինչպես առաջաբանում է ասում, իր հայացքները նախօրոք ուրիշներին չպարտադրի: Սակայն բանասիրական աղբյուրներից տեղեկանում ենք, որ նրա հեղինակը Գ. Հեջուբյանն էր:

Սրանով, իհարկե, չի սպառվում այն ամենը, ինչ որ կա փիլիսոփայության ու տրամաբանության վերաբերյալ: Քիչ չեն այնպիսի պատմական ու կենսագրական աշխատություններ, կենսագրական բառարաններ, որոնց մեջ շոշափվում են այդ հարցերը: Իսկ Մ. Բժշկյանի, Ս. Պատկանյանի ու Մ. Գարագաշյանի ժողովածուներում առանձին գլուխներ են հատկացված փիլիսոփայությանն ու տրամաբանությանը:

ՄԱԹԵՄԱՏԻԿԱ, ԲՆԱԴԻՏՈՒԹՅՈՒՆ, ԿԵՆԴԱՆԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ,
ՖԻԶԻԿԱ, ՔԻՄԻԱ, ԱՍՏՂԱԲԱՇԽՈՒԹՅՈՒՆ, ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ
ԲՆՈՒՅԹԻ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒՆԵՐ, ՕՐԱՑՈՒՅՑՆԵՐ

Թվաբանական-երկրաչափական աշխատությունների համախա-
կի, պարբերական հրատարակումն սկսվում է 18-րդ դարի 80—90-
ական թվականներից: Այդ տարիներին վենետիկյան Մխիթարյան-
ները ձեռք են բերում սեփական տպարան, իրենց նորաբաց դրա-
րոցների համար կազմում ու հրատարակում են սեփական դասա-
գրքեր: Մինչ այդ ժողովրդին հասկանալի աշխարհաբար լեզվով
միայն մեկ գիրք էր լույս տեսել՝ «Արհեստ համարողութեան» (Մար-
սել, 1675) ու մեկ էլ գրաբար, այն էլ շափածո, խաչ. էրզրումեցու
«Համառոտական իմաստասիրութիւն» ժողովածուն էր (Վենետիկ,
1711), որի մեջ մեծ տեղ էր հատկացված մաթեմատիկային: Եվ
ահա, երկար ընդմիջումից հետո, մեկը-մյուսի ետևից՝ թվաբանու-
թյուններ, երկրաչափություններ, եռանկյունաչափություններ: 1781
թվականին Վենետիկում լույս է տեսնում Սուրբիաս Աղամալյանցի
527 էջանոց «Թուաբանութիւն»-ը, 1788-ին՝ խաչատուր Սյուրմելյանի
աշխարհաբար «Համառոտ թուաբանութիւն»-ը, 1794-ին՝ Սահակ
Պրոնյանի «Երկրաչափութիւն»-ը, իսկ Մադրասում 1792 թվակա-
նին՝ Հակոբ Թաղյանի «Գրքուկ երկրաչափական»-ը: Քանի որ այս
բոլորը գիտական լուրջ աշխատություններ էին և միաժամանակ
գործածվում էին իբրև դասագիրք, իսկ հնում դասագրքերը շատ
ավելի կայուն էին, ասյա վերահրատարակվում էին 15—20 տարին
մեկ: 1817 թ. երկրորդ տպագրությամբ լույս է տեսնում խաչ.
Սյուրմելյանի «Համառոտ թուաբանութիւն»-ը: Ժամանակի պահան-
ջի համաձայն Սյուրմելյանի այս գիրքը, որ աշխարհաբար էր, նո-
րից տպագրվում է նույնությամբ, իսկ, օրինակ, Ս. Պրոնյանի
«Երկրաչափութիւն»-ը, որ գրաբար էր, նույն թվականին փոխա-
րինվում է Իգնատիոս Փափաղյանի աշխարհաբար «Երկրաչափու-
թիւն գործնական»-ով: Այնուհետև 1842 թ. լույս է տեսնում Պետրոս
Մինասյանի «Համառոտ թուաբանութիւն»-ը, իսկ հաջորդ տարում՝
Աբրահամ Ծարյանի «Համառոտ երկրաչափութիւն դպրատանց տղոց
համար»:

Իրենց հերթին վիեննական Մխիթարյանները ևս ևս չեն մնում
այդ կարգի դասագրքեր հրատարակելուց: 1817 թ. տպագրվում է
«Գործնական թուաբանութիւն»-ը, 1831-ին Մ. Սաղաթիելյանի «Հա-
մառոտ թուաբանութիւն գործնական»-ը, իսկ 1843—46 թթ. Ղուկաս

Տերտերյանի շատ արժեքավոր «Խոնարհագոյն ուսողութիւն» եռա-
հատորը, որի և հատորը թվարանություն և հանրահաշիվ է, Բ հա-
տորը՝ երկրաչափություն, Գ հատորը՝ եռանկյունաչափություն:

Քառասնական թվականներին մաթեմատիկական գրքեր են երե-
վան գալիս նաև Կ. Պոլսում և բուն Հայաստանում: 1842-ին Կ. Պոլ-
սում հրատարակվում է «Մտաւոր և գրաւոր թուաբանութիւն» և
«Բանալի կամ Պատասխանատետր մտաւոր և գրաւոր թուաբանու-
թեան», իսկ Էջմիածնում՝ «Արհեստ թուաբանութեան» դասագրքը-
քերը:

Զուտ գիտական-մաթեմատիկական աշխատություններից է
1809-ին Վենետիկում լույս ընծայված Ղուկաս Օղուլլուգյանի նա-
վագնացության վերաբերյալ ծավալուն աշխատությունը՝ «Ուսում-
նականութիւն նաւուղղութեան»: Այս արդեն դպրոցական ձեռնարկ
չէ: Նրա հեղինակը իր հայրենակիցների՝ հալ վաճառականների
ձեռքն է տվել նավագնացության մասին ժամանակի գիտության
մակարդակով գրված հարուստ բովանդակությամբ մի ուղեցույց՝
նրան կցելով աշխարհագրական լայնությունների ու երկարություն-
ների մի շարք աղյուսակներ ու բազմաթիվ գծագրեր:

Այդօրինակ կարևոր աշխատություններից է նաև 1821 թ.
դարձյալ Վենետիկում տպագրված Հարություն Ավգերյանի «Բա-
ցատրութիւն շափուց և կշռոց նախնեաց» գիրքը, որը մինչև օրս
էլ չի կորցրել իր գիտական արժեքը:

Եվրոպայում բնական գիտությունների զարգացման ղուգըն-
թաց ծավալվում է այդ առարկաների ուսուցումը դպրոցներում:
Նույնը տեղի է ունենում նաև հայկական նորաբաց դպրոցներում:
Մաթեմատիկայի հետ միաժամանակ երեխաներին սկսում են ուսու-
ցանել նաև բնագիտություն, կենդանաբանություն, ֆիզիկա, Դիմիա:
Այս առարկաների վերաբերյալ առաջին գիտական ու դպրոցական
ձեռնարկները գրվել են Սխիթարյանների ձեռքով: 1801 թ. Վենե-
տիկում լույս է տեսնում Ղ. Ինճիճյանի «Պատմութիւն կենդա-
նեաց»-ը, այնուհետև հաջորդաբար հրատարակվում են Հ. Ստե-
փանյանի «Տեսարանք աշխարհի», Ս. Սամսարյանի «Բնական
պատմութիւն. կարգ թռչնոց»: Վիեննայում 1822—1844 թթ. տպա-
գրվում է երկհատոր «Բնական պատմութիւն»-ը և իր տեսակի մեջ
առաջինը՝ Մ. Սաղաթիելյանի «Համառօտ բնական պատմութիւն»-ը,
որը ֆիզիկայի, աստղաբաշխության, քիմիայի վերաբերյալ ծան-
րակշիռ մի հատոր է:

Աստղաբաշխությանը նվիրված աշխատություններից են Գ. Գալարաճյանի «Գիսաւոր աստղ կամ Պատմութիւն գիսաւոր աստղերու» (Վենետիկ, 1812), Պ. Հովնանյանի «Հրահանգք աստեղագիտական ի վերայ գիսաւոր աստեղաց» (Վիեննա, 1841), «Համառօտ աստեղագիտութիւն» (Զմյուռնիա, 1841), Աղ. Պալճյանի «Հրահանգ աստեղագիտութեան ի վերայ երկնագնացոյ» (Վիեննա, 1845)։

Հրապարակ են գալիս նաև բոլոր գիտությունները ներկայացնող ժողովածուներ։ Անցյալում լույս էին տեսել մի շարք ժողովածուներ, բայց դրանք մեծ մասամբ կրօնական-դավանաբանական գրվածքների հավաքածուներ էին և միայն մեկն է, որ իր ընդգրկումով ու բովանդակությամբ շատ արժեքավոր է՝ 1711 թ. Վենետիկում լույս տեսած Խաչատուր Էրզրումեցու «Համառօտական իմաստասիրութիւն»-ը։ Երկու մեծածավալ հատորներից բաղկացած մի իսկական հանրագիտարան, որի մեջ ժամանակակիցները կարող էին գտնել իրենց հուզող գիտական, հասարակական-սոցիալական բոլոր հարցերի պատասխանները՝ սկսած այն հասկացողություններից թե ինչ է բանաստեղծությունը, երաժշտությունը, բժշկությունը, ֆիզիկան, փիլիսոփայությունը... մինչև ամուսնություն, արհեստ, պաշտոնյա, շինական, ավազակություն, անառակություն, կախարդություն, դատաստան, օրենք, արդարություն և այլն։ Ափսոս որ այդ աշխատությունը քչերին է հասու եղել։ Բացի գրաբար լինելուց, գիրքը հեղեղված է բազմաթիվ անհասկանալի տերմիններով ու բառերով։ Ի լրումն այդ բոլորի շուրջ 1400 էջանոց այդ հատորները գրված են շափածո։

Նոր ժամանակների առաջին ժողովածուն Մինաս Բժշկյանի «Ճեմարան գիտելեաց»-ն է, որը կարճ ժամանակում ունեցել է երկու տպագրություն՝ 1815 և 1818 թթ.։ Գրքի տասը մասերում համառոտ տեղեկություններ են տրվում կրօնների, դիցաբանության, լեզվի, փիլիսոփայության, ֆիզիկայի, քիմիայի, աստղաբաշխության, մաթեմատիկայի, պատմության, աշխարհագրության, բուսաբանության, կենդանաբանության, մարդակազմության և այլ գիտությունների վերաբերյալ։ Խաչ. Էրզրումեցու նման Բժշկյանը, հետևելով Եվրոպայի ու անտիկ հեղինակների օրինակին, (ևուկ-րեցիոսի «Իրերի բնության մասին») գիտական այս գիրքը գրել է ոտանավորով։ Հավանաբար զգալով, որ այդ եղանակով լիակատար խոսք ասել չի կարող, տողատակերում արձակով շարադրել է տվյալ գիտության էությունը, քաղվածքներ արել ուրիշ հեղինակներից։

Մոտավորապես համանման բովանդակություն ունի նաև Սերովբե Պատկանյանցի «Ծաղիկ գիտութեանց»-ը (Մոսկվա, 1819), միայն թե Պատկանյանցը շախաժոյի գայթակղությանը չի ենթարկվել և իր աշխատությունը շարադրել է պարզ, հեշտ ըմբռնելի գրաբարով:

Ավելի հմտորեն է կազմված Մատաթիա Գարագաշյանի «Նկարագիր ուսմանց»-ը (Վիեննա, 1845): Այստեղ հարուստ նյութ և ուշագրավ մտքեր կան մանավանդ հայոց լեզվի, պատմության վերաբերյալ:

Ներածությունից հետո իր գրքի առաջին մասը Գարագաշյանը նվիրել է «Գեղեցիկ ուսմունք»-ներին՝ դպրություն, քերականություն, բանաստեղծություն, վիպասանություն, պատմություն, ճարտարագիտություն, իսկ երկրորդ մասը, որ նա վերնագրել է «Գիտութիւնք», նվիրված է մաթեմատիկային, քիմիային, ֆիզիկային, բնագիտությանը, բժշկությանը, իրավաբանությանը, և վերջում աստվածաբանությանը:

Վերը թվարկված բոլոր այս աշխատությունները ոչ թե թարգմանություններ, այլ ինքնուրույն գրվածքներ են: Թե գիտական ինչ մակարդակով են գրված, պետք է ասեն մասնագետները, սակայն այլ աղբյուրներից հայտնի է, որ հեղինակներից շատերը եվրոպական դանազան ակադեմիաներին և գիտական շրջաններին ծանոթ դեմքեր էին¹:

Գիտական-բանասիրական պիտանի աղբյուրներ են նաև Ուացույցները: Առանձին գրքույկներով ամենամյա օրացույցները սկսել են հրատարակվել Վենետիկում 1757 թվականից: Այդ դարում մեկերկու օրացույց էլ հրատարակվել է Կ. Պոլսում: Տասնիններորդ դարի առաջին կեսում է միայն, որ հայ տպագրության տարբեր կենտրոններում՝ Կ. Պոլսում, Կալկաթայում, Նոր-Նախիջևանում, Աստրախանում, Մոսկվայում, Թիֆլիսում, Զմյուռնիայում նույնպես պարբերաբար օրացույցներ են լույս տեսնում: Դրանից առաջ օրացույցները հրատարակվում էին սաղմոսներին կամ ժամագրքերին կից, նրանց վերջում, համառոտաբար, և միայն օրացուցային աղյուսակները: Այնինչ առանձին գրքույկներով հրատարակություններում օրվա տևողության, լուսնային օրերի, եղանակի

1 Տես Բ. Սարգիսեան, Երկհարիւրամեայ գրականական գործունէութիւն և նշանաւոր գործիչներ Վենետիկոյ Միխիթարեան Սիարանոսեան: Վենետիկ, 1905, էջ 348—361:

մասին տեղեկություններին բացի պատմությունում հն նյութեր պեր-
կաթնաբուսական, գիտական պատմություն, կաթնաբուսական, փոստի, սո-
կաթնաբուսական փերաբուսական, երբեմն էլ պերաբուսական կամ պատմու-
թյան տարածական հարցումներ, կարգաբանական մեծ հարցեր են, որի
համար 1897 և 1899 թթ. հանդիսավար, 1899 թ. Ջոնսոնիայի, 1900 թ.
Մոսկովայի պատմությունները:

ԲԱՇԽԱՐԻՍՈՒՄ, ԳՅՈՒՄԱՆԱԿԱՆ ՄԱՐԿԱՆԵՐ

Մեր հրատարակիչներն ու հեղինակները գիտական հասարակություն
և պատմական պատմություններ հրատարակողներ չեն եղել միայն նրան-
ցին շատերին մասնակցել է նաև մագաղցի ձևերը պատմական պար-
տալիս հարցը ժամանակակիցներին համար պարտադիր տեղեկություն
է, երբ պարին տվելի հին հրատարակությունների մեծ տեղում ենք
բնական, պատմական տեղեկություն պարեն ու պարունակներ՝ ու պատ-
մականությունը, մեծ մասամբ աշխարհագրական:

Հայ հնագույն բնականությունը համաշխարհային համարում ունի
Միսիկայի հերթին ու կենդանությունը, ինչպես Մարմանիպը կամ կեն-
դանություն, աշխարհի տարածության բնականների շարքն են պատմում, Մա-
կայի Միսիկային ու կենդանությունը հետո, երկուսն մի ժամանակու-
միջոցում, նրանց համարտար որևէ տեղում չենք հանդիպում: Հայա-
պատմական հնագույն շրջանում ոչ միայն նաև հեղինակների աշխա-
տություններ չկան, այլև նույնիսկ չեն հրատարակվում տեղյակ
տեղումնի բնականների աշխատությունները: Մեր առաջին ապագայի
պարենին մեկն էլ բնական է՝ «կայկար» փերաբուսական (Վենետիկ,
1612—1613), անտիպոգրաֆիկություններով չի մի պարեն, կայկարն
բնարդմամբ «ձախ» ձևերի մի շարքում բնական է: Հետո ուր, 1693
բնականին միայն, նաև կախիցեանում ապագայում է գիտական
հիմունքներով, մագաղցի պատմությունում համար կախառնում՝
Հովհաննես Քաղանկարյանի «Բնականության համառոտ»-ը: Կենդանու-
նային հրատարակություններն առկա հարցադրում կարգի տե-
ղեր չեն: 1800 թ. Վենետիկում լույս է տեսնում համակիմ Սպարդու-
յանի «Երկր բնական»-ը, 1892-ին՝ Սպարդուսի պատմական
բնակ Միսիկայի Բնական (Տեր Պետրոսյան) երկհատոր «Բնակ

1. Մ. Սպարդուս, Պարենի հարցերի հարց, հո. կ. Վենետիկ, 1800, էջ 890—
891:

կանոսթիւնս աշխատութեան Ա հրատարակութեանը 10 տարի տնդ
Մխիթարյաններէ ձեռքով լույս է տեսնում Մխիթար շերտիս «Ձեռ-
մանդ մխիթարութիւն»-ը և Մեսսեմի գրքի Ա հրատարակութեանը:

Մեսսեմի մեկնաբանեցան երկնատարր գրադարով էր: Երբեք էր
հայրենի միջոցաւորից շեռու, երբ տնօրնի բմբջիկ պաշտանաւորա-
րում էր Եղիշատի խնամանաւորի պաշտանում: Մերագանաւորով իր
ձեռնգրովորը՝ Կ. Պալիս, Մեսսեմի նկատում է, որ իր աշխատու-
թեանը ընթերցող լայն խումբի համար տնօրնանաւոր է և ձեռ-
նարկում է այն հրատարակելու աշխարհարար: Այդ տոմարով 1843 թ.
Կ. Պալիսում ապագրովում մի հրատարակի տնօրնարանում գրում է, «Թէ
պէտ տակը տան և մէկ տարի տնայ յեղիշատի գանաւում որե-
րս... ձեռք գործի՝ երկու հատար բմբջիկայան շինելի: Բայց երբոր
գործաւ եկաւ չիմ հայրենիքս՝ տեսայ, որ տնայ գրադար և կարն
տնայ բղնայան համար՝ այնքան լարելի չեն եղեր մերանդնդ տնայ
բովր: Խոսի տղիս պատար տնայ տնայիս մարով՝ գործաւ ձեռք
գործի այս բողմահարտան բմբջիկարաններս շինելու՝ պարզ ու աշ-
խարհարար հասկրցանելով» («Մատարանութիւն», էջ 25):

Բայց այս մեկհրատարակից, հետագայ տիտան տարիների
ընթացքում, գործաւ Կ. Պալիսում, լույս է տեսնում Մեսսեմի բմբջ-
կայանի մեկհրատարակ աշխարհարար հրատարակութեանը: Կար-
գրանում այս վարի բմբջկան կարեար հրատարակութեաններից է
նաե 1840 թվականի Անգրեան Փափովիչի «Արհատ երկանանկեցու
թեան»-ը:

Բմբջկան ոչ մեծածախով գրաւիներ են ապագրովում նաե
տրեկայան հայերի նարարող ապարաններում: 1845 թն Պետերբուր-
գում հովսեփ հովհաննիսյանի ապարանում լույս է տեսնում «Երտու
լարագա պատանաւուման նախապա հայանագան ձաղկան» թարգ-
մանովում վրացերենից:

1843 թ. երախայան գագրի ապարանի տնային հրատարակու-
թեաններից մեկը մի գրաւի է խաւրովի մասին Կարկաթովի տնդ-
լիան բմբջկան տնայնարանի տնայերս Կաթիլ Կարեկիս հե-
ղանակութեամբ՝ «Պատմութիւն և խրատ բմբջկութեան յոսայն նարող
ձաղկող յաշխարհին հին ձաղկող և երեկոյ ի գանաւում աշխարհս,
որ տնայանեալ կոչի կարկաթամարտաւոր»:

Այդ նայն բողարներում բմբջկան մեկանում գրաւի է լույս
տեսնում նաե 1843 թվականին՝ «Երտու լարագա նախապա հայանելով
ի բնանում ձաղկի ի ձեռն պատարիս տրում ձաղկի» և «Անձեան բմբջ-
կարան ի պէտս պիպանանող կամ Բմբջկան խրատ վանն տր-

րունի գիւղականաց, ի լոյս ածեալ յԱնդրկովկասեան միաբանութենէ ազարակային տնտեսութեան»:

Գյուղատնտեսութեանը նվիրւած առաջին ամենածափալուն աշխատութիւնը Վիեննայի Միախորհրդանէրից Միքայել Վեցմատչանի կազմած, 1845-ին լոյս տեսած «Համառօտ Երկրագործութիւն 3. Ա. Շղիփ Երկրագործութեան ուսուցչին գրքին վրայ ազատ աշխատուած» գիրքն է: Մինչ Վենետիկում, Վիեննայում և այլ վայրերում տպագրւած բնագիտական, կենդանաբանական աշխատութիւններում խոսւում էր կենդանիների ու բույսերի տեսակների և կազմութեան մասին, այս աշխատութիւնը դուրս գյուղատնտեսական է: Գործնական խորհուրդներ են տրւում հողի և նրա մշակման, պարարտացման մասին, հացահատիկային բույսերի, բանջարաբուծութեան, խաղողագործութեան, պտղատու ծառերի, ինչպէս նաև գյուղատնտեսական կենդանիների, շերամի խնամքի, պահպանման վերաբերյալ: Վեցմատչանի այս աշխատութիւնից առաջ և հետո տպագրւել են գյուղատնտեսական ուրիշ աշխատութիւններ, որոնք, սակայն, նվիրւած են որևէ մասնավոր հարցի: Մատենագետները հիշատակում են, օրինակ, դեռևս 1816 թ. Փարիզում տպագրւած Հակոբ Շահան Զրպետչանի «Յորդորակ առ Հայս, բնակեալս ի հարաւային աշխարհս կայսերութեան Ռուսաց, ի վերայ Երկրագործութեան խոտեղեն բամբակի»: 1840-ական թթ. սկզբներին Հ. և Դ. Արզանյանցների տպարանում Գյուղատնտեսական և տեքստիլ արդյունաբերութիւնը խրախուսող Անդրկովկասյան ընկերութեան հրատարակութեամբ տպագրւել են մի քանի փոքրիկ գրքույկներ. «Խրատ, թէ ինչպէս հարկաւոր է ցանել Ամերիկու թամբաբուն», «Խրատ բամբակի ծառ բազմացնելոյ և բամբակ շինելոյ» և «Խրատ տորոն ցանելոյ»: Վեցմատչանի աշխատութիւնից հետո իր գործնական արժեքով առավել աչքի ընկնող հրատարակութիւնը 1846-ին Կ. Պոլսում տպագրւած Հակոբ Կոճիկյանի «Մետաքսաբանութիւն» գործն է: Գյուղատնտեսութեան մեկ բնագավառի՝ շերամապահութեան վերաբերյալ հանրամատչելի և ընդարձակ մի ձեռնարկ է սա: Գրելու շարժառիթների մասին պատմում է հեղինակը փոքրիկ առաջաբանում: Պրուսայի կողմերում տեսնելով արգավանդ հողեր ու ճոխ բնութիւն, նա զարմանում է, որ բնակիչները աղքատ են ապրում: Եզրակացնելով, որ դրա պատճառը տեղացիների զբաղմունքի՝ մետաքսագործութեան ցածր աստիճանն է, վճռում է եւրոպացիների օրինակով մետաքսագործութեան լավ օրինակ ցույց տալ նրանց: Եւ ամենքին հասկանալի, պարզ լեզվով շարադրում է իր

աշխատությունը. «Ուրիշ ատենի և ուրիշ անձանց կը յանձնեմ ուրիշ գիտնական ծանուցումները:— Գրում է նա.— Ես որչափ որ կարելի էր, համառօտեցի բանը, խիստ հարկաւորները զանց չընելով, որպէսզի կարգացողը շահի առանց ձանձրանալու: Ոճը աշխարհաբառ լրի, և խիստ պարզ, որպէս զի հայերէն գիտցող ամէն մարդ հասկընայ» («Յառաջաբան», էջ Ե):

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿՅԱՆՔ (ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՆՈՍՈՒԹՅՈՒՆ)

Ազգային կյանքի տարբեր հարցերի վերաբերյալ գրված հրապարակախոսական բնույթի ատենաբանությունները, ճառերը, քարոզները շատ հնուց են գալիս: Նույնիսկ—դուգահեռաբար գրվել, իսկ հետագայում նաև տպագրվել են տասնյակ ճարտասանության գրքեր, որոնցում ուսուցանվում են ճառի, քարոզի կառուցման, խոսքը արտահայտիչ ու ազդեցիկ դարձնելու կանոնները:

Այսօրվա առումով հրապարակախոսություն նշանակում է ամբողջ հասարակությանն ուղղված խոսք՝ ազգային քաղաքականության, տնտեսության, կրթության ու լուսավորության խնդիրների մասին: Այդպիսի հրապարակախոսությունն սկզբնավորվել է 18-րդ դարավերջի և 19-ի սկզբների զարթոնքի ու մշակութային վերընթացի հետ, մի ժամանակ, երբ ամենից ավելի էր պահանջ զգացվում ազգային համախմբվածության, հայրենասիրության, անհատի ու հասարակության մյուս անդամների շահերի ու գործունեության ներդաշնակության, նաև՝ խելամիտ տնտեսվարության ու կենցաղավարության: Այդպիսի հարցեր են արծարծվում Ղ. Ինճիճյանի «Ազգասէր» ճառում, որ լույս է տեսել 1815-ին, Վենետիկում: Հիմք ընդունելով Պլատոնի այն միտքը, թէ «Մենք չենք ծնած միմեկի համար, հապա ծնած ենք նաև մեր հայրենեացը և մեր բարեկամացը համար» (էջ 13), Ինճիճյանը նախ խոսում է հայերի մեջ արմատավորված թերությունների՝ նախանձի, օտարամոլության, աններողամտության և չարիքներ ծնող այլ արատավոր հատկանիշների մասին, ապա բերում է Հունաստանի և Հռոմի պատմություններից քաղված՝ հայրենասիրության, ընկերասիրության, անձնազոհության, ներողամտության, վեհանձնության մի շարք օրինակներ: Այդ արարքները կատարող հերոսներին համեմատում է հայոց պատմության բացասական անձնավորությունների հետ: Ահա մեկը. Տոսկանայի թագավորը պաշարել է Հռոմը: Հետևանքը ահա-

վոր է լինելու: Հռոմեացի զինվորներից մեկը վճռում է իր կյանքի գնով փրկել հայրենիքը: Ծպտյալ թափանցում է թշնամու բանակը, մտնում թագավորի վրանը այն պահին, երբ թագավորն ու դիվանապետը ամսավճար էին բաժանում զինվորներին: Դիվանապետի ու թագավորի հագուստները իրար շատ նման լինելով զինվորը չի տարբերում թագավորին, կասկածի տեղիք չտալու համար որևէ մեկին էլ չի հարցնում իմանալու: Ծնթադրելով, թե դրամը բաժանում է հենց ինքը թագավորը՝ սրախողխող է անում դիվանապետին: Բռնվելով, նա համարձակորեն հայտնում է իր հռոմեացի լինելը և գալու նպատակը: Թագավորը հրամայում է խարույկի վրա այրել նրան: Խիզախ զինվորը ինքն է մոտենում խարույկին և աջ թևը կրակի մեջ մտցնելով սկսում է այրել՝ պատժելու համար այն ձեռքը, որ սխալվեց: Նման արիության տեսնելով, թագավորը ազատում է նրան մահապատժից: Այնժամ զինվորը թագավորին ասում է, թե իր նման հարյուր երիտասարդներ են ցանկություն հայտնել հանուն հայրենիքի իրենց կյանքի գնով նրան զրկել կյանքից: Հռոմեացիների այդպիսի անձնազոհ հայրենասիրությունը տեսնելով, Տոսկանայի թագավորը հասկանում է, որ հաղթել չի կարող և հեռանում է Հռոմից:

Մի ուրիշ այդորինակ պատմություն բերելով, Ինճիճյանը ավելացնում է. «Պետք է, որ սա կարդային Մերութան և Վասակ և այլք» (էջ 111—112): Նոր պատմությունից իբրև աշխատասիրության, հայրենիքի նվիրվածության օրինակ, մանրամասն շարադրում է Ռուսաստանի ցար Պետրոս Առաջինի կյանքն ու արարքները: Հայոց պատմությունից իբրև այդպիսին բերում է Վաղարշակ թագավորի օրինակը, որը թեև հզոր էր և հաջողակ, բայց, ի տարբերություն օտար նվաճողների, ոչ թե ձգտում էր ընդարձակել իր տիրապետությունները, այլ վերաշինել, զարգացնել հայրենիքը, ծաղկեցնել գիրն ու գրականությունը: Իր աշխատության վերջին գլուխը Ինճիճյանը նվիրել է Ներսես Մեծ կաթողիկոսի հայրենանվեր գործունեությանը, նրան հակադրել է Արշակ թագավորին:

Ինճիճյանը, սակայն, մնում է սոսկ իբրև պատմական հետաքրքիր փաստերի շարադրող և կրոնա-բարոյական քարոզից այն կողմ չի անցնում:

Ի դեպ նշենք, որ բացասական հատկանիշներ տեսնելու, դրանք չափազանցնելու և մեր ժողովրդին վերագրելու թյուրիմացությունը, որ ոմանց մեջ մնացել է նույնիսկ այսօր, հերքվել է այն հեռավոր տարիներին: «Եղծ կարծեաց անմիաբանության Հայոց» — այսպես

Լ Վերնագրոված «Բաղմալէպ»-ի 1843 թվականի Երկու համարներում (էջ 317—320 և 334—336) տպագրոված հոգովածը, որը թեև առանձին պրիւկով լույս չի տեսել, բայց արժեքավոր է շատ գրքերից: Հեղինակը Երիտասարդ Ղևոնդ Ալիշանն է: Պատմական դեմքերի ու դեպքերի մասին դատելիս, ելակետ ունենալով՝ «այլ է ապատել զոք, և այլ ատել զբարս ուրուք. այն տխմարաց է գործ, իսկ այս իմաստնոց և զգաստից» սկզբունքը, Ալիշանը ինքնատիւ մտածողությամբ, փայլուն տրամաբանությամբ և համոզիչ փաստերով հերքում է հայերի անմիաբանության մասին մտայնությունը: Այն հետևանք է ուրիշ ժողովուրդների պատմությանը ծանոթ շլինելուն, ինչպես և ոչ մի հիմք չունեցող կանխակալ կարծիքի: Նույնիսկ հորենացին, որ կշտամբում է իշխաններին ու ժողովրդին, անմիաբան չի անվանում նրանց: Այդ խաբեպատիր վարդաժը կարող է միայն խոչընդոտել ազգային գեղեցիկ ու առաքինի գործերին, ասում է նա, և հայոց ու օտար պատմություններից քաղված օրինակներով հաստատում, որ հայերը շատ ավելի միաբան ու հայրենասեր են, քան նրանց հետ պատմական ասպարեզ եկած մի շարք այլ ազգեր: Տեսել է երբևէ աշխարհն Արարատյան, որ սեփական որդիներից մեկը իր ժողովրդի արյան գետեր հեղի, ինչպես հռոմեացի Սուլլան:

Բազրատունիների օրոք հայերը միաժամանակ երկու-երեք թագավոր ունեցան, բայց ոչ վեց ինքնակալ, ինչպես Հռոմը Դիոկղետիանոսից հետո:

Արշակ թագավորի դեմ նյութված ապստամբությունը ոչ թե անմիաբանության, այլ միաբանության նշան էր, երբ ժողովուրդն ու նախարարները միանալով, հանուն հայրենիքի դուրս եկան ընդդեմ բռնակալի:

Անդրադառնալով Վասակի հարցին, Ալիշանը գտնում է, որ մտքի խաբկանք է Վասակին անմիաբանության դրոշակակիր համարելը: Մեծ Նդիշեի ողբագին ձայնով ես էլ նրան անմիտ վաճառական եմ կոչում, քան շարամիտ դավաճան, ասում է Ալիշանը, որովհետև եթե նրա սկզբնական մտադրությունը իրականանար, կվերականգներ հայոց թագավորական գահը: Սակայն հանդիպելով հակառակության, որ ըմբոստացնում է մարդուն, ընկավ փառասիրության վիհը, ուրացավ հավատը և մեծամեծ շարիքներ գործեց:

Եթե որոշ հակառակասերներ թունավորեցին ներսես Մեծին ու Տրդատին, ապա մի թե այդպես չվարվեցին աթենացիք Սոկրատի, իսկ սպարտացիք Ագիսի հետ:

Առանձին անհատների նախանձից կամ շարությունից մղված արարքներից չի կարելի անմիաբանության կարծիք գոյացնել, որովհետև չկա այնպիսի շքնաղ պարտեզ, որ անպիտան մոլախոտ չբուսեցնի:

Ո՞ր ազգն է, եղբակացնում է Ալիշանը, որ տեսնելով սելեկացիների և պարսից դավաճանությունը, հույների և հոռմեացիների կեղծավորությունը, արաբների և սկյութացիների անգթությունը գոյատևում է մինչև այժմ: Ո՞ւր են Բաբելոնի և Նինվեի ավերակների տերերը:— Չկան դարեր ի վեր: Որովհետև միաբանությունն ու հայրենասիրությունն է ազգերի պահպանության ամենազորավոր միջոցը: Եվ ահա ապրել ու ապրում է հայ ժողովուրդը՝ միշտ վկա ու ականատես աշխարհի անցուդարձերին և իր հնամենի լեզվով «սլատմէ ամենայն ազգաց զանցս իւր և զնոցա»:

Ժամանակակիցները ուրախությամբ ընդունեցին Ալիշանի հոգվածը: Զմյուռնիայի «Արշալոյս Արարատեան» երկշաբաթաթերթը անմիջապես արձագանքեց. «Բերկրառիթ սրտիւ կարդացինք և ղծ կարծեաց անմիաբանութեան Հայոց յողուածը» (1843, № 163): Հաջորդ թվականին նույն հանդեսը տպագրեց հոգվածի աշխարհաբար թարգմանությունը:

Ալիշանի հոգվածի ոգով է շարադրված Վիեննայի Մխիթարյանների «Կրթական և զբօսայի տետրակներ» մատենաշարի առաջին գրքույկը՝ «Խօսք վասն հայրենասիրութեան» (1849): Ինչպես պետք էր սպասել, այն գրված է կրոնա-բարոյական աշխարհայեցողությամբ, սակայն առանձին հատվածներ կարող են հետաքրքրել անգամ այսօրվա ընթերցողին: Հստակ արևմտահայերենով բացատրելով թե ինչ է հայրենասիրությունը, ինչպիսին պետք է լինի ճշմարիտ հայրենասերը և այլն, հեղինակը իր մտքերը հաստատելիս վկայակոչում է հայոց պատմության բացառապես լավագույն էջերը, քաղվածաբար բերում է Փավստոս Բուզանդի Պատմության և դպրության և գլխի վերջին հատվածը, պարսից Շապուհ արքայի խոսքերը հայոց գնդի միաբանության և տիրասիրության մասին:

Ազգային կյանքի հարցերին միանգամայն գործնական մոտեցում է դուցաբերում քառասնական թվականներին հանդես եկած նիկողայոս Զորայանը: Նա սովորել էր Փարիզում և հաղորդակից էր ֆրանսիական առաջավոր մտքին: Զորայանը քննության է ենթարկում ազգի, հասարակության ծանր վիճակը և դրությունից դուրս գալու ուղիներ է մատնանշում: 1849 թվականին լույս են

տեսնում նրա աչքի ընկնող Երկու աշխատությունները՝ «Նկարագիր աղգային դաստիարակութեան կամ Աղգային դաստիարակութեան գլխաւոր թերութիւնները» և «Քաղաքական տնտեսութեան վրայ տեղեկութիւններ: Առաջինը նվիրւած է կրթությանը և լուսավորությանը: Երկար ժամանակ, ասում է Զորայանը, մեր ժողովուրդը գտնվել է այնպիսի դժվարին պարագաներում, որոնց մեջ օրինավոր դաստիարակություն ստանալը անհնար է եղել և այժմ թյուր պատկերացում ունի դաստիարակության մասին: Ըստ նրա, աղգային դաստիարակության առաջին պայմանը երեխաների դաստիարակությունը լավ հիմքերի վրա դնելն է, իսկ այդ նշանակում է, որ այն պետք է համաձայնեցնել աղգային շահերին: Ամեն մեկը կաշվից դուրս է գալիս իր զավակին բարձր կրթություն տալու համար, առանց հաշվի առնելու, թե գործնականում ինչի կարող է հանգեցնել այդ: Մեր այժմյան վիճակի համար, ասում է նա, պետք է ունենանք նախ՝ հմուտ երկրագործներ, վաճառականներ, վարպետ մասնագետ-արհեստավորներ, քան թե, ասենք, հինգի փոխարեն հարյուր հոգի մի քանի լեզու իմացողներ, որոնք դպրոցն ավարտելուց հետո համապատասխան աշխատանք չգտնելով կամ թափառում են անգործ և կամ ծառայում են օտարներին: Դաստիարակությունը համաղգային գործ է և, ինչպես Եվրոպայում, մեղանում ևս այն պետք է ղեկավարի համաղգային մի մարմին: Աղգի բարգավաճման հիմքը տնտեսական բարեկեցությունն է, և դաստիարակությունը պետք է ծառայի այդ նպատակին:

Թե ուրիշ ինչ ճանապարհներով նաև պետք է բարձրացվի ժողովրդի տնտեսական կյանքը, շարադրված է Զորայանի «Քաղաքական տնտեսութեան վրայ տեղեկութիւններ» աշխատության մեջ: «Քաղաքատնտեսութիւնը, — ասված է առաջաբանում, — բարոյական գիտութենէն ետև մարդուս Երջանկութեանը նպաստող ուսմանց՝ իրաւամբ առաջինը սեպուած է», և գաղափար է տալիս ապրանքափոխանակության, վաճառականության, միջաղգային առևտրի, դրամի, հարստության, արհեստների մասին:

ԽՐԱԺՇՏՈՒԹՅՈՒՆ, ՆԿԱՐՉՈՒԹՅՈՒՆ

Հայերեն ձեռագրերին վաղուց հետեւ գուգակցվել են նկարչությունն ու Երաժշտությունը: Հայկական մանրանկարչությունը, շարականներն ու հնագույն երգերը, իբրև արվեստի բարձրագույն

ստեղծագործություններ, համընդհանուր ճանաչում են ստացել: Հանգամանքների բերումով այդ արվեստները պահպանվել ու դարգացել են հիմնականում վանքի և եկեղեցու պատերի ներքո: Այդ պատճառով էլ մեզ հասել են մեծ մասամբ կրոնական բովանդակություն ունեցողները: Հնագույն հաղարավոր ձեռագրերի մեջ աշխարհիկ բովանդակությամբ մանրանկարները փոքր քանակ են կազմում: Այդպես էլ տաղերն ու ժողովրդական երգերը. նախ ձեռագիր, իսկ ավելի ուշ տպագիր տաղարանների վերջում են սովորաբար ղետեղվել նաև մի քանի աշխարհիկ երգեր: Բայց ահա 19-րդ դարի սկզբներից այդ արվեստները նույնպես դուրս են գալիս լայն հրապարակ: Տպագրվում են նույնիսկ առանձին աշխատություններ: Դրանցից է 1803 թ. Կ. Պոլսում լույս տեսած Գրիգոր Գապասախալյանի «Գիրք երաժշտական» տեսական աշխատությունը: Սրա մեջ մեր օրերի երաժշտագետը, աշուղական բանաստեղծության ուսումնասիրողը տեղեկություններ կգտնի այդ հեռավոր ժամանակների երաժշտական ըմբռնումների, հայկական, պարսկական, հունական երգերի տեսակների, երաժշտական տեղանքների, խաղերի մասին:

Կ. Պոլսում դեռևս 1794 թ. լույս էր տեսել նույն Գապասախալյանի երգարանը՝ «Գրքոյկ որ կոչի նուագարան», որը վերստին տպագրվեց դարձյալ 1803 թվականին:

Երաժշտական-գրական ավելի նշանակալից երևույթ է 1830 թ. Կալկաթայում տպագրված «Սիրականկաջ» երգարանը, որի մասին կխոսվի ստորև, հնդկահայ գաղութի գրականությանը նվիրված հատվածում:

Նկարչության վերաբերյալ մեզ ծանոթ միակ տպագիր գիրքը Իգնատիոս Փափազյանի «Մանրանկարք, որ է մինիաթուռա» աշխատությունն է, լույս ընծայված Վենետիկում, 1813 թ.: Նախատեսված է սկսնակների և աշակերտության համար և նախնական գաղափար է տալիս ներկերի գլխավոր տեսակների, նրանց ստացման և կիրառման եղանակների մասին: Նկարելու ընդհանուր կանոններին ծանոթացնելուց հետո խորհուրդեր է տալիս թե ի՞նչպես պետք է նկարել մարդկային մարմինը, ղգեստը, ծաղիկները, շինությունները և այլն: Վերջում այբբենական կարգով բերված է աշխարհի նշանավոր նկարիչների ցանկը՝ նրանց կյանքի և ստեղծագործության համառոտ տեղեկություններով:

Որևէ ժողովրդի կամ ժամանակաշրջանի մշակույթը գնահատելիս սովորաբար հիմնվում են հոգևոր արժեքների վրա: Դրանց մեջ առաջնակարգ տեղ է հատկացվում գեղարվեստական գրականությանը: Այդ դուցե այն պատճառով, որ նրանում ամենից հստակ ու կենդանի կերպով է արտացոլվում ժամանակի իրական պատկերը, հասարակական կյանքի վերելքներն ու վայրէջքները: Այն ամենից ավելի է առնչվում մարդու հոգեկան ու զգացական աշխարհի հետ: Բացի այդ, ճշմարիտ գեղարվեստական գործը չի խամրում, չի կորցնում իր փայլը, ինչպես ոսկին հողի խորունկ շերտերում, չի ձանձրացնում, ինչպես բնությունը: Այդ իսկ պատճառով այն, որքան էլ հին լինի, միշտ այժմեակա՞ն է, հուզիչ և ուսանելի: Այդպիսին է, օրինակ, անհիշելի ժամանակներից եկող «Վահագնի երգը» և կամ հայ ու համաշխարհային արվեստի ու գրականության շատ կոթողներ:

Գեղարվեստական գրականությունը միաժամանակ բարդ ու լայն ընդգրկում ունեցող երևույթ է: Վերահիշյալ պատճառներով ներկա դեպքում համեմատաբար մանրամասն ենք կանգ առնում գեղարվեստական գրականության, քան մշակույթի մյուս տեսակների վրա:

Տասնիններորդ դարի առաջին հիսնամյակում, ինչպես մշակույթի մյուս տեսակները, գեղարվեստական գրականությունը ևս զարգացման նոր թափ ստացավ: Երևան եկան մի շարք մնայուն արժեք ներկայացնող ինքնուրույն և թարգմանական երկեր, նկատվեց ազգային գեղարվեստական գրականություն ստեղծելու որոշակի ձգտում:

Իսկ ի՞նչ հիմքի վրա էր ստեղծվում այն, ի՞նչ կար մինչև այդ:

Երեք դար էր անցել հայ տպագրության սկզբնավորումից: Տպագրված գրքերի քանակը, ինչպես վերևում տեսանք, պատկառելի մի թիվ էր կազմում, սակայն դրանց շարքում համեմատաբար քիչ էին գեղարվեստական գրքերը, մանավանդ այդ ժամանակներում ստեղծվածները: Ունեինք Առաքել Դավրիժեցու Հայոց պատմությունը (1669 թ.) Միքայել Զամչյանի նույնանուն եռահատորը (1784—86 թթ.), լեզվաբանությունից՝ Երեմիա Մեղրեցու «Բառգիրք»-ը (1698), Սքրոդերի «Արամեան լեզուին գանձ»-ը (1711), Մխիթար Սեբաստացու և նրա աշակերտների «Բառգիրք հայկա-

զան չմղուի: Երկհատոր կոթողը (Ա հատորը 1749 թ., Բ հատորը՝ 1769) Կար նույնիսկ քիմիայի վերաբերյալ ինքնուրույն աշխատություն. Մատթեոս և Ղուկաս Վանանդեցիների «Բարատնութիւն Իմաստասիրական կամ Տարերարանութիւն» (1704 թ.) և այլն: Այնքան ալիք ամբողջ ժամանակաշրջանում մարդուն հուզող, գեղադրական բավականութիւն պատճառող երկու հեղինակների դործեր են միայն տպագրվել՝ Բաղդասար Դպրի և Պետրոս Ղափանցու թղերը: Հիմա մենք գիտենք, որ Բաղդասար Դպրի ժամանակահերում ապրել ու ստեղծագործել են ուրիշ շնորհալի բանաստեղծներ և այժմ աշխարհահռչակ Սայաթ-Նովան: Սակայն այն ժամանակ Սայաթ-Նովան հայտնի էր հայութեան միայն մի փոքր հատվածին: Թեև մոտ երկուսուկես դար էր անցել այն օրից, երբ սկսել էր գործել հայկական տպագրական մամուլը, բայց նրա սքանչելի տաղերը դավթարներում մնացին: Ու կմնային հաւերժ կորած, եթէ 1852 թվականին չգտնվեին ու չտպագրվեին:

Մեկ կամ մի քանի բանիմաց անհատներ վանքերի խուցերում, հեռավոր խաղաղ անկյուններում, հնադարյան մեր հարուստ ձեռագրերին կոթնած, կարող էին ստեղծել բանասիրական ու գիտական երկեր, իրականացնել դրանց տպագրությունը, բայց նույնպիսի պայմաններում գրականութեան ու արվեստի երկ ստեղծելը և ժողովրդի մեջ տարածելը անհնարին էր:

Եվ դա հասկանալի է: Գրականությունը աղգային կյանքի պատկերն է, ժողովրդի հոգևոր կարողությունների ու երազանքների արտահայտությունը: Ինչպես կարող էր գրականություն ստեղծվել, երբ խաթարվել էր հայ ժողովրդի աղգային միասնությունը, նրա մի մասը ցրվել էր աշխարհի տարբեր ծայրերում, իսկ բուն հայրենիքում ահի ու մահի թագավորություն էր տիրում: Առավել այս հանգամանքը, քան գրաբար լեզուն, ինչպես հաճախ առավում է, արգելք հանդիսացավ հայ աղգային գրականութեան ավելի վաղ ծաղկմանը:

Ահա թե ինչու հայ տպագրութեան առաջին երեք դարերում տպագրվում են գերադանդապես անցյալի հեղինակների ստեղծագործությունները: Հենց առաջին տպագիր հինգ դրքերից մեկը՝ «Տաղարան»-ը, միջնադարյան հեղինակներ Ներսես Շնորհալու, Ֆրիկի, Մկրտիչ Նաղաշի, Հովհաննես Թլկուրանցու ստեղծագործությունների մի ժողովածու է:

«Տաղարան»-ի տպագրությունից մեկ ու կես դար հետո, տպագրությունը հաստատուն հողի վրա դնող Ոսկան Նրեանցու տպա-

դրած առաջին դրերից մեկը Շնորհալու «Յիսուս որդի»-ն էր (1660): Նույն տարում այն լույս տեսավ նաև Վենետիկում: Այն-
հատե տասնյակ հրատարակություններ ունեցավ ինչպես այդ, այն-
պես էլ Գրիգոր Նարեկացու «Մատթան ողբերգություն»-ը: Տպագրվե-
ցին 12—15-րդ դարերի հեղինակներ Առաքել Սյունեցու «Ազատ-
դիրք»-ը (1721), Վարդան Այգեկցու առակները, Ստեփան Սյունեցու
«Ողբ և հառաչանք ի դիմաց մօր մերոյ սրբոյ Աթոռոյն էջմիածնի»
(1790) և այլն:

Երևան եկան նաև հատուկենտ ժամանակակից հեղինակներ՝
կրոնական թեմաներով գրված շափածո գործեր: Այդպիսիներից է Երեմիա Քյոմուրճյանի 1678 թ. Կ. Պոլսում իր սեփական
տպարանում տպագրած հեղինակությունը՝ «Տնօրինական տեղիք»
31 էջանոց գրքույկը, որը, ինչպես վերնագրից է երևում, Երե-
սաղեմի սրբազան վայրերի շափածո նկարագրությունն է: Այդ-
պիսին է նաև Երեմիայի եղբոր՝ Կոմիտաս Քյոմուրճյանի «Պա-
նաւոր բանք ի Գործս առաքելոց»-ը (Կ. Պոլիս, 1704 թ.), որը «Նոր
Կտակարան»-ի մի մասի՝ «Գործք առաքելոց»-ի շափածո շար-
դրանքն է անհույզ ու միօրինակ հանգերով: Նույնպիսի արժեք ու-
նեցնող աշխատանքներում նաև Մխիթար Սեբաստացու խրթին գրաբարով երե-
նական տաղերը (1732): Բարեբախտաբար այդօրինակ գրվածք-
ներից բացի կան նաև, թեև քիչ, իսկական գրական արժեք ներ-
կայացնող ստեղծագործություններ:

Առաջին հեղինակը, որ շեղվեց ժամանակի ընդունված կրո-
նական ուղղությունից, հնչեցրեց սիրո, ուրախության ու տրտմու-
թյան, մարդու սրտին մոտ ու հարազատ քնարը, Բաղդասար Դպիրն
էր (1683—1768): Նա իր ողջ կյանքը անց է կացրել Կ. Պոլսում՝
ավելի քան կես դար արդյունավետ գործել իբրև հրատարակիչ-
սրբագրիչ տասնյակ գրքերի, եղել է հմուտ քերական ու մանկա-
վարժ: Ըստ բանասիրական աղբյուրների, նրա բանաստեղծությու-
նների առաջին ժողովածուն լույս է տեսել 1723 թ., ապա՝ 1734, 1740
և 1768 թվականներին: Թե՛ արտահայտչական ձևերով և թե՛ մո-
տիվներով Բաղդասար Դպիրը շարունակեց հայ միջնադարյան բա-
նաստեղծության ավանդությունները, բարձր արվեստով վերական-
գտնացրեց դրանք: Այս է նրա մեծագույն ժառանգությունը: Կասկած
չկա, որ նրա տաղերը լայն տարածում են ունեցել ժողովրդի մեջ
և երգվել են երկար ժամանակ: 1768-ին տպագրված «Տաղիկներ
սիրոյ և կարօտանաց և այլս հավաքածուի վերջում կա մի ցանկ,
որ ցույց է տրվում, թե տաղերից յուրաքանչյուրը արևելյան տա-

րածված որ երգի եղանակով պետք է երգել (էջ 120)։ Մինչև այժմ էլ մեր ականջներին հաճելի է հնչում «Ի ննջմանէդ արքայական» իրոք արքայական երգը, որն ասես վեհ ու ազնիվ սիրո հիմն է։

Բաղդասար Դպիրը գրել է նաև կրոնական ոտանավորներ, որոնք ավելի շուտ տուրք են ժամանակին, քան բանաստեղծի խառնվածքի ու հայացքների արտահայտություն։ Խավար միջնադարից եկող սովորություն էր և բնորոշ բոլոր գրականությունների համար. վախենալով եկեղեցու դատաստանից նույնիսկ շնորհալի բանաստեղծները հետևելով «Աստծունը՝ աստծուն, կեսարինը՝ կեսարին» հանրահայտ սկզբունքին, իրենց գրքերի սկզբում զետեղում էին սրբերին, եկեղեցուն ու իշխանավորներին նվիրված ձոները, որից հետո միայն համարձակվում էին դնել իրենց սրտից ելն էությունից բխող աշխարհիկ տաղերը։ Այսպես է վարվել նաև Բաղդասար Դպիրը։ Նույն «Տաղիկներ սիրոյ և կարօտանաց և այլ» ժողովածուի վերջում իրեն ապահովելու համար այսպիսի ծանուցում է դրել. «Եւ ծանիր աստ ո՛վ սիրելի ընթերցող, զի ոմանք երգեցմունք ի փոքրիկ տաղարանիս թէպէտ ըստ արտաքին կերպին երևին մարմնականք, բայց ըստ ներքին դիտեցմանն՝ համայնքն առ հոգևորն վերաբերին» (էջ 119)։

Բաղդասար Դպրի հաջորդներից էր նույնպես Կ. Պոլսում ապրող ու գործող Պետրոս Ղափանցին, որի կյանքն ու ստեղծագործությունը դեռևս չի ուսումնասիրված և կենսագրական մանրամասնություններ չգիտենք։ Նրա գրական ժառանգությունից մնացել է 1772 թ. տպագրված բանաստեղծությունների մի ժողովածու։ Պետրոս Ղափանցու ոտանավորների զգալի մասը կրոնական բնույթի են։ Ունի նաև ոչ քիչ թվով զարնան, վարդին ու սոխային նվիրված տաղեր, դարձյալ ինչպես Բաղդասար Դպրի այդ կարգի տաղերը, գրված միջնադարյան տաղերգուների հետևությամբ։ Դրանցից քչերն են, որ գրված են Բաղդասար Դպրի վարպետությամբ («Երգ կաքաւու» և այլն)։ Նա ունի բանաստեղծություններ էլ, որոնք նորություն են իր ժամանակի համար։ Դրանք հայրենասիրական երգերն են։ Բանաստեղծը իր անձնական վիշտն ու տրտմությունը կապում է հայրենիքի անմխիթար վիճակի հետ։ Այդպիսիներից է, օրինակ, «Առ աղզն իմ պատուելի, խորհրդաբար նշանակութեամբ Վարդի»։

է իմ վարդիկ, ըզբեղ ողբամ ամի ամի,
Քումրդ գեղոյ թրշնամի է ամէն քամի.
Թուիրդ խըլել, թերթըդ ցըրել ի բացի կամի.
Ըղնա քահնա¹, ըզբեղ պահնա, և դիս շահնա:

(Գրքոյկ կոչեցեալ Երզարան, Կ. Պոլիս, 1772, էջ 84)

Պետրոս Ղափանցին նորություն է բերել նաև տաղաչափության, գեղարվեստական հնարանքների առումով: Սի կողմից, ինչպես Բաղդասար Դպիրը², հետևել է միջնադարյան տաղերգուներին, մյուս կողմից, նրա որոշ տաղերում զգացվում է իր ժամանակի ժողովրդական-գուսանական երգերի ազդեցությունը.

Ի պարտիդի կամ յայգուջ եթէ իցեն փուշք իճշ խոտան,
Ի բաց խըլել արմատաքի՝ յիրաւի արժա՞ն է, արժան:

(Ն. տ., էջ 136)

Ղափանցին առաջիններից է, որ մեծ գնահատական է տվել իր ավագ ժամանակակցին՝ Բաղդասար Դպիրին: «Դրուատ ողբերգաբար առ հանգուցեալ ընտիր դպիրն Պաղտասար» ոտանավորում նա գրել է.

Երգեր քոյին՝ երգոց նարոտ.
Եւ դիպակեայ ձիր պարեգոտ.
Իւրաքանչիւր բառքն ոսկեզօդ.
Արանց գիտնոց անհատ արօտ:

1 Քահել կամ քահել — վերևից ուժգին խփել, հարված իջեցնել:

2 Պետրոս Ղափանցու Երզարանը լույս է տեսել 1772 թ.՝ Բաղդասար Դպրի վերջին ժողովածուից միայն շորս տարի հետո: Սակայն այդ երկու հեղինակների ստեղծագործությունները միմյանցից բաժանվում են տասնամյակներով: Պետրոս Ղափանցին ամենայն հավանականությամբ ստեղծագործել է քառասուն-հիսնական թվականներին, մինչ Բաղդասար Դպիրը իր լավագույն տաղերը գրել է դարի սկզբներին: Այդ երևում է այն տաղերից, որոնց գրության տարին հայտնի է: Այսպես «Ի ննջմանէդ արքայական» տաղը, որ տպագրվել է 1768 թ., ըստ վերջին Լրկտոդի գրվել է 60 տարի առաջ.

Իոսեփակ այս թուականիս
Չարթիր նագելի իմ, դարթիր:

Իոսեփակ կապակցությունը թվերի վերածելով ($20 + 1000 + 1 + 70 + 5 + 1 + 60$), ստացվում է հայոց 1157 թվականը, որ է Քրիստոսի 1208-ը:

Որրորագնագրեալ լեզուիդ յանօթ.
Աւոն և ոչն ճրձարտայօդ.
Ջոր և տեսաք մեք ընդադօտ.
Որում մընամք արդէն կարօտ...

(Ն. տ., էջ 103)

Պետրոս Ղափանցու տաղերի մի մասը նույնպէս երգվել են, ինչպէս հասկացվում է նրա Նրգարանի 63-րդ էջի հետևյալ ծանուցումից. «Մինչև ցաստ երգեցմունք եղանակաւորք. ընդորս կցորդին և թիւ ասացուածքս այսոքիկ որք հետևին»:

Ժողովրդական աշխարհիկ գրականության նմուշներ կան նաև զանազան ժամանակներում լույս տեսած «Տաղարան վայելուչ և գեղեցիկ» անունով ժողովածուներում: Մատենադիտություններում հիշատակվում են 18-րդ դարի՝ այդ անունով մի քանի հրատարակություններ: Դրանք եկեղեցական տոներին կամ սրբերին նվիրված ձոների, շարականների, գանձերի հավաքածուներ են, որոնցից մի մասի վերջում զետեղված են ժողովրդական հնագույն երգեր: Այդ առումով հարուստ է հատկապէս 1740 թ. տաղարանը: Այստեղի շարս մյուսների հանդիպում ենք նաև «Կոունկ ուստի կուգաս», «Մանուկն ու ջուրը» հանրահայտ երգերին: Բացի դրանցից, կան մի շարք գեղեցիկ կտորներ ժամանակակից հեղինակներից: Առանձնապէս շատ են այն տաղերը, որոնց տների սկզբնատառերը կազմում են «Գալուստ» անունը: Ահա այդպիսիներից մեկի առաջին տունը.

Գարունն է բացուէր վարդն ի պաղշանին.
Քաղցր եղանակէն պիւլպիւլն ու դումրին
Սիրով են վառեալ ի կարմիր թրփին.
Կանանչ ու կարմիր տերև կու հագնին:
Գինով էմ գինով՝ գիշերն երագով.
Գինով էմ գինով ցորեկն արևով:

(Գրքուկս որ կոչի Տաղարան: Կ. Պոլիս, 1740, էջ 360)

Վարդին ու սոխակին նվիրված մի այլ տաղի վերջին տնից երևում է, որ հեղինակը Կաւրապետ դպիրն է: Սկսվում է այսպէս.

Պիւլպիւլն է հագեր ի յոտքըն կօշիկ.
Զվարդն կու փրնտրէ սիրով անուշիկ.
Զայն է արձակեր կու կանչէ վա՛րդ, վա՛րդ
Վա՛րդ, վա՛րդ դու գուարթ.
Նս պիւլպիւլ՝ դուն վա՛րդ...

(Ն. տ., էջ 349)

Վերը նշված հեղինակների՝ Բաղդասար Դպրի և Պետրոս Ղափանցու մոտ հասարակական, աղգային կամ հայրենասիրական բանաստեղծությունը նոր-նոր է սկզբնավորվում։ Այդ նյութերով գրված մի քանի բանաստեղծություններում նրանք սոսկ վշտանում են հասարակական-սոցիալական անարդարությունների, հայրենիքի անմխիթար վիճակի համար, սակայն որևէ գործնական նպատակ չեն հետապնդում։ Այդօրինակ կամ, այսպես կոչված, քաղաքական բանաստեղծության առաջին ստեղծագործությունը մեր իրականության մեջ Թադեոս Սոգինյանցի «Տետրակ որ կոչի Ողբ Հայաստանեաց» գրքույկն է, որը լույս տեսավ 1791 թվականին Մադրասում։ 31 էջանոց փոքրիկ այս գրքույկում գետեղված են հեղինակի մի քանի գրվածքները. սկզբի 7—18 էջերում հիշյալ «Ողբն» է, ապա մի ոտանավոր առ մայրն Հայաստան, Պետրոս Առաջինի կենսագրությունը՝ նրան նվիրված մի ձոնով և շորս-հինգ առակ։

Ժողովածուի ամենածավալուն գրվածքը «Ողբն» է, խորենացուց մինչև Աբովյան գրված շատ ողբերից մեկը։ Հեղինակը ցավով է նշում որոշ կարգի հայերի բացասական հատկանիշները՝ նյութապաշտությունը, եսասիրությունը, իրենց վրա իշխողի լեզվով խոսելու և երեխաներին օտար դպրոցներում ուսման տալու սովորությունը և այլն։ Սակայն Սոգինյանցի նպատակը ողբալը կամ աղգային արատները ցույց տալը չէ։ Նրա խնդիրը, ինչպես ասված է «Բան առ բարեսէր ընտթերցողս» առաջաբանում, ժողովրդին դարավոր քնից արթնացնելն է, սեփական ուժերի վրա վստահ լինելը, աղգային արժանապատվության գիտակցության խրախուսումը։ Նա կոչ է անում սթափվել թմրությունից, թոթափել բռնակալության շղթաները և ազատությունը նվաճել սեփական բազուկներով։ Ազատությունը ինքն իրեն չի գալիս, այն պետք է նվաճել սեփական ուժերով։ Այս միտքը ընդգծված է նաև գրքույկի վերջում բերված «Ի վերայ շինականի» առակում։ Գյուղացու սայլը ընկղմվել է տիղմի մեջ, իսկ նա մի կողմ կանգնած աստված է կանչում աղոթելով, որ սայլը հանի տիղմից։ Մի ձայն է լսվում. «Ո՛վ հիմար, ձին տիղմից հանիր և սայլն առաջ հրիր և հետո աստված կանչիր»։ Ապա առակի բարոյախոսությունն է. ունայն ցանկությունները ոչ մի արժեք չունեն։ Նախ դու պետք է քո ազատության մասին հոգաս և հետո միայն օգնություն հայցես։

Սոգինյանցի «Ողբ»-ի արժանիքը գեղարվեստականության մեջ չէ։ Լեզվի հարցում, որը դրաբար է, նույնպես նորություն չի բերում։ Այն մեր գրականության պատմության մեջ է մտել իբրև իր

ժամանակի աղատագրական, հայրենասիրական գաղափարների արտահայտություններից մեկը:

Մոտավորապես այս նույն ժամանակներում վենետիկյան Մխիթարյանների տպագրությունների շարքում նույնպես երևան եկան գեղարվեստական չափածո երկեր, թեև նման գրվածքների պարբերաբար հրատարակությունները այս վայրում սկսվում է մեկ տասնամյակ հետո: 1794 թվականին տպագրվում է Ղ. Ինճիճյանի «Ամարանոց Բիզանդեան» 739 տնից բաղկացած չափածո ստեղծագործությունը: Այն, ինչպես առաջաբանում է ասված՝ «Բաժանի իբր լերկուս մասունս. յառաջնումն անդ պարզ բանիք (այսինքն արձակ շարադրությամբ—Հ. Դ.) աւանդին ընդհանուր տեղեկութիւնք և ստորագրութիւնք համօրէն նեղուցին. յերկրորդումն՝ ոտանաւոր չափմամբ ստորագրին ծովեզերեայ գիւղօրէք նոյն նեղուցին» (էջ Ը):

Վերլուծելով այս ստեղծագործությունը, Ս. Աբեղյանը եզրակացնում է, որ հեղինակը հարապատ մնալով աշխարհագրություն գրողի և վարդապետի իր կոչումին «Բնության գովեստը շուռ է տալիս և դարձնում փառաբանություն աստծու»։ չի կենդանացնում բնությունը, ավելի շատ ի հայտ է բերում տեղագրական ու հնագրական հմտություն: «Բայց շնայելով այս ամենին,—շարունակում է Աբեղյանը,— Ինճիճյանի գրվածքը յուր ժամանակին, յուր տեսակի մեջ մի նորություն է և մի քայլ առաջ է տանում մեր բանաստեղծությունը: Նորությունը նյութի ընտրությունն է. այն՝ որ Ինճիճյանը ցույց է տալիս, թե բացի կրոնականից «խրատօրէն երգերից», էջմիածնի ներբողյանից և գարնան վարդ ու սոխակից՝ ոտանավորի նյութ կարելի է դարձնել և բնությունը»¹:

Այս շրջանում ստեղծված ուրիշ հիշարժան ստեղծագործություններ չկան: Իր աշխատության հիշյալ էջում Աբեղյանը նկատում է նաև, որ ժամանակի սովորության համաձայն, ոտանավորներ էին շինվում այնպիսի նյութերի վերաբերյալ, որոնց համար ոտանավոր պետք չէր: Թե ինչ չափով էր շարաշահվում բանաստեղծությունը, երևում է 1794 թ. Նոր-Նախիջևանում տպագրված մի բառարանից՝ «Տետրակ համառօտ բառարանի. արարեալ և չափաբերմամբ ոտանաւորեալ՝ աշխատասիրութեամբ Պօղոս դասասաց դպրի Տիրիկեցւոյ Թորոսեան»։ Այս Պօղոսն արդեն իսկական դպիր

¹ Ս. Աբեղյան, Հայոց հին գրականության պատմություն, հտ. 2, էջ 476:

է և ոչ մի բանով նման չէ այն դպրին, որի անունը Բաղդասար էր:
Ահա Պողոս դպրի բառարանի սկիզբը.

«Ապանօս փայտն՝ 1 ոպնիադ,
Այազ ասի՝ երբ ողն է պարզ,
Ապուռճուպուն՝ 1 իւտնախորթ,
Ասմայ տնկոյն՝ ասեր են որթ.
Աճր համն է՝ դառն և լեղի,
Ալ ըռէնկ՝ դոյնն հալողի:
Աթն երիվար՝ ասպ՝ ասի ձի,
Արտուճ ծառն եղև դիհի...»

Եվ այսպէս 90 էջ:

Շատ սովորական ճառը, քարոզը հանգավորելը և ոտանավոր համարելը միշտ էլ եղել է, բայց հնում, երևում է, ոմանք այդ հարցում ոչ մի շափ ու սահման չեն ճանաչել:

Ընդհակառակն, այս ժամանակներում և նրանից առաջ տպագրված որևէ ինքնուրույն արձակ գրվածք չկա: Ըստ երևույթին, իբրև գեղարվեստական երկի ձև արձակն արհամարված էր: Գուցե այս էր պատճառը, որ մեր ընթերցասեր ժողովուրդը իր ընթերցանության ծարավը հագեցնում էր պարզունակ ու անարվեստ թարգմանական գրվածքներով:

Այդ դարերում լայն տարածում էին գտել երկու այդպիսի ստեղծագործություններ՝ «Պղնձէ քաղաքի պատմութիւն» և «Պատմութիւն Եօթն իմաստասիրաց»: Հնդկա-արաբական ծագում ունեցող այս գրույցները հայերենի էին վերածվել դեռևս 13—14 դարերում և հարյուրամյակների ընթացքում փոփոխությունների ենթարկվելով ինքնուրույնի համարժեք էին դարձել: Նրանցից յուրաքանչյուրը մեկ տասնյակից ավելի հրատարակություններ էր ունեցել և շարունակում էր հարատևել մինչև այն օրը, երբ մեր նոր գրականության հիմնադիրը «Վերք»-ի հռչակավոր առաջաբանում ցավով գրում էր, թե Պղնձե քաղաքի նման «հիմար գիրքը» ձեռքից-ձեռք է անցնում¹:

Դա մի ժողովածու է, որն ընդգրկում է հետևյալ հնագարյան

¹ Ի դեպ, միայն Արովյանը չէր, որ քննադատում էր այդ և նման գրքերը: Դեռևս 1841 թ. Կ. Պոլսում իտալերենից փոխադրված «Փոքր քաղաքներուն մեծ սիրտ մարդիքը» կատակերգության մեջ կարդում ենք. «Հիմրկու ատեններս Պղնձէ քաղաքն ու Երազահանը բոլոր իրենց ոչնչութեամբը աւելի յարգ ունին, քան փիլիսոփայական գիրքերը» (էջ 60):

գրույցներն ու պատմութիւնները. 1. Պատմութիւն վասն Պղնձի քաղաքին, որ է օրինակ աշխարհիս: — 2. Պատմութիւն յաղաղա-
Փահլու թագաւորին: — 3. Խրատք և նասիհէթ օգտակարք, արա-
րեալ Զարմանազան թագաւորին, որ նուշրաւան ասեն: — 4. Խրատք
պիտանիք և օգտակարք, զոր ասացեալ է Խիկարայ իմաստնոյ:
— 5. Պատմութիւն աղջկան և մանկան և հարցմունք նոցա ընդ մի-
մեանս: — 6. Վարք և պատմութիւն Ալէքսիանոսի ձգնաւորին:
— 7. Պատմութիւն տէր Յուսկան և որդւոյ նորին Ստեփաննոսին:
— 8. Բանք պիտանիք և օգտակարք ասացեալ յառաջնոց:

Այս գրույցների հիմնական գաղափարախոսութիւնն հետևյալն
է. Ոչինչ հավերժական չէ այս աշխարհում: Հավիտենականն ու հա-
րատեւ հանդերձալ կյանքն է, դրախտը: Մարդը իր ամբողջ կյան-
քում պետք է ձգտի դրախտին արժանանալու: Իսկ դրա համար հա-
րուստներն ու տերերը պետք է գթաւուտ ու լուստաձեռն լինեն, իսկ
ընչազուրկներն ու ծառաները՝ հնազանդությամբ համակերպվեն
իրենց ձակատագրին:

Ահա, օրինակ, առաջին, ամենաբնորոշ պրույցի՝ «Պատմութիւն
վասն Պղնձի քաղաքին, որ է օրինակ աշխարհիս» համառոտ բովան-
դակութիւնը. Բաղդադի խալիֆան մարդիկ է ուղարկում դտնելու
այն կժերը, որոնց մէջ Սողոմոն իմաստունը իբր թե լցրել ու փա-
կել է դէերին: Ուղևորները հեռավոր անժանոթ աշխարհների ձա-
նապարհներին հանդիպում են բազմաթիվ հնամենի գերեզմաննե-
րի, բերդերի ու պալատների փլատակների: Ամենուրեք մահվան
թագավորութիւն է, վեմերի ու գերեզմանաքարերի վրա փորագրված
են շափածո ու արձակ ողբեր, խրատներ, աղոթքներ աշխարհի
ունայնոթյան, փառքի ու հարստության ոչնչության մասին, հան-
դերձալ կյանքի գովերգութիւններ: Աշխարհի ունայնոթիւնը ցույց
տվող ամենամեծ հուշարձանը Պղնձե քաղաքն է, որը թեև լի է
անհաշիվ հարստութիւններով ու գանձերով, բայց զուրկ է կյան-
քից-կենդանութիւնից:

Մյուս տարածված ստեղծագործութիւնը՝ «Յոթն իմաստասեր-
ները», հյուսված է թագավորի երկրորդ կնոջ՝ (խորթ մոր) և որդու
(գահի օրինական ժառանգի) հակադրության սյուժեի վրա¹: Զար
թագուհին իր նպատակին հասնելու համար զրպարտում է որդուն,

¹ Բովանդակութիւնը, հայերեն թարգմանության և հրատարակութիւնների
մատենագիտութիւնը տես՝ Ն. Ակիմեան, Պատմութիւն Եօթն իմաստասիրաց հայ
գրականութեան մէջ—«Հանդէս Ամսօրեայ», 1921, էջ 422—485:

առականերով հասկացնում է թագավորին, թե նրա որդին գայթակրդ-
վել է իրենով, թե տղամարդիկ առհասարակ նենգ են ու խարդախ,
իմաստասերներն ու խելամիտ տղան, դարձյալ առականերով ապա-
ցուցում են տղայի անմեղությունը: Ի վերջո թագուհին պարտվում
և պատժվում է:

Վաղեմի ժամանակներում ստեղծված այս գրույցները, ինչ
խոսք, ժամանակին մտքի ու արվեստի նվաճումներ են եղել: Սա-
կայն դարեր հետո, դրանք արդեն միամիտ հեքիաթներ էին: Ուրեմն
ինչն էր իրենց դարն ապրած պատմությունների հարատևման
գաղտնիքը: Ինչպե՞ս էին դրանք այդքան երկար ժամանակ շարու-
նակում ապրել մեր ժողովրդի հիշողության մեջ: Պատճառը պարզ
է: Նախ, ուրիշ ընթերցանության գրքեր չկային: Ապա, բացի կրո-
նա-բարոյական խրատներից, նրանցում տեղ էին գտել նաև ժո-
ղովրդի դարավոր կենսափորձից առնված, նրան հարազատ ըմբռ-
նումներ ու ընդհանրացումներ առաքինության, արդարամտության,
աղքատասիրության, բարոյականության և մարդկային այլ բա-
րեմասնությունների մասին: Կար նաև մի այլ հանգամանք: Հնուց
ի վեր նախատեսված լինելով ժողովրդի ընթերցանության համար,
այդ գրվածքները թարգմանվել էին դյուրըմբռնելի, ժողովրդի խո-
սակցական, թեև գրաբարախառն, լեզվով: Ունեին պարզ սյուժե,
ժողովրդական գրույցներին հատուկ հստակ պատում, էկզոտիկ
նկարագրություններ և նույնիսկ էպոսի տարրեր: Հիշենք, օրինակ,
«Պղնձե քաղաքի» ամենակարող հերոս Սողոմոն իմաստունին, որը
ընդունակ է հրամայելու թռչուններին՝ կտցահարելու թշնամիների
աչքերը, իսկ գաղաններին՝ հարձակվելու նրանց վրա: Կամ «Յոթն
իմաստասերների» թագուհի խորթ մոր և որդու գայթակղության
մասին միջադեպը, որն հանդիպում է նաև աստվածաշնչական Հով-
սեփ Գեղեցկի գրույցում, մեր «Սասնա ծռեր»-ում (Զենով Օհանի-
կյանց բանասարկությունը Դավթի դեմ) և այլուր:

Միայն 18-րդ դարավերջին հայկական միջավայրում երևացին
համաշխարհային ճանաչում ստացած երկու թարգմանական գեղ-
արվեստական երկեր. մեկը 1784 թ. Տրիեստում հին Հունական
առակախոս Նգոպոսի ժողովածուն, իսկ մյուսը 17-րդ դարի ֆրան-
սիացի գրող Ֆենելոնի մանկավարժական-բարոյախոսական աշ-
խարհահռչակ «Տելեմաք» վեպը՝ 1793—1794 թվականներին, նոր-
նախիջևանում: Նվ բնական է, որ գեղարվեստական բարձր մա-
կարդակի այս ստեղծագործությունները գրաբարի պատճառով հաս-
կանալի կարող էին լինել փոքրաթիվ մտավորականների միայն:

Այս էր գեղարվեստական գրականության մակարդակը և սրունք էին այն երկերը, որոնք տպագրվել էին մինչև 19-րդ դարի սկզբները. մինչև այն պահը, երբ Անդրկովկասի մի մասի Ռուսաստանին միանալու շնորհիվ դարգացման հեռանկարներ բացվեցին ընդհանրապես մշակույթի և գեղարվեստական գրականության առաջ:

Բեկումը, իհարկե, միանգամից չսկսվեց: Իրարից կտրված հայկական տպագրական-մշակութային կենտրոններում գրականության վերընթացը տեղի էր ունենում աստիճանաբար: Այսպես, Վենետիկում միայն 1810 թվականից սկսեցին շարունակաբար երևան գալ ինքնուրույն ու թարգմանական գեղարվեստական երկեր: Այդ թվականին լույս տեսավ Մկրտիչ Ավգերյանի «Դիմառնութիւն շորից վերջնոց» երկարաշունչ գրաբար չափածո գործը (միաժամանակ նաև աշխարհաբար թարգմանությունը՝ «Բանաստեղծութիւն շորս և տքերնուս վրայ» վերնագրով): Բովանդակում է հեղինակի վերացական, սխուրաստիկ դատողությունները մահվան, դատաստանի, դժոխքի և արքայության մասին: Նույն տարում հրատարակվում է նաև Ավգերյանի «Քրիստոնէական վարդապետութիւն ոտանաւորեալ», այդ վարդապետությունը երեխաներին ավելի դյուրամարս դարձնելու միտումով: Երկու տարի անց տպագրվում է նույն հեղինակի «Բան գործնական, որ է միայն խնդրելին ամենայն բանաւորի և գործ բանական» դարձյալ ընդարձակ չափածո գործը: Այնուհետև համարյա ամեն տարի կամ երկու տարին մեկ լույս են տեսնում այդ կարգի զրվածքներ: Ափսոս, որ այդ գրականությունը իր կրոնական բնույթի պատճառով արժեքագուրկ է. անարվեստ ու իրականությունից կտրված:

Դեղարվեստական գրականության էության ու գերի մասին Մխիթարյանների ըմբռնումը լավագույն ձևով արտահայտված է 1812 թ. Մ. Զախջախյանի կողմից թարգմանված և 1819-ին հրատարակված «Արվեստ բարւոք սիրելոյ» գրքի հետևյալ բնաբանում. «Ծշմարիտ և օրինաւոր բանաստեղծութիւն այն է միայն՝ որ երգէ կամ զԱստուած, կամ առ Աստուած առաջնորդէ մարդկան»:

Այս նպատակն են հետապնդում Մխիթարյանների թարգմանական ու ինքնուրույն գրվածքների նշանակալից մասը: Դա երևում է նույնիսկ այդ հրատարակությունների վերնադրերից: Ահա դրանք. Սողոմոն Գեաներ, «Քերթուած ի մահն Աբելի» (ունեցել է երկու տպագրություն 1825 և 1835 թթ.). Սիդրոնիոս Հոշիոս, «Ի շարշարանս Քրիստոսի» (1830 թ.). Մետաստադիո, «Սրբազան գործողութիւններ» (1831 թ.). Վիտա, «Քրիստոսական» (1832 թ.). Հռակինոս

Ղ. (Ռասին Լ.), «Երգք վասն կրօնից» (1842 թ.). Մովսես Ամայեր-սյույան, «Քրիստինէական քերթուած» (1843 թ.). Եղուարդ Հյուր-մյուղյան, «Մաղթանք շափաւ» (1843 թ.). Վրթ. Պոտուրյան, «Պատ-մութիւն Գենովափէի» (1849 թ.) և այլն:

Հաժապարիմ իրենց կրօնական-պահպանողական աշխարհա-յեցողությանը՝ Մխիթարյանները շնեակեցին ժամանակի եվրոպա-կան առաջադեմ գրականությանը, շնորատարակեցին հեղափոխական լուսավորիչների ստեղծագործութիւնները: Հակառակ դրան, նրանք մեծ ծառայութիւն են մատուցել հայ գրականությանը, թարգմա-նելով, թեև մեծ մասամբ գրաբար, եվրոպական ու հին աշխարհի նշանավոր հեղինակների մի շարք գլուխգործոցներ: — Միլտոն, «Դրախտ կորուսեալ» (1824 թ.). «Ռոբինզոն Կրուզո» (1818 և 1836 թթ.). Եզոպոսի առակները (1818, 1827 և 1849 թթ.). Հոմե-րոս, «Իլիական» (1843 թ.), «Ոդիսական» (1848). Վիրգիլիոս, «Ենէական», «Մշակականք». Ֆլորիան, «Տովբիթ» (1849 թ.):

Դարի տասնական թվականներից նրանց մոտ մի նորութիւն էլ է նկատվում. ժողովրդի և մանավանդ նոր գրագիտութիւն սովորած երեխաների ձեռքն են տալիս արձակ գեղարվեստական ընթեր-ցանության գրքեր՝ նրանց հասկանալի աշխարհաբարով: Վերևում ասվեց, որ հնում արձակը բարձր կարգի գրականութիւն չէր հա-մարվում: Ափանդութիւն դարձած այդ մտայնութիւնը շարունակ-վեց նաև հետագայում: Մխիթարյան անվանի գրողներ Բագրա-տունին, Ալիշանը փայլեցին շափածոյի ասպարեզում: Բայց ահա տպագրվում են նաև արձակ գրվածքներ, իհարկե, իբրև ցածր կար-գի գրականութիւն, հանձնարարելի ցածր մակարդակի ընթերցող-ներին՝ «համբաւակաց» և երեխաներին: Այս հարցում մեծագույն ծա-ռայութիւնը պատկանում է Մինաս Բժշկյանին: Նա ևս իր գոր-ծունեության սկզբում, ինչպես բոլոր Մխիթարյանները, գրում է շափածո: Այդ է վկայում նրա հեղինակած «Ճեմարան գիտելեաց» աշխատութիւնը, որտեղ շափածո են շարադրվում մաթեմատիկայի, փիլիսոփայութիւն, պատմութիւն, լեզվաբանութիւն և այլ գիտու-թիւնների վերաբերյալ նյութերը: Սակայն հետագայում Բժշկյանը թարգմանական արձակի լավագույն նմուշներ է ստեղծում¹: 1817

¹ «Վար թրքահայոց մէջ» հոդվածում («Ծաղիկ», ամսագիր, Կ. Պոլիս, 1903, էջ 373—375) Ա. Ալպոյաճյանը («Ա. Անգեղեայ») նշելով, որ Բժշկյանը ըստ արժանվույն չի գնահատված հայ իրականութեան մէջ, գրել է. «Բանաստեղծ մը չէ ինչպէս սովորաբար կ'ըլլան Վենետիկի Մխիթարեանք և թերևս ասոր համար է որ աննշմար մնացած է իրենցմէ, երբ անդին երկու ոտանաւոր թարգմանութիւն ընող կամ հատոր մը բանաստեղծութիւն գրողներ, փառաւոր կենսագրականներու արժանացած են» (էջ 374):

թվալուծիչ Երաւաշխարհաբար թարգմանութեամբ լույս տեսաւ «Թոբիեզոն Կրուզո» վեպի համառոտութիւնը, որը հետադաշում մի բանի հրատարակութիւնն ունեցաւ:

Բժշկյանի հաջորդ թարգմանութիւնը լույս տեսաւ 1824 թ. Երաւագմած «Վարժութիւն մանկանց» այրբենարան-ընթերցարանում: Այս դասագրքի 157—252 էջերում ղեկեղւած է ֆրանսացի կին գրող Մարի Կոտտենի (1770—1807) «Եղիսարեթ» վեպի աշխարհաբար համառոտ շարադրանքը՝ «Հայրենասիրութիւն Եղիսարեթի», առանց հեղինակի անվան հիշատակութեան: Իր աքսորւած հորն ազատելու համար միայնակ Սիրիոյից ոտքով Պետերբուրգ հասած աղքատ մասին գրված շատ գործերից մեկն է սա: Այս սյուժեով է. Աբովյանը գրել է իր «Ֆեոդորա կամ Որդիական սեր» թատերախաղը: Հետագայում 1872—74 թթ., Եղ. Հյուրմյուզյանի թարգմանութեամբ «Բազմավէպ»-ում լույս տեսաւ Մարի Կոտտենի վեպը ամբողջութեամբ՝ «Աքսորականն ի Սիպերիա» անունով:

Բժշկյանի Վենետիկից հեռանալուց հետո, 15 տարիների ընթացքում, լույս է տեսնում միայն մեկ արձակ թարգմանութիւն՝ Ֆենեկոնի «Արկածք Տելեմաքայ», որի առաջին հայերեն հրատարակութիւնը եղել էր անցյալ դարի վերջերում՝ Նոր-Նախիջևանում: Միայն 1839 թվականից «Մատենադարան մանկանց» մատենաշարով այստեղ սկսում են լույս տեսնել «Ոթոն կամ Կորսւած տղումը պատմութիւնը», «Չմեռւան իրիկուններ», «Երանեակ անունով Թանկոյի թագուհու պատմութիւնը», «Յուլիոս կամ Հոգեղաւակի մը պատմութիւնը», «Իուանտայի տնակը»: Սրանք բոլորն էլ գերմանացի. այն ժամանակներում ամբողջ Նվրոպայում տարածված մանկական գրքերի հեղինակ Քրիստափոր Շմիդի (1768—1854) կամ նրա հետեւութեամբ գրված գործեր էին: Շմիդի գրվածքները հրատարակվել էին Եվրոպական բոլոր լեզուներով և ուշագրաւ է, որ այդքան վաղ թարգմանվում ու հրատարակվում էին նաև հայերեն: Դրանք բոլորն էլ անցյալ դարում լայն տարածում գտած հովվերգութիւններ են, պարզունակ պատմութիւններ, որոնցում դեպքերը տեղի են ունենում բնութեան շքնաղ մի անկյունում կամ քաղաքամերձ խաղաղ զոյակներում: Դրական հերոսները անսահման բարի են ու անթերի, բացասականները՝ չար ու անմարդկային: Հերոսները, նրանց արարքները համոզիչ ու պատճառաբանված չեն: Այդ գրվածքների նպատակը ոչ թե կյանքի ճշմարտացիութիւնն է, այլ որևէ գաղափարի, բարոյական սկզբունքի բարոզը, լավ հերոս-

ների օրինակով մանուկների մեջ դրական հասկանիշներ դարձա-
նելը: Ըմբռնող տամներ առաժույթ ունենալու համար ու հովանավորութեամբ:

Այդպիսին են նաև 1850 թ. Վիեննայի Մխիթարյանների «Կրթ-
թական և դրօսայի տետրակներ» մատենաշարով հրատարակած
«Բարոյական վեպեր» ժողովածուի կրոնա-բարոյական փոքրիկ
պատմվածքները:

Մխիթարյաններին հարադատ է եղել նաև թատերգությունը:
Հայ թատրոնի պատմությունը Մխիթարյանների դարձրածական թատ-
րոնի սկզբնավորումը համարում է 1730 թվականը, իսկ պրոֆե-
սիոնալ թատրոնին՝ 1845-ը¹: Այս հարյուրամյա ժամանակամի-
ջոցում գրվել ու խաղացվել են բազմաթիվ կրոնական, պատմա-
հայրենասիրական դրամա ողբերգություններ ու աշխարհաբար
կենցաղային կատակերգություններ: Դրանց գրության ու բեմադրու-
թյան աշխատանքին մասնակցել են Մխիթարյան համարյա բոլոր
նշանավոր դեմքերը՝ Ղ. Ինճիճյանը, Գ. Ավետիքյանը, Մ. Զախ-
չախյանը, Մ. Բժշկյանը, Ի. Փափազյանը, Պ. Մինասյանը և ուրիշ-
ներ²: Սակայն դրանցից ոչ մեկը առանձին գրքով չի տպագրվել:
Ըստ Ղազիկյանի նույնիսկ անհրաժեշտություն է զգացվել տպա-
դրելու 1830 թվականին խաղացած պիեսների խաղացանկը՝ «Թա-
տերախաղք տարւոյս 1830»³, բայց պիեսները լույս չեն ընծայվել:
Միայն 1845 թ. հրատարակվեց Պետրոս Մինասյանի «Թատերգու-
թիւնք»-ը: Այն ընդգրկում է երկու ողբերգություն՝ «Խոսքով Մեծ» և
«Սմբատ Առաջին»: Կարևորություն ներկայացնող մի երևույթ էր
այդ: Առաջին անգամ պատմական-հայրենասիրական թեման բարձ-
րացվում էր գեղարվեստական դրամայի աստիճանի և խաղացվելու
էր նաև Վենետիկից հեռու հայկական մյուս բեմերում:

Մխիթարյանների մյուս տպագիր թատերական գործը 1850-
ական թ. Վիեննայում հրատարակված «Բարոյական թատրոն»
ժողովածուն է: Այն ընդգրկում է չորս փոքրիկ թատերական գրք-
վածքներ՝ «Խոսքով կամ Բարձրամիտ խայտառակեալ», «Սեպուհ
կամ Սուտգրոյց դղջացեալ», «Գեղամ ու Գրիգորիս կամ Հայրենա-
սէր որդիք» և «Պերճ կամ Պատժուած յանձնապաստան»: Բոլորն

1 Վ. Թերզիբաշյան, Հայ դրամատուրգիայի պատմություն, հտ. 1, Երևան,
1959, էջ 416:

2 Ն. տ., էջ 420:

3 Ա. Ղազիկյան, Հայկական նոր մատենագիտություն և հանրագիտարան հայ
կէանքի, հտ. 1, Վենետիկ, 1909, էջ 738:

էլ մանուկների համար նախատեսված կրօնա-բարոյական գրք-վածքներ:

Կտրված լինելով ժողովրդից, Մխիթարյանները շատեղծեցին ժողովրդական թատերգություն: Այդ հարցում առաջնությունը պատկանում է հնդկական կենտրոնին, որի մասին կխոսվի ստորև:

Գրականությունը նույն ընթացքով էր զարգանում նաև Կ. Պոլսում ու Զմյուռնիայում: Ինչպես գրականության վիճակը, այնպես էլ նրա դերի ու կոչման վերաբերյալ տիրապետող հայացքները քիչ բանով էին տարբերվում Մխիթարյաններից: Այդպես էլ պետք է լիներ, որովհետև նախ՝ այդ կենտրոնները կապված էին միմյանց հետ և ենթակա էին փոխադարձ ազդեցության. ապա՝ ինչպես Վենետիկ-Վիեննայի ու Կ. Պոլիս-Զմյուռնիայի, այնպես էլ Մոսկվայի ու Թիֆլիսի և հայկական մյուս մշակութային կենտրոնների գրականությունն ու միտքը միևնույն ժամանակի սոցիալ-սնտեսական նույնանման հարաբերությունների կնիքն էին կրում: Կար մի մակարդակ, որը պարտադիր էր բոլոր այդ կենտրոնների համար: Միայն առանձին դպագթներ, առանձին գրական ստեղծագործություններ էին, որ վեր էին այդ ընդհանուր մակարդակից. մի Հովհան Վանանդեցի Կ. Պոլսում ու Զմյուռնիայում կամ մի Թադիադյան Կալկաթայում: Կ. Պոլսում ևս, ինչպես Վենետիկում ու Վիեննայում, ինքնուրույն երկերը հիմնականում կրօնա-բարոյական բովանդակություն ունեին, այն տարբերությամբ, որ Մխիթարյանները իրենց երկերի նյութը քաղում էին Եվրոպայի կաթոլիկական միջավայրի ներշնչումներից, իսկ այստեղ տիրապետողը հայ եկեղեցու, լուսավորչական դավանանքի վերաբերյալ թեմաներն էին: Այդպիսին էին օրինակ 1803 թ. լույս տեսած Գր. Գապասախալյանի «Երգարան» և «Նուագարան երաժշտական» հավաքածուները: Դրանց մեջ մեծ տեղ է հատկացված կրօնական բանաստեղծությանը: Աշխարհիկ բովանդակությամբ, գարնանը, վարդին ու սոխակին նվիրված երգերն էլ կրօնական երանգավորում ունեն: Կյնաքից կտրված, անհույզ այդ երգերից շատերը գրված են արքոստիքոսով՝ «Գրիգոր», «Ի Գրիգորէ» հեգումներով, մի բան, որ սահմանափակում է բանաստեղծության արտահայտչական առանց այն էլ սուղ հնարավորությունները:

Եվ դարձյալ, ինչպես Մխիթարյանների, այնպես էլ Կ. Պոլսի ու Զմյուռնիայի շատ հրատարակությունների վերնագրերից արդեն կարելի է դադափար կազմել նրանց բովանդակության ու դեղարվեստականության մասին. «Տետրակ զունայնութենէ կենցաղոյս,

ոտանաւորեալ ի հոգելոյս Յակոբայ աստուածաբան պատրիարգէ» (1805-ին լույս տեսած փոքրիկ այս գրքույկում պատմա-բանասիրական հետաքրքրութիւն է ներկայացնում մի ոտանավոր, որը արձագանքն է 1795 թ. Աղա Մահմուդ խանի կողմից Թիֆլիսի գրավման ու ավերման), «Տետրակ գովասանաց առ համօրէն տնօրինական սուրբ ուխտատեղիսն, որք են յաստուածահրաշ քաղաքն ս. Երուսաղէմ» (1805 և 1815 թթ.). Աբրահամ Աստապատեցու «Ներբողեան Ս. Աթոռոյն էջմիածնի» (1807 թ.), Հարութիւն Եդեսացու «Ներբող որդւոց Որոտման» (1823), Խաչատուր Միսաքյանի «Երգք ի Ստեփաննոս Նախավկայ» (1840 թ.), Խրիմյան Հայրիկի «Հրաւիրակ Արարատեան» (1850 թ.): Անցյալի հեղինակների գրքովածքներից վերահրատարակւում են Ներսես Շնորհալու «Ներբող հրեշտակապետաց» (1808 թ.) և «Յիսուս որդի» (1824 թ.), Դրիգոր Մագիստրոսի «Տաղասացութիւն»-ը (1825 թ.), Վարդան Այգեկցու «Աղուէսագիրք»-ը (1827 թ.), շարականների, գանձերի և եկեղեցական այլ երկերի ժողովածուները՝ «Տաղարան հարուստ և վայելուչ» (1816, 1825, 1840 թթ.):

Ժամանակի բեղմնավոր գրիչներից է Մարուգե Պողոսյանը (Վառնացի): Բայց ի՞նչ օգուտ բեղմնավորութիւնից, եթե պտուղները այնքան էլ դուրալի չեն: 1838-ին տպագրւած նրա «Վաճառումն Յովսեփայ» շափածո գործը, որ Աստվածաշնչի՝ Հովսեփ Գեղեցկի պատմութեան մի մասն է միայն՝ Եգիպտոսում եղած տարիները, ամբողջ 327 էջանոց մի «աղեխարշ» նկարագրութիւն է: Աստվածաշնչական թեմաները շատ են դուր եկել այս հեղինակին և շորս տարի անց նա տպագրել է մի այլ շափածո գրովածք ևս՝ «Եղբերգութիւնք շարշարանաց Իսրայէլացւոց»: Իհարկե, պատահական չէ այս թեմաների ընտրութիւնը: Նկարագրելով հրեա ժողովրդի ողիսականը՝ Մարուգե Վառնացին, թերեւ, նկատի ուներ իր ժողովրդի հալածական վիճակը:

Կրօնական դրույցները շափածոյի վերածելը կամ, ինչպես ինքն իջ ասում, «տաղաշափեալ» վերաշարադրելը Մարուգեի ներմուծութիւնը չէր: Այս հարցում նա հետևում էր մեծ անուն հանած Գրիգոր Փեշտիմալճյանին, որի աշակերտն էր նա, բառի թե զրպրոցական և թե գրական առումով: Իր գրքերի վրա այդպես էլ գրում է. «Տաղաշափեալ Վառնացի Մարուգէ՝ դպրի մահտեսի Պօղոսեան՝ յաշակերտութենէ պատուելի Գրիգոր դպրի Փէշտիմալճեան»: Վերջինիս «Դիմառնութիւն ի շարշարանս Քրիստոսի» ծավալուն գրքովածքը թեև տպագրւել է Մարուգե դպրի գործերից հետո՝ 1845

թվականին, բայց գրված և իր աշակերտների շրջանում տարածված է եղել շատ առաջ, դեռևս 20-ական թվականներին:

Գրական զարթոնք էր ապրում նաև Զմյուռնիան:

Սկսած 1838 թվականից կրոնական բովանդակությամբ բավականին շատ արձակ ու չափածո պատմություններ են տպագրում Զմյուռնիայի բողոքականները՝ նախատեսված գլխավորապես մանուկների համար. «Զբօսարան մանկանց հոգևոր տաղերու և խրատներու», «Խաշնարածին աղջկան Եղիսաբեթին Երջանիկ մահը», «Երկու գառնուկներուն պատմութիւնը», «Յովսէփին պատմութիւնը տղայոց և պատանիներուն համար շինված», «Քրիստիանոսին ու Քրիստինէին ձամբորդութիւնը աս աշխարհէն հանդերձեալ աշխարհը երազի ձևով», «Հոգևոր Երգեր» և այլն:

Այս իբր թե գեղարվեստական գրվածքները ըստ էության բողոքական կրոնավորների կողմից գրված կամ թարգմանված քարոզներ էին, որոնց նպատակն էր Քրիստոսի ուսմունքի տարածումն իրենց՝ բողոքականների ձեռով: Սրա կողքին, սակայն, Զմյուռնիայում կար նաև առավել առաջադեմ, հայ ժողովրդի շահերի նախանձախնդիր ազգային մտավորականություն: Գեղարվեստական գրականության զարգացման բնագավառում հատկապես մեծ վաստակ ունեն Մեսրոպյան վարժարանի շուրջը համախմբված գործիչները: Վարժարանն ուներ տպարան, ուր, ի թիվս այլ ստեղծագործությունների, տպագրվել են Շատոբրիանի «Ռենատոս» և «Աթալա» ողբերգությունները, Ֆենելոնի «Արկածք Արիստոնովսի»: Այստեղ 1841-ին տպագրվեց պատմական-դյուցազներգական Երկերի հեղինակ Հովհան Վանանդեցու Երեք նշանավոր գործերից մեկը՝ «Ոսկի դար Հայաստանի»: Վանանդեցու մյուս Երկու գրվածքները տպագրվեցին Կ. Պոլսում, մեկը՝ «Արփիական Հայաստանի» 1836 թ., իսկ մյուսը՝ «Տեսարան հանդիսիցն Հայկայ, Արամայ և Արայի» 1856 թվականին:

Ներկայի մեջ չգտնելով իր տաղանդին բավարարություն սովոր մեծ նյութ, Վանանդեցին դիմում է հայոց պատմությանը, ձգտելով փառապանծ նախնիների օրինակը վարակիչ դարձնել ժամանակակիցների համար: Նա գրականությանը նայում է իբրև ժողովրդին դաստիարակելու, աղգին, հասարակության գործունեությանը ուղղություն տալու մի հզոր միջոցի: Լինելով ճշմարիտ բանաստեղծ, իր ժողովրդի ճակատագրի համար պայքարող հեղինակ, Վանանդեցին չի կարողանում մնալ պատմության սահմաններում: Նա շատ հաճախ շեղվում է նյութից, ընդհատում իր պատմությունը և դի-

մում է ներկաներին, ուղղակի խոսքով ցույց տալիս նրանց թերությունները և դրանցից ազատվելու ուղիներ նշում:

Թեև գրաբարի պատճառով Վանանդեցու ստեղծագործությունները լայն տարածում չէին կարող գտնել, բայց նրանք սկզբնավորողները եղան հայ գրականության շափածո ու արձակ երկերի՝ «Վէպ Վարդգիսի»-ից ու «Հայկ Դյուցազն»-ից մինչև «Սամվել», «Գևորգ Մարզպետունի», «Հին աստվածներ», «Անլուելի զանգակատուն»...

Մշակութային այս կենտրոններում, մասնավորապես Կ. Պոլսում, հրապարակ են գալիս նաև աշխարհաբար թարգմանական թատերական երկեր և պատմվածքներ ժողովրդական ընթերցանության և մանուկների համար: Թատերական երկերից են 1840-ին տպագրված իտալացի թատրերգակ Մետաստազիոյի «Սրբազան գործողութիւններ»-ը և հաջորդ տարում տպագրված և մեր գրականության ու թատրոնի պատմաբանների ուշադրությունից դուրս մնացած, նույնպես իտալերենից փոխադրված «Փոքր քաղաքներուն մեծ սիրտ մարդիկը» կատակերգությունը: Այս աշխատության տիտղոսաթերթում կա նաև հետևյալ տեղեկությունը. «Յաւելուածով թարգմանեց յիտալականէ ի հայ Յովսէփ Պետրոս Թավուգեան», ուր «յաւելուածով»-ը նշանակում է, որ պիեսը, հնում ընդունված սովորության համաձայն, ոչ թե սոսկ թարգմանվել, այլ փոխադրվել է և փոփոխությունների ու հավելումների ենթարկվել, հերոսները «հայացվել» են, հարմարեցվել հայկական միջավայրին և այդ եղանակով ծաղրի ենթարկել լոկ իրենց «ես»-ի մասին մտածող հայ մեծատուններին ու դրվատել աշխատասիրությունը, հոգևոր կյանքով ապրելու և լուսավորության ձգտումը:

Թարգմանական արձակ գրվածքներից հիշատակելի է 1850-ին Ն. Զորայանի թարգմանած «Աղեքսանդր կամ Ռօպենսոն Գերմանացի» վիպակը, Դեֆոյի վեպի հետևությամբ գրված գերմանացի մանկագիր Շմիդի հեղինակությունը:

Ինչպես տեսանք, Մխիթարյանները նույնպես թարգմանել և հրատարակել էին այս հեղինակի գրվածքները, բայց նրանք ընտրել էին կրոնական բովանդակությամբ պատմությունները, իսկ Զորայանը հայացրել է կյանքին ավելի մոտ, երեխաների համար ուսանելի ու դաստիարակիչ գրվածքը: Ի տարբերություն իսկական «մեծ» Ռոբինզոնի, այստեղ հերոսը փոքրիկ մի երեխա է, որը խոհեմությամբ ու արիաբար կարողանում է մի քանի տարի ապրել միայնության մեջ, հեռավոր կղզում. «Ո՛ր տղան չուզեր անձկու-

թեամբ լսել իրեն նման անմեղ տղու մը վախճանը, երբ որ իմանայ, որ մորիկներու բռնութենէն վարկեր անմարդաբնակ կղզի մը ինկեր է...» գրում է թարգմանիչը առաջաբանում:

Թեև արևմտահայության հետ կապված մշակութային կենտրոնները քանակապես հարուստ գրական ժառանգություն թողեցին և այդ առումով նրանց շատ են զիջում Արևելյան Հայաստանի հետ կապված՝ համեմատաբար նոր ստեղծված գրական կենտրոնները, սակայն առաջադիմական գաղափարներով ինքնուրույն գրականություն ստեղծելու առաջնությունը պատկանում է վերջիններին, իսկ սրանց մեջ՝ հնդկահայ գաղութին: Դեռևս հայկական ոչ մի կենտրոն գաղափարախոսական այնպիսի հասուն ինքնուրույն երկերի հրատարակությամբ հանդես չէր եկել, ինչպես հնդկահայ գաղութը: Իր հաստատման սուաջին իսկ տարիներին Մադրասի հայկական տպարանում լույս տեսան ազատության ու ազգային վերածննդի ոգով տոգորված «Որոգայթ փառաց» և «Հորդորակ» անունով գրքերը: Եվ այդ ոգին այնտեղ տիրապետող մնաց մինչև 19-րդ դարի քառասուն-հիսնական թվականները: Զարգացման այսպիսի ընթացքը բացատրվում է այն բացառիկ նպաստավոր պայմաններով, որոնց մեջ գտնվում էր այս գաղութը: Եթե Մխիթար Սեբաստացին և նրա հիմնադրած միաբանությունը հայկական դպրությունը վերականգնացնելու համար ստիպված էր ենթարկվել Հռոմին, միմյանց հետ համատեղել հայ ժողովրդին խորթ կաթոլիկ գաղափարախոսությունն ու հայ դպրությունը, եթե Կ. Պոլիսն ու Զմյուռնիան ենթակա էին մի կողմից օսմանյան բռնակալությանն ու մյուս կողմից կրոնական ներքին վեճերի, ապա այդ կախվածությունից կաշկանդվածությունից զերծ էր հնդկահայ գաղութը, որը ձևականորեն ենթակա լինելով էջմիածին, տնտեսապես ինքնուրույն ու անկախ էր (ընդհակառակն, էջմիածինն էր, որ նյութական ակնկալություններ ուներ Հնդկաստանի և Նոր-Զուլայի հայ վաճառականներից): Հնդկահայ գաղութն անմիջականորեն առնչություն ուներ անգլիական քաղաքակրթության հետ և առաջադիմական գաղափարների համար այստեղ ասպարեզը անհամեմատ ազատ էր: Ահա այդ պայմանների հետևանքով Եվրոպայում ու նրան ավելի մոտ գտնվող հայկական մշակութային կենտրոններում՝ Վենետիկում և Կ. Պոլսում, նախորդ դարի և ներկա լուսավորական և հեղափոխական գաղափարախոսների գրվածքները շթարգմանվեցին հայերեն, շթափանցեցին հայ իրականության մեջ. այնինչ Մադրասի ու Կալկաթայի հրատարակությունները այդ իմաստով շատ ավելի

պերճախոս են. Մարմոնթելի «Բելիսարիոս»-ը՝ հռոմեացի նշանավոր զորավարի կյանքն ու գործը (1802 թ.), ազատագրական գաղափարներով ոգենշչված՝ Ֆլորիանի «Նումայ Պոմպիլիոս»-ը (1812 թ.), բռնակալության դեմ ուղղված՝ Վոլտերի «Հուլիոս Կեսարի մահը» ողբերգությունը (1818 թ.), Սամվել Ջոնսոնի «Հռասսելլաս արքայորդին Եթովպիոյ» (1826 թ.), Շատոբրիանի «Աթալա» (1826 թ.), եվրոպական բոլոր լեզուներով թարգմանված Բեռնարդեն դը Սեն-Պիեռի «Պոլ և Վիրգինիա» (1830 թ.), Օլիվեր Գոլդսմիտի գլուխգործոց «Փոխերէցն Վէկֆիլդայ» (1848 թ.), «Ռոսսելնսոն համառօտ» (1850 թ.): Հարուստ բովանդակություն ունի Հովհ. Ավդալյանցի թարգմանությամբ կազմած և 1821-ին տպագրված «Անգիտաց անպէտ» ժողովածուն: Այստեղ ղետեղված են բարոյա-խրատական հատվածներ ու փոքրիկ պատմություններ Ջոնսոնից, Գոլդսմիտից, Էդիսոնից, Կիկերոնից, Սալլուստոսից, Բենիամին Ֆրանկլինից և այլ հեղինակներից:

Սակայն, ինչպես ամենուրեք, հնդկահայ գաղութի գրականությունը նույնպես առանց սեփականի, առանց ինքնուրույնի, կնամանվեր Անդերսենի հայտնի հեքիաթի արհեստական սոխակին, որը թեև պատած է ադամանդներով ու շափյուղաներով, բայց բնական ձայն չունենալով, երգում է միօրինակ, զուրկ է սոխակի կենդանի, կենսապարզ և շնորհից:

Հնդկահայերը ունեցան սեփական գրական երկեր, և այն էլ գրականության այն տեսակից, որը այնքան խոր արմատներ ունի հայերի մեջ՝ թատրոնի ասպարեզում: Այնտեղ, Կալկաթայում, 1821 թ. լույս տեսավ «Խտրադիմայ դժրողութեան» (այսինքն՝ դրժողության դիմագուշակը) շափածո կատակերգությունը, իր տեսակի մեջ առաջինը ամբողջ հայ իրականության մեջ: Պիեռի մեծագույն առավելություններից մեկը այն էր, որ գրված էր ամենքին հասկանալի՝ Նոր-Ջուղայի բարբառով (հերոսներից միայն երկուսն են միմյանց հետ խոսում գրաբարով): Այդ պիեսը մենք չենք տեսել, բայց դատելով բովանդակությունից ու ընդարձակ քաղվածքներից, որոնք բերված են Վ. Թերզիբաշյանի «Հայ դրամատուրգիայի պատմություն» աշխատության առաջին հատորում, կարելի է ասել, որ թե՛ գեղարվեստական վարպետության տեսակետից և թե՛ արժարժված առաջադիմական գաղափարներով, այն չի դիջում ժամանակի Եվրոպայում լայն տարածում գտած նմանօրինակ կատակերգություններին: Հայ թատրոնի պատմության լավագույն գիտակը իր վերլուծությունը ավարտում է հետևյալ գնա-

հատականով. «Այս բոլորը ցույց են տալիս, որ պիեսի հեղինակը, չնայած արտաքին կրոնական վարագույրին, արտահայտում է իր ժամանակի առաջավոր գաղափարները՝ մարդկային բնությունը լուսավորության և բանականության օգնությամբ կատարելագործելու հնարավորության մասին: Մենք արդեն տեսանք, թե ի՞նչպես է դատապարտված դրամի այլասերող ուժը սեփականատիրական կարգերում, ինչպես են ծաղրված քաղքենիական, բուրժուական դասի ալլանդակ բարքերը, հարուստ փեսա որսալու, խաբեության, նենգության և դավաճանության միջոցով բարձր դիրքերի հասնելու փորձերը» (էջ 225): Բացի «Խտրադիմայ»-ից բանասիրական գրականության մեջ հիշատակվում է 1832 թ. Կալկաթայում վիմատիպ լույս տեսած «Լեյլի» վերնագրով մի կատակերգություն ևս, որից որևէ օրինակ մենք չհայտնաբերեցինք:

Կալկաթայում հրատարակված մի շարք չափածո գրվածքներ դարձյալ աշխարհիկ բովանդակություն ունեն: Բացառություններից է Հարություն Աղանուրջանի «Գիրք Սաղմոսաց Դաւթի, որդույ Յեսսեայ, Հոմերական ոտիւք շափեալ» (1815 թ.): Բավականին մեծածավալ այդ գրքում Հոմերական ոչինչ չկա, ոչ բովանդակության, ոչ էլ չափի տեսակետից: Հեղինակը պարզապես ութվանկյա բանաստեղծական տողերով, միօրինակ հանգերով չափածոյի է վերածել բոլոր 150 սաղմոսները, խճողելով դրանք, գրկելով արձակի ներքին ու շափելով ու պարզությունից: Թե որպիսի՝ ջանք է թափել հեղինակը արհեստական հանգավորման վրա, երևում է թեկուդ գրքի սկզբի սաղմոսները փառաբանող ութտողյա ոտանավորից, որի բառերի առաջին տառերը և՛ հորիզոնական և՛ ուղղահայաց դիրքերով կարդացվում են «Սաղմոս Դաւթի»:

Կարծում ենք, որ երգիծական բնույթի պեսք է լինի 1823-ին լույս ընծայված «Մշտիկ, որ է բանահիւսութիւն իմն» գրքույկը, որը մեր ձեռքը չի ընկել:

Մեր գրականության պատմության համար կարևորություն ներկայացնող երևույթներից է 1830-ին Կալկաթայում լույս տեսած «Սիրակարկաջ» երգարանը¹: Այն բովանդակում է ինչպես ժամանակի մի շարք հեղինակների գրաբար ստեղծագործությունները, նույնպես և նոր-Ջուղայի բարբառով ժողովրդական սիրերգեր, կենցաղային ու երգիծական տաղեր, ջանգյուլումներ: Այդ երգարանում է տպագրվել Մեսրոպ Թադիաղյանի առաջին տպագիր «Մեսրոպեան»

¹ Տես նաև՝ «Սովետական գրականություն», 1967, № 1, էջ 140:

աշնան առաւոտ» բանաստեղծութիւնը, որը մինչև այժմ համար-
վում էր անտիպ¹,

«Սիրակարկաջ»-ից հետո Կալկաթայում լույս տեսան ևս մի
երկու բանաստեղծութիւնների փոքրիկ ժողովածուներ («Մանի-
շակք» և այլն), մինչև որ այդ գաղութը թևակոխեց իր գրական-
լուսավորական շարժման ամենածաղկուն շրջանը՝ բառասնական
թվականները:

Այդ շարժումը իր ուսերի վրա էր պահում մեր գրականութեան
նշանավոր դեմքերից մեկը՝ Մ. Թադիադյանը: 1845-ից սկսած նա
խմբագրում է նախ «Աղգասէր» ապա «Աղգասէր Արարատեան»
պարբերականները: Երկու տարվա ընթացքում՝ 1846—47 թվական-
ներին նա հրատարակում է «Սոս և Սոնդիայի» ծավալուն պոեմը,
հայերեն առաջին տպագիր վեպերը՝ «Վէպ Վարդգիսի» և «Վէպ
Վարսենկան», թարգմանական և ինքնուրույն առակների ժողովա-
ծուն՝ «Զուարճալի առակք Պարսից»: Ափսոս որ Հայաստանից հե-
ռու լինելով՝ Թադիադյանը չկարողացավ հաղթահարել հնդկահայոց
մեջ դեռևս Շահամիրյանի ու Բաղրամյանի օրերից տիրապետող
այն մտայնութիւնը, թե գրաբարը պետք է լինի ապագա ազատ
Հայաստանի պետական լեզուն: Թադիադյանը իր գեղարվեստական
երկերը գրեց գրաբար, որի պատճառով էլ դրանք ցանկալի ազդե-
ցութիւնը չգործեցին հայ գրականութեան հետագա ընթացքի վրա:
Գաղափարապես բարձր լինելով ժամանակի հնդկահայ հարուստ-
ների ու վաճառականների շահերի պաշտպան մտավորականներից,
լեզվի հարցում Թադիադյանը համախոհ էր նրանց:

Թադիադյանի գաղափարակիցներից էր Թադեոս Ավետումյանը,
որի «Արամայիս» վիպակը առանձին գրքով լույս տեսավ 1846-ին:
Դա հայ գեղարվեստական արձակի անցյալի ուշագրավ էջերից է,
թեև շունի ոչ այսօրվա վիպակի սյուժետային կառուցվածքը, ոչ էլ
գեղարվեստական լիարժեք կերպարներ: Ավելի շուտ դա ծավալուն
մի սկնարկ է: Նյութը առնված է իր ժամանակի կյանքից: Գլխավոր
հերոսը, Հայաստանից Հնդկաստան հասած մի երիտասարդ, հանդի-
պումներ է ունենում տեղի հասարակայնութեան ներկայացուցիչների
հետ, քննարկում են հայ ժողովրդի, վաճառականութեան, ազգային
մշակույթի ու լեզվի պահպանման հարցերը: Վիպակի սկզբի ինը
ղուխները Նոր-Զուղայի և հնդկահայ գաղութի խոսակցական լեզ-
վով են, շարունակութիւնը՝ գրաբար: Այդ «երկլեզվութիւնը» գալիս

¹ Տես Ռ. Նանումյան, *Մեսրոպ Թադիադյան*, Ե., 1947, էջ 118:

է «Ազգասէր» ամսագրից, որի 1845—46 թթ. համարներում տպագրվել է այն: Քանի դեռ ամսագիրը տպագրվում էր ժողովրդի խոսակցական լեզվով, վիպական էլ էր այդ լեզվով, երբ, հանգամանքների բերումով, պարբերականի լեզուն փոխվեց գրաբարի՝ փոխվեց նաև վիպակի լեզուն: Առանձին գրքով հրատարակելիս այդպես էլ թողնվեց: Մինչ Աբովյանը այնքան պահանջկոտ էր ու սրտացավ այդ հարցում, Թադիսդյանին, Ավետումյանին և նրանց կողմնակիցներին կարծես թե չէր մտահոգում լեզվի հարցը:

Հիսնական թվականներից հնդկահայ գաղութը դադարեց հայ ժողովրդի համազգային շահերը ներկայացնող մշակութային կենտրոն լինելուց՝ իր տեղը զիջելով Հայաստանին ավելի մոտ գտնվող Թիֆլիսին, Մոսկվային, Պետերբուրգին: Այս կենտրոններում ընդհանրապես մշակույթի և մասնավորապես գեղարվեստական գրականության զարգացումը պայմանավորված է մի շարք հանգամանքներով, որոնցից կարևորներն են նախ այն, որ այստեղ տպագրությունը սկիզբ առավ շատ ուշ և չէր ստեղծվել այնպիսի հարուստ ժառանգություն, ինչպիսին, ասենք, Վենետիկում էր կամ Կ. Պոլսում: Թիֆլիսում ու Մոսկվայում առաջին տպարանները բացվեցին 1819 թվականից: Թեև բուն Հայաստանում գտնվող էջմիածնում և նրանից հեռու Ս. Պետերբուրգում, դրանից շորս-հինգ տասնամյակ առաջ էին տպարաններ հիմնվել, բայց բեղմնավոր գործունեություն չէին ունեցել: Երկրորդ և կարևոր հանգամանքն այն էր, որ թե՛ Հայաստանի սլարսից լծից աղատագրվելուց առաջ և թե՛ նրանից հետո ազգային առաջադիմության, լուսավորության, լեզվի հարցերում տիրապետողը կրոնական մտայնությունն էր: Հայտնի է, թե հետագայում, 30—40-ական թթ. լեզվի և լուսավորության հարցերում ինչպիսի ահեղ պայքար սկսվեց հոգևորականության և Աբովյանի ու նրա կողմնակիցների միջև: Այն մի շարք աշխարհաբար դրքերը, որ տպագրվել են Շուշիում կամ Թիֆլիսում Արղանյանցիների տպարանում, դուրս էին էջմիածնի իրավասությունից, «Նախաշաւիղ»-ի առաջին տպագրությունը կամ անավարտ մնաց կամ էլ ոչնչացվեց դեռևս տպարանից դուրս չեկած:

Այս պայմաններում ստեղծված և տպագրված մեկ-երկու ինքնուրույն գեղարվեստական երկերն էլ կրոնական բնույթի էին: Այսպիսին է Ներսիսյան դպրոցի տպարանում հրատարակված Հովհաննես Սեբաստացու «Ներբողական նուագակցութիւն» փոքրիկ գրքույկը: Նույնպիսին է նաև այդ դպրոցի «Նրախայրիք»-ը: Երկու դրքերից բաղկացած այս ժողովածուի առաջին գիրքը գրականու-

թյան հետ առնչություն չունեցող, ուսերենից թարգմանված աշխարհիկ ու հոգևոր տերերին հղած ուղերձներ կամ կրոնական քարոզներ են։ Նրկրորդը ներսիսյան դպրոցի դասատուների ու բարձր դասարանի աշակերտների սարքած ոտանավորներն են՝ գրված խավորապես աստծու, սրբերի և հայ եկեղեցու մեծամեծների մասին։ Դարի ուղիղ կեսին, 1850 թ. Թիֆլիսում, Գուլյանց և Շահմուրադյանց տպարանում լույս աշխարհ է գալիս այս անգամ շափածոյի վերածված՝ Հին Կտակարանի Հոբի գիրքը՝ «Ճակատ անմահից. Զեղերական արկածից Յոբայ արդարոյն. հագներգութեամբ շափաւորեալ ի համբերութիւն և ի խրատ»։ Հեղինակն է «Աղէքսանդր վարդապետ Արարատեան, փոխանորդ ընդհանուր հոգեւորական կառավարչի ի վերակացութիւն հոգևորական շինութեանց հայ կաթողիկաց»։ «Նախդիր» կոչված առաջաբանում հեղինակը, բոլոր ժամանակների անտաղանդ ու միամիտ բանաստեղծների նման պնդում է, թե ինքը օժտված է վերուստ տրված «սուրբ հոգւոյն շնորհաց», թեև նախնիների պարզությունը խճողելուց բացի ոչինչ չէր ավելացրել իր նախորդների՝ Կոմիտաս Քյոմուրճյանի արածին, որը շափածոյի էր վերածել «Գործք առաքելոց»-ը և Հարություն Աղանուրյանի, որը նույն կերպ էր վարվել Դավթի սաղմոսների հետ։

Արևելահայ մտավորական կենտրոններում ևս, ինչպես մյուսներից շատերում, ավելի աչքի ընկնող և մնայուն գեղարվեստական թարգմանական աստեղծագործություններ տպագրվեցին։ Ժամանակադրական կարգով այդպիսի առաջին երկը Ս. Պետերբուրգում 1812 թ. հրատարակված վարդի և սոխակի պատմությունն է՝ «Բարոնական դիմառնութիւն բարոյական. այսինքն Րօման մօրալէ ի դիմաց Վարդոյ և Լուսինեկի, այն է Պիւպիւլի»։

Փոխադրողը կամ վերաշարադրողը Պետերբուրգի ցարական պալատական խորհրդական Խոճենց Սարգար Երևանցին է։ Տարիներ առաջ՝ 1793—94 թվականներին, նրա թարգմանությամբ նորնախիջևանում երկու հատորով լույս էր տեսել Ֆենելոնի հռչակավոր «Պատմութիւն Թէլամաքի» վեպը։ Այս նոր աշխատությունը մեկն է վարդի և սոխակի մասին արևելյան այն վրույցներից, ուր փառաբանվում է սերը, ազնվությունը, արդարությունը և դատապարտվում է չարը։ Հայերեն հրատարակության մեջ չի հիշատակվում այն աղբյուրը, որից փոխադրվել կամ վերաշարադրվել է։ Հավանաբար Խոճենցը շատ ազատ է վարվել սկզբնաղբյուրի հետ, հավելումներ ու փոփոխություններ է մտցրել, որի պատճառով էլ

անհրաժեշտ չի համարել նշելու սկզբնաղբյուրը: Սակայն առաջին հրատարակության հերոսների անուններից՝ Շահ-Նեվրուզ (նոր օր), Շահ-Պահար (Գարուն թագավոր), Կյուլինարա (Վարդ անթառամ) և այլն, երևում է, որ հեղինակի ձեռքի տակ եղել է վարդի և սոխակի զրույցի թուրքական մի տարբերակը: Հայացումը նմանօրինակ մի ստեղծագործության, որտեղ աստվածացվում է սերը և որտեղ ազատախոհ շատ մտքեր են տեղ գտել, վկայում է, որ խոճենցը գրական ճաշակի տեր և սովորական պալատական խորհրդականից բարձր կանգնած մի անձնավորություն է եղել: «Ի բանի սիրոյ,—կարդում ենք այնտեղ,—ոչ գոյ խտրութիւն ի մէջ աղքատի և հարստի կամ մեծի և փոքու, քանզի աղնիւ սիրտն և ճշմարիտ սէրն ի բաց բառնայ զխտրոցն և տայ հաւասարութիւն մեծին և ստրկին» (էջ 47—48):

Խոճենցի աշխատության հայերեն բնագրին ղուգահեռ տպագրված է նաև ռուսերենը: Վիմատիպ հրատարակչամբ լույս տեսավ նաև Փարիզում, 1826 թ.: Քանի որ գրքում չէր նշված, թե այն վերցված է ուրիշ լեզվից, 1832 թ. վիմատիպ, իսկ 1833 թ. տպագիր, իր Վայյան դը Ֆլորիվալի թարգմանությամբ, լույս տեսավ ֆրանսերեն՝ իբրև Խոճենց Սարգսր Երևանցու ինքնուրույն աշխատություն: Անցյալ դարի վերջին 1898 թվականից, Արշակ Զոպանյանը «Անահիտ»-ի № 1-ից սկսած, արևմտահայերենի վերածած, մաս-մաս վերահրատարակեց այն իբրև մեր անցյալի գրականության լավագույն նմուշներից մեկը: Սակայն վերջին հատվածին («Անահիտ», 1900 թ., Բ տարի, № 12, էջ 249) կցեց մի բացատրություն՝ «Վարդ և Սոխակին աղբյուրը», ուր ծանուցում էր, թե այդ ստեղծագործությունը Խոճենցի ինքնուրույն գրվածքը չէ: Հիմնվելով ֆրանսիացի մի հետազոտողի՝ Շառլ Ժորեի Փարիզում 1892 թ. լույս տեսած ուսումնասիրության (Charlest Jore, La Rose dans l'antiquité et au Moyen-âge) և գերմանացի թուրքագետ Յոզեֆ ֆոն Համմերի «Վարդ և Սոխակ»-ի թուրքերենից-գերմաներեն մի թարգմանության վրա, Զոպանյանը եզրակացնում է, որ մինչև այդ Խոճենցի ինքնուրույն աշխատություն համարված գրվածքը «նմանողություն մըն է օտար երկի մը, Զուգլը թուրք բանաստեղծին նոյն տիտղոսով մէկ քերթուածին»: Ապա Զոպանյանը ավելացնում է. «Կարելի է որ Խոճենցի նմանողութիւնը գուրկ չըլլայ փոփոխումներէ ու յաւելումներէ», բայց քանի որ ինքը չգիտէ թուրքերեն ու գերմաներեն, ի վիճակի չէ ուսումնասիրելու այդ հարցը:

Զոպանյանից հետո որեւէ մեկը չի պատգովել այդ խնդրով և առկախ են մնում Խոճենցի երկի ինքնուրույնության աստիճանի ու.

րնդհանրապես, դրուժյան, հրատարակության մանրամասնութիւնները:

Որ եռձեռնը կարող էր օգտվել թուրքական գրականութիւնից այդ հաստատւէ, որովհետեւ ի թիվս այլ լեզուների նա տիրապետում էր նաեւ թուրքերենին: Նրա ձեռքով է հայատառ թուրքերենի վերածվել 1819 թ. Պետերբուրգում հրատարակված «Նոր Կտակարան»-ը:

«Վարդ և Սոխակ» դրույցի «Անահիտ»-ում լույս տեսած բնագիրը առանձին գրքույկով վերստին հրատարակվել է Ֆրեզնոյում, 1950 թ. Վահե Հայկի խմբագրութեամբ:

«Վարդ և Սոխակ»-ից հետո մինչև դարի կեսը Պետերբուրգում սրիշ գեղարվեստական երկեր չհրատարակվեցին. Երեսուն-քառասնական թվականներին գրական-մշակութային աշխույժ շարժում սկսվեց Մոսկվայում, Լազարյան ձեմարանում աճող մտավորականութեան շնորհիվ: Ծիշտ է, գրավոր լեզվի աշխարհաբարացման կամ ինքնուրույն գրականութիւն ստեղծելու ուղղութեամբ թռիչքներ չեղան, բայց հրապարակ եկան կաքենորութիւն ներկայացնող մի քանի թարգմանութիւններ: 1829-ին լույս տեսավ Լազարյան ձեմարանի երախայրիքը՝ «Մուղայք Արարատեան» բանաստեղծական խորագրով: Այն ավելի ծավալուն էր և պատմա-հայրենասիրական նյութերով ավելի հարուստ, քան Ներսիսյան դրույցի «Երախայրիք»-ը, սակայն գեղարվեստական մակարդակով նրանից շատ բանով չէր տարբերվում: Կրկնութիւն արած չլինելու համար բավականանանք այդ երկու ժողովածուների մասին Հայ նոր գրականութեան պատմութեան առաջին հատորի տված գնահատականով. «Դրանք ոչ այլ ինչ են, եթե ոչ կրօնա-բարոյախոսական, պատմա-հայրենասիրական վերացական, ճոռոմ բանաստեղծութիւններ, հոգևոր ու աշխարհիկ բարձրաստիճան պաշտոնյաներին նվիրված ձոներ, ներբողներ, ճառեր, բոլորն էլ, առանց, բացառութեան, գրաբար՝ գուրկ գեղարվեստական արժանիքից»¹:

Բայց ահա, սկսած 1834 թվականից Երևան են գալիս մի շարք համընդհանուր ձանաչում ստացած թարգմանական երկեր: Այդ թվականին տպագրվում է Ռասինի «Գոթոդիա»-ն (Athalie), 1841-ին Մեթաստադիոյի «Նղերերգութիւնք ի մահն Աբելի», 1843-ին ռուսական անցյալի ու ներկայի հեղինակների գործերը՝ «Թարգմանութիւնք արձակ և ոտանաւոր ի Ռուսաց լեզուէ ի Հայ», ուր տեղ են գտել Ժուկովսկու, Պուշկինի, Լերմոնտովի, Բարատինսկու ստեղծագործութիւնները: Դրան աւելս թե լրացնում է վեց տարի

¹ Հայ նոր գրականութեան պատմութիւն, հտ. 1: Ե., ԳԱ հրատ., 1962, էջ 76:

հետո լույս տեսած Կոիլովի, Դմիտրիևի և Խեմնիցերի առակների «Ծաղկաքաղ»-ը: Իսկ 1848-ին տպագրված «Ընտիր հատուածք քաղեալք ի նախնի և արդի մատենագրաց» ժողովածուն էլ ավելի լայն ընդգրկում ունի: Այնտեղ մեր Շնորհալու, Գոշի, Խորենացու պատմության շափածո հատվածների կողքին ղետեղված են նաև Ողիմպիանոսի, Լաֆոնտենի, Փեդրայի, Կոիլովի, Լոմոնոսովի, Դերժավինի, Ուլանդի, Շիլլերի, Գյոթեի, Հոմերոսի շափածո ստեղծագործություններից:

Հայ իրականության մեջ նոր-նոր ստեղծվող ինքնուրույն և թարգմանական գեղարվեստական երկերին բնականաբար պետք է զուգակցեին կարծիքներ դրանց մասին, թեկուզ թոթովախոս տեսական, գրականագիտական աշխատություններ: Իր անդրանիկ քայլերն էր անում գրաքննադատությունը կամ ինչպես այն ժամանակներում էին ասում՝ «քննաբանությունը»: Հնատիպ գրքերի հիշատակարանների փոխարեն այժմ գրվում էին հակիրճ առաջաբաններ, ազդեր, վերջաբաններ, որտեղ խոսվում էր գլխավորապես հեղինակի, մեկենասի, հրատարակիչների մասին: Երբեմն էլ հեղինակը կամ թարգմանիչը շարադրում էին իրենց գեղագիտական ըմբռնումները գրականության վերաբերյալ. վերջիններից է, օրինակ, «Վարդ և Սոխակ»-ի առաջաբանը՝ «Համառոտ զեկուցումն առ նրբամիտ ընթերցողս», որից երևում է, թե որքան լուրջ է մոտենում Մարգար Խոճենց Երևանցին գեղարվեստական գրականության հարցերին: Ամեն մի գեղարվեստական գրվածք, — ասում է հեղինակը, — երկակի իմաստ ունի՝ պատմական և բարոյական: Պատմական ասելով նա հասկանում է նկարագրված դեպքերի ու գործողությունների շարքը, այն, ինչ այժմ անվանում ենք սյուժե: Գրվածքի բարոյական կողմ ասելով, Խոճենցը նկատի ունի ներքին իմաստը. այն, թե ինչ է ուղում ասել հեղինակը. այսինքն՝ գաղափարական բովանդակությունը: Ըստ որում, պատմողական կողմը, սյուժեն, կեղևն է. «Ճորում պարունակին ծուծն բանին», առանց որի գեղարվեստական երկը իմաստազուրկ է. «Որ եթէ բարոյականուն ոչ թափանցիցի առ ուղեղն. ոչինչ շահ և օգուտ ստացանի: Վասնորոյ ամենայն ոք որ մինչ ընթեռնու զգրութիւն ինչ՝ պարտ է ի կեղևեայ յիմացուածոյն թափանցիլ առ ծուծն, զի հասանիցի ուղղոյ մտաց բանին»... (էջ I):

Երբեմն էլ, հատկապես թարգմանական երկերի համար, գրվում էին ընդարձակ առաջաբաններ: Նյութը քաղելով օտար աղբյուրներից, այդ առաջաբաններում գաղափար էր տրվում գրական

ժանրերի, թարգմանվող հեղինակի մասին: Այդպես են, օրինակ Միլտոնի «Դրախտ կորուսեալ»-ի, Ռասինի «Գոթոդիա»-ի, Հոմերոսի «Օդէական»-ի և «Ոդիսական»-ի առաջաբանները: Հայրենի դրականության մասին դրանցում շատ քիչ բան կա:

Ազգային ինքնուրույն ստեղծագործությանը նվիրված առաջին քննադատական ընդարձակ ուսումնասիրությունը «Խտրադիմայ դժրոգութեան» կատակերգությանը կցված ծավալուն հավելվածն է՝ «Հասարակախօսութիւն ի վերայ Խտրադիմայի դժրոգութեան, որ կոչի Հայելի»: Անվանաթերթում նշված է նաև հեղինակը՝ Մարտիրոս Մկրտչյան, որը այդ տարիներին հրատարակվող «Շտեմարան» ամսագրի խմբագիրն էր և, ինչպես ենթադրվում է, «Խտրադիմայի» հեղինակը: Ինչպես պիեսը, այնպես էլ հավելվածը շատ հազվագյուտ են: Փարիզի «Վէմ» հանդեսի 1933 թ. № 2-ում բերված տիտղոսաթերթից ու մեջբերումներից երևում է, որ հեղինակը ավելի քան 130 էջանոց այդ աշխատության մեջ, խոսում է թատրոնի դերի և նշանակության, «Խտրադիմայի» գրության շարժառիթների, հերոսների և այլ հարցերի մասին: Ինչպես կատակերգությունը, այնպես էլ նրա քննադատությունը գրված է ոչ թե գրաբար, այլ ժողովրդի խոսակցական լեզվով: «Հասարակախօսութիւն»-ը մեր քննադատական առաջին երկն է, որը դեռևս ըստ արժանվույն չի գնահատվել:

Դրան հակառակ շատ է խոսվել մեկ ուրիշ ծավալուն քննադատականի՝ «Գոթոդիա»-ի առաջաբանի մասին: 90 էջանոց այդ հոդվածի ընդգրկման մասին գաղափար կազմելու համար, նշենք, թե ի՛նչ հարցերի և ի՛նչ գրողների ստեղծագործությունների է անդրադարձել հեղինակը՝ Սարգիս Տիգրանյանը: Առաջաբան գրելով ֆրանսիական կլասիցիզմի նշանավոր երկերից մեկի՝ իր թարգմանած «Գոթոդիա»-ի համար, Տիգրանյանը, հասկանալի է, հիմնականում կանգ է առնում թատերագրության պատմության հարցերի վրա: Իր ուսումնասիրության սկզբում նա խոսում է ընդհանրապես գեղարվեստական ստեղծագործության, բանաստեղծական արվեստի ծագման, բանաստեղծի կոչման և գեղարվեստական գրվածքի դաստիարակչական նշանակության մասին: Այնուհետև շարադրում է թատրոնի ու թատերագրության անցած ուղին՝ սկսած հին հունականից մինչև իր օրերը: Հույն թատրերգուներ էսքիլեսի, Սոփոկլեսի, Եվրիպիդեսի, Արիստոֆանի, հռոմեացի Լիվիոս Անդրոնիկոսի, Սենեկայի և ուրիշների մեզ հասած թատերական երկերի մասին խոսելուց հետո, Տիգրանյանը հայ ընթերցողին ծանոթաց-

նում է 16—18 դարերի եվրոպական թատերագրության հետ: Իտալական նշանավոր հեղինակներից հիշատակում է Մաֆֆեին, Մետաստազիոյին: Ֆրանսիականից՝ Կոռնելիին, Ռասինին, Մոլիերին, Վոլտերին, Բուալոյին: Անգլիականից՝ Շեքսպիրին, Բեն Ջոնսոնին, էդիսոնին: Գերմանականից՝ Լեսսինգին, Շիլլերին, Գյոթեին, Կլոպշտոկին: Իսպանականից՝ Կալդերոնին, Լոպե դե Վեգային: Համեմատաբար ընդարձակ տեղ է հատկացնում ուս հեղինակների՝ Տրեդյակովի, Սումարոկովի, Լոմոնոսովի, Կնյաժնինի, Օգերովի ստեղծագործությունների քննարկմանը:

«Բայց զի՞նչ արդ ի հայրենիս մեր»,—հարցնում է Տիգրանյանը: Եվ որովհետև նրան ծանոթ չեն եղել ոչ վենետիկյան վաղուց արդեն գոյություն ունեցող դպրոցական թատրոնը, ոչ էլ հնդկահայ կենտրոնում դրանից ոչ շատ առաջ երևան եկած ինքնուրույն և թարգմանական պիեսները, Տիգրանյանը թվարկում է Լվովում հայերի կողմից խաղացված անտիպ և իրեն անծանոթ մի քանի ողբերգություններ միայն: Իր հողվածի վերջում Տիգրանյանը հանդես է գալիս իբրև կլասիցիզմի գրական մեթոդի պաշտպան: Թատերական երկում կլասիցիզմի օրենքների ամեն մի շեղում նա դիտում է իբրև թերություն: Մեծ դրվատանքով խոսելով Շեքսպիրի կամ Լոպե դե Վեգայի մասին, նրանց թերությունն է համարում այդ օրենքներից շեղվելը:

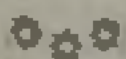
Գրականության տեսության առանձին գրքով անդրանիկ աշխատությունը գրել է Եղուարդ Հյուրմյուղյանը: Նրա «Առձևոն բանաստեղծութիւն»-ը միևնույն 1839 թ. լույս տեսավ երկու խմբագրությամբ, մեկը շատ համառոտ, 42 էջանոց, մյուսը՝ 203 էջանոց: Գրականության տեսության ձևոնարկ լինելուց բացի այն յուրահատուկ մի աղբյուր է այդ օրերի գրականության մակարդակը, ըմբռնումներն ու ճաշակը ցույց տալու համար: Իբրև տաղաչափության լավագույն օրինակներ Հյուրմյուղյանը օգտվում է Շնորհալու, Նարեկացու ստեղծագործություններից և հայկական շարականներից: Ժամանակակիցներից բերված օրինակների տակ չի նշում հեղինակը, հավանաբար այն պատճառով, որ մեծ մասամբ իր կամ Ռխիթարյան մյուս հայրերի անտիպ աշխատություններից են:

Բանաստեղծության, թատերգության, վիպագրության ժանրային և գեղարվեստական առանձնահատկությունները ցույց տալու համար Հյուրմյուղյանը օրինակները քաղում է հին աշխարհի, վերածնության և հետագա շրջանի մեծագույն հեղինակների ստեղծագործություններից՝ Հոմերոսից սկսած մինչև Դանտե, Սերվանտես,

Հեսսինգ, որից երևում է, թե ի՞նչ շրջանակներ է ունեցել գրականությունն ու գրականագիտությունն այդ տարիներին:

Առանձին գրողների, գրական հարցերի ու տեսության մասին նյութեր կան նաև քերականական, պատմա-բանասիրական և ընդհանուր բնույթի այն ժողովածուներում, որոնց մասին ասվեց վերևում լեզվաբանության, պատմության, փիլիսոփայության, մաթեմատիկայի և այլ գիտությունների մասին խոսելիս: Այսպես օրինակ, Ղ. Հովնանյանը իր «Քերականութիւն գաղղիերէն լեզուի» Ա հատորի 267—288 էջերում իբրև հավելված շարադրում է ֆրանսիական բանաստեղծության ոտքի, հատածի և հանգի մասին: Մ. Գարագաշյանի «Նկարագիր ուսմանց»-ի Բ գլուխը (էջ 67—96) նվիրված է բանաստեղծության և վիպասանության տեսությանը և այլն:

Ժամանակի տիրապետող գրական մեթոդը հիմնականում կլասիցիզմն էր, ուստի միանգամայն բնական է, որ գրականագիտական միակ թարգմանական երկը կլասիցիզմի բանաստեղծության տեսության հիմքը հանդիսացող հին հունական հեղինակ Փլակկոս Կվինտոս Հորատիոսի «Արուեստ քերթութեան» շափածո գրվածքն է: Այն տպագրվել է 1847 թ. Վենետիկում: Թարգմանիչն է անվանի բանաստեղծ Արսեն Բագրատունին:

Հայերեն տպագիր գրքի անցած երկար ճանապարհին 19-րդ դարի առաջին հիսնամյակը թեև փոքր, բայց շրջադարձային հատված է: Դա մի ժամանակաշրջան է, երբ լույս աշխարհ եկան հայ մշակույթի ընդերքում պահված և համաշխարհային արժեք ներկայացնող շատ գանձեր: Առաջին անգամ հայոց լեզվով հնչեցին Հոմերոսի ու Վիրգիլիոսի, Ռասինի ու Վոլտերի, Պուլկինի ու Լերմոնտովի ստեղծագործությունները: Այլևս քչերի հայտնությունը չէր այն իրողությունը, թե հայկական մշակույթը միշտ ընթացել ու այժմ էլ ի վիճակի է ընթանալու աշխարհի ամենաառաջավոր մշակույթներին համաքայլ: Հայ գիրքն ու խոսքը դարձան «ընդ ոլորտս տիեզերաց սփռնալ» մեր ժողովրդի նեցուկն ու ապավենը: Ավելի ու ավելի զգալի դարձավ գրականությունը նորացնելու, ընդհանուրին հասկանալի աշխարհաբարը օրինականացնելու և գրականության լեզու դարձնելու անհրաժեշտությունը: Այդ տարիներին եկավ դարի ամենախոշոր մտածողն ու գեղագետը՝ Խաչատուր Աբովյանը և հրեղեն խոսքերով ավետեց նորի գալուստը:

ԻՆՁ Է ՐՆԴԳՐԿՈՒՄ ԵՎ ԻՆՉՊԵՍ Է ԿԱԶՄՎԱԾ ԱՅՍ ՄԱՏԵՆԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՐ

Ա

Ներկա մատենագիտությունը շարունակությունն է 1963 թ. Հաստատանի պետական հանրային գրադարանի լույս ընծայած «Հայ հնատիպ գիրքը. Մատենագիտական ցուցակ 1512—1800 թթ.» աշխատության: Այսպիսով, այս երկու գրքերում հայ մշակույթի հարցերով զբաղվողները կգտնեն մեր տպագրության սկզբից մինչև 1850 թվականը լույս տեսած բոլոր գրքերի ժամանակագրական ցուցակը:

Մինչև այժմ համեմատաբար շատ են ղբաղվել հայկական տպագրության հնագույն շրջանով, մինչդեռ հետագա, մեզ ավելի մոտ ժամանակներում հրատարակված գրքերի մատենագիտությունը չունենք¹: 1883 թ. լույս տեսած Գարեգին Զարբհանալյանի

1 Դեռևս 1881 թ. «Փորձ» ամսագրի ապրիլյան համարում լույս տեսավ Ա. Երիցյանի «Պատմական տեսություն հայ տպագրության մինչև տասնեիններորդ դարը» հոդվածն ու ցուցակը: Դրանից երկու տարի անց Դ. Զարբհանալյանն իր «Հայկական մատենագիտություն» աշխատությանը կցեց հնատիպ գրքերի ցուցակ, որ հետագայում, 1895-ին, յրացրեց և վերահրատարակեց հայ տպագրության հին շրջանին նվիրված «Պատմություն հայկական տպագրության» ուսումնասիրության հետ: 1890—1900-ական թվականներին հնատիպ հրատարակությունների մատենագիտությամբ և ուսումնասիրությամբ զբաղվեց Տրդատ Պալյանը և մաս-մաս հրատարակեց «Արևելեան մամուլ», «Հանդէս Ամսօրեայ», «Բիրական» և «Բանասէր» պարբերականներում: Այնուհետև այդ հարցով զբաղվել են Գալեմբյարյանը, Այիշանը, Ղադիկյանը, Մալխասյանցը, Լեոն, ապա՝ Ակինյանը, Լեոնյանը և ուրիշներ: Վերջին տարիներում դարձյալ հիմնականում հնատիպ հրատարակությունների մասին մի շարք հոդվածներ տպագրվեցին Հայկական ՍՍՀ ԳԱ հասարակական գիտությունների «Տեղեկագիր» հանդեսում (1962, № 5, 1963, №Ն 2, 12, 1965, № 1 և այլն), «Պատմա-բանասիրական հանդես»-ում (1963, № 1), «Բանբեր Մատենա-

«Հայկական մատենագիտութիւն»-ը շատ է հնացած ու թերի, իսկ Արսեն Ղաղիկյանի «Հայկական նոր մատենագիտութիւն»-ը մնացել է կիսատ: Հայերեն գրքերի լիակատար մատենագիտութիւն չի-
 նելու պատճառով արժեքավոր շատ հրատարակութիւններ դուրս
 են մնացել տեսագաշտից, գրքերի մասին բաղմաթիվ անճշտութիւն-
 ներ ու սխալներ են տեղ գտել բանասիրական գրականութեան մեջ
 և կրկնվելով ավելի ու ավելի ամրացել, հավաստի ճշմարտութիւն-
 ների տեսք են ստացել: Մինչև այժմ, օրինակ, մեր նոր լեզվի պատ-
 մութեան հեղինակներին անծանոթ էին 1840-ական թվականներին
 Հակոբ և Դավիթ Արղանյանց եղբայրների տպագրած մի քանի ար-
 ժեքավոր աշխարհաբար գրքույկներ (տես այս մատենագիտութեան
 №№ 1124—1126, 1188, 1190, 1250, 1718), Շուշիի բողոքական քա-
 րոզիչների նույնպես աշխարհաբար հրատարակութիւնների ղգալի
 մասը և այլն: Միայն Կալկաթայի տպարանների հրատարակու-
 թիւններից պատմաբանների, գրականագետների ուսումնասիրու-
 թիւններից ու մատենագիտական ցուցակներից դուրս են մնացել
 ժամանակի տպագրական այնպիսի արժեքներ, ինչպիսիք են Զե-
 նոբ Գլակի և Հովհան Մամիկոնյանի «Պատմութիւն Տարօնոյ»
 (1814), «Սիրակարկաջ» երգարանն ու «Մարգարան» այբբենարանը
 (1830), Ն. Շնորհալու «Ողբ Եդեսիոյ» (1832), «Մանիշակք» բա-
 նաստեղծութիւնների գրքույկը (1841), «Դուռն քերականութեան»
 (1848), «Ռօպէնսօն համառօտ», «Ճշմարիտ քաղաքավարութիւն
 վասն տիկնաց» (1850) և այլն: Զմյուռնիայի հրատարակութիւն-
 ներից՝ Կորյունի «Վարք Մաշտոցի» (1843), Շատոբրիանի «Ռենե»
 ողբերգութիւնը (1844): Նաև Կ. Պոլսում, Վենետիկում, Վիեննա-
 յում, Աստրախանում և այլուր հրատարակված մի շարք այբբենա-

դարանի» ժողովածուներում (1958, № 4, 1960, № 5, 1964, № 7), «էջմիածին»
 ամսագրում (1963, № 1, 3), Վիեննայի «Հանդէս Ամսօրեայ»-ում (1965,
 № 7—12, 1966, № 1—9) և այլն: Տպագրութեան նաև հետագա պատմութեանը
 հանգամանորեն անդրադարձել է միայն Արշակ Ալպոյաճյանը իր «Տպագրութեան
 արուեստ և Հայք» ծավալուն գրքում: Ցավոք այդ աշխատութեան միայն մի փոքր
 մասն է տպագրվել 1913 թ. «Արօր» տարեգրքում և քաղաքական հանգամանքների
 պատճառով տպագրութիւնն ընդհատվել է: Վերջին տասնամյակներում այդ աշխա-
 տութիւնից որոշ գլուխներ տպագրվեցին արտասահմանյան մամուլում և մի գլուխ
 էլ՝ «Զմյուռնիո տպարանները», Հայաստանի գիտութիւնների ակադեմիայի «Պատ-
 մա-բանասիրական հանդես»-ի 1964 թ. № 2-ում: Ալպոյաճյանի աշխատութիւնը,
 սակայն, տպագրութեան պատմութիւնն է և նրանում ոչ բոլոր հրատարակութիւն-
 ներն են հիշատակվում: Այժմ այդ ձեռագիրը գտնվում է Հայաստանում և ցան-
 կալի կիիններ տպագրված տեսնել այն:

րանն՝ քերականություններ, վայելչագրության ձեռնարկներ, օրացույցներ և այլն:

Տպագրության պատմության վերաբերյալ ուսումնասիրություններում սխալ են ցույց տրվել որոշ տպարանների բացման թվականը, երբեմն բաց են թողնվել տարիներ շարունակ գործող տպարաններ կամ նրանց հրատարակություններից շատերը: Այսպես, ըստ Գ. Լեոնյանի «Հայ գիրքը և տպագրության արվեստը» աշխատության Շամախիի առաջին տպարանը բացվել է 1856 թվականին: Սակայն Լենինգրադի Սալտիկով-Շչեդրինի անվան գրադարանում գտնվեցին դեռևս 1848 և հետագա տարիներում հրատարակված գրքեր (տես № 1549, 1611, 1695): Նույն աշխատության մի այլ էջում Լեոնյանը մեկ առ մեկ հաշվում է 4. Պոլսի տպարանատեր Աբրահամ Թերզյանի բոլոր հրատարակությունները: Ստացվում է ընդամենը 7 գիրք: Ներկա մատենագիտության մեջ նկարագրված է այդ տպարանի 9 հրատարակություն: Լեոն, Լեոնյանը և ուրիշներ անգամ չեն հիշատակում Թիֆլիսում գործող Արզանյանց եղբայրների տպարանը, իսկ Թեոդիկը աղավաղված ձևով այն անվանել է «Արզոնեան», որն, իբր, բացվել է 1856 թ. («Տիպ ու տառ», էջ 181): Ուրիշներն էլ եթե գիտեն, թե երբ է գործել այն, ապա ծանոթ չեն նրա հրատարակություններից մեծ մասին: Հաճախ էլ պակաս է ցույց տրվել առանձին հեղինակների երկերի հրատարակությունները: Եթե որևէ մեկին հարկավոր լինի Գրիգոր Նարեկացու երկերի մատենագիտությունը և վերցնի Հով. Պետրոսյանի «Հայ հին և միջնադարյան գրականության բիբլիոգրաֆիա»-ն (Երևան, 1941, էջ 251), հայ տպագրության սկզբից մինչև 1850 թվականը լույս տեսած Նարեկացու երկերի ընդամենը 29 հրատարակություն կգտնի: Ըստ որում, Պետրոսյանը աշխատելով որքան կարելի է լիակատար դարձնել Նարեկացու մատենագիտությունը, նշել է մատենագիտական աղբյուրներում հիշատակված, բայց ոչ մեկի ձեռքը չընկած անավարտ ու կասկածելի հրատարակություններն անգամ: Այնինչ ըստ 1963 թ. Երևանի հանրային գրադարանի հնատիպ գրքերի և ներկա մատենագիտությունների դրանց թիվը հասնում է 42-ի, որոնցից 15-ը լույս են տեսել մինչև 1800 թվականը, իսկ 27-ը 1801—1850 թվականներին:

Հին հրատարակությունների տպագրության տարեթվերի կամ այլ տեղեկությունների վերաբերյալ սխալներ են սպրդել նույնիսկ այնպիսի ծանրակշիռ աշխատության մեջ, ինչպիսին է 1962 թ. հրատարակված «Հայ նոր գրականության պատմություն» առաջին հա-

տորր: 168-րդ էջում, օրինակ, ասվում է, թե իբր 1792 թ. Վենետիկում լույս է տեսել Մինաս Բժշկյանի հեղինակությամբ «Ճեմարան պիտանի դիտելեաց» անունով աշխատություն: Պարզ է, որ տեղեկությունը սխալ աղբյուրից է բաղվել: Բժշկյանն ունի «Ճեմարան դիտելեաց» անունով աշխատություն, որը առաջին անգամ տպագրվել է 1815 թվականին:

Թե մատենագիտությունը որքան կարող է դյուրացնել բանասերների ու մասնագետների գործը, երևում է հետևյալ օրինակից: Նույն հայ գրականության պատմության առաջին հատորի «Հայկական կլասիցիզմ» գլխում հեղինակը այնքան է ուրախացել, խաշատուր էրզրումեցու «Համառօտական իմաստասիրութիւն» գրքի առաջին հատորի իր ձեռքն ընկած միակ օրինակով, որ հարկ է համարել տողատակում ծանոթագրել. «Այս հաղվագյուտ գրքի մի օրինակը վերջերս նվեր ստացավ Պետական մատենադարանի հնատիպ գրքերի բաժինը» (էջ 105): Բացում ենք «Հայ հնատիպ գրքի մատենագիտական ցուցակ»-ի 69—70 էջերը և պարզվում է, որ այդ երկհատոր աշխատության առաջին հատորից կա ոչ միայն Մատենադարանում, այլև Երևանի պետական համալսարանում և Գրականության ու արվեստի թանգարանում, իսկ երկրորդ հատորից՝ Հանրային գրադարանում, Մատենադարանում, Պետական համալսարանում և Գրականության ու արվեստի թանգարանում:

Այսօրինակ անակնկալները և բաղմաթիվ անճշտությունները կվերանան միայն այն դեպքում, երբ ունենանք հայերեն գրքի ամբողջական, լիակատար մատենագիտությունը:

Ներկա համահավաք մատենագիտությունը ընդգրկում է կեսդարյա մի ժամանակամիջոց: Այստեղ ցույց է տրվում, թե ինչ գրքեր են տպագրվել 19-րդ դարի առաջին հիսնամյակում, այժմ դրանցից յուրաքանչյուրը որտեղ է պահվում կամ որ մատենագիտական աղբյուրում է հիշատակվում:

Քանի որ սա հայերեն գրքերի մատենագիտություն է, ուստի նրա մեջ չեն մտել օտար լեզուներով այն հրատարակությունները, որոնց մեջ կան նաև հայերեն օրինակներ, հատվածներ, նախադասություններ, բառեր: Օրինակ, Հակոբ Շահան-Ջրպետյանի հետևյալ երկու աշխատությունները՝ «Notice de deux manuscrits arméniens contenant l'histoire de Matthieu Eretz. Paris, de l'Imprimerie Imperiale, M. DCCC. XII» (Մեկնություն հայկական երկու ձեռագրերի, որոնք պարունակում են Մատթեոս Երեցի պատմությունը.

Փարիզ, 1812) և «Grammaire de Denis de Thrace. Tirée de deux manuscrits arméniens de la Bibliothèque du Roi. Publiée en grece, en arménien et en français... Paris, Au bureau de l'Almanach du commerce, M. DCCC. XXX» (Քերականություն Դիոնիսիոս Թրակացու: Հանված Փարիզի Կայսերական Գրադարանի հայկական երկու ձեռագրերից: Հրատարակված հունարեն, հայերեն և ֆրանսերեն: Փարիզ, 1830): Կարլ Ֆրիդրիխ նոյմանի «Mémoire sur la vie et les ouvrages de David, philosophe arménien du V siècle de notre ère et principalement sur ses traductions de quelques écrits d'Aristote. Paris, Imprimerie Royale, 1829. (Տեղեկություններ մեր թվագրության 5-րդ դարի հայ փիլիսոփա Դավթի կյանքի ու գրվածքների և հատկապես Արիստոտելի մի քանի աշխատությունների նրա կողմից կատարված թարգմանությունների մասին: Փարիզ, 1829): Ռուսերեն լեզվով հրատարակվածներից՝ ռուս պատմաբան Ա. Ի. Գլինկայի խմբագրությամբ 1833—1838 թթ. լազարյան Ճեմարանում տպագրված հայ ժողովրդի պատմության վերաբերյալ վավերագրերի եռահատոր ժողովածուն՝ «Собрание актов, относящихся к обозрению истории армянского народа», Иерусалим Բերզյանի Начальная основания гайкинского языка. С. Петербург, типогр. Императорской академии наук, 1850. (Հայոց լեզվի հիմունքները), և այլն: Այս սկզբունքից բացառվել են երկու-երեք այնպիսի գրքեր, որոնք ունեն նաև հայերեն տիտղոսաթերթեր և տեղ են դրել անցյալի մատենադիտական աշխատություններում: Այդ աղբյուրներում հանդիպելով և այստեղ չգտնելով, ընթերցողը կարող էր տարակուսել: Դրանցից է Հակոբ Շահան-Ջրպետյանի 1823 թ. Փարիզում լույս տեսած «Grammaire de la langue arménienne... Քերականութիւն Արամեան լեզուի» և այլն:

Ճպագրության գյուտի սկզբից մինչև մեր օրերը, մեծ մասամբ օտար տպարաններում և օտարազգի հայագետ-արևելագետների ջանքերով, տպագրված շատ գրքեր կան օտար լեզուներով և հայերեն մեջրերումներով, օրինակներով, բառերով: Ժամանակն է, որ կադմվի դրանց առանձին լիակատար դիտական մատենադիտությունը: Նման աշխատությունը թե՛ օգտակար աղբյուր կդառնա հայագետների ու հայ մշակույթով զբաղվողների համար և թե՛ կնպաստի հայագիտության հետագա զարգացմանը Եվրոպայում ու մեզանում:

Այս մատենադիտությունը կազմելիս աշխատել ենք լուծել մի

այլ խնդիր ևս. հնարավորին չափ շտկել այն թյուրիմացութիւններն ու սխալները, որոնք տեղ են դրել մեր անցյալի մատենագիտութիւններում ու բանասիրական ուսումնասիրութիւնների մէջ։ Այդ պատճառով էլ մեր նկարագրութիւնների մէջ տեղ են գտել նաև այնպիսի դրքերի անուններ, որոնք մատենագետների ու բանասերների կողմից հավաստի են ճանաչված, բայց իրականում գոյութիւն չունեն։ Այսպես, Լեոն իր «Պատմութիւն Ղարաբաղի թեմական հոգևոր դպրոցի» գրքում հայտնում է, որ Շուշիում, Բաղդասար մետրոպոլիտի տնօրինութեամբ գործող տպարանում 1837 թ. Մովսէս Զոհրապյանի թարգմանութեամբ լույս է տեսել Բայրոնի «Շիլիոնի կալանավորը»։ Այնուհետև այդպիսի հրատարակութեան մասին հիշատակվում է նաև Գ. Լեոնյանի «Հայ գիրքը և տպագրութեան արվեստը» աշխատութեան մէջ (էջ 229) և «Հայ նոր գրականութեան» Ա հատորում (էջ 37)։ Պրպտումներից պարզվեց, որ նման հրատարակութեան գոյութիւնը կասկածելի է (տես № 903 նկարագրութեան ծանոթագրութիւնը)։ Բնական է, որ Գ. Լեոնյանի աշխատութիւնը կամ «Հայ նոր գրականութեան պատմութիւն»-ը կարդացողը կդիմեր այս մատենագիտութեանը՝ մանրամասն տեղեկութիւններ քաղելու և իմանալու, թե որ գրադարանում է պահվում. և 1837 թվականի Շուշիի հրատարակութիւնների շարքում այդ նկարագրութիւնը չգտնելով, ընթերցողը իր հարցի պատասխանը չէր ստանա։ Իր տեղում բերելով Լեոնյանի նկարագրութիւնը, ծանոթագրութեան մէջ շարադրել ենք մեր նկատառումները այդպիսի հրատարակութեան անհավանականութեան մասին։

Մի այլ օրինակ։ Գոյութիւն ունի 1841 թ. Կ. Պոլսում տպագրված Մանվել վ. Շահինյան Կյումյուշխանեցու «Հուծ արմատոյն ճերոյ» աշխատութիւնը։ Մատենագետներից միայն Ղազիկյանի մոտ կա այդ գրքի նկարագրութիւնը։ Սակայն Ղազիկյանը գիրքը չի տեսել, տեղեկութիւնը վերցրել է կողմնակի աղբյուրից և համարել է 1832 թվականի Թիֆլիսի տպագրութիւն։ Ըստ նրա այդ պիրքն իբր թէ ունեցել է նաև Երկրորդ տպագրութիւն՝ Կ. Պոլսում 1844 թվականին։

Իրականում այն լույս է տեսել մեկ անգամ, ինչպես ասվեց, 1841 թ. Կ. Պոլսում։ Թիֆլիսում հրատարակված լինելու թյուրիմացութիւնը, ըստ երևույթին, առաջացել է գրքի տիտղոսաթերթում եղած գրութեան վայրի և րվականի նշումից՝ «Յօրինեալ ...ի Տիֆլիս, 1832»։ Երկրորդ տպագրութեան մասին տեղեկութիւնն էլ հրա-

տարակության ճիշտ վայրի և թվականի աղավաղված արձագանքն է:

Իրողությունը պարզելու համար այս հրատարակությամբ հետաքրքրվողից կպահանջվեր երկուսը, զուր աշխատանք: Այնինչ ներկա մատենագիտության համապատասխան թվականի տակ գտնելով Ղազիկյանի նկարագրությունները նա տեղն ու տեղը, ծանոթագրության մեջ, կստանա իր հարցի պատասխանը:

Կամ՝ Արսեն Ղազիկյանը իր Մատենագիտության 666—667 էջերում Հովհաննես Զոհրապյանի «Պատմութիւն Աստուածաշունչ գրոց» աշխատության երրորդ հրատարակությունը չի տեսել և թվականը 1807 է դրել, հարցականով: Այս մատենագիտության մեջ այդ թվականի տակ գիրքը չգտնելով, ընթերցողը կամ պետք է հրաժարվեր փնտրելուց, կամ, լավագույն դեպքում, դիմեր վերնագրերի, անձնանունների ցանկերին: Ավելորդ աշխատանքից ընթերցողին ազատելու համար այդ թվականի տակ բերված է Ղազիկյանի նկարագրությունը և հղիչով ցույց է տրված այն համարը, որի տակ նկարագրված է գիրքը՝ հրատարակության ճիշտ թվականով:

Շատ հաճախ մատենագետները կամ բանասերները գրքի տպագրության թվականը սխալմամբ մեկ կամ երկու տարի ետ կամ առաջ են դրել: Որտեղից կարող է ընթերցողը կռահել, օրինակ, թե լեոնյանի աշխատության մեջ, ասենք, իբր թե 1828 թվականին լույս տեսած գիրքը, տպագրվել է դրա նախորդ կամ հաջորդ տարում: Պատահում է նաև, որ միևնույն գրքի համար Զարբհանալյանը մի թվական է դնում, Ղազիկյանը մեկ ուրիշ, իսկ գիրքը մենք չենք տեսել: Պատահաբար այդ թվականներից որևէ մեկը ընտրելուց լավ համարեցինք երկու թվականի տակ էլ նկարագրել, մանավանդ, որ քիչ չեն այն դեպքերը, երբ որևէ գիրք նույն տարում կամ երկու երեք տարի անց վերահրատարակվել է նորից: Օրինակ, Եվսեբիոսի նշանավոր «Ժամանակագրութիւնք»-ը 1818 թ. միանգամյան տարբեր շափերով ու ծավալով երկու հրատարակություն է ունեցել, իսկ աղբյուրներում հիշատակված է միայն մեկը: Մ. Բժշկյանի «Ճեմարան գիտելեաց»-ը տպագրվել է և՛ 1815 և՛ 1818 թվականին: Եթե մեր ձեռքն ընկած լիներ դրանցից միայն մեկը, հավանաբար մյուսի հրատարակությունը կասկածելի կթվար:

Այս և նման օրինակները մեզ թելադրել են հեռու լինել այն հավակնությունից, թե ներկա մատենագիտությունը անթերի է ու վերջնական, կամ անցյալի մատենագետների հաղորդած այս կամ

այն տեղեկութիւնը առանց ծանրակշիռ հիմքերի սխալ համարելով
դէն նետել:

Վերոգրյալ նկատառումների հետևանքով այս մատենագիտու-
թյան 1732 նկարագրութիւններից՝ 82-ը կրկնութիւններ, կասկա-
ծելի կամ աղբյուրներում հրատարակութեան սխալ թվականներ
ստացածներն են: Այսպիսով, տասնիններորդ դարի առաջին կես-
ում լույս են տեսել շուրջ 1650 անուն գիրք: Դրանցից 1271-ը տե-
սել և նշել ենք, թե ո՞րտեղ են գտնվում: Մնացածների մասին տե-
ղեկութիւնը վերցված է մատենագիտական և այլ աղբյուրներից:
Մատենագետների ու բանասերների տեսողաշտից դուրս մնացած
ավելի քան 300 գրքեր առաջին անգամ են նկարագրվում այստեղ:
Այս թվի մեջ չեն մտնում այն մի քանի տասնյակ գրքերը, որոնց
մասին տեղեկութիւնները քաղված են ընթերցողին չհասնող, փոքր
տպաքանակով, գրքի առ ու ծախի նպատակով պատրաստված Վե-
նետիկի-Վիեննայի գրացուցակներից և կողմնակի այլ աղբյուր-
ներից:

Հակառակ այս մատենագիտութիւնը լիակատար դարձնելու
բոլոր ջանքերին, բացթողումներ ու անճշտութիւններ դարձյալ կլի-
նեն:

Եվ ահա թե ինչու:

Դյուրին թվացող այս աշխատանքը կապված է այնպիսի դժ-
վարութիւնների հետ, որոնք հետևանք են հայերեն տպագիր գրքի
յուրահաստուկ ճակատագրի:

Հայտնի է, որ ամբողջական կամ որևէ ժամանակահատվածի
լիակատար մատենագիտութիւն կազմելու առաջին պայմանը այն
է, որ պետք է այդ հրատարակութիւնների հիմնական մասը տպա-
գրված լինի մի տեղ, հայրենի երկրում՝ պետութեան հովանավորու-
թյամբ ու միջոցներով, և ապա հավաքված, պահպանված լինի ազ-
գային կամ արքայական, ակադեմիական կամ համալսարանական
կենտրոնական գրադարաններում: Հայերը չեն ունեցել ոչ մեկը, ոչ
էլ մյուսը: Հայկական տպագրական կենտրոնները և գրադարան-
ները հայ ժողովրդի հետ, սփռված են եղել աշխարհով մեկ: Դրանք

1 Ժամանակագրական ցանկի վերջին հերթական համարը 1724 է: Աշխա-
տութիւնն արդեն ավարտված, տպարան էր հանձնված, երբ Հանրային գրադարանի
նոր ձեռք բերած գրականութեան մեջ գտնվեցին ևս ութ գիրք ու օրացույց, որոնք
գրադարաններում չէին հանդիպել, մատենագիտական աղբյուրներից էլ դուրս էին
մնացել: Դրանց նկարագրութիւնները դրվեցին համապատասխան տեղերում և
ստացան զուգահեռ համարներ (օրինակ՝ № 572-ից հետո՝ 572ա):

ու թե պետական. այլ անհատական կամ առանձին քնկերություն-
ների սեփականություն են եղել և իրենց գոյությունը պահպանել
են իրարից անկախ ու անջատ: Հայկական տպագրության սկզբնա-
վորման շրջանում էջմիածինը աշխատեց ստանձնել այսպիսի հո-
վանավորի. տնօրինողի դեր, բայց չհաջողվեց: Իրենց հերթին
Կ. Պոլսի պատրիարքությունը և Ռուսաստանի հայոց առաջնորդա-
րանք հետագայում երկար ժամանակ իրենց իրավասության տակ
էին պահում տպագրության գործը, բայց ի վերջո նրանք էլ շկա-
րողացան իրենց ձեռքը պահել այդ իրավունքը: Նրանց իրավունք-
ները հետզհետե սահմանափակվում և ձևական էին դառնում:
Տպարանատերերը ստիպված էին հաշվետու լինել և ենթարկվել այն
պետությանը, որի տիրապետության տակ գտնվում էին: Իսկ ադ-
գային, համալսարանական կամ ակադեմիական գրադարաններ
ունենալու համար պետք է գոյություն ունենային ինքնուրույն պե-
տություն ու գիտական նման հաստատություններ: Այնուհանդերձ
փառք Մխիթարյաններին ու Լազարյաններին, որոնք հիմնեցին
իրենց տպարանները, դպրոցներն ու գրադարանները, պահեցին
պահպանեցին հայերեն տպագիր մշակույթի գոնե մի մասը:
Միմյանցից և տպագրական մյուս կենտրոններից հեռու գտնվելով՝
նրանք էլ չէին կարող հավաքել այն ամենը, ինչ որ տպագրվում
էր աշխարհի տարբեր ծայրերում:

Լիակատար մատենագիտություն կազմելու դժվարություններից
է նաև այն, որ չեն պահպանվել հայկական բազմաթիվ տպարան-
ների դիվանական փաստաթղթերը:

Ուրեմն մատենագիտություն կազմողի համար իբրև հիմնա-
կան աղբյուր մնում են տպագրված գրքերը, մատենագիտական եր-
կերը, տպագրության պատմության և այլ կարգի բանասիրական
աշխատությունները, որոնցում վերը հիշատակված պատճառներով
հայերեն բոլոր գրքերը արտացոլված լինել չեն կարող: Օրինակ,
միայն Թեոդիկի «Տիպ ու տառ»-ում են հիշատակվում Արապյան-
ների տպագրած օրացույցները: Ըստ այդ աղբյուրի Արապյան-
ները տպագրել են 1830, 1834—1839 և 1844 թվականների օրա-
ցույցները (էջ 71): Բոլորովին վերջերս Հայաստանի Պետական
հանրային գրադարանը ձեռք բերեց Արապյանների նաև 1848 թվա-
կանի օրացույցը: Ի՞նչ այդ միակ օրինակը չգտնվեր, դուրս պետք
է մնար այս մատենագիտությունից, որովհետև ոչ մի տեղ չի խոս-
վում այդպիսի հրատարակության մասին: Այս փաստը հիմք է
տալիս ենթադրելու, որ դրա նախորդ կամ հաջորդ տարիներին

նույնպես պետք է որ Արապյանները օրացույցներ հրատարակած լինեն: Սակայն լուկ ենթադրությամբ նման հրատարակություններ չլինի կարող նշել, եթե այդ մասին գոնե գրավոր հիշատակություններ չկան:

Վերոհիշյալ դժվարությունները, սակայն, հաղթահարելի են դառնում շնորհիվ Հայաստանում հիմնադրված պետական գրադարանի, Հայկ. ՍՍՀ Ալ. Մյասնիկյանի անվան պետական գրադարանը հայերեն գրքերի՝ աշխարհում այժմ ամենահարուստ գրապահոցն է: Ամեն օր առավակի նման դեպի գրադարան են հոսում հանրապետության և միության բոլոր հայերեն հրատարակությունների ձրի սլարտադիր օրինակներ, զնումներով, նվիրատվություններով և փոխանակության կարգով ստացված գրքեր...

Հանրային գրադարանի ֆոնդերն էլ ծառայել են իբրև հիմք ներկա համահավաք մատենագիտությունը կազմելու համար: Նախ կազմվել է այստեղ պահվող գրքերի ցուցակը, ապա այն համեմատվել է Երևանի Մեսրոպ Մաշտոցի անվան Մատենադարանի, Ե. Շարենցի անվան Գրականության և արվեստի թանգարանի, Հայաստանի գիտությունների ակադեմիայի Կենտրոնական ֆունդամենտալ գրադարանի, Հայաստանի պատմության թանգարանի, էջմիածնի Մայր Աթոռի (կամ Ճեմարանի) գրադարանների ֆոնդերի հետ: Նշվել թե դրանցից որում է գտնվում այս կամ այն գիրքը: Իսկ այդ գրադարաններում հայտնաբերված գրքերը նկարագրվել և մտցվել են ցուցակում: Համանման աշխատանք է տարվել նաև Միության այլ քաղաքներում՝ Մոսկվայի Վ. Ի. Լենինի անվան Պետական գրադարանում, Լենինգրադի Սալտիկով-Շչեդրինի անվան հանրային գրադարանում, Թբիլիսիի Հանրային, Պատմության թանգարանի, Պետական համալսարանի և Շահումյանի անվան քաղաքային գրադարաններում: Հայաստանի պետական պատմության թանգարանը, Հայկ. ՍՍՀ գիտությունների ակադեմիայի Կենտրոնական գրադարանը, Թբիլիսիի Պետական պատմության թանգարանը, Պետական Համալսարանն ու Շահումյանի անվան քաղաքային գրադարանը 1801—1850 թթ. տպագրված գրքերի հարուստ ֆոնդեր չունեն: Այդ գրադարանների հիշյալ թվականների բոլոր գրքերը չենք արտացոլել այս մատենագիտության մեջ, այլ միայն նրանք, որոնք չկային վերոհիշյալ խոշոր գրադարաններում և կամ կարևորություն ներկայացնող հրատարակություններ են:

Գրադարաններում առկա գրքերի ցուցակը կազմելուց հետո.

այն համեմատվել է Գ. Զարբհանալյանի, Ա. Ղազիկյանի, Թեոդիկի, Գ. Լեոնյանի մատենագիտական և տպագրության մասին աշխատությունների ու մի շարք գրացուցակների հետ, և այն գրքերը, որոնք հիշատակված են դրանցում, բայց չեն գտնվել վերոհիշյալ գրադարաններում, մտցրել ենք ցուցակում:

Ափսոս որ հնարավոր չէր այս մատենագիտության մեջ ընդգրկել նաև արտասահմանում գտնվող հայկական գրադարանների և օտարերկրյա մի շարք խոշոր գրադարանների հայկական ֆոնդերը: Վենետիկի և Վիեննայի Մխիթարյանների, Երուսաղեմի Սուրբ Հակոբյանց, Նոր-Ջուղայի Ամենափրկչյան գրադարաններում, Լոնդոնի Բրիտանական թանգարանում, Փարիզի Ազգային և Վաշինգտոնի Կոնգրեսի գրադարաններում և այլուր կգտնվեն շատ նորություններ, ինչպես նաև մեծ մասը այն 380 անուն գրքերից, որոնց մասին տեղեկությունը վերցված է մատենագիտական աղբյուրներից և չեն եղել մեր փնտրած գրադարաններում¹:

Բ

Մատենագիտությունը կազմված է ժամանակագրական կարգով, այսինքն ըստ տպագրության տարեթվերի՝ 1801-ից մինչև 1850 թվականը ներառյալ: Ամեն տարվա հրատարակություններ, նկատի ունենալով աշխարհագրական վայրն ու տպարանի հնությունը, դասավորվել են քաղաքների հետևյալ հաջորդականությամբ. սկզբում Վենետիկի, ապա Տրիեստի, Վիեննայի, Հռոմի, Փարիզի, Կ. Պոլսի, Սալթա կղզու, Զմյուռնիայի, Էջմիածնի, Մադրասի, Կալկաթայի, Ս. Պետերբուրգի, Նոր-Նախիջևանի, Աստրախանի, Մոսկվայի, Թիֆլիսի, Շուշիի, Երուսաղեմի, Յասսիի, Շամախիի հրատարակությունները:

¹ Հավանաբար այս մատենագիտության վերաբերյալ կարվեն շահեկան դիտողություններ, լրացումներ ու ճշտումներ: Գուցե և կլինեն հայկական տպագրության հարցերով զբաղվող բանասերներ և այս ցուցակը կհամեմատեն արտասահմանյան վերոհիշյալ գրադարանների կամ նրանցից մեկ-երկուսի հայերեն գրքերի հետ, կնշեն այն հրատարակությունները, որոնք դուրս են մնացել: Այդ գրախոսականների կամ մեզ ուղղված նամակների (Երևան, 28. Սեպտեմբերյան Ռ՝ 8 հասցեով) նյութերի հիման վրա հնարավոր կլինի հետագայում կազմել այս մատենագիտության լրացուցիչ, ընդհանուրի ջանքերով ստեղծված մի պրակ՝ «Հավելված Հայ գիրքը 1801—1850 թթ. մատենագիտության» անունով:

Նկարագրություններն ունեն հետևյալ տարրերը.

ա. Հեղինակ.—Հեղինակի անունով են նկարագրվել բոլոր այն գրքերը, որոնց տիտղոսաթերթում, առաջաբանում կամ վերջաբանում հիշատակված է նրա անունը, քանի որ հնում նույնպես, ինչպես այժմ, գրքերը ճանաչվել են հեղինակներով, թեև անուններն սկզբում դնելը անհարմար է համարվել և անսովոր է եղել: Հեղինակի անունը դրել ենք առաջին տողում, իսկ երկրորդ տողից սկսել գրքի խորագիրը, այնպես, ինչպես տիտղոսաթերթում է.

բ. Վերնագիր.—Վերնագրերի վրա են նկարագրվել այն գրքերը, որոնց մեջ հեղինակի անունը չի եղել: Եթե այլ աղբյուրներից իմացել ենք հեղինակը, այդ մասին նշել ենք ծանոթագրության մեջ:

Տիտղոսաթերթերն ամբողջությամբ չեն բերված, այլ միայն նրանց էական մասերը՝ գրքի բովանդակությունը բացահայտող տեղերը, թարգմանիչը, կազմողը, հատորը, որ հրատարակությունն է և այլն: Երկու տիտղոսաթերթ ունեցող գրքերի առաջին տիտղոսաթերթը դնելուց հետո նշվել է **Բ** տիտղթ. և բերվել նաև երկրորդ տիտղոսաթերթը:

Անհրաժեշտության դեպքում հրատարակության վայրից առաջ, փակագծերում, նշել ենք գրքի հանրահայտ կրճատ անունը (օրինակ Գ. Ավետիքյանի «Մատյան ողբերգության» մեկնությունը՝ «Նարեկ աղօթից հարադատ և զգուշաւոր լուծմամբ» շատ աղբյուրներում անվաճճում է պարզապես «Նարեկլուծ»), եթե գիրքը բազմալեզու է, նշվել են լեզուները (օրինակ՝ հայերեն և լատիներեն, հայատառ թուրքերեն), եթե գիրքն ունի միայն օտար լեզվով տիտղոսաթերթ՝ հայերեն թարգմանությունը (հայատառ թուրքերեն այն գրքերի վերնագրերն են թարգմանվել, որոնք պատմա-բանասիրական արժեք են ներկայացնում):

Հեղինակի ու վերնագրային տեղեկությունների ուղղագրությունը աշխատել ենք պահպանել այնպես, ինչպես գրքերում է:

գ. Տպագրության վայր.—Եթե գրքում տպագրության վայրը (քաղաքը) չի եղել, հիմնվելով տառատեսակների և տպագրական այլ հատկանիշների վրա, դրել ենք ենթադրաբար և այդ մասին ասել ծանոթագրության մեջ:

դ. Տպաւան.—Երբեմն հարկ է եղել տպարանը նշել շակերտներում, այնպես ինչպես տիտղոսաթերթում է, իսկ փակագծերում դնել հանրահայտ անունը: Օրինակ. «Ի տպարանի Ուսումնարանի Հայոց» (Ներսիսյան դպրոցի), «Տարածման Ժողովի հաւատոյ» (Ուրբանյան) և այլն:

Ե. Տպագրության տարեթիվ. — Հին շատ հրատարակություններում տպագրության տարեթիվը դրված է հայոց թվականով ու տառերով: Նկարագրություններում դրանք մեծ մասամբ փոխվել են այժմ գործածվող թվագրության համապատասխան թվականով և արաբական թվանշաններով:

զ. Էջերի քանակ. — Էջերը դնելիս պահպանել ենք զրքում և դած կարգը: Հայկական տառերով կամ հռոմեական թվանշաններով էջահամարները բերել ենք նույնությամբ: Մեկ զրքում դանադան նկատառումներով մեկից ավելի էջակալությունների դեպքում, դրանք դրել ենք առանձին-առանձին՝ գումարման նշանով: Սկզբի ու վերջի մի քանի էջերը կամ ամբողջովին էջահամարներ չունեցող զրքերի էջերը հաշվել և էջերի քանակի կողքին ավելացրել ենք «չհ.» (չհամարակալված) կրճատումը:

Եթե գիրքը պակասավոր է և էջակալությունը ընդհատվում է, ապա առկա էջերից հետո, փակագծերում, դրել ենք հարցական նշան, իսկ ծանոթագրություններում ասել այդ մասին:

է. Շարվածքի չափ. — Մեր օրերի զրքերի ծավալը կամ ֆորմատը ցույց տալու համար սովորաբար չափվում է բարձրությունը և լայնությունը դրսից: Հին հրատարակությունները այդպես չափելը կարող է թյուրիմացությունների տեղիք տալ, որովհետև ժամանակի ընթացքում միևնույն հրատարակության օրինակները քիչ կամ շատ են մաշվել: Հաճախ էլ տարբեր մարդկանց կողմից կազմվելով կողքերից քիչ կամ շատ են կտրվել և արտաքինից մեծ ու փոքր են երևում: Այդ պատճառով էլ հարմար համարեցինք չափել շարվածքը, նախ դնելով լայնքը, ապա բարձրությունը (օրինակ 5×10 սմ.), ինչպես ընդունված է տպարաններում և պոլիգրաֆ արտադրության մեջ: Լայնքից շարվածքի չափի մեջ մտել են նաև լուսանցանիշերն ու լուսանցազարդերը, իսկ Երկայնքի չափի մեջ՝ էջահամարները, էջախորագրերն ու հիշադրերը: Նկատի պետք է ունենալ, որ չափերը մաթեմատիկական ճշտությամբ չեն: Հաճախ միևնույն զրքի տարբեր էջեր մինչև հինգ միլիմետր տարբերվում են միմյանցից:

Շարվածքի չափից հետո, փակագծերում, «Տիտղոսաբերից առաջ» կամ «Շապկի վրա» նշումով, շակերտներում բերվում են տիտղոսատի կամ շապկի վրայի անունը և այնպիսի տեղեկություններ, որոնք չկան տիտղոսաթերթում:

բ. Բովանդակություն. — Բերվել է միայն բովանդակությունը այն զրքերի, որոնք պատմա-բանասիրական արժեք են ներկայաց-

նում, ինչպես և նրանց, որոնք մեկից ավելի էջակալութիւն ունեն և տարբեր գրվածքներ են բովանդակում:

Թ. Մանորագրութիւն.— Պանոթագրութիւնները հիմնականում մատենագիտական բնույթի են: Ճշտվել են հրատարակութեան վերաբերյալ թյուրիմացութիւնները, եթե գրքում հեղինակը նշված չի եղել, ասվել է թե ում աշխատութիւնն է և թե որտեղից է վերցվել տեղեկութիւնը, բազմահատոր հրատարակութիւնների հատորների թիւը և այլն:

Ժ. Գրքի գտնվելու տեղը.— Նկարագրութեան նախավերջին տողում, կրճատումներով, նշվել են այն գրադարանները, որոնցում պահվում է գիրքը: Պահպանվել է հետևյալ հաջորդականութիւնը. Հայկական ՍՍՀ Երևանի Ալ. Մյասնիկյանի անվան հանրապետական գրադարան կամ, կարճ անունով՝ Հանրային գրադարան՝ ԸԳ, Մեսրոպ Մաշտոցի անվան Մատենադարան՝ Մ., Ե. Չարենցի անվան Գրականութեան և արվեստի թանգարան՝ ԳԱԹ. Էջմիածնի Մայր Աթոռի (կամ Ծեմարանի) գրադարան՝ ԷՃԳ, Մոսկվայի Վ. Ի. Լենինի անվան պետական գրադարան՝ ՄԼԳ, Լենինգրադի Սալտիկով-Շչեդրինի անվան հանրային գրադարան՝ ԼՀԳ, Վրացական ՍՍՀ Թբիլիսիի Կ. Մարքսի անվան հանրային գրադարան՝ ԹՀԳ: Այս հերթականութիւնը խախտվել է, երբ ավելի առաջ դրվող գրադարանի օրինակը թերի է եղել: Այսպիսի դեպքերում սկզբում նշվել է այն գրադարանը, որի օրինակը լրիւ է: Ամեն մի գրքի առաջին օրինակի գտնվելու տեղի հետ դրվել է նաև գրադարանային հերթական համարը, որի տակ պահվում է այն: Մնացած օրինակների գրադարանային համարները չեն դրվել: Այսպես՝ ԸԳ 1197, Մ. ԳԱԹ. ԷՃԳ, ՄԼԳ և այլն:

Եթե նկարագրութիւնների վերջում նշված է միայն գրքի գրտնրվելու տեղը, նշանակում է այն նկարագրվել է առաջին անգամ և

1 Կարող է պատահել, որ գիրքը այս գրադարաններից որևէ մեկում նշված լինի, բայց ընթերցողը չգտնի տվյալ գրադարանի քարտարանում, քանի որ հին գրքերը հաճախ սխալ են նկարագրվել: Օրինակ, Գրականութեան և արվեստի թանգարանում Մ. Ջախջախյանի «Բառարան յիտալականէ ի հայ և ի տաճիկ» աշխատութիւնը նկարագրված էր Կյումուշխանեցի Մանվել անունով, երևի այն պատճառով, որ գրքի տիտղոսաթերթում, հենքի սովորութեան համաձայն, հեղինակի անուն-ազգանունից հետո հիշատակված է նաև ծննդավայրը՝ «... Մանուէլ Վ. Ջախջախեան Կյումուշխանեցույն»: Ընթերցողը, իհարկե, քարտարանում գիրքը կփնտրի հեղինակի ազգանվան տակ, չի գտնի և կհամարի գրադարանում չեզած: Այսպիսի անճշտութիւններ կան համարյա բոլոր գրադարանների քարտարաններում և այնքան, որ հնարավոր չէր տեղնուտեղը ուղղել: Ներկա մատենագիտութիւնը կօգնի նաև գրադարանավարներին՝ այդօրինակ անճշտութիւններն ուղղելու հարցում:

կամ անցյալի մատենագետները սխալմամբ ուրիշ թվականի հրատարակութիւն են համարել: Իսկ եթէ նշված է միայն մատենագիտական աղբյուրը, ուրեմն տվյալ հրատարակութիւնը չի եղել մեր փնտրած գրադարաններում, չենք տեսնել:

Գրքի գտնվելու տեղով հետաքրքրվելիս այս մատենագիտութիւնից օգտվողը պետք է նկատի ունենա, որ Սոսկվայի, Լենինգրադի և Թբիլիսիի գրադարաններում եղած գրքերից կարող է օգտվել ժապավենների միջոցով, որ ձեռք է բերել Հայկ. ՍՍՀ հանրապետական գրադարանը:

Ժա. Մատենագիտական աղբյուրներ.— Գրքի գտնվելու տեղից հետո, երկրորդ տողում, նշված են մատենագիտական-բանասիրական այն աղբյուրները, ուր նկարագրված է կամ խոսվում է այդ հրատարակութեան մասին: Ժամանակագրական կարգով առաջինը Զարբհանալյանի «Հայկական մատենագիտութիւն»-ն է, կարճ ձևով՝ Զ. Մատ., ապա՝ Ղազիկյանի «Հայկական նոր մատենագիտութիւն և հանրագիտարան հայ կեանքի»՝ Ղ., Թեոդիկի «Տիպ ու տառ»-ը՝ Թ., Լեոնյանի «Հայ գիրքը և տպագրութեան արվեստը»՝ Վ.:

Այս հիմնական աղբյուրներից բացի օգտվել ենք նաև Վենետիկի ու Վիեննայի գրացուցակներից և մի քանի այլ ուսումնասիրութիւններից, որոնց մեջ հիշատակվող գրքերը չկան վերոհիշյալ մատենագիտական աշխատութիւններում:

Մատենագիտութեան հիմնական մասից՝ ժամանակագրական ցուցակից հետո, զետեղված են մի քանի օժանդակ ցանկեր՝ վերնագրերի, անձնանունների, տպարանների և այլն: Դրանց կաղմման ու բովանդակութեան մասին բացատրութիւնները բերված են ամեն մեկի սկզբի ծանուցման մեջ:

Р Е З Ю М Е

1. Армянская книга в первой половине 19-го века

Армянское книгопечатание началось в 1512 году, и число старопечатных книг достигает больше 1000 названий. На этой твердой основе оно еще более бурно развилось в первой половине 19-го века. Новый размах и подъем были обусловлены целым рядом внутренних и внешних факторов. Возникшая

в глубине веков армянская культура, в частности книгопечатание, даже в самых неблагоприятных условиях, не могли оставаться на одном и том же уровне, не развиваться в какой-то степени, не общаться с мировой культурой. Но решающими стимулами являлись общественно-политические события, происходящие в первой половине века. Самым существенным из этих событий были: присоединение части Закавказья к России в 1801 году и Восточной Армении — в 1828 году. Освобождение части Армении, находящейся на протяжении веков под игом восточных тираний, было воодушевляющим явлением для всех армян, разбросанных по всему миру.

С первых же десятилетий века основываются культурные, учебно-воспитательные общества и учреждения. В 1815 г. в Москве открылся Армянский Лазаревский институт восточных языков, в 1821 г. — Институт Армянского человеколюбивого общества в Калькутте, в 1824 г. — Духовная семинария Нерсисянц в Тбилиси. В старом итальянском университетском городе Падве в 1834 г. армянами было основано училище Мурадян, а два года спустя — училище Рафаелян в Венеции. В разных городах и армянских колониях были открыты начальные школы.

Эти учебные заведения и общества, почти без исключения, имели свои собственные типографии. Только в армянских колониях Индии в первом—втором десятилетиях века было открыто десять типографий.

Первые армянские типографии основываются в Москве, Тбилиси, Шуше, Шемахе, Яссах, Иерусалиме. По мере развития типографского дела, увеличилось также число годовых изданий каждой типографии.

Вот в таких условиях, в противовес тысяче книг, напечатанных за три предыдущих века, в течение последующих пятидесяти лет, по данным настоящей библиографии, издано 1650 книг.

Изменилось также содержание издаваемых книг. Если большинство старопечатных книг имело религиозное содержание, то теперь значительный процент составляли языковедческие, историко-географические, медицинские, математические, художественные книги. Появились издания, которые

стали значительным вкладом не только в армянскую, но и в мировую культуру. Среди них знаменитая «Хроника» Ефсеви Кесарийского, греческий оригинал которой утерян, и она стала известна научному миру благодаря армянскому переводу, сделанному еще в V веке. Книга издана в 1818 г. в Венеции. Вместе с армянским текстом, напечатаны также латинский и греческий переводы. Благодаря армянскому переводу стало достоянием научного мира также «О привидении» и «О животных» Филона Еврея, «Речи» Севериана и прочие.

Наряду с произведениями армянских древних и новых авторов, на армянском языке звучали также произведения Гомера и Буржуа, Расина и Вольтера, Пушкина и Лермонтова. И хотя большинство этих книг было издано на непонятном для основной массы народа языке — грабаре, но они создавали предпосылки для новой армянской литературы и литературного языка.

II. Что содержит и как составлена настоящая библиография

Лучший способ объединить печатную продукцию, сделать ее достоянием современников и будущих поколений — библиография. Первый опыт составления полной библиографии армянской книги принадлежит Гарегину Зарбаналяну. Его «Армянская библиография» вышла в свет в 1883 г. Но она уже устарела, и, кроме того, как первый опыт, имеет много недостатков и недочетов. Несравненно более безукоризненна «Армянская библиография и энциклопедия армянской жизни» Арсена Газикиана. Но этот очень ценный труд остался незавершенным. В 1909—1912 годах опубликована только часть ее, до буквы Н.

Таким образом, полной библиографии армянской печатной книги еще нет. Недостаток такого необходимого труда объясняется неблагоприятными общественно-политическими условиями и своеобразной судьбой армянской книги.

По стечению обстоятельств, большинство армянских типографий находилось далеко от родины, в разных городах и государствах мира. Это усложнило собирание в одном месте

напечатанных в них книг. Кроме того, не существовало армянских национальных, государственных, университетских или академических библиотек. Сравнительно позднее начало армянского книгопечатания, были основаны библиотеки Конгрегации Венецианских — Венских Миссионистов и Армянского Лазаревского института восточных языков в Москве. Но они, находясь далеко от других типографских центров, и не имея государственной поддержки и средств, не могли собрать хотя бы большинства напечатанных на армянском языке книг. Эчмиадзин — духовный центр армян — также не мог сосредоточить в своей библиотеке напечатанное в других государствах книг. Правда, издатели, авторы и типографы посылали свои издания в Эчмиадзин, но это не было систематического характера.

Условия для собирания в одном месте всех изданных экземпляров всех изданий, напечатанных в Армении и в других городах Советского Союза созданы в годы советской власти, когда в столице Армении, в Ереване, была основана Государственная республиканская библиотека Арм. ССР им. А. Ф. Мясникяна. А систематическое получение армянских изданий из зарубежных стран отчасти урегулировалось лишь в последние десятилетия. Ныне ежедневно со всех сторон текут в эту библиотеку многочисленные новые и старые издания посредством обязательных экземпляров, покупок и даров. В настоящее время Государственная библиотека Армении — самый богатый центр армянской книги в мире, хотя в там собраны далеко не все издания.

На базе фондов этой библиотеки и началось составление полной библиографии армянской книги. Уже напечатан библиографический указатель трехсотлетней старопечатной армянской книги (1512 — 1800 гг.). Настоящая библиография является продолжением этой работы и охватывает последующие годы — с 1801 по 1850.

Работа началась с составления списка книг, имеющихся в Государственной библиотеке Армении. Затем этот список был сверен с фондами других крупных библиотек Армении: Матенадарана им. Месропа Маштоца, Музея литературы и искусства им. Е. Чаренца, Центральной фундаментальной

библиотеки АН Арм. ССР, Музея истории Армении. Эчмиадзинского Первопрестольного монастыря. Было отмечено, в какой из этих библиотек находится то или иное издание, а выявленные книги были описаны и включены в список.

Подобная работа велась также в других городах Советского Союза — в Государственной библиотеке СССР им. В. И. Ленина в Москве, в Ленинградской Публичной библиотеке им. Салтыкова-Щедрина, в Кавказоведческом кабинете Ленинградского Отделения Института народов Азии АН СССР, в библиотеке факультета востоковедения Ленинградского государственного университета им. Жданова, в Государственной Публичной библиотеке Груз. ССР им. К. Маркса, Музея Истории Грузии им. Джанашия, Тбилисском государственном университете, Тбилисской городской библиотеке им. Ст. Шаумяна.

Следующим этапом работы была сверка списка *de visu* описанных книг с библиографическими трудами. В конце каждого описания были отмечены все библиографические труды, в которых описано или упомянуто данное издание, а книги, указанные в этих источниках, но не встречающиеся в вышеупомянутых библиотеках, были включены в список. У порядкового номера описания книг, которых мы не видели, поставлены звездочки (*).

Таким образом, настоящая сводная библиография составлена на основе армянских фондов библиотек Советского Союза, существующих библиографий и трудов о книгопечатании.

К сожалению, было невозможно побывать в крупных армянских библиотеках Венецианских и Венских Мхитаристов, в Иерусалимском соборе св. Якова, в библиотеке армянского собора в Новой-Джульфе (Исфагане), а также в имеющих армянские фонды — Британском музее в Лондоне, в Библиотеке Конгресса в Вашингтоне, в Национальной библиотеке Парижа. В этих библиотеках, несомненно, найдутся издания, которые не вошли в библиографические труды прошлого, следовательно и в данную библиографию.

Настоящая библиография не только представляет полный перечень полувекового издания книг, но имеет также целью, по мере возможности, исправить неточности и недо-

разумения, допущенные в библиографических трудах. В этих источниках иногда встречаются такие названия книг, которые в действительности не печатались. Иногда год издания указан на год и более позже или раньше настоящего. Часто книги описаны неточно. Например, в библиографии Г. Зарбаналяна встречается такое описание: «Земледелие краткое. Сочинил Михаил Вецматян, член Конгрегации Мхитаристов. Вена, 1846». Выяснилось, что правильное заглавие этой книги следующее: «Краткое земледелие. Свободно переложенное одним из Мхитаристов по книге И. А. Шлифа, учителя земледелия. Вена, 1845». Имя Михаила Вецматяна в книге не указано. Из других источников узнаем, что Вецматян перевел — переложил эту книгу. Зарбаналян знал об этом и описал книгу на его имя. Сегодняшний читатель никак не может догадаться, что описанная под именем Вецматяна книга, в действительности труд Шлифа и что она издана не в 1846, а в 1845 году.

Встречая у Зарбаналяна описание издания «Земледелия» 1846 года, читатель или специалист, естественно, хотел бы получить ее. Он обратился бы к настоящей библиографии, чтобы узнать, в какой библиотеке она хранится. Не найдя ее среди изданий 1846 года, он пришел бы в недоумение. Потребовалось бы долгое время и большой труд, чтобы выяснить правильное название и год издания книги. И наоборот, найдя на своем месте в настоящей библиографии описание Зарбаналяна, из примечания читатель узнает подробности и ссылку, указывающую порядковый номер, под которым описана книга с правильным названием и годом издания.

В некоторых случаях библиографы указывают разные годы издания для одних и тех же названий, а книгу мы не видели. Отдание предпочтения сведениям одного из них лишь по предположениям, без фактического основания, привело бы к ошибкам. Тем более, что встречаются книги, переизданные в том же году, или один — два года спустя. Мы постарались избежать того, чтобы без всяких доказательств объявить неточными и выбросить сведения прежних библиографов.

Исходя из вышеуказанных соображений, 82 из 1732 опи-

сания сомнительные, в библиографиях и других источниках указаны под разными датами издания. Таким образом в 1801—1850 годах были изданы около 1650 названий книг. Из них 1271 книг описаны *de visu* и указано, в какой библиотеке Советского Союза они хранятся. Сведения об остальных взяты из библиографических и филологических источников. Более 300 книг до сих пор оказывались вне поля зрения исследователей и описываются впервые.

Библиография составлена в хронологическом порядке. Издания каждого года, учитывая географическое местонахождение и древность типографии, расположены в следующем порядке: Венеция, Триест, Вена, Рим, Париж, Константинополь, остров Мальта, Смирна, Эчмнадзин, Мадрас, Калькутта, Санкт-Петербург, Н-Нахичеван, Астрахань, Москва, Тбилиси, Шуша, Иерусалим, Яссы, Шемаха.

Описания имеют следующие элементы: 1) Автор, 2) заглавие, 3) место издания, 4) типография, 5) год издания, 6) количество страниц, 7) набор, 8) содержание, 9) примечание, 10) местонахождение книги, 11) библиографический источник.

Содержания приведены только в тех случаях, когда книга представляет историко-филологическую ценность, но титульный лист не дает понятия о нем, а также припечатанных книг, в которых помещены разные произведения.

Местонахождение книги отмечено в предыдущей строке описания с сокращенным названием библиотеки:

Государственная республиканская библиотека Арм. ССР им. А. Ф. Мясникяна (Публичная библиотека) — ПБ,

Матенадаран им. Месропа Маштоца — М,

Государственная библиотека СССР им. В. И. Ленина — МБЛ.

¹ Последний порядковый номер описаний настоящей библиографии — 1724. Работа была уже завершена и находилась в типографии, когда среди новых поступлений Государственной Республиканской библиотеки были обнаружены еще восемь книг, которые не встречались в библиотеках и не были упомянуты в библиографических и других источниках. Эти новые книги были описаны и помещены на своих местах по году издания и получили параллельные номера (например: за номером 572 следует 572а).

Ленинградская Публичная библиотека им. Салтыкова-Щедрина — ЛПБ и т. д.

В последней строке, также сокращенно, отмечены те библиографические труды, в которых упомянута или описана данная книга;

«Армянская библиография» Зарбаналяна — З. Биб.

«Армянская библиография и энциклопедия армянской жизни» А. Газикяна — Г.,

«Печать и буква» Теодика — Т.,

«Армянская книга и искусство книгопечатания» Г. Левоняна — ГЛ.,

«Армянская библиология V—XVIII вв» А. Анасяна—А.

Вот описание, например, № 381.

Авгерян Арутюн.

Объяснение мер и весов предков. По Епифану, Хоренаци и Ширакаци. Венеция, Св. Лазарь. 1821. 8 нн. 207 стр. Набор 10 × 15,5 см.

Прим.— Помещенный в начале книги текст труда Епифана (стр. 1—20), напечатан на греческом языке и в армянском переводе.

ПБ 437, М. МБЛ, ЛПБ

З. Биб. 108, Г. I. 263

После основной части библиографии, хронологического указателя, помещены вспомогательные списки — Перечень заглавий, собственных имен, типографий. В конце перечня заглавий армянских книг приведены также заглавия книг, имеющих параллельные тексты или титульные листы на армянском-русском, на армянском и иностранных языках. В конце списка собственных имен даны имена на русском и иностранных языках.

ՀԱՄԱՌՈՏԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԲԱՆԱԼԻ

- p>Ա— Հ. Ս. Անասյան, Հայկական մատենագիտություն, հտ. Ա: Ե., Հայկ. ՍՍՀ ԳԱ հրատ., 1959:
p>ԱԿԳ— Հայկ. ՍՍՀ գիտությունների ակադեմիայի Կենտրոնական ֆունդամենտալ գրադարան:
p>Բովանդ.— բովանդակություն:
p>ԳԱԹ— Հայկ. ՍՍՀ Կուլտուրայի մինիստրության Ե. Զարենցի անվան գրականության և արվեստի թանգարան:
p>ԳԼ— Գարեգին Լևոնյան, Հայ գիրքը և տպագրության արվեստը: Ե., Հայպետհրատ, 1958:
p>Զ Մատ.— Գարեգին Զարբհանալյան, «Հայկական մատենագիտություն»: Վենետիկ, 1883:
p>ԷՃԳ— Էջմիածնի ճեմարանի գրադարան:
p>Թ— Թեոդիկ, Տիպ ու տառ: Կ. Պոլիս, 1912:
p>Թարգմ.— թարգմանիչ, թարգմանեց:
p>ԹՀԳ— Վրաց. ՍՍՀ Թբիլիսիի Կ. Մարքսի անվան հանրապետական գրադարան:
p>ԹՊԹ— Վրաց. ՍՍՀ Թբիլիսիի Զանաշիայի անվան պատմության թանգարանի գրադարան:
p>ԹՊՀ— Վրաց. ՍՍՀ Թբիլիսիի պետական համալսարանի գրադարան:
p>Թուրք.— թուրքերեն:
p>Իտալ.— իտալերեն:
p>Լատ.— լատիներեն:
p>ԼՀԳ— Լենինգրադի Սալտիկով-Շչեդրինի անվան պետական հանրային գրադարան:
p>Ման.— ծանոթագրություն:
p>Կազմ.— կազմեց, կազմեցին:
p>Հայ.— հայերեն:
p>ՀԳ— Հայկ. ՍՍՀ Ա. Ֆ. Մյասնիկյանի անվան հանրապետական գրադարան: Հնատիպ և արխիվային գրականության բաժին:
p>ՀԳ Լեռ— Հայկ. ՍՍՀ Ա. Ֆ. Մյասնիկյանի անվան հանրապետական գրադարան: Հնատիպ և արխիվային գրականության բաժին. Լեռյի գրքերից:

- ՀԳ հայատառ
բուրք. — Հայկ. ՍՍՀ Ա. Ֆ. Մյասնիկյանի անվան հանրա-
պետական գրադարան: Հնատիպ և արխիվային
գրականության բաժին: Հայատառ թուրքերեն հա-
վաքածու:
- Հմմտ. — համեմատիր:
- Հտ. — հատոր:
- Հուն. — հունարեն:
- Ղ — Արսեն Ղազիկյան, «Հայկական նոր մատենագի-
տութիւն և հանրագիտարան հայ կեանքի», հատոր
1—2: Վենետիկ, 1909—1912:
- Մ — Հայկ. ՍՍՀ Մինիստրների սովետին առընթեր Մես-
րոպ Մաշտոցի անվան հին ձեռագրերի գիտահե-
տազոտական ինստիտուտ՝ Մատենադարան:
- ՄԼԳ — ՍՍՀՄ Վ. Ի. Լենինի անվան պետական գրադարան
(Մոսկվա):
- Մհտ. — մահտեսի:
- Շ «ԲՄ» — Շ. Շահնաղարյան, Մատենադատական նորույթներ
«Բանբեր Մատենադարանի» պարբերականում:
- Շարվ. — շարվածքի շափը:
- Հհ. — շահաժարակալված:
- ՊԹ — Հայկ. ՍՍՀ պետական պատմական թանգարանի
գրադարան:
- Ռուս. — ռուսերեն:
- սմ. — սանտիմետր:
- ՍՍՀՄ ԳԱ ԱԻԼԲ. — ՍՍՀՄ գիտությունների ակադեմիայի Արևելյան
ժողովուրդների ինստիտուտի Լենինգրադի բաժան-
մունք (Կովկասագիտության կաբինետ):
- Տիտղբ. — տիտղոսաթերթ:
- Տպ. — տպարան:
- Յուգ. Վենետ. — «Լիակատար ցուցակ զրքերու Սխիթարեան տպա-
րանին, 1716—1910»: Վենետիկ, 1910:
- Մխիթ. — «Ընդհանուր գրացուցակ Սխիթարեան գրավաճա-
ռանոցի ի Թրիեստ, ի Վիեննա և ի Պլովդիւ (Ֆիլի-
պէ), 1776—1936»: Վիեննա, 1936:
- Ֆ. — ֆոնդ:
- Ֆրանս. — ֆրանսերեն:
- Աստղանիշ դրվել է այն հերթական համարների
վրա, որոնց տակ նկարագրված զրքերը մենք չենք
տեսել, հիշատակված են մատենադատական-բա-
նասիրական աղբյուրներում:

**1801-1850 թթ. ԼՈՒՅՍ ՏԵՍԱԾ
ԳՐԱԳԻՐԻ ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐԱԿԱՆ
ՑՈՒՑԱԿ**

1. Աւետիքեան Գաբրիէլ:

Նարեկ աղօթից, հարապատ և պգուշաւոր լուծմամբք նորոգ բացայայտեալ (Նարեկլուծ): Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1801, սեպտ. 10. ԺՁ, 788 էջ: Շարվ. $7,7 \times 14$ սմ:

ՀԳ 1155, Մ. էճԳ, ՄԼԳ, ԼՀԳ
Ձ Մատ. 488—489: Ղ. 1. 285

2. Բուրվառ աղօթից. Հատընտիր հաւաքեալ ի կարևոր պէտք աղօթասիրաց: Տպագրեալ ի փոքրիկ դիրս յառձեռն դիրութիւն ամենեցուն: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1801, 208 էջ:

Ձ Մատ. 119: Ղ. 1. 355

3. Գործք առաքելոց. Թուղթք Պօղոսի առաքելոյ. Թուղթք կաթողիկեայց. Յայտնութիւն Յովհաննու առաքելոյ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1801, մարտի 1. 432 էջ: Շարվ. $7,3 \times 13,5$ սմ:

Մ 476
Ղ. 1. 279

4. Ինձիճեան Ղուկաս:

Պատմութիւն կենդանեաց ի չորս կարգս բաժանեալ ի ցամաքային, ի ջրային, յերկակենցաղ և յօդային: ...Հանդերձ պատկերաւ աշխարհիկ լեզուաւ՝ ի դիրութիւն համբալկաց: Կարգ առաջին, Կենդանիք ցամաքայինք (Պատմութիւն չորքոտանեաց): Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1801, 118 էջ: Շարվ. $7 \times 12,7$ սմ:

Բ ո Վ ա ն Գ. — էջ 3—5՝ Յառաւարանութիւն — 6—52՝ Կապիկներ — 53—118՝ Փիղ:

Հեղինակի աւանդ գրքում նշված չէ Կապիկ գրքի մի մասը (էջ 53—118)՝ 1814 թվականի հրատարակութիւնը ինքնուրույն — Կապիկներ — 53—118՝ Կապիկներ չորքոտանեաց. Տետրակի և Փիղ: Հեղինակը:

տեղ տպագրված է նաև հեղինակի անունը. «Ստորագրեալ տեառն Հ.
Ղուկասոս վարդապետի Ինճիճեան» (տես N 210):

Մ 694, ԳԱԹ Չոպանյանի ֆ.
Ղ. 1. 894—895

5. Չամչեան Միքայել:

Նուագարան օրհնութեանց, յորում մեկնին սուազ օրհնութիւնք
Սաղմոսարանին մերոյ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1801. Ը, 680 էջ: Շարվ.
8,2×14,7 սմ:

ՀԳ 1865, Մ, ԳԱԹ, էՃԳ
Չ Մատ. 508

6. Չամչեան Միքայել:

Քերականութիւն հայկապեան լեզուի: Յօրինեալ ի Հ. Մ. վ. Չամ-
չեանց: Եւ այժմ նորոգ համառօտեալ աշխատասիրութեամբ նորին առ
ի դիւրութիւն ուսանողաց: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1801. 335 էջ:
Շարվ. 9,3×17 սմ:

ՀԳ 2681, Մ, ԹՀԳ
Չ Մատ. 698

7. Պարտէպ հոգևոր, յորում պարունակին պանապան ջերմեռան-
դական աղօթք: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1801. 312 էջ: Շարվ.
5,1×10 սմ:

ՀԳ 1945

8. Օրացոյց (Կապմ. Մատթ. Մաղաքյան): Վենետիկ, Ս. Ղա-
պար, 1801:

Չ Մատ. 722: Յուլց. Վենետ. Մխիթ. 73

9. Քրիստոնէական վարդապետութիւն համառօտ: Հաւաքեալ ի
քրիստոնէական վարդապետութենէ Բեյլարմինոսի և աքոց: Եւ արա-
րեալ աշխարհաբառ լեզուաւ վասն փոքրիկ մանկանց առ ի սերտողա-
բար առնուլ նոցա պայն ի բերան: Երկրորդ անգամ տպագրեալ:
Տրիեստ, տպ. «Միաբանութեան Հարց Մխիթարեանց», 1801. 114 էջ:
Շարվ. 6,8×12 սմ:

Զարբանալյանը այս հրատարակութիւնը նշել է իրրև երբորդ
տպագրուիցուն, մինչդեռ տիտղոսաթերթում ասվում է. «Երկրորդ ան-
գամ տպագրեալ»: Զարբանալյանը երրորդ տպագրութիւն համարե-
լով նկատի է ունեցել, թե այս գիրքը քանի անգամ է հրատարակվել
ընդհանրապէս, իսկ հրատարակիչները նկատի են ունեցել իրենց
տպարանի նախորդ հրատարակութիւնը:

ՀԳ 3929
Չ Մատ. 717: Ղ. 1. 334

10. Աթանաս Աղեքսանդրացի, Եպիփան Կիպրացի, Դաւիթ Անյաղթ:

Սաղմոսարանին սրբոյ Դաւթի երջանիկ մարգարէի հոգենուագ երգոցն իմաստից: Նախ յառաջաբանութիւն մեկնութեան և վանա-
վանութիւն իւրաքանչիւրոյն դիտաւորութեան, արարեալ ի սրբոյն
Աթանասէ եպիսկոպոսապետէ Աղեքսանդրացւոյ: Ապա՝ վերնագրացն
մտահանգոյց մեկնութիւն յԵպիփանէ սրբոյ եպիսկոպոսէ Կիպրացւոյ:
Եւ վկնի՝ համառօտ իմն մեկնութիւն ևս ի Դաւթայ Անյաղթ փիլիսոփա-
յէն մերմէ սրբոյ: Եւ ևս՝ ներբողեան ինչ ի սաղմոսն զորս արտահա-
նեալ ի Սաղմոսարանէ վաղեմնականէ յօրինակելոյ ի ՊԶԵ թուականի
մերում: Կ. Պոլիս, տպ. Մատթէոս Դպրի, 1801. 112 էջ: Շարվ. 8×
12,8 սմ:

ՀԳ 1076, Մ, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ., էՃԳ
Ձ Մատ. 10, 424: Ղ. 1. 1946—1947

11. Կրթութիւն քրիստոնէական. Հաւաքեցեալ յումեմնէ բանա-
սիրէ համառօտաբար՝ վասն մանկանց անվարժից կամ թերավարժից:
Կ. Պոլիս, տպ. Պողոս Հովհաննիսյանի (Արապյան), 1801, դեկտ. 23:
25, 7 չհ. էջ: Շարվ. 7,2×13 սմ:

*Ժամանակի սովորութեան համաձայն տպարանատերերը գրքերի տիտ-
ղոսաթերթերում և՛ հիշատակարաններում գրում էին ոչ թե իրենց
անուն-ազգանունը, այլ անունը և հայրանունը: Հայրանունը գրվում էր
յան մասնիկով, ինչպես մինք այժմ գրում ենք ազգանունները: Այս-
տեղ և այլ գրքերի տիտղոսաթերթերում հանդիպող Հովհաննիսյան
ծեր «Հովհաննեսի» կամ «Հովհաննեսի որդի» իմաստն ունի:*

*Այդ պարզ երևում է. օրինակ, ստորև բերված «Չայնֆաղ շաւա-
կան»-ի նկարագրութիւնից: Այս և այլ գրքերի տիտղոսաթերթերում
հիշատակվող Պողոս Հովհաննիսյանը հռչակավոր տպարանատեր
Արապյանն է:*

ԳԱԹ Ազատյանի ֆ. 8348

12. Չայնֆաղ շարական: Կ. Պոլիս, տպ. «Միտ. Աստուածա-
տուրեան տիրացու Յօհաննիսի որդւոյ՝ Արապեան տիրացու Պօղո-
սի», 1801. 560 էջ: Շարվ. 15,5×21,5 սմ:

ՀԳ 1383

13. Սաղմոս Դաւթի: Կ. Պոլիս, տպ. Պողոս Հովհաննիսյանի
(Արապյան), 1801. 356 էջ: Շարվ. 8,3×13 սմ:

347—355 էջերում՝ Պարզատումար:

Մ 9981

14. * Սուլէյմանեան Մատթէոս Գրիգոր:

Նպաստամատոյց վաշխայոյս վաճառականաց, յորում պարունակին չորս տեսակ վաշխահանութեան խորանք: Մադրաս, 1801, հունվ. 1:

Ձ Մատ. 510

1 8 0 2

15. Ազոնց Ստեփանոս (Գիւլէր):

Աշխարհագրութիւն չորից մասանց աշխարհի՝ Ասիոյ, Եւրոպիոյ, Ափրիկոյ և Ամերիկոյ: Ստորագրեալ պիւրաքանչիւր աշխարհաց որի նոսա՝ պոիրս, պբերս, պբարս, պվաճառականութիւն, պկառավարութիւն, պկրօնս և այլն: ... Մասն երկրորդ. Եւրոպիա, հտ. Ա: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1802. 640 էջ: Շարվ. $7 \times 14,5$ սմ:

Բ ո վ ա ն դ. — էջ 3—8՝ *Մասն երկրորդ. Եւրոպա, Ա. անուն,* —9—43՝ *Աշխարհ Ա. Փորթուքալ,* —44—129՝ *Աշխարհ Բ. Սպանիա,* —130—299՝ *Աշխարհ Գ. Գաղղիա, այժմ Ֆրանսիա ևամ Ֆրանսիա,* —300—346՝ *Աշխարհ Դ. Ֆիանտրա,* —347—397՝ *Աշխարհ Ե. Հոլանտա կամ Հիսսիսային Ֆիանտրա,* —398—485՝ *Աշխարհ Զ. Մեծ Բրիտանիա կամ տէրութիւն Անգղիոյ,* —486—567՝ *Աշխարհ է. Դանիք կամ Տանիմարքա,* —568—630՝ *Աշխարհ Ը. Շվէտը:*

Այս աշխատութիւնը ամբողջութեամբ չորս մասից է: Երրորդ և չորրորդ մասերը («Ափրիկէ» և «Ամերիկա») բաղկացած են յուրաքանչյուրը մեկական հատորից, երկրորդ մասը («Եվրոպիա») բաղկացած է 6 հատորից, իսկ առաջին մասը՝ («Ասիա») պետք է բաղկացած լինէր 4 հատորից, բայց մենք տեսել ենք միայն երկուսը՝ Ա և Դ հատորները: Այդ մասի Բ և Գ հատորները չգտանք ոչ մի գրադարանում: Եվ քանի որ մատենագետները մանրամասն չեն նկարագրել այս աշխատութիւնը, մենք հաստատ չենք կարող ասել՝ աւղ հատորները լոյս են տեսել, թէ ոչ: Բ և Գ հատորները հիշատակել ենք կասկածանքով (տես ՌՆՆ 63, 64):

Այսպիսով, ամբողջ աշխատութիւնը բաղկացած է 10 կամ 12 հատորից: Մեզ հանդիպած 10 հատորների տպագրութիւնն սկսվել է 1802 թ. և ավարտվել 1806-ին:

Հստ Ղազիկյանի՝ աշխատութիւնը բաղկացած է 11 հատորից, իսկ տպագրութիւնն ավարտվել է 1808 թ. (տես «Հայկական նոր մատենագիտութիւն», հտ. Ա, էջ 18):

Ամենից առաջ՝ 1802 թ. տպագրվել են սույն երկրորդ մասի սկզբի 4 հատորները, և երրորդ ու չորրորդ մասերը: Այնուհետև, 1804 թ. տպագրվել են երկրորդ մասի Ե—Զ հատորները: Վերջում տպագրվել է առաջին մասը, որի Ա հատորը լոյս է տեսել 1806 թ., իսկ Դ հատորը՝ 1805 թ.: Առաջին մասի Բ և Գ հատորները ենթադրում ենք, որ լոյս են տեսել 1805 թ., թեև Ղազիկյանի նկարագրութիւնից կա-

րելի է ենթադրել նաև, որ այդ երկու հատորները, կամ դրանցից մեկնումեկը, տպագրվել է 1802—1808 թթ.:

Առաջին մասի Ա հատորը և երկրորդ մասի Ե—Ձ հատորները գրել է Ղուկաս Ինճիճյանը (ս. է. ՆՆ 52, 53, 84)։

ՀԳ 2186, Մ, ԳԱԹ

Ձ Մատ. 37—38: Ղ. 1. 18

16. Ազոնց Ստեփանոս (Գիւվէր):

Աշխարհագրութիւն չորից մասանց աշխարհի՝ Ասիոյ, Եւրոպիոյ, Ափրիկոյ և Ամերիկոյ: Ստորագրեալ գիրաքանչիւր աշխարհաց որ ի նոսա՝ պղիւս, պէրս, պարս, պաճառականութիւն, պառավարութիւն, պրօնս և այլն: ... Մասն երկրորդ. Եւրոպիա, հտ. Բ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1802. 678 էջ: Շարվ. $7 \times 14,5$ սմ:

Բ ո վ ա ն դ. — էջ 3—81՝ Աշխարհ Թ. Բրուսսիա: — 82—168՝ Աշխարհ Ժ. Լեհ կամ Լեհաստան: — 169—329՝ Աշխարհ ԺԱ. Ռուսիա կամ Մոսկովք: — 330—406՝ Աշխարհ ԺԲ. Զվիցցերի կամ Սիւիցի հնում Հելվէցիա: — 407—669՝ Աշխարհ ԺԳ. Իդալիա:

Տես նախորդ նկարագրության ծանոթագրութիւնը:

ՀԳ 2189, Մ, ԳԱԹ Ապաւոյանի ֆ., ԷՃԳ

Ձ Մատ. 37—38: Ղ. 1. 18

17. Ազոնց Ստեփանոս (Գիւվէր):

Աշխարհագրութիւն չորից մասանց աշխարհի՝ Ասիոյ, Եւրոպիոյ, Ափրիկոյ և Ամերիկոյ: Ստորագրեալ գիրաքանչիւր աշխարհաց որ ի նոսա՝ պղիւս, պէրս, պարս, պաճառականութիւն, պառավարութիւն, պրօնս և այլն: ... Մասն երկրորդ. Եւրոպիա, հտ. Գ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1802. 500 էջ: Շարվ. $7 \times 14,5$ սմ:

Բ ո վ ա ն դ. — էջ 3—316՝ Իդալիա (շարունակութիւն Միջին մասն Իդալիոյ): — 317—496՝ Աշխարհ ԺԴ. Գերմանիա:

Տես Ն 15 նկարագրության ծանոթագրութիւնը:

ՀԳ 2193, ԷՃԳ

Ձ Մատ. 37—38. Ղ. 1. 18

18. Ազոնց Ստեփանոս (Գիւվէր):

Աշխարհագրութիւն չորից մասանց աշխարհի՝ Ասիոյ, Եւրոպիոյ, Ափրիկոյ և Ամերիկոյ: Ստորագրեալ գիրաքանչիւր աշխարհաց որ ի նոսա՝ պղիւս, պէրս, պարս, պաճառականութիւն, պառավարութիւն, պրօնս և այլն: ... Մասն երկրորդ. Եւրոպիա, հտ. Դ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1802. 406 էջ: Շարվ. $7 \times 14,5$ սմ:

Բ ո վ ա ն դ. — էջ 3 — 235՝ Գերմանիա (շարունակություն Դ շրջանակ Ֆրանսիայի)։ — 236 — 400՝ Աշխարհ ժե. Մաճառք որ և Ունկարիա։

Տես N 15 նկարագրության ծանոթագրությունը։

ՀԳ 2194, Մ, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ., ԷՃԳ
Ձ Մատ. 37—38: Ղ. 1. 18

19. Ազոնց Ստեփանոս (Գիւվէր) :

Աշխարհագրութիւն չորից մասանց աշխարհի՝ Ասիոյ, Եւրոպիոյ, Ափրիկոյ և Ամերիկոյ։ Ստորագրեալ պիւրաքանչիւր աշխարհաց որ ի նոսա՝ պղիւս, պէրս, պարս, պաճառականութիւն, պատաժարութիւն, պրօնս և այլն։ ...Մասն երրորդ. Ափրիկէ։ Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1802. 627 էջ։ Շարվ. 7×14,5 սմ։

Բ ո վ ա ն դ. — էջ 3 — 14՝ աւուին, — 15 — 85՝ Աշխարհ Ա. եգիպտոս, — 86 — 219՝ Աշխարհ Բ. Բարբարոսաց աշխարհ, — 220 — 239՝ Աշխարհ Գ. Բարբարոսաց աշխարհ միջերկրական, — 240 — 317՝ Աշխարհ և նիկրիտիա, — 318 — 406՝ Աշխարհ Զ. Կուինէա, — 407 — 445՝ Աշխարհ է. Գոնկո, — 446 — 478՝ Աշխարհ Ը. Քաֆրաստան, — 478 — 489՝ Աշխարհ Թ. Եթովպիա, — 490 — 498՝ Աշխարհ Ժ. Սոֆալա, — 499 — 509՝ Աշխարհ ԺԱ Զանկուէպար, — 510 — 518՝ Աշխարհ ԺԲ. Այան, — 519 — 566՝ Աշխարհ ԺԳ. Հապէշ, — 567 — 579՝ Աշխարհ ԺԴ. Նուպիա, — 580 — 619՝ Կղզիք Ափրիկոյ։

Տես N 15 նկարագրության ծանոթագրությունը։

ՀԳ 2195, Մ, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ., ԷՃԳ, ՄԼԳ
Ձ Մատ. 37—38: Ղ. 1. 18

20. Ազոնց Ստեփանոս (Գիւվէր) :

Աշխարհագրութիւն չորից մասանց աշխարհի՝ Ասիոյ, Եւրոպիոյ, Ափրիկոյ և Ամերիկոյ։ Ստորագրեալ պիւրաքանչիւր աշխարհաց որ ի նոսա՝ պղիւս, պէրս, պարս, պաճառականութիւն, պատաժարութիւն, պրօնս և այլն։ ...Մասն չորրորդ. Ամերիկա։ Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1802. 654 էջ։ Շարվ. 7×14,5 սմ։

Բ ո վ ա ն դ. — էջ 3 — 4՝ Առ վերծանող մատենիա, — 5 — 99՝ Մասն չորրորդ. Ամերիկա Ա աւուին, — 100 — 202՝ Աշխարհ Ա. ԺԳ նահանգք միացեալ, — 203 — 234՝ Աշխարհ Բ. Քանատա, — 235 — 253՝ Աշխարհ Գ. Նոր Սկովդիա, — 254 — 262՝ Աշխարհ Դ. Պարոյր Հուդսոնի, — 263 — 275՝ Աշխարհ Ե. Լուիսիա, — 276 — 286՝ Աշխարհ Զ. Ֆլօրիտա, — 287 — 379՝ Աշխարհ է. Մէքսիքոն, — 380 — 384՝ Աշխարհ Ը. Նոր Մէքսիքոն, — 385 — 390՝ Աշխարհ Թ. Քալիֆօրնիա, — 391 — 467՝ Աշխարհ Ժ. Անդիլլեան Կղզիք կամ Արշիպելագոս Անդիլլեան, — 468 — 483՝ Աշխարհ ԺԱ. Ցամար, — 484 — 544՝ Աշխարհ ԺԲ Բէրո, — 545 —

584' Աշխարհ ժԳ. Քիլի կամ Քիլա կամ Զիլէ: — 585—602' Աշխարհ ժԻ. Իարակվայ կամ Բյադա: — 603—618' Աշխարհ ժԵ. Ամագունիք: — 619—634' Աշխարհ ժԶ. Պրասիլիա: — 635—644' Աշխարհ ժԷ. Երկիր Մակելլանեան: — 645—646' Բացատրութիւն աշխարհագրական անունաց:

Տես № 15 նկարագրության ծանոթագրութիւնը:

ՀԳ 2198. Մ. ԳԱԹ. ԷՃԳ. ՄԼԳ
Չ Մատ. 37—38: Ղ. 1. 18

21. Չամչեան Միքայէլ:

Հրահանգ Եօթնեկի. Եօթնեակ Եօթամբք դասաւորեալ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1802. 408 կամ 368 էջ: Շարվ. 5.7×10.7 սմ:

Ներկա մատենագիտութիւնը կազմված-ագ-բաց էր. երբ պարզվեց, որ այս գիրքը միևնույն տարում լույս է տեսել երկու հրատարակութեամբ. մեկը բաղկացած է 408 էջից (տես Մատենագրանի և էջմիածնի օրինակները), իսկ մյուսը՝ 368 էջից (տես Եփեսոսի օրինակը):

ՀԳ 4597. Մ. ԷՃԳ. ՄԼԳ
Չ Մատ. 363

22. Օրացոյց ամի տեառն 1802 և Հայոց թուականիս ՌՄԾԸ: Ըստ հնոյ տօմարին: Յորում ցուցանին ամենայն տօնք և պահք Թագիս Հայոց: Այլն ամիսք և Երևելի տօնք Յունաց, Լատինացւոց, Հրէից և Տաճկաց, և ամիսք Ապարիայի: Եւ ևս՝ ծնունդ և լրումն և քառօրդք յօսնի: Նաև աղիւսակ ծագման արևուն և կէս աւուրն և կէս գիշերին ըստ հաշուի 24 ժամուց, սկսեալ վկնի մտիցն արևու, ըստ սովորութեան գաւառին Կոստանդնուպօլսոյ, որոյ աշխարհագրական լայնութիւնն՝ է 41 աստիճան և 1 մասն: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 72 էջ: Շարվ. 6,1×10,5 սմ:

41 էջում՝ «Տուցակ գրեանց և տետրական հարգ տպագրելոց ի վանս Սրբոյն Ղազարուս: 46—52 էջերում՝ «Համառօտ տեղեկութիւն վասն փայլածունն անցանելոյ հորա զերեւոք արևուն: 69—72 էջերում՝ «Ի վերայ յօսնոյ և բժաւոր դիմաց հորա»:

Ըստ մատենագիտական աղբյուրների՝ կազմել է Մատթեոս Մաղաբյանը:

ՄԼԳ Arm 1/2611

Չ Մատ. 722: Ցուց. Վենետ. Մխիթ. 73

23. Երեք գիրք Սողոմոնի, այսինքն՝ Առակաց, Իմաստութեան և Ժողովողի: Տրիեստ, տպ. Մխիթարյան, 1802. 237 էջ: Շարվ. 5.7×11,3 սմ:

225 — 237 էջերում՝ Ն. Շնորհալու ոտանավորները «Բան յիշատակի
Առական Սողոմոնի» և այլն:

ՀԳ 1943

Ձ Մատ. 43, 625: Ղ. 1. 218: Թ 148

24. * Կրթութիւն վասն մանկանց (քրիստոնեական վարդապե-
տութիւն. աշխարհաբար): Տրիեստ, տպ. Մխիթարյան, 1802:

Միկնույն տարում ունեցել է երկու հրատարակություն (տես նաև
հաջորդ նկարագրությունը):

Ցուց. Վիեն. Մխիթ. 49

25. * Համառօտ կրթութիւն վասն մանկանց, որք պառաջինն
մատչին ի ս. խորհուրդ հաղորդութեան: Թարգմանեալ յիտալականէ
ի մեր աշխարհաբառ լեզու: Տրիեստ, տպ. Մխիթարյան, 1802. 98 էջ:
Ձ Մատ. 314: Ղ. 1. 1395: Ցուց. Վիեն. Մխիթ. 49

26. Գործք առաքելոց. ընդ որում և չորեքտասան թուղթք երա-
նելոյն Պողոսի առաքելոյն և Թուղթք կաթուղիկեայց և Տեսիլք Յօհան-
նու: Կ. Պոլիս, տպ. Պողոս Հովհաննիսյանի (Արապյան), 1802.
434 էջ: Շարվ. $7,6 \times 12,7$ սմ:

ՀԳ 1635, ԷՃԳ

27. Գրիգոր Նարեկացի:

Նարեկ. Գիրք աղօթից սրբոյն Գրիգորի Նարեկացւոյ հոգեկիր
հռետորի, բաշխեալ յիննսուն և հինգ բանս՝ հոգեսուն մաղթանաց:
Նորապէս սրբագրեալ՝ համեմատութեամբ հնագոյն և ընտիր ընտիր
ձեռագիր օրինակաց: Կ. Պոլիս, տպ. Պողոս Հովհաննիսյանի (Արապ-
յան), 1802, հունվարի 8: 410, 1 չհ. էջ: Շարվ. $11,2 \times 16,5$ սմ:

346—378 էջերում՝ «Նշանակութիւնք խորին բառից ինչ մատենիս»:

Մ 28741, ՀԳ, ՄԼԳ

Ձ Մատ. 486: Ղ. 1. 490: Թ 70

28. Շարակնոց. Երաժշտական երգեցմունք հոգևորականք:
Կ. Պոլիս, տպ. Պողոս Հովհաննիսյանի (Արապյան), 1802. 832 էջ:
Շարվ. $8,2 \times 13$ սմ:

ՀԳ 1841, ԷՃԳ

Ձ. Մատ. 516: Թ 70: ԳԼ 180

29. * Վճիռ Սիւնհոդոսին: Բ տիտղթ. Պրակ որ կոչի Հայելի ծա-
նօթութեան: Որ պարունակէ պմասնաւոր կիրս՝ տեառն Դանիէլի
հոգէընտիր կայսերակոչ և ապգահրաւէր կաթուղիկոսի, և հարապատից

նորին Գրիգոր պատրիարգի Կոստանդնուպոլսոյ, ի դաւաճանութենէ
Դաւթի Լօռեցւոյ որդւոյ Պօրչալոյ՝ Թիֆլիպեցի անուանելոյ: Կ. Պո-
լիս, տպ. Պողոս Հովհաննիսյանի (Արապլան), 1802. 43 էջ:

Ձ Մատ. 324: Ղ. 1. 1453

30.* Քրիստոնէական: Կ. Պոլիս, տպ. Մատթեոս Դպրի, 1802:
Թ 64

1 8 0 3

31. Աւգերեան Մկրտիչ:

Ծաղիկ վարուց սրբոց զորս յիշատակէ եկեղեցի Հայաստանեայց
ի կարգ Յայսմաւորաց, բաց յեղելոցն ի տօնացուցի: Վենետիկ, Ս.
Ղապար, 1803. 360 էջ: Շարվ. 5×10 սմ:

*Թեև տիտղոսաթերթում հատորի մասին չի նշված, բայց սա
1800 թ. տպագրված նույնանուն գրքի Բ հատորն է: Բոլոր օրինակ-
ները կազմված են և՛ հատորի հետ:*

ՀԳ 3864, Մ, ԷՃԳ, ՄԼԳ, ԼՀԳ
Ձ Մատ. 286: Ղ. 1. 257

32.* Բուրվառ աղօթից. Հատընտիր հաւաքեալ ի կարևոր պէտս
աղօթասիրաց: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1803:

*Ղազիկյանը ծանոթագրում է. «Դիրքով ու գրով վերինէն քիչ մը
մեծ»։ նկատի ունի 1801 թ. հրատարակությունը (տես № 2)։*

Ձ Մատ. 119: Ղ. 1. 355

33. Չօհրապեան Յովհաննէս:

Պատմութիւն աստուածաշունչ գրոց Հին և Նոր Կտակարանաց:
Համառօտեալ դիւրիմաց ոճով ի յեզու աշխարհաբառ՝ լուսումն պար-
պամտաց և համբալկաց: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1803. 672 էջ: Շարվ.
 $6,2 \times 14$ սմ:

ՀԳ 2902, Մ
Ձ Մատ. 571: Ղ. 1. 666

34.* Օրացոյց (կապմ. Մատթ. Մաղաքյան): Վենետիկ, Ս. Ղա-
պար, 1803:

Ձ Մատ. 722: Ցուց. Վենետ. Մխիթ. 73

35. Խորհրդատետր սրբոյ պատարագին ըստ արարողութեան
Հայաստանեայց եկեղեցւոյ, ըստ օրինակին տպագրելոյ ի Հռովմ:
Տրիեստ, տպ. Մխիթարյան, 1803. Խ (=40) էջ: Շարվ. $16,5 \times 25$ սմ:

ՀԳ 4712, Մ, ԼՀԳ
Ղ. 1. 1165: Թ 148

36. Կարգաւորութիւն հաւարակաց տղօթից Հայաստանեայց եկեղեցւոյ (ժամագիրք): Տրիեստ, տպ. Մխիթարյան, 1803. 422 էջ: Շարվ. $6,3 \times 11,2$ սմ:

ՀԳ 2935, Մ

Զ Մատ. 232: Ղ. 1. 448

37. Սպասաւորութիւն սրբոյ պատարագի: Տրիեստ, տպ. Մխիթարյան, 1803. 159 էջ: Շարվ. $6,3 \times 11,2$ սմ:

131—155 էջերում՝ Պարգատումար:

ՀԳ 1130, Մ. ԳԱԹ Ազատյանի ֆ.
Ղ. 1. 448

38. Բուն տօմար Հայոց և Հռոմայեցւոց, Պարգատումար և Տաղ Յովսէփու. Մարմնախաղաց և Երազահան: Յաւելեալ առ այսօսիկ մշտնջենաւոր գուշակմունք տարեկան պատահմանց և ամսական եղանակացն փոփոխմանց: Նաև աղիւսակք երկոտասան ամսոցն յըրաքանչիւրոց ատուրց բազմադիմի ներգործութեանց: Ընդ որս և աքք պիտանիք և պէս պէս պօսնլիք, որովք ճոխացեալ վերստին տպեցաւ: Կ. Պոլիս, տպ. Պողոս Հովհաննիսյանի (Արապյան), 1803. 448 էջ: Շարվ. $7,3 \times 13$ սմ:

ՀԳ 2099, Մ.

39. Գապասախալեան Գրիգոր:

Գիրք երաժշտական, յորում պարունակին հայերէն, հունարէն, պարսկերէն հարցմունք, և պատասխանատուութիւնք համառոտաբար: ...Արդեամբ շարադրողի Կեսարացի Գապասախալեան Գրիգոր դպրի: Կ. Պոլիս, տպ. Պողոս Հովհաննիսյանի (Արապյան), 1803, յուլիսի 20: 144 էջ: Շարվ. $8,2 \times 13$ սմ:

ՀԳ 3700, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ.
Ղ. 1. 406—407

40. Գապասախալեան Գրիգոր:

Գրքոյկս կոչեցեալ Երգարան: ...Շարադրեցեալ ի Կեսարացի Գապասախալեան Գրիգոր դպրէ: Արդեամբ և ծախիւք իւրոյ: Կ. Պոլիս, տպ. Պողոս Հովհաննիսյանի (Արապյան), 1803, փետրվարի Դ: 160 էջ: Շարվ. $8,2 \times 13$ սմ:

ՀԳ 117, Մ

41. Գապասախալեան Գրիգոր:

Նուագարան երաժշտական: Վերստին տպագրեցաւ արդեամբ շարադրողի Կեսարացի Գապասախալեան Գրիգոր դպրի: Կ. Պոլիս,

տպ. Պողոս Հովհաննիսյանի (Արապյան), 1803. լույսի ԺԴ: 63 էջ: Շարվ. $8,2 \times 13$ սմ:

ՀԳ 3700 (2-րդ ակիգատ), ԳԼԹ Ազատյանի ֆ.
Ղ. 1. 407

42. Եփրեմ Խուրի Ասորի:

Գիրք աղօթից: Կ. Պոլիս, տպ. Պողոս Հովհաննիսյանի (Արապյան), 1803, սեպտ. 30 («Ի թուին Հայոց ՌՄԾԲ սեպ. Լ»): 110. 1 չի. էջ: Շարվ. $7,8 \times 13$ սմ:

ԼՀԳ Apr 2 8071

43. Ժամագիրք Հայոց: Արարեալ սրբոց հայրապետացն Իսախակայ և Մեսրոպայ. Գիւտայ և Յօհաննու Մանդակունտոյ և ասոց վաղագոյն գերապանծ վարդապետացն սրբոց: Կ. Պոլիս, տպ. Պողոս Հովհաննիսյանի (Արապյան), 1803. 592 (՝) էջ: Շարվ. $7,8 \times 13,3$ սմ:

Մ 32581 (վերջից թերի. ընդհատվում է
592 էջում):

44. Պատմութիւն Փոնցիանոս կայսերին վէ թագուի Սուլթանըն. վէ Էվլատի Դիոկղետիանոս շահ պատէնին. վէ Էէտի իլիմտար քիմէսնէլերին (Հայատառ թուրք.): Կ. Պոլիս, 1803. 222 էջ: Շարվ. $8,3 \times 13,1$ սմ:

Այս հրատարակության մասին խոսում է Ն. Ազիզյանը «Պատմութիւն Էփրեմ Խուրի Խմատասիրաց հայ գրականութեան մէջ» հոդուածում («Հանդէս Ամսօրեայ», 1921, էջ 454): Թե՛ Ազիզյանը, տեսած օրինակները և թե՛ Երեանի Հանրային գրադարանում նշանակալից և նախնական 1 էջից և տիտղոսաթերթ շունեն: Ծիշա է Ազիզյանը ենթադրութեամբ, թե լույս է տեսել առանց տիտղոսաթերթի: Գրքի վերջում կա Մայր Դպրատան տպարանի նշանը, բայց վրան ոչ թե Մայր Դպրատուն է գրված, ինչպէս այդ տպարանի հրատարակութեանը համարձակ «Նահապէտ» 218—221 էջերում գեղեկված են հրկու հայատառ թուրքերէն ստանալորենը: Երկրորդ ստանալորի սկզբնատառերը կազմում են՝ ՆԱՀԱՊԷՏ ՄԷՎԼՈՒՏԻ ԹԱՅՄԷԼԻՔԷ (այսինքն՝ Ծաւադէս՝ Կեսարիայի ծնունդ): Այս ստանալորի մէջ լույս է տեսել 1802 թուին թարգմանած է գայն ի Կ. Պոլիս Զատապետ Թերզեան Գեաւրացի» (Ն. Ազիզյան): Հավանաբար միեւնոյն 1803 թվականին էր հրատարակվել է: Այս գիրքը սխալմամբ է մտել մինչև 1800 թվականը լույս տեսած գրքերի ցուցակում (տես «Հայ հնատապ գրքի մատենագիտական ցուցակ 1512—1800», Եր., 1961, էջ 292, № 1005):

ՀԳ հայատառ թուրք. 107

45. Վկայաբանութիւն սրբոյ կուսին Մարիանեայ: Կ. Պոլիս, տպ.-
Մատթէոս Դպրի, 1803, ապրիլի Ժ: 114 էջ: Շարվ. 5,8×8,5 սմ:

ՀԳ 1200

Ձ Մատ. 414: Ղ. . 1903

46.* Տաղարան հարուստ, վայելուչ և գեղեցիկ: Կ. Պոլիս, տպ.
Պողոս Հովհաննիսյանի (Արապյան), 1803:

Ձ Մատ. 161—162

47. Օրացոյց ամի տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի 1803: Եւ
մերոյս թուականի ՌՄԾԲ: Տպագրեցեալ ի հայրապետութեան սրբոյ
գահին էջմիածնի տեառն Դաւթի սրբապան կաթողիկոսի ամենայն
Հայոց: Եւ ի պատրիարգութեան սրբոյ Երուսաղէմի տեառն Թէոդո-
րոսի արհի եպիսկոպոսի: Պանծապատիւ հրամանաւ տեառն Յօհան-
նու աստուածընտիր և ամենավսեմ արհի եպիսկոպոսի և աստուածա-
ճառ պատրիարգի: Կ. Պոլիս, «Ի Մատթէոս Դպրէ», 48 էջ: Շարվ.
6×11 սմ:

*«Պանծապատիւ հրամանաւ տեառն Յօհաննու աստուածընտիր և
ամենավսեմ արհի եպիսկոպոսի և աստուածաճառ պատրիարգի» բա-
ռերը տպագրված են փոքրիկ թղթի վրա և սոսնձով ամրացված:*

ՍՍՀՄ ԳԱ ԱԻԼԲ

48. Փոքրիկ բառագիր: Անգղիացւոց լեզուէ թարգմանեալ ի Հայ
բարբառ ի Մկրտում Սիմէօնեանէ: ...English vocabulary compiled
and translated into Armenian language for the improvement of
New-Beginners by M. Simon. Մադրաս, «Ի տպարանի Տէր Յարութիւնի
Հմաւոնեան Շիրապեցւոյ. Աշխատասիրութեամբ Պետրոս Յով-
հաննիսեան Համշիրակին», 1803. 142 էջ: Շարվ. 11,5×14,5 սմ:

Մ 9307

Ձ Մատ. 95: Թ 173: ԳԼ 232

1 8 0 4

49. Այբբենարան համառօտ, արարեալ յուսումն նորահաս տղա-
յոց: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1804, սեպտ. 15: 32 էջ: Շարվ. 6,5×11,3
սմ:

ԼՀԳ АРМ 1/574

50. Աւետարան տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Վենետիկ. Ս. Ղազար, 1804. հունիսի 2: 608 էջ: Շարվ. $6,5 \times 12,2$ սմ:

Մ 7574 (վերջից թերի, ընդհատվում է
508 էջում):

Ձ Մատ. 77: Ղ. 1. 269

51. Գրիգոր Նարեկացի:

Աղօթամատույց պատկերապարդեալ սրբոյն Գրիգորի Նարեկայ վանից վանականի և հոգեկիր հոռետորի: Քաղեալ ընտրանաւ ի գրոց նորա, կարգեալ ըստ աւուրց եօթնեկի և ըստ պէսպէս պիտոյից հայցուածոց: Յաւելեալ յայսմ երկրորդ տպագրութեան և պահնձս տօնից տէրունականաց, զմեղեղիս և զտաղս ի նորին սրբոյ ասացեալ: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1804. 296 էջ: Շարվ. $6,7 \times 13$ սմ:

— <Գ 1639, Մ, ԳԱԹ

Ձ Մատ. 491: Ղ. 1. 498

52. Ինճիճեան Ղուկաս:

Աշխարհագրութիւն չորից մասանց աշխարհի՝ Ասիոյ, Եւրոպիոյ, Ափրիկոյ և Ամերիկոյ: Ստորագրեալ զիրաքանչիւր աշխարհաց որ ի նոսա՝ զդիրս, զբերս, զբարս, զվաճառականութիւն, զկառավարութիւն, զկրօնս և այլն: ...Մասն երկրորդ. Եւրոպիա, հտ. Ե: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1804. 200 էջ: Շարվ. $7 \times 14,3$ սմ:

*Բ ո Վ ա ն դ. — էջ 39—197՝ Աշխարհ ժԶ. Օսմանեան տէրութիւն որ
Եւրոպիա:*

Տես № 15 նկարագրության ծանոթագրությունը:

<Գ 2203, Մ, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ., ԷՃԳ

Ձ Մատ. 37—38: Ղ. 1. 18

53. Ինճիճեան Ղուկաս:

Աշխարհագրութիւն չորից մասանց աշխարհի՝ Ասիոյ, Եւրոպիոյ, Ափրիկոյ և Ամերիկոյ: Ստորագրեալ զիրաքանչիւր աշխարհաց որ ի նոսա՝ զդիրս, զբերս, զբարս, զվաճառականութիւն, զկառավարութիւն, զկրօնս և այլն: ...Մասն երկրորդ. Եւրոպիա, հտ. Ձ: Վենետիկ. Ս. Ղազար, 1804. 518 էջ: Շարվ. $7 \times 14,3$ սմ:

Բ ո Վ ա ն դ. — էջ 3—508՝ Օսմանեան տէրութիւն:

Տես № 15 նկարագրության ծանոթագրությունը:

<Գ 2207, Մ, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ., ԷՃԳ

Ձ Մատ. 37—38: Ղ. 1. 18

54. Ջախջախեան Մանուէլ:

Dizionario Italiano—Armeno—Turco. Բառարան յիտալական լեզուէ ի հայ և ի տաճիկ բարբառ, քննայեալ ի լոյս երկասիրութեամբ տեսուն Հ. Մանուէլ Վ. Ջախջախեան Կիւմիւջիանագոյ: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1804. ԻՁ, 896 էջ: Շարվ. 14×21,5 սմ:

ՀԳ 3232, Մ, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ., ՄԱԳ
Ձ Մատ. 90

55.* Սաղմոս Ա կանոն. Հեգերէն բաժանեալ ի պէտս մանկանց: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1804. 52 էջ:

Ղ. 1. 1546

56.* Վկայութիւնք գլխաւորութեան Պետրոսի առաքելոյն: ...Թարգմն. և հրատ. Հ. Մկրտիչ Աւգերեան (հայ. և լատին.): Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1804. 24 էջ:

Յուլց. Վենետ. Մխիթ. 62

57. Օրացոյց նահանջ ամի տեառն 1804 և Հայոց թուականիս ՌՄԾԳ: Ըստ հնոյ տօմարի: Վենետիկ, Ս. Ղազար. 48 էջ: Շարվ. 6,1×10,8 սմ:

Ըստ մատենադիատկան աղբյուրների կազմել է Մատթ Մաղարյանը:

ՍՍՀՄ ԳԱ ԱԻԼԲ

Ձ Մատ. 725: Յուլց. Վենետ. Մխիթ. 73

58.* Գէորգ Մխլայիմ:

Հառ ամենամաքուր ծննդեան և կտակ չարչարանաց տեսառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Ըստ տեսլեան սրբոյ հօրն մերոյ Գրիգորի Լուսաւորչին, տաճկերէն բանիւք: Կ. Պոլիս, տպ. Պողոս Հովհաննիսյանի (Արապյան), 1804. 63 էջ:

Ղ. 1. 434: Թ 70

59. Գիրք պատմութեան կայսերն Փոնցիանոսի և կնոջն թագուհւոյ և որդւոյ նորին Կիոկղեափանոսի և եօթանց իմաստասիրաց: Կ. Պոլիս, տպ. Պողոս Հովհաննիսյանի (Արապյան), 1804. 325, 3 չի. էջ: Շարվ. 7,4/13 սմ:

ՀԳ 2642, Մ

60. Սաղմոս Դաւթի: Կ. Պոլիս, տպ. Պողոս Հովհաննիսյանի (Արապյան), 1804. 347, 7 չի. էջ (°): Շարվ. 8,3×12,5 սմ:

Մ 12196 (վերջից թերի)

61. Սաղմոս Դաւթի, որ և կոչի Սաղմոսարան: Կ. Պոլիս. տպ. Պողոս Հովհաննիսյանի (Արապյան), 1804. 400 էջ: Շարվ. 7,5 X 12,5 սմ:

ՀԳ 1930. Մ, ԳԼԹ, ԷՃԳ

62. * Տետրակ աղօթից: Մադրաս, տպ. Հար. Հմավոնյան Շիրապեցու, 1804:

Թ 173: ԳԼ 232

1 8 0 5

63. * Ազոնց Ստեփանոս (Գիւվէր):

Աշխարհագրութիւն չորից մասանց աշխարհի՝ Ասիոյ, Եւրոպիոյ, Ափրիկոյ և Ամերիկոյ: Ստորագրեալ զիւրաքանչիւր աշխարհաց որ ի նոսա՝ զդիրս, զբերս, զբարս, զվաճառականութիւն, զկառավարութիւն, զկրօնս և այլն: ...Մասն առաջին. Ասիա, հտ. Բ: Վենետիկ. Ս. Ղապար, 1805:

Սույն (Բ) և հաջորդ (Գ) հատորների նկարագրությունը. Յնչպե՛ս ասել ենք, կազմել ենք մենք: Մատենագիտություններում և գրագրա՛ններում նրանց հետքերը չգտանք: Տպագրության — արժեքը պե՛տքինք ենթադրաբար. հիմնվելով այն փաստի վրա, որ Գ հատորը լույս է տեսել 1805 թվականին: Հնարավոր է, որ այդ հատորը տպագրված լինեն 1808 թ., քանի որ ըստ Ղազիկյանի — այս աշխատության տպագրությունն ավարտվել է 1808 թ. (տես № 15 նկարագրության ծանոթագրությունը):

64. * Ազոնց Ստեփանոս (Գիւվէր):

Աշխարհագրութիւն չորից մասանց աշխարհի՝ Ասիոյ, Եւրոպիոյ, Ափրիկոյ և Ամերիկոյ: Ստորագրեալ զիւրաքանչիւր աշխարհաց որ ի նոսա՝ զդիրս, զբերս, զբարս, զվաճառականութիւն, զկառավարութիւն, զկրօնս և այլն: ...Մասն առաջին, Ասիա, հտ. Գ: Վենետիկ. Ս. Ղապար, 1805:

Տես հախորդ նկարագրության ծանոթագրությունը:

65. Ազոնց Ստեփանոս (Գիւվէր):

Աշխարհագրութիւն չորից մասանց աշխարհի՝ Ասիոյ, Եւրոպիոյ, Ափրիկոյ և Ամերիկոյ: Ստորագրեալ զիւրաքանչիւր աշխարհաց որ ի նոսա՝ զդիրս, զբերս, զբարս, զվաճառականութիւն, զկառավարութիւն, զկրօնս և այլն: ...Մասն առաջին. Ասիա, հտ. Դ: Վենետիկ. Ս. Ղապար, 1805 [— 1806]. 452 էջ: Շարվ. 7 X 14,3 սմ:

Բ ո Վ ա ն դ. — էջ 3 — 179՝ Աշխարհ Է. Հնդկաստան. — 180 — 288՝
 Աշխարհ Ը. Չին կամ Չինումաշին. — 289 — 380՝ Աշխարհ Թ. Ճեարոն
 կամ Յարոն. — 381 — 441՝ Աշխարհ Ժ. Յամակք նորագիտք Ի հա-
 րաւային կողմանս Ասիոյ. — 441 — 445՝ Վարք Յակորայ Գուգայ Էրե-
 վելի նաւապետին Անգղիացոց. — 446՝ Յիշատակարան.

ՏԼս .N. 15 նկարագրության ծանոթագրութիւնը.

ՀԳ 2184, Մ, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ., ԷՃԳ, ՄԼԳ
 Չ Մատ. 36—37: Ղ. 1. 18

66. Աստուածաշունչ մատեան Հին և Նոր Կտակարանաց. Ըստ
 ճշգրիտ թարգմանութեան նախնեաց մերոց ի հելլենականն հաւա-
 տարմագոյն բնագրէ ի հայկականս բարբառ: Նորոգապէս ի լոյս ըն-
 ծայեալ լընտրելագոյն գրչագիր գաղափարէ՝ համեմատութեամբ այլ և
 այլ օրինակաց, հանդերձ կարևոր ծանօթութեամբք բնաբանին: Յաշ-
 խատասիրութենէ տեառն Հ. Յովհաննու Չօհրապեան վարդապետի:
 Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1805. 12, 2, 836 + 30 էջ: Շարվ. 17,2×22,7 սմ:

ՀԳ 1662, Մ, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ., ԷՃԳ, ՄԼԳ, ԹՀԳ.
 Չ Մատ. 58: Ղ. 1. 213

67. Աստուածաշունչ մատեան Հին և Նոր Կտակարանաց. Ըստ
 ճշգրիտ թարգմանութեան նախնեաց մերոց՝ ի հելլենականն հաւա-
 տարմագոյն բնագրէ ի հայկականս բարբառ: Նորոգապէս ի լոյս ըն-
 ծայեալ լընտրելագոյն գրչագիր գաղափարէ, համեմատութեամբ այլ
 և այլ օրինակաց, հանդերձ կարևոր ծանօթութեամբք բնաբանին:
 Յաշխատասիրութենէ տեառն Հ. Յովհաննու Չօհրապեան: ...Բաժա-
 նեալ ի չորս հատորս: Հտ. Ա. Յորում բովանդակին ութ գիրք. սկսեալ
 ի Ծննդոց մինչև ցՀռութ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1805. 32, 5, 527 էջ:
 Շարվ. 8,3×15 սմ:

ՀԳ 1554, Մ, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ., ԷՃԳ
 Չ Մատ. 58: Ղ. 1. 213—214

68. Աստուածաշունչ մատեան Հին և Նոր Կտակարանաց. Ըստ
 ճշգրիտ թարգմանութեան նախնեաց մերոց՝ ի հելլենականն հաւա-
 տարմագոյն բնագրէ ի հայկականս բարբառ: Նորոգապէս ի լոյս ըն-
 ծայեալ լընտրելագոյն գրչագիր գաղափարէ, համեմատութեամբ այլ և
 այլ օրինակաց, հանդերձ կարևոր ծանօթութեամբք բնաբանին: Յաշ-
 խատասիրութենէ տեառն Յովհաննու Չօհրապեան: ...Բաժանեալ ի
 չորս հատորս: Հատոր երկրորդ. Յորում բովանդակին հնգետասան

գիրք, սկսեալ յԱ Թագաւորութեանց մինչև ցԳ Մակաբայեցիս: Վե-
նետիկ, Ս. Ղազար, 1805. 688 էջ: Շարվ. 8,3×15 սմ:

ՀԳ 1557, Մ, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ., ԷՃԳ, ԹՀԳ
Ձ Մատ. 58: Ղ. 1. 213—214

69. Աստուածաշունչ մատեան Հին և Նոր Կտակարանաց. Ըստ
ճշգրիտ թարգմանութեան նախնեաց մերոց՝ ի հելլենականն հաւա-
տարմագոյն բնագրէ ի հայկականս բարբառ: Նորոգապէս ի յոյս ըն-
ծայեալ յընտրելագոյն գրչագիր գաղափարէ, համեմատութեամբ այլ և
այլ օրինակաց, հանդերձ կարևոր ծանօթութեամբք բնաբանին: Յաշ-
խատասիրութենէ տեւոն Հ. Յովհաննու Զօհրապեան: ...Բաժանեալ
ի չորս հատորս: Հատոր երրորդ. Յորում բովանդակին քսաննչորք
գիրք, սկսեալ ի Սաղմոսաց մինչև ցԵփեկիէլ: Վենետիկ, Ս. Ղազար,
1805. 806 էջ: Շարվ. 8,3×15 սմ:

ՀԳ 1562, Մ, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ., ԷՃԳ
Ձ Մատ. 58: Ղ. 1. 213—214

70. Աստուածաշունչ մատեան Հին և Նոր Կտակարանաց: Ըստ
ճշգրիտ թարգմանութեան նախնեաց մերոց՝ ի հելլենականն հաւա-
տարմագոյն բնագրէ ի հայկականս բարբառ: Նորոգապէս ի յոյս ըն-
ծայեալ յընտրելագոյն գրչագիր գաղափարէ, համեմատութեամբ այլ և
այլ օրինակաց, հանդերձ կարևոր ծանօթութեամբք բնաբանին: Յաշ-
խատասիրութենէ տեւոն Հ. Յովհաննու Զօհրապեան: ...Բաժանեալ
ի չորս հատորս: Հատոր չորրորդ. Յորում բովանդակին Նոր Կտա-
կարան: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1805. 588+92 էջ: Շարվ. 8,3×15 սմ:

ՀԳ 1566, Մ, ԳԱԹ, ԷՃԳ

Ձ Մատ. 58: Ղ. 1. 213—214

71. * Աւետարան: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1805:

Ըստ Զարբհանայանի՝ «Փոքրագիր և մանրագիր»:

Ձ Մատ. 77: Ղ. 1. 270

72. Զօհրապեան Յովհաննէս:

Պատմութիւն աստուածաշունչ գրոց Հին և Նոր Կտակարանաց:
Համառօտեալ դիրիմաց ոճով ի լ'պու աշխարհաբառ՝ յուսումն պար-
պատաց և համբալկաց: ...Երկրորդ տպագրութիւն՝ նորոգ ուղղա-
գրութեամբ և յաւելուածովք ինչ նորին հեղինակի յարմարեալ: Վե-
նետիկ, Ս. Ղազար, 1805. 527 էջ: Շարվ. 7,9×15,2 սմ:

ՀԳ 1613

Ձ Մատ. 571: Ղ. 1. 667

73. Թովմածոնեան եղիս:

Պարութիւն նամակաց: Ի լեզու գրաբարս և ուշխարհաբարս: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1805. Է. 408 էջ: Շարվ. $7,7 \times 15$ սմ:

ՀԳ 1996, Մ. ԳԱԹ Ազատյանի ֆ., ԷՃԳ
Ձ Մատ. 162: Ղ. 1. 765—766

74. Չամչեան Միքայել:

Պատկեր տօնից սուրբ Աստուածածնին: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1805. 529 էջ: Շարվ. $8,5 \times 14,5$ սմ:

ՀԳ 1868, Մ. ԳԱԹ Ազատյանի ֆ., ԷՃԳ
Ձ Մատ. 558

75. Սաղմոս Դարի: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1805. 360 էջ: Շարվ. $5 \times 9,3$ սմ:

ՄԼԳ Արմ 1/2342
Ձ Մատ. 607

76. Սկզբնագիրք տումարի սրբոյն Լևոնի և սահմանի սուրբ ժողովոյն Քաղկեդոնի: Անաչառ և հաւատարիմ թարգմանութեամբ ի լոյս ընծայեալք. միաձայնութեամբ վկայութեանց սուրբ հարց և վարդապետաց Հայաստանեայց եկեղեցւոյ, և սրբոյն Կիրղի մեծի Աղեքսանդրացւոյ: Հանդերձ համառօտ ծանօթութեամբք ի ցրումն սխալ թարգմանութեանց և ի բարձումն ամենայն գայթակղութեանց (հուն., հայ. և լատին. լեզուներով): Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1805. 44 էջ: Շարվ. $18 \times 21,5$ սմ:

Ժողովոսաթերթը միայն հայերեն է, բայց զիրքը երեք լեզուներով է, լատիներեն, հայերեն և հունարեն-հայերեն դուգաճեռ քննադրերով:

ՀԳ 3036, Մ. ԳԱԹ Ազատյանի ֆ.
Ձ Մատ. 250—251: Ղ. 1. 1029—1030

77. Յրացոյց (կազմ. Մատթ. Մաղարյան): Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1805:

Ձ Մատ. 722: Յուզ. Վեմետ. Մխիթ. 73

78. Թովմաս Գեմրացի:

Քրիստոսա պէնպէր օրմագ իչին Թովմաս Գեմրացիինն նամի-հաթլերի. Իլք տեֆա թերձիմէ Էլլեաթի Էնկիւրլլի Մարուշեանց Պօղոս: Տրիեստ, լոսյ. Մխիթարյան, 1805. 600, 3 չի. էջ: Շարվ. $5,3 \times 10$ սմ:

Մ 1183, ԳԱԹ Չուպանյանի ֆ.
Թ 148

79. Աւետարան տեառն մերոյ Յիսուսի Հոգւոյն Եւ Պապ Քյուրքճի խան, տպ. «Մահտեսի Աստուածատուական տիպարոյ Յիսուսինիսի որդւոյ Արապեան տպարան» 1805. 270 էջ: Շարվ. 14/21 սմ:

ՀԳ 1663. Մ. ԷՃԳ

Ղ Է. 269—270 և 76

80. Տետրակ Կոնստյունքենէ կենցաղոյ. յատնարեալ յ առց-
յոյս Յակօբ աստուածաբան պատրիարքէ Լատանիայեցոյ: Ըրն յ
վերայ առհասարակ բարուց դարաւ մարդիկ լսեցէ խնայեալ
գանկատաբանութիւն ինչ. և լսեցէ յամենէ ևս բարեմտեալ յ առ-
թուցումն իւրաքանչիւրոց: Եւ գովեալք զամենէ և այլն: Եւ Պոլիս
տպ. «Ի Մայր Դպրատան. ի ձեռն տպարանի Մարտիրոսի» 1805. 48
էջ: Շարվ. 8 X 11,7 սմ:

Ձեռագրէ Գեղեթեանի քարոզ աստուածական բանաստեղծութեան իւր
բանիսը թարգմանմամբ և Կոնստան-թուպոլիս:

Ուշագրաւ է 38—43 էջերի «Պատմութեան յատնարեալ յատնարե-
րին ի վերայ Վրաստանու. որ ձառն ի հարցման և խնայեալ յ
Ազա Մահմադ խանի կողմից 1795 թվին Քիզիլի շահման և հար-
ման մասին:

Մ 12774. ԳԱԹ Ազատական Գ. ԵՂԳ

Ձ Մատ. 668—669: Ղ Է. 26 և 76

81. Տետրակ գովասանաց առ համօրէն տեղիեանիս սուրբ աթի-
տատեղիսն, որք են յաստուածաիրաւ քաղաքի սուրբ Երուսաղէմ
որ սրբազրական տպագրութեամբ ի յոյս եղի տմեալ: Եւ Պոլիս տպ.
Պողոս Հովհաննիսյանի (Արապեան). 1805. 68 էջ: Շարվ. 5 X
13,2 սմ:

Մ 12774. ԳԱԹ Ազատական Գ.

82. * Օրացոյց: Կ. Պոլիս, տպ. Մատթէոս Դպրի. 1805:

Ծ 64

1 8 0 6

83. Աւետիքեան Գարբիէ:

Մեկնութիւն չորեքտասան թղթոց Երանելոյն Պօղոսի տառքի-
լոյ: ...Յեղիեանի հատորո թաժանեալ: Հատոր աստօին: Վենետիկ. Ա
Լուպոր, 1806. Ի. 1102 էջ: Շարվ. 12,2 X 19,5 սմ:

ՀԳ 1461, ԳԱԹ Ազատական Գ. ԷՃԳ. ՄԵԳ

Ձ Մատ. 418: Ղ Է. 283—284

84. Ինձիճեան Ղուկաս:

Աշխարհագրութիւն չորից մասանց աշխարհի՝ Ասիոյ, Եւրոպիոյ, Աֆրիկոյ և Ամերիկոյ: Ստորագրեալ պիւրաքանչիւր աշխարհաց որ ի նոսա՝ պղիւս, պբերս, պբարս, պվաճառականութիւն, պկառավարութիւն, պկրօնս և այլն: ...Մասն առաջին. Ասիա, հտ. Ա (Նոր Հայաստան): Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1806. 424+38 էջ: Շարվ. $7 \times 14,3$ սմ:

Բ ո Վ ա Ն Դ — էջ 3—11՝ Մասն առաջին. Ասիա — 12—418՝ Աշխարհ Ա. Հայաստան: Բ. Էջակայութիւն. էջ 1—38՝ Ցուցակ անուանց տեղեաց:

Տէս N 15 նկարագրության ծանոթագրութիւնը:

ՀԳ 2201, Մ, ԳԱԹ Ապատյանի ֆ.
Չ Մատ. 37—38: Ղ. 1. 18

85. Փափապեան Իգնատիոս:

Գիրք քաղաքավարութեան յորում աւանդին կանոնք մարդկային կենակցութեան: Յաւելեալ ի վերջնոյ և համառօտ բովանդակութիւն գրոյս աշխարհաբառ լեզուաւ ի պէտս մանկանց: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1806. 171 էջ: Շարվ. $5,8 \times 11,5$ սմ:

ՀԳ 2101, Մ, ԳԱԹ, ԱԿԳ, ՄԼԳ, ԼՀԳ
Չ Մատ. 693

86. Օղուլլուխեան Յովակիմ:

Նիւթ բժշկական. այս է՝ Կարճառօտ ստորագրութիւն ամենայն գոյից, որք պարգևեալ են մեզ յամենակարողէն առ ի գործածելու հանապազ թէ իբրև կերակուր, թէ իբրև դեղ, և նոցա գործածելուն կերպը, կշառքը և ժամանակը: Կան նաև ոմանք բժշկական խրատք, թէ ո՞ր դեղորայք կարօղ են վնասակար լինիլ, եթէ անխոհեմաբար գործածին. և որպիսի սքանչելի օգուտք կունենան, թէ պոլշութեամբ ձեռք առնլին. և որոնք բնութեամբ վնասակարք են, թէպէտ ունենանք մեծ պոլշութիւն և խոհեմութիւն: Յետին մասն է մտադրութիւն օդոյն և կլիմային, և նորա իշխանութիւնը ի վերայ կենդանեաց և բուսականաց: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1806. 275 էջ: Շարվ. $8,1 \times 14,7$ սմ:

ՀԳ 2123, Մ, ԳԱԹ, ԷՃԳ, ԼՀԳ
Չ Մատ. 112

87. * Օրացոյց (կապմ. Մատթ. Մաղաքյան): Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1806:

Չ Մատ. 722: Ցուց. Վենետ. Մխիթ. 73

88. Օն իքի թաճ ամենասուրբ կոյս Մարիամ Աստուածածինին տօնախմբութիւնյարդնա հոգևորապէս հապըրյանմագ իչին: Քէպէ-

Ճեան Պետրոսուն թերձիմէսի (Հայատառ թուրք.): Տրիեստ, տպ. Մխիթարյան, 1806. 152 էջ:

Թ 148: Ցուց. Վիեն. Մխիթ. 74

89. Աղաբիդոս Սարկաւագ:

Բացատրութիւն յորդորական գլխոցն: ...Յեղեալ ի յունական լեզուէ ի հայկական բարբառ: Կ. Պոլիս, տպ. Պողոս Հովհաննիսյանի (Արապյան), 1806. 39 էջ: Շարվ. 7×11 սմ:

ՀԳ 1707, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ.
Ղ. 1. 80: Թ 70

90. Գիրք առակաց Սողոմոնի որդւոյ Դաւթի (Հայ. և հայատառ թուրք.): Կ. Պոլիս, տպ. Պողոս Հովհաննիսյանի (Արապյան), 1806. 228 էջ: Շարվ. $7,7 \times 12,2$ սմ:

ՀԳ 1127, Մ, ԳԱԹ. ԷՃԳ, ԹՀԳ
Չ Մատ. 43: Ղ. 1. 218: Թ 70

91. Գրիգոր Նարեկացի:

Դրութիւնք յոգնաթախանձ բանից օգտակարաց, ապաշաւանաց, հոգեշահ խրատուց Գրիգորի Նարեկայ վանից վանականի: Բ տիտղթ. Նարեկ. Գիրք աղօթից սրբոյն Գրիգորի Նարեկացւոյ հոգեկիր հոգետորի: Բաշխեսոյ յիննսուն և հինգ բանս հոգեսուն մաղթանաց. և աներբողս տիրամօրն յուսոյ ի ընտիր ընտիր և ի սրբագրեալ յօրինակաց, և պգանձս քարոզից որ ի վերայ գրոց անուան իւրոյ: Այլևս պհոգեշահ աղօթք Մխիթարայ Գոշի: Կ. Պոլիս, տպ. «Ի Մայր Դպրատանն, ի ձեռն Խումարպատեան տպագրիչ Մարտիրոսի», 1806, յունիսի Ժ: 402 էջ: Շարվ. 9×15 սմ:

ՀԳ 1299

92. Ժամագիրք Հայոց: Արարեալ սրբոց հայրապետացն Իսահակայ և Մեսրօպայ, Գիւտայ և Յօհաննու Մանդակունւոյ և այլոց վաղագոյն գերապանծ վարդապետացն սրբոց: Կ. Պոլիս, տպ. Պողոս Հովհաննիսյանի (Արապյան), 1806. 608 էջ: Շարվ. $8 \times 13,2$ սմ:

Ըստ տիտղոսաթերթի՝ գիրքը տպագրվել է 1806 թվին (Հայոց թվ. ՌՄԾԵ), բայց պարզատոմարական աղյուսակի բացատրությունից («Զոր օրինակ՝ նահանջ թուական տարւոյս, որ է ՌՄԾԷ») և պարզատոմարական աղյուսակից, (որ սկսվում է 1808 թվականից) երևում է, որ տպագրությունը ավարտվել է 1807 թ.: Հավանաբար տպագրությունը ձգձգվել է մինչև 1807 թվականը և հրատարակիչները վերջում զետեղված պարզատոմարը հարմարեցրել են այդ թվականին:

Մ 9985

93. Նալեան Յակոբ:

Գիրք կոչեցեալ Քրիստոնէական ուսանելի: Հարադրեալ աշխարհաբառ ոճի ի հոգեյոյս Յակոբ սատուածարան պատրիարքէ, և երկիցս տպեալ: Կ. Պոլիս, տպ. «Մայր դպրատան. ի ձեռն տպագրիչ Մարտիրոսի»: 1806, յունվարի Ա: 434 էջ: Հարվ. $7,5 \times 12,5$ սմ:

ՀԳ 1834, Մ

94. * Անցք կամ գործք քառասուն երեք, և քառասուն և չորս երորդ ժողովոց Մադրասիս Հայոց: Մադրաս, տպ. Հար. Շմավոնյան Շիրապեցու, 1806. 29 էջ:

Այս գրքույկի մասին մանրամասն խոսում է Ա. Երեմյանը «Էջմիածին» ամսագրի 1948 թ. № 10—12-ում:

Ձ Մատ. 37: Ղ. 1. 1718: ԳԼ 232

1 8 0 7

95. Գրիգոր Նարեկացի:

Սրբոյ հօրն մերոյ Գրիգորի Նարեկացւոյ Գիրք աղօթից, որ կոչի Նարեկ: Տպագրեալ ըստ ընտրելագոյն օրինակաց: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1807. 404+38 էջ: Հարվ. $5,5 \times 10,7$ սմ:

ՀԳ 1719, Մ, ԳԱԹ Ապատյանի ֆ., ԹՀԳ

Ձ Մատ. 492—493: Ղ. 1. 492—493

96. * Չօհրապեան Յովհաննէս:

Պատմութիւն աստուածաշունչ գրոց Հին և Նոր Կտակարանաց, համառօտեալ դիրքիմաց ոճով ի լեզու աշխարհաբառ: Վենետիկ, 1807:

Այս հրատարակութիւնը Ղազիկյանն է նշում՝ որպէս «Գ տիպ», բայց կարծում ենք, որ այս թվականին չի տպագրվել և Ղազիկյանը իր տեղեկութիւնը սխալ աղբյուրից է բաղել: Երրորդ տպագրութիւնը եղել է 1841-ին (տես № 1074):

Ղ. 1. 666—667

97. Յովհաննէս Օձնեցի:

Յովհաննու Իմաստասիրի և կաթողիկոսի Հայոց Օձնեցւոյ ճառ ընդդէմ երնութականաց: ...Հանդերձ յառաջաբան և հետևորդ ծանօթութեամբք Հ. Մկրտիչ վ. Աւգերեան: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1807. Ժ, 85 էջ: Հարվ. $7,3 \times 15$ սմ:

ՀԳ 1211, Մ, ԳԱԹ Ապատյանի ֆ., ԷՃԳ

Ձ Մատ. 466: Ղ. 2. 68—69

98. Սաղմոս Դաւթի, տպեալ ըստ ընտիր օրինակաց: Վենե-

տիկ, Ս. Ղապար, 1807. 328 + 40 էջ: Շարվ. 8/12,7 սմ:

*Ս' էջակայություն 1—40 էջերում՝ Մխիթար Սեբաստացու «Համա-
նությունն հնոյ տոմարին Հռոմայեցոց, որով հասարակաբար վարի
ազգս Հայոց» (Համար կարճառոտ):*

Մ 460

Ձ Մատ. 604, 678—679: Ղ. 1. 2011

99.* Տօնացոյց և անետարանացոյց և կարգաւորութիւն և հրա-
հանգ տէրունական տօնից: Վենետիկ, 1807:

Ձ Մատ. 682: Ցուց. Վենետ. Մխիթ. 66

100. Փափապեան Իգնատիոս:

Հանգանակ հաւատոյ, որ է բացատրութիւն բանից հաւատամ-
քին: Յօրինեալ ռամկական լեզուաւ հայերէն և տաճկերէն (Հայ. և
հայատառ թուրք.): Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1807. 318 էջ: Շարվ. 6,5×13,5 սմ:

*Հայերեն և հայատառ թուրքերէն առաջաբանից հետո սկսւում է
բնագիրը: Թուրքերէն բնագրի վերնագիրն է «Գալթյիտի արհմ. Մա-
տենագիտական որոշ աղբյուրներում գիրքը կոչւում է համալս վեր-
ջին անունով»:*

ՀԳ 1929, Մ. ՄԼԳ, ԼՀԳ

Ձ Մատ. 329: Ցուց. Վենետ. Մխիթ. 155

101.* Քրիստոնէական վարդապետութիւն համառօտ. հաւաքեալ
ի Քրիստոնէական վարդապետութենէ Պելլարմինոսի և այլոց. և արա-
րեալ աշխարհաբառ լեզուաւ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1807:

Ձ Մատ. 717: Ղ. 1. 333

102.* Օրացոյց (կապմ. Մատթեոս Մաղաքյան): Վենետիկ, Ս.
Ղապար, 1807:

Ձ Մատ. 722: Ցուց. Վենետ. Մխիթ. 73

103. Սուրբ Աւետարան տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի:
Յայսմ տպագրութեան դնի ի սկզբան համառօտ միաձայնութիւն չո-
րից Ավետարանչաց, ըստ շարակարգութեան Կուռնելիոս Այապիդեայ:
Տրիեստ, տպ. Մխիթարյան, 1807. ԼԲ. 352 էջ: Շարվ. 8,5×13 սմ:

*Սկզբի ի էջերում՝ «Միաձայնութիւն չորից անտարանչաց, կամ
կարգ ժամանակին ամաց և զործոցն Քրիստոսի, յորում չորս ան-
տարանքն ուղիղ կարգաւ ժամանակի դասաւորին և բոլոր միմեանս յե-
լուին ի կարգել զմի պատմութիւն վարուցն Քրիստոսի»:*

ԳԱԹ Ազատյանի ֆ. 8378. ԷՃԳ

Ղ. 1. 270

104.* Սուրբ խաչ եօլուն պիարեթի (Հայատառ թուրք.): Տրիեստ, տպ. Մխիթարյան, 1807. 192 էջ:

Այս գործը ավարտվում է 108 էջում, 109—131 էջերում՝ «Սուրբ քառասուն, բարի՛ սուրբ վարդաբանք առևմտ իշին»։ Իսկ 132—192 էջերում՝ «էյի եօլիմէ հազր օլմազլըդըն մէկուլ օլմասը իշին»։

Ցուց. Վիեն. Մխիթ. 69—70, 71, 73

105.* Քրիստոնեական վարդապետություն։ Պապա Տեփրանըն թերծիմեսի (Հայատառ թուրք.): Տրիեստ, տպ. Մխիթարյան, 1807. 72 էջ:

Ցուց. Վիեն. Մխիթ. 74

106. Աբրահամ Աստապատցի:

Ներբողեան սրբոյ աթոռոյն էջմիածնի: Կ. Պոլիս, տպ. Պողոս Հովհաննիսյանի (Արապյան), 1807. 208 էջ: Շարվ. 7,7×11,4 սմ:

ՀԳ 3599, Մ

Ձ Մատ. 495: Ղ. 1. 204: Թ 70: Ա. 1. 94

107. Գիրք Մեծ Մաշտոց կոչեցեալ: Յորում հաւաքեալ աւանդին ըստ մեծի մասին կարգք և կանոնք արարողութեան Հայատանեայցս սուրբ եկեղեցւոյ: Կ. Պոլիս, Քյուրքճի խան, տպ. Պողոս Հովհաննիսյանի (Արապյան), 1807. 426 էջ: Շարվ. 19,3×24 սմ:

ՀԳ 1359, Մ, ԷՃԳ

Ղ. 1. 1789—1791: ԳԼ 177—178

108. Գիրք մեծագին և պատուական ականց և այլոց պէսպէս հանքական և կենդանական քարանց, նաև եօթանց հրահալելեաց և պանապան ապնուագոյն իրաց: Շարադրեալ ի պարսից լեզուն, և թարգմանեալ ի հայ բարբառ: Աշխատասիրութեամբ Գէորգայ ուրումն մշակ անուն Դպրի... Ի մայրաքաղաքն Կոստանդնուպօլիս, յամի փըրկագործ տնօրէնութեան մարդասէր փրկչին մերոյ 1779, ի դեկ. (Ականց գիրք): Կ. Պոլիս, տպ. Պողոս Հովհաննիսյանի (Արապյան), 1807, նոյեմբ.: 314 էջ: Շարվ. 7,5×12,3 սմ:

Տիտղոսաթերթում հեղինակը չի նշված: Լեռնաշարանում ասվում է. «Այսպէս առէ հեղինակն մատենիս՝ Որդին Հիսուսինի Դուսեան» (էջ 2)։

Տպագրության տարեթիվը բերված է վերջին էջի փոքրիկ հիշատակարանում. «...ի թուականիս մերում ՌՄԾԶ (1807) յամսեանն նոյեմբերիս: Թնազրի վերջում կա հիշատակարան թարգմանության տարեթվի և թարգմանչի մասին: 239—313 էջերում՝ բառարան. «Հա-

լաւումն բառից ումանց՝ հանդերձ մեկնութեամբ, յառաջագոյն բառ
կարգի այբուբենից»:

ՀԳ 946

Ձ Մատ. 14: Ղ. 1. 75—76: Թ 70: ԳԼ 180

109. Գիրք պատմութեան, որ կոչի Պղնձէ քաղաք: Եւ բանք
խրատականք և օգտակարք խիկարայ իմաստնոյ: Եւ աց բանք պի-
տանիք: Կ. Պոլիս, տպ. Պողոս Հովհաննիսյանի (Արապյան). 1807.
205 էջ: Շարվ. 7,6×12 սմ:

ՀԳ 3940

110. Գրիգոր Նարեկացի:

Գիրք աղօթից սրբոյն Գրիգորի Նարեկացոյ հոգեկիր հռեւորի:
Բաշխեալ յիննսուն և հինգ բանս հոգեսուն մաղթանաց: Յաւելեալ և
ևս ինչ ինչ ի վերայ նոցունց՝ ի բանից սրբոյն, և յալլմէ, և համեմա-
տեալ նախապէս սրբագրեալ ընտիր ընտիր օրինակաց: Կ. Պոլիս,
տպ. Պողոս Հովհաննիսյանի (Արապյան). 1807. 512—296 էջ: Շարվ.
7,5×11,8 սմ:

Բ ո վ ա ն դ. — Ա չափաւորութիւն: — «Մատյան ոգեհրդութեան»-ից
հետո, 422—457 չափում՝ նշանակութիւնի խրքին բառից ինչ մա-
տենիս: — 489—500 չափում՝ Քուղթ ի Յակոբայ՝ առ երջանիկ տէր
իմ և հայր Կարապետ մաքրազան վարդապետը: — 500—501 չափում՝
ի Քոյին հարազատէս՝ շնչին Յակոբ աբեղայէ պատկանցոյ՝ բնից
ողջամբ ի տէր: — 502—512 չափում՝ Յանն զլիւսց Նարեկ գրքոյս:

Այնուհետև նոր չափաւորութիւն (էջ 1—296), բայց առանց ինք-
նուրույն տիտղոսաթերթի, սկսվում է գրքի երկրորդ մասը կամ հա-
տորր, հետևյալ բովանդակութիւնով:

էջ 1 Գովէստ ինչ ըստ անուան ոգեգին (առանձնաբ. որի ջառ-
տողերի սկզբնատառերը հեղում են ԳԼՈՐԹ): 3—230 չափում գլանգ-
ված են Նարեկացու ճառերը, ջարդաները և գանձերը: էջ 231—234՝
Տէր Առաքեալ Եղամէժ հոկտոբի՝ աշակերտի Էրիցս Էրանելոյ Գրիգորի
Տաքեացոյ տիեզերայոյս վարդապետի ասացեալ սոյն ճերբօգնան ի
ս. Գրիգոր Նարեկացին: — 235—294՝ Լուծմունք և բացայայտութիւն
հոգեկից բանից լուսափայլ սրբոյ մատենիս: — 295—296 չափում՝
Յիշատակագիր:

Մ. 10026 (միայն Ա հատորը՝ էջ 1—512), ՀԳ 54

(միայն Բ հատորը՝ էջ 1—296), ԱԿԳ 255 (միայն

Բ հատորը՝ էջ 1—296)

Ձ Մատ. 492: Ղ. 1. 490—492: Թ 65, 70: ԳԼ 180

111. Հաննա Յովհաննէս:

Գիրք պատմութեան սրբոյն և մեծի քաղաքիս աստուծոյ Երու-

սաղէմիս և սրբոց տնօրինականաց տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի:
Կ. Պոլիս, տպ. «Մայր դպրատան. ի ձեռն տպագրիչ Մարտիրոսի»,
1807. 353 էջ: Շարվ. $9,8 \times 16$ սմ:

Տպագրության վայրը, տպարանը և թվականը բերված են 349—353 էջերի ընդարձակ հիշատակարանում:

ՀԳ 405, Մ, ԹՀԳ

Շ «ԲՄ», 1960 № 5, էջ 516

112. Պաղտասար Դպիր:

Օրինակք բարևագրաց, նորապէս շարադրեցեալ: Կ. Պոլիս, 1807,
փետր. ԺԲ: 148 էջ: Շարվ. $7,5 \times 12$ սմ:

Տիտղոսաթերթ շունի, Բնագրից առաջ դրված է վերը բերված խորագիրը: Հավանաբար տիտղոսաթերթ չի ունեցել, ինչպես նախորդ 1752 և 1788 թթ. հրատարակությունները: Որ հեղինակը Բաղդասար դպիրն է, երևում է 83—91 էջերի «Առ ազդեցութիւն ինչ, առ ի կիրաժօղ սիրելիսդ զօրինակս բարևագրացս» ծանուցումից, որի տակ ստորագրված է. «Զընչին Պաղտասար՝ լսյիւ Գրիգորեան, Կոստանդնուպօլսեզի Կեսարեան»: Տպագրության տարեթիվը բերված է գրքի վերջում:

ՀԳ 1230, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ.

1 8 0 8

113. Օրացոյց (կալմ. Մատթ. Մաղաքյան): Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1808:

Զ Մատ. 722: Տուց. Վենետ. Մխիթ. 73

114. Ժամակարգութիւն աւագ շաբաթուն և ութօրէից պատկին: Տրիեստ, տպ. Մխիթարյան, 1808. 514 էջ: Շարվ. $8 \times 13,3$ սմ:

ՀԳ 4713, Մ

Զ Մատ. 237: Ղ. 1. 850

115.* Խորհրդատետր սրբոյ պատարագին ըստ արարողութեան Հայաստանեայց եկեղեցւոյ. ըստ օրինակին տպագրելոյ ի Հռովմ: Տրիեստ, տպ. Մխիթարյան, 1808:

Ղազիկյանը 1803 թ. Խորհրդատէտրը նկարագրելուց հետո գրում է. «Պրայթման Թրեստի սոյն տպագրութիւնը չի յիշեր, այլ 1808 կը դնէ. սխալ ըլլալու է. սոյն թուին տպագրութիւն եղած չէ»:

Զ Մատ. 281: Ղ. 1. 1165

116.* Աղաբիդոս Սարկաւագ:

Բացատրութիւն յորդորական գլխոցն: Կ. Պոլիս, տպ. Պողոս Հովհաննիսյանի, 1808:

Այս թվին տպագրված լինելը կասկածելի է: Լույս է տեսել 1806-ին (տես № 89): Զարբհանալյանի մատենագիտության մեջ հավանաբար հայկական ԽԽԾԵ թվականի փոխարեն սխալմամբ տպագրվել է ԽՄԾԷ:

Ձ Մատ. 16

117. Ներսէս Շնորհալի:

Ներբող սրբոց հրեշտակապետաց և ամենայն երկնային ոյսրաց: Կ. Պոլիս, տպ. Պողոս Հովհաննիսյանի (Արապյան), 1808. 79 էջ: Շարվ. $7,5 \times 12$ սմ:

Ղազիկյանը գրում է, թե այս հրատարակությունը հարևանում է նախորդ՝ 1782 թվի տպագրությանը՝ Էջմիածնի Քեմարանի գրադարանում պահված որինակի թվականի սկզբի 1 թիվը տպագիր է, իսկ 808 թվերը՝ ձեռագրով են:

ԷՃԳ 517

Ձ Մատ. 496: Ղ. 2. 261: Թ 70

118. Տէր Յարութիւնեան Մեսրոպ:

Քերականութիւն համառօտ, պարզաբանութեամբ յաշխարհաբան լեզուէ ի գրաբան հետպիտէ յառաջացուցեալ ի դիւրութիւն ուսանողաց: Կ. Պոլիս, «Ի տպ. ս. Աստուածածնի ի Մայր Դպրատան», 1808. Ժ, 374 էջ: Շարվ. $9,3 \times 16$ սմ:

ՀԳ 1223, Մ, ՄԼԳ

Թ 64

1 8 0 9

119. Աւգերեան Մկրտիչ:

Բարի խորհուրդներ ամմէն օրուան համար, մէկ ամսու վրայ շինած: ...Յաւելաւ թարգմանութիւն այլապգերէն ի Վ. Պետրոս վարդապետէ Աւգերեան (Հայ. և հայատառ թուրք.): Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1809. 143 էջ: Շարվ. $5,6 \times 10,5$ սմ:

Հայատառ-թուրքերենն սկսվում է 69 էջից, նոր տիտղոսաթերթով՝ «էյի ֆիհրլէր հէր պիւր կիւն իշին պիւր այտա» վերնագրով:

ՀԳ 3083, Մ

Ձ Մատ. 104—105: Ղ. 1. 258

120.* Խորհրդատետր սրբոյ պատարագին Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1809. 20 էջ:

Ձ Մատ. 279: Ղ. 1. 1165—1166

121.* Խորհրդատետր սրբոյ պատարագին Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1809. 80 էջ:

Ղ. 1. 1166

122. Սաղմոս Ա կանոն: Հեգերէն բաժանեալ ի պէտս մանկանց: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1809. 52 էջ: Շարվ. $8 \times 14,2$ սմ:

ՀԳ 3546

Ղ. 1. 1546

123. Օղույլուգեան Ղուկաս:

Ուսումնականութիւն նաւուղղութեան. Յերիս գիրս բաժանեալ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1809. 286 + 184 էջ: Շարվ. $11,5 \times 19$ սմ: (Վերջում ԺԵ գծագրական տախտակներ):

Տպակից է նոր անվանաթերթով ու ինքնուրույն էջակալութեամբ սկսվող «Գիրք աղիւսակաց. Յորում բովանդակին նշանակալի հասարակ թուոց. ծոցոց. համածոցոց շօշափողաց. և աղիւսակա հոլմագծից. աստիճանաց տարբերութեան լայնութեան. միջօրէական մասանց. բնական ծոցոց. և հատանողաց առանց շառափղի. գիտի լայնութեան ի ձեռն կրկին բարձրութեանց արեգական. և գիտի խոտորման արեգական: Ի պէտս նաւուղղութեան ևս և այլևայլ գիտութեանց: 1809, ի Վենետիկ, ի վանս Սրբոյն Ղազարու:

ՀԳ 1283, Մ, ԳԱԹ Ապատյանի ֆ., ԷՃԳ
Ձ Մատ. 21 («Աղիւսակք»), 493 («Ուսումնականութիւն նաւուղղութեան»):

124.* Օրացոյց (կապմ. Մատթ. Մաղաքյան): Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1809:

Ձ Մատ. 722: Յուլ. Վենետ. Մխիթ. 73

125.* Յովսէփ Գեղեցիկ: Տրիեստ, տպ. Մխիթարյան, 1809:

Թ 148

126.* Սուրբ Աւետարան տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Համառօտ ժամանակագրութեամբ վարուց Քրիստոսի. Ըստ շարակարգութեան Կոռնելիոսի Ալապիղեայ: Ի Թրեստ, յամի տեառն 1809 և ի թուին Հայոց ՌՄԺՁ. Ի տպարանի հարց Մխիթարեանց: Արտունու-

6. C.1. n.1. 9.9. n.1. d.1. C.1.

Լ՝ իսկապատիւ իրաքն Տէն Հայր Առեւտար Աջակցութեան
արամականացոյ . ի միաբանութեամբն ազատի' Տէն
միտիթադայ մեծի Աբգար :

Տպագրեալ հրամանաւ Վերյարդոյ Տ՛՛ Տ՛՛
 Ետեփաննոսի Ա՛ջոնց՝ Ա՛բելայի , և
 Ա՛նուպատի Ա՛բհեդիոկոսոսի :

T. A. L. '66 L. S. P. U.

* 4.2% OF URBAN & RURAL POP.

Subject: Computer Organization and Design Date: 10/01/2023

1. $\frac{1}{2} \frac{d}{dt} \int_{\mathbb{R}^n} |u|^2 dx = \int_{\mathbb{R}^n} u \Delta u dx = - \int_{\mathbb{R}^n} |\nabla u|^2 dx \leq 0$
 2. $\frac{1}{2} \frac{d}{dt} \int_{\mathbb{R}^n} |u|^2 dx = \int_{\mathbb{R}^n} u \Delta u dx = - \int_{\mathbb{R}^n} |\nabla u|^2 dx \leq 0$

2 Wm., 77

Printed by G. W. Johnson, my. Wilmington 'Delphi, 1802.

64

26 **! negative band:**

Հայաստան, Յարսացի տեղագրության: Յորինեայ նախ ի
 Կառլիանս Բարսառ ի Երեւոն Մարմնաւելայ գաղղիացւոյ և անտի
 Կառլիանս ի Բարսառ Կառլիանսիացւոց, յորմէ և անդրաձեայ եղև
 Կառլիանս Բարսառ ի վերապատուելի տեաոն Պետրոս վարդապետ
 Պոլիանս Երեւոնայ Կառլիանս Բարսառ Բարսառի: Մադրաս, տպ.
 Կառլիանս Երեւոնայ Կառլիանս Կիրապետու, 1809: ԻԲ, 285 էջ: Շարվ.

Երբ որ հարում գնանք— շիրտառակարանն վերնագրով առաջա-
նում է մասնագրան խառնուրդ ոգացող Լամուել, Մկրտիչ Մուրադ-
յան և մյուս թյուրեք է ալիս զրթի թարգմանության, տպագրության
հանգամանքներ, ծախսերի մասին (էջ Գ—Զ), Ալեուհետև թարգմա-
նության առաջադան է. «Առ քարեմիտ վերծանողս» վեր-
նագրով, որ խառնում է թարգմանության արվեստի և զրթի ոգուա-
նագրության մասին, 282—284 էջերում դարձյալ՝ «Առ քարեմիտ
վերծանողս» վերջաբան, որ արժեքավոր տեղեկություններ է
տրամադրում հեղինակի տպագրության և Մադրասի տպարանի մա-
սին։

ՀԳ 742, Մ, ԳԼԹ Ազատյանի ֆ., ԷՃԳ, ՄԼԳ, ԹՀԳ
 և Մատ. 415—416: Ղ. 1. 1918, 1920: Թ 173: ԳԼ 232

129. Թանգարան բարեպարզ կամ Հաւաքումն ցոտարճալի և
շաղկապաւ լաթոյաւիսն պատմութեանց: Թարգմանեալ յիտալո-
ման լեզուէ ի հայկական բարբառ աշխատատիրութեամբ Պետրոս
Փաթկապետի Պատնապեան Կարենցոյ աշակերտին Բրօքալիտնոյ:
Հաւ. 12: Մատրատ, տպ. Սարգիս Շատուր Աղապաղանդ, 1809. Լ.
176 էջ.

Q. Mann, 2005: 91, 1, 725–726; 69–174; 91–232

136. Թանգաթան քարեպարոյ կամ Հասարակուն զուարճալի և
Զուարճալի քարեպարոյն պատմութեանց: Թարգմանիտոյ յիտալական

131. Նոր տետրակ այբուբենական: Վայելուչ կարգու դասաւորեալ և պէսպէս իրօք ճոխացուցեալ ի յուսումն մանկանց մերայնէից: Մադրաս, տպ. Սարգիս Ծատուր Աղաւալյանցի, 1809. 152 էջ: Շարվ. $9,5 \times 14,5$ սմ: (Տիտղթ. առաջ փորագիր պատկեր հետևյալ մակագրութեամբ. «Նկար իսկապէս ձևով փորագրի տոհմ Աղաւալեանն Սարգիս Ծատուրի. 1809»):

138—152 կըերում՝ «Կերութիւն Բրիտոնէական»:

ՊԹ 361

Ղ. 1. 134

1 8 1 0

132. Ագոնց Ստեփանոս (Գիւվեր):

Պատմութիւն կենաց և վարուց տեառն Մխիթարայ Սեբաստացւոյ րաբունապետի և աբբայի: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1810. ԺԵ, 336 էջ: Շարվ. $7,7 \times 15$ սմ:

ՀԳ 1266, Մ, ԳԱԹ, ԷՃԳ, ԼՀԳ

Ձ Մատ. 564: Ղ. 1. 18

133. Աւգերեան Մկրտիչ:

Բանաստեղծութիւն չորս ետքերնուս վրայ: ...Գրաբառէն ետև աշխարհաբառ ուսկօրէն գրած՝ ամմէն մարդու պէտք ըլլալուն համար. և դպրատան տղոց՝ բազդատութեամբ վարժելու ի գրոց լեզու: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1810. 136 էջ: Շարվ. 7×12 սմ:

Ինչպէս տիտղոսաթերթից է երևում՝ այս շափածո ստեղծագործութիւնը գրվել է նախ՝ գրաբար (տես հաջորդ նակարագրութիւնը) և ապա թարգմանվել է աշխարհաբար: Գրաբար և աշխարհաբար բնագրերը մեծ մասամբ կադմված են միասին: Հանդիպում են նաև առանձին կադմերով:

ՀԳ 2639, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ.

Ձ Մատ. 157: Ղ. 1. 257

134. Աւգերեան Մկրտիչ:

Դիմառնութիւն չորից վերջնոց: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1810. 136 էջ: Շարվ. 7×12 սմ:

Տես նախորդ նկարագրութեան ծանոթագրութիւնը:

ՀԳ 3865

Ձ Մատ. 157: Ղ. 1. 257

135. Աւգերեան Մկրտիչ:

Դեղ կենաց, որ և է հոգևոր բժշկարան: Յօրինեալ ի Հ. Մկրտիչ

վ. Աւգերեան... ի լեզու Կոստանդնուպօլսոյ, յամի 1808—ՌՄԾԷ, ի խնդրոյ հոգեսէր պարօն Գեորգեայ Օղուլլուխեան եղբօր գիտնական Յովակիմ բժշկի: Վենետիկ, Ս. Ղազար. 1810. Ե, 319 էջ: Շարվ. $7 \times 13,5$ սմ:

ՀԳ 1465, Մ, ԳԱԹ

Չ Մատ. 156: Ղ. 1. 257—258

136. Աւգերեան Մկրտիչ:

Լիակատար վարք և վկայաբանութիւն սրբոց, որք կան ի հին տօնացուցի Եկեղեցւոյ Հայաստանեայց: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1810. 1167 էջ: Շարվ. $16 \times 28,5$ սմ:

ՀԳ 1685, Մ, ԼՀԳ

Ղ. 1. 259—260

137. Աւգերեան Մկրտիչ:

Լիակատար վարք և վկայաբանութիւն սրբոց, որք կան ի հին տօնացուցի Եկեղեցւոյ Հայաստանեայց: ...Հատոր ապայից (հտ. Ա): Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1810. 640 էջ: Շարվ. $7,6 \times 14$ սմ:

Տասներկուհատորյա այս աշխատութիւնը լույս է տեսել 1810—1815 թթ.: Նախաձեռնին ԺԱ հատորի վերնագիրն է «Լուսմն լիակատար վարուց» (տես № 208), իսկ վերջին ԺԲ հատորի վերնագիրը՝ «Մնացորդ վարուց սրբոց արտաբոյ տօնացուցին մերոյ» (տես № 223):

ՀԳ 1065, Մ, ԷՃԳ, ԼՀԳ

Չ Մատ. 648: Ղ. 1. 258

138. Աւգերեան Մկրտիչ:

Քրիստոնէական վարդապետութիւն ոտանաւորեայ առ հեշտին մտառութիւն համբակաց, ևս առաւել մանկանց դպրատան Լուսաւորչի: ...Ի խնդրոյ պարօն Մխիթարայ Ծաղիկեան, ի մեծն Պօլիս, յամի 1805—ՌՄԾԴ: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1810. 48 էջ: Շարվ. 8×13 սմ:

ԳԱԹ Ազատյանի ֆ. 7986

Չ Մատ. 718: Ղ. 1. 258

139. Աւետիքեան Գաբրիէլ:

Մտածութիւն ի վերայ եօթն գլխաւոր ցաւոց սրբոյ Աստուածածնին: Արարեայ ի յորդորումն բարեպաշտից՝ ի բարբառ գրոց և յաշխարհաբառ: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1810. ԺԶ, 122 էջ: Շարվ. $5,8 \times 11,3$ սմ:

ՀԳ 2895, Մ, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ.

Չ Մատ. 439—440: Ղ. 1. 284

140.* Համառօտ կերպ խօսակցութեան հաւատարիմ հոգւոյ, որ է խորհրդաւոր հարսն Քրիստոսի ընդ հոգևոր փեսային իւրոյ Քրիստոսի: Վենետիկ, 1810:

Ղ. 1. 1447

141. Մխիթար Սեբաստացի:

Խոկումն վարուց: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1810: Շարվ. 5×10 սմ:

Տպակից է հեղինակի «Չայն Քրիստոսի և հաւատացեալ հոգւոյն» գրքին (տես հաջորդ նկարագրութիւնը):

ՀԳ 3085

Ձ Մատ. 263—264: Ղ. 1. 2003, 2011

142. Մխիթար Սեբաստացի:

Չայն Քրիստոսի և հաւատացեալ հոգւոյն: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1810. 106 էջ: Շարվ. 5×10 սմ.

Տպակից է հեղինակի «Խոկումն վարուց» գրքին (տես նախորդ նկարագրութիւնը):

ՀԳ 3085

Ձ Մատ. 365: Ղ. 1. 2003

143. Ներսէս Շնորհալի:

Հաւատով խոստովանիմ: Աղօթք տեառն Ներսիսի Հայոց կաթողիկոսի: Վեցլեզուեան. Հայ., Տաճկ., Յուն., Լատ., Իտալ., Փաղղ. Preces sancti Nierses, Armeniorum Patriarchae. Turcice, Graece, Latine, Italice et Gallice redditae. Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1810. 80 էջ: Շարվ. 4,3×7,3 սմ:

Ըստ Ղազիկյանի նկարագրութեան այս հրատարակութեան վերջում (81—128 էջ) քառալեզու հավելված է՝ Տրանսիլվանիայի հայոց բարբառով, գերմաներեն, հունգարերեն և սերբերեն: Մեզ հանդիպած միակ օրինակը այդ հավելվածը չունի:

ՀԳ 2670

Ձ Մատ. 342: Ղ. 2. 259

144.* Պսակ Քրիստոսի: Թարգմ. իտալերէնէ Ղուկաս Օղուլլուխեան: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1810. 80 էջ:

Ձ Մատ. 585: Յուլց. Վենետ. Մխիթ. 56

145. Պրոնեան Սահակ Բերիացի:

Եռանկիւնաչափութիւն. Բովանդակեալ յերկուս գիրս՝ ի մակարդակ և ի գնտական եռանկիւնաչափութիւնս: Յաւելուած՝ յաղագս Փալիլեոսեան և Անգղիական գործեաց, որ ասի կարկին համեմատու-

թեան: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1810, նոյեմբ. 5: 4 չհ., 104, 2 չհ. + 63 էջ: Շարվ. $13,5 \times 18,5$ սմ: (Վերջում 2 մեծադիր թերթ գծագրեր):

ՀԳ 3023, Մ, ԷՃԳ

Ձ Մատ. 174—175

146. Ստեփանեան Յակոբ:

Տեսարան աշխարհի, բովանդակիչ բնական և բարոյական գիտութեանց: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1810. 452 էջ: Շարվ. $7,3 \times 14$ սմ:

Բ ո Վ ա ն դ. — էջ 3—9-ը՝ Յառաջարան. — 11—82՝ Մասն առաջին, ...ի վերայ լոկ գոյաւորաց կամ անզգայից ընդհանրապէս. — 83—320՝ Մասն երկրորդ. ...ի վերայ կենդանեաց ընդհանրապէս և յազգս կարգի երեւոյ ի նոսա. — 321—439՝ Մասն երրորդ. ...ի վերայ մարդոյ և նախ ի վերայ կաղմութեան մարմնոյ նորա. — 439—443՝ Վերջարանութիւն. — 444՝ Յիշատակարան. — 445—446՝ Ցանկ գլխակարգութեանց և ճառից գրոցս. — 447—452՝ Ցանկ գլխաւոր նիւթոց և բանից տեսարանիս (այբբենական Դառարկայական ցանկ):

ՀԳ 2974, Մ, ԷՃԳ

Ձ Մատ. 666—667

147. Ցանկ ընդհանուր գրոց տպագրելոց ի Վենետիկ յաշակերտաց ամենապատիւ տեառն Մխիթարայ մեծի աբբայի ըստ կարգի այբուբենից՝ համառօտ բացատրութեամբ իւրաքանչիւր գրոց: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1810. 35 էջ: Շարվ. 6×12 սմ:

ՀԳ 2063

148.* Օրացոյց (կապմ. խաչ. Սյուրմեյան): Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1810:

Ձ Մատ. 722: Ցուց. Վենետ. Մխիթ. 73

149. Աւգերեան Ստ.

Սուրբ Աստուածածինին մեօհրասէրի վարքը: Եապըտը թիւրք տիւրնտէ Ս. Վ. Ա. Ե. տան (Հայատառ թուրք.): Տրիեստ, տպ. Մխիթարյան, 1810. 62 էջ: Շարվ. $7,5 \times 13,5$ սմ:

Հեղինակի անվան սկզբնատառերը բացել ենք ըստ Վիեննայի Մխիթարյանների ցուցակի:

ՀԳ հայատառ թուրք. 141, ԳԱԹ ապատյանի ֆ. Ցուց. Վիեն. Մխիթ. 69

150. Պիլլուարտ Կառոլոս Հռենատոս:

Բովանդակութիւն բովանդակութեան ս. Թովմայի կամ Համառօտութիւն աստուածաբանութեան: ...Թարգմանեալ ի յատին բար-

բառոյ ի մերս... Աստուածատրոյ վ. Բաբիկեան Ջուղայեցոյ: Հտ. Ա: Տրիեստ, տպ. Մխիթարյան, 1810. Ը, 406, 1 չհ. էջ: Շարվ. 14,2×20,2 սմ:

ՀԳ 1894, Մ, ԳԱԹ Ալատյանի ֆ., ԷՃԳ, ՄԼԳ
Չ Մատ. 116

151. Պիլլուարտ Կառոյոս Հռենատոս:

Բովանդակութիւն բովանդակութեան ս. Թովմայի կամ Համառոտութիւն աստուածաբանութեան: ...Թարգմանեալ ի լատին բարբառոյ ի մերս... Աստուածատրոյ վ. Բաբիկեան Ջուղայեցոյ: Հտ. Բ: Տրիեստ, տպ. Մխիթարյան, 1810. 568, 1 չհ. էջ: Շարվ. 14,2×20,2 սմ.

Գ Հատորը լույս է տեսել 1813 թ. (տես № 201):

ՀԳ 1286, Մ, ԳԱԹ Ալատյանի ֆ., ՄԼԳ
Չ Մատ. 116

152. Գործք առաքելոց. Թուղթք Պողոսի. Կաթուղիկեայց. Յայտնութիւն Յովհաննու: Կ. Պոլիս, «Ի տպ. ս. Աստուածածնի» (Մայր Դպրատան), 1810, ապրիլի 6. 432 էջ: Շարվ. 7,2×14,2 սմ:

ՀԳ 4685

153. Եփրեմ Խուրի Ասորի:

Գիրք աղօթից: Կ. Պոլիս, տպ. Պողոս Հովհաննիսյանի (Արապյան), 1810, փետրվար. 111 էջ: Շարվ. 7×11,8 սմ:

Մ 12201

Շ «ԲՄ» 1960, № 5, էջ 522

154.* Ներսէս Շնորհալի:

Ողբ Եղեսեայ քաղաքի. Վայելչահիւս չափաբանութեամբ՝ սրբոյն Ներսէսի Շնորհալոյ Հայոց կաթուղիկոսի Կալայեցոյ: Վիպասանութիւն Հայոց չափեայ ոտիւք տեառն Վահրամայ մեծի Վարդապետի: Ներբողեան առ սուրբն Ներսէս Շնորհալին, ասացեայ տեառն Ներսէսի Լամբրոնացոյ, ոտանաւոր հեգմամբ յանգեալ: Չգուշաւոր քըննութեամբ ուղղագրեալ՝ բաղդատութեամբ ձեռագիր օրինակաց: Յընտրութեան ի հայրապետութիւն ամենայն Հայոց՝ տեառն Եփրեմի արքեպիսկոպոսի, առաջնորդին Հայոց Ռուսաստանու: Յամի տեառն 1810, և ի թուին Հայոց 1259. ի մայիսի 20: Արդեամբք և ծախիւք

պարոն Սարգիս Ծատուր Աղավալեանց կոչեցելոյն, և ի նորին տպարանի որ ի Մադրաս:

Ձ Մատ. 525: Ղ. 2. 252: Թ 174: ԳԼ 232

155.* Վահրամ Բաբունի (Վարդապետ Եղեսացի):

Ուտանաւոր պատմութիւն Ռուբինեանց: Մադրաս, 1810:

Այսպիսի առանձին հրատարակութիւն չենէլր կատկածելի է. Սահականաբար Վահրամ Վարդապետի «Վիպասանութիւն Հայոց չափեալ ոտիւմ» աշխատութիւնն է, որ լոյս է տեսել Շնորհալու «Ողբ եղեսակ» քաղաքի հետ (տես նախորդ նկարագրութիւնը):

Ձ Մատ. 636

156. Գրիգոր Նարեկացի:

Մաղթանք գիշերայինք. ասացեալ սրբոյ հորն մերոյ Գրիգորի Նարեկացւոյ: Ի լոյս ածեալ աշխատասիրութեամբ Յովսէփ ս. Յոհաննիսեանէ...: Բ տիտղթ. Молитва против ночных ужасов. Сочиненная Григорием Нарекекским в лето Господня 700 года. Тщанием а. Иосифа Иоаннесова. С дозволения С. Петербургского Цензурного комитета. Санктпетербург, в Морской типографии, 1810 года. Սանկտ-Պետերբուրգ, 1810. 3 երկայուն էջ: Շարվ. 11×17 սմ:

ՀԳ Լեո 474

1 8 1 1

157. Աւգերեան Մկրտիչ:

Լիակատար վարք և վկայաբանութիւն սրբոց, որք կան ի հին տօնացուցի եկեղեցւոյ Հայաստանեայց: ...Հտ. Բ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1811. 568 էջ: Շարվ. 7,6×14 սմ: (Օրինակներից շատերի վերջում կան 5-ական ներդիր պատկերներ):

Տես № 137 նկարագրության ծանոթագրութիւնը:

ՀԳ 1066, Մ, ԷՃԳ, ԼՀԳ

Ձ Մատ. 648: Ղ. 1. 258

158. Աւետիքեան Գաբրիէլ:

Մեկնութիւն չորեքտասան թղթոց երանելոյն Պօղոսի առաքե-

յոյ: ...Յերրեակ հատորս բաժանեալ: Հտ. Բ: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1811. Ը. 918 էջ: Շարվ. $12,2 \times 19,5$ սմ:

ՀԳ 1462, Մ, ԷՃԳ, ՄԼԳ
Ղ. 1. 283—284

159.* Ներսէս Շնորհալի:

Հաւատով խոստովանիմ: Աղօթք տեառն Ներսիսի Հայոց կաթողիկոսի: Վեցյեպուեան. Հայերէն, Առտեպցնակ, Լատիներէն, Հունկարերէն. Ռացերէն, Գերմաներէն: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1811:

Ձ Մատ. 342: Ղ. 2. 259

160.* Ներսէս Շնորհալի:

Հաւատով խոստովանիմ: Աղօթք տեառն Ներսիսի Հայոց կաթողիկոսի: Տասնյեպուեան. Հայերէն գրաբառ, Տաճկերէն՝ հայկական տառերով, Յունարէն աշխարհաբառ, Լատիներէն, Իտալերէն, Գաղղիարէն. Հայերէն աշխարհաբառ Դրանսիականիոյ, Գերմաներէն, Հունգարերէն. Սերվիաներէն: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1811:

Ձ Մատ. 342—343

161. Չամչեան Միքայէլ:

Խրախճան պատմութեան Հայոց: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1811. 6 չհ., 494 էջ: Շարվ. $10,5 \times 17,7$ սմ:

ՀԳ 680, Մ, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ., ԷՃԳ, ՄԼԳ, ԼՀԳ, ԹՀԳ
Ձ Մատ. 283—284

162.* Օրացոյց (կապմ. Խաչ. Սյուրմեյյան): Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1811:

Ձ. Մատ. 722: Ցուց. Վենետ. Մխիթ. 73

163.* Կանոնական կոնդակ հարսանեաց, յորում աւանդին 29 կանոն բարեկարգութեան: Կ. Պոլիս, տպ. «Ս. Աստուածածնի» (Մայր Դպրատան), 1811. 19 էջ:

Ձ Մատ. 291—292: Ղ. 1. 1239—1240

164.* Կրթութիւն քրիստոնէական վարդապետութեան: Յօրինեցեալ յումեմնէ բանասիրէ: Կ. Պոլիս, 1811:

Ձ Մատ. 719

165.* Նոր տետրակ այբուբենական, վայելու, կարգաւ դասա-
ւորեալ և պէսպէս իրօք ճոխացուցեալ, ի տւսումն մանկանց մերապ-
նէից: Հարիւր երեսուն և եօթներորդ հայրապետութեան արժողոյն
սրբոյ Էջմիածնի, տեառն Եփրեմ Հայոց կաթուղիկոսի: Արդեամբք և
ծախիւք Ջնթում Աւետեանի: Կալկաթա, տպ. Ավետ Ջնթումյանի.
1811:

Չ Մատ. 28: Ղ. 1. 134—135: Թ 174: ԳԼ 232

166.* Տասն պատգամք: Կալկաթա, տպ. Ավետ Ջնթումյանի.
1811:

Թ 174: ԳԼ 232:

167. Պլատոն (Միտրօպոլիտ Մոսկովու):

Речи Его императорскому величеству, Благочестивейшему
Государю императору, Александру Павловичу, самодерж-
цу всероссийскому, при совершении августейшего коронава-
ния и священного миропомазания, говоренные преосвященным
Платоном, митрополитом Московским. Переложил с Росси-
йского на Армянский язык архидиакон Иосиф Иоаннесов. В
Санктпетербурге, В типографии Иос. Иоаннесова, 1811 года.
Բ. տիտղթ. Քարոպք նորին կայսերականի մեծութեան, ամենաբարե-
պաշտ թագաւորի և կայսեր Ալէքսանդր Պաւլովիչ ինքնակալին ամե-
նայն Ռուսաց: Ի ժամ կատարունական օգոստափառ թագադրու-
թեան և սրբապան օծման: Ասացեալք ի սրբապան Պլատօն Միտրօ-
պօլիտէ Մոսկովու: Թարգմանեալ ի Հայկական բարբառ Յովսէփ ս.
Յօհաննիսեանէ (ռուս. և հայ.): Ս. Պետերբուրգ, տպ. Հովսէփ Հով-
հաննիսյանի, 1811. 6 չի., 10 էջ: Շարվ. 4,6 X 19,5 սմ:

Ցարին ուղղած բնծայականում թարգմանիչ: Ա. Հովհաննիսյանը
գրում է. «Դաստիարակեալ գուրզ հեթ օրհնեալ Դրոշակի շէքոյ. ուր
աղագաւ նուիրեցի գրուոր կեանս իմ ի սոյն պաշտօն սակս սերելի
հայրենակցաց իմոց. նախ պատրաստելով զհարկաւոր և զպիտանացու
գրեանս, այսինքն Տետրակ այբուբենից. Քերականութիւն և ճիշտ
գիրք Հայոց, Ռուսաց և Հացիական լեզուօք. (Ընդ այլ պիտանի թարգ-
մանութեանց), զի նօքօք գիրաւ ուսանիլ կարացեն համբակքն.
բայց առ ի լոյս ածել զնոսա կարօտանայր տպարանի և մեծի ծա-
խուց, մինչև բազում աշխատակրօթեամբ կարացի հիմնաւորել զայս-
պիսի դժուարին գործ, յուսալով՝ գուցէ թէ ի Ռուսաց ևս գտանիցին
այնպիսի անձինք, որք կամիցին ուսանիլ զլեզուն Հայոց»:

Մ ռուսական ֆ. 6835

168. Աւգերեան Մկրտիչ:

Բան գործնական որ է միայն խնդրելին ամենայն բանաւորի, և գործ բանական: (Չափածո): Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1812. 216 էջ: Շարվ. $5,7 \times 11,5$ սմ:

ՀԳ 1708, ԷՃԳ

Ձ Մատ. 81: Ղ. 1. 260

169. Աւգերեան Մկրտիչ:

Լիակատար վարք և վկայաբանութիւն սրբոց որք կան ի հին տօնացուցի եկեղեցւոյ Հայաստանեայց: ...Հտ. Գ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1812. 526 էջ: Շարվ. $7,6 \times 14$ սմ: (Օրինակներից շատերի վերջում կա 3-ական ներդիր պատկեր):

ՏԼս Ռ 137 նկարագրության ծանոթագրութիւնը:

ՀԳ 1067, Մ, ԼՀԳ

Ձ Մատ. 648: Ղ. 1. 258

170. Աւգերեան Յարութիւն:

Dictionnaire abrégé Français—Arménien. Par M. Pascal Aucher... Tom premier. Բ տիտղթ. Բառարան համառօտ ի գաղղիականէ ի հայ: Աշխատասիրութեամբ տեառն Յարութիւն վ. Աւգերեան Անկիրացւոյ... Հատոր առաջին: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1812. 570 էջ: Շարվ. $10,2 \times 18,3$ սմ:

Այս բառարանի Բ հատորը որ է՝ «Բառարան համառօտ ի հայկ. ի գաղղիական» լույս է տեսել 1817 թ. (տես Ռ 270):

Մ 990, ՄԼԳ, ԼՀԳ

Ձ Մատ. 95—96: Ղ. 1. 261

171. Աւետիքեան Գաբրիէլ:

Մեկնութիւն չորեքտասան թղթոց երանելոյն Պօղոսի առաքելոյ: ...Յերրեակ հատորս բաժանեալ: Հտ. Գ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1812. 703 էջ: Շարվ. $12,2 \times 19,5$ սմ:

ՀԳ 1464, Մ, ԳԱԹ Ավատյանի ֆ., ԷՃԳ, ՄԼԳ
Ղ. 1. 283—284

172. Բուրվառ աղօթից. Հատրնաիր հաւաքեալ ի բանից սրբոց և հոգեկիր արանց, առ ի կարևոր պէտս աղօթասիրաց, տպագրեալ

յառձեռն դիրութիւն ամենեցուն: Վենետիկ. Ս. Ղազար. 1812. 264 էջ: Շարվ. 5,2×9,5 սմ:

Մ 28771

Զ Մատ. 120: Ղ. 1. 355

173. Գիսաւոր աստղ կամ Պատմութիւն գիսաւոր աստղերու: Աղէկ ճանչնալու համար ան գիսաւորը որ երևցաւ 1811-ին: Աշխատասիրված է մէկէ մը ի Միխիթարեան միաբանից: Վենետիկ. Ս. Ղազար, 1812. 128 էջ: Շարվ. 6,8 × 11,8 սմ:

Հեղինակը գրքում չի նշված: Ըստ Զարթուստիյանի և Ղազարեանի՝ Գրիգոր Գապարանյանի աշխատութիւնն է:

ՀԳ 2095, Մ. ԳԱԹ Լգատյանի ֆ.

Զ Մատ. 130: Ղ. 1. 407

174.* Ընտրութիւն աստուածաբանից վասն ճառին Յովհաննու Օձնեցւոյ Ընդդէմ երեսութականաց (Լատին., իտալ. և հայ. լեզուներով): Վենետիկ. Ս. Ղազար, 1812:

Զ Մատ. 466

175. Լիգորեան Ալփոնսոս:

Գանձարան շնորհաց ամենասուրբ կուսին. բաժանեալ յերկուս գիրս: Յօրինեալ յԱլփոնսոսէ եպիսկոպոսէ Լիգորեան: Թարգմանեալ տեառն Հ. Յովսէփայ վերականգու վարդապետի Պաղտասարեան Տրգրանակերտցւոյ: Վենետիկ. Ս. Ղազար, 1812. Ե. 518 էջ: Շարվ. 7,4×13,8 սմ:

ՀԳ 1620, Մ. ԹՀԳ

Զ Մատ. 126: Ղ. 1. 1078

176. Ներսէս Լամբրոնացի:

Ատենաբանութիւն սրբոյն Ներսիսի Լամբրոնացւոյ: Թարգմանեալ ըստ ընտիր օրինակաց յիտալական բարբառ ի Յարութիւն վ. Աւգերեան Անկիրացւոյ ...և տպագրեալ ի կրկին բարբառ՝ յանդերձ իտալական ծանօթութեամբք: Բ տիպոթ. Orazione Sinodale di s. Nierses Lampronense ...recata in lingua Italiana dall' Armena, ed illustrata con annotazioni dal P. Pasquale Aucher (հայ. և իտալ.): Վենետիկ. Ս. Ղազար, 1812. 15, 190 էջ: Շարվ. 7,8×14,5 սմ:

ՀԳ 3946, Մ

Զ Մատ. 61: Ղ. 2. 213—214

177.* Ներսէս Շնորհալի:

Հաւատով խոստովանիմ. Աղօթք տեառն Ներսիսի Հայոց կաթողիկոսի: Տասն լեզուեան: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1812:

Ըստ Զարբհանալյանի տասնլեզվյան հրատարակութիւնը եղել է 1811 թ. (տես № 160):

Ղ. 2. 259

178. Չամչեան Միքայէլ:

Կիւլպարի թէվարիխ: Հայ միլլէթինէ սոայիր հիքեայէլէր իլէ տօնանմիշ: Չամչեան հայր Միքայէլ վարդապետին դայրէթի իլէ (Խրախճան պատմութեան հայոց, հայատառ թուրք.): Վենետիկ, տպ. «Մխիթար Աբբանըն մանասթըրընտա», 1812. Ե, 500 էջ: Շարվ. 10,2×17,5 սմ:

ՀԳ հայատառ թուրք. 283, Մ, ԼՀԳ

179.* Օրացոյց (կապմ. Խաչ. Սյուրմեյան): Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1812:

Չ Մատ. 722: Յուց. Վենետ. Մխիթ. 73

180. Աբրահամըն քուրպանը: Եսպըլտը պիր արիֆտէն վէ քէնտի հարճի իլէ պասմա օլունտու (Հայատառ թուրք.): Վիեննա («Պէչ»), տպ. Մխիթարյան, 1812. 46 էջ: Շարվ. 6,7×12 սմ:

Հայատառ թուրքերէն պիես: Սրան տպակից են երեք այլ պիես՝ յուրաքանչյուրն առանձին տիղոսաթերթով և էջակալությամբ (տես հաջորդ երեք նկարագրութիւնները):

Մ 1072

181. Պէտուլիա շէիրինին Յուդիթ մարիֆէթիյէ խէլաս օլմասը: Եսպըլտը պիր արիֆտէն, վէ քէնտի հարճի իլէ պասմա օլունտու (Հայատառ թուրք.): Վիեննա («Պէչ»), տպ. Մխիթարյան, 1812. 50 էջ: Շարվ. 6,7×12 սմ:

Տես նախորդ նկարագրության ծանոթագրութիւնը:

Մ 1072

182. Հալիի ատա: Պասմա օլունտու Էնկիւրլի Ավքերեան հաճի Քէորգուն րիճասը վէ խարճը իլէ (Հայատառ թուրք.): Վիեննա («Պէչ»), տպ. Մխիթարյան, 1812. 35 էջ: Շարվ. 6,7×12 սմ:

Տես № 180 նկարագրության ծանոթագրութիւնը:

Մ 1072

183. Իշ պու Թէմիսթօլէ հիքեայէթի սլէ մերաթիպիհի: Հերքեսէ էյլէնճէ, վէ թերպիյէյէ միւճիպ: պիր նաքլ օլմաղլէ, Էիլի մա-

Չամչյանի «Խրախճան պատմութեան Հայոց» աշխատության սկզբի պատկերը: Խորհրդանշում է արդարություն, արիություն, զիտություն, վաճառականություն և այլն:

քիֆտէ պիրիսի վէսաթաթիյէ թիրքճէյէ կէօյա թերճիւմէ օյունտի: Վէ
էնկիրլի Ավքերեան հաճի Գեորգուն րէճասի վէ հարճի իլէ պասմա
օյունտու (Հայատառ թուրք.): Վիեննա («Պէչ»), տպ. Մխիթար-
յան, 1812. 116 էջ: Շարվ. 6,7×12 սմ:

ՏԼս N 180 նկարագրության ծանոթագրությունը:

Մ 1072

184. Վարք ամենասուրբ կուսին Մեթիամու Աստուածածնի:
...Թարգմանեալ յիտալականէ ի հայ բարբառ յաշակերտաց բարեյի-
շատակ տեառն Մխիթարայ Աբբայի: Վիեննա, «Ի Մխիթարեան տպա-
րանի կայսրարքայական արտօնութեամբ», 1812. Է, 230 էջ: Շարվ.
7,5×14 սմ:

ՀԳ 3791, ԷՃԳ

Ձ Մատ. 646: Թ 149: ԳԼ 198

185. Բելլօդ Մ.

Փորձառութիւն Հայկական լեզուին: Essai sur la langue Ar-
menienne. Par M. Bellaud, docteur en médecine. A Paris, de
l'Imprimerie Impériale. (Փարիզ, Կայսերական տպարան), 1812,
VIII, 96 էջ: Շարվ. 9,5×16 սմ:

ՀԳ 1111, Մ, ԳԱԹ Չոպանյանի ֆ.

Ձ Մատ. 706: Ղ. 1. 334: Թ 151

186.* Բացայայտութիւն մտաց Հրաւեր սիրոյ տեստրակին, ի բա-
նից սրբոց ուղղափառ վարդապետաց: Կ. Պոլիս, տպ. «Ս. Աստուա-
ծածնի պատրիարքանիստ Մայր եկեղեցւոյ», 1812, մարտի 20:

*Մեր տեղեկությունը ըստ Զարրհանայլյանի է, բայց սխալ է: Ըստ
Ղազիկյանի և Թեոդիկի՝ լույս է տեսել 1822 թ. մարտի 20-ին (տես
N 406): Եվ իրոք, 1812 թ. լույս տեսած լինել չէր կարող, որովհետեւ
«Հրաւեր սիրոյ» տետրակը տպագրվել է 1820 թ. (ՀՃՄտ. № 370 նկա-
րագրության հետ):*

Ձ Մատ. 366

187. Գրիգոր Նարեկացի:

Նարեկ. Գիրք աղօթից սրբոյն Գրիգորի Նարեկացւոյ հոգեկիր
հոետորի: Բաշխեալ յիննսուն և հինգ բանս հոգեսուն մաղթանաց:
Նորապէս սրբագրեալ համեմատութեամբ հնագոյն և ընտիր ընտիր
ձեռագիր օրինակաց: Կ. Պոլիս, տպ. Պողոս Հովհաննիսյանի (Արապ-
յան), 1812, մայիսի 12. 410, 1 չհ. էջ: Շարվ. 10,8×16,5 սմ:

ՀԳ 3233, ԳԱԹ Ակատյանի ֆ.

188. Յովհաննէս Ջուղայեցի (Մրգուլ):

Գիրք որ կոչի Սրբապնագործութիւն: Ժողովեալ ի գրոց աստուածայնոց և ի լուսաւոր բանից սուրբ վարդապետաց: Աշխատասիրութեամբ Նոր Ջուղայու Ս. Ամենափրկչի գերաւորչակ վանից միաբան Յովհաննէս մեծիմաստ քաջ հռետորի և բանիբուն աստուածաբան վարդապետի: Մաղրաս, տպ. Սարգիս Ծատուր Աղաւալանցի, 1812. 6 չի., 415 էջ: Շարվ. $11,5 \times 16,5$ սմ:

ՀԳ 3537, Մ, էՃԳ

Ղ. 2. 93—94: Թ 174: ԳԼ 232

189. Ժամագիրք համառօտ վասն մանկանց: ...Աշխատասիրութեամբ Ջնթում Ավետ Խօջիջանեան կոչեցելոյ: Կալկաթա, տպ. Ավետ Ջնթումյանի, 1812. 4 չի., 386 էջ: Շարվ. $6,5 \times 12$ սմ:

Սկզբի շահմարակալված էջերում հետևյալ հիշատակարանն է. «...յանձն առի անձամբ իմով զշարշարանս յանձին կրել՝ և հաստատել զտպարանս Հայոց՝ ի պարծանս ազգիս իմոյ, թէպէտ յարշարանս բազում լինելոյ՝ երբեմն ստորջանայի. բայց պտուղն նորին տեսանելով ցնծայր սիրտն իմ... Նախ տպեցի զԱյբուրենարանն՝ յետ այնու օժանդակութեամբ և ի թախանձմանէ բարեսէր արանցս այսոցիկ աղնուաց՝ զորոց անունքն դրոշմեալ են ի ներքոյ, տպեցի Ազդարարն, Տարեկան տօնացուցն, Պատմութիւն սրբոյն Յոհաննու Ոսկերերանին՝ յուսկ յետոյ ժամագիրքս ոչ որպէս յառաջն կայր որ տպագրեցեալ էր ի քաղաքին Կոստանդնուպոլսոյ, այլ այս վասն մանկանց, նաև եղի զԴանիէլին, և Թուղթք սղբոյն Պօղոսի առաքելոյն, զոր յաւուր ծննդեանն և Յարութեան տեսուն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի ընթեռնուն մանկունքն ի յեկեղեցւոցն, և ոչ եղի դայն զոր վայելէ քահանայիցն ասել, վասն զի ժամագիրքս այս վասն մանկանց ընթեռնելոյ տպեցի սակս որոյ խնդրեմ թարց մեղադրելոյ ունիլ զիս»:

Այնուհետև բերվում է գրքերի տպագրության ծախսերը հոգացողների ցուցակը: Վերջում ստորագրութիւնն է՝ «Ա մ ե ն ի ց ն ու ա ս ա խ ո ն ա ր հ ծ ա ո ա յ Ջ ը ն թ լ ու մ Ա լ ե տ ե ա ն, վ ե ր ա տ ե ս ու չ տ պ ա ր ա ն ի ս»:

էջերի քանակը ստույգ չէ: Գիրքը ընդհատվում է 384 էջում: Խենայդ էջի վերջում ունի «վերջ» բառը, բայց ունի նաև «Յանկ» հիշագիրը, որից հետևում է, որ նրանից հետո ցանկն է՝ 2 կամ 4 էջ:

Մ 22264

Շ «ԲՄ» 1960, № 5, էջ 522—523

190. Ֆյորիան:

Նումայ Պոմպիլիոս: Բարոյական բանաստեղծութիւն: Մաղրաս,

194. Ազերեան Մկրտիչ:

Լիակատար վարք և վկայագրանութիւն սրբոյ, որք լինի ի իստանագուցի եկեղեցւոյ Հայաստանեայ: ... Հո. Ը: Վանատն, Ա. Նոյար, 1813. 521 էջ: Շարվ. 78/14 սմ: (Վերջում 3 թերթ ներդրած պատկերներ):

Տե՛ս № 137 Նկարագրութեան Բանաձևագրութեանը:

ՀՎ 1072 Ա. 230, 1-4

Զ Մատ. 648: Դ. Ե. 258

195. Ազերեան Մկրտիչ:

Լիակատար վարք և վկայագրանութիւն սրբոյ, որք լինի ի իստանագուցի եկեղեցւոյ Հայաստանեայ: ... Հո. Ը: Վանատն, Ա. Նոյար, 1813. 579 էջ: Շարվ. 78/14 սմ: Ողորմանեղով շատեղի աշխուհում 3 թերթ ներդիր պատկերներ:

Տե՛ս № 137 Նկարագրութեան Բանաձևագրութեանը:

ՀՎ 1075 Ա. 1-4

Զ Մատ. 648: Դ. Ե. 258

196. Ազերեան Մկրտիչ:

Լիակատար վարք և վկայագրանութիւն սրբոյ, որք լինի ի իստանագուցի եկեղեցւոյ Հայաստանեայ: ... Հո. Ը: Վանատն, Ա. Նոյար, 1813. 504 էջ: Շարվ. 78/14 սմ: (Վերջում 3 թերթ ներդրած պատկերներ):

Տե՛ս № 137 Նկարագրութեան Բանաձևագրութեանը:

ՀՎ 1078 Ա. 1-4

Զ Մատ. 648: Դ. Ե. 258-259

197. Ազերեան Մկրտիչ:

Լիակատար վարք և վկայագրանութիւն սրբոյ, որք լինի ի իստանագուցի եկեղեցւոյ Հայաստանեայ: ... Հո. Ը: Վանատն, Ա. Նոյար, 1813. 536 էջ: Շարվ. 78/14 սմ: (Վերջում 3 թերթ ներդրած պատկերներ):

Տե՛ս № 137 Նկարագրութեան Բանաձևագրութեանը:

ՀՎ 1070 Ա. 234, 1-4

Զ Մատ. 648: Դ. Ե. 258-259

198. Ներսէս Շնորհալի:

Աղօթք Ներսիսի Արարչոյ: Վկայագրանութեանը... (Նազանուկ խոստովանիմ): Preces Nersis Clajensis, sedecim libris, Վանատն, Ա. Նոյար, 1813. 204 էջ:

Այս թվականին տասնվեցյեզվյան հրատարակություն չի եղել: Ղազիկյանի նկարագրության մեջ հայերեն վերնագրից հետո դրված է լույս բնծայման հայկական ճիշտ թվականը՝ ՌՄԿԷ, որ է 1818. Իսկ լատիներեն վերնագրից հետո արարական թվերով տարեթիվը տպագրական սխալի հետևանքով 1813 է: (Հմմտ. № 312 նկարագրության հետ):

Ուրյն նկարագրությունն արվեց հետագա թյուրիմացություններից խուսափելու համար:

Ղ. 2. 259—260

199. Փափապեան Իգնատիոս:

Մանրանկարք, որ է մինիաթուռայ արիեստ մանրակրկիտ ներկերանգ նկարագրութեան: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1813. 10 չի., 120, 4 չի. էջ: Շարվ. $10,5 \times 20$ սմ: (Վերջում 5 թերթ ներդիր պատկերներ):

ՀԳ 1136, Մ, ԳԱԹ, ԹՀԳ
Ձ Մատ. 404

200.* Օրացոյց (կապմ. Խաչ. Սյուրմելյան): Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1813:

Ձ Մատ. 722: Ցուց. Վենետ. Մխիթ. 73

201. Պիլուարս Կառույոս Հռենասոս:

Բովանդակութիւն բովանդակութեան ս. Թովմայի կամ Համառութիւն աստուածաբանութեան: ...Թարգմանեալ ի լատին բարբառոյ ի մերս... Աստուածատրոյ վ. Բաբիկեանց Ջուղայեցոյ: ...Հտ. Գ: Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1813. 501 էջ: Շարվ. $14,2 \times 20,2$ սմ:

Ա և Բ հատորները լույս են տեսել 1810 թ. (տես ՆՆ 150, 151):

ՀԳ 1093, Մ, ԳԱԹ Ալպատյանի ֆ., ԷՃԳ, ՄԼԳ
Ձ Մատ. 116

202.* Եղիշէ:

Գիրք, որ կոչի Եղիշէ պատմագիրք: Կ. Պոլիս, 1813:

Ղազիկյանը տեղեկությունը վերցնելով Գր. Խաչաթյանցի և Մխանասարյանցի հիշատակումներից, ժխտում է նման հրատարակության գոյությունը:

Այսպիսի հրատարակության չինելը բացառում է նաև Հ. Ս. Անասյանը Եղիշեի Պատմության 1957 թ. Երևանի հրատարակությանը կցած մատենագիտության մեջ: Այստեղ բացատրվում է, թե ինչպես է առաջացել այս թվականի հրատարակություն լինելու մասին թյուրիմացությունը (տես՝ Եղիշէ, Վասն Վարդանայ և Հայոց պատերազմին: Ե., Հայկ. ՍՍՀ ԳԱ հրատ., 1957, էջ 208—209):

Ղ. 1. 571—572

203. Ժամագիրք Հայոց: Արարեալ սրբոց հայրապետացն Իսահակայ և Մեսրոպայ, Գիւտայ և Յօհաննու Մանդակունւոյ և այլոց վաղագոյն գերապանծ վարդապետացն սրբոց: Կ. Պոլիս, տպ. Պողոս Հովհաննիսյանի (Արապյան), 1813. 600, 4 չհ. էջ: Շարվ. $8 \times 13,5$ սմ:

ՀԳ 1048

204.* Խորհրդատետր: Կ. Պոլիս, տպ. «Մայր ս. Աստուածածնի» (Մայր Դպրատան), 1813:

Ղ. 1. 1166

205. Նիսիպին եպիսկոպոսու եախօտ միլլէթի էրմէնիան պէնինտէ Մծբնայ հայրապետ թապիրի իլէ մէշիուր օլան սուրբ Յակոբ ապիպին միւտտէթի էօմրիւնիւն ռիվայէթի: Եազըլտը պու ապիպին դայրէթկիւպարի պիր ֆաքիրտէն (Հայատառ թուրք.): Կ. Պոլիս, 1813. 50 էջ: Շարվ. $5,7 \times 12$ սմ:

ՀԳ հայատառ թուրք. 142

206. Աւետեան Ջնթլում:

Տետրակ որ կոչի Ծաղկակայ: Ի սմայ պարունակին համառօտ աշխարհագրութիւնք և պատմութիւնք երկնային յուսաւորաց, նաև ժամանակագրութիւնք և աստիճանք և այլ հարկաւոր նշանակութիւնք նշանաւոր երկրեաց. այլև ամիսք Հռօմայեցւոց, Ապարիայի, աւուրք յուսնի, ձայնք օրհնութեան, տօնք տէրունական և սրբոց, խաւարումն արեգական, անունք բովանդակ Կալկաթւոյ Հայոց ազգի բնակչացն, դատաւորաց, ատենաբանից, փոխանորդաց, և այլ պանապան պիտոյից: ...Աշխատասիրութեամբն Ջնթլում Աւետեան կոչեցելոյ: Կալկաթա, տպ. Ավետ Ջնթլումյանի: 1813. 16 չհ. + 24 չհ. + 48 էջ:

Տիտղթ. դարձերեսում՝ «Ստորև եղեալքս են անուանք մերազնեաց պարոնացն, որ օժանդակ եղեն ծախսոցն տպարանիս...»:

Սկզբի 16 չհ. էջերում օրացույց է. հաջորդ 24 չհ. էջերում՝ Աիմեոն նրեանցու 1774 թ. էջմիածնում լույս տեսած Տոնացույցի համառոտութիւնը և Կալկաթայի հայ բնակիչների ցուցակը: Վերջին 48 էջերում աշխարհագրութեան և պատմութեան վերաբերյալ համառոտ տեղեկութիւններ:

Մ (գրքի լուսանկարը)

Զ Մատ. 286: Ղ. 1. 282—283: Թ 174: ԳԼ 232

207. Աւգերեան Մկրտիչ:

Լիակատար վարք և վկայաբանութիւն սրբոց, որք կան ի հին տօնացուցի եկեղեցւոյ Հայաստանեայց: ...Հտ. Ժ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1814. 424 էջ: Շարվ. $7,6 \times 14$ սմ: (Օրինակներից շատերի վերջում 2 թերթ ներդիր պատկեր):

ՏԼս N 137 նկարագրության ծանոթագրությունը:

ՀԳ 1071, Մ, ԳԱԹ, ԼՀԳ

Ձ Մատ. 648: Ղ. 1. 258—259

208. Աւգերեան Մկրտիչ:

Լրումն լիակատար վարուց և վկայաբանութեանց սրբոց: ...Հտ. ԺԱ. Տօնական ճառք: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1814. 264+ՂԹ էջ: Շարվ. $7,6 \times 14$ սմ: (Օրինակներից շատերի վերջում 3 թերթ ներդիր պատկեր):

Վերջին Ա—ՂԹ էջերում՝ նոր, կրճատ տիտղոսաթերթով՝ «Յաւելում ժԱ հատորոյ լիակատար վարուց և վկայաբանութեանց սրբոց, որպէս ներածութիւն կամ բովանդակութիւն գործոյս ողջոյն... 1814—ՌՄԿԳ, ի ՎԵՆԵՏԻԿ, ի Վանս Ս. Ղազարու:

ՏԼս N 137 նկարագրության ծանոթագրությունը:

ՀԳ 1072, Մ, ԳԱԹ, ԷՃԳ

Ձ Մատ. 648: Ղ. 1. 258—259

209. Աւետիքեան Գաբրիէլ:

Բացատրութիւն շարականաց: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1814. ԺԴ, 807 էջ: Շարվ. $9,5 \times 18,3$ սմ:

ՀԳ 1098, Մ, ԳԱԹ, ԷՃԳ, ՄԼԳ, ԼՀԳ

Ձ Մատ. 108: Ղ. 1. 284

210. Ինճիճեան Ղուկաս:

Կարգ չորքոտանեաց: Տետրակ Ե: Փիղ: Ստորագրեալ տեառն Հ. Ղուկասու վ. Ինճիճեան: ...Ի խնդրոյ և յարդեանց Ընկերութեան Արշարունեաց (Պատմութիւն չորքոտանեաց): Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1814. 53—118 (=65) էջ: Շարվ. $7 \times 12,7$ սմ:

Այս աշխատությունը տպագրվել է 1801 թ. և կազմում է «Պատմութիւն կենդանեաց» դրքի երկրորդ բաժինը, կապիկներին վերաբերող գլխի շարունակությունը, նույն շարվածքն ու տպագրությունն է, բայց նոր տիտղոսաթերթով, նոր թվականով և «Կարգ չորքոտանեաց»:

Նեաղ. Տետրակ Ե» մատենաշարով նորից հրատարակվել է իբրև
առանձին գիրք (Հմմտ. № 4 նկարագրության հետ):

Մ 466

Ղ. 1. 895

211. Տախտակ ընդօրինակութեան գրոցն: Վենետիկ. Ս. Ղա-
պար, 1814. ԼԵ տախտակ:

38×24,5 սմ. չափի գծագրական ալբոմ:

Իգնատիոս Փափազյանի «Ընդօրինակութիւն գործնական» (Տես Հա-
ջորդ նկարագրությունը) գրքի գծագրերն են, որ հանդիպում են թե
այդ գրքի վերջում կցված և թե առանձին կազմով ու տիտղոսա-
թերթով:

ՀԳ 4105

212. Փափապեան Իգնատիոս:

Ընդօրինակութիւն գործնական: Յորում բովանդակի ուսումն
գծանիշ նկարագրութեան և յուսաստուեր արուեստի: Բաժանեալ լեր-
կուս գիրս: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1814. 128 էջ և 35 գծագիր: Շարվ.
10×19 սմ:

Գծագրերի մասին տես նախորդ նկարագրության ծանոթագրու-
թյունը:

ՀԳ 1134, Մ

Ձ Մատ. 201

213.* Օրացոյց (կապմ. Խաչ. Սյուրմելյան): Վենետիկ. Ս. Ղա-
պար, 1814:

Ձ Մատ. 722: Յուց. Վենետ. Մխիթ 73

214. Օգոստինոս:

Սուրբ Օգոստինոս Հիպպոնա եպիսկոպոսուն իւշ քիթապլերի:
Պիրինձի. Հէր տայիմ իքտիպալը էլտէ հապըր իպատէթլերի: Իքինձի.
Մտածական տուալերի: Իւշիւնձիւ. Մաֆի տերունտէն րապաի թաալէյէ
արպ քէլամլերի ...թէրձիւմէ օլունուպ Լաթին յիսանինտէն պասմա
օլունտու (Հայատառ թուրք.): Վիեննա («Պէէ»), տպ. Մխիթարյան.
1814. 428 էջ: Շարվ. 6,2×11 սմ:

ՀԳ հայատառ թուրք. 149. Մ

215. Ծիսարան, որ կոչի Մաշտոց: Յորում աւանդին սրբապան
արարողութիւնք ազգիս ըստ սահմանադրութեան ս. Էկեղեցւոյս Հա-
յոց: ...Նորոգ սրբագրութեամբ ըստ հնագոյն և ընտիր օրինակաց ի

տիպ արձանացեալ: Կ. Պոլիս, Քյուրքճի խան, տպ. Պողոս Արապ-
յանի, 1814. 184+243 էջ: Շարվ. 7,2×13 սմ:

Տպագրության ընթացքում տիտղոսաթերթի կլիշեն փոփոխության
է ենթարկվել: Հանրային գրադարանում պահվող օրինակների տիտ-
ղոսաթերթերը տարբերություններ ունեն: Բացի այդ, № 1645-ի տիտ-
ղոսաթերթում տպագրված է. «Ի տպարանի Յոհաննիսեան Պողոսի ի
Քիւրքճի խանն», իսկ № 1742-ի տիտղոսաթերթում. «Ի գործարանի
Պողոսի Արապեան. ի Քիւրքճի խանն»:

Բ չափաչափության 219 էջի՝ տպագրողի հիշատակարանում Պողոս
Արապյանը խնդրում է հիշել «Զորդիսն իմ ղկատուածատուրն, զԳէոր-
գրն, զՍիմոնն և զԳալուստն»: Ապա՝ «Յիշեցիք և զտիրացու Գրիգորն
Փեշտիմալճեան, որ վեհափառ հրամանաւ սրբազան պատրիարզին
աշխատեղև ի սրբագրութեան սրբոյ մատենիս»:

Ղազիկյանը գիրքը չի տեսել և նկարագրել է «Գիրք Մեծ Մաշտոց
կոչեցեալ» վերնագրով: Տեղեկությունը վերցրել է կողմնակի աղբյու-
րից: Հավանաբար նկատի ունենալով երկու չափաչափությունը՝ համարել
է երկհատոր:

ՀԳ 1645, 1742, Մ

Ձ Մատ. 287: Ղ. 1. 1791

216. Քրիստոնեական վարդապետություն, ինչպես կը հաւատայ
և կը խոստովանի սուրբ եկեղեցիս Հայոց: Ալժմ ռամկական ոճով շա-
րադրեցաւ նորահասակ մանկանց համար, որ հեշտ հաւսկրնան: Ի
Դպրատանն Օրթագիւղ: Կ. Պոլիս, Քյուրքճի խան, տպ. Պողոս Հով-
հաննիսյանի (Արապյան), 1814. 43 էջ: Շարվ. 7×12,5 սմ:

ՀԳ 1327 (3-րդ ավագատ), ԳԱԹ Սուեդուկյանի ֆ.

217. Գիրք պատմութեան, որ կոչի Պղնձէ քաղաք: Եւ բանք
խրատականք և օգտակար խիկարայ իմաստնոյ, և այլք պիտանի
բանք: Տպագրեալ էր ի թուին Հայոց 1198, ի տպարանի Չնչին
Ոհաննէսի: Իսկ այժմ վերստին տպագրութեամբ ի լոյս ածաւ ար-
դեամբք և ծախիւք յատուկ օգնական լինողացն մերապնէից: Կալ-
կաթա, տպ. Ավետ Ջնթումյանի, 1814. Դ, 145 էջ: Շարվ. 8×13 սմ:

Հիշատակարանը դրված է գրքի սկզբում և ձևով ու բովանդակու-
թյամբ շատ նման է ստորև բերված՝ Զենոբ Գլակի հիշատակարանին:
Բառացիորեն կրկնված է այն հատվածը, որ բերել ենք Զենոբ Գլակի
«Պատմութիւն Տարօնոյ» գրքի նկարագրության մեջ (տես № 219):

ԱԿԳ 543

218. Գիւտ կովային պիսակին: Եղանակ գիւտի նորին և գոր-
ծածութեանն ի մարդկան և ազգի ազգի օգտութիւնք, որք ի նմանէ

ընծային ազգի մարդկան: Թարգմանեալ յանգլիական լեզուէ ի հայ
բարբառ աշխատասիրութեամբ յումեմնէ բանասիրէ: Կալկաթա, տպ.
Ավետ Ջնթլումյանի, 1814. 28 էջ: Շարվ. 8×13,5 սմ:

Մ 3360

Ձ Մատ. 135: Ղ. 1. 444: Թ 174: ԳԼ 232

219. Ձենոբ Գլակ, Յովհան Մամիկոնեան:

Պատմութիւն Տարօնոյ, զոր գրեաց Ձենոբ Ասորւոց եպիսկոպոսն
հրամանաւ Լուսաւորչին մերոյ սրբոյն Գրիգորի: Առաջին տպագրումն
գրքոյս եղեալ է ի Կոստանդնուպօլիս քաղաքի ի թուին Հայոց 1168.
իսկ այժմ վերստին տպագրեցաւ արդեամբ և ծախիւք զուարդամիտ
և առատաձեռն ազգիս մերոյ ի Կալկաթայ: ...Աշխատասիրութեամբ
Ջընթլում Աւետեանի: Կալկաթա, տպ. Ավետ Ջնթլումյանի, 1814. Թ,
247 էջ: Շարվ. 6,5×11 սմ:

*Հիշատակարանում, որը գետեղված է գրքի սկզբում, տպարանա-
տերը գրում է. «Հուսկ յետոյ ի վախճանի յիշեսցիք գաշխատաւոր
գործարանիս յետնեայ ծառայն ձեր՝ Ջընթլում Աւետեանս, որ հարա-
դատօրէն աշխատութեամբ տքնիմ ի այս գործ. (Ուստի և հայցեմ եթէ
սխալանք ուրեք գտանիցին ի սմա հայելով ի միայնակութիւն և ծան-
րութիւն պաշտօնի իմոյ, ներումն շնորհեսցիք), այլ և մի գանց առ-
նիցէք յիշել զանդրանիկ որդեակն իմ՝ զտէր տպարանիս՝ Աւետ
Ջընթլումեանն, որը պատանեակ հասակաւ իւրոմ ոչ սակաւ աշխատի
ի վերայ սոյն այս գործոյ.»*

ԱԿԳ 249

220. Պարտէպ հոգևոր. Պարունակօղ բազմաց և վանապանից
ջերմեռանդականից աղօթից: Ըստ պատշաճաւորութեան տեղոյ և ժա-
մանակի: ...Թարգմանեցեալ ի Հայկական լեզուէ ի Անկլիացւոց բար-
բառ ի Ջընթլում Աւետ Խօջիջանեան կոչեցելոյ: Արդեամբ և ծախիւք
նոյն Ջընթլում Ավետեանի: Յամի տեառն 1814: Ի տպարանի Աւետ
Ջընթլումեանի: Ի Կալկաթայ: Select prayers and pious reflections.
Collected from different authors and translated from Armenian
to English by Gentloom Aviet. Calcutta, Anno Domini 1814.
Printed by Aviet Gentloom. Կալկաթա, տպ. Ավետ Ջնթլումյանի.
1814. VIII, 140 էջ: Շարվ. 6,5×11,2 սմ:

*Գրքի անգլերեն անունը տպագրված է հայերեն տիտղոսաթերթի
դարձերեսում: Սկզբի VIII էջերում առաջաբանն է միայն անգլերեն՝
«To the reader», Ավետ Ջնթլումյանի ստորագրությամբ:*

1-ին էջում անգլերեն տիտղոսատն է A confession of the

Armenian christian faith and the order, for the ordinary of the Mass with morning and evening prayers... նույն էջի դարձերեսից հայերեն ընագիրն է «Պատանուսին ուղղափառ հաւատով» վերնագրով, հաջորդ էջում անգլերենը և այսպես մինչև վերջ: 31—32, 44—45, 64—65, 77—78, 94—95 էջերի միջև 8—10-ական էջ, իսկ վերջում 28 էջ ձեռագիր աղոթքներ են գրքի հետ միասին կաղաված:

ԷՃԳ 527

221. Նոր կտակարան սրբոյ Աւետարանի տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Ս. Պետերբուրգ, տպ. Հովսեփ Հովհաննիսյանի, 1814. 544, 2 էջ: Շարվ. 9,5×16,3 սմ:

ՀԳ 1255, Մ, ԷՃԳ, ԼՀԳ, ԹՀԳ
Ղ. 1. 276: Թ 178: ԳԼ 209

1 8 1 5

222. Ապգասէր: Ճառ ասացեալ ի փոյթ յորդորանաց՝ լընտելութիւն սիրոյ ապգի և ի պգուշութիւն նորին ընդդիմակցաց ախտիցն հակառակաց: Ճոխացուցեալ ընտիր օրինակօք աշխարհաշէն ապգասիրաց պանապան ապգաց, որք գործ ինչ կենցաղօգուտ կամ շինութիւն ինչ հասարակաց գործեցին ի փառս ապգին: Ի խնդրոյ և յարդեանց Ընկերութեան Արշարունեաց: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1815. 226 էջ: Շարվ. 6,8×11,7 սմ:

Բ ո վ ա ն դ. — էջ 3—10՝ Բան առ վերժանօղս: — 11—77՝ Ճառ յաղագս աղգասիրութեան: — 78—79՝ Օրինակ աղգասիրութեան կամ հայրենասիրութեան ի պատմութենէ Հոռվմայեցոց: — 99—106՝ Օրինակ աղգասիրութեան ի պատմութենէ Աթենացոց: — 107—113՝ Օրինակ աղգասիրութեան յայլոց պատմութեանց Յունաց: — 114—161՝ Օրինակ աղգասիրութեան ի պատմութենէ այժմեան աղգաց: Խեծն Պետրոս Թագաւոր Մոսկովաց: — 162—211՝ Օրինակ աղգասիրութեան ի քաղաքական պատմութենէ աղգիս Հայոց: — 212—226՝ Օրինակ աղգասիրութեան յեկեղեցական պատմութենէ աղգիս Հայոց. Խեծն Լեւոն:

Գրքում հեղինակը նշված չէ: Բանասիրությանը հայտնի է, որ հեղինակը Ղուկաս Ինճիճյանն է:

ՀԳ 1171, Մ, ԷՃԳ
Չ Մատ. 9: Ղ. 1. 895

223. Աւգերեան Մկրտիչ:

Մնացորդք վարուց սրբոց արտաքոյ տօնացուցին մերոյ յիշատակելոց ի Յայսմաւուրս կամ ի Ճառննտիրս Հայոց, որպէս և Յունաց և Լատինացոց: Հտ. ԺԲ: Այբուբենական, որ է բառարան յատուկ անուանց սրբոց հնոց և նորոց: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1815. 416 էջ: Շարվ. $7,6 \times 14$ սմ: (Օրինակներից շատերի վերջում 3 թերթ ներդիր պատկեր):

ՃԵԱ N 137 նկարագրության ծանոթագրութիւնը:

ՀԳ 1073, Մ, ԷՃԳ, ԼՀԳ

Ձ Մատ. 648—649: Ղ. 1. 258—259

224. Աւետիքեան Գաբրիէլ:

Քերականութիւն հայկական: Նորոգ քննութեամբ և կարգաւ աշխատասիրեալ տեառն Հ. Գաբրիէլի Աւետիքեան Կոստանդնուպօլսեցոյ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1815. ԺԴ, 580 էջ: Շարվ. $9,3 \times 17$ սմ:

ՀԳ 2394, Մ, ԷՃԳ, ՄԼԳ, ԼՀԳ, ԹՀԳ

Ձ Մատ. 698: Ղ. 1. 284

225. Բժշկեան Մինաս:

Ճեմարան գիտելեաց: Արդեամբք ապնուական Յակոբ Չելեպիյի Տիւպեան: Բ. տիտղթ. Ճեմարան գիտելեաց որ է համառօտ տեղեկութիւն հարկաւոր գիտութեանց ապատական արուեստից: Ի պէտս ուսումնասէր մանկանց: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1815. 10 չհ., 380 էջ: Շարվ. $8 \times 14,2$ սմ: (Վերջում 4 թերթ գծագրեր և նկարներ):

Հիմնական բնագիրը չափածո է, բայց տողատակերում ծանոթագրութիւնների ձեռով արձակ շարադրությամբ մանրամասն բացատրում է յուրաքանչյուր գիտության կամ նյութի էութիւնը:

ՀԳ 566, Մ, ԳԱԹ Ալատյանի ֆ., ԼՀԳ

Ձ Մատ. 391: Ղ. 1. 340

226. Թաշառ (Յիսուսեան կրօնաւոր):

Ճամբորդութիւն, որ ըրաւ Թաշառ անունով երևելի Ֆոնասըպ ճիւղիւք մը, Լուիճի Չորեքտասաներորդ Ֆռանսայի թագաւորին հրամանաւր դէպ ի Շիամ՝ որ է մէկ երևելի թագաւորութիւն մը Արևելեան Հինտիստանին մէջ: Ծաղկաքաղ հաւաքեալ ի պանապան պատմագրաց, աշխատասիրութեամբ աշակերտաց տեառն Մխիթարայ մեծի Արքայի: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1815. 87 էջ: Շարվ. $7 \times 12,7$ սմ: (Շապկի վրա՝ «Ճամբորդութիւն դէպ ի Արևելեան Հնտստան: Ի

խնդրոյ և յարդեանց Ընկերութեան Արշարունեաց: 1815, ի չորրորդ ամի Ընկերութեան»):

ՀԳ 1119, Մ, ԳԱԹ Ապատյանի ֆ.
Ձ Մատ. 669: Ղ. 1. 735

227. Ներսէս Շնորհալի:

Հաւատով խոստովանիմ: Աղօթք տեառն Ներսիսի Հայոց կաթողիկոսի: Վեցյեպուեան. Հայ., Տաճ., Յոյն., Լատ., Իտալ., Գաղղ.: Ի Վենետիկ 1815: Ի վանս Ս. Ղապարու: ...Preces sancti Nierses, Armeniorum patriarchae. Turcice, Graece, Latine, Italice et Gallice redditae... (Տասնչորսլեզվյալն): Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1815. 172 էջ: Շարվ. 4,3×8,5 սմ:

Թէև տիտղոսաթերթում և սկզբի երկու առաջաբաններում ասվում է, թե տպագրվում է վեց լեզուներով և նշվում են այդ վեց լեզուները, բայց 91-րդ էջից իբրև հավելված տպագրված է նաև ութ այլ լեզուներով. անգլերեն, գերմաներեն, հունգարերեն, սերբերեն, հոլանդերեն, իսպաներեն և դալմատերեն (illyrice) լեզուներով: Այսպիսով գիրքը տասներեքլեզվյալն է դրան գումարած հայերեն գրաբարից հետո տպագրված Առտեալի բարբառը: Թուրքերենը տպագրված է հայերեն տառերով, մյուս բոլոր լեզուները տպագրված են իրենց տառերով: Հայերեն գրաբար և Առտեալի բարբառով բնագրերը եթե երկու լեզու հաշվենք՝ անում է 14 լեզու: Այդ պատճառով էլ Ջարրհանալյանը և Ղազիկյանը նկարագրում են իբրև տասնչորսլեզվյալն:

ՀՀԳ Արմ. 1/1256

Ձ Մատ. 343: Ղ. 2. 259

228. Չամչեան Միքայել:

Մեկնութիւն Սաղմոսաց: ...Բաժանեալ ի տասն հատորս: Հտ. Բ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1815. 6 չհ., 598 էջ: Շարվ. 9,3×17,3 սմ:

«Առ ընթերցողս» առաջաբանում ասվում է, որ հարմար համարվեց սկզբում հրատարակել ներկա Թ հատորը: Այնուհետև հաջորդաբար մինչև 1822 թվականը լույս են տեսել մյուս հատորները: Ա հատորը՝ «Ներածութիւն և ցանկ» լույս է տեսել վերջում՝ 1823 թ.:

ՀԳ 1856, Մ, ԷՃԳ

Ձ Մատ. 422—424

229. Սամսարեան Սամուէլ:

Բնական պատմութիւն: Կարգ թռչնոց: Ստորագրեալ ըստ կարգի նոր բնաբանից՝ հանդերձ հարկաւոր գիտելոք: Ի Հ. Սամուէլ վարդապետէ Սամսարեան Կոստանդնուպօլսեցոյ: Ի խնդրոյ և յար-

դեանց Ընկերութեան Արշարունեաց: Վենետիկ. Ս. Ղապար, 1815.
Դ, 308 էջ: Շարվ. 7×13 սմ:

Մ 694, ՀԳ (թերի)
Ձ Մատ. 562

230.* Որացոյց (կապմ. խաչ. Սյուրմեյան): Վենետիկ. Ս. Ղա-
պար, 1815:

Ձ Մատ. 722: Ցուց. Վենետ. Մխիթ. 73

231.* Այբբենարան հայերէն: Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1815:

Ցուց. Վենետ. Մխիթ. 63

232.* Սաղմոս Ա կանոն: Հեգերէն. բաժանեալ ի պէտս ման-
կանց: Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1815:

Ղ. 1. 1546: Ցուց. Վիեն. Մխիթ. 63

233. Գիրք Սաղմոսաց Դաւթի: Կ. Պոլիս, Բյուրքճի խան, տպ.
Պողոս Հովհաննիսյանի (Արապյան), 1815. 339 էջ ('): Շարվ. 8×
12 սմ:

*էջերի քանակը ստույգ չէ: Մեզ հանդիպած միակ օրինակը խիստ
քայքայված է. միջից շատ էջեր թափված են և ընդհատվում է 339
էջում:*

Մ 11223

234. Շարակնոց. Երաժշտական երգեցմունք հոգևորականք: Կ.
Պոլիս, Բյուրքճի խան, տպ. Պողոս Հովհաննիսյանի (Արապյան),
1815. 832 էջ: Շարվ. 9×13 սմ:

*799—824 էջերը փամարակալված են հայերէն տառերով՝ ԶԶ —
ՊԻԴ, այնուհետև 7 էջ համարակալված չէ: Ամենավերջին էջը արա-
բական թվերով է՝ 832:*

ՀԳ 761, Մ, ԳԱԹ, ԷՃԳ

235. Տետրակ գովառանաց առ համօրէն տնօրինական սուրբ
ուխտասեղիսն, որք են յաստուածահրաշ քաղաքն ս. Երուսաղէմ. որ
սրբագրելով վերստին տպագրեցաւ: Կ. Պոլիս, տպ. «Մահտեսի Մար-
տիրոսի վանեցոյ: Ապուլջեխցի պարոն Փիլիպպոս», 1815. 64 էջ:
Շարվ. 8×13 սմ:

ՀԳ 520, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ.

236. Վարդան 1815 թվ. տեղուն և մերոյ՝ ՌԱԿՆ՝ Որ ցուցանե-
լուան և շարուն քստ կարգադրութեան մօրս մերոյ սրոյ եկեղեցոյ:
Երբ ցկեմեկ տարս արտա տպագ, քստ խորանչիս տօմարոյ:
Ստ. Գր. Կ. Մ. Կոստան Կարէ: 48 էջ: Շարվ. 6 × 10,2 սմ:

Մ 21063

237. Աղանդեանց Յարութիւն:

Յար. տպագրուող Վարդ. որդւոյ Յեանայ: Համերական սոխը
Հայկեայ Ի Յարութիւն Ասեանեան Աղանդեանց Նոր Ձուղայեցոյ:
Հայկաթա, տպ. Ալեո Ջրդուսիանի, 1815, 375 էջ: Շարվ. 6,6 ×
13,5 սմ:

367—371 էջերում՝ «Յարութեան» թիւն, 371—372 էջերում՝ «Բան
առ արձանական արարն Ուլիս Սեմեան, խնդրող ոտանաւոր շափմամբ
արտադրութեան Ելնուհեան Ջնթում Ավետյանի ստորագրությամբ
Վրաստանի արձանական Ե. Բեւայ Երգր հորինվել է 1808 թ. Բա-
րսում, արտադրում է արտադրության ծախսերը հոգացողների
բաժնով: Վերջում արձան է... Մի գանց առնիցէք յիշել գանդրա-
յիս արձանն ինչ է ցուցն արարանիս՝ Աւետ Ջնթումեանն, զոր պա-
տանական արձանական թիւն» ոչ ուկաւ աշխատի ի վերայ սոյն այս գոր-
ծոյն:

ՀԳ 1632, Մ

Շ «ԲՄ» 1960, № 5, էջ 523—524

238.* Խաճեկց Մարգար:

Համերական օրախօսութիւն եկեղեցոյ: Կալկաթա, տպ. Ալեո Ջրնթ-
ուսիանի, 1815, 136 էջ:

Ղ. 1. 1194—1195: Թ 174: ԳԼ 232

239. Խրատ լաղազս պատուաստման նախապաշտանողական
ծաղկուն: Խարգմանեցեալ ի Վրաց լեզուէ ի հայկական բարբառ՝ ի
Մեքքեպէկ տապ քահանայէ Ղամապեան Թիֆլիպեցոյ: ...Ձգուշա-
րար տպեցեալ ի վերայ ձեռագրոյ թարգմանչին: Ս. Պետերբուրգ, տպ.
Հովհաննէսիանի, 1815, 21 էջ: Շարվ. 9,5/10,5 սմ:

Վերջում 20,5/32,8 սմ լափի չբաղադրող թերթիկի վրա.
«Известие о прививании предохранительной оспы»

Մ 4244, ՍԼԳ

240.* Российско-Армянский букварь. Для обучения ар-
мянского множества чтению. Переложенный с русского на
армянский диалект смотрителем армяно-католического езуит-
ского училища Клементием Шахвердовым. Астрахань 1815 го-

лн. Печатнио и типографии Фон-Вейсбергфена и Литке. Բ
 տխուր Բոստոնց և Հայոց այրենական տետրակ. արարեալ յուսումն
 դեռանալու տղայոց Հայկապնեաց: Ի հայրապետութեան սրբոյ գահին
 Էջմիածնի տ. տ. Եփրեմայ սրբազան կաթողիկոսի Ամենայն Հայոց և
 Ամենայն Հայոցն Բոստաստանու տ. Յովհաննու գերազանցագունեղ
 արքեպիսկոպոսի: Յարգմանեցեալ ի Բոստաց լեզուէ ի Հայկական
 բարբառ ի Կղեմեայ Շահվերդեանց. վերատեսչէ հայկական կաթոլի-
 կաց եկուիրական ուսումնարանի: ՅԱստրախան. լռմի տեառն 1815.
 Ի տպարանի ֆոն Վեյսբրիդի և Լիթկայի. հրամանաւ մեծաւորաց:
 47 էջ:

Այս այրենարանի մասին առաջին անգամ խոսվում է «Արձա-
 գանք» լրագրի 1895 թ. հոգոստոսի 2-ին (Ն 57), ապագրված Ազեթ-
 սանդր Երիցյանի «Մի նոր գյուտ հայոց լրագրության պատմության
 համար» հոդվածում: Այստեղ բերվում է Առաքաթանում լույս տեսնող
 «Արևելեան ծանուցմունք» լրագրի 1815 թ. մայիսի 19-ի Ն 28-ին լույս
 հրատարակված հայերեն և ռուսերեն մի հայտարարություն. որ շա-
 րագրվում է այրենարանի բովանդակությունը. հայտնվում է. որ
 պատրաստ է ապագրության և բնթերցողներին կու: է անում բաժանոր-
 դագրվել առաջիկայում ապագրվող գրքույկի համար. որանք ի մեռն
 ստորագրութեան գիտելով իմ գրանակութիւն հոցին. գիտին լուս
 տպելն»: Տպագրվել է թիւ ոչ. այդ մասին ոչինչ չի տրվում (հմտ.
 նաև՝ Հայ նոր գր-կութեան պատմություն, հտ. 1: Ե., 1962, ԿԱ
 հրատ., 1962, չէ 91):

Վերջերս Հայկ. ՍՍՀ ԳԱ Պատմության ինստիտուտի կրտսէր բն-
 տական աշխատող Վարդան Խաչատրյանը մեզ տրամադրել է այս ա-
 րուրենի վերը բերված նկարագրությունը և հայտնել, որ այս բերու-
 րի լավ պահպանված ապագիր օրինակներից մեկը լինոյ ռուս. և ա-
 սումնասիրել է Պազանի համալսարանի գրադարանի մասնաճիւղի շտա-
 նում:

1 8 1 6

241.* Անտարան: Վենետիկ, Ա. Ղազար, 1816:

Ղ. 1. 2170

242.* Անտիքեան Փարրիկ:

Տեաարանք. արարեալ աշխարհօրէն ոճով ի պիտանի գրական
 մանկանց դպրոցի: — Տեաարան Ա. Հայու տառից եկեման փո-
 — Տեաարան Բ. Գրարառ իօսակցութիւն: — Տեաարան Վ. Զանազան
 սովորութիւնք վարժապետաց: Վենետիկ, 1816:

Զ Աատ. 667: Ղ. 1. 205

243. Եունկ:

Թենհատէ պիր քեամիլ ատամ: Եունկ ֆէյլեսոֆուն՝ պու իսմ իլէ թէլիֆ էթտիյի քիթապա մանէնտ. Փարիս քիլիսէսի գանօնիգլէրինտէն Փէյ նամ գանօնիգին թէլիֆի տիր քի, իշպու լիսանի թիւրքիյէ թէրճիւմէ օլունմուշտուր (Հայատառ թուրք.): Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1816. ԺԴ. 178, 2 չհ. էջ: Շարվ. $5,5 \times 11,5$ սմ:

Մ 381, ԳԱԹ Չոպանյանի ֆ.

244. Չօհրապեան Յովհաննէս:

Գաղափար հայկական Մեսրոպեան գրոց, որ այժմ անուանի գլխագիր: Բացայայտեալ ճշգրիտ կանոնաւք համեմատութեանց, և գծագրեալ ի վեշտասան աստիճանս չափոյ մեծութեան: Առ ի դիւրապատրաստ ռեսումն մերասէր գրչաց: Ի վերատեսչութենէ տեառն Հ. Յովհաննու վարդապետի Չօհրապեան յօրինեալ. փորագրութեամբ ճարտար արուեստագետին Յովհաննու Անտոնի Յովհանեան (Մեսրոպեան տառք): Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1816. 8 տախիսակ:

34,7 × 46 սմ. լափէ վայելչագրութեան ալրոմ:

ՀԳ Կերպարվեստի և քարտեզագրական նյութերի բաժին:

Ձ Մատ. 122 և 427—428: Ղ. 1. 667

245. Յովհաննէս Օձնեցի:

Յովհաննու Իմաստասիրի Հայոց կաթողիկոսի Օձնեցւոյ ճառ ընդդէմ Երևութականաց: Թարգմանեալ ի Լատին բարբառ և ծանօթութեամբք երկոցունց լեզուաց ի լոյս ընծայեալ աշխատասիրութեամբ տեառն Հ. Մկրտիչ վ. Աւգերեան: Բ տիտղթ. Ioannis philosophi catholici Armenorum Ozniensis Oratio contra phantasticos (Հայ. և լատ.): Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1816. 16, ԺԲ, XVII, 115 էջ: Շարվ. $8,7 \times 16$ սմ:

ՀԳ 1606, Մ, ՄԼԳ

Ղ. 2. 69--70

246. Նոր կտակարան տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Տպագրեալ ըստ օրինակի տպելոյ յամին 1789: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1816. 724 էջ: Շարվ. $9,5 \times 14,5$ սմ:

Մ 31352, ՀԳ 3223 (տիտղթ. ընկած)
Ղ. 1. 276

247. Չամչեան Միքայել:

Սեղան խնկոց: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1816. 427 էջ: Շարվ. 8,5×14 սմ:

ՀԳ 1871, Մ, ԹՀԳ

248. Պարտէկ հոգևոր: Յորում պարունակին պանապան ջերմե-
ռանդական աղօթք: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1816. 391 էջ: Շարվ. 5,8×11,2 սմ:

ՀԳ 3926

Յուլց. Վենետ. Մխիթ. 55

249. Ռօլէն:

Պատմութիւն Հռովմէական ի հիմնարկութենէ Հռովմայ մինչև ի
պատերազմն Ակտիոնի, այսինքն մինչև ի վախճան հասարակապե-
տութեան: Արարեալ Ռօլէնի Գաղղիացւոց: Թարգմանեալ յիտալա-
կան բարբառոյ՝ տեառն Հ. Վրթանէս վ. Ասկերեան: ...Եւ պգուշաւոր
քննութեամբ բաղդատեալ ընդ Գաղղիական բնագրին. յաւելմամբ
ծանօթութեանցն ի Հ. Մանուէլ վարդապետէ Ջախջախեան: ...Հտ. Ա:
Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1816. 7, 778, 1 չհ. էջ: Շարվ. 12×18,7 սմ:

*Այս աշխատութիւնը բաղկացած է 6 ստվարածափալ հատորներից.
որոնք յույս են ընդաշնվել 1816—1817 թվականներին:*

ՀԳ 2525, Մ, ԳԱԹ, ԷՃԳ, ՄԼԳ

Ձ Մատ. 591—592

250. Ռօլէն:

Պատմութիւն Հռովմէական ի հիմնարկութենէ Հռովմայ մինչև ի
պատերազմն Ակտիոնի, այսինքն մինչև ի վախճան հասարակապե-
տութեան: Արարեալ Ռօլէնի Գաղղիացւոց: Թարգմանեալ յիտալական
բարբառոյ տեառն Հ. Վրթանէս վ. Ասկերեան: ...Եւ պգուշաւոր քն-
նութեամբ բաղդատեալ ընդ Գաղղիական բնագրին. յաւելմամբ ծա-
նօթութեանցն ի Հ. Մանուէլ վարդապետէ Ջախջախեան: ...Հտ. Բ:
Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1816. 756, 1 չհ. էջ: Շարվ. 12×18,7 սմ:

Տես նախորդ նկարագրության ծանոթագրութիւնը:

ՀԳ 2527, Մ, ԷՃԳ, ՄԼԳ

Ձ Մատ. 591—592

251. Ռօլէն:

Պատմութիւն Հռովմէական ի հիմնարկութենէ Հռովմայ մինչև ի
պատերազմն Ակտիոնի, այսինքն մինչև ի վախճան հասարակապե-
տութեան: Արարեալ Ռօլէնի Գաղղիացւոց: Թարգմանեալ յիտալական

բարբառոյ տեառն Հ. Վրթանէս վ. Ասկերեան: ...Եւ պգուշաւոր քննութեամբ բաղդատեալ ընդ Գաղղիական բնագրին, յաւելմամբ ծանօթութեանցն ի Հ. Մանուէլ վարդապետէ Ջախջախեան: ...Հտ. Գ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1816. 793 էջ: Շարվ. 12×18,7 սմ:

Տես .N° 249 նկարագրության ծանոթագրութիւնը:

ՀԳ 2530, Մ. ԳԱԹ
Ձ Մատ. 591—592

252.* Օրացոյց (կապմ. խաչ. Սյուրմելյան): Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1816:

Ձ Մատ. 722: Ցուց. Վենետ. Մխիթ. 73

253. Համառօտ քերականութիւն գաղղիական լեզուի: Աւանդեալ ի հայ բարբառ հանդերձ տաճկական թարգմանութեամբ: Աշխատասիրութեամբ աշակերտաց Մխիթարայ Մեծի Աբբայի: Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1816. Ը, 248 էջ: Շարվ. 8,5×16 սմ:

Ջարրհանայանի վերնագրածը՝ «Քերականութիւն գաղղիական լեզուի ի Մխիթարեան միաբանից» արդյոք նույնը է՞:

ՀԳ 2615, Մ, ԼՀԳ
Ձ Մատ. 709: Ղ. 1. 399

254. Սուրբ Կղեմէս Էնկիւրիւ եպիսկոպոսունուն չէքտիյի սիւսէթլէրին հիքեայէթի: Թերճիւմէ օլունտու թայիանճատան էրմէնիճէյէ. վէ էրմէնիճէտէն թիւրքճէյէ Ստամպոլլու Աթանաս վարդապետտէն: ...Պասմա օլունտու իքինճի տէֆա... (Հայատառ թուրք.): Վիեննա («Պէչ»), տպ. Մխիթարյան, 1816. 6 չհ., 63 էջ: Շարվ. 6,7×12,2 սմ:

ՀԳ հայատառ թուրք. 159

255. Սուրբ Յգոստինոս Հիպպոնա եպիսկոպոսուն էօմրինին ըրվայէթի: Վէ շիւփիէ իչինտէ օլան քօրգաք բարի ճանլերի էօլունճա վարտրրմաղա թիւրլիւ նամահաթ: Իթայեան լիսանրնտան օթուպ տէֆա պասմա օլտուքտան սոնրա թերճիւմէ օլունտու Ուրուպճեան Յովհաննէս վարդապետտէն Ո. Դ. (Հայատառ թուրք.): Վիեննա («Պէչ»), տպ. Մխիթարյան, 1816. 133, 2 չհ. էջ: Շարվ. 6,2×11 սմ:

ԹՊԹ I B-56
Ցուց. Վիեն. Մխիթ. 74

256. Սկարամեղեան Յովհան Մկրտիչ:

Ընտրութիւն հոգւոց: ...Յիտալականէն ի Հայ բարբառ թարգմանեալ ի Հ. Պողոսէ Տեվրիշեանց Կոստանդնուպօլսեցւոյ ի Լիբանանեանց: Հռոմ, տպ. «Ս. Ժողովոյն տարածութեան հաւատոյ» (Ուրբանյան), 1816. ԺԴ, 562 էջ: Շարվ. 7×12.7 սմ:

ՀԳ 1079, Մ

Ձ Մատ. 204

257. Տեվրիշեան Պողոս:

Հոգելից պտուղ: Հռոմ, տպ. «Ս. Ժողովոյն տարածութեան հաւատոյ» (Ուրբանյան), 1816. Ը, 4 չի., 252 էջ: Շարվ. 7×13 սմ:

ՀԳ 1213, Մ

Ձ Մատ. 358

258.* Շահան-Ջրայետեան Յակոբ:

Յորդորակ առ Հայս բնակեալս ի հարաւային աշխարհս կայսերութեան Ռուսաց, ի վերայ երկրագործութեան խոտեղէն բամբակի: Փարիզ, Կայսերական տպարան, 1816:

Հմմտ. Շրումպֆ Գ. Ուսումնասիրութիւնք Հայ լեզուի և մատենագրութեան յարեմուտս: Վենետիկ. 1895, էջ 110:

Ձ Մատ. 478

259.* Տեղեկութիւն ի վերայ այժմեան կացութեան բազաւորութեան Պարսից: Փարիզ, Կայսերական տպարան, 1816:

Հույս է տեսել 1817 թ. (տես N 285):

Ձ Մատ. 666

260. Գիրք Սաղմոսաց Դաւթի. Որ ի վաղուց հետէ թարգմանեալ յոմանց ի լեզուագէտ գիտնոց բառ իւրաքանչիւր հանդէպ բառի. այժմ վերստին եղև տպագրեալ առ ի յօգուտ այնոցիկ. որք առանձին պէտու հայկական և կամ տաճկական միայն կարեն իմանալ (Հայ. և հայատառ թուրք.): Կ. Պոլիս, Բյուրքձի խան, տպ. Պողոս Հովհաննիսյանի (Արապյան), 1816. 384 էջ: Շարվ. 13.2×16.2 սմ:

Մ 15812, ԹՀԳ

261. Չայնքաղ չարական: Յորում բովանդակին Հայատառնեայց եկեղեցւոյ հոգեւուազ պաշտօնեւրդութիւնք: Կ. Պոլիս, Բյուրքձի խան, տպ. Պողոս Արապյան Ապուշեխցու, 1816. 547. 7 չի. էջ: Շարվ. 17×25 սմ:

Վերջին էջում «Յիշատակաւում տպագրուի», որ ի դեպ ասվում է.
«Յիշատակե՛ք և գտիբացու Գրիգոր վարժապետն փէշորմալճեան, որ ան-
թանձ տքնութեամբ աշխատ եղն ի սրբագրութեան սրբոյ մատենիս»:

ՀԳ 1385, Մ, ԳԱԹ Ալատյանի ֆ., էՃԳ
Թ 70

262. Տաղարան հարուստ, վայելուչ և գեղեցիկ: Կ. Պոլիս, Քյուլք-
ճի խան, տպ. Պողոս Հովհաննիսյանի (Արսւպյան), 1816. 359, 1 չի.
էջ: Շարվ. 9×13 սմ:

272 էջից սկսվում են «Գանձք»: Ի տարրերություն նախկինում
եղած հրատարակութիւնների՝ այս ժողովածուում չկա ոչ մի աշխար-
հիկ տաղ: Բովանդակութեան մասին հիշատակարանում ասվում է.
«...Աւարտեցաւ ամենահարուստ երգարանս (ճոխացեալ քան զնախա-
պէս տպեցեալսն) ի պէտս քաղցրանուագ դպրաց, որպէսզի ի ժամ
մատուցման սրբոյ պատարագի մի՝ յինիցին կարօտք շարականի և
կամ ժամագրքի. բաց ի ճաշոցէ: Որոյ ևս՝ զայբբենակարգ ցանկն
ունի յինքեան ներպարունակեալ ի դիրին դիտումն ըստ պատշաճի
աւուրցն ընթերցուածոց»:

ՀԳ 1161, էՃԳ
Ձ Մատ. 660

263. Պաղտասար Դպիր:

Կրթութիւն քրիստոնէական պաշտօնի: Յօրինեալ ի հոգելոյս
Պաղտասար պատուելի վարժապետէ ի Տաճկաց բարբառ: ...Վերստին
տպագրեալ... (Հայատառ թուրք.): Կ. Պոլիս, տպ. «Մահտէսի Մար-
տիրոսի Վանեցւոյ, որ ի Վեպիր խանն», 1816. ՃՂ, 2 չի. էջ: Շարվ.
7.5×13,2 սմ:

ՀԳ հայատառ թուրք. 147, Մ, ԳԱԹ

264. Տետրակ այբբենական, որ է դուռն ընթերցական ուսման:
Շարադրեցեալ սակս դեռաբուսիկ և նորաբողբոջ տղայոցն, նաև ամե-
նից դեռնս ոչ ուսելոց պգիր, որք ունին պջան ուսանելոյ: Կ. Պոլիս,
տպ. Պողոս Հովհաննիսյանի (Արսւպյան), 1816, մայիս: 32 չի. էջ:
Շարվ. 8×13,5 սմ:

Մ 33478

265. Աւետեան Ջընթլում:

Գիրք նոր, որ կոչի Նորատունկ բուրաստան: Հաւաքեալ ի Հին
Կտակարանէ: Յորում աւանդին պատմութիւնք սկսեալ 1921 ամօր
յառաջ, քան պճրիստոսի, մինչև ցամ տեառն 33: Եւ համառօտ բանք
խրատական ասացեալ ի Ժողովօղէ Յեսուայ որդւոյ Սիրաքայ: ...Յօգ-

նաջան աշխատասիրութեամբ հաւաքեալ և բնօրինակ ի լոյս բերու-
րագրութեամբ ի Ջընթրում Աւետեանէ: Բաժանեալ ի լեզուս հասարակ:
...Հտ. Ա: (Հայ. և անգլ.): Կալկաթա, տպ. Ավետ Ջընթրումյանի, 1816.
201 էջ: Շարվ. 10×15 սմ:

Ը 3316

Շ «ԲՄ» 1960. № 5, էջ 524

266. Եղիշէ:

Գիրք, որ կոչի Եղիշէ պատմագիրք: ...Յորում քաղաքացիական
մին նահատակութիւնք սրբոց Վարդանանց պօրապետացն Հայոց և
Ղևոնդեանց սրբոց քահանայից: Առաջին տպագրումն գրքուտ եղեալ
էր ի Կոստանդինուպօլիս քաղաքին ի թուին Հայոց 1213: Աշխա-
տասիրութեամբ Ջընթրում Աւետեանի: Կալկաթա, տպ. Ավետ Ջընթրում-
յանի, 1816. 8 չի., 232. 2 չի. էջ: Շարվ. 7.5×14 սմ:

ՀԳ 3866

Ղ. 1. 571

267.* Օրացոյց: Կալկաթա, տպ. Մարդասիրական ճեմարանի,
1816:

Հայտնի է, որ Կալկաթայի Մարգարեան ճեմարանը բացվել է
1821 թ. ապրիլին, իսկ տպարանը հաստատվել է հետագային՝ 1827-1829 թթ.
տարիների ընթացքում: Հետևաբար մինչև այժմ Մարգարեան ճե-
մարանի հրատարակած օրացույցներ լինել չեն էլնում: Մեզ հասել
պարզ չէ, թե Ջարրհանալյանը ինչ հիման վրա է հավանաբար
ամենամյա օրացույցների հրատարակությունը 1816 թվականից
սկսում: Հնարավոր է, որ այլ տպարաններում տպագրված լինեն, այն
էլ ոչ ամեն տարի: Այդ հարցերը կլուծվեն միայն այն ժամանակ, երբ
Կալկաթայում հրատարակված բոլոր օրացույցները կամ գտնվեն կամ
մի մասը կհայտնաբերվեն:

Ինչպես այս, այնպես էլ հետագա տարիների օրացույցները վեր-
նագրերում կարող է «Օրացոյց» բառը լինել: Մեզ հանգրված Կալ-
կաթայի Մարդասիրական ճեմարանի 1827 և 1829 թթ. օրացույցները
վերնագրված են «Տուցակ վասն ամի տեառն...» (տե՛ս Մ.Մ. 373,
639):

Ձ Մատ. 725

268. Բան առ Հայկապնեայ քրիստոնեայո, Ընկերակցութենէ
Ռուսաց Աստուածաշունչ ժողովոյն որ ի Ռուսաստան: Թարգմանեալ
ի Ռուսաց բարբառոյ ի Յովսէփ ո. Յօհաննիսեանէ: Ա. Պետերբուրգ,
տպ. Հովսէփ Հովհաննիսյանի, 1816. 15 էջ: Շարվ. 9×16 սմ:

ՀԳ 1534, ԳԱԹ, ԼՀԳ

Ձ Մատ. 81: Ղ. 1. 304: Թ 178: ԳԼ 209

269. Ազոնց Ստեփանոս (Գիւլէր):

Հասարակախօսութիւն աշխարհագրութեան: Որ բովանդակէ
 զընդհանուր գիտելիս աշխարհի. զուսումնականս՝ զբնականս և զքա-
 դաքականս: Վենետիկ. Ս. Ղալար, 1817. 12 չի., 399 էջ: Շարվ. 7
 14 սմ:

ՀԳ 2085, Մ, ԳԱԹ, ԷՃԳ, ՄԼԳ
 Ձ Մատ. 335: Ղ. 1. 18

270. Աւգերեան Յարութիւն:

Բառարան համառօտ ի հայէ ի գաղղիական: Աշխատասիրու-
 թեամբ Հ. Յարութիւն վ. Աւգերեան: Բ տիտղթ. Dictionnaire abrégé
 Arménien-Français. Par le P. Paschal Aucher... Tome second.
 Վենետիկ, Ս. Ղալար, 1817. 24, 684 էջ: Շարվ. 10,2×18,3 սմ:

*Այս բառարանի Ա հատորը կոչվում է «Բառարան համառօտ ի
 գաղղիական, ի հայ» և յույս է տեսել 1812 թ. (տեւ. № 170):*

ՀԳ 2576, Մ, ԳԱԹ Չոպանյանի ֆ., ՄԼԳ, ԼՀԳ, ԹՀԳ
 Ձ Մատ. 97: Ղ. 1. 261

271. Աւգերեան Յարութիւն:

Քերականութիւն անգղիական և հայերէն: Grammar English
 and Armenian by Father Paschal Aucher. Վենետիկ, Ս. Ղալար,
 1817. 8 չի., 181, 1 չի. էջ: Շարվ. 7,7×14 սմ:

*Այս գրքի հրատարակման աշխատանքներին մասնակցել է անգ-
 լիացի մեծ բանաստեղծ Զ. Գ. Բայրոնը: Առաջարկում ասվում
 է. «Ձգուղնարեայ երկասիրութիւն անձին յառաջիկայ Քերականութեան
 Անգղիական և Հայերէն բարրաճոյ, որ է արդիւնք ընդերկար իմումս
 ընակութեան ի Լոնդոն, կամեցեալ Դէորդ Կորտօն միօրտ Պայրրն,
 փառի (=փառք) Անգղիոյ, պարօն Ռօշտէլայ և գերահռչակ բանաս-
 տեղծ՝ որ ուսանի դմերս բարրաճ, տալ արձանացուցանել ի տիպ
 իւրովը ծախիւր յօգուտ Հայկադնեայցս...»:*

ՀԳ 3856, Մ, ԼՀԳ
 Ձ Մատ. 708: Ղ. 1. 261

272.* Չամչեան Միքայէլ:

Հրահանգ եօթնեկի: Վենետիկ, Ս. Ղալար, 1817. 368 էջ:

Ցուց. Վենետ. Մխիթ. 32

273. Չամչեան Միքայէլ:

Մեկնութիւն Սաղմոսաց: ...Բաժանեալ ի տասն հատորս: Հտ. Գ:
Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1817. 818 էջ: Շարվ. $9,3 \times 17,3$ սմ:

Տես Մ 228 նկարագրութեան ծանոթագրութիւնը:

ՀԳ 1858, Մ, ԷՃԳ

Չ Մատ. 422—424

274.* Չամչեան Միքայէլ:

Սեղան խնկոց: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1817:

Կա 1816 թ. տպագրութիւնը (տես Մ 247): Այս՝ 1817 թվին հրատարակված լինելը հավանական չէ:

Չ Մատ. 616

275. Պատմութիւն պարուց Ռօպէնսօնին Քոիւզօէ ի խրատ և ի կրթութիւն մանկանց: Թարգմանեալ ի Գաղղիական լեզուէ յաշխարհաբառ ի Հ. Մինաս վարդապետէ Բժշկեան Տրապիպոնցույ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1817. 400 էջ: Շարվ. $7,5 \times 13$ սմ:

Գրքում հեղինակի անունը չի հիշատակված: Բանասիրական և մատենագիտական աղբյուրներում այս գիրքը վերագրել են Դանիել Դեֆոյին, բայց դա ճիշտ չէ: Սա Դեֆոյի երկի հետևութեամբ գրված կամ վերապատմված բազմաթիվ ոտբինգոններից մեկն է: Առաջաբանում թարգմանիչը բացատրում է, թե գոյություն ունի այս գրքի անգլերեն ընդարձակ հրատարակությունը (այսինքն Դանիել Դեֆոյի վկայք—Հ. Դ.) և 1799 թ. գերմանացի տպարանի գիտունի մրս համառոտությունը, որը առաջինից տարբերելու համար անվանված է «նոր Ռօպլենսոն»: Այնուհետև ավելացնում է. «Սակայն առելի օգտակար և ախորժելի եկաւ մեզի այս համառոտը թարգմանել, քան թէ ընդարձակը, թէպէտ տեղ-տեղ ծանօթութեան մէջ օրագրութեանն ալ պէտք եղած բաները նշանեցիւք, և վերջն ալ յաւելուած ըրինք Ռօպլենսոնին մնացած վարքն ալ պատմելով»: 1799 թ. տպագրված «նոր Ռոբինգոնի» հեղինակը գերմանացի Յ. Հ. Կամպեն է (J. H. Campe): Ուրիմն Բժշկյանը հեղինակի կենդանության օրով թարգմանել է «նոր Ռոբինգոնը»՝ ֆրանսերեն հրատարակությունից:

ՀԳ 1077, ԳԱԹ, ԷՃԳ

276. Ռօլէն:

Պատմութիւն Հոովմէական ի հիմնարկութենէ Հոովմայ մինչև ի պատերազմն Ակտիոնի, այսինքն մինչև ի վախճան հասարակապետութեան: Արարեալ Ռօլէնի Գաղղիացուց: Թարգմանեալ յԻտալական բարբառոյ՝ տեառն Հ. Վրթանէս վ. Ասկէրեան: ...Եւ պգուշաւոր

քննութեամբ բաղդատեալ ընդ Գաղղիական բնագրին յաւելմամբ ծա-
նօթութեանցն ի Հ. Մանուէլ վարդապետէ Ջախջախեան: ...Հտ. Գ:
Վենետիկ. Ս. Ղազար. 1817. 785, 1 չի. էջ: Շարվ. 12×18,7 սմ:

Տես N 249 նկարագրության ծանոթագրութիւնը:

ՀԳ 2534, Մ, ԷՃԳ

Ձ Մատ. 591—592

277. Ռօլէն:

Պատմութիւն Հռովմէական ի հիմնարկութենէ Հռովմայ մինչև ի
պատերազմն Ակտիոնի. այսինքն մինչև ի վախճան հասարակապե-
տութեան: Արարեալ Ռօլէնի Գաղղիացւոց: Թարգմանեալ յիտալա-
կան բարբառոյ՝ տեառն Հ. Վրթանէս վ. Ասկերեան: ...Եւ պգուշաւոր
քննութեամբ բաղդատեալ ընդ Գաղղիական բնագրին յաւելմամբ ծա-
նօթութեանցն ի Հ. Մանուէլ վարդապետէ Ջախջախեան: ...Հտ. Ե:
Վենետիկ. Ս. Ղազար. 1817. 792 էջ: Շարվ. 12×18,7 սմ:

Տես N 249 նկարագրության ծանոթագրութիւնը:

ՀԳ 2539, Մ, ԷՃԳ

Ձ Մատ. 591—592

278. Ռօլէն:

Պատմութիւն Հռովմէական ի հիմնարկութենէ Հռովմայ մինչև ի
պատերազմն Ակտիոնի. այսինքն մինչև ի վախճան հասարակապե-
տութեան: Արարեալ Ռօլէնի Գաղղիացւոց: Թարգմանեալ յիտալա-
կան բարբառոյ՝ տեառն Հ. Վրթանէս վ. Ասկերեան: ...Եւ պգուշաւոր
քննութեամբ բաղդատեալ ընդ Գաղղիական բնագրին յաւելմամբ ծա-
նօթութեանցն ի Հ. Մանուէլ վարդապետէ Ջախջախեան: ...Հտ. Ձ:
Վենետիկ. Ս. Ղազար, 1817. 817, 1 չի. էջ: Շարվ. 12×18,7 սմ:

Տես N 249 նկարագրության ծանոթագրութիւնը:

ՀԳ 2542, Մ, ԳԱԹ, ԷՃԳ, ՄԱԳ

Ձ Մատ. 591—592

279. Սիւրմէլեան հաշատուր:

Համառօտ թուարանութիւն աշխարհաբառ: Երկրորդ տիպ: Վե-
նետիկ. Ս. Ղազար. 1817. 171 էջ: Շարվ. 8,5×15,2 սմ:

ՀԳ 3998, Մ, ԳԱԹ Ալլատյանի ֆ.

280. Փափազեան Իզնուտիոս:

Երկրաչափութիւն գործնական: Համառոտեալ օւշխարհագրադ ե-
լուաւ ի պէտս ուսումնասէր մանկանց. Հ. Ի. Փ. ի Մխիթարեան
միաբանութենէ: Վենետիկ. Ս. Ղազար. 1817. 8 չի., 72 էջ: Շարմ.
10×19 սմ: (Վերջում 6 թերթ երկրաչափական գծագրեր):

ՀԳ 1289. Մ. ԳԼԹ Լկատյանի ֆ., ԹՀԳ
Չ Մատ. 181

281.* Օրացոյց (կազմ. Խաչ. Սուրսէլյան): Վենետիկ. Ս. Ղա-
զար, 1817:

Չ Մատ. 722: Ցուց. Վենետ. Մխիթ. 73

282. Բաբիկեան Աստուածատուր:

Համառոտ յայտ յանդիմանութիւն երկուց ճշմարտութեանց ընդ-
դէմ երկուց մոլար դրութեանց: Առաջինն Վ. Հ. Միքայէլի Չասեան
թէ Յոնեցին իցէ իմաստասէր հայրապետն Հայոց՝ վկայեալն ու սրբոց
հարց մերոց: Երկրորդն Վ. Հ. Մկրտչի Աւգերեան՝ թէ տետրակն Յո-
նեցւոյն իցէ ուղղափառ վարդապետութիւն և գրութիւն վերադրեալ
Իմաստասիրի: Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1817. 4 չի., 108 էջ:
Շարվ. 8,5×16 սմ:

ՀԳ 2256

Չ Մատ. 319—320: Ղ. 1. 293

283. Գործադրութիւն թուաբանական ի պօսանս համբաւաց:
Իճրափ րազամ աճամր էյէնձէսի: Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1817.
Է, 110 էջ: Շարվ. 6,7×13,7 սմ:

*Ակզբի 7 էջերը բացատրական են՝ հայերեն և հայատառ թուրքերե-
նով: Մնացած 110 էջերը թվաբանական բազմապատկման աղյուսակ-
ներ են:*

ՀԳ հայատառ թուրք. 158. ԳԼԹ Չոպանյանի ֆ.
Չ Մատ. 136: Ղ. 1. 449

284.* Պարտէզ հոգևոր: Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1817:

Ցուց. Վիեն. Մխիթ. 57

285. Մելիք-Շահնազարեան Դաիթ, Շահան-Ջրպետեան Յա-
կոբ, Լանգէն Լուդովիկոս:

Etat actuel de la Perse. Par Mir-Davoud-Zadour de Melik-

Schahnazar... Բ տիսղթ. Notices sur l'état actuel de la Perse, en persan, en arménien et en français. Par Myr-Davoud- Zadour de Melik Schahnazar... et MM. Langlès..., Chahan de Cirbied... Paris, Imprimerie royale, 1818. (Տեղեկութիւնք ի վերայ այժմեան կացութեան թագաւորութեանն Պարսից: Պարսկերեն, հայերեն և ֆրանսերեն լեզուներով: Փարիզ, Կայսերական տպարան), 1817—1818. 360 էջ: Շարվ. 5×8.2 սմ:

Բ ո վ ա Ն ղ . — էջ 3—19՝ Details sur la situation actuelle du royaume de Perse, donnees par Myr-Davoud-Zadour de Melik Chahnazar... Traduits de l'arménien par M. Cirbied. 23—39՝ Տեղեկութիւնք ի վերայ այժմեան կացութեան թագաւորութեան Պարսից, տուեալ ի Դաւիթ պէկէ Սատուրեան ի տանէ Մէլիք Շահնազարեանց... — 41—64՝ նույնը պարսկերէն: — 65—75՝ Recit d'un acte de tolerance religieux... redige par M. Cirbied. — 79—90՝ Պատմաբանութիւն ի վերայ դիպուածոյ միոյ պատահելոյ ի Դավրէժ քաղաք վասն թոյլտուութեան կրօնի, տուեալ ի պրն. Յակոբայ Շահան Զրպետեան: — 93—204՝ Aperçu general de la Perse, par L. Langlès. — 207—354՝ Ընդհանուր ծանօթութիւն ի վերայ աշխարհին Պարսից, շարադրեալ Դադղիացի լեզուաւ ի պրն. Լուտովիկոսէ Լանկլէսեան... թարգմանեալ ի Հայ բարբառ պրն. Յակոբայ Շահան Զրպետեան:

Ա տիտղոսաթերթի վրա տպագրութեան տարեթիվը 1817 է, իսկ Բ տիտղոսաթերթի վրա՝ 1818:

ՀԳ 3393, Մ, ԼՀԳ

Զ Մատ. 200: Ղ 1. 1003—1005: Թ 151—152

286. Գիրք աղօթից: Յորում գոն վկայաբանութիւն սրբոյ կուսին Սարիանեայ և սրբոյն Եփրեմի ճառն խոնարհութեան, և այլ հարկաւոր աղօթք, յաւելեալ նաև երեկոյեան Եկեացէն իւր սարօքն, ի դիւրութիւն աղօթասէր անձանց: Վերստին տպագրեալ: Կ. Պոլիս, տպ. «Մայր ս. Աստուածածնի» (Մայր Դպրատան), 1817, սեպտ. 20: 79 էջ: Շարվ. 7,7×12 սմ:

Հիշատակարանում ասվում է. «...Աւարտեցաւ երրորդ տպումն դրքկանս...»:

ԳԱԹ Ազատյանի ֆ. 8470
Թ 71

287. Գործք առաքելոց: Կ. Պոլիս, տպ. Պողոս Արապյանի, 1817.
430 էջ: Շարվ. $8,4 \times 13,2$ սմ:

*Մեզ հայտնի այս միակ օրինակի սկզբից թափված է 68 : : :
ավարտվում է 420, 2 չ. էջով՝ «վախճան» բառով: Վերջերս
տպագրության վայրը, տպարանը, տարեթիվը և էջերի թանձր դրս.
ենք ըստ Ղազիկյանի:*

Մ 27730 (թերի)

Ղ. 1. 279: Թ 70

288. Մովսէս Խորենացի:

Ճառ ներբողական՝ ի հանդէս երջանիկ կուսանացն սրբոց
Հոփսիմեանց հրաշապարդ յօրինուածովք: Կ. Պոլիս, տպ. «Մայր ս.
Աստուածածնի» (Մայր Դպրատան), 1817. 47 էջ: Շարվ. $7,5 \times$
 $12,5$ սմ:

ՀԳ 1125, ԳԱԹ Ապատյանի ֆ., էՃԳ

Ձ Մատ. 272: Ղ. 1. 2061: Թ 71

289. Աստուածաշունչ գիրք Հնոց և Նորոց Կտակարանաց. շա-
րակարգութեամբ նախնեացն մերոց և ճշմարտասիրաց թարգման-
չաց: Չոր պկնի ամաց բազմաց յամի տեառն 1666 և ի թուին Հայոց
ՌՃԺԵ հրամանաւ տեառն Յակոբայ Հայոց կաթողիկոսի գլխակար-
գեալ և տնաւտեալ ըստ Լատինացւոց, նաև պիամաձայնութիւն հա-
նուրց գրոց Աստուածաշնչից իրերաց առջնքեր կարգեալ տեառն Ոս-
կանայ վարդապետի Երևանեցւոյ, և առաջնով տպագրութեամբ ի յոյս
ածեալ: Իսկ այժմ նորոգ տպագրեալ եղև ջանիւք և արդեամբք յօժան-
դական միաբանութենէ ժողովոյն Աստուածաշնչի, որ ի Կալկաթայ:
Տպագրվել է «Ի գիւղաքաղաքն Սիրամիուր»: 1817. 6 չհ., 5. 1307
էջ: Շարվ. $17,3 \times 22,5$ սմ:

ԷՃԳ 366, ՀԳ (սկզբից և վերջից թերի)

Ղ. 1. 214: Թ 175

290.* Աղանութեան Մ. 3.:

Գիրք դաւանութեան հաւատոյ առ ամենասուրբ երրորդութիւն և
միասնական աստուածութիւնն ի հայր և յորդի և ի սուրբ հոգին:
Կալկաթա, տպ. Ալեհա Ջնթրուհյանի, 1817. ԺԱ, 277 էջ:

Ձ Մատ. 154: Ղ. 1. 105

291.* Հրախրակ Մնացականեան ի Վարդանայ Սմբատեան:
Կալկաթա, տպ. Մարդասիրական ճեմարանի, 1817:

Չ Մատ. 367

292.* Օրացոյց: Կալկաթա, տպ. Մարդասիրական ճեմարանի,
1817:

Տէս N 267 նկարագրության ծանոթագրութիւնը:

Չ Մատ. 725

293. Աստուածաշունչ գիրք Հնոց և Նորոց Կտակարանաց, շա-
րակարգութեամբ նախնեացն մերոց և ճշմարտասիրաց թարգմանչաց:
Ս. Պետերբուրգ, տպ. Հովսեփ Հովհաննիսյանի, 1817. 6 չի., 1126 էջ:
Շարվ. 18,5×24 սմ:

ՀԳ 1660, Մ, ԳԱԹ, ԷՃԳ, ՄԼԳ, ԼՀԳ, ԹՀԳ
Չ Մատ. 58: Ղ. 1. 214: Թ 178: ԳԼ 209

294. Նոր Կտակարան սրբոյ Աւետարանի տեառն մերոյ Յիսու-
սի Քրիստոսի: ...Երկրորդ տպագրութեամբ ի յոյս ածեալ: Ս. Պե-
տերբուրգ, տպ. Հովսեփ Հովհաննիսյանի, 1817. 4 չի., 634, 2 չի. էջ:
Շարվ. 8×16 սմ:

ՀԳ 1814, Մ, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ., ԼՀԳ, ԹՀԳ
Ղ. 1. 276

295. Տարեցոյց առաքինական գործոց՝ յաղագս ուսումնարանին
Հայոց. որ ի Մօսկով: Արտահանեալ ի Մօսկով եղեալ կայսերական
գապէթէ. որ ի 1817 փետրվարի 28-ին տպեալ N 17: Летопись
добродетели. (Извлечение из Московских Ведомостей 1817 го-
да февраля 28 дня, N 17). (Հայ. և ռուս.): Ս. Պետերբուրգ, տպ.
Հովսեփ Հովհաննիսյանի, 1817. 12 էջ: Շարվ. 10,8×7,5 սմ:

*Տիտղոսաթերթ շունի վերնագիրը դրված է ընագրից առաջ, իսկ
հրատարակության մյուս տեղեկութիւնները՝ վերջում:*

ՀԳ 3507, Մ, ԼՀԳ

296.* Աւետարան: Վենետիկ, Ս. Ղազար. 1818:

Ձ Մատ. 77: Ղ. 1. 210

297.* Աւետիքեան Գաբրիէլ:

Քերականութիւն հայկական, համառօտ կարգեալ յաշխարհիկ քարքառ: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1818:

Ջարրհանալյանը տպագրութեան տարեթիվը «խալ է գրել. ինչս է տեսել 1819 թ. (տես № 348):

Ձ Մատ. 699

298. Բժշկեան Մինաս:

Հմտութիւն մանկանց ի պէտս ազնուապարմ Տիրան մանկան Ալեքսանեան: Բաժանեալ ի չորս մասունս: Մասն Ա: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1818. 190 էջ: Շարվ. $6,5 \times 12,7$ սմ:

ՀԳ 1036, Մ (Ա և Բ մասերը մեկ կապմում):

Ձ Մատ. 356: Ղ. 1. 340

299. Բժշկեան Մինաս:

Հմտութիւն մանկանց ի պէտս ազնուապարմ Տիրան մանկան Ալեքսանեան: Բաժանեալ ի չորս մասունս: Մասն Բ: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1818. 156 էջ: Շարվ. $6,5 \times 12,7$ սմ:

ՀԳ 1036, Մ (Ա և Բ մասերը մեկ կապմում):

Ձ Մատ. 356: Ղ. 1. 340

300. Բժշկեան Մինաս:

Հմտութիւն մանկանց ի պէտս ազնուապարմ Տիրան մանկան Ալեքսանեան: Բաժանեալ ի չորս մասունս: Մասն Գ: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1818. 224 էջ: Շարվ. $6,5 \times 12,7$ սմ:

ՀԳ 2950, Մ, ԹՀԳ (Ա և Դ մասերը մեկ կապմում):

Ձ Մատ. 356: Ղ. 1. 340

301. Բժշկեան Մինաս:

Հմտութիւն մանկանց ի պէտս ազնուապարմ Տիրան մանկան

906 700, <9 (թիվ), 1119
2 1500, 165: 2, 1, 563

1700-1750 թթ. հայկական լեզուի լեզուագիտական հետազոտությունները: Բնագիր, 1818, 540 էջ: Հարկ. 5,7X11,2 սմ:

305. Եզոպոս:
2 1500, 645

Մեծ հայտնի է 1824 և 1831 թթ. հրատարակությունները: 1824 թ. հրատարակությունը պահպանվել է Երևանի մանկավարժական թանկարանում (տե՛ս, Երևան, 1903, 25-րդ սկզբները): Երևանի մանկավարժական թանկարանում պահպանվել է 1824 թ. հրատարակությունը (տե՛ս, Երևան, 1903, 25-րդ սկզբները):

304. Բժշկական Միասն:
Վարժարանի մասին: Վենետիկ, 1818:

2 1500, 571
Երևանի մանկավարժական թանկարանում պահպանվել է 1818 թ. հրատարակությունը (տե՛ս, Երևան, 1903, 25-րդ սկզբները):

303. Բժշկական Միասն:
Վարժարանի մասին: Վենետիկ, 1818:

2 1500, 391: 2, 1, 340
<9 2003, 1, 0<9

Մեծ հայտնի է 1824 և 1831 թթ. հրատարակությունները: 1824 թ. հրատարակությունը պահպանվել է Երևանի մանկավարժական թանկարանում (տե՛ս, Երևան, 1903, 25-րդ սկզբները): Երևանի մանկավարժական թանկարանում պահպանվել է 1824 թ. հրատարակությունը (տե՛ս, Երևան, 1903, 25-րդ սկզբները):

302. Բժշկական Միասն:
Վարժարանի մասին: Վենետիկ, 1818:

2 1500, 356: 2, 1, 340
<9 2003, 1, 0<9 (թիվ) 1119
2 1500, 165: 2, 1, 563

1. *Die erste* ... *die zweite* ... *die dritte* ...
 2. *Die vierte* ... *die fünfte* ... *die sechste* ...
 3. *Die siebte* ... *die achte* ... *die neunte* ...
 4. *Die zehnte* ... *die elfte* ... *die zwölfte* ...
 5. *Die dreizehnte* ... *die vierzehnte* ... *die fünfzehnte* ...
 6. *Die sechzehnte* ... *die siebenzehnte* ... *die achtzehnte* ...
 7. *Die neunzehnte* ... *die zwanzigste* ... *die einundzwanzigste* ...
 8. *Die zweiundzwanzigste* ... *die dreiundzwanzigste* ... *die vierundzwanzigste* ...
 9. *Die fünfundzwanzigste* ... *die sechsundzwanzigste* ... *die siebenundzwanzigste* ...
 10. *Die achtundzwanzigste* ... *die neunundzwanzigste* ... *die hundertste* ...

1. *Die erste* ... *die zweite* ... *die dritte* ...
 2. *Die vierte* ... *die fünfte* ... *die sechste* ...
 3. *Die siebte* ... *die achte* ... *die neunte* ...
 4. *Die zehnte* ... *die elfte* ... *die zwölfte* ...
 5. *Die dreizehnte* ... *die vierzehnte* ... *die fünfzehnte* ...
 6. *Die sechzehnte* ... *die siebenzehnte* ... *die achtzehnte* ...
 7. *Die neunzehnte* ... *die zwanzigste* ... *die einundzwanzigste* ...
 8. *Die zweiundzwanzigste* ... *die dreiundzwanzigste* ... *die vierundzwanzigste* ...
 9. *Die fünfundzwanzigste* ... *die sechsundzwanzigste* ... *die siebenundzwanzigste* ...
 10. *Die achtundzwanzigste* ... *die neunundzwanzigste* ... *die hundertste* ...

306. Եւսեբիոս Պամփիլիոս:

Եւսեբի Պամփիլեայ Կեսարացւոյ Ժամանակականք երկմասնեայ: Ի Հայերէն թարգմանութենէ եղելոյ ի Յոյն բնագրէ ի ձեռն սրբոց թարգմանչաց մերոց: Թարգմանեալ ի Լատին բարբառ, աշխատասիրութեամբ Հ. Մկրտիչ վ. Մխիթարեան Աւգերեանց: Հաւաքմամբ հանդերձ յունական հատուածոց գտելոց առ մատենագիրս և յաւելուածով կարևոր ծանօթութեանց: ...Մասն Ա. Ժամանակագրութիւն պատմական: Բ տիտղթ. Eusebii Pamphili Caesariensis episcopi. Chronicon bipartitum... Pars I. Historico-chronographica. (Հայ., հուն., լատ. լեզուներով): Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1818. 8 չհ., 196 էջ: Շարվ. 20,5×31 սմ. (Տիտղթ. առաջ՝ „Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου χρονικά. Eusebii Pamphili Chronicon bipartitum. Graeco-Armeno-Latinum»).

ՀԳ 3527, Մ (Ա և Բ մասերը մեկ կապմում):
Ձ Մատ. 183—184: Ղ. 1. 614—615

307. Եւսեբիոս Պամփիլիոս:

Եւսեբի Պամփիլեայ Կեսարացւոյ Ժամանակականք երկմասնեայ: Ի Հայերէն թարգմանութենէ եղելոյ ի Յոյն բնագրէ ի ձեռն սրբոց թարգմանչաց մերոց: Թարգմանեալ ի Լատին բարբառ, աշխատասիրութեամբ Հ. Մկրտիչ վ. Մխիթարեան Աւգերեանց: Հաւաքմամբ հանդերձ յունական հատուածոց գտելոց առ մատենագիրս և յաւելուածով կարևոր ծանօթութեանց: ... Մասն Բ. Քրոնիկոն կանոն: Բ տիտղթ. Eusebii Pamphili Caesariensis episcopi. Chronicon bipartitum... Pars II. Chronicus canon. (Հայ., հուն. և լատ. լեզուներով): Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1818. 6 չհ., 207 էջ: Շարվ. 20,5×31 սմ: (Տիտղթ. առաջ՝ „Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου χρονικά. Eusebii Pamphili Chronicon bipartitum. Graeco-Armeno-Latinum»).

ՀԳ 3527, Մ (Ա և Բ մասերը մեկ կապմում):
Ձ Մատ. 183—184: Ղ. 1. 614—615

308. Եւսեբիոս Պամփիլիոս:

Եւսեբի Պամփիլեայ Կեսարացւոյ Ժամանակականք երկմասնեայ: Ի Հայերէն թարգմանութենէ եղելոյ ի Յոյն բնագրէ ի ձեռն սրբոց թարգմանչաց մերոց: Թարգմանեալ ի Լատին բարբառ, աշխատասիրութեամբ Հ. Մկրտիչ վ. Մխիթարեան Աւգերեանց: Հաւաքմամբ հանդերձ յունական հատուածոց գտելոց առ մատենագիրս և յաւելուածով կարևոր ծանօթութեանց: ...Մասն Ա. Ժամանակագրութիւն

պատմական: Բ տիտղթ. Eusebii Pamphili Caesariensis episcopi. Chronicon bipartitum. Pars I. Historico-chronographica. (Հայ., հուն. և լատին. լեզուներով): Վենետիկ, Ս. Ղալար, 1818. 12 չհ., Լ. 408 էջ: Շարվ. 13,5×20 սմ: (Տիտղթ. առաջ՝ «Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου χρονικά. Eusebii Pamphili Chronicon bipartitum. Graeco-Armeno-Latinum»).

Այս գիրքը միևնույն տարում հրատարակվել է երկու անգամ: Մատենադատները նկարագրել են միայն մեկ հրատարակություն:

ՀԳ 2303 (Ա և Բ մասերը մեկ կապմուն), Մ, ԳԱԹ

309. Եւսեբիոս Պամփիլիոս:

Եւսեբի Պամփիլեայ Կեսարացոյ ժամանակականք երկմասնեայ: Ի Հայերէն թարգմանութենէ եղելոյ ի Յոյն բնագրէ ի ձեռն սրբոց թարգմանչաց մերոց: Թարգմանեայ ի Լատին բարբառ. աշխատասիրութեամբ Հ. Մկրտիչ վ. Մխիթարեան Ազգերեանց: Հաւաքմամբ հանդերձ յունական հատուածոց գտելոց առ մատենագիրս և յաւելուածով կարևոր ծանօթութեանց: ... Մասն Բ. Քրոնիկոն կանոն: Բ տիտղթ. Eusebii Pamphili Caesariensis episcopi. Chronicon bipartitum. Pars II. Chronicus canon. (Հայ., հուն. և լատին. լեզուներով): Վենետիկ, Ս. Ղալար, 1818. 8 չհ., 380, 3 չհ. էջ: Շարվ. 13,5×20 սմ: (Տիտղթ. առաջ՝ «Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου χρονικά. Eusebii Pamphili Chronicon bipartitum. Graeco-Armeno-Latinum»).

Տես նախորդ նկարագրության ծանոթագրությունը:

ՀԳ 2303 (Ա և Բ մասերը մեկ կապմուն), Մ, ԳԱԹ

310. Յովհաննէս Ոսկեբերան:

Սրբոյն Յովհաննու Ոսկեբերանի Կոստանդնուպոլսոյ արքեպիսկոպոսի հատընտիր գիրք և ճառք և ներբողեանք: Թարգմանեայ ի Յոյն բնագրէ երկասիրութեամբ տեառն Հ. Եղիայ վ. Թովմաճանեան Կոստանդնուպոլսեցոյ: ...Հմ. Ա: Վենետիկ, Ս. Ղալար, 1818. 10 չհ., 408 էջ: Շարվ. 10 × 17,5 սմ:

ՀԳ 1773 (Ա և Բ հատորները մեկ կապմուն), Մ, ԷՃԳ, ԼՀԳ, ԹՀԳ
Չ Մատ. 531: Ղ. 2. 99

311. Յովհաննէս Ոսկերեքան:

Արքայն Յովհաննու Ոսկերեքանի Կոստանդնուպօլսոյ տրքեպիս-
կոսոսի հատընտիր գիրք և ճառք և ներբողեանք: Թարգմանեալ ի
Յոն բնագրէ երկասիրութեամբ տեառն Հ. Եղիայ վ. Թովմաճանեան
Կոստանդնուպօլսեցոյ: ...Հտ. Բ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1818. 362,
1 չի. էջ: Շարվ. 10×17,5 սմ:

ՀԳ 1773 (Ա և Բ հատորները մեկ կապ-
մով), Մ, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ., ԷՃԳ,
ԼՀԳ, ԹՀԳ

Չ Մատ. 531: Ղ. 2. 99

312. Ներսէս Ընորհալի:

Աղօթք Ներսիսի Կլայեցոյ: Վեշտասանյեցուեան. Հայերէն գրա-
բառ. Հայերէն աշխարհաբառ. Յունարէն գրաբառ, Յունարէն աշխար-
հաբառ. Լատիներէն. Իտալերէն. Գաղղիերէն, Սպաներէն, Գերմանե-
րէն. Անգղիարէն. Հոլլանդերէն. Դաղմատերէն, Սերվիաներէն, Հուն-
գարերէն. Տաճկերէն և Թաթարերէն հայկական տառիւք: Preces
Niersis Clajensis. sedecim linguis (Հավատով խոստովանիմ): Վե-
նետիկ. Ս. Ղապար. 1818. 204 էջ:

*Ղազիկյանի նկարագրության մէջ տպագրության հայկական թվա-
կանը ճիշտ է դրված (ԽՄԿէ), իսկ արաբական թվականը տպագրա-
կան սխալի պատճառով 1813 է:*

Չ Մատ. 343: Ղ. 2. 259—260: Յուց. Վենետ. Մխիթ. 30

313. Չամչեան Միքայել:

Մեկնութիւն Սաղմոսաց: ...Բաժանեալ ի տասն հատորս: Հտ. Դ:
Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1818. 775 էջ: Շարվ. 9,3×17,3 սմ:

ՀԳ 1859, ԷՃԳ

Չ Մատ. 422—424

314. Պատմութիւն արքայանոցն ի Հոռվմէ: Վենետիկ, Ս. Ղա-
պար, 1818:

Չ Մատ. 580

315.* Պատմութիւն Ռուսիոյն Քաղաք. Տե՛ղ. Եւրոպայի
Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1818:

Զարբանալյան տպագրութեան թղթերէն առաջ 1-ին անգամ տեսել 1817 թ. (տես X 273):

Զ Մատ. 592

316.* Սիրմէլեան Խաչատուր:

Թուարանութիւն համառօտ աշխարհաբո՛ւ: Բ անգ: Վենետիկ,
1818:

Զարբանալյան տպագրութեան թղթերէն առաջ 1-ին անգամ տեսել 1817 թ. (տես X 279):

Զ Մատ. 214

317. Սիրմէլեան Խաչատուր:

Տոմարագիտութիւն ընդհանուր եկեղեցական և շաղաքական:
Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1818. 164 էջ: Շարվ. 10×18 սմ: (Վերջում 3
թերթ աղյուսակներ):

ՀԳ 1989. Մ. էՃԳ. ՄԼԳ. ԼՀԳ

Զ Մատ. 678

318.* Փափազեան Իգնատիոս:

Երկրաչափութիւն գործնական: Վենետիկ, 1818:

Զարբանալյան տպագրութեան թղթերէն առաջ 1-ին անգամ տեսել 1817 թ. (տես X 280):

Զ Մատ. 181

319.* Փափազեան Իգնատիոս:

Պաշտօն փառաբանութեան ս. Աստուածածնի: Վենետիկ, Ս. Ղա-
զար, 1818:

Զ Մատ. 553

320. Օրացոյց ամի տեսուն 1818 և հայոց թուականիս 134Է.
Ըստ հնոյ տօմարին: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1818. 48, 4 էջ: Շարվ.
6×11 սմ:

*Վերջին 4 էջերում՝ ռուսաց հարստ տպագրչիւնք Ի Վենետիկ, Ե-
վան Ս. Ղազարու:*

*Ըստ մատենագիտական աղբյուրների՝ հազմել է հայ. Սյուրմէլե-
յանը:*

ՄԼԳ Apr 1 2611

Զ Մատ. 722: Ցուց. Վենետ. Մխրթ. 73

321.* Ապիս վալիտեթուլլահըն միւճիւլէթլէրին քիթապը. Հ. Ստեփաննոս Մարազըն թիւք լիսանինէ թերձիւմէսի (Հայաստան թուրք.): Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1818. ԺԶ, 403 էջ:

Ցուց. Վիեն. Մխիթ. 73

322.* Եէնի միւճիւլէթ քի ապիս վալիտեթուլլահ պիքիր Մարիամըն սուրէթի էթտի (Հայաստան թուրք.): Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1818. 20 էջ:

Ցուց. Վիեն. Մխիթ. 69

323.* Նոր հրաշք պատկերի ամենասուրբ կուսին Մարիամու Աստուածածնի. որ կայ ի մեծ քաղաքն Հռովմ' յեկեղեցին ամենայն սրբոց՝ կոչեցեալ Փանթէոն կամ Տէլլայ Ռոթոնտա: Վիեննա, տպ. «Պաշտպանս. Աստուածածնի վանքը» (Մխիթարյան), 1818:

Զ Մատ. 505—506: Ղ. 2. 287—288

324.* Տետրակ ամենասուրբ ոռպարին: Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1818:

Ցուց. Վիեն. Մխիթ. 57

325.* Քրիստոնէական վարդապետութիւն համառօտ: Հաւաքաւ ի Քրիստոնէական վարդապետութենէ Բելլարմինոսի և այլոց: Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1818. 117 էջ:

Ղ. 1. 334: Ցուց. Վիեն. Մխթի. 51

326. Քրիստոնէանըն քլափուլու. Եանի կիւնահտան վապ կէճմէնին վէ ալլահըն շնորհքնուն իչինտէ կիւնահսըպ քրիստոնէաճաւ եաշմանըն Եօլու: Վէ պու խիւսիւէ չոք ֆայտալը վէ լապըմըր մըտածականսլար, վէ էօյիւտլէր: Եապըլտը Ստամպուլլու *** վարդապետաւէն: Իլք հիսսէ: Իքինճի տէֆա պասմա օլունտու (Հայաստան թուրք., Երկրորդ տպագրութիւն): Վիեննա, («Պէչ»), տպ. Մխիթարյան, 1818. ԺԶ, 417 էջ: Շարվ. 6,5×10,5 սմ:

ԳԱԹ Ազատյանի ֆ. 8630

327.* Ի պատիւ վսեմափառութեան տէառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի. ի պէտս աւագ եղբայրութեան այսր արեան և վարդապանի ամենօրինեալ կուսին Մարիամու՝ օգնութեանն քրիստոնէից և ու հոգւոց քաւարանի. կանոնապէս հիմնարկելոյ ի խորանի ամենասուրբ խաչելութեան հոյակապ մայր եկեղեցւոյ սրբոյն Նիկողայոսի ի բան-

տին Հոռվմայ: Թարգմանեալ յիտալականէ ի հայ բարբառ (Պսակ փոքր): Հոռմ, տպ. Ուրբանյան, 1818:

Չ Մատ. 585

328.* Նորոգ համառօտութիւն վարուց. վկայութեան. մտեռութեան. սքանչելեաց և երեքտասան աղօթից սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչի: ...Թարգմանեալ յիտալականէ ի հայ բարբառ (Վարք ս. Լուսաւորչի): Հոռմ, տպ. «Սրբոյ ժողովոյն տարածման հաւատոյ» (Ուրբանյան): 1818:

Չ Մատ. 647

329. Բուն տօմար Հայոց և Հռօմայեցւոց. պարպատօմար և Տաղ Յովասափու, մարմնախաղաց և երապահան: Յաւելեալ առ այսասիկ մշտնջենաւոր գուշակմունք տարեկան պատժեմանց և ամսական եղանակացն փոփոխմանց. նաև աղիւսակք երկոտասան ամսոցն իւրաքանչիւրոց աւուրց բազմադիմի ներգործութեանց. ընդ որս և այլք պիտանիք և պէսպէս պօսնլիք: Կ. Պոլիս, Քյուրքճի խան, տպ. Պողոս Հովհաննիսյանի (Արապյան), 1818. 448 էջ: Շարվ. 7.8×13 սմ:

ՀԳ 695. ՊԹ 439

330. Գէորգ Միլայիմ:

Ճառ ամենամաքուր ծննդեան և կտակ չարչարանաց տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի ըստ տեսլեան սրբոյ հօրն մերոյ Գրիգորի Լուսաւորչին. Տաճկերէն բանիւք. (Հայատառ թուրք.): Կ. Պոլիս, Քյուրքճի խան, տպ. Պողոս Հովհաննիսյանի (Արապյան), 1818. 62. 1 չհ. էջ: Շարվ. 7,9×12,8 սմ:

ՀԳ հայատառ թուրք. 135

331. Գիրք Սաղմոսաց Դաւթի: Կ. Պոլիս, Քյուրքճի խան, տպ. Պողոս Հովհաննիսյանի (Արապյան), 1818. 338 էջ: Շարվ. 10×16 սմ:

ՀԳ 1543, Մ, ԳԱԹ Չոպանյանի ֆ.

332. Եփրեմ Խուրի Ասորի:

Գիրք աղօթից: Կ. Պոլիս, Քյուրքճի խան, տպ. Պողոս Հովհաննիսյանի (Արապյան), 1818. 111 էջ: Շարվ. 7.7×13 սմ:

ՀԳ 1727, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ.

333. Ժամագիրք Հայոց: Արարեալ սրբոց հայրապետացն Բաւհակայ և Մեսրոպայ՝ Գիւտայ և Յօհաննու Մանդակունոյ և այլոց վաղագոյն գերապանծ վարդապետացն ուրոց: Կ. Պոլիս, Քյուրքճի

խան, տպ. Պողոս Հովհաննիսյանի (Արապյան), 1818. 608 էջ: Շարվ. 7,3×13,2 սմ:

ՀԳ 1323

334.* Կրթութիւն քրիստոնէական վարդապետութեան: Յօրինեցեալ յումեմնէ բանասիրէ: Կ. Պոլիս, 1818:

Ձ Մատ. 719

335. Պատմութիւն անցից որ եղև ի Կոստանդնուպօլիս վասն յայտնի կացուցանելոյ զճշմարտութիւն հաւատոց Հայաստանեայց ու եկեղեցւոյ՝ այնոցիկ. որոց չէինն տեղեակ մեղանչէին: Կ. Պոլիս, տպ. «Մայր ս. Աստուածածին. ի ձեռն տպագրիչ Անդրեաս վարդապետի Ակնեցւոյ» (Մայր Դպրատան), 1818, փետրվարի 15. 35 էջ: Շարվ. 10×15,5 սմ:

ՀԳ 1881, Մ, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ., ԷՃԳ, ՄԼԳ
Ձ Մատ. 560: Թ 71

336.* Վոյթեր:

Ողբերգութիւն ի վերայ մահուանն Յովիոս Կեսարու: Թարգմանեալ ի Յակոբայ Նապար-Շամբեան յանգղիականէն: Մադրաս, տպ. Սարգիս Ծատուր ԱղաՎալյանցի, 1818:

Ձ Մատ. 529: Թ 174: ԳԼ 232

337.* Օրացոյց: Կալկաթա, տպ. Մարդասիրական ճեմարանի. 1818:

ՏԼս Ձ 267 նկարագրության ծանոթագրությունը:

Ձ Մատ. 725

338. Ժամակարգութիւն հասարակաց աղօթից Հայաստանեայց ս. եկեղեցւոյն: Արարեալ սրբոյն Սահակայ հայրապետի, Մեսրոպբայ վարդապետի, Գիւտայ և Յովհան Մանդակունւոյ: Աստրախան, տպ. ս. Էջմիածնի, 1818, մայիսի 14: 535 կամ 536 էջ: Շարվ. 8,3×14 սմ: (Տիտղթ. առաջ, խորանի մէջ՝ «Գովեստ բերկրանաց եռանձնեայ դիմաց բազմահոյլ յողից. նորին բանակաց: Որք կանխին առ սա, մի լիցին երկբայ»):

Ուշագրաւ է, որ միևնույն այս հրատարակության օրինակների մի մասը ավարտվում է 535 էջով և հիշատակարանի տակ հետևյալ ստորագրությունն ու տարեթիվը կան. «Խոնարհագոյն ձառայ և օրհնեալ ազգիս յմոյ բաւեացալամ աղօթաբար Յովհաննէս աբխաթսկոպոս Հայոց Ռուսաստանեայց, ի 1819 ապրիլի 16»: Օրինակների մյուս մասը ավարտվում է 536 էջով, հիշատակարանը փոփոխության է ենթարկված և ստորագրություն ու թվական չունի:

ՀԳ 4634 և 1947, ՄԼԳ
Թ 180: ԳԼ 219

339. Ազոնց Ստեփանոս:

Տեսութիւն պատմութեանց Աստուածաշունչ սուրբ գրոց: ...Հտ.
Ա: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1819. ԺԲ, 440 էջ: Շարվ. $9,4 \times 17,3$ սմ:

ՀԳ 1478, Մ, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ., էՃԳ
Ձ Մատ. 667—668: Ղ. 1. 18—19

340. Ազոնց Ստեփանոս:

Տեսութիւն պատմութեանց Աստուածաշունչ սուրբ գրոց: ...Հտ.
Բ: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1819. 479 էջ: Շարվ. $9,4 \times 17,3$ սմ:

ՀԳ 3050, Մ, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ., էՃԳ
Ձ Մատ. 667—668: Ղ. 1. 18—19

341. Ազոնց Ստեփանոս:

Տեսութիւն պատմութեանց Աստուածաշունչ սուրբ գրոց: ...Հտ.
Գ: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1819. 423 էջ: Շարվ. $9,4 \times 17,3$ սմ:

ՀԳ 1485, Մ, էՃԳ
Ձ Մատ. 667—668: Ղ. 1. 18—19

342. Ազոնց Ստեփանոս:

Տեսութիւն պատմութեանց Աստուածաշունչ սուրբ գրոց: ...Հտ.
Դ: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1819. 392, 1 չհ. էջ: Շարվ. $9,4 \times 17,3$ սմ:

ՀԳ 1488, Մ, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ., էՃԳ
Ձ Մատ. 667—668: Ղ. 1. 18—19

343. Աղաչրադեան Մեսրոպ:

Բնական օրէնք կամ Կրթութիւն առ ի լինել բարի և պարկեշտ քաղաքացի: Աշխատասիրեալ աշխարհաբառ լեզուաւ: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1819. 160 էջ: Շարվ. $6,8 \times 12,5$ սմ: (Տիտղթ. առաջ՝ «Համառօտ սկզբունք փիլիսոփայական բարոյականութեան»):

ՀԳ 3063, Մ, էՃԳ, ՄԼԳ
Ձ Մատ. 115—116: Ղ. 1. 105

344. **Արքեպիսկոպոսի Տոմար:** Աղգոթ, Եմբրոս, Վանկաթիկ, Ս.
Ղազար, 1819. 16 էջ: Շարվ. 8×14,5 սմ:

Արքեպիսկոպոսի Տոմար ընթերցանության համար կան մի շարք
բնագրեր: Հայ. և հուն. լեզուներով: Տպագրության վայրը և տպարանը
չգտնվում են գրքի վրում: Հայ. և հուն. լեզուներով:

ՀԳ 3981

Ղ. 1. 135

345. **Արևեստ բարուք սիրելոյ կամ Արևեստ աստուածսիրութեան:**
Գինայ եպիսկոպոս: Քերթում թարգմանեալ ի լատին բնագրէ ի հայ ոտա-
նայէն շարժմամբ. Թխատասիրութեամբ Հ. Մանուէլ վ. Ջախջախեան:
Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1819. 284. 4 չի. էջ: Շարվ. 10×14 սմ:

«Նախնորդանք թարգմանչին» առաջաբանում հիշատակվում է հե-
ղինի մասին: «Թխատասիրութեամբ»:

ՀԳ 2243, Ս, ԷՃԳ

Ձ Մատ. 69

346.* **Ազգերեան Մկրտիչ:**
Տեղեկութիւն Մխիթարեան միաբանութեան վրայ: Հայ-իտալ.:
Վենետիկ, 1819:

Գրքի մէջ հրատարակության դրույթները համահասկան չէ: Կա
այս թղթակցին տպագրված «Համառու նկարագիր Մխիթարեան Միա-
բանութեան» (Հայ. և իտալ. բնագրերով), որը ըստ 'Նաղիկյանի և
այլոց' Հարություն Ազգերյանի աշխատությունն է (տես № 353):

Ղ. 1. 260

347. **Ազգերեան Յարութիւն:**
Քերականութիւն հայերէն և անգղիական: Բ. տխտղ. A gram-
mar Armenian and English by Father Paschal Aucher. Վան-
տիկ, Ս. Ղազար, 1819. 8 չի., 334. 2 չի. էջ: Շարվ. 8×14,3 սմ:

173-րդ էջից՝ «Խորութիւն Հայկական լեզուի», որ բերված են
հասկանալի մասնաճանցից, Ազգականագրից, Զեմոր Գլխից, Սու-
րանդից, Եղնիկից, Կորյունից, Եղիշից, Խորենացից, Հնոր: աղբիւր,
Մխիթար Գոշից, և այլ հին հեղինակներից:

Ինչպես 1817 թ. տպագրված «Քերականութիւն անգղիական և հա-
յերէն», նույնպես և այս քերականութիւնը կազմման և խմբագրման
աշխատանքներին մասնակցել է Յ. Գ. Բալթան:

ՀԳ 3678, Ս, ԷՀԳ

Ձ Մատ. 708: Ղ. 1. 260

348. Անտիփոնիկ Կաթիլ:

Քերականութիւն համարեալ: Համարում լինում եղանակի խորատ
նարատ ոճով, րստ պոետիկութեան և լայն խորութի լինանդանե
քերականութեան, տեւոն հայ. Գաբրիէլ Լեւոն ջեան, արտադրան
վարդապետի: Յարմարեալ ի պէտք դիմելի վարդապետան, անհատ
դպրոցաց: Վենետիկ. Ս. Ղապար. 1819. Զ. Ճի. Գ. Լապ. 92
17,6 սմ:

ՀԳ 2399. Մ. ԳԼԵ Զոպանյանի Յ. ՄԴԳ. 1 ՀԴ
Ղ. 1. 284

349. Բժշկեան Մինաս:

Պատմություն Պոնտոսի. որ է Սեան ծով: Վենետիկ. և Լապադ.
1819. 8 չի., 160 էջ: Շարվ. 9.7X17.2 սմ:

Վերջում ունի 37-52 տմ. առաքյալ ժամանակահատվածով
ներդր. «Գծագրական» և «Ուսումնական» կոմպլեկտների հավելումներ:

2. 1. 340

350. Եռնկ էտուարտ:

Եունկ ֆելյետոֆուն ֆիդանյերի. եախօտ Եունկուն Իճալըն: Բոս-
նիյ լիսանինտեն ֆրանգսըյ լիսանինտ' Լը Թալինտը եառ ճառաշու-
րնրն էյլետիյի թերձիւմէտեն, հարս Ըսթամպօլտա Տանֆանդաւ պաշ-
թերձումանը պարօն Յոհաննէս Էրէմեան իշպու լիսանի թերձիւմէ
թերձիւմէ էյլէմիշ տիր: Ճիլտի Էվէկ (Գէշեդը Եունկ ֆրանգսըյ:
Մասն առաջին, հալառառ թուրք.): Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1819, 197,
1 չի. էջ: Ետլ. 7,5×14,5 սմ: (Տիտղոս, առաջ, զարդանակ ընկեր-
վրա՝ «Եունկ ֆելյետոֆուն ֆիդանյերի»):

[illegible]

Վեհաքարաներ, որքանով է հնդկացիք ինքնագործունք և ինքնաշնորհ և հետևյալ անգիրով, արհեստի թվերով և թվերով համարներով համարվում էին, 1884 թվականին արհեստի թվերով:

159 466

Aug. 4th 1896

351. Եունկ Էտուարտ:

Եունկ ֆելեւօֆուն ֆիդանլերի, եախօտ Եունկուն կէճէլերի: Ինկլիզ լիսանինտէն ֆրանգսըզ լիսանինէ՝ Լը Թուրնէօր նամ ֆրան-
չալընըն էյլետիյի թերձիւմէտէն, հալա Ըսթամպօլտա Տանիմարգա
պաշ թերձումանը պարօն Յոհաննէս Էրէմեան իշպու լիսանի թիւրքի-
յէ թերձիւմէ էյլէմիշ տիր: Ճիլտի սանի (Գիշերք Եունկ փիլիսոփայի...
Մասն երկրորդ, հայատառ թուրք.): Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1819.
175, 2 չհ. էջ: Շարվ. 7,5×14,5 սմ:

Տես նախորդ նկարագրության ծանոթագրութիւնը:

ԷՃԳ 466

Ցուց. Վենետ. Մխիթ. 156

352. Եունկ Էտուարտ:

Եունկ ֆելեւօֆուն ֆիդանլերի, եախօտ Եունկուն կէճէլերի: Ինկլիզ լիսանինտէն ֆրանգսըզ լիսանինէ՝ Լը Թուրնէօր նամ ֆրան-
չալընըն էյլետիյի թերձիւմէտէն, հալա Ըսթամպօլտա Տանիմարգա
պաշ թերձումանը պարօն Յոհաննէս Էրէմեան իշպու լիսանի թիւրքի-
յէ թերձիւմէ էյլէմիշ տիր: Ճիլտի սալիս (Գիշերք Եունկ փիլիսոփայի...
Մասն երրորդ, հայատառ թուրք.): Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1819.
197, 3 չհ. էջ: Շարվ. 7,5×14,5 սմ:

Տես № 350 նկարագրության ծանոթագրութիւնը:

ԷՃԳ 466

Ցուց. Վենետ. Մխիթ. 156

353. Համառօտ նկարագիր Մխիթարեան միաբանութեան, ի Վե-
նետիկ, ի կղզին Ս. Ղազարու: Տպագրեալ ի նոյն կղզի ՌՄԿԸ (Հայ.
և իտալ.): Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1819. 127, 1 չհ. էջ: Շարվ. 6,8×
11,5 սմ:

*Հեղինակը գրքում չի նշված: Ըստ մատենադիտական աղբյուրնե-
րի՝ Հարություն Ավգերյանի աշխատութիւնն է:*

*Հայերեն բնագիրը ավարտվում է 66 էջում, 67-րդ էջից սկսվում
է իտալերենը. Compendiose notizie sulla congregazione de'
monaci Armeni Mechitaristi di Venezia, nell'isola di S. Lazzaro.
Tipografia di suddetta isola, 1819.*

*Ղազիկյանի նկարագրության մեջ իտալերեն վերնագիրը, որ գրք-
ված է Հայերենից հետո, բոլորովին այլ է. «Vita del Servo di Dio
Mechitar, fondatore dell'Ordine de'Monaci Armeni Benedettini,
detti Mechitaristi, Venezia, 1819».*

«Մխիթարանք» անվան տակ Ղազիկյանը երկրորդ անգամ նկարա-

գրելով այս գիրքը, ծանոթագրում է. «նոյնը թարգմանուած է իտալ., ֆրանս., անգլ. և գերման. լեզուներով»:

ՀԳ Լեո 982, Մ. ԼՀԳ
Ղ. 1. 263, 2023

354. Չամչեան Միքայէլ:

Մեկնութիւն Սաղմոսաց: ...Բաժանեալ ի տասն հատորս: Հտ. Ե:
Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1819. 587 էջ: Շարվ. $9,3 \times 17,3$ սմ:

Տես N 228 նկարագրության ծանոթագրությունը:

ՀԳ 1861, Մ. ԷՃԳ
Ձ Մատ. 422—424

355. Չամչեան Միքայէլ:

Մեկնութիւն Սաղմոսաց: ...Բաժանեալ ի տասն հատորս: Հտ. Ձ:
Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1819. 636 էջ: Շարվ. $9,3 \times 17,3$ սմ:

Տես N 228 նկարագրության ծանոթագրությունը:

Մ 10117, ԷՃԳ
Ձ Մատ. 422—424

356.* Օրացոյց (կալւմ. Խաչ. Սյուրմելյան): Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1819:

Ձ Մատ. 722: Ցուց. Վենետ. Մխիթ. 73

357.* Ծանօթութիւնք վաճառականութեան: Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1819:

Ղազիկյանը այսպիսի հրատարակություն չի տեսել. հիշատակել է հարցականով: Կարծում ենք, որ այս անունով գիրք լույս չի տեսել: 1819 թ. Վիեննայի մխիթարյանները փորձում են «Ստեփանուքիւն» վաճառականութեան» անունով շարաթաթերթ հրատարակել, բայց ձեռնարկությունը հաջողությամբ չի պսակվում: Լույս է տեսնում միայն առաջին համարը և՛ րենդհատվում է: Ըստ երևույթին Ղազիկյանի հիշատակությունը արձագանքն է այդ շարաթաթերթի, որ նա գիրք է կարծել: Նրա ուշադրությունից վրիպել է շարաթաթերթի մասին Գ. Գալեմբյարյանի տեղեկությունը, բերված դեռևս 1893 թ. տպագրված «Պատմություն Հայ լրագրության» 197-րդ էջում:

Ղ. 1. 1213

358. Ժամագիրք Հայոց: Արարեալ սրբոց հայրապետացն Բաւ-
հակայ և Մեսրոպայ. Գիտայ և Յօհաննու Մանդակունւոյ և այլոց
վաղագոյն գերապանծ վարդապետացն սրբոց: Ա. Պոլիս, Քյուրքճի
խան. տպ. Պողոս Արապյան Ապուշեխցու, 1819. 600 էջ: Շարվ.
 $7,7 \times 13$ սմ:

ՀԳ 1569, Մ, ՄԼԳ

359. Սաղմոս Դաւթի. որ կոչի Սաղմոսարան: Էջմիածին, տպ.
ս. Լուսավորչի, 1819. 417 էջ: Շարվ. $7,3 \times 12,5$ սմ:

403 — 413 էջերում՝ Տ ո մ ա ր :

Հիշատակարանում ասվում է. «Յիշեսցիք... զպարոն Յակոբն:
Քանզի նոյն որհնաժառանգ յիշեալ պարոն Յակոբն մինչ Էկեալ ի
սուրբ զահա ետես զձեռնարկութիւնս մեր ի նորոգութիւն տպարանիս,
խնդրեաց յատկապէս նախ զՊաղմոսարան զայս տպագրել տրդար
վաստակ արդեամբն իւրով...» (էջ 416):

Մ 22136, ՀԳ, ԷՃԳ

Շ «ԲՄ», 1958, № 4, էջ 434

360.* Օրացոյց. Կալկաթա, տպ. Մարդասիրական ձեմարանի,
1819:

Տես № 267 նկարագրության ձանոթագրությունը:

Չ Մատ. 725

361. Խօճէնց Մարգար:

Ցանկ կտակարանաց: Տրոհեալ յերիս մասունս: ...Աշխատասի-
րութեամբ Գեղամեան Մարգար Չաքարեալ Խօճէնց Երևանցւոյ:
Ա. Պետերբուրգ, տպ. Հովսեփ Հովհաննիսյանի, 1819. 2 չհ. IV, 295,
7 չհ. էջ: Շարվ. $9 \times 16,7$ սմ:

ՀԳ 1537, Մ

Չ Մատ. 685: Ղ. 1. 430: Թ 178

362. Րապաիմիկ Յեսու էլ Մէսիհին Յահտ ի ձէտիտի. Այսինքն
Նոր Կտակարան տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: ...Թարգմանեալ
ի հայկականէ ի թուրքաց բարբառ ի Գեղամեան Մարգար Չաքարեալ
Խօճէնցէ: Ա. Պետերբուրգ (Պետրոպոլիս), տպ. Հովսեփ Հովհան-
նիսյանի, 1819. 826, 1 չհ. էջ: Շարվ. $8,3 \times 15$ սմ:

ՀԳ հայատառ թուրք. 139, Մ, ԳԱԹ, ԼՀԳ, ԹՀԳ
Թ 178: ԳԼ 209

363. Սերովբէ վարդապետ:

Ծաղիկ գիտութեանց: Աշխատասիրեալ ի Սերովբէ վարդապետէ.
ի միաբանութենէ Սրբոյ Աթոռոյն Էջմիածնի: Ի պետս դպրոցաց Հա-
յաստանեայց: ...Չարդարեալ 52 պատկերօք: Մոսկվա, տպ. «Օգոս-
տեայ Սեմենեանց», 1819. II, 279, 1 չի. էջ: Շարվ. 8.5×15 սմ:

*Հարց ու պատասխանի ձևով համառոտ տեղեկություններ է տրք-
վում դիցարանության, կրոնների, բնագիտության, կենդանաբանու-
թյան, թվաբանության, աշխարհագրության, պատմության և այլ գի-
տությունների վերաբերյալ:*

ՀԳ 2252, Մ, ԳԱԹ, ԷՃԳ, ԼՀԳ, ԹՀԳ
Չ Մատ.285

1 8 2 0

364. Բժշկեան Մինաս:

Յայտնութիւն աստուածգիտութեան, ի հրահանգս մանկանց եկե-
ղեցւոյ: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1820. 264 էջ: Շարվ. 7×13 սմ:

ՀԳ 1449, Մ, ՄԼԳ
Չ Մատ. 454: Ղ. 1. 341

365. Չամչեան Միքայէլ:

Մեկնութիւն Սաղմոսաց: ...Բաժանեալ ի տասն հատորս: Հտ. Է:
Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1820. 589 էջ: Շարվ. 9.3×17.3 սմ:

Տես N 228 նկարագրության ծանոթագրությունը:

Մ 10403, ԷՃԳ
Չ Մատ. 422—424

366. Չամչեան Միքայէլ:

Մեկնութիւն Սաղմոսաց: ...Բաժանեալ ի տասն հատորս: Հտ. Ը:
Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1820. 603 էջ: Շարվ. 9.3×17.3 սմ:

Տես N 228 նկարագրության ծանոթագրությունը:

ՀԳ 1863, Մ, ԷՃԳ
Չ Մատ. 422—424

367.* Սաղմոս Դաւթի: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1820:

Չ Մատ. 607

368. Կիրակոս (Ասպու, Խոս, Արարկուն): Վենետիկ, Ս. Դու-
բոյ, 1820:

Ձ Մատ. 722: Յուգ. Վենետ. Մխիթ. 73

369. Մատանկան ազօրք յիբապը: Էնկիսյի տիրացու Եղիա-
փան Երանանի (Հառատան թուրք.): Վենետիկ, տպ. Մխիթար-
յան. 1820. ԺԸ. 196 էջ:

Յուգ. Վենետ. Մխիթ. 71

370. Բան հրաւեր սիրոյ: Կ. Պոլիս, տպ. Պողոս Արապյանի, 1820,
ԺԸ. 17: 43 էջ: Շարվ. 6,5×10,7 սմ: (Տիտղոս. առաջ՝ «Հրաւեր սի-
րոյ»):

*Երբեք հեղինակը նշված չէ: Ըստ մատենագիտական աղբյուրների՝
Քր. Գալուստյանի աշխատությունն է:*

ՀԳ 1175, Մ. ԳԱԹ Ազատյանի ֆ., էՃԳ, ՄԼԳ, ԹՀԳ
Ձ Մատ. 366: Ղ. 1. 407: Թ 70: ԳԼ 179—180

371. Գիրք պատմութեան. որ կոչի Պղնձէ քաղաք: Եւ բանք՝
խրատականք և օգտակարք խիկարայ իմաստնոյ, և այլ բանք պիտա-
նիք: Կ. Պոլիս, Քրւրքճի խան, տպ. Պողոս Արապյան Ապուլէիսցու,
1820. 205 էջ: Շարվ. 7,7×12 սմ:

ՀԳ 3883, Մ

372. Նայեան Յակոբ:

Գիրք կոչեցեալ Ձէն հոգևոր, որ ունի պերիս մասունս. Առաջին
մասն է. Լուծումն առարկութեանց Հրէից և համաձայնութիւն աւետա-
րանչաց: Երկրորդ մասն է. Քրիստոնէական վարդապետութիւն տաճ-
կեմար: Եւ երրորդ մասն է. Հաւաքումն չքնադագոյն պատմութեանց
եկեղեցականաց՝ թուրքի բառի: Կ. Պոլիս, տպ. Պողոս Արապյան
Ապուլէիսցու, 1820. 312 էջ: Շարվ. 13,5×18,7 սմ:

*309—312 էջերում՝ «Յան առ Ներսէկաս բերեցօղս» վերջարան,
որ խոսվում է գրքի լեզվի, առակներն բաների գրութեան դժվարու-
թյան և նման այլ հարցերի մասին: Ստորագրված է. «Ձեռնագիր ազ-
նուրէսն Նուաստագունեղ ծառայ Դ. Դ. Ա. Մ.»:*

ՀԳ 1290, Մ, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ.
Ղ. 2. 16

373. Պաղտասար Դպիր:

Պու պատմութիւն գիրքի օլ տուր քի Գրիգորիոս սուրբ Լուստու-
րիչին էվէլինտէն ախրրրնաւուար պատմութիւնունու, վէ պու Հայոց

ույզն նէ, սեպեպտէն յրիւսանէլիսն հաստաչքնա կէքի պատուրել
օրմարնր տիմէյէնէ նապ էտէր. (Կրթչոյ Լուսավորչի պատմութեա-
նր, հայաստան թուրքերեն): Կ. Պոլս. Երազմէի խան, տպ. Պողոս
Արասյան Ապուշէխյու, 1820, 134 էջ: Հարկ. 8,2/13,2 սմ:

*Հեղինակի աշուեր նշմած է 5-րդ էջ հայաստան թուրքերեն երկ-
տոյ ոտանագործով:*

Հ4 հայաստան թուրք. 177

374. Յակոբ Կարնեցի:

Մեկնութիւն Երգ Երգոց անուանեալ բանից: Մագածնի: Հաւա-
քեալ և մեկնեալ ի Յակոբայ վարդապետէ Կարնեցայ Սրբնեան: Ի
թուականութեան Արամեան տօհմի ի 1231. ի տարեանցէրի տմոյ:
Կալկաթա, «Ի տպարանի երկոցունց եղբարց հայաստանաց Աւետի և
Յովհաննիսի Ջընթլում Աւետեանց»: 1820.—Ը 2 չի. 377. 9 չի. էջ:
Հարկ. 10,7×18 սմ:

Մ 3308

Շ «ԲՄ» 1960, № 5, էջ 525—526

375.* Յայտարարութիւն լիմաստախեղբեան միաբանութենէ, որ
ի Կալկաթայ: Կալկաթա, 1820:

Ձ Մատ. 453: Ղ 2 52

376.* Օրացոյց: Կալկաթա, տպ. Մարդասիրական ճեմարան,
1820:

Տե՛ս № 267 Կարապետի մանկագիրքները:

Ձ Մատ. 725

377. Նորագոյն պրոյցք: Թարգմանեալ ի ռուսաց թգուէ և հայ
բարբառ՝ յԱբրահամ սարկաւազէ Աստուածատրեան Վարդապետա-
տեցոյ, ի միաբանութենէ մեծի արժողոյն կարուգիկէ Էկեղեցոյ սրբոյ
Էջմիածնի (Ռուս-հայերեն բառերի ու արտահայտութիւնների բաց-
րան-լատագիրք): Ասորախան, տպ. «Ա. Արժողոյն Էջմիածնի ընդ
հովանեալ ա. Աստուածամոր անագ Էկեղեցոյն», 1820, ռուսոյ՝ 6 է.
205 էջ: Հարկ. 9,2×16,5 սմ:

*Տիտղոսաթերթի գործերեսով գրքի տառերն անունն է «Нормы
разговора. Переведенное с русского на армянский язык
армянским периодиком Авраамом Богдановым Баграто-
надеким В пользу малолетних юношей армянского на-
рода»...*

Հ4 2619, Մ, ԹՀ4

Ձ Մատ. 501—502: Ղ, 2, 289—290: Թ 180: ԳԼ 219

378. Եղիապարեան Յովակիմ:

Ազգագուտ յայտարարութիւն Յովակիմայ Եղիապարեան առ լուսաւորչակրօն ազգակիցս իւր ի սակս Եղիապարեան համայնարանին Հայոց Մոսկովու: Մոսկվա, տպ. Օգոստեա Սեմենյանցի, 1820. 10 էջ: Շարվ. $12,7 \times 17,7$ սմ:

Մ 4264

Ղ. 1. 939: Թ 180

1 8 2 1

379. Անթիմոսեան Արսէն:

Քերականութիւն գաղղիական ի Հ. Արսէն վարդապետէ Անթիմոսեան: Վենետիկ. Ս. Ղալար, 1821. 8 չհ., 608 էջ: Շարվ. $9,5 \times 17,7$ սմ:

ՀԳ 2602, Մ, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ., ԷՃԳ, ԼՀԳ, ԹՀԳ
Չ Մատ. 709: Ղ. 1. 295

380. Աւգերեան Յարութիւն:

A Dictionary English and Armenian. By Father Paschal Aucher D. D. With the assistance of Joh'n Brand esqre. A. M. Vol. I... Բ տիտղթ. Բառարան Անգղիարէն և Հայերէն: Աշխատասիրեալ ի Հ. Յարութիւն վարդապետէ Աւգերեան, ձեռնտուութեամբ ասպետի Յովհաննու Պրէնտեան Վ. Ա.: Հտ. Ա: Վենետիկ, Ս. Ղալար, 1821. 23, 981, 2 չհ. էջ: Շարվ. 12×19 սմ:

Առաջարանում հեղինակը գրում է. «Ապարէն գկնի բնծայելոյ մեր ի լոյս գիտալական և դժադղիական բառարանս՝ բնդ Հայկականիս, ի դէպ էր մեզ թեակոխել և յԱնգղիականն, յոր ոչ սակաւք ի մերազնեայց անտի բնակելոց ի Հնդկս ընդ տէրութեամբ Անգղիացոց՝ յորդոր լինէին մեզ. ...Ջառաջինն Մի-լօրտ Պայրրն (Byron), և Եղուարդ Լօմպ (Lombe) ազնուական Անգղիացի, ուսեալ զմերս բարբառ՝ ձեռնտուութեամբ և արդեամբք իւրեանց հտուն մեզ ընծայել ի լոյս գկրկին Անգղիական-Հայերէն և Հայերէն-Անգղիական քերականութիւնս՝ յօգուտ երկաթանշիւր ազգացս: Իսկ ապա Յովհաննէս Պրէնտ (Brand) միւս ևս ազնուական ձեռնդ Անգղիոյ և վարժապետ արուեստից ի Կանտարրիկեան համալսարանի, հայերէնագէտ և բարենախանձ ևս գտեալ՝ յորդորեաց զմեզ և ձեռնտու ևս եղև արդեամբք յաշխատասիրութիւն նաև Անգղիական-Հայերէն և Հայերէն-Անգղիական բառարանաց: Եւ ահա բոստ փափաքանաց նորա յօրինեալ մեր դառաջին հատորն՝ բնծայեցաք ի լոյս: Իսկ զերկրորդն թողար նորուն իսկ յաջողակ դրչի, բնծայեալ նմա միայն զմերս ձեռնտուութիւն:

Արդ՝ յաշխատասիրութեան անդ առաջիկայ հատորոյս՝ կալաք մեզ առաջնորդ դրառարանն ձօնարն (Johnson) գերահռչակ մատենագրր առ Անգղեացիս...» (էջ 11—12)։

Այս գրքի Բ հատորը լույս է տեսել 1825 թ. և կոչվում է «Բառարան Հայերէն-Անգղիական» (տես № 480)։

ՀԳ 2573, Մ

Ձ Մատ. 92—93: Ղ. 1. 262

381. Աւգերեան Յարութիւն:

Բացատրութիւն չափուց և կշռոց նախնեաց: Առաջնորդութեամբ Եպիփանու, Խորենացւոյ և Շիրակացւոյ: Վենետիկ. Ս. Ղազար. 1821. 8 չհ., 207 էջ: Շարվ. $10 \times 16,5$ սմ:

Եպիփանի աշխատութիւնը (էջ 1—20) հունարեն և հայերեն է:

—ՀԳ 437, Մ, ՄԼԳ, ԼՀԳ

Ձ Մատ. 108: Ղ. 1. 263

382. Չամչեան Միքայէլ:

Մեկնութիւն Սաղմոսաց: ...Բաժանեալ ի տասն հատորս: Հտ. Թ: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1821. 560 էջ: Շարվ. $9,3 \times 17,3$ սմ:

ՀԳ 1864, Մ, ԷՃԳ

Ձ Մատ. 422—424

383.* Սաղմոս Դաւթի: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1821:

Ձ Մատ. 607

384. Տերծագեան Նիկողայոս (Տերծագօ, իտալացի):

Հրահանգ գործնական առ բարուք մատակարարութիւն խորհրդոյ ապաշխարութեան: ...Թարգմանեալ ի Հ. Ղուկաս վարդապետէ Ողույլուգեան Տրապիպոնցւոյ. (Կրթութիւն կամ քննութիւն խոստովանահարց): Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1821. Ը, 504 էջ: Շարվ. $8,5 \times 14,8$ սմ:

ՀԳ 2956, Մ

Ձ Մատ. 314

385.* Օրացոյց (կապմ. Վարդան Հովսեփյան): Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1821:

Ձ Մատ. 722: Ցուց. Վենետ. Մխիթ. 73

386. Գրիգոր Նարեկացի:

Նարեկ. Գիրք աղօթից սրբոյն Գրիգորի Նարեկացւոյ հոգեկիր հռետորի և հրեշտակակրօն վարդապետի: Բաշխեալ յիննսուն և հինգ

բանն հոգեհոտն մտղբանաց: Նաև գումարք խմբից ներքոյն մօրն
բուսոյ տարուելոյ Աստուածածնի և հոգեհոտն սղօթքն Մխիթարայ Գո-
շի, և տւեալաւորն Բժշկութեան: Կ. Պոլիս, տպ. «Մայր ու Աստուա-
ծածնի», 1821, նոյեմբ. 1: 390, 1 չի. էջ: Շարվ. 10,2×16 սմ:

ՀԳ 1502

387. Ժամագիրք: Կ. Պոլիս, 1821. 541, 7 չի. էջ: Շարվ. 7,3×
14,5 սմ:

Մէջ հանդիպած միակ օրինակի տիտղոսաթերթն բնկած է 541
էջից հետո: Եւ տարական աղյուսակը. որ վերջից նույնպէս թերի
է: Այդ պատճառով էլ զրքի ստույգ վերնագիրը հնարավոր չէր դնել:
Ճշգրտութեան վայրը նշել ենք ըստ տառատեսակների, թղթի, նկար-
ների. ձեռագրման: Լույս ընծայման տարեթիվը նշելիս հիմնվել ենք
տարական աղյուսակի վրա, որը սկսվում է 1821 թվականով: Իսկ
աղյուսակի բացատրութեան մեջ ասվում է. «Զոր օրինակ թուական
տարւոյն. որ է ՌՄՀ» (1270 + 551 = 1821):

Մ 34484

388. Ավդայեանց Յովհաննէս:

Անգիտաց անպէտ: Յորում պարագրին քաղուածք պէսպէս գե-
ղեցկապաճոյճ խրատական և հոգեպուարճ բանից ի պանպան Երևելի
Անգղիացի մատենագրաց: Գլխաւորաբար դիտեալ ի հրահանգութիւն
և ի պօստանս համբալկաց: Հարապատաբար թարգմանեալ աշխատա-
սիրութեամբ պարոն Յովհաննիսի Ավդայեանց: Կալկաթա, «Տպա-
գրեալ լընծայեալ տպարանի Յորդանանեան պարոն Պօղոսի, ի Յով-
հաննիսէ Տէր Յակոբեան», 1821. Ե, 314, 6 էջ: Շարվ. 8,5×15 սմ:

ՀԳ 3575

Թ 175: ԳԼ 232

389. Հրիտակ հօր ուրումնսս ուս դստերս իւր: Ձգուշաւորութեամբ
լ՝Անգղիականէ ի մերս թարգմանեալ բարբառ, Երկասիրութեամբ պա-
րոն Մ. Յ. Աղանուրեանց՝ մեծարգոյ աթոռակալի և անդամոյ գերա-
պատիւ Իմաստախնդրեան միաբանութեան: Կալկաթա, «Տպագրեալ
լընծայեալ տպարանի Յորդանանեան պարոն Պօղոսի, ի Յ. Տէր Յա-
կոբեան», 1821. 120, Բ, 4 չի. էջ: Շարվ. 6,3×12 սմ:

Վերջին 4 չի. կտրուած՝ «Հակիրճ վարժ քաղցմանչի գրուած»:

Մ 3372

Ձ Մատ. 367: Ղ. 1. 105: Թ 175: ԳԼ 233:

390.* Մկրտչեան Մարտիրոս:

Անուշառ բանտ: Կալկաթա, տպ. Պողոս Հորդանանյանի, 1821:

Քեդիկի և Լեռնյանի մոտ զերեգործած Վանասերան:

Ձ Մատ, 32: Դ 1. ՃՏԳ. Գ 175: ԳԼ 233

391.* Խտրադիմայ դժրողութեան. որ է կատակերգութիւն ի չորս գործս բաժանեալ: Աշխատասիրեալ ուրումն մտառալ բանաստեղծի: Կալկաթա, տպ. Պողոս Հորդանանյանի, 1821, Խաղանքների 1: 100 էջ:

Բանասերների էնթագրութիւնը տիպաբանութեամբ Վանասերանի Մատաղ բանաստեղծը: ժամանակի հարստի բարձր. 1821—1822 թթ. յույս տեսնող «Շտեմարան» ամսագրի խմբագիր Բաբանում Մկրտչեանն է:

Այս կարևոր հրատարակութիւնը գործ է հանդիսանում մտայնութիւնների տեսադաշտից: Քեդիկի և Լեռնյանի հետեւելով Վ. Լեռնյանի ժողովրդական եւ ճշգրտագիտաց զիտագութիւն, անհրաժեշտ է ընթացիկ ժամանակում ենք այս հրատարակութիւնն ազգագրութեան մասին Վ. Լեռնյանի, «Տիպ ու տառ», էջ 175, Գ. Լեռնյան «Լուսաբեր» ամսագրութիւն արվեստը, Ե., 1958, էջ 233):

Պիեռի մասին տառիկն տեղում գտնվում է «Պիեռ» հանդեսի 1832 թ. նոյեմբեր-դեկտեմբերի համարում (էջ 1—23), իսկ համարումն արվեստի մասին տես՝ Վ. Քեդիկի «Լուսաբեր» ամսագրութիւն, 1668—1868: Ե., Հայկեանք 1959, էջ 139—141:

Վերահիշյալ հանգանում բերվում է նաև այնպիսի մտայնութեան գործը՝ 133 էջանոց հավելվածի կամ զերեգործած Վանասերանի, սանկարը. «Հասարակախօսութիւն ի վերայ Խորագրիմայն դժրողութեան: Յերիս մասունն տրոհեալ: Մասն Երեւոյն ու զայն Հայկեանքի մասին պարուն Մարտիրոսի Մկրտչեան» լարգի իբր ամսագրութեան և զայն Հայաստանեայց սուրբ Եկեղեցւոյ և անդամայ բարեապատի Սեանապիտեան Միաբանութեան: Նպատակն է հանգանիս, Տէր հակոբեան, Սեանապիտեանց ապարանի, Սեանապիտեան փողոցի ի համար 3 տան: Ի Կալկաթա, ի զեկտեմբերի 13, 1821:

Քեդիկի և Լեռնյանի ամսագրութեան զերեգործած Վանասերանի պատկերը արժանաւորութեամբ այս հավելվածը չէր հանգանի: Խտրադիմայ դժրողութիւնը մենք չգտանք Խորագրիմայն միտքի մէջ: Գրադարանում Մեզ չհասցրելիս տեսնել Պիեռի համարումն արվեստի մասին տես՝ Վ. Քեդիկի «Լուսաբեր» ամսագրութիւն, 1668—1868: Ե., Հայկեանք 1959, էջ 139—141: Քեդիկի «Լուսաբեր» ամսագրութիւն 1964 թ. № 16-ում ազգագրութեան մասին խաղանքների 1821-ին չհղվածից տեղեկանում ենք, որ այս խաղանքներից մեկն արժանաւորութեամբ է հղվածագիր Վ. Լ. Քեդիկի մոտ:

392.* Օրացոյց: Կալկաթա, տպ. Մարդասիրական ճեմարանի.
1821:

Տես № 267 նկարագրության ծանոթագրությունը:

Ձ Մատ. 725

393. Համառօտութիւն վիպասանութեան սուրբ գրոց: Յօրինեալ
ի ձեռն հարցման և պատասխանոյ՝ յօգուտ մերացնեայ համբակաց.
սոր հարկ է ամենայն ուսուցչաց Հայոց լեզուի ուսուցանել աշակեր-
տաց՝ ցկնի քրիստոնէական վարդապետութեանն: Թարգմանեալ ի
Ռուսաց լեզուէ ի Հայ բարբառ: ...Վերստին տպագրեալ սրբագրու-
թեամբ ըստ հրամանի կառավարչացն հոգևոր բարեկարգութեան:
Աստրախան, տպ. ս. Էջմիածնի, 1821, 56 էջ: Շարվ. $7,3 \times 13,5$ սմ:

*50—51 էջերում՝ «Իրաւաբանութիւնը անգղիացւոց թարգմանեալ
ի հանգուցեալ պարոն Իբիզորէ հայդարեանց: — 52—53՝ Յիշատակա-
րան տպեցուցանողի գրքոյս»:* Վերջին 56-րդ էջում՝ ոտանավոր, որի
սկզբնատառերը կազմում են «Ի ԳԱՅՐԻՔԷԼԷ ԼԱՅՈՒ»:

ՀԳ 1879 (2-րդ արկատ), Մ

394. Հրաւեր ի խորհրդարանէ Ռուսաց Աստուածաշունչ ժողո-
վոյն: Աստրախան, տպ. ս. Էջմիածնի, 1821. 10 էջ: Շարվ. $7,3 \times 13,5$ սմ:

*Տիտղոսաթերթ շունի: Հրատարակության վայրը, տպարանը, տա-
րեթիվը նշված են վերջում. «Հրամայեալ ի տպագրել Յովհաննէս արք
եպիսկոպոս Հայոցն Ռուսաստանեայց: ՅԱստրախան: Ի տպարանի
սր. էջմիածնի. 1821»:*

*Զարհանալյանը վերնագրից հետո, փակագծերում նշում է հեղի-
ւակը՝ «Յովսէփ ՎոյՖ քարոզիչ առաքելական»:*

ՀԳ 1879 (4-րդ արկատ), ՄԼԳ

Ձ Մատ. 366: Ղ. 1. 1617: Թ. 180

395. Պատկանեանց Գաբրիէլ:

Համառօտ վարդապետութիւն ուղղափառութեան: Ի պէտս աշա-
կերտաց համօրէն դպրոցաց հայկապեան լեզուի և այլոց բանասեր
անձանց: ...Աշխատասիրեալ ի տիրացու Գաբրիէլէ Վարժապետեան
Պատկանեանց, յուսուցչէ Մայր դպրոցի Աստրախանայ, և ի Հայոց

հոգևոր կոնսիստորի ատենադպրէ: Աստրախան, տպ. ս. Էջմիածնի.
1821. 49 էջ: Շարվ. $7,3 \times 13,5$ սմ:

*Դրժում հրատարակության տարեթիվը չկա. այն դրել ենք ըստ
Զարբհանայանի:*

ՀԳ 1879, ՄԼԳ

Ձ Մատ. 320: Թ 180: ԳԼ 219

396. Ալամդարեան Յարութին:

Краткий Российско-Армянский словарь. Համառոտ բառա-
րան ի Ռուսաց լեզուէ ի Հայ: Մոսկվա, տպ. «Օգոստեայ Սեմե-
նեանց», 1821. 6 չհ., 287, 1 չհ. էջ: Շարվ. $9,6 \times 17$ սմ:

ՀԳ 2577, Մ, ԷՃԳ, ԼՀԳ, ԹՀԳ

Ղ. 1. 31: Թ 180

397. Մանուէլ վարդապետ:

Դպրութիւն մանկանց ի Մանուէլ ծայրագոյն վարդապետէ և յաջորդէ
նահանգին Ղրիմու: Մոսկվա, տպ. «Օգոստեայ Սեմենեանց», 1821.
82 էջ: Շարվ. $6,8 \times 12$ սմ:

Մ 3865

Ձ Մատ. 162: Ղ. 1. 1777

1 8 2 2

398.* Ինճիճեան Ղուկաս:

Աղօթք հարկաւորք. ըստ պատշաճի տօնից և աւուրց և պիտո-
յից: Ի լեզու աշխարհաբառ վասն դիւրութեան բարեպաշտ աշխար-
հականաց: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1822. 419 էջ:

Ձ Մատ. 22: Ղ. 1. 897

399. Ինճիճեան Ղուկաս:

Ստորագրութիւն Հին Հայաստանեայց: ...Ըստ հին և ըստ միջին
դարու անուանեալ ժամանակաց, հանեալ ի գրոց մերոց նախնեաց և
այլոց ապգաց: ...Մեծ Հայք (Հին Հայաստան): Վենետիկ, Ս. Ղա-
պար, 1822. 8 չհ., 553, 1 չհ. էջ: Շարվ. $10 \times 18,3$ սմ:

*Այս գիրքը միևնույն տարում հրատարակվել է երկու անգամ: Երկ-
րորդ տպագրության ժամանակ փոփոխվել են միայն սկզբի 3 շհ. էջե-
րը և տիտղոսաթերթը: Փոխվել է նաև 8 շհ. էջի բնաբանը: Սույն
տպագրության տիտղոսաթերթի վրա և «Բան առ վերժանողս» առա-*

ջարանից հետո կան պատկերներ, իսկ մյուսում չկան (տես հաջորդ նկարագրությունը):

ՀԳ 2323, Մ, ԷՃԳ, ՄԼԳ, ԼՀԳ, ԹՀԳ
Ձ Մատ. 323: Ղ. 1. 895--897

400. Ինձիճեան Ղուկաս:

Ստորագրություն Հին Հայաստանեայց: ...Ըստ հին և ըստ միջին դարու անուանեալ ժամանակաց, հանեալ ի գրոց մերոց նախնեաց և այլոց ազգաց: ...Մեծ Հայք (Հին Հայաստան): Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1822. 8 չհ., 553, 1 չհ. էջ: Շարվ. $10 \times 18,3$ սմ:

Տես նախորդ նկարագրության ծանոթագրությունը:

ՀԳ 2322, ԹՀԳ

401. Նոր Կտակարան տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1822. 336 էջ: Շարվ. $9,5 \times 15$ սմ:

ՀԳ 1825

402. Բեստէն Միքայէլ Տէր-Պետրոսեան:

Բժշկականություն: Բաժանեալ յերկուս հատորս: Ինքնաջան աշխատասիրութեամբ պարոն Միքայէլի Բեստէն Տէր-Պետրոսեան, բժըշկի եգիպտական բղեշխին, և յատուկ ծախիւք հեղինակին տպագրեալ: Հտ. Ա. Ի վերայ ազգի-ազգի խօթութեանց և նոցին պատճառաց, նշանաց և խնամատարութեանց: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1822. 24, 400 էջ: Շարվ. $7,4 \times 13,8$ սմ:

ՀԳ 2124, Մ
Ձ Մատ. 113

403. Բեստէն Միքայէլ Տէր-Պետրոսեան:

Բժշկականություն: Բաժանեալ յերկուս հատորս: Ինքնաջան աշխատասիրութեամբ պարոն Միքայէլի Բեստէն Տէր-Պետրոսեան, բժըշկի եգիպտական բղեշխին, և յատուկ ծախիւք հեղինակին տպագրեալ: Հատոր երկրորդ. Յորում այբբենական կարգաւ հաւաքեալ դնին բառք վերաբերեալք առ բժշկականություն: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1822. 542 էջ: Շարվ. $7,4 \times 13,8$ սմ:

ՀԳ 2128, Մ, ԳԱԹ
Ձ Մատ. 113

404. Փիլոն Եբրայեցի:

Բանք երեք ձև ի լոյս ընծայեալք: Ա. Բ. Յաղագոս նախախնա-

մութեան: Գ. Յաղագս կենդանեաց: Ի հին թարգմանութենէ եղելոյ ի Յոյն բնագրէ, ի ձեռն սրբոց թարգմանչաց մերոց, յեղեալ ի Լատին բարբառ, աշխատասիրութեամբ Հ. Մկրտիչ վ. Մխիթարեան Աւգերեանց: Բ տիտղթ. Philonis Judaei Sermones tres hactenus inediti. I et II De providentia, et III De animalibus... (Հայ. և լատ.): Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1822. 16 չհ., XI, 178, 1 չհ. էջ: Շարվ. 14.5×21,5 սմ: (Տիտղթ. առաջ՝ «Φιλονος τῶν Ἰουδαίων τὰ ἐν Ἀρμενίᾳ σωζόμενα· Philonis Judaei Opera, in Armenia conservata»).

ՀԳ 1704, Մ, ԹՀԳ

Զ Մատ. 689—690

405.* Օրացոյց (կալմ. Վարդան Հովսեփյան): Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1822:

Զ Մատ. 722: Յուլ. Վենետ. Մխիթ. 73

406.* Բացայայտութիւն մտաց Հրաւեր սիրոյ տետրակին. ի բանից սրբոց ուղղափառ վարդապետաց: Կ. Պոլիս, տպ. «Ս. Աստուածածնի պատրիարքանիստ Մայր եկեղեցւոյ» (Մայր Դպրատան), 1822, մարտի 20. 33 էջ:

Ըստ մատենագիտական աղբյուրների հեղինակը Գր. Գապարաճյանն է:

Ղ. 1. 407: Թ 71

407. Բժշկարան հոգևոր: Բաժանեալ յերկուս մասունս: Յառաջնում մասին առաջի դնին հոգեղէն հիւանդացելոց՝ Յորդորակ ապաշխարութեան սրբոյն Եփրեմի հուրին Ասորւոյ: Իսկ յերկրորդումն՝ պօրաւոր դեղորայք աղօթանուէր մաղթանաց ըստ եօթնեակ աւուրց շաբաթուն: Կ. Պոլիս, տպ. «Պատրիարքանիստ Մայր եկեղեցւոյ» (Մայր Դպրատան), 1822, Հոկտ. 10: 240 էջ: Շարվ. 8×11.8 սմ:

ՀԳ 1186

Զ Մատ. 113: Ղ. 1. 624: Թ 71

408. Ագաթանգեղոս: Յորում պարունակի պատմութիւն Տրդատայ արքայի և սրբոյն Գրիգորի: Եւ ևս՝ աստուածախօս վարդապետութիւն նորին սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին մերոյ: ...Ի տիպ արձանացեալ: Կ. Պոլիս, Օրթադյուղ, տպ. Պողոս Արապյանի, 1822. 4 չհ., 363 էջ: Շարվ. 9×16 սմ:

Պետրոս 2-րդ ընդերքում՝ «Տառապարակ»՝ ճանիկ մամուկուի Սի-
մեոնեան առաջագրով։

Ճառագած է. քննմանագետները ելում են իրեն 1824 թ. տպա-
գրության միջոցով գիրքը հրկու հրատարակչական համարելու
զբաժանումը և որ զգրվածները մեծ մասը տպագրության թվա-
րանը գրելով 2 թվանշանով հրատարակչիները սե թանաքով դարձրել
են և և հարգազգում է 1824 շահագրվում են այնպիսի օրինակներ էլ,
որ այդ ուղղությամբ չի հասարակել. ինչպես Մատենադարանի ոտորե
քաղաքում։ Հետագա թյուրիմացությունները կանխելու նպատա-
կով, շեշտ եկառազուկ ենթ թե այս և թե 1824 թվականի տակ (տես
X 487)։

Մ 9379, ՀԳ, ԳԱԹ, ԷՃԳ, ՄԼԳ
Ա. 1. 155

ՁԵՆ. Գրիգոր Նարեկացի։

Գրքը ազգերից սրբույն Գրիգորի Նարեկացույ հոգեկիր հոեաորի։
Բաշխեալ քննաուն և հինգ բանս հոգեսուն մաղթանաց։ Կ. Պոլիս,
տպ. Արամեան Պողոսի Ապուլէիսցույ և երից որդւոց իմոց՝ Աստուա-
ճապաղա, Գեորգայ և Գալուստի. որ ի Քիւրքճի խանն և կամ ի Մի-
ջնայային». 1822. 488 էջ։ Շարվ. 6,1×9,5 սմ։

Այս հանգամանքը որ Արապյանների տպագրած գրքերի վրա Կ.
Պոլիսի գրքերն հրվում է նաև թաղամասերի անունները՝ մերթ Քյուրք-
ճի խան, մերթ էլ Որթաղյուղ (կամ Միջնաղյուղ), դանազան բացա-
ռությունների տեղիք է տվել։ Արապյանների տպագրած գրքերի
տիպոգրաֆերների տվյալները համեմատելով պարզվեց հետևյալը.

Մինչև 1829 թվականը Արապյանի տպագրած համարյա բոլոր
գրքերի տիպոգրաֆերներում Կ. Պոլսի հետ նշվում է՝ «Ի Քիւրքճի
խանն»։ 1829 թվականին Արապյանի տպարանում յույս չի տեսել ոչ
մի գիրք։ Ըստ Էրեսույթին այդ տարի նա դրադված է եղել Որթաղյու-
ղում նոր տպարան հիմնելու գործով։ Մատյանն սղրերգության ներկա
հրատարակչական տիպոգրաֆերներում առաջին անգամ Քյուրքճի խա-
նի հետ հիշատակվում է նաև Միջնաղյուղը (Որթաղյուղ)։ Դրանից հե-
տև Արապյանների տպագրած գրքերում Քյուրքճի խանը շատ քիչ է
հիշատակվում (օրինակ, 1826 թ. Նարեկի տիպոգրաֆերներում՝ «Ի
Քիւրքճի խանն և կամ Միջնաղյուղն»)։ Սովորաբար գրքերի տիպոգ-
րաֆերներում Կ. Պոլսի կողքին նշվում է Որթաղյուղը։ Տպարանը կոչ-
վում է կամ միայն Պողոս Արապյանի անունով և կամ Պողոսի և իր
որդիների անունով՝ «Ի տպարանի Արապեան Պողոսի Ապուլէիսցույ
և երից որդւոց իմոց»։ Աստուածատուրայ, Գեորգայ և Գալուստիս։ Գ. էե-
վանյանի կարծիքով 1820 թ. մինչև 1825 թ. (Պողոս Արապյանի մահ-
վան տարին), Արապյանները ունեցել են երկու տպարան՝ Քյուրքճի
խանի տպարանը՝ օրդիների անունով և Որթաղյուղի տպարանը՝ Պո-

դոս Արապյանի անունով. (սՀայ գիրքը և տպագրության արժեքներ, էջ 177)։

Իրականում Արապյաններն ունեցել են մեկ տպարան և հայր ու որդիներ միշտ գործել են միասին։ 1820-ական թվականներին Քյուրթնի խանի տպարանը գեռնա զերչեականապես չի փակվել և այնանդ կատարվել են տպագրության հետ կապված զանազան աշխատանքներ։ 1822 թ. Սահմանի տիագոսաթերթում պարզ առկա է. «Ի տպարանի շորից ընկերացա՝ Արապեան Գուրոսի Ապուլեիցույ և երեք որդուց իմոց՝ Աստուածատրոյ, Գեորգայ և Գալուստի։ ...Որ ի Քյուրթնի խանն և կամ ի Սիջազիզն»։

ՀՊ 1722

Ղ 1. 493: Թ 65, 70

410. Եփրեմ Խուրի Առքի։

Գիրք աղօթից։ ...Վերստին ապեալ փայտաթիթ շառն գիրապեա ի գործ ածելոյ աղօթութեւ եղբայրց որձնեալ ապեալ։ Ա. Պոլիս, տպ. «Մայր եկեղեցւոյ» (Մայր Դպրատան)։ 1822, 64 էջ։ Ընդ. 1: 109 էջ։ Շարվ. 6,4×8,8 սմ։

ԳԱԹ Արխիվում։ Գ. 8485

Ղ 1. 624

411. Սահմոս Դարի։ Ա. Պոլիս. «Ի տպարանի խանն քանդակաւ՝ Արապեան Պողոսի Ապուլեիցու և երեք որդուց խանն՝ Աստուածատրոյ, Գեորգայ և Գալուստի»։ 1822, 37 էջ։ Շարվ. 5,5×8,7 սմ։

ՀՊ 1835

412.* Աբրահամ Աստապատցի։

Ձեռն ընդդէմ փորձութեան։ Կապկարա, տպ. Աստապատցի։ 1822, 54 էջ։

Ձ Ման. 196: Ղ 1. 295

413.* Ծաղկատուն։ Կապկարա, տպ. Աստապատցի։ 1822,

Ղ 1. 1906: Թ 174: Պ 234

414.* Համառօտ մեկնութիւն տրամաբանութեան, որ բոլոր ժողովուրդի մասին Տիաղիքովիկէն։ Կապկարա, տպ. Մարդասիրական ընկերութիւն, 1822։

Հետ բանասիրական ազդեցութեան լեզուով Պաշտապա Դարի։ (Տես որինակ 1935 թ. Քրեանմ լոյս ածած Պաշտապա Դարի տեսնելիքներ սիրոյ և փարստանացա մտազգացման էջ 26-27)։

Այս թվականին հրատարակված լինելը կասկածելի է, որովհետև ըստ տեղեկությունների Կալկաթայի Մարդասիրական ճեմարանի տպարանը բացվել է 1823—1824 թթ.:

Ձ Մատ. 319: Թ 175

415.* Օրացոյց: Կալկաթա, տպ. Մարդասիրական ճեմարանի, 1822:

Տես № 267 նկարագրության ծանոթագրությունը:

Ձ Մատ. 725

416. Կարճառօտ աղօթքներ շաբաթի ամեն մեկ օրին համար: Թարգմանութիւն: Ի հայրապետութեան տեառն Յովհաննու Կարբեցոյ սրբապնասուրբ կաթողիկոսի Ամենայն Հայոց: Հրամանաւ տեառն Բաղդասարայ իշխանապնի Ջալալեան սրբապան արքեպիսկոպոսի և մետրոպոլիտի Հայոց համայն Աղուանից: Շուշի, 1822. 74 էջ: Շարվ. 6,8×12,7 սմ: (Շապկի վրա՝ «Կարճառօտ աղօթքներ»):

Թեև տիտղոսաթերթում տպագրության թվականը 1822 է, բայց այդ թվականին հրատարակված լինելը անհավանական է, որովհետև.

ա) ըստ բանասիրական հավաստի աղբյուրների Շուշիի բողոքականների տպարանը հիմնվել է 1827 թ.:

բ) Գրքույկի տիտղոսաթերթում պարզորոշ գրված է, թե տպագրվել է Հովհաննես Կարբեցու կաթողիկոսության և Բաղդասար Ջալալյանի մետրոպոլիտության օրոք: Հայտնի է, որ Հովհ. Կարբեցին կաթողիկոս է օծվել 1831 թ. հունիսի վերջին (տես Մ. Օրմանյան, Ազգապատում, Հտ. Գ. Երուսաղեմ, 1827, էջ 3629, § 2485), իսկ Բաղդասար Հասան-Ջալալյանը մետրոպոլիտ է դարձել 1830 թվականին (նույն տեղում, էջ 3706, § 2534):

գ) Գրքույկի վերջին չհամարակալված էջերում ղետեղված է, «Շուշի բերդումն աւետարանական ժողովքի տան մէջն էս հետեօղ դրեանքն էլ ծախվում են» վերնագրով ցուցակը, որի մեջ հիշատակվում են Շուշիում 1829—1832 թթ. լույս տեսած գրքերը: Հասկանալի է, որ 1822 թվականին տպագրված գրքում չէր կարող դրանից 10 տարի հետո տպված գրքերի ցուցակ լինել: Ամենայն հավանականությամբ այս գիրքը լույս է տեսել 1832 թ. և տիտղոսաթերթի 1822-ը տպագրական սխալ է և կամ հրատարակիչները միտումնավոր կերպով են այդ թվականը դրել:

Ղազիկյանը այս հրատարակությունը չի տեսել և հիշատակել է «Կարճառօտ աղօթագիրք» անունով և հարցականով համարել 1832 թ. տպագրություն (տես № 757):

ԹՊԹ I A/49

417. Տասն և վեց կարճառօտ քարոպներ: Թարգմանութիւն: Ի հայրապետութեան տեառն Յովհաննու Կարբեցւոյ սրբնապնասուրբ կաթողիկոսի ամենայն Հայոց: Հրամանաւ տեառն Բաղտասարայ իշխանապնի Ջալալեան սրբապան արքեպիսկոպոսի և մետրոպոլիտի Հայոց համայն Աղուանից: Շուշի, 1822. 66, 2 չհ. էջ: Շարվ. $7 \times 12,7$ սմ:

Հրատարակութեան տարեթվի մասին տես նախորդ նկարագրութեան ծանոթագրութիւնը:

Մ 9352, ԹՊԹ

1 8 2 3

418. Այբբենարան համառօտ: Արարեալ յուսումն նորահաս տղայոց: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1823. 32 էջ: Շարվ. $6,4 \times 11,7$ սմ:

Ղազիկյանը գիրքը նկարագրելուց հետո տալիս է հետևյալ ծանոթագրութիւնը. «նույն տարին ուրիշ փոքրագիր Հրատարակութիւն մըն ալ, էջք՝ նոյն»:

ՀԳ 4769, ԼՀԳ

Ղ. 1. 135

419.* Այբբենարան համառօտ: Արարեալ յուսումն նորահաս տղայոց: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1823. 32 էջ:

Ղազիկյանը սույն տպագրութիւնը նշել է որպէս «փոքրագիր»:
Տես նախորդ նկարագրութեան ծանոթագրութիւնը:

Ղ. 1. 135

420. Աւետիքեան Գաբրիէլ:

Քերականութիւն հայկական: Համառօտ կարգեալ վերստին ի բարբառ գրոց ըստ պգուշաւոր քննութեան և կանոնաց ընդարձակ Քերականութեանն տեառն հօր Գաբրիէլի Աւետիքեան աթոռակալ վարդապետի: Ի պէտս ցանկացողաց գրաւոր ներվարժութեան: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1823. 2, 248 էջ: Շարվ. $9,2 \times 17,5$ սմ:

ՀԳ 3977, Մ, ԳԱԹ Ալատյանի ֆ., ՄԼԳ. ԼՀԳ
2 Մատ. 699: Ղ. 1. 284—285

421. Խորհրդատետր սրբոյ պատարագին ըստ արարողութեան Հայաստանեայց եկեղեցւոյ: Համեմատ օրինակին տպելոյ ի Հռովմ 1677: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1823. 80 էջ: Շարվ. $8 \times 14,5$ սմ:

ՀԳ 1262, ԼՀԳ

2 Մատ. 281—282: Ղ. 1. 1166

422. Խորհրդատետր սրբոյ պատարագին ըստ արարողութեան Հայաստանեայց եկեղեցւոյ: Համեմատ օրինակին տպելոյ ի Հռովմայամի 1677: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1823. 36 էջ: Շարվ. 16,5×26,5 սմ:

Այս Զարհանալյանի այս թվականին լույս է տեսել մի այլ, հայերեն-իտալերեն բնագրերով, խորհրդատետր ևս (Մատենագիտութ. էջ 281—282): Ղազիկյանը ունի հայերեն-իտալերեն ոչ թե 1822 թ., այլ 1826 թ. հրատարակության նկարագրութիւն:

ՀԳ 1690, ԼՀԳ

Ձ Մատ. 279—280: Ղ. 1. 1166

423.* Խորհրդատետր սրբոյ պատարագին ըստ արարողութեան Հայաստանեայց եկեղեցւոյ: Համեմատ օրինակին տպելոյ ի Հռովմ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1823:

Այս թվականին տպագրված փոքրադիր և մեծադիր հրատարակութիւններէջ բացի (տես Մ.Ս. 421, 422) Վենետիկի Մխիթարյանների ցուցակում հիշատակվում է մի այլ, ոչ պատկերազարդ հրատարակութիւն ևս:

Ցուց. Վենետ. Մխիթ. 23

424. Ներսէս Շնորհալի:

Preses S. Niersis Clajensis Armeniorum Patriarchae viginti quatuor linguis editae... Venetiis, in insula S. Lazari, 1823. (Աղոթք Ներսէս Կլայեցու՝ «Հավատով խոստովանիմ», քսանչորս լեզվով. հայերեն գրաբ., հայերեն աշխարհ., հունարեն հին, հունարեն նոր, լատիներեն, իտալերեն, ֆրանսերեն, իսպաներեն, գերմաներեն, հոլանդերեն, անգլերեն, հիբերներեն (իռլանդերեն), ռուսերեն, լեհերեն, իլլուրերեն, սերբերեն, հունգարերեն, թուրքերեն, պարսկերեն, արաբերեն, եբրայերեն, քաղդեարեն, ասորերեն, վրացերեն: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1823): 422, 2 չհ. էջ: Շարվ. 6×11 սմ:

Տիտղոսաթերթը միայն լատիներեն է:

ՀԳ 2667

Ձ Մատ. 343: Ղ. 2. 260

425. Նոր Կտակարան տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1823. 724 էջ: Շարվ. 9,5×15 սմ:

Մ 34678

426. Չամչեան Միքայել:

Մեկնութիւն Սաղմոսաց: ...Բաժանեալ ի տասն հատորս: Հտ. Ա.
Ներածութիւն և ցանկ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1823. 730, 1 չհ. էջ:
Շարվ. $9,3 \times 17,3$ սմ:

Տես № 228 նկարագրության ծանոթագրութիւնը:

Մ 883

Զ Մատ. 422—424

427. Չամչեան Միքայել:

Մեկնութիւն Սաղմոսաց: ...Բաժանեալ ի տասն հատորս: Հտ. Ժ:
Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1823. 608 էջ: Շարվ. $9,3 \times 17,3$ սմ:

Տես № 228 նկարագրության ծանոթագրութիւնը:

Մ 903

Զ Մատ. 422—424

428. Պարտէպ հոգևոր: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1823. 324 էջ:
Շարվ. $4,7 \times 10$ սմ:

Մ 34665 (տիտղթ. ընկած է):

Զ Մատ. 580: Ցուց. Վենետ. Մխիթ. 55

429. Ռօտրիկվէց Ալփոնսոս:

Ճառ յաղագս համակերպութեան ընդ կամացն աստուծոյ: ...Նո-
րոգ թարգմանութեամբ ուրոյն տպագրեալ: Վենետիկ, Ս. Ղապար,
1823. 276 էջ: Շարվ. $6,3 \times 12$ սմ:

*Գրքում թարգմանիչը չի նշված: Ըստ Վենետիկյան Մխիթարյան-
ների ցուցակի՝ թարգմանիչը Գաբրիել Ավետիքյանն է:*

ՀԳ 1441, Մ

Զ Մատ. 591: Ցուց. Վենետ. Մխիթ. 34—35

**430. Ցուցակ ընդհանուր գրոց տպագրելոց ի Վենետիկ ի Միա-
բանութենէ ամենապատիւ տեառն Մխիթարայ մեծի Աբբայի, կար-
գեալ ըստ այբուբենից՝ հանդերձ համառօտ բացատրութեամբ իւրա-
քանչիւր գրոց:** Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1823. 56 էջ: Շարվ. $6,3 \times$
 $11,5$ սմ:

ՀԳ 2064, Մ

431. Օրացոյց ամի տեառն 1823 և Հայոց թուականիս ՌՄՀԲ. Ըստ հնոյ տօմարի: Յորում ցուցանին ամենայն տօնք և պահք ազգիս Հայոց: Այլն ամիսք և երևելի տօնք Յունաց, Լատինացւոց, Հրէից և Տաճկաց. և ամիսք Ապարիայի: Եւ ևս՝ ծնունդ և լրումն և քառորդք յուսնի: Նաև աղիւսակ ծագման արևուն և կէս աւուրն և կէս գիշերին՝ ըստ հաշուի 24 ժամուց, սկսեալ զկնի մտիցն արևու, ըստ սովորութեան գաւառին Կոստանդնուպօլսոյ, որոյ աշխարհագրական լայնութիւնն է 41 աստիճան և 1 մասն: Վենետիկ, Ս. Ղապար: 48 էջ: Շարվ. $6,3 \times 11$ սմ:

Ըստ մատենագիտական աղբյուրների կազմել է Վարդան Հովսեփյանը:

ՀԳ 4858

Ձ Մատ. 722: Ցուց. Վենետ. Մխիթ. 73

432. Շահան-Ջրպետեան Յակոբ:

Grammaire de la langue Arménienne... Par J. Ch Cirbied... Paris, Impr. d'Everat, 1823. Բ տիտղթ. Քերականութիւն Արամեան լեզուի. յորում բացատրին սկզբունք և կանոնք Արամեան լեզուին ըստ հեղինակութեան ընտրելագոյն քերթողաց, ուղղախօս մատենագրաց և սեպհական սովորութեանց հայկական բարբառոյ: Յօրինեալ ի պէտս ուսման աշակերտացն արքայական և մասնաւոր դըպրոցի արևելեան լեզուաց Թագաւորական գրաստան: Ի Յակովբայ Շահան Ջրպետեան լեզեսացւոյ, յարքայական վարժապետէ հայկական լեզուի այնր դպրատան. և ի լրնկերութեանց Համայնարանին Հնագիտաց Գաղղիոյ, Դամարձակին աշխարհագրաց Փարիզոյ և Հայկական ճեմարանին Սրբոյն Ղապարու Վնէժ քաղաքի: Փարիզ, տպ. «Եվրաթի», 1823. 6 չի., LXXXII, 820 էջ: Շարվ. $8,6 \times 16$ սմ:

Դիրքը ֆրանսերէն է, Հայերէն է միայն Բ տիտղոսաթերթը, որ բերել ենք վերևում: Քանի որ այս հրատարակութիւնը որոշ աղբյուրներում ու գրադարանային բարտարաններում դրվում է հայերէն գրքերի շարքում, հարմար համարեցինք դնել նաև ներկա մատենագիտութեան մէջ:

ՀԳ 2692, Մ

Ձ Մատ. 705—706

433. Գործք առաքելոց: Ընդ որս և չորեքուսան թուղթք երանելոյն Պօղոսի առաքելոյն, և Թուղթ կաթողիկեայց և Տեսիլք Յօհաննու:

Կ. Պոլիս, տպ. «Արապեան Պօղոս Ապուլչեխցույ՝ և երից որդւոց իմոց՝ Աստուածատրոյ, Գեորգայ և Գալուստի», 1823. յուլիս 23. 354 էջ: Շարվ. 9×15 սմ:

ՀԳ 1828 (2-րդ արկատ)
Ղ. 1. 279: Թ 65, 70

434. Եղիշէ:

Պատմութիւն նահատակութեան սրբոց Վարդանանց և Ղևոնդեանց քահանայից: Կ. Պոլիս, տպ. «Մայր եկեղեցւոյս ս. Աստուածածնի» (Մայր Դպրատան), 1823. 239 էջ: Շարվ. $9,1 \times 17,2$ սմ:

ՀԳ 2284, Մ, ԳԱԹ, ՄԼԳ
Զ Մատ. 168: Ղ. 1. 571—572: Թ 71

435. Խորհրդատետր սրբազան պատարագի ըստ արարողութեան եկեղեցեացս Հայաստանեայց: Կ. Պոլիս, տպ. «Մայր ս. Աստուածածնի» (Մայր Դպրատան), 1823. 4 չհ., ԼԶ էջ: Շարվ. $19,5 \times 28$ սմ:

ՀԳ 4313, Մ, ԷՃԳ
Ղ. 1. 1166: Թ 71

436. Յարութիւն Եղեսացի:

Ներքող Որդւոցն որոտման, սրբազան առաքելոցն մէծին Յակոբայ և աստուածաբան աւետարանչին Յօհաննու: Կ. Պոլիս, տպ. «Մայր եկեղեցւոյս ս. Աստուածածնի» (Մայր Դպրատան), 1823. Դ, 94 էջ: Շարվ. $9,2 \times 15$ սմ:

ՀԳ 1221, Մ, ԳԱԹ
Զ Մատ. 164: Ղ. 2. 56

437. Նոր Կտակարան սրբոյ Աւետարանի Յիսուսի Քրիստոսի: Կ. Պոլիս, տպ. «Արապեան Պօղոսի Ապուլչեխցույ և երից որդւոց իմոց՝ Աստուածատրոյ, Գեորգայ և Գալուստի», 1823. արիւի 2: 300+354, 1 չհ. էջ: Շարվ. 9×15 սմ:

Ի չափայութիւնս «Գործք առաքելոցն» է. որ ունի ինքնուրույն տիտղոսաթերթ: Սրա տիտղոսաթերթի տարեթվի հոգեթիւն նշված է «Յուլիսի 23»։ Հանդիպում է նաև առանձին-առանձին կազմերով, այդ պատճառով էլ «Գործք առաքելոցն» նկարագրել էնք առանձին (տես № 433)։

ՀԳ 1828, Մ, ԷՃԳ
Ղ. 1. 276—277: Թ 65, 70

1823 թ. Կ. Պոլսում տպագրված Եղիշէի «Պատմութեան» նկարազարդումներից:

438. Քրիստոնեական վարդապետություն: Ռամկական ոճի շա-
րադրեալ ի պէտս նորավարժից: Վերստին տպեալ փոքրադիր: Կ. Պո-
լիս, տպ. «Մայր եկեղեցւոյս ս. Աստուածածնի» (Մայր Դպրատան),
1823. 76 էջ: Շարվ. 5,5×8,5 սմ:

ՀԳ 1955

Թ 71

439.* Ավդալեանց Յովհաննէս:

Մշտիկ, որ է բանահիւսություն իմն: Կալկաթա, տպ. Օճանա-
սփյուռյանց, 1823. 56 էջ:

Ղ. 1_221: Թ 174: ԳԼ 234

440.* Չամչեան Միքայէլ:

Քերականություն հայկապեան լեզուի: Յօրինեալ ըստ նախնի
ուղղախօսութեան ի հայր Միքայէլ վարդապետէ Չամչեան և աստ
համառօտագրութեամբ ի լոյս ընծայեալ յամի տեառն 1823: Կալկա-
կաթա, տպ. Մարդասիրական ճեմարանի:

*Հիշատակվում է Կալկաթայի 1829 թ. օրացույցի 74 էջում՝ «Տպա-
րան հաստատեալ ի Մարդասիրական ճեմարանի ի 1 յունվարի 1824,
Յուցակ գործող մինչ ցարդ ի լոյս ընծայելոց, ըստ կարգի այբուբե-
նից» վերնագրի տակ: Ուշագրավ է, որ ըստ այդ վերնագրի տպարանը
հիմնվել է 1824 թ. հունվարի 1-ին, բայց ցուցակում բերվում է 1823
թ. հրատարակություն:*

441.* Օրացոյց: Կալկաթա, տպ. Մարդասիրական ճեմարանի,
1823:

Չ Մատ. 725

442. Տարեցոյց և օրացոյց ամի տեառն մերոյ 1823 և մերոյ թուա-
կանիս ՌՄՀԲ: Բ տիտղթ. Օրացոյց ամի տեառն 1823 և Հայոց թուա-
կանիս ՌՄՀԲ ըստ հնոյ տոմարին: Յորում ցուցանին ամէնայն տօնք
և պահք ազգիս Հայոց և Ռուսաց և Լատինացւոց հին տոմարաւ վա-
րելոց: Ամիսք Եւրոպացւոց, ամիսք և տօնք Հրէից և Տաճկաց: Այլն
ծնունդ, լրումն և քառորդք լուսնի, ժամանակ ծագման և մտից արնու
և որքանություն տունջեան և գիշերի ըստ հաշուի երկիցս 12 ժամուց,
կէս օրէ ի կէս գիշեր և կէս գիշերէ ի կէս օր, որպէս վարի քաղաքս,
որոյ աշխարհագրական լայնությունն է 46 աստիճան և 12 մասն:
Աստրախան, տպ. ս. Էջմիածնի, 107 էջ: Շարվ. 6×11 սմ:

ՊԹ 302

443. Մկրտչեան Դաւիթ Կարբեցի:

Պատմութիւն և խրատ բժշկութեան ցաւոյն նորոգ ծագելոյ յաշխարհին Հնդկաց և երևելոյ ի վանապան աշխարհս, որ անուանեալ կոչի՝ կալիրամարապս¹: Աւանդեալ ի համբաւաւոր բժշկէ աշակերտելոյ ի բժշկական ուսումնարանի Անգլիացւոց ի Կալկաթայ, ի պարոն Դաւթայ Մկրտչեան Կարբեցւոյ: Թիֆլիս, «Ի նորաբողբոջ տալարանի նորակերտ ուսումնարանի Հայոց, ընծայեցելոյ ի քաջատոհմիկ ապնիւ Գեորգայ Երեմեան Արծրունւոյ Վանեցւոյ վերաբնակելոյ ի Թիֆլիս» (Ներսիսյան դպրոցի), 1823, օգոստ. 22: 15 էջ: Շարվ. 8,5×14 սմ:

ՀԳ 3598, Մ, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ.

Ձ Մատ. 561: Ղ. 1. 2039: Թ 181: ԳԼ 220

1 8 2 4

444. Ազոնց Ստեփանոս:

Տեսութիւն Նոր Կտակարանաց Աստուածաշունչ ս. գրոց: ...Հտ. Ա: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1824. 424 էջ: Շարվ. 9,2×17 սմ:

ՀԳ 1476, Մ, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ., ԷՃԳ

Ձ Մատ. 667: Ղ. 1. 19

445. Ազոնց Ստեփանոս:

Տեսութիւն Նոր Կտակարանաց Աստուածաշունչ ս. գրոց: ...Հտ. Բ: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1824. 452 էջ: Շարվ. 9,2×17 սմ:

ՀԳ 1481, Մ, ԷՃԳ

Ձ Մատ. 667: Ղ. 1. 19

446. Ազոնց Ստեփանոս:

Տեսութիւն Նոր Կտակարանաց Աստուածաշունչ ս. գրոց: ...Հտ. Գ: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1824. 278 էջ: Շարվ. 9,2×17 սմ:

278 էջում ունի հիշատակարան, որ խոսովում է հեղինակի մահվան և նրա գործի կիսատ մնալու մասին:

ՀԳ 1483, Մ, ԷՃԳ

Ձ Մատ. 667: Ղ. 1. 19

¹ հուլերա:

447.* Այբբենարան հայ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1824. 32 էջ:

Ցուց. Վենետ. Մխիթ. 3

448.* Աւետիքեան Գաբրիէլ:

Ճառ բղխման հոգւոյն սրբոյ ի հօրէ և յորդւոյ: Շարականաց բացատրութենէն հանուած՝ առանձին տպագրութեամբ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1824. 123 էջ:

Ղ. 1. 284

449. Բժշկեան Մինաս:

Վարժութիւն մանկանց: Ի պէտս Լուսաւորչեան Մայր Դպրատան Ղարասու քաղաքի: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1824. 254 էջ: Շարվ. $8,2 \times 15$ սմ:

Այբբենարան ու բնթերցանության աշխարհաբար ձեռնարկ, որի 157—252 էջերում դետեղված է նաև ֆրանսիացի կին գրող Մարի Կոտտենի (1770—1807) «Եղիսաբեթ» վեպի համառոտ շարադրանքը՝ «Հայրասիրութիւն Եղիսաբէթի», առանց հեղինակի անվան հիշատակության:

ՀԳ 4765, Ս

Ղ. 1. 341

450. Գործք առաքելոց: Թուղթք պօղոսի առաքելոյ: Թուղթք կաթողիկեայց: Յայտնութիւն Յովհաննու առաքելոյ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1824. 432 էջ: Շարվ. 8×14 սմ:

ՍԼԳ Արմ. 1/176

451. Ինճիճեան Ղուկաս:

Ընդհանուր պատմութիւն: Բ տիտղթ. Դարապատում... Որ է Աշխարհամար կամ Ընդհանուր պատմութիւն: ...Հտ. Ա. Դար ութուտասաներորդ 1750—1757: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1824. 435 էջ: Շարվ. $7,6 \times 14,5$ սմ:

Բովանդ. — էջ 5—13՝ Լեռ բանասէրս, — 15—34՝ Յառաջաբանութիւն, — 25—112՝ Ներածութիւն պատմութեան («Օգուտ պատմութեան», «Տեղեկութիւն ի վերայ տէրութեանց», «Պատկէր բարոյական ժԸ դարու» և այլ ենթավերնագրերով):

Այս և հետագա գրքերի տիտղոսաթերթերում հատորները չեն նըշված. դրանք ցույց են տրված կազմերի կոնակների վրա: Կադմարանները գիրքը համարել են ութհատորյա, որովհետև ութ գիրք է: Բայց իրականում, ըստ տիտղոսաթերթերի տվյալների և գրքի բաժանում-

ների, յոթ հատոր է: Վերջին յոթերորդ հատորը ունի Ա և Բ մասեր, Բ մասը ինքնուրույն տիտղոսաթերթ չունի և միայն շապկի վրա նշված է. «Վերջին հատորոյ մասն երկրորդ»:

Յոթնհատորյա այս աշխատությունը յույս է տեսել 1824—1828 թթ. և ընդգրկում է 1750—1800 թվականների՝ աշխարհի բոլոր երկրների պատմությունը: Հեղինակը ոչ թե մի որևէ երկրի ամբողջ 50-ամյա պատմությունը ներկայացնում և հետո է անցնում մի այլ երկրի, այլ աշխարհի երկրների պատմությունը շարադրում է ըստ ժամանակահատվածների: Որինակ՝ Ա հատորում շարադրված է 1750—1752 թթ. ընդհանուր պատմությունը, Բ հատորում՝ 1752—1768 և այլն:

Ավելորդ մանրամասնությունից խուսափելու համար հետագա հատորների բովանդակությունը չենք դրել, քանի որ տիտղոսաթերթում նշված է, թե որ շրջանն է ընդգրկում յուրաքանչյուր հատորը:

Յոթերորդ հատորի Ա և Բ գրքերում ժամանակի երևելի մարդկանց կենսագրություններն են և տեղեկություններ համայնարանների, աստղադիտարանների մասին:

ՀԳ 2217, Մ, ԳԱԹ Ապատյանի ֆ.
Չ Մատ. 153: Ղ. 898—899

452. Կարգաւորութիւն աստուածային պաշտամանց, երևելի տօնից, և արարողութեանց մասնաւոր տօնից և հանդիսաւորութեանց: Ի պէտս չորից եկեղեցեացն Հայոց առտեալցոց բնակելոց յԵղիսաբերութիւ պօլիս, ի Կէռլայ, ի Ճուրճով և ի Սիբվիպ: Վենետիկ, Ս. Ղալար, 1824. 19, 303 էջ: Շարվ. $6,5 \times 13$ սմ:

Կարծում ենք սա այն գիրքն է, որ Զարրհանալյանը հիշատակել է «Տօնացոյց վասն Հայոց բնակելոց յԱռտեալ» վերնագրով:

ՀԳ 3424, Մ
Չ Մատ. 684

453. Հայր մեր տէտիյիմիպ տուանըն թաֆսիլի: Յիսուսեան միաբանյարընտան մէշիւր վէ մէմտուի Փաօլօ Սէնէերի նամ վարդապետին քիթապլարընտան իխրաճ վէ թէրճիւմէ օլունմուշ տուր (Մեկնութիւն Հայր մերի, ի Հ. Սէնիերեայ, հայատառ թուրք.): Վենետիկ, Ս. Ղալար, 1824. 137+46, 4 չի. էջ: Շարվ. $6,5 \times 12,3$ սմ:

ԳԱԹ Ապատյանի ֆ. 8598

454. Միլտովն:

Դրախտ կորուսեալ: Թարգմանութիւն յանգղիական բնագրէ Հ. Յարութիւն վ. Աւգերեան: Վենետիկ, Ս. Ղալար, 1824. 503 էջ: Շարվ.

8,8×16,2 սմ: (Տիտղոս. առաջ՝ «Միլտովնի Անգղիացւոյ Դրախտ կորուսեալ»):

7—22 էջերում «Վարք Միլտովնի» — Քննութիւն Դրախտի կորուսելոյ», 23—24 էջերում՝ «Թարգմանութիւն մեր յանգղիական բնագրէն»:

ՀԳ 2165, Մ, ԳԱԹ, ԷՃԳ, ԼՀԳ, ԹՀԳ
Ղ. 1. 1976

455. Փափազեան Իգնատիոս:

Կրկնատումար վաճառականութեան: Վենետիկ. Ս. Ղազար. 1824. ԽՄ, 303 էջ: Շարվ. 17,5×27,2 սմ:

ՀԳ 1395, Մ. ԳԱԹ

456. Օրացոյց նահանջ ամի տեառն 1824, և Հայոց թուականիս ՌՄՀԳ. ըստ հնոյ տօմարի: Յորում ցուցանին ամենայն տօնք և պահք ազգիս Հայոց: Այլև ամիսք և երևելի տօնք Յունաց, Լատինացւոց, Հրէից և Տաճկաց, և ամիսք Ապարիայի: Եւ ևս՝ ծնունդ և լրումն և քառորդք յուսնին: Նաև աղիւսակ ծագման արևուն և կէս աւուրն և կէս գիշերին՝ ըստ հաշուի 24 ժամուց, սկսեալ վկնի մտիցն արևու. ըստ սովորութեան գաւառին Կոստանդնուպօլսոյ, որոյ աշխարհագրական յայնութիւնն՝ է 41 աստիճան և 1 մասն: Վենետիկ. Ս. Ղազար. 48, 4 էջ: Շարվ. 6,2×11 սմ:

Ըստ մատենագիտական աղբյուրների կազմողը Վարդան Լուսինյանն է: Վերջում ունի «Ցուցակ նորատիպ գրեանս ի Վենետիկ. ի վանս Ս. Ղազարու», որը 1818—1822 թթ. տպագրված գրքերի ցուցակն է:

Մ 21260

Զ Մատ. 722: Ցուց. Վենետ. Մխիթ. 73

457.* Մուխթասար քրիստոնէական վարդապետութիւն (Հայատառ թուրք.): Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1824. 15 էջ:

Ցուց. Վիեն. Մխիթ. 71

458.* Քրիստոնէական վարդապետութիւն: Պապա Տէրիւանըն թերճիմէսի (Հայատառ թուրք.): Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1824. 72 էջ:

Ցուց. Վիեն. Մխիթ. 74

459. Լեոն ԺԲ (հայրապետ Հռովմայ) :

Կոնդակ վասն յոբելինի: Հռոմ, տպ. «Ժողովոյն տարածման հաւատոյ», 1824:

Ձ Մատ. 251

460. Դիոնեսիոս Թրակացի:

Քերականութիւն Դիոնեսիոսի Թրակացոյ. հանեալ ի Թագաւորական Գրատան Փարիզոյ, և ի յոյս ընծայեալ ի Յոյն, ի Հայ և ի Գաղղիացի լեզուս, հանդերձ ծանօթութեամբք և բացատրութեամբք. ի Յակովբայ Շահան-Ջրպետեան յեղեսացոյ, ի դասատու վարժապետէ հայկական բարբառոյ յԱրքայական դպրոցի արեւելեան լեզուաց Թագաւորական Գրատան և ի յրնկերութեանց Համալսարանին Հնագիտաց/Դաղղիոյ, Դամարձակին աշխարհագրաց Փարիզոյ և Հայկական ձեմարանին Սրբոյն Ղապարու Վնեժ քաղաքի: ...Բ տիտղթ. Grammaire de Denis de Thrace, extraite de deux manuscrits Arméniens de la Bibliothèque du Roi, et publiée en Grec, en Arménien et en Français, avec notes et éclaircissements, par M. J.-Ch Cirbied... A Paris, de l'Imprimerie d'Everat... Փարիզ, տպ. Եվրաթի, 1824. XXXII, 93 էջ: Շարվ. 9,5×16,5 սմ:

Բնագիրը հունարեն և հայերեն: Առաջաբանը և բացատրութիւնները՝ ֆրանսերեն:

Մ 4214

Ղ. 1. 533—534

461. Ագաթանգեղոս: Յորում պարունակի պատմութիւն Տրդատայ արքայի և սրբոյն Գրիգորի: Եւ ևս աստուածախօս վարդապետութիւն նորին սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին մերոյ: Կ. Պոլիս, Օրթագյուղ, տպ. Պողոս Արապյանի, 1824. 4 չի., 363 էջ: Շարվ. 9×16 սմ:

Տես N° 408 նկարագրության ծանոթագրութիւնը:

ՀԳ 2182, Մ, ԳԱԹ, ԷՃԳ, ՄԼԳ

Ձ Մատ. 3: Ղ. 1. 14: Թ 70: ԳԼ180: Ա. 1. 155

462. Գրիգոր Լուսաւորիչ:

Գիրք, որ կոչի Յաճախապատում: Ասացեալ ս. հօրն մերոյ երանելոյն Գրիգորի Լուսաւորչին: Յորում պարունակին ճառք յոգնապատումք քսաներեք: ...Տպեալ վերստին: Կ. Պոլիս, Հասանփաշա

խան, տպ. «Մհտ. Յօհանէան մհտ. Աբրահամ ամիրայ» (Աբրահամ Թերպանի), 1824, հուլիսի 21. 400 էջ: Շարվ. $9,5 \times 16$ սմ:

ՀԳ 1522, Մ, ԷՃԳ

Ձ Մատ. 444—445: Ղ. 1. 462—464: Թ 72: ԳԼ 180

463. Իգնատիոս Սկեռնցի:

Մեկնութիւն սրբոյ Աւետարանին, որ ըստ Ղուկասու: ...Տպեալ վերստին: Կ. Պոլիս, Հասանփաշա խան, տպ. «Մհտ. Աբրահամ ամիրայի Ակնեցւոյ Մհտ. Յօհանէան» (Աբրահամ Թերպանի), 1824. 515 էջ: Շարվ. $9 \times 15,2$ սմ:

ՀԳ 1591, Մ, ԳԱԹ, ԷՃԳ

Ձ Մատ. 242—243: Ղ. 1. 885—886

464. Ծիսարան. որ կոչի Մաշտոց: Յորում աւանդին սրբազան արարողութիւնք աւգիս, ըստ սահմանադրութեան ս. Եկեղեցւոյս Հայոց: ...Նորոգ սրբագրութեամբ ըստ հնագոյն և ընտիր օրինակաց ի տիպ արձանացեալ վերստին: Կ. Պոլիս, Օրթագյուղ, «Ի տպարանի Արապեանն Պօղոսի Ապուլէիսցւոյ և երից որդւոց իմոց՝ Աստուածատրոյ, Գէորգայ և Գալուստի»: 1824. 184+240 էջ: Շարվ. $8,5 \times 13$ սմ:

ՀԳ 1242, Մ, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ.

Ղ. 1. 1791: Թ 70

465. Յակոբ Մծբնայ Հայրապետ:

Գիրք, որ կոչի Չգօն: Արարեալ սրբոյն Յակոբայ երիցս երանեալ հայրապետին Մծբին քաղաքի: Կ. Պոլիս, Հասանփաշա խան, տպ. «Մհտ. Յօհանէան, մհտ. Աբրահամ ամիրայի» (Աբրահամ Թերպանի), 1824. 6 չհ., 340 էջ: Շարվ. $9,5 \times 16$ սմ:

ՀԳ 1270, Մ, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ., ԷՃԳ

Ձ Մատ. 193: Ղ. 2. 5—7: Թ 72: ԳԼ 180

466. Ներսէս Շնորհալի:

Գիրք, որ կոչի Յիսուս որդի: Կ. Պոլիս, Հասանփաշա խան,

տպ. «Ակնեցի միտ. Յոհանեան միտ. Աբրահամ ամիրայի» (Աբրահամ Թերլյանի), 1824, հոկտեմբեր: 472 էջ: Շարվ. $8 \times 12,3$ սմ:

Այս գրքին տպակից է (առանձին էջակալությամբ, տիտղոսաթերթով և հաջորդ տարվա թվականով) Գր. Մագիստրոսի «Տ ա դ ա ս ս ո - գ ու թ ի ն»-ը (տես № 492):

ՀԳ 1310, Մ, ԳԱԹ Ապատյանի ֆ., էՃԳ
Ղ. 2. 234—235: Թ 72: ԳԼ 180

467. Պողոս Անդրիանուպոլսեցի:

Թանգարան խրատու: ...Բաժանեալ յերկուս հատորս. յառաջնումն ցուցանի օգուտն առաքինութեանց ինչ, որք առնեն վմարդն երջանիկ, իսկ յերկրորդումն՝ վնասն մոլութեանց, որք առնեն վմարդն թշուառ: Հտ. Ա. Օգուտն առաքինութեանց: Կ. Պոլիս, Օրթագյուղ, տպ. Պողոս Արապյանի, 1824. 235 էջ: Շարվ. $9 \times 15,8$ սմ:

ՀԳ 1887, Մ, ԼՀԳ (Ա և Բ հատորները
մեկ կապմում), ԹՀԳ
Ձ Մատ. 205: Ղ. 1. 159: Թ 70: ԳԼ 180

468. Պողոս Անդրիանուպոլսեցի:

Թանգարան խրատու: ...Բաժանեալ յերկուս հատորս. յառաջնումն ցուցանի օգուտն առաքինութեանց ինչ, որք առնեն վմարդն երջանիկ. իսկ յերկրորդումն՝ վնասն մոլութեանց, որք առնեն վմարդն թշուառ: Հտ. Բ. Վասն մոլութեանց: Կ. Պոլիս, Օրթագյուղ, տպ. Պողոս Արապյանի, 1824. 235, 1 չհ. էջ: Շարվ. $9 \times 15,8$ սմ:

ՀԳ 1887, Մ, ԼՀԳ (Ա և Բ հատորները
մեկ կապմում), ԹՀԳ
Ձ Մատ. 205: Ղ. 1. 159: Թ 70: ԳԼ 180

469. Աղանուրեանց Յ. Յ.

Այբբենարան կամ Աղանուրական կարգ ուսմանց: Յօրինեալ ի պէտս նորավարժ մանկանց Մարդասիրական ճեմարանի: Կալկաթա, տպ. Մարդասիրական ճեմարանի, 1824. 4 չհ., 256 էջ: Շարվ. $8,5 \times 14$ սմ:

ՀԳ 3671, Մ

470. Չամչեան Միքայել:

Խրախճան պատմութեան Հայոց: Յօրինեալ ի Հայր Միքայել վարդապետէ Չամչեանց և տպագրեալ ի Վենետիկ: Վերստին տպա-

գրեցաւ՝ ի պէտս Մարդասիրական ճեմարանին: Կալկաթա, տպ. Մարդասիրական ճեմարանի, 1824. Է, 587 էջ: Շարվ. $11 \times 16,5$ սմ:

Մ 3319

471.* Օրացոյց: Կալկաթա, տպ. Մարդասիրական ճեմարանի, 1824:

Ձ Մատ. 725

472. Տարեցոյց և օրացոյց ամի տեառն մերոյ 1824, և մերոյ թուականիս ՌՄՀԳ: Բ տիտղթ. Օրացոյց նահանջ ամի տեառն 1824, և Հայոց թուականիս ՌՄՀԳ. ըստ հնոյ տօմարի: Յորում ցուցանին ամենայն տօնք և պահք ապգիս Հայոց և Ռուսաց. ամիսք Երոպացւոց. տօնք Լատինացւոց՝ հնովս վարելոց, ամիսք և տօնք Հրէից, Տաճկաց և Պարսից: Ընդ որս և այլ պէսպէս գիտելիք եթէ ոչ ի պիտոյս, գոնէ ի պօսանս: Այլն ծնունդ, լրումն և քառորդ յուսնի. ժամանակ ծագման և մտից արևու և որքանութիւն տունջեան և գիշերի՝ ըստ հաշուի Երոպացւոց որպէս և վարի քաղաքս, որոյ արևելեան երկայնութիւնն ի Լօնտօնէ 50 աստիճան և 35 մասն. և հիւսիսային յայնութիւնն ի հասարակածէ 46 աստիճան և 12 մասն չափեայ ասի: Աստրախան, տպ. ս. Էջմիածնի: 141 էջ: Շարվ. $6,3 \times 11,3$ սմ:

ՀԳ 2062

473. Ներսէս Ե Աշտարակեցի:

Համառօտութիւն անցից քրիստոսականերս Մայր Աթոռոյ Հայոց ս. Էջմիածնի: Տպագրեայ յաղագս համապգային ծանօթութեանց: Թիֆլիս, «Ի նորահաստատ տպարանի նորաշէն դպրոցի Հայոց ընծայեցելոյ ի քաջատոհմիկ ապնուական Գեորգայ Երեմեան Արծրունւոյ» (Ներսիսյան դպրոցի), 1824. 75 էջ: Շարվ. $10,3 \times 15,3$ սմ:

Հեղինակը տիտղոսաթերթում չի նշված: Հիշատակվում է կաթողիկոսական կոնդակների և այլ գրությունների տակ:

ՀԳ 3816, ԷՃԳ

Ղ. 2. 210: ԳԼ 221

1 8 2 5

474.*. Եղիշէ:

Գիրք, որ կոչի Եղիշէ Պատմագիրք: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1825:

Ղազիկյանը ցույց տալով մի շարք աղբյուրներ, ուր հիշատակված է այս թվի տպագրության մասին, ինքը այսպիսի տպագրության գո-

յությունը համարում էին համարում: Այս առիթով տես նաև Հ. Ս. Թեալադի վերաբերյալ Վարդանանգ պատմության բնագրի նրստաբան-
կությունները մատենագիտությունը՝ Եղիշեի Վասն Վարդանայ և
Հարց պատերազմին զրբի 1957 թ. Երևանի հրատարակության 209
էջի N 29 նկարագրությունը:

Ղ. 1. 572

475. Թեսալոնս Էմանուէլ:

Իմաստասիրութիւն բարոյական: ...Թարգմանեալ ի Հ. Վրթանէս
վարդապետէ Ասկերեանց: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1825. Ժ, 804 էջ:
Շարվ. $7 \times 13,5$ սմ:

ՀԳ 2007, Մ, ԳԱԹ, ԷՃԳ, ԼՀԳ
Ղ. 1. 741 ●

476. Ինճիճեան Ղուկաս:

Դարապատում... Որ է աշխարհամար կամ Ընդհանուր պատմու-
թիւն: ...Հտ Բ. Դար ութուտասաներորդ 1757—1768: Վենետիկ, Ս.
Ղապար, 1825. 405 էջ: Շարվ. $7,6 \times 14,5$ սմ:

Բովանդակության մասին տես N 451 նկարագրության մէջ:

ՀԳ 2219, Մ, ԳԱԹ Ապատյանի ֆ.
Ղ. 1. 899

477. Կեսներ Սողոմոն:

Քերթուած ի մահն Աբելի: Թարգմանեալ տեառն Հ. Մանուէլի
վ. Ջախջախեան: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1825. 15, 272 էջ: Շարվ.
 $5,3 \times 10,2$ սմ:

*Բովանդ.—էջ 3—15՝ Յառաջարանութիւն թարգմանչիւ —էջ 1—
261՝ Մահ Աբելի (Երգ 1—5, արձակ) —263—269՝ Ծանօթութիւնք,
—270—272՝ Երգ ի տապանն Աբելի, ի թարգմանչէն (չսփածո):*

ՀԳ 1177, Մ, ԳԱԹ Ապատյանի ֆ., ԷՃԳ, ԼՀԳ
Չ Մատ. 298: Ղ. 1. 1279

478. Նկարագիր վարուց Ստեփաննոսի Ագոնց Գիւվէր արք-
եպիսկոպոսի ընդհանրական Աբբայի Մխիթարեան միաբանութեան:
Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1825. 44, 1 չի. էջ: Շարվ. $8,7 \times 17$ սմ:

*Ըստ մատենագիտական աղբյուրների՝ հեղինակը նկարագրում է Մխիթարեան
միաբանական վերնագիրը դարձրել է «Պատմութիւն վարուց Ստե-*

փանոսի Ազոնց Նիվէր արեւդիպոսութի Պրեմայ և քննադատման
Արքայի Մխիբարեան ուխտին»:

ՀԳ Լեռ 1523, Մ
Ձ Մատ. 616

479. Նոր Կտակարան տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Վե-
նետիկ, Ս. Ղապար, 1825. 723, 1 չի. էջ: Շարվ. 9.5×15 սմ:

ՄԼԳ Արք. 1/185

480. Պրէնտեան Յովհան (John Brand):

Բառարան Հայերէն և Անգղիական: Աշխատասիրեալ ի Յովհան-
նէ Պրէնտեան Անգղիացի ասպետէ Վ. Ա.: Ձեռնտուութեամբ Հ. Յու-
րութիւն վ. Աւգերեան: Հտ. Բ: Բ տիտղթ. A Dictionary Armenian
and English, by John Brand esq. A. M. With the assistance of
Father Paschal Aucher D. D. Vol. II. Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1825.
24, 640 էջ: Շարվ. 12×19 սմ:

*Այս աշխատութեան Ա հատորը լույս է տեսել 1821 թ. Վենետիկ
Անգղիերէն և Հայերէն վերնագրով (տես Ձ 380):*

ՀԳ 2574, Մ. ԼՀԳ
Ձ Մատ. 93: Ղ. 1. 262—263

481. Ռօլէն:

Հնախօսութիւն ի վերայ Եգիպտացոց, Կարքեդոնացոց, Ասորես-
տանեայց, Բաբելացոց, Մարաց և Պարսից, Մակեդոնացոց և Յունաց:
Թարգմանեալ ի Գաղղիական բնագրէ ի ձեռն երկուց հարապատաց՝
Հ. Գէորգեայ և Հ. Եղուարդայ Հիւրմիւսեանց: ... Հտ. Ա: Վենետիկ,
Ս. Ղապար, 1825. 8, 620, 1 չի. էջ: Շարվ. 12×19 սմ:

*Այս աշխատութիւնը բաղկացած է 6 ստվարածափայ հատորներից
և լույս է տեսել 1825—1829 թթ. ընթացքում:*

ՀԳ 2547, Մ. ԳԱԹ, ԷՃԳ, ՄԼԳ
Ձ Մատ. 592

482. Ռօլէն:

Հնախօսութիւն ի վերայ Եգիպտացոց, Կարքեդոնացոց, Ասորես-
տանեայց, Բաբելացոց, Մարաց և Պարսից, Մակեդոնացոց և Յունաց:
Թարգմանեալ ի Գաղղիական բնագրէ ի ձեռն երկուց հարապատաց՝

Հ. Գեորգեայ և Հ. Եղիարդայ Հիւմիւլեանց: ... Հտ. Բ: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1825. 690, 2 չհ. էջ: Շարվ. 12×19 սմ:

Տես նախորդ նկարագրության ծանոթագրությունը:

ՀԳ 2551, Մ, ԳԱԹ, ԷՃԳ, ՄԼԳ
Ձ Մատ. 592

483. Սոաւէ Փրանկիսկոս:

Արուեստ բանական, կամ Տրամաբանութիւն Փրանկիսկոսի Սոաւէի: Փոխեաց ի Հայ՝ Հ. Արսէն վ. Անթիմոսեան: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1825. 343 էջ: Շարվ. $7 \times 13,6$ սմ:

ՀԳ 1074, Մ, ԷՃԳ, ՄԼԳ
Ձ Մատ. 69, 625—626

484. Տարեկան առածք հոգեշահ իմաստից երևելի արանց վեշտասաներորդ դարու, ընդ ամսօրեայ իմաստս ԺԹ դարու: Թարգմանութիւն ի Լատին բնագրէ ի Հայ բարբառ Հ. Մկրտիչ աթոռակալ վարդապետի Մխիթարեան Աւգերեանց: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1825. 10 չհ., 592, 2 չհ. էջ: Շարվ. $6,6 \times 12,5$ սմ:

ՀԳ 1156, Մ, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ., ԷՃԳ
Ձ Մատ. 663: Ղ. 1. 260

485. Օրացոյց ամի տեառն 1825 և Հայոց թուականիս ՌՄՀԴ, ըստ հնոյ տոմարի. Յորում ցուցանին... Վենետիկ, Ս. Ղազար, 48, 4 էջ: Շարվ. $6,2 \times 10,5$ սմ:

Վերջին 4 էջերում. «Ցուցակ նորատիպ գրեանս ի Վենետիկ, ի վաճառքոյ Ղազարու»:

Հստ մատենագիտական աղբյուրների կազմել է վարդան Հովսեփյանը:

Գրականության և արվեստի թանգարանի Սունդուկյանի ֆոնդում պահվող օրինակի 25-րդ էջում հունիսի 29-ը ամսաթվի տակ Գ. Սունդուկյանի ձեռքով ընդգծված և ներքևում գրված է. «Ի մ ծ ն ն դ է ա ն օ ր ր, Գ. Ս ու ն դ .»:

ԳԱԹ Սունդուկյանի ֆ. 211

Ձ Մատ. 722: Ցուց. Վենետ. Մխիթ. 73

486.* Ֆենելոն:

Վարք նախնի իմաստասիրաց Յունաց: Թարգմանեալ ի Յակոբոս վարդապետէ Ճէլալեան: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1825:

Զարբհանալյանը հրատարակութեան տարեթիվը ճիշտ չի դրել, Այս գիրքը յայտն է տեսել 1826 թ. (տես № 521):

Զ Մատ. 727

487. Հոռսիգնողեան Կարոլոս Գրիգոր (Յիսուսեան կրօնաւոր):

Հոգեշահ մշածութիւնք աստուածային բանից: Թարգմանեալ ի լեւոյ աշխարհաբառ ի դիւրութիւն և յօգուտ բարեսէր հաւատացելոց ի Հ. Ռափայելէ Ուլունեան: Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1825. 8 չի., 455, 5 չի. էջ: Շարվ. $6 \times 10,8$ սմ:

Հեղինակի անունը նշված է «Յառաջաբանութիւն»-ի մեջ (էջ 2 չհ), Այստեղ հետաքրքիր ու շահեկան մտքեր է հայտնվում աշխարհաբար թարգմանելու դրդապատճառների մասին:

ՀԳ 1193, Մ

Զ Մատ. 359: Ղ. 1. 1607

488.* Սկիզբն ընթերցանութեան հայկական տառից, կամ՝ Նոր, պուարճալի և դիւրին այբբենարան և հեգերէն յերիւրեալ յաշխարհիկ լեւոյ առ հեշտեալ մարպութիւն մանկանց տղայոց: Վիեննա, տպ. «Ի վանս պաշտպան ս. Աստուածածնի» (Մխիթարյան), 1825:

Ղ. 1. 136: Յուց. Վիեն. Մխիթ. 63

489.* Սուրբ խաչ եօլուն պիյարէթի (Հայատառ թուրք.): Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1825. 192 էջ:

109—131 էջերում՝ «Մուխրասարիճէ բարի՛ սուրբ վարդաբանք տէմէ՛ իշին». իսկ 132—192 էջերում՝ «էյի եօլումէ հազրո օլմագլը-յըն օլմասը իշին»:

Միևնույն տարում այս գիրքը տպագրվել է երկու անգամ:

Յուց. Վիեն. Մխիթ. 69—70, 71—73

490. Նոր Կտակարան տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Ըստ հարապատ գաղափարի հայկական նախնի թարգմանութեան: Հանդերձ առընթերդրութեամբ հաւատարիմ նկարագիր բացայայտութեան յերիւրելոյ ի մերս հասարակաց անխառն բարբառ: Յաշխատասիրութենէ տեառն Յովհաննու վարդապետի Զօհրապեան Կոստանդնուպօլսեցւոյ: (Գրաբար և աշխարհաբար): Փարիզ, տպ. Դոնդէի Դյուպ-

րէի («Ի գործարանի Տոնտէր Տիւրրէ»), 1825. 4 չի., 843 էջ: Շարվ. 11,2×18,7 սմ:

ՀԳ 1581, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ.
Ձ Մատ. 504: Ղ. 1. 277: Թ 152

491. Վարդան Այգեկցի:

Հատընտիր առակք Վարդանայ վարդապետի: *Choix de Fables de Vartan, en Armenien et en Français.* Փարիզ. տպ. Librerie orientale de Dondey-Dupre pere et fils, 1825. 96 էջ: Շարվ. 7,6×13,6 սմ:

ՀԳ 2253, Մ, ԼՀԳ
Ձ Մատ. 643

492. Գրիգոր Մագիստրոս:

Տաղասացութիւն ներհուն առն Գրիգորի Մագիստրոսի ուղղափառ իշխանի: Կ. Պոլիս, Հասանփաշա խան, տպ. «Ակնեցի միտ. Աբրահամ ամիրայի» (Աբրահամ Թերլյանի), 1825, հունվ. 27: 106 էջ: Շարվ. 8×12,3 սմ:

Տպակից է նույն տպարանում 1824 թ. վերջերին տպագրված «Յիսուս որդի» գրքի հետ (տես № 466):

ՀԳ 1310, Մ, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ.
Ղ. 1. 469

493. Ժամագիրք Հայոց: Արարեալ սրբոց հայրապետացն Իսահակայ և Մեսրոպայ, Գիւտայ և Յօհաննու Մանդակունւոյ, և այլոց վաղագոյն գերապանծ վարդապետացն սրբոց: Կ. Պոլիս, Օրթագյուղ, տպ. «Արապեան Պօղոս Ապուլչեխցւոյ և երից որդւոց իմոց՝ Աստուածատրոյ, Գեորգայ և Գալուստի», 1825. 600, 7 չի. էջ: Շարվ. 7,8×13,3 սմ:

Վերջին շահմարակալված էջերում՝ Պարգատոմար:

ՀԳ 670 (տիտղթ. ընկած է), Մ 33205
(տիտղթ. ունի, բայց հաջորդ 14 էջերը
և վերջից 1—2 թերթ ընկած է):

494. Ներսէս Լամբրոնացի:

Մեկնութիւն սրբոց երկոտասան մարգարէից... Յաւելեալ նաև ի վերջոյ՝ Մեկնութիւն Դանիէլի մարգարէի, արարեալն ի Վարդանայ վառական վարդապետէ՝ համառօտ և լուսաւոր մտօք: ...Աշխատաւորութեամբ տ. Անդրէաս վ. Նարինեան Ակնեցւոյ: Կ. Պոլիս, Հասանփաշա խան, տպ. «Մահտեսի Աբրահամ բարեհամբաւ ամիրայի

Ակնեցւոյ» (Աբրահամ Թերպյանի), 1825, հոկտեմբերի 12-ից 1826
հունիսի 20: 304 էջ: Շարվ. 15,5×24,5 սմ:

ՀԳ 1371, Մ, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ., ԷՃԳ
Ղ. 2. 214—215: ԳԼ 180

495. Ներսէս Շնորհալի:

Թուղբ ընդհանրական: ...Բաժանեալ յերիս գիրս: ...Աշխատասի-
րութեամբ տ. Անդրեաս վ. Նարինեան Ակնեցւոյ: Կ. Պոլիս. Հասան-
փաշա խան, տպ. «միտ. Աբրահամ ամիրայի Թերպեանց Ակնեցւոյ»,
1825. 233 էջ: Շարվ. 14,7×24 սմ:

215 էջից՝ նոր տիտղոսաթերթով ներսես Համբրոնացու «Դրուած
սլատմագրաբար ի յաստուածահրաւէր փոխումն սրբազնասուրբ ճայ-
րասլետին մերոյ տեառն Ներսէսի Կլայեցւոյ»:

ՀԳ 1376, Մ, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ., ԷՃԳ. ՄԼԳ
2 Մատ. 497, 520—521: Ղ. 2. 247—251: Թ 72

496. Ներսէս Շնորհալի, Յովհաննէս Երզնկացի:

Մեկնութիւն սուրբ Աւետարանին որ ըստ Մատթէոսի: Արարեալ
ի սրբոյն Ներսիսէ Շնորհալւոյ մինչ ի համարն 17 հինգերորդ գլխոյն.
և անտի աւարտեալ Երաներոյն Յօհաննու Երզնկացւոյ. որ և կոչի
Ծործորեցի: Կ. Պոլիս, Հասանփաշա խան, տպ. «Մահտեսի Աբրա-
համ ամիրայի Ակնեցւոյ» (Աբրահամ Թերպյանի), 1825, մարտի 16:
658 էջ: Շարվ. 14,5×22 սմ:

ՀԳ 1380, Մ, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ., ԷՃԳ, ՄԼԳ
2 Մատ. 527—528: Ղ. 2. 256—257: Թ 72: ԳԼ 180

497. Տաղարան հարուստ, վայելուչ և գեղեցիկ: Կ. Պոլիս, Օրթա-
գյուղ, տպ. «Արապեան Պօղոսի Ապուլէիսցւոյ և երից որդւոց իմոց՝
Աստուածատրոյ, Գեորգայ և Գալուստի», 1825. 359 էջ: Շարվ. 9×
13 սմ:

ՀԳ 1158, Մ

498. Օրացոյց ամի տեառն 1825. և մերոյս ՌՄՀԴ... Ի Կոստան-
դնուպօլիս, Ի Մատթէոս նուաստէ: 48 էջ: Շարվ. 6×10,5 սմ:

Այս օրացույցը հիշատակելուց հետո Թեոդիկը, նկատի ունենալով տպարանատեր և օրացույցը կազմող Մատթեոս Դպրին, գրում է. «Վերջին գործը կըլլայ, նոյն տարին իսկ մեռած ըլլալուն»:

ՀԳ 4850

Թ 64

499. Աւգերեան Յարութիւն:

Auchers Dictionary, English and Armenian. Abridged by Johannes Avdall... Բ տիտղթ. Բառարան Անգղիերէն և Հայերէն: Աշխատասիրեալ ի Հ. Յար. վարդապետէ Աւգերեան: Նախ տպագրեալ ի Վէնէտիկ. ի գործատանն վանաց Ս. Ղապարու, յամի տեառն 1821: Վերստին համառօտութեամբ տպագրեցաւ ջանիւք և աշխատասիրութեամբ պ. Յովհաննու Ավդալեանց: Կալկաթա, տպ. Մարդասիրական ճեմարանի, 1825. ԻԹ, 289, 1 չհ. էջ: Շարվ. 11×19 սմ:

ՀԳ 2575, ԹՀԳ

Չ Մատ. 94—95: Ղ. 1. 263

500.* Ավդալեանց Յովհաննէս:

Յորդորակ յաղագս հաստատելոյ Հայկեան ճեմարան ի մեծի մայրաքաղաքին Անգղիոյ ի Լոնդոն: Կալկաթա, տպ. Մարդասիրական ճեմարանի, 1825. 44 էջ:

Չ Մատ. 478: Ղ. 2. 146

501.* Օրացույց: Կալկաթա, տպ. Մարդասիրական ճեմարանի, 1825:

Չ Մատ. 725

502. Եփրեմ Խուրի Ասորի:

Արբոյ հօրն մերոյ Եփրեմի Խուրին Ասորւոյ Գիրք աղօթից: Թիֆլիս, տպ. «Ուսումնարանի Հայոց» (Ներսիսյան դպրոցի), 1825. 106 էջ: Շարվ. 9×15 սմ:

ՀԳ 4504, Մ

503. Հրահանգ Քրիստոնէական վարդապետութեան ի պէտս մանկանց Հայաստանեայց ս. Եկեղեցւոյ: Թարգմանութիւն: (Թարգմ. Հարութիւն Այամդարյան): Թիֆլիս, տպ. «Ուսումնարանի Հայոց ընծայելոյ յայնուական Գեորգայ Երեմեան Արծրունւոյ» (Ներսիսյան դպրոցի), 1825. 2 չհ., 94 էջ: Շարվ. 9×15 սմ:

Թարգմանչի անունը նշված է 6-րդ էջում, ընծայականի տակ:

ՀԳ 1102, Մ, ԷՃԳ, ԼՀԳ, ԹՀԳ

Չ Մատ. 365: Ղ. 1. 1615: Թ 181

504. Ներսէս Աշտարակեցի:

Հայելի պարտաւորութեանց ծիսատէր քահանայից: Յօրինեալ առաջնորդական պարտաւորութեամբ ի Ներսիսէ արքեպիսկոպոսէ Աշտարակեցոյ: Թիֆլիս, տպ. «Ուսումնարանի Հայոց» (Ներսիսյան դպրոցի), 1825. 16 էջ: Շարվ. 9×15 սմ:

ՄԼԳ Արմ. 2/2199

505. Յովհաննէս Սեբաստացի:

Ներբողական նուագերգութիւնք Յօրինեալ ի սրբազան Յովհաննէս արքեպիսկոպոսէ Սեբաստացոյ՝ յառաքելայշաւիղ առաջնորդէ աստուածապահ Սեբաստիայ քաղաքի: ...Տպագրեալ յար և նման ձեռագրաց հեղինակի: Թիֆլիս, տպ. «Դպրոցի Հայոց ընծայելոյ յայնուական Գեորգայ Երեմեան Արծրունւոյ» (Ներսիսյան դպրոցի), 1825. 21 էջ: Շարվ. 9×15 սմ:

Կրօնական չափածո ներբողներ են նվիրված էջմիածնին, Եփրեմ կաթողիկոսին, Երուսաղեմին, Սեբաստիայի ս. Նշան վանքին, Մարիամ Աստվածածնին: Վերջին թ տաղը՝ «Յաղագս Գիւտի Հայկական տառից և գովեստ նմին և յորդոր առ համբակս առ ի ուսանիլ զայն»:

ԷՃԳ 603

1 8 2 6

506. Եզնիկ Կողբացի:

Եզնկայ Կողբացոյ Բագրեւանդայ եպիսկոպոսի Եղծ աղանդոց: Վենետիկ, Ս. Ղալար, 1826. 334 էջ: Շարվ. 4,5×9 սմ: (Տիտղթ. առաջ՝ «Ընտիր մատենագիրք. Եզնիկ»):

299—313 էջերում՝ «Խրատն» վերնագրով գործը, որը վերագրված է Եզնիկին, Ըստ Մխիթարյանների ցուցակի դրա հեղինակը Նեղոսն է, իսկ Եզնիկը թարգմանիչն է (Ցուց. Վենետ. Մխիթ. էջ 23):

ՀԳ 2453, Մ, ԳԱԹ, ՄԼԳ, ԼՀԳ, ԹՀԳ

Չ Մատ. 165, 406: Ղ. 1. 553

507. Ինճիճեան Ղուկաս:

Աղօթք հարկաւորք ըստ պատշաճի տօնից և աւուրց և պիտոյից: Ի լեյուռ Թշխարհաբառ, վասն դիւրութեան բարեպաշտ աշխարհականաց: Վենետիկ, Ս. Ղալար, 1826. 419 էջ: Շարվ. 6,2×10,3 սմ:

ԳԱԹ Ազատյանի ֆ. 8455

Չ Մատ. 22: Ղ. 1. 897

508. Ինձիճեան Ղուկաս:

Դարապատում... Որ է Աշխարհամար կամ Ընդհանուր պատմութիւն: ...Հտ. Գ. Դար ութուտասաներորդ 1768—1780: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1826. 430 էջ: Շարվ. $7,6 \times 14,5$ սմ:

*Վերջին էջահամարը 430-ի փոխարեն տպագրված է 330,
Բովանդակության մասին տես № 451 նկարագրությունը:*

ՀԳ 2220, Մ, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ.
Ղ. 1. 899

509. Ինձիճեան Ղուկաս:

Դարապատում... Որ է Աշխարհամար կամ Ընդհանուր պատմութիւն: ...Հտ. Դ. Դար ութուտասաներորդ 1780—1789: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1826. 408 էջ: Շարվ. $7,6 \times 14,5$ սմ:

Բովանդակության մասին տես № 451 նկարագրությունը:

ՀԳ 2222, Մ
Ղ. 1. 899

510.* Խորհրդատետր: Liturgia Armena, trasportata in italiano sino del 1816 per cura del P. Gabriello Avedichian (Հայ. և իտալ.): Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1826. 119 էջ:

Ղ. 1. 1166

511. Խորհրդատետր սրբոյ պատարագին և կարգ դպրութեան Հայաստանեայց եկեղեցւոյ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1826. 111 էջ: Շարվ. $9,3 \times 17,3$ սմ:—

ՀԳ 3934, Մ, ԼՀԳ
Ղ. 1. 1166

512.* Հիւրմիւլեան եղուարդ:

Ի նորապսակ արհիդիտապետն Սիւնեաց Սուրբիաս Սոմայ աստուածապատիւ հոգևոր տէր ընծայի նուիրի ձօնի երգ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1826. մայիսի 28:

Ղ. 1. 1601

513.* Մովսէս Խորենացի:

Պատմութիւն Հայոց: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1826:

Զարբհանալլանը տարեթիվը սխալ է գրել, Այս գիրքը տպագրվել է 1822 թ. «Ընտիր մատենագիրք» մատենաշարով (տես № 558):

Զ Մատ. 269

514. Յովհաննէս Ոսկեբերան:

Յովհաննու Ոսկեբերանի Կոստանդինուպօլսի եպիսկոպոսապետի յԱւետարանագիրն Մատթէոս գիրք կրկին: Գիրք Ա-Բ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1826. 763 էջ: Շարվ. $9,3 \times 17,7$ սմ: (Տիտղթ. առաջ, շապկի վրա՝ «Մատենագրութիւնք նախնեաց. Ոսկեբերան»):

Տիտղոսաթերթի «Գիրք կրկին» արտահայտութիւնը նշանակում է երկու գիրք: Ա գիրքը սկսվում է 11 էջից և ավարտվում 400 էջում, իսկ Բ գիրքը սկսվում է 401-ից, Բ գիրքը առանձին տիտղոսաթերթ չունի, այլ միայն տիտղոսատ, ուր նշված են հեղինակը, վերնագիրը և «Գիրք երկրորդ» բառերը: Ձևայած երկու գրքերն էլ տպագրվել են միևնույն ժամանակ և կազմվել միասին, բայց երբեմն հանդիպում են նաև առանձին կազմերով:

Գ մասը տպագրվել է նույն թվականին, առանձին գրքով (տե՛ս հաջորդ նկարագրութիւնը):

ՀԳ 1762, Մ, ԷՃԳ

Ձ Մատ. 406, 531: Ղ. 2. 99—100

515. Յովհաննէս Ոսկեբերան:

Յովհաննու Ոսկեբերանի Կոստանդինուպօլսի եպիսկոպոսապետի յԱւետարանագիրն Մատթէոս գիրք երրորդ թերի և ի Թուղթսն Պաւղոսի հատուածք: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1826. 12, 448 էջ: Շարվ. $9,3 \times 17,7$ սմ: (Տիտղթ. առաջ՝ «Մատենագրութիւնք նախնեաց. Ոսկեբերան»):

ՀԳ 1250, Մ, ԳԱԹ, ԷՃԳ

Ղ. 2. 100—101

516. Ռօլէն:

Հնախօսութիւն ի վերայ Եգիպտացոց, Կարքեդոնացոց, Ասորեստանեայց, Բաբելացոց, Մարաց և Պարսից Մակեդոնացոց և Յունաց: Թարգմանեալ ի Գաղղիական բնագրէ ի ձեռն երկուց հարապատաց՝ Հ. Գէորգեայ և Հ. Եղուարդայ Հիւրմիւլեանց: ...Հտ. Գ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1826. 526, 1 չհ. էջ: Շարվ. 12×19 սմ:

Տես № 481 նկարագրության ծանոթագրութիւնը:

ՀԳ 2553, Մ, ԳԱԹ, ԷՃԳ, ՄԼԳ

Ձ Մատ. 592

517. Փափապեան Իգնատիոս:

Պատճէնք նամակաց վաճառականութեան: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1826. 431 էջ: Շարվ. 8×15 սմ:

ՀԳ 3999, Մ, ԷՃԳ, ՄԼԳ

Ձ Մատ. 558

518. Փիլոն Եբրայեցի:

Փիլոնի Եբրայեցւոյ Մնացորդք ի Հայս, որ են՝ Մեկնութիւն Ծնընդոց և Ելից, ճառք ի Սամփսոն, ի Յովնան և յերիս մանկունս կամ ի հրեշտակս: Ի հին թարգմանութենէ եղելոյ ի Յոյն բնագրէ ի ձեռն սրբոց թարգմանչաց մերոց յեղեալ ի Լատին բարբառ աշխատասիրութեամբ Հ. Մկրտիչ արքուական վարդապետի Մ. Աւգերեանց: Բ տիտղթ. Philonis Judaei Paralipomena Armena... in Latinum fideliter translata P. Jo. Baptistam Aucher. (Հայ. և լատին.): Վենետիկ. Ս. Ղազար, 1826, ապր. 25: 6 չհ., V, 630 էջ: Շարվ. 14.5×21.5 սմ: (Տիտղթ. առաջ՝ «Φιλονος τοῦ Ἰουδαίου Παραλειπομένα Ἀρμενα»...)

ՀԳ 3428, Մ, ԳԱԹ Ապատյանի ֆ.
Ձ Մատ. 690—691

519.* Օրացոյց (կապմ. Վարդան Հովսեփյան): Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1826:

Ձ Մատ. 722: Յուլց. Վենետ. Մխիթ. 73

520. Ֆենելոն:

Արկածք Տելեմաքայ որդւոյն Ողիսեայ: Թարգմանալ ի բնագրէն ի Հ. Մանուէլ վարդապետէ Ջախջախեան: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1826. 16, 644, 1 չհ. էջ: Շարվ. 9,3×17,5 սմ:

Սկզբի 10—16 էջերում՝ «Համառոտ վարք Ֆենելոնի», այնուհետև 1—27 էջերում՝ «Յաղագս դիցադներդակ բանաստեղծութեան և յաղագս գերադանցութեան քերթուածոյն Տելեմաքայ»:

ՀԳ 2372, Մ, ԳԱԹ, ԷՃԳ, ԹԳՀ
Ձ Մատ. 664:

521. Ֆենելոն:

Վարք նախնի իմաստասիրաց: Համառոտեալ ի Հ. Յակոբոսէ վ. ձէլալեան: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1826. 370 էջ: Շարվ. 5,7×11,5 սմ:

Բ ո վ ա ն դ.—(Բերում ենք ցանկը)—Թաղէս, Սողոն, Պիտտակոս, Բիադ, Պերիանդր, Քիդոն, Կղէորուլոս, Կպիմենիդէս, Անաքարսիս, Պիթագորաս, Հերակղիտոս, Անաքսագորաս, Դեմոկրիտոս, Եմբետոկղ, Ոռկրատ, Պդատոն, Անտիսթենէս, Արիստիպպոս, Արիստոտէլ, Քսենոկրատէս, Դիոգինէս, Կրատէս, Պիտոն, Բիոն, Նպիկուրոս, Զենոն:

Հեղինակը տիտղոսաթերթում նշված չէ, Առաջաբանում նշվում է. «...հորհեցաք ի տեսիլ ածել ի գիրս յայս, ի գրօսան ս ուսումնասէր մերոյին համբակաց առաջնորդ կալելա զմեծին Ֆենելոնի Դաղդիացոյ զհամառոտութիւն վարուց իմաստասիրաց» (էջ 3):

ՀԳ 2075, Մ, ԷՃԳ

522.* Ընդհանուր Յոբելինի, որ ի Հոռմ յամի տեառն 1825 կատարեցաւ, ընդ ամենայն տեղիս ուղղափառաց տարածումն: Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1826:

Այս գրքի նկարագրութիւնից հետո Ղազիկյանը հիշատակում է նույն տարվա մի Լրկրորդ տպագրութիւն ևս հետևյալ ձևով. «նույնը յաւելուածով» եւ առ ի ստանալ զնոյն Յոբելեան ներողութիւն (Զանաղան աղօթք): Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1826» (տես հաջորդ նկարագրութիւնը):

Ղ. 1. 695

523.* Ընդհանուր Յոբելինի, որ ի Հոռմ յամի տեառն 1825 կատարեցաւ, ընդ ամենայն տեղիս ուղղափառաց տարածումն: Եւ առ ի ստանալ զնոյն Յոբելեան ներողութիւն: Զանաղան աղօթք: Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1826:

Ղ. 1. 695

524. Մուծձարելեան Ալփոնսոս:

Իննօրեայ կրթութիւն ի պատրաստութիւն տօնի ամենասուրբ սրտի տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Յաւելուածով... Շարադրեալ ի Մուծձարելեան Ալփոնսոսէ և թարգմանեալ ի Հ. Պ. Վ. Ի. յաշակերտութենէ մեծի Մխիթարայ Աբբայի: Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1826. 146 էջ: Շարվ. $5,5 \times 9,8$ սմ:

ՀԳ 1741

Զ Մատ. 245, 314: Ղ. 1. 2066

525.* Մուծձարելլի Ալփոնսոս:

Յիսուս Քրիստոս էֆէնտիմիպին միւսարէք էիւրելինին Եօրթուսունա տօգուպ կիւն հապըրլըգ: Թարգմ. Հ. Պ. Ի. Մ.: Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1826. 148 էջ:

Ցուց. Վիեն. Մխիթ. 71

526. Յովնանեան Պօղոս:

Վարժութիւն մանկանց ի հրահանգս ընթերցանութեան և բարեկրթութեան: Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1826. 6 չի., 182, 4 չի. էջ: Շարվ. $8,7 \times 15,5$ սմ:

ՀԳ 3825

Ղ. 2. 131

527. Ոսկեանց Գէորգ:

Պատմութիւն վարուց մեծին Կոստանդիանոսի ինքնակալի:

Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1826. Է, 304, 7 չի. էջ: Շարվ. 7,8 × 13 սմ
(Տիտղթ. առաջ՝ «Վարք մեծին Կոստանդիանուսի»):

ՀԳ. 2390, Մ, ԹՀԳ

Ձ Մատ. 572—573

528.՝ Քրիստոնեական վարդապետություն: Պապա Տեղիանըն
թերծիմեսի (Հայատառ թուրք.): Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1826. 72
էջ:

Ցուց. Վիեն. Մխիթ. 74

529. Թէֆէքքիւրլէր Յիսնակ բարեկենդանը կիւնիւնտէն պէօյիւք
բարեկենդան կիւնիւնտէք: Թախսիս օլանմուշտուր քօլայլըք իչին
քրիստոնեայա ֆարպ օլանը միւլահապա էտէրէք ճանլարընըն սէլամ-
էթինի սահիիլէնտիրմէք միւրատ էտէնլէրէ: Ճիլտի սանի: Ելլ պաշը
կիւնիւնտէն պէօյիւք բարեկենդան կիւնիւնտէք: Եապըլտը ***:
Հոռմ. «Բրօքականտա պասմահանեսինտէ» (Ուրբանյան), 1826, 578
էջ: Շարվ. 7,1 × 13,3 սմ:

ԹՀԳ A 8103/2.09

530. Խօճենց Մարգար Երևանցի:

Բարառնական դիմառնություն ի դիմաց Վարդոյ և Սոխակի:
...Շարադրեաց Մարգար Չաքարիայ Խօճենց Երևանցի: Թարգմա-
նեաց ի գաղղիական բարբառ պարոն Լը Վալլեան տը Ֆլորիվալ,
վարժապետ հայկական լեզուի ի Դպրոցի Կենդանի Արևելեան լե-
զուաց մերձ ի յԱրքայական մատենադարանի և յօղացեալ ձեմարա-
նին Հայոց սրբոյն Ղապարու ի Վենետիկ: Գարագրութեամբ (sic)
տպեալ ի Փարիզ. ՌՄՀԵ (1826): 25 էջ: Շարվ. 10 × 17 սմ:

*Վիմատիպ. Կազմված է 1832 թ. տպագրված ֆրանսերեն թարգմա-
նության հետ, որը նույնպես վիմատիպ է և ունի հետևյալ տիտղոսա-
թերթը. Prosopopee Allegorie tiree de la Rose et du Rossignol...
Trad. de l'Armenien par P. Ed. Le Vaillant de Florival, Prof.
à l'École Royale et Speciale des Langues Orientales vivantes
près la Bibliothèque du Roi, membre de l'Académie Arménienne
de St. Lazare. A. Paris, Librairie Orientale de Dondey Dupre
pere et fils.*

*Շապկի վրա այս նույն վերնագրից հետո դրված է նաև շարադրողը՝
Composée en Armenien par Marc Zacharie Chodjentz d'Erivan. և
թվականը՝ «1832», Գրքի ետևում, շապկի վրա՝ «Imprimerie litho-
graphique de S Durier».*

Անկասկած հայերենը տպագրվել է նույն տպարանում, ուր և ֆրանսերենը։ Նրկու բնագրերն էլ տպագրված են միատեսակ թղթի վրա, նույն չափի ևն և ունեն միասնական շապիկ։ Ու թեև տպագրվել են տարրեր ժամանակներում, բայց արտաքինից թվում է, թե լույս են տեսել միասին։

ՀԳ 3199

Բարսեղ ձոնի «Մեկնութիւն ս. Աւետարանին» աշխատության նկարազարդումներից։

531. Բարսեղ ձոն։

Մեկնութիւն սրբոյ Աւետարանին, որ ըստ Մարկոսի։ Արարեալ երանելոյն Բարսղի շնորհալի վարդապետի ձոն կոչեցելոյ՝ ըստ մակադրական անուանն... Հատոր երկրորդ տպագրեալ։ ...Աշխատասիրութեամբ տ. Անդրէաս վ. Նարինեան Ակնեցոյ։ Կ. Պոլիս, Հասանփաշա խան, տպ. «Միտ. Աբրահամ աստուածասէր և մեծահաւատ հոգեւոյս ամիրայի Թերպեանց Ակնեցոյ»։ 1826. 499, 2 չի. էջ։ Շարվ. 14,5×23,5 սմ։

Տիտղոսաթերթի «Երկրորդ հատոր տպագրեալ» արտաճաշտությունը նշանակում է, որ տպագրվել է գրքի միայն երկրորդ հատորը։ Առաջին հատորը կորած է։ Այդ առթիվ ասվում է հիշատակարանում (էջ 498—499)։

ՀԳ 1667, Մ. ԳԱԹ Ազատյանի ֆ., էՃԳ

Ձ Մատ. 108։ Ղ. 1. 325—330։ Թ 72։ ԳԼ 180

532. Գէորգ Պալատեցի (Տէր-Յովհաննէսեան) :

Բառարան Պարսկերէն ըստ կարգի հայկական այբուբենից: Յորում ճոխաբար աւանդին իմաստք բառիցն՝ Հայերէն և Տաճկերէն բացատրութեամբ և ուրեք արաբական նշանակութեամբ: Յաւելեալ և պատուկ անուանս նշանաւոր թագաւորաց և պերնելի տեղեաց, և ճոխացուցեալ օրինակօք ի բանաստեղծից Պարսից: Ի Գէորգեայ Դպրէ Տէր Յովհաննէսեան Պալատցոյ: Աշխատասիրութեամբ և ուղղագրելով և համառօտ քերականութեամբ ի Յակոբայ Տիւպեան: Կ. Պոլիս, Օրթագյուղ, տպ. Պողոս Արապյանի: 1826. 12 չի., 48+715 էջ: Շարվ. 14,7×23 սմ:

Բ ո վ ա ն դ. — էջ 5—9 շէ՛ Յառաջարանութիւն: — Բ էջակալություն էջ 1—48՝ Համառօտ քերականութիւն պարսկական բարբառոյ: — Գ էջակալություն էջ 1—710՝ Բառգիրք պարսկական լեզուի (Ա—Յ), — 711—715՝ Զուգադրութիւն նոյնանիշ և նմանաձայն բառից հասարակ եղելոց առ Պարսիկս և առ Հայս:

ՀԳ 1275, Մ, ԳԱԹ, ՄԼԳ, ԼՀԳ, ԹՀԳ
Ձ Մատ. 102: Թ 70: ԳԼ 178—179

533. Գրիգոր Նարեկացի:

Նարեկ. Գիրք աղօթից սրբոյն Գրիգորի Նարեկայ հոգեկիր հռետորի: Բաշխեալ յիննսուն և հինգ բանս հոգեսուն մաղթանաց: Նորապէս սրբագրեալ՝ համեմատութեամբ հնագոյն և ընտիր-ընտիր ձեռագիր օրինակաց: Կ. Պոլիս, «Ի Քիւրքճի խանն և կամ Միջագիւղն», տպ. «Արապեան Պօղոսի Ապուլչեխցւոյ և երից որդւոց իմոց՝ Աստուածատրոյ, Գէորգայ և Գալուստի», 1826. 4 չի., 410 էջ: Շարվ. 11×16,3 սմ:

Բ ո վ ա ն դ. — «Մատեան ողբերգութեան»-ից և մեկ ներբողից հետո, 369—374 էջերում՝ «Համառօտութիւն աղօթից եռամեծի և քաջ վարդապետի Մխիթարայ Գոշի խստակրօն ճգնաւորի և բանիբուն հռետորի ասացեալ ի սուրբ պատարագի: — 375—378 էջերում՝ Տէր Առաքեալ եռամեծ հռետորի՝ աշակերտի Լրիցս երանելւոյ Գրիգորի Տաթև վացոյ տիեզերալոյս վարդապետի ասացեալ այլ ներբողեան ի սուրբ Գրիգոր Նարեկացին...

ՀԳ 1503, ԳԱԹ

534. Դուռն դպրութեան հայկական լեզուի: Այբբենարան և հեգերէն նոր և դիւրին ոճով: Կ. Պոլիս, Հասանփաշա խան, տպ. Աբրահամ Թերպյան Ակնեցու, 1826. 31 էջ:

Ձ Մատ. 159: Ղ. 1. 537

535. Կարապետ արքեպիսկոպոս:

Լապտեր հոգւոյ: Կ. Պոլիս, Միջագյուղ, տպ. Պողոս Արապյանի, 1826, հունիսի 12: 58 էջ: Շարվ. 8×13 սմ:

ՀԳ 4142

Ձ Մատ. 250: Ղ. 1. 1246: Թ 70

536.* Ներսէս Լամբրոնացի:

Մեկնութիւն սրբոց Երկոտասան մարգարէից: Կ. Պոլիս, 1826:

Այս գրքի տպագրութիւնն սկսվել է 1825 թ. և ավարտվել 1826-ին (տես № 494):

Ձ Մատ. 249

537. Շարակնոց Երաժշտական: Կ. Պոլիս, Թրթագյուղ, տպ. «Պողոսի Արապեան Ապուշեխցւոյ և Երից որդւոց իմոց՝ Աստուածատրոյ, Գէորգայ և Գալուստի», 1826. 832 էջ: Շարվ. 8,5×14 սմ:

ՀԳ 1844, Մ

538. Սահման ապգային ժողովոյն, որ Եղև յամի տեառն 1826 ի մարտի 4, ի Պատրիարքարանս ամենայն Հայոց, որ ի Կոստանդնուպոլիս: Կ. Պոլիս, Օրթագյուղ, 1826, մարտի 11: 21 էջ: Շարվ. 9×15,3 սմ:

Թեև տպարանը նշված չէ, բայց տպագրել են Արապյանները, որոնց տպարանը գտնվում էր Օրթագյուղում:

ՀԳ 3112, Մ

Ձ Մատ. 9: Ղ. 1. 24: Թ 70

539. Սարգիս Շնորհալի Իմաստասէր:

Մեկնութիւն եօթանց թղթոց կաթուղիկեայց: Կ. Պոլիս, Հասանփաշա խան, տպ. «Թերպեանց միտ. Աբրահամ ամիրայ Ակնեցւոյ առ տէր հանգուցելոյ», «Յամի տեառն 1826 սեպտեմբ. Ա սկսեալ և ի 1828 մարտի 24 ավարտեալ». 702, 1 չի. էջ: Շարվ. 15,8×24,5 սմ:

ՀԳ 1698, Մ, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ., ԷՃԳ, ՄԼԳ

540. Տէր-Յարութիւնեան Մեսրոփ:

Քերականութիւն Հայոց լեզուի: Նորոգ քննութեամբ յօրինեալ ամբողջ գրաբառ, յաւելեալ ի վերջն և զհամառօտութիւն իմն աշխար-

հաբառ ի դիրութիւն աշակերտելոց: Կ. Պոլիս, Օրթագյուղ, տպ. Պո-
ղոս Արապյանի, 1826. ԼԵ, 1 չհ., 442, 1 չհ. էջ: Շարվ. $9,4 \times 16,7$ սմ:

ՀԳ 2634, Մ, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ., ԷՃԳ, ՄԼԳ, ԹՀԳ
Զ Մատ. 703: Թ 70: ԳԼ 180

Շատիւրրիանի «Աթալա» գիւղանի նկարագրողությունները:

541. Շատիւրրիանտ:

Ատալա. Օրիորդն սիրապոհ. Որ է սրտառուչ պատմութիւն իմն
պարզաբեայ գեղեցիկ նկարագրութեամբ բանաստեղծութեան: Յօրի-
նեայ ի մեծանուն Շատիւրրիանտայ Գաղղիացւոյ, և թարգմանաբար

վերածեալ ի հայ բարբառ երկասիրութեամբ պրն. Յովհաննու Ավ-
դալեանց: Կալկաթա, տպ. Մարդասիրական ճեմարանի, 1826. 11
չհ., 169 էջ: Շարվ. 8×13 սմ:

ՀԳ 3786, ԱԿԳ

Ձ Մատ. 60

542. Ջանսընեան Սամուէլ:

Հռասսելյա արքայորդին Եթովպիոյ: Որ է բանաստեղծական
պատմութիւն իմն բարոյական՝ յօրինեալ ի մեծանուն Սամուէլէ Ջան-
սընեան: Յանգղիական բնագրէ թարգմանեալ ի հայ բարբառ երկա-
սիրութեամբ պ. Յովհաննու Ավդալեանց: Կալկաթա, տպ. Մարդա-
սիրական ճեմարանի, 1826. 14 չհ., Ժ, 268 էջ: Շարվ. 8×13 սմ:

ՀԳ 2244

Ձ Մատ. 361: Թ 175

543.* Օրացոյց: Կալկաթա, տպ. Մարդասիրական ճեմարանի,
1826:

Ձ Մատ. 725

544. Քառեակ սակաւապատում բանահիւսութիւնք ի հանդիսի
սգալից թաղման հանգուցեալ երջանկայիշատակ մեծի իշխանապետի
տեառն Յովակիմայ Եղիապարեանց ասացեալ, և այժմ յարգասիատու-
թիւն ազգասէր բանասիրաց տպագրութեամբ ի լոյս ընծայեալ. ի նո-
րատունկ ուսումնարանէ նոյն աստուածապօր տանն Եղիապարեանց:
Ս. Պետերբուրգ, տպ. Հովսէփ Հովհաննիսյանի, 1826. 13+6 էջ:
Շարվ. $13,5 \times 18$ սմ:

*Ա չափաւորության 1—13 էջերում գետեղված են Միքայել Սայլանթ-
յանցի և Լազարյան ճեմարանի աշակերտ Դավիթ Օդաբաշյանցի դամ-
բանականները: Բ չափաւորությունը ուսեւրեն է հետևյալ տիտղոսաթեր-
թով. «Речь от воспитанников Армянского господ Лазаревых
учебного заведения на кончину основателя и попечителя оно-
го, раба божия боярина, Иоакима Лазаревича Лазарева
последовавшую генваря 24 дня 1826 года. Сочинена учителем
при оном заведении, титулярным советником Александром
Смирновым... Санктпетербург. В типографии Иосифа Иоан-
несова, 1826 г.».*

ՀԳ 1135, Մ

Ձ Մատ. 84, 695: Ղ. 1. 939: Թ 178

545.* Լապարեանց Յովակիմ Եղիապարեան:

Ազգասօգուտ յայտարարութիւն... առ յուսաւորչակրօն ազգակիցս

իւր ի սակս Եղիապարեան համալսարանին Հայոց Մոսկովու: Մոսկ-
վա, տպ. Օգոստեա Սեմենյանի, 1826:

*Այս թվականին հրատարակված լինելը հավանական չէ: Տպագրվել
է 1820 թ. (տես № 378):*

Ձ Մատ. 452

546. Ներսէս Ե Աշտարակեցի:

Յայտարարութիւն քրիստոնէական պարտաւորութեան հպատա-
կաց ամենաբարեպաշտ կայսերութեան Ռուսաց: Թիֆլիս, «Ի գործա-
րանի դպրոցի Հայոց» «Ներսիսյան դպրոցի), 1826. 6 էջ: Շարվ.
9,3×17,5 սմ:

*Հեղինակի անունը նշված է վերջում. «Արքեպիսկոպոս Հայոց
Վրաստանու Ներսէս»:*

ՀԳ 2297, Մ

Ձ Մատ. 453: Ղ. 2. 52: Թ 181

547. Չամչեան Միքայէլ:

Քերականութիւն հայկապեան լեզուի: Թիֆլիս, տպ. «Ուսումնա-
րանի Հայոց ընծայեցելոյ յապունական Գեորգայ Արծրունւոյ» (Ներ-
սիսյան դպրոցի), 1826. 600 էջ: Շարվ. 9,3×17,7 սմ:

*582 էջից հետո էջահամարը սխալմամբ տպագրված է 591 և այդ
հաշվով շարունակվել է մինչև 600 էջը:*

*Այս գիրքը միևնույն տարում հրատարակվել է երկու անգամ: Տես
հաջորդ նկարագրութիւնը:*

ՀԳ 1000, Մ, ԳԱԹ, ԷՃԳ, ՄԼԳ, ԹՀԳ

Ձ Մատ. 698: Թ 181: ԳԼ 220 ծան.

548. Չամչեան Միքայէլ:

Քերականութիւն հայկապեան լեզուի: ...Տպարանի Ուսումնարա-
նի Հայոց ի Տփլիս նուիրանք ազգասիրութեան Ուսումնարանի Հա-
յոց ի Մատրաս: Թիֆլիս, տպ. «Ուսումնարանի Հայոց ընծայեցելոյ
յապնուական Գեորգայ Երեմեան Արծրունւոյ» (Ներսիսյան դպրոցի),
1826. 6 չի., 592, 5 չի. էջ: Շարվ. 9,3×17,7 սմ:

*Միևնույն տարում հրատարակվել է երկու անգամ: Ինչպես հրատա-
րակութիւնը, ինչպես երևում է տիտղոսաթերթից, նվիրվել է Մադրա-
սի ուսումնարանին: Ի տարբերութիւն նախորդ հրատարակութեան՝
այս հրատարակութիւնը ունի հիշատակարան, ուր մասնավորապես
ասվում է. «Քարերարք ազգաց արժանի են յիշատակաց, ըստ որոյ և
Ուսումնարան Հայոց ի Տփլիս ոչ անարժան համարի որպէս զբարե-
րար իւրումն համազգեաց՝ զիւրն բարերար գովանի իւրով տպարա-
նաւ յիշատակել աստանոր դայրն ազգասէր զազնուական աղայ Գեորգ*

Երևմեան Արժրունի վան քաղաքացի, որ յամի 1817 ճանապարհորդեալ յնորոպիայ և յուեայ վասն սոյն տպարանի Հայոց յինելոյ յԱմստրդամ քաղաքի ի ներքոյ կնքոյ Նապոլեօն Բօնօփարթի առ ուրումն Հոլանդացոյ՝ հասանէ անդր և ոչ խնայեալ զգին այնորիկ կամ զծախսն ընդ ցամաքային երկար ճանապարհորդութիւնսն, ինքնայորդոր սիրով ազգական բարերարութեանց զնեալ զայն զպողոփատիկ և զպղնձեայ նախագահարարսն հայր և մայր կոչեցեալ՝ հանդերձ բաւական կապարեայ ձուլեալ ձագորք, և ինչ-ինչ պարագայիք գործարանին և բերեալ ընդ իւր ի Տփլիս ընծայէ նորակերտ Ուսումնարանին գեղեցիկ առաքինասիրութեամբ, զի օժանդակութեամբ միմեանց Ուսումնարանն և տպարանն զօրացուցեալ զինքեանս՝ պայծառացուցեն և զազգն...»:

ՀԳ 2404

1 8 2 7

549. Աւետիքեան Գաբրիէլ:

Նարեկ աղօթից, համառօտ և պոուշաւոր լուծմամբք բացայայտեալ մի անգամ, և այժմ երկրորդ անգամ յաւելուածով (Նարեկլուծ): Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1827. ԺԲ, 586, 1 չհ. էջ: Շարվ. $9,5 \times 17,7$ սմ:

ՀԳ 1274, Մ, ԳԱԹ Ապատյանի ֆ.
Ձ Մատ. 489: Ղ. 1. 285—286

550. Գրիգոր Նարեկացի:

Գրիգորի Նարեկայ Վանից վանականի Մատենագրութիւնք: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1827. 10 չհ., 487 էջ: Շարվ. $9,4 \times 18$ սմ: (Տիտղթ. առաջ՝ «Մատենագրութիւնք նախնեաց. Գրիգոր Նարեկայ»):

ՀԳ 1506, Մ

Ձ Մատ. 406: Ղ. 1. 471

551. Գրիգոր Նարեկացի:

Սրբոյ հօրն մերոյ Գրիգորի Նարեկացւոյ երկրորդ մատեան ճանից: Յորում Պատմութիւն սրբոյ Ապարանից, ներբողք ի ս. Խաչն աստուածընկալ, ի ս. Աստուածածինն, ի ս. Առաքելսն և ի ս. Յակոբ հայրապետ Մծբնայ, հանդերձ զանձիւք հոգւոյն սրբոյ և եկեղեցւոյ և խաչին: Ի հարցուփորձ ընտրութիւն օրինակացն և ըստ տեղեկութիւնս, լրումն նախկին աշխատութեանն հատուցեալ կամեցաւ Հ.

Գաբրիել Աւետիքեան: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1827. 253, 2 չի. էջ: Շարվ. $9,4 \times 17,7$ սմ:

ՀԳ 1509, Մ, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ., ԷՃԳ
Չ Մատ. 490: Ղ. 1. 286

552. Եզովպոս:

Առակք Եզոբոսի ի պէտս մանկանց: Բ տիտղթ. Առակք Եզոբոսի թարգմանեալ ի Գաղղիական լեզուէ յաւելմամբ ոտանաւոր իմաստից և բարոյական խրատուց ի Հ. Մինաս վարդապետէ Բժըշկեան: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1827. 540 էջ: Շարվ. $5,7 \times 11,3$ սմ:

Մ 31393, ԳԱԹ, ՊԹ, ՄԼԳ, ԼՀԳ
Ղ. 1. 563

553. Σοφία Σολομῶνος. Իմաստութիւն Սողոմոնի. Sapientia Solomonis. (Հայ., հուն. և լատ. լեզուներով): Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1827. 249, 1 չի. էջ: Շարվ. $4,5 \times 9$ սմ:

ՀԳ 1944, Մ, ԹՀԳ
Չ Մատ. 244: Ղ. 1. 218

554. Ինճիճեան Ղուկաս:

Դարապատում ...Որ է Աշխարհամար կամ Ընդհանուր պատմութիւն: ...Հտ է, մասն Ա. Դար ութուտասաներորդ: Վերջին հատոր. Դասք ուսումնականաց, արուեստաւորաց և այլոց երևելեաց ի կենցաղօգտութիւնս և յայլ ամենայն բարեգործութիւնս: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1827. 446 էջ: Շարվ. $7,6 \times 14,5$ սմ:

Բ ո վ ա ն դ.—էջ 1—12՝ Առ բանասէրս 13—16՝ Յառաջարանութիւն: —17—256՝ Առաջին դասք բանասիրաց՝ «Մտահարուստք», «Ճարտարամիտք», «Բանասէրք», «Բանաստեղծք», «Բանադատք», «Պատմարանք», «Լեզուադէտք արեւելեայք», «Հնագիրք», «Աշխարհագիրք» և այլ կենսականագրերի տակ բերվում են ժամանակի նշանավոր մարդկանց համառոտ կենսագրութիւնները. Օրինակ՝ Նյուտոնի (էջ 21), Դալամբերի (էջ 29), Բուայոյի (էջ 62), Ալեքսանդր Բոպպի (էջ 71), Էդուարդ Յունդի (81), Լոմոնոսովի (84), Վոլտերի (88), Կոոնէյի (109), Սողոմոն Կեսեւերի (105), Մետաստազիոյի (115), Գոլդոնիի (123), Ռուսենի (143), Դավիթ Յումի (150), Վինկելմանի (202), Բարթելմի (233) և այլն:

էջ 257—429՝ Երկրորդ դասք գիտնոց և իմաստասիրաց՝ «Բնաբանք», «Բժիշկք», «Ճանապարհորդք», «Հանքարանք», «Փիլիսոփայք» և այլ վերնագրերի տակ բերված են այդ բնագավառներում աշխիւ ընկնող մարդկանց կենսագրութիւնները, ինչպե՞ս՝ Բենիամին Ներանկիին (էջ 260), Յուլտոն (էջ 279), Ռոմյուր (327), Լամարկ (346), Ջոն-Լսկկ (417):

Ցանկից հետո, 434—446 էջերում՝ «Ցանկ անուանց», որ այսօր նական կարգով թվարկվում են գրքում հիշատակվող բոլոր անձնանունները:

Ներկա 7-րդ հատորի II և F մասերը յույս են տեսել ավելի վաղ, քան 6-րդ հատորը, որը յույս է տեսել 1828 թ. (տես նաև № 451-ի ձանոթագրությունը):

ՀԳ 2229, Մ, ԳԱԹ Եկատյանի ֆ.
Ղ. 1. 899

555. Ինճիճեան Ղուկաս:

Դարապատում ...Որ է Աշխարհամար կամ Ընդհանուր պատմութիւն: ...Հտ. Է, մասն Բ: (Վերջին հատորոյ մասն երկրորդ): Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1827. 486 էջ: Շարվ. $7,6 \times 14,5$ սմ:

Բ ո վ ա ն դ. — էջ 2—68՝ Երրորդ դասը ուսումնականաց (մաթեմատիք): — 69—112՝ Զորրորդ դասը իրաւագիտաց և աստուածաբանից: — 113—183՝ Հինգերորդ դասը, առաւելութեամբ իմն գերագանցելոց (այստեղ բերված են այն նշանավոր մարդիկ, որոնք բազմակողմանի գիտելիքներ են ունեցել, ինչպես Դիդրո՝ էջ 153. Լայբնից՝ էջ 163 և այլն): — 184—226՝ Վեցերորդ դասը զեղարուեստից կամ արուեստաւորաց ազատականաց՝ «նկարիչք», «Պատկերահանք», «Փորագրողք», «Քանդակագործք», «Երաժիշտք», «Ճարտարապետք», «Զինարուեստք» և այլ ենթավերնագրերով: — 227—266՝ Եօթներորդ դասը. Լեզբենարուեստից և այլոց արուեստաւորաց: — 267—342՝ Ութերորդ դասը. Բարեգործք: — 343—392՝ Իններորդ դասը Բարերարոյից: — 393—439՝ Տասներորդ դասը պաշտպանք յառաջացողից («Ուսմանց, արհեստից և ամենայն բարեձեռութեանց», «Ճեմարանք և համալսարանք», «Դիտարանք» ենթավերնագրերով): — 440—464՝ Լեւտասաներորդ դասը. Կանայք երեւիք: — 465—470՝ Տուցակ գլխոց երկրորդ մասին: — 471—486՝ Ցանկ անուանց:

Ինքնուրույն տիտղոսաթերթ չունի: Շապկի վրա միայն նշված է. «Վերջին հատորոյ մասն երկրորդ»:

Տես նաև № 451 նկարագրության ձանոթագրությունը:

ՀԳ 2230, Մ, ԷՃԳ
Ղ. 1. 895

556. Կարգաւորութիւն հասարակաց աղօթից հայաստանեայց եկեղեցւոյ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1827. 396 + 72 + 23 էջ: Շարվ. $4,5 \times 9$ սմ:

Բ էջակալության 1—72 էջերում՝ «Քաղուած հանգստեան շարականաց», — Գ էջակալության 1—23 էջերում՝ «Պարգատումար»:

ՀԳ 1729, ԼՀԳ
Չ Մատ. 232: Ղ. 1. 848

557.* Միլտոն:

Դրախտ կորուսեալ: Վենետիկ, 1827:

Չարրհանալյանը հրատարակության թվականը սխալ է դրել: Այս գիրքը լույս է տեսել 1824 թ. (տես № 454):

Ձ Մատ. 429

558. Մովսէս Խորենացի:

Պատմութիւն Հայոց: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1827. 632 էջ: Շարվ. 4,5×9 սմ: (Տիտղթ. առաջ՝ «Ընտիր մատենագիրք. Խորենացի»):

ՀԳ 2479, Մ, ԳԱԹ, ՄԼԳ, ԼՀԳ, ԹՀԳ

Ձ Մատ. 406: Ղ. 1. 2051

559. Պուրս Տոմէնիքո:

Պիր քրիսթիյան ատամ այլն հէր պիր կիւնիւնտէ էտէճէք թէ-
ֆէքքիւրլէր: Յիսուսեան կրօնաւորլարընտան Տոմէնիքո Պուրս նամ
վարդապետին թելիֆինտէն, իշպու լիսանի թիւրքիյէ թերճիւմէ օլուն-
մուշ տուր (Հայատառ թուրք.): Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1827. 136 էջ:
Շարվ. 4,7×9,7 սմ:

ՀԳ հայատառ թուրք. 295

Յուց. Վենետ. Մխիթ. 156

560. Ռօլէն:

Հնախօսոտութիւն ի վերայ Եգիպտացոց, Կարքեդոնացոց, Ասո-
րեստանեայց, Բաբելացոց, Մարաց և Պարսից, Մակեդոնացոց և Յու-
նաց: Թարգմանեալ ի Գաղղիական բնագրէ ի ձեռն Երկուց հարապա-
տաց Հ. Գեորգեայ և Հ. Եղուարդայ Հիւրմիւլեանց: ...Հտ. Դ: Վենե-
տիկ, Ս. Ղազար, 1827. 810, 1 չհ. էջ: Շարվ. 12×19 սմ:

Տես № 481 նկարագրության ծանոթագրութիւնը:

ՀԳ 2557, ԳԱԹ, ԷՃԳ, ՄԼԳ

Ձ Մատ. 592

561. Սեբերիանոս:

Սեբերիանոսի կամ Սեւերիանոսի Եմեսացոյ Գաբաղացոց
Եպիսկոպոսի ձառք: Ի հին թարգմանութենէ եղելոյ ի Յոյն բնագրէ
ի ձեռն սրբոց թարգմանչաց մերոց, յեղեալ ի Լատին բարբառ ի ձեռն
Հ. Մկրտիչ Աթոռակալ վարդապետի Մխիթարեան Աւգերեանց: Բ
տիտղթ. Severiani sive Seberiani Gabalorum episcopi Emesensis
Homiliae nunc primum editae ex antiqua versione Armena in
Latinum sermonem translatae per P. Jo. Baptistam Aucher
(Հայ. և լատ.): Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1827. ԽՄ, 447, 6 չհ. էջ: Շարվ.

9,2×17,7 սմ: (Տիտղոս. առաջ՝ «Severiani Opera in Armenia conservata»):

ՀԳ 1271, Մ, ԹՀԳ

Ձ Մատ. 613—614

562.* Սենեկերի (Յիսուսեան):

Թեօփաէքեար ատամ: Էյի խոստովանանք օլմագ իչին թալիմաթլար. (Հայատառ թուրք.): Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1827. 176 էջ:

Ցուց. Վենետ. Մխիթ. 156

563. Տէ Լիկորի Ալֆօնսօ:

Էպետիլիյէ տաիր նասիհաթլեր: Եանի հաֆթանըն հէր կիւնիւնտէ օլունաճագ թէֆէքքիւրլեր: Վէ խոստովանանք օլուպ. սրբութիւն ալմաղա թէտարիք, վէ թէշէքքիւրլեր: Գերապայծառ Ալֆօնսօ տէ Լիկորի եպիսկոպոսուն թէլիֆլէրինտէն թերձիւմէ. վէ պապը իպատէթլի տուվալար իլավէ օլունմուշ տուր. (Յաւիտենական առածք, հայատառ թուրք.): Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1827. 127 էջ: Շարվ. 4,8×9,7 սմ:

Մ 116

564.* Փափազեան Իգնատիոս:

Կրկնատումար վաճառականութեան: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1827:

Կա այս գրքի 1824 թվի հրատարակությունը: Հավանաբար Ջարբհանայլանի տեղեկությունը սխալ է (տե՛ս № 455):

Ձ Մատ. 315

565. Օրացոյց ամի տեառն 1827 և Հայոց թուականիս ՌՄՀԶ, ըստ հնոյ տոմարի: Վենետիկ, Ս. Ղազար: 48, 4 էջ: Շարվ. 6,1×10,8 սմ:

Վերջին 4 էջերում՝ «Ցուցակ գրոց. որ ի վանս Սրբոյն Ղազարու» և «Տպագրութիւնք 1825 ամի»:

Ըստ մատենագիտական աղբյուրների՝ կազմել է Վարդան Հովսեփյանը:

Մ 21163

Ձ Մատ. 722: Ցուց. Վենետ. Մխիթ. 73

566. Չալըխեանց Վրթանէս:

Քերականութիւն հայկապեան լեզուի: Համառօտեայ դիւրին ոճով յօգուտ ուսումնասէր մանկանց: Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1827. Է, 324, 4 չհ. էջ: Շարվ. 8,5×15,3 սմ:

ՀԳ 2676, Մ, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ.

567. Ներսէս Շնորհալի:

Elegie sur la prise d'Edesse par les musulmans, par Nersès Klaietsi, patriarche d'Arménie. Publiée pour la première fois, en Arménien, par le Dr. J. Zohrab, de Constantinople. Suprage publié par la Société Asiatique. Paris, Librairie Orientale de Dondey-Dupré père et fils... MDCCC XXVIII. Բ տիտղթ. Ողբ եղեսեայ: Ասացեալ սրբոյ տեառն Ներսէսի Շնորհալոյ Հայոց կաթողիկոսի: Չառաջինն ի լոյս ընծայեալ գործադրութեամբ տեառն Յովհաննու վարդապետի Չօիրապեան Կոստանդնուպօլսեցոյ: Յասիական ընկերութենէն Փարիզու: Փարիզ, տպ. Դոնդէի Դյուպրէի, 1827. Ժ, 6, 122 էջ: Շարվ. 7,7×13 սմ:

Թեև շապիկը և առաջին տիտղոսաթերթը ֆրանսերեն է, բայց բնագիրը միայն հայերեն է: Հայերեն նախաբանից հետո ունի նաև 6-էջա ֆրանսերեն նախաբան՝ «Notice sur Nersès Klaietsi, auteur du poème el egique sur la prise d'Edesse».

Գրքի ֆրանսերեն տիտղոսաթերթում տպագրության տարեթիվը 1828 է, իսկ հայերենում՝ 1827, որի պատճառով հրատարակության տարեթիվը մերթ դրել են ըստ առաջին տիտղոսաթերթի, մերթ էլ՝ ըստ երկրորդի:

ՀԳ 2616, Մ, ԼՀԳ

Ձ Մատ. 526—527: Ղ. 2. 253—255

568. Այբբենարան: Կ. Պոլիս, 1827. 104 էջ:

Ղազիկյանը իր նկարագրության վերջում ունի հետևյալ ծանոթագրությունը. «Մեր օրինակին ճակատը կըպակսէր, միւս էջին վրայ՝ յօրթագիւղ ՌՄՀԶ»:

Այս թվականներին Օրթագյուղում գործում էր Արապյանների տպարանը:

Ղ. 1. 136

569. Աղուէսագիրք, որ գեղեցիկ առակաբանութեամբ խրատէ պմարդիկ պգուշանալ ի չարեաց և գործել պբարիս: Արարեալ յերեմիայ վարդապետէ Արևելցոյ: Կ. Պոլիս, Օրթագյուղ, տպ. Պողոս Արապյան Ապուլչեխցու, 1827. 176 էջ: Շարվ. 7,6×12,3 սմ:

Վարդան Այգեկցունը համարվող այս առակները սույն հրատարակության մեջ վերագրվել են երեմիա վարդապետին: Թյուրիմացությունն առաջացել է այն բանից, որ 1698 թվի տպագրության տիտղոսաթերթում հրատարակիչ երեմիա Մեղրեցին իր անունը դրել է գրքի տիտղոսաթերթում՝ «Ի սուրբ էջմիածին Երամիայ վարդապետէ»:

ՀԳ 1087, ԳԱԹ Ապատյանի ֆ.

Ղ. 1. 590: Ա. 1. 1026—1027

570. Ժամակարգութիւն Հայաստանեայց ս. եկեղեցւոյ: Յորում պարունակին երեք գիրք: Սաղմոս Դաւթի, որ է աղօթք և օրհնութիւն առ աստուած և մարգարէութիւն վասն մարդեղութեանն Քրիստոսի: Ատենի ժամագիրք, որ է մատեան հասարակաց աղօթից և պաշտաման: Տօնացոյց, որ է ցուցակ տօնից և ընթերցուածոց, ըստ նորոգ բարեկարգութեան սրբոյ աթոռոյն Էջմիածնի: Կ. Պոլիս, տպ. Պողոս Արապյան Ապուշեխցու, 1827—1828. 100+147+144 էջ: Շարվ. 15,5×23,5 սմ:

Թեև գրքի ընդհանուր տիտղոսաթերթում հիշատակվում են նրա մեջ մտնող երեք մասերն էլ, բայց սաղմոսներից հետո եկող ատենի ժամագիրքը և տոնացույցի երկու հատորները իրենց հերթին ունեն ինքնուրույն տիտղոսաթերթեր, ինչպես նաև առանձին էջակալութիւն: Դրանք կարող են հանդիպել նաև առանձին կազմերով:

Ա էջակալության 1—100 էջերում սաղմոսներն են: Բ էջակալության 1—147 էջերում Ատենի ժամագիրքը՝ «Ժամագիրք ատենի, արարեալ սուրբ և աստուածաշնորհ քաղցմանչացն Սահակաւ և Մեծ-բովպայ և Երանելի հայրապետացն մերոց Գիտոյ և Յովնաթանու Մանդակունոյ և սրբոյն Ներսիսի Շնորհալոյ: ...Տպագրեալ յամի տեառն 1827 և ի քօին Հայոց ՌՄՀԶ»: Գ էջակալության 7—144 էջերում տոնացույցի երկու հատորներն են: Ա հատորն ունի հետևյալ տիտղոսաթերթը. «Տօնացոյց հատոր առաջին, յորում նշանակին տօնք և պանք, ընթերցուածք և արարողութիւնք Հայաստանեայցս սուրբ եկեղեցւոյ. Սկզբնաւորեալ ի սրբոյ Լուսաւորչէն մերմէ ի սկզբան յուսաւորութեան ազգիս Հայոց: Եւ կարգաւորեալ սրբոյն Սահակայ Պարթևի և Երանելի հայրապետացն մերոց՝ Գիտոյ և Յովնաթանու Մանդակունոյ. և հուսկ ապա սրբոյ Ներսեսի Շնորհալոյ: Իսկ ի մեր ժամանակս տեառն Սիմէոնի կաթողիկոսի սրբոյ Էջմիածնի բաժանեալ յերկուս հատորս: ...Վերստին տպագրեալ յամի տեառն 1828 և ի քօին Հայոց ՌՄՀԷ: Յօրքագիւղ, Ի տպարանի Պօղոսի Արապեան Ապուշեխցւոյ»: Բ հատորն սկսվում է 87-րդ էջից և ունի հետևյալ տիտղոսաթերթը. «Տօնացոյց հատոր երկրորդ, յորում անփոփոխ և անշարժ եղանակաւ կարգաւորին շարժական և տեղափոխ տօնք՝ յօրինեալ Երեսուն և վեց խորանօք իվերալ Երեսուն և վեց հայկական գրոց: ...Վերստին տպագրեալ յամի տեառն 1828 և ի քօին Հայոց ՌՄՀԷ: Յօրքագիւղ, Ի տպարանի Պօղոսի Արապեան Ապուշեխցւոյ»:

Մեզ հանդիպած միակ օրինակի երկորորդ մասը (Բ էջակալության 1—147 էջերը) պակասում են: Այդ մասը նկարագրել ենք ըստ Ղազիկյանի և այս ժամագրքի 1834 թ. հրատարակության:

ՀԳ 1673

Ղ. 1. 821—822: Թ 70

571. Լարապետ արքեպիսկոպոս:

Լապտեր հոգւոյ: Կ. Պոլիս, Միջագյուղ, տպ. Պողոս Արապյանի, 1827, հունվ. 16: 68 էջ: Շարվ. $7 \times 11,5$ սմ:

ՀԳ 1650

Ղ. 1. 1246

572.* Պատմութիւն Մարիանեայ կուսին: Կ. Պոլիս, Օրթագյուղ, տպ. Արապյանների, 1827. 70 էջ:

Ղ. 1. 1903—1904

572ա. Պաղտասար Դպիր:

Օրինակք բարեագրաց: Կ. Պոլիս, 1827, հունիսի 14: 148 էջ: Շարվ. $7,5 \times 12,2$ սմ:

Նման է 1807 թ. տպագրությանը (տես N 112):

ՀԳ 4902

573. Սաղմոս Դաւթի: Որ է աղօթք և օրինութիւն առ աստուած, և մարգարէութիւն վասն մարդեղութեանն Քրիստոսի: Եանի Սաղմոս Դաւթին: Քի ալլահա տուավէ սէնա. մէ Քրիստոս էֆենտիմիլին ինսան օյմասը իչիւն նէպիլիք տիր: Հայճա պիլմէյէն վէ եախօտ քիթսուպ տիլինի աղնամայան գարտաշլարըմըպ իչիւն միւճէտտէտէն տիգաթ իյէ թէրճիւմէ օլունտու հայ լիսանընտան աչըգ թիւրքճէյէ Փէշտըմսուճը օղլու պատուէյի Գրիգոր դպիրտէն (Հայ. և հայատառ թուրք.): Կ. Պոլիս, տպ. Պողոս Արապյան Ապուչեխցու, 1827. 340 էջ: Շարվ. 11×16 սմ:

ԹՀԳ Ա 5872/3.09

574. Փէշտըմալճեան Գրիգոր:

Քերական լեզուագիտութեան: Հաւաքեալ ի գրարատ և յաշխարհաբառ լեզուէ սաճկական բացատրութեամբ, յօգուտ և ի դիւրութիւն մանկանց հայկական հայրենի լեզուն ուսանողաց: Կ. Պոլիս, Օրթագյուղ, տպ. Պողոս Արապյան Ապուչեխցու, 1827. 104 էջ: Շարվ. $7,6 \times 12,5$ սմ:

ՀԳ 1328, ԹՀԳ

Թ 70

575. Աղամալեանց (Բերդումեան) Պետրոս Նախչուանցի:

Աստուածանմանութիւն: Յօրինեալ երաներոյն Պետրոսի եպիսկոպոսի Նախչուանցոյ և աստուածաբան վարդապետին Հայաստանեայց: Իսկ այժմ ի լոյս բնծայեալ վերստին աշխատատիրութեամբ

Մեսրոպայ Դավթեան Թաղիադեանց Կողբեցւոյ. որ ի միաբանութենէն ս. Էջմիածնի: Կալկաթա. տպ. «Եպիսկոպոսական ճեմարանին Անգղիացւոց», 1827. 10, 260 էջ: Շարվ. $9 \times 16,5$ սմ:

ՀԳ 1899, Մ, ԳԼԹ, ԷՃԳ, ԹՀԳ
Չ Մատ. 55

576. Աղօթքմատոյց: Ծաղկաքաղ արարեալ ի պէսպէս գրոց աղօթից, ի պէտս հասարակացն մերայնէից: Տպագրեալ արդեամբ և ծախիւք Մարդասիրական ճեմարանի: Կալկաթա. տպ. Մարդասիրական ճեմարանի, 1827. 127 էջ: Շարվ. $6,3 \times 10$ սմ:

ԼԿԳ 158

577.* Ներբողեան ի յիշատակ Գեորգայ Մանուէլեան: Կալկաթա. տպ. Մարդասիրական ճեմարանի, 1827:

Թ 175

578.* Ներբողեան ի յիշատակ Մնացական Վարդանեան: Կալկաթա, տպ. Մարդասիրական ճեմարանի, 1827:

Թ 175

579. Ցուցակ վասն ամի տեսուն 1827 (Օրացույց): Կալկաթա. տպ. Մարդասիրական ճեմարանի: 36 էջ: Շարվ. $9,5 \times 16,5$ սմ:

Վերջին էջում՝ «Մարդասիրական ճեմարան, հաստատեալ ի հասարակութենէ Հայոց, ի 2 ապրիլի 1821» վերնագրով բերվում է 1827 թ. ուսումնական տարվա ճեմարանի ղեկավարների, գասատունների և տպարանի աշխատակիցների ցուցակը:

Մ 3429

Չ Մատ. 725

580.* Յաղագս ուսումնարանին Հայոց, որ ի Մոսկով կայսերական հրամանաւ հաստատեալ: Ա. Պետերբուրգ («Ի Պետրուպոլիս»), տպ. Հովսէփ Հովհաննիսյանի, 1827:

Չ Մատ. 443: Ղ. 1. 937

581. Դիպոքոս Սիկիլիացի:

Պատմութիւն Մեծին Աղէքսանդրի Մակեդոնացւոյ: ...Թարգմանեալ ի մատենարանէ պատմագրութեանց Դիպոքոսի Սիկիլիացւոյ մեծանուն հեղինակի՝ ի Գարրիէյ սարկաւագէ Վարժապետեան Պատկանեանց: Աւտրաիսան, տպ. ս. Էջմիածնի, 1827. Դ, 218 էջ: Շարվ. $9,5 \times 15,5$ սմ:

ՀԳ 1303, Մ, ՄԼԳ

Չ Մատ. 19: Ղ. 1. 532—533: Թ 180: ԳԼ 219

582. Տարեցոյց և օրացոյց ամի տեսուն մերոյ 1827 և մերոյ թուականիս ՌՄՀՁ: Բ տիտղթ. Օրացոյց ամի տեսուն 1827 և Հայոց թուականիս ՌՄՀՁ. ըստ հնոյ տօմարին: Համաձայն ի սուրբ Էջմիածին տպեալ տօնացուցին մեր, յորում ցուցանին ամէն տօնք և պահք ապգիս Հայոց. Ռուսաց, և Լատինացւոց՝ հին տօմարաւ վարելոց: Այլն ամիսք և երևելի տօնք Հրէից, Տաճկաց և Հնդկաց: Նաև ժամանակ ծագման և մտից արեգական և որքանութիւն տունջեան, և գիշերոյ ըստ հաշուի երկիցս 12 ժամուց կեսօրէ ի կէս գիշեր, և կէս գիշերէ ի կէս օր. որպէս վարի քաղաքս, որոյ աշխարհագրական լայնութիւնն է 46 աստիճան և 12 մասն: Աստրախան, տպ. ս. Էջմիածնի, 112 էջ: Շարվ. 6.5×11 սմ:

ՊԹ 303

583. Այբբենարան ի Վարդան սարկաւագէ: Մոսկվա, 1827:

УУЗУ Гісторыі жыхароў краіны Азіі і паўночна-заходняй Афрыкі (Институт народов Азии АН СССР, Ленинградское отделение) հայկական ֆոնդերի քարտարանում մենք հանդիպեցինք հետևյալ նկարագրությանը. «Տե՛ր Յովհաննիսեան վ. Այբբենարան: Մոսկվա, տպ. Օգոստյան Սեմենի, 1827. 36 էջ»: Սակայն գիրքը տեղում չգտնվեց:

Ձ Մատ. 29

584. Աստուածատրեան Արրահամ սարկաւագ:

Համառօտ քերականութիւն ի Ռուսաց լեզուէ ի Հայ: Краткая российская грамматика в пользу армянского юношества. Մոսկվա, տպ. «Օգոստեան Սեմենի», 1827. 156 էջ: Շարվ. 13×17 սմ:

ՀԳ 2396, Մ. ԷՃԳ, ԼՀԳ, ԹՀԳ
Ղ. 1. 219—220; Թ 180

585. Галерея достопамятных царей Армении (Հայաստանի նշանավոր թագավորների պատկերասրահ), Մոսկվա, 1827. 25 թերթ:

16,7 × 22,2 սմ. չափի ալբոմ: Տիտղոսաթերթի վրա միայն ուսուրեն անունն է և հայոց թագավորների գինեանշանները: Յուրաքանչյուր թերթի մեկ երեսի վրա հայ պատմական նշանավոր հերոսների և թագավորների պատկերները (Հայկ գլուցազն, Արամ, Արա Գեղեղիկ, Պարույր, Տիգրան Արմենյան, Վահագն, Արտաշես՝ Հաննիրապի հետ, Տրդատ Անձ և այլն): Յուրաքանչյուր պատկերի տակ մակագրված է նախ հայերեն և ապա ռուսերեն տեքստը:

ՊԹ, ԳԱԹ Չոպանյանի ֆ.

586. Կտակ տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Թարգմանեալ ի Ռուսաց լեզուէ ի Հայ բարբառ ի Յովակիմայ Սագքնեանց: Մոսկվա, տպ. «Օգոստեան Սեմէնի», 1827. 36-9 էջ: Շարվ. 7,5×12 սմ:

Բ իջակալութիւնը ունի ինքնուրույն տիպագրումը՝ «Վտան տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի առ իւրաքանչիւր քրիստոնէս»:

ՀԳ 1647, Մ. ԼՀԳ

Ղ 1. 1388: Թ 180

587. Սալանթեանց Միքայէլ:

Քերականութիւն գրաբար լեզուիս Հայոց: Նոթեկաբգ աճառ ի պէտս աշակերտաց գերահռչակ ճեմարանին կառուցելոյ ի Մոսկով: ...Բաժանեալ յերկուս հատորս. ի փոքր և ի մեծ: Հտ. Ա. Փոքր քերականութիւն: Մոսկվա, տպ. «Օգոստեան Սեմէնի», 1827. 16 չ. 433. 6 չ. էջ: Շարվ. 9,6×16,5 սմ:

ՀԳ 2621, Մ. ԷՃԳ, ՄԼԳ ԼՀԳ, ԹՀԳ

Ձ Մատ. 701—702

588.* Ապդարարութիւն առ Հայս: Առաջադրութիւն Հայոց եօր տարքվող պօրքի համար: Թիֆլիս, տպ. Ներսիսյան դպրոցի, 1827:

Այսպիսի տպագրության մասին հիշատակվում է 1826 թվին Մոսկվայում տպագրված՝ Մսեր Մսերյանցի «Պատմութիւն հայ-ղեցեաց էջմիածնի ի Սիմէօնէ մինչ ցՅովնաննէս Ըս աշխատության մէջ Բնագիրն ամբողջությամբ բերելուց հետո հրատարակիչ Զարմաշ Ծովայանը ծանոթագրում է՝ «Այս երկու վկայագիրքս ընդգրկեալոցն ի տպագիր օրինակաց» (էջ 197):

Երկու վավերագրերից առաջինը գրաբար է և վերնագրված է «Ապդարարութիւն առ Հայս»: Այստեղ գրվատանքի շնորհիւ են ասվում 1826 թվին ռուսական զորքերի կողքին հայկական ծորակազմ գնդի քաջագործութիւնների մասին՝ Պարսկաստանի դէմ մղված հայ-ղեցեւորում: Այնուհետև ասվում է. «Քաջ գիտեմ. թէ բազումք յեղբայրացաց նոցա կամիցին զհետ երթալ այնպիսի գերապանձ սրբեղի ուստի կարևոր համարիմ հրատարակել զԱռաջագրութիւն վասն Հայապգի գնդին. զի իւրաքանչիւր ոք՝ որ յօժարակամ ի նոյն մտանէլ կարասցէ պիտել, թէ ցո՞րչափ ժամանակ և ո՞րպիսի գաշամբք պատասաորի ծառայել» (էջ 193): Ապա հետեւում է աշխարհաբարով գրված «Առաջագրութիւն Հայոց եօր տարքվող զօրքի համար»: Երկու փաստաթղթերի տակ էլ նշված է միևնույն վայրը. թվականը և տպագրութիւնը. «Տփլիս 24 մայիսի 1827 ամի. Հրամանատար Գործադիրաստանի, Վոյէննօյ զուրերեալօր Տփլիսայ. Դեմերա՝ ագիտանա Սիպեաղիես»:

Կ. Լևոնյանը շնչելով, թե սրտեղից է ծագել տեղեկութիւնը, բերում է միայն երկրորդ վերնագիրը. «Առաջագրութիւն Հայոց եօր

սաւակող գօրհի մասին» ձեռք, իսկ հրատարակության տարեթիվը 1828 է դրել (տե՛ս Հայ գիրքը և տպագրության արվեստը, Ե., 1958, էջ 222)։

589. Համբաւք ի գնդէ որոշեցելոյ վասն Կովկասեան սահմանաց, արտահանեալ ի համբաւագրոց կոչեցելոյ Московские ведомости № 76, յամի 1826, ի սեպտեմբերի 22, յերես 3056, 3057, 3058, 3059: Թարգմանեալ յաշակերտաց ուսումնարանի Հայոց, որ ի Տըփիս: Թիֆլիս, տպ. «Ուսումնարանի Հայոց ընծայեցելոյ յապնուական Գէորգայ Երեմեան Արծրունւոյ» (Ներսիսյան դպրոցի), 1827. 12 էջ: Շարվ. $9,2 \times 17,2$ սմ:

Բնագրի վերջում՝ «Հրամանատար առանձին դօրաց Կովկասեան գնդի ղեկնւոյ ոտ ինֆանտերիի նրմօլօվ»:

ՀԳ 2286, Մ, ԷՃԳ

Ձ Մատ. 322: Ղ. 1. 1450: Թ 181

590. Հռչակ ողորմութեան աստուածապօր մեծափառութեան ինքնակալի և կայսեր ամենայն Ռուսաց Նիկողայոսի Առաջնոյ առ ապգս Հայոց, որ ի Վրաստան (Ներսես Աշտարակեցու ատենախոսությունը): Թիֆլիս, տպ. «Ուսումնարանի Հայոց ընծայելոյ յապնուական Գէորգայ Երեմեան Արծրունւոյ» (Ներսիսյան դպրոց), 1827. 4 չհ., 15 էջ: Շարվ. $13,2 \times 23$ սմ:

ՀԳ 2333, Մ, ՄԼԳ, ԼՀԳ

Ձ Մատ. 362—363: Ղ. 1. 1613: Թ 181: ԳԼ 222

1 8 2 8

591.¹ Աւետիքեան Գաբրիէլ:

Մեկնութիւն ճառից Նարեկացւոյն: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1828. 253 էջ:

Վենետիկյան Մխիթարյանների ցուցակում ծանոթագրված է. «Պրարար, որուն վերջը կայ Մեկնրչին խախագիր յաւէտ հրճուանօք, և այլն, Նարեկացւոյն նախադասութեան մը բացախօսութիւնն»:

Ցուց. Վենետ. Մխիթ. 37

592. Բժշկեան Մինաս:

Քերականութիւն Ռուսերէն-Հայերէն: Российско-Армянская грамматика, соч. п. Миною Медици, доктором архимандритом

Армяно-католической Академии св. Лазаря в Венеции и настоятелем викарием Карасубазарской Римско-католической церкви. Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1828. 14, 2 չհ., 444, 1 չհ. էջ: Շարվ. $9,2 \times 18$ սմ:

Գրքի սկզբում Մինաս Բժշկյանի ընծայականը Ալեքսանդր Ա ցարին՝ ֆրանսերեն լեզվով:

ՀԳ 2402, Մ, ԷՃԳ, ՍԼԳ, ԼՀԳ, ԹՀԳ
Ձ Մատ. 707: Ղ. 1. 341

593. Եղիշե:

Եղիշեի սրբոյ Վասն պատերազմին Վարդանանց: Բ տիտղթ. Եղիշեի վարդապետի վասն Վարդանայ և Հայոց պատերազմին: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1828. 408 էջ: Շարվ. $4,5 \times 9$ սմ: (Տիտղթ. առաջ՝ «Ընտիր մատենագիրք. Եղիշե»):

Վարդանանց պատմությունից հետո, 363—378 էջերում «Երատմիանձանց» ձառն է՝ «Բան խրատու յաղագս միանձանց» վերնագրով: — 379—392 էջերում՝ «Այլ ընթերցուածք»: Վերջում՝ «Ցանկ անուանց»:

ՀԳ 4031, Մ, ԷՃԳ, ՍԼԳ, ԼՀԳ
Ձ Մատ. 168, 406: Ղ. 1. 572

594. Ինճիճեան Ղուկաս:

Դարապատում... Որ է Աշխարհամար կամ Ընդհանուր պատմություն: ...Հտ. Ե. Դար Ութուտասաներորդ. 1789—1795: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1828. 518 էջ: Շարվ. $7,6 \times 14,5$ սմ:

Բովանդակության վերաբերյալ տես № 451 նկարագրության ծանոթագրությունը:

Ուսյն 5-րդ և հաջորդ 6-րդ հատորները լույս են տեսել ավելի ուշ, քան 7-րդ հատորի Ա և Բ գրքերը, որոնք հրատարակվել են 1827 թ.:

ՀԳ 2227, Մ, ԳԱԹ Ալատյանի ֆ., ԷՃԳ
Ղ. 1. 899

595. Ինճիճեան Ղուկաս:

Դարապատում... Որ է Աշխարհամար կամ Ընդհանուր պատմություն: ...Հտ. Ձ. Դար ութուտասաներորդ. 1795—1800: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1828. 456 էջ: Շարվ. $7,6 \times 14,5$ սմ:

Բովանդակության մասին տես № 451 նկարագրության ծանոթագրությունը:

ՀԳ 2228, Մ, ԳԱԹ Ալատյանի ֆ.
Ղ. 1. 899

596. Ռօլէն:

Հնախօսութիւն ի վերայ Եգիպտացոց, Կարքեդոնացոց, Ասորես-
տանեայց, Բաբելացոց, Մարաց և Պարսից, Մակեդոնացոց և Յունաց:
Թարգմանեալ ի Գաղղիական բնագրէ ի ձեռն երկուց հարապատաց՝
Հ. Գեորգեայ և Հ. Եղուարդայ Հիւրմիւլեանց: ...Հտ. Ե: Վենետիկ,
Ս. Ղապար, 1828. 551, 1 չհ. էջ: Շարվ. 12×19 սմ:

Տե՛ս N 481 նկարագրության ծանոթագրութիւնը:

ՀԳ 2561, Մ, ԳԱԹ, ԷՃԳ, ՄԼԳ
Չ Մատ. 592

597. Փափապեան Իգնատիոս:

Հաշուետումար պարպագիր: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1828. 6 չհ.,
71, 2 չհ. էջ: Շարվ. 19,3×12,5 սմ:

ՀԳ 4001, Մ, ԹՀԳ
Չ Մատ. 333

598.՝ Օրացոյց (Կապմ. Վարդան Հովսեփյան): Վենետիկ, Ս.
Ղապար, 1828:

Չ Մատ. 722: Ցուց. Վենետ. Մխիթ. 73

599.՝ Հոգեսիրի ուրումն՝ բանք մխիթարականք առ վշտագնեալս
և նեղեալս: Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1828. (Ամ մեծի հալածա-
նացն): 34 էջ:

Չ Մատ. 85: Ղ. 1. 1607

600.՝ Ներսէս Շնորհալի:

Ողբ Եդեսիայ. Élégie sur la prise d'Édesse. Փարիզ, տպ. Դոն-
դէի-Դյուպրեի, 1828:

Տե՛ս N 562 նկարագրության ծանոթագրութիւնը:

601. Նոր Կտակարան տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի ըստ
հարապատ և անկեղծ գաղափարաց հայկականս նախնի թարգմանու-
թեան: Հանդերձ առընթերդութեամբ հաւատարիմ նկարագիր բացա-
յայտութեան՝ ըստ մարթելոյ յերիւրեալ ի մերս՝ հասարակաց անխառն
բարբառ, ի շահ օգուտի հոգեսիրաց: Յաշխատասիրութենէ տեառն
Յովհաննու վարդապետի Ձօհրապեան Կոստանդնուպօլսեցոյ: Երկ-
րորդ տպագրութիւն ուղղագործեալ ի նմին հեղինակի: (Գրաբար և

աշխարհաբար) : Փարիզ, տպ. Դոնդեի Դյուպրեի («Տոնտեի Տիւբրե»), 1828. 6 չի., 843 էջ: Շարվ. 11,2×19 սմ:

ՀԳ 1584, Մ, էՃԳ, ԹՀԳ

Ձ Մատ. 504: Ղ. 1. 277: Թ 152

602. Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի Նոր Կտակարանը: Գրաբառէն հաւատարմութեամբ հիմակու պուտ հայերէն խօսված յեզուն դարձուցած: Աշխատասիրութեամբ տեառն Յովհաննէս վարդապետի Ձօհրապեան Կոստանդնուպոլսեցոյ: Երկրորդ տպագրութիւն. գրաբառէն պատ: Փարիզ, տպ. Դոնդեի Դյուպրեի («Տոնտեի Տիւբրե»), 1828. 4 չի., 398 էջ: Շարվ. 11,6×20 սմ:

ՀԳ 1585, Մ, ԳԱԹ Ապատյանի ֆ.

Ձ Մատ. 504: Ղ. 1. 277: Թ 152

603. Շարական հոգևոր երգոց սուրբ և ուղղափառ եկեղեցոյս Հայաստանեայց: ...Տպեալ վերստին: Կ. Պոլիս, Օրթագյուղ, տպ. Պողոս Արապյան Ապուլչեխցու, 1828. 832, 1 չի. էջ: Շարվ. 8,5×14 սմ:

ՀԳ 4577, Մ, էՃԳ

604. Տօնացոյց: Հատոր առաջին. Յորում նշանակին տօնք և պահք, ընթերցուածք և արարողութիւնք Հայաստանեայց ս. եկեղեցոյ: Սկզբնաւորեալ ի ս. Լուսաւորչէն և կարգաւորեալ սրբոյն Սահակայ Պարթևի և Երանելի հայրապետացն մերոց... Իսկ ի մեր ժամանակս ի ս. աթոռն Էջմիածին տեառն Սիմէոնի Հայոց կաթուղիկոսի բաժանեալ յերկուս հատորս: ...Վերստին տպագրեալ: Կ. Պոլիս, Օրթագյուղ, տպ. Պողոս Արապյան Ապուլչեխցու, 1828. 544 էջ: Շարվ. 7,5×13 սմ:

Բ Հատորն սկսվում է 317 էջից ինքնուրույն տիտղոսաթերթով՝ «Տօնացոյց: Հատոր երկրորդ. Յորում անփոփոխ և անշարժ եղանակաւ... Վերստին տպագրել 1828. յՕրթագիւղ ՌԽՀէ. ի տպարանի Պողոսի Արապեան Ապուլչեխցոյ»:

13—31 էջերը տպագրութեան ժամանակ հանվել է:

ՀԳ 4060, Մ, էՃԳ, ԹՀԳ

Թ 70: ԳԼ 180

605.* Ալլահի վե կեոյէ եօլ Քրիստոս տուր (Հայատառ թուրք.): Մալթա կղզի, տպ. «Մարդասիրական Ընկերութեանն Ամերիգացոց», 1828:

Թ 171

606.* Բապայանի տուանըն իւպերինէ պիր վապ (Հայաստան թուրք.): Մալթա կղզի, տպ. «Մարդասիրական Ընկերութեանն Ամերիգացւոց», 1828:

Թ 171

607. Աստուածաշունչն է մատեան երկնային: Ձոր փոխեաց ի Հայ Յովհաննէս Ավդալեանց: Կալկաթա, տպ. Մարդասիրական ճեմարանի, 1828, 15 օգոստոսի. 17 էջ: Շարվ. 8×14,7 սմ:

Տիտղոսաթերթ շունի: Բնագրից առաջ նշված է. «№ 28 The Bible of divine authority. Աստուածաշունչն է մատեան երկնային», իսկ տողատակին՝ «Ձոր փոխեաց ի Հայ Յովհաննէս Ավդալեանց»:

Տպագրության վերաբերյալ մյուս տեղեկությունները նշված են գրքույկի վերջում, ուր կա նաև տպաքանակը՝ «1500 օրինակը տպագրւալք»:

ՀԳ 4055, Մ

Ղ. 1. 219: Թ 175

608. Թաղիադեանց Մեսրոպ:

Աստուածասէր և ապգասէր հասարակութեան Հայոց փրկեալ քաղաքին Երևանայ՝ սրբակրօն քահանայից, բարեծնունդ իշխանաց և համայն բարեպաշտօն ժողովրդոց (Նամակ երևանցիներին): Կալկաթա, տպ. Եպիսկոպոսական ճեմարանի, 1828, նոյեմբերի 1: 3 չի. էջ: Շարվ. 15×21,5 սմ:

Ընդամենը երկու թերթից բաղկացած այս նամակ-ըրջարկականը շապիկ կամ տիտղոսաթերթ շունի, նամակի սկզբում վերը բերված վերնագիրն է: Տպագրության թվականի, տպարանի և տպագրության վայրի մասին տեղեկությունները բերված են վերջում հետևյալ ձևով. «Կալկաթա, նոյեմբերի 1, 1828. Ինգլիզի Լպիսկոպոսի ճեմարանում»:

Հեղինակի անունը նամակում տպգրված չէ, բայց նամակի վերջում կա նրա ձեռագիր ստորագրությունը:

Մ Կաթողիկոսական դիվան, 1828. թղթապանակ
161. վավերագիր № 788

Ղ. 1. 724

609. Ճառ վասն աւագ ուրբաթու, ի վերայ մահուան և չարչարանաց փրկչին մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Տպագրեալ ի գործատան Մարդասիրական ճեմարանի ի Կալկաթայ: 2000 օրինակք: Ի սեպտեմբերի, 1828. An Homily for Good-Friday, Concerning the Death and passion of our Saviour Jesus Christ. Կալկաթա, տպ.

Մարդասիրական ճեմարանի, 1828. սեպտեմբեր: 16 էջ: Շարվ. 10×17,2 սմ:

Մ 3363, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ.

Ձ Մատ. 387: Ղ. 1. 1695—1696

610. Յաղագս հաստատութեան նպատակի և արդեանց քրիստոնէութեան և յատկապէս յաղագս վարդապետութեան փրկագործութեան ...№ 207 On the authority, purpose and effects of christianity... in Armenian. Կալկաթա, տպ. Մարդասիրական ճեմարանի, 1828, հոկտեմբեր: 36 էջ: Շարվ. 8×14 սմ:

Գրքի վերջում նշված են աշխատասիրողի անվան սկզբնատառերը «Յ. Ա.» (այսինքն Հովհաննէս Ավդալյանց): Բնագիրը միայն հայերեն է: Տիտղոսաթերթում գրքույկի անգլերեն անունը դրված է, համանարար, ցույց տալու համար, որ թարգմանված է անգլերենից: Իսկ թե ինչ է ցույց տալիս 207 համարը, դժվարանում ենք ասել:

Մ 3382, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ.
Թ 175

611. Պորտէոս Բիլբի:

A summary of the principal evidences for the truth and divine origin of the christian revelation. By Beilby Porteus D. D. Late lord Bishop of London. Translated into the ancient Armenian. From the 11 th English edition by Johannes Avdall. Բ տիտղթ. Քրիստոսուսոյց, յորում պարունակի բովանդակութիւն գլխավոր վկայութեանց ճշմարտութեան և երկնային ծագման յայտնութեան քրիստոնէութեան: Չոր յօրինեաց Բիլբի Պորտէոս՝ հանգուցեալ եպիսկոպոս Լոնդոնայ. և յԱնգղիական բնագրէ փոխեաց ի Հայ՝ պարոն Յովհաննէս Ավդալեանց՝ անդամ Ասիական Միաբանութեանն Բանգալայ և այլն: ...Առաջին տիպ: Կալկաթա, տպ. Մարդասիրական ճեմարանի, 1828. ԺԳ, 148 էջ: Շարվ. 8×15 սմ:

Թեև Ա տիտղոսաթերթը անգլերեն է, բայց բնագիրը միայն հայերեն է: Անգլերեն է սկզբի 5—7 էջերի ընծայականը միայն:

Հրատարակության թվականից հետո նշված է տպաքանակը. «500 օրինակք տպագրեալք»:

ՀԳ 3567, Մ. ԼՀԳ
Թ 175

612. Պաղալից յորդորակ յընթեռնույ և ի գիտել զԱստուածաշունչ գիրս: First homily in Armenian. Կալկաթա, տպ. Մարդասիրական ճեմարանի, 1828, տպրիլ: 16 էջ: Շարվ. $11,5 \times 16$ սմ:

Յնագիրը միայն հայերեն է, թեև տիտղոսաթերթում դրված է նաև գրքույկի անգլերեն անունը: Այդ մասին տես նաև № 610 նկարագրության ծանոթագրությունը:

ՀԳ $\frac{202 \cdot 3}{1 - 38}$ (3-րդ ալիգատ)
Թ 175

613.* Օրացոյց: Կալկաթա, տպ. Մարդասիրական ճեմարանի, 1828:

Ձ Մատ. 725

614. Արձանագրութիւնք որք վերաբերին առ հաստատութիւն հաշտութեանն ընդ Պարսկաստանի. Акты, относящиеся до заключения мира с Персией. (Հայ. և ռուս): Ս. Պետերբուրգ, տպ. «Հայոց Եղիապարեանց ճեմարանի արևելեան լեզուաց», 1828. 10 էջ: Շարվ. $16 \times 20,5$ սմ:

ՀԳ 2327, Մ, ԼՀԳ

Ձ Մատ. 71: Ղ. 1. 249—250: Թ 178

615. Խառամեան Թէոդորոս Ղրիմեցի, Սալլանքեանց Միքայէլ:

Պատասխանիք առ անիրաւ պրպարստութիւնս իմաստակի ուրումն ընդդէմ նոր քերականութեանն գրաբառ լեզուիս Հայոց տպեալ տատ ի նախընթաց ամի: Մոսկվա, տպ. «Օգոստեան սեմէնի», 1828. 107, 1 չի. էջ: Շարվ. $9,5 \times 17$ սմ:

Հեղինակների անունը բերված է գրքի վերջում՝ «Թաղեոս Խառամեան Ղրիմեցի, որդեգիր ազգալոյս նեմաբանիս և երախտագետ ձեռնասուն աշակերտ ամենապատիւ Միքայէլ ծայրագոյն վարդապետի Սալլանքեանց»:

ՀԳ 2363, Մ, ԷՃԳ, ԹՀԳ

Ձ Մատ. 554: Ղ. 1. 1138—1139: Թ 180

616.* Առաջադրութիւն Հայոց նոր սարքվող դօրքի մասին: Թիֆլիս, տպ. Ներսիսյան դպրոցի, 1828:

Տես № 588 նկարագրության ծանոթագրությունը:

ԳԼ 222

617.* Գերամբարձ յայտարարութիւն կայսեր Նիկողայոսի յաղագս պատերազմին ընդ Օսմանեան տէրութեան: Նամակք Ռուսաց

և Օսմանեան արտաքին գործոց նախարարաց և մեկնութիւն պատ-
ճառաց պատերազմին: Թարգմ. րուսերէնից: Թիֆլիս, 1828. 12 էջ:

Ղազիկյանը գիրքը չի տեսել և հիշատակել է հարցականով: Հա-
վանարար տեղեկությունը վերցրել է Զարբհանալյանի Մատենագի-
տությունից: Իր աշխատության 2-րդ հատորում Ղազիկյանը այս նույն
գործը հիշատակում է հետևյալ վերնագրով. «Նամակը Ռուսաց և
Օսմանեան արտաքին գործոց նախարարաց, և մեկնութիւն պատճա-
ռաց պատերազմին (Գերամբարձ յայտարարութիւն կայսեր Նիկողա-
յոսի Ցաղաղս պատերազմին յնդ Օսմանեան տէրութեան)»:

Զ Մատ. 128: Ղ. 1. 430—431, հտ. 2. 188

618. Երախայրիք Ներսիսեան դպրոցի. (Ա գիրք): Թիֆլիս, տպ.
«Ուսումնարանի Հայոց ընծայելոյ յազնուական Գեորգայ Երեսեան
Արծրունւոյ» (Ներսիսյան դպրոցի), 1828. 94 էջ: Շարվ. 11×18 սմ:

Միևնույն տարում հրատարակվել է երկու գիրք: Ներկա առաջին
գիրքը պարունակում է Ներսիսյան դպրոցի աշակերտների և դասա-
տուների գերազանցապես կրօնական բնույթի արձակ թարգմանու-
թյունները: Ի գիրքը՝ ընդգրկում է շափածո ինքնուրույն ստեղծագոր-
ծությունները: Գրական արժեքով ավելի կարևորություն է ներկա-
յացնում երկրորդ գիրքը: (Տես հաջորդ նկարագրությունը)
Պատահում են և՛ զրբի այնպիսի օրինակներ էլ, որոնք ավարտվում
են 63 էջով (ինչպես Մաշտոցի անվան Մատենադարանի N 5965
օրինակը):

ՀԳ 3807, Մ

Զ Մատ. 173: Ղ. 2. 266: Թ 181: ԳԼ 222

619. Երախայրիք Ներսիսեան դպրոցի. (Բ գիրք): Թիֆլիս, տպ.
«Ուսումնարանի Հայոց ընծայելոյ յազնուական Գեորգայ Երեսեան
Արծրունւոյ» (Ներսիսյան դպրոցի), 1828. 56 էջ: Շարվ. 11×18 սմ:

Տես նախորդ նկարագրության ծանոթագրությունը:

ՀԳ 3505 (Ա և Բ գրքերը մեկ կապմում), Մ, ԱԿԳ

620. Ղամապեանց Մելքիսեդեկ:

Բան ի վերայ առման քաջակառոյց ամրոցին Երևանայ: ...Առա-
ջեալ յաւագ քահանայէ Հայոց ի Մելքիսեդեկէ Ղամապեանց... ի հոկ-
տեմբերի 9 ամի 1827, ի Տփլիս: Թիֆլիս, տպ. «Ուսումնարանի Հա-
յոց ընծայելոյ ազնուական Գեորգայ Արծրունւոյ» (Ներսիսյան դպ-
րոցի), 1828. 5 էջ: Շարվ. 12×18 սմ:

ՀԳ 3985, Մ

621. Պատմութիւն սուրբ գրոց: Արարեալ համառօտ հարցմամբ
և պատասխանեօք յաղագս դեռահաս մանկանց: Թարգմանեալ ի
Ռուս լեզուէ՝ ի պարոն Յարութիւնէ Դաւթեան Զուղայեցւոյ: Շուշի,
1828. 44 էջ: Շարվ. $8,8 \times 15$ սմ:

ՀԳ 1880

ԳԼ 228

1 8 2 9

622.* Ներսէս Շնորհալի:

Թուղթ ընդհանրական Ներսիսի կաթողիկոսի Հայոց առ համո-
րեն հայասեռ ազինս, որոյ տեսչութիւն հաւատացաւ նմա ի տեառնէ:
*Epistola pastoralis S. Nersetis Clajensis catholici Armeniorum
ad universam Haicanam nationem cujus regimen ipsi a Deo fuit
commissum. Quam ex armenio latinitate primum donatam...
Publici juris fecit Joseph Cappelletti presbyter Venetus* (Հայ. և
լատ.): Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1829. 183 էջ:

Ձ Մատ. 523: Ղ. 2. 252

623. Ջախջախեան Մանուէլ:

Nuovo Dizionario Italiano-Armeno-Turco. Բ տիտղթ. Համա-
ռօտ բառարան յիտալականէ ի հայ և ի տաճիկ: Վենետիկ, Ս. Ղա-
զար, 1829. 8 չի., 982, 2 չի. էջ: Շարվ. $8,7 \times 16,5$ սմ:

ՀԳ 3135, Մ, ԳԱԹ Ալատյանի ֆ.

Ձ Մատ. 90—91

624. Ռօլէն:

Հնախօսութիւն ի վերայ Եգիպտացոց, Կարքեդոնացոց, Ասորես-
տանեայց, Բաբելացոց, Մարաց և Պարսից, Մակեդոնացոց և Յունաց:
Թարգմանեալ ի Գաղղիական բնագրէ ի ձեռն երկուց հարապատաց՝
Հ. Գէորգեայ և Հ. Եղուարդայ Հիւրմիսլեանց: ...Հտ. Ձ: Վենետիկ,
Ս. Ղազար, 1829. 690, 3 չի. էջ: Շարվ. 12×19 սմ:

ՏԼՈՒ Ձ 481 Եկատրսդրոթյան ձաՆսթադրոթիտոնր:

ՀԳ 2565, Մ, ԳԱԹ, ԷՃԳ, ՄԼԳ

Ձ Մատ. 592

625.* Օրացոյց (Կալմ. Վարդան Հովսեփյան): Վենետիկ, Ս.
Ղազար, 1829:

Ձ Մատ. 722: Յուց. Վեմետ. Մխիթ. 73

626. Չալըխեանց Վրթանէս:

Կրթութիւն գործնական հայկական գրոց բարբառոյ. ըստ իւրաքանչիւր կանոնաց նորոգ քերականութեան աւանդելոյ ի Հ. Վրթանիսէ Չալըխեանց: Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1829. 91 էջ: Շարվ. $8,3 \times 15$ սմ:

ԳԱԹ 8212 (2-րդ ակիզատ)

627. Վեցմատեան Միքայէլ:

Ստորագրութիւն կայսերանիստ քաղաքին Վեննայի: Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1829. 8, 273 էջ: Շարվ. $7,7 \times 13$ սմ:

ՀԳ 1011, Մ, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ., ԷՃԳ
Չ Մատ. 635

628. Օրինակ հայկական: Specimen Armenum. Edidit J. J. Marcel. Փարիզ, 1829. 102 էջ: Շարվ. $9,6 \times 14,8$ սմ:

Սկզբի ութ էջերը էջահամարներ չունեն: Վերջին 102 էջը սխալմամբ էջագրված է 94:

Գրքում բերված են նմուշներ հայոց գրերի՝ երկաթագիր, գլխագիր, բոլորագիր, նոտրգիր, պատկերագիր և այլն: 90—93 էջերում «բի-նակներ վրացերեն և արաբերեն տառերով:

ՀԳ 2350

629. Գրիգոր Նարեկացի:

Նարեկ. Գիրք աղօթից սրբոյն Գրիգորի Նարեկացւոյ հոգեկիր հռետորի: Բաշխեալ յիննսուն և հինգ բանս հոգեսուն մաղթանաց: Նորապէս սրբագրեալ՝ համեմատութեամբ հնագոյն և ընտիր-ընտիր ձեռագիր օրինակաց: Կ. Պոլիս, Օրթագյուղ, տպ. Պողոս Արապյան Ապուշեխցու, 1829. 4 չի., 407 էջ: Շարվ. $11,2 \times 16,3$ սմ:

ԳԱԹ 14384

630. Փեշտըմալճեան Գրիգոր:

Կրթութիւն քաղաքավարութեան: Հաւաքեալ ի պատուէլի Գրիգոր Դպրէ Փեշտըմալճեան, ի պէտս ուսման նորավարժ մանկանց և այլոց բազմաց հասարակութեան: Կ. Պոլիս, Օրթագյուղ, տպ. Պողոս Արապյան Ապուշեխցու, 1829. 142 էջ: Շարվ. 7×12 սմ:

Մ 3056, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ.
Թ 71: ԳԼ 180

631. Փեշտըմալճեան Գրիգոր:

Քերականութիւն հայկապեան լեզուի: Հաւաքեալ ի քերականա-

Երևանի քաղաքի կենտրոնը, զբոսայգի, և հինգերորդ կողմից Երևանի մեծ շուկան
 համայնքի գրասենյակի մոտ

Մարտի 1-ին Լազարյան ճեմարանի, Հայոց եկեղեցու և կից այլ շինությունների
 բնօրինակը պատկերը՝ գեղեցիկ և ռուսական Արարատեան գրքի սկզբում:

կան մատենից երևելի հեղինակաց: Կ. Պոլիս. տպ. Պոլոս Լուսապուս
Ապուլեիցու, 1829. 4 չի., 276 էջ: Շաղվ. 10/15.2 սմ:

ՀՎ 1218. II

2 Մատ. 703: Թ 70

632.* Ապիպ քիշապանի (Հայաստան թուրք.): Մալթա կղզի. տպ.
«Մարդասիրական Ընկերությանն Ամերիկացուց», 1829:

Թ 172

633.* Ապիպերին բահաթը (Հայաստան թուրք.): Մալթա կղզի.
տպ. «Մարդասիրական Ընկերությանն Ամերիկացուց», 1829:

Թ 172

634. Գուրթուուչուն եօու ի:գեֆնէ (Հայաստան թուրք.): Մալթա
կղզի, 1829. 24 էջ: Շաղվ. 8×14.5 սմ:

Վերնագրից առաջ նշված է «Մալթա 154, աղբյուրներ» և 154-րդ
1—24 էջահամարներին հարգանքներով հղում է 154-րդ համարին: Հա-
մարներ՝ 219—240: Նշանակում է, որ եւրոպական տպագրության
է տեղի առանձին պատկերով, որոնք ներթափանցում են համար-
յան: Մենք այս մասնաշարով ուրիշ պատկերներ չենք հանդիպում:

ՀՎ Հայաստանի թուրք. 136

635.* Թալիլի գալըգճը (Հայաստան թուրք.): Մալթա կղզի. տպ.
«Մարդասիրական Ընկերությանն Ամերիկացուց», 1829:

Թ 171

636.* Բնանքն թուրաթը (Հայաստան թուրք.): Մալթա կղզի.
տպ. «Մարդասիրական Ընկերությանն Ամերիկացուց», 1829:

Թ 171—172

637.* Տաղարուա օրսն քեօյ (Հայաստան թուրք.): Մալթա կղզի.
տպ. «Մարդասիրական Ընկերությանն Ամերիկացուց», 1829:

Թ 171

638. Գրովաթու հոգոն:

Հշմարտութիւն քրիստոսական հաւատոյ: Ի լատինէ ի հայ-
տա՝ Մեղրուպ Գաթեան Թաղիապետանց կարբէցի, սարկաւազ սրբու

Էջմիածնի: Կալկաթա, տպ. Եպիսկոպոսական ճեմարանի, 1829. ԺԵ.
284, 2 չհ. էջ: Շարվ. $9,9 \times 18,6$ սմ:

Ե—Ժ Էջերում՝ «Նախարան թարգմանչին»։ Գրքում կան նաև լատիներեն, հունարեն, եբրայերեն, արարերեն թնագրեր։

ՀԳ 1531, Մ, ԳԱԹ Ապատյանի ֆ., ԷՃԳ, ԹՀԳ
Ձ Մատ. 147, 360: Ղ. 1. 510: Թ 175

639. Յուցակ վասն ամի տեառն 1829 (Օրացույց): Կալկաթա, տպ. Մարդասիրական ճեմարանի, 1829. 100 էջ: Շարվ. $9,5 \times 16,8$ սմ:

Օրացույցին հաջորդում է՝ «Մասն երկրորդ, յորում պարունակին աւետալուր անցք խաղաղութեան պատերազմին ի մէջ Ռուսաց և Պարսից և պատճէնք թղթոց աւետապրողաց ղցանկալի լուրս անդորրութեան Արարատեան աշխարհին»։ Այստեղ ղետեղված նյութերից են Նիկողայոս Ա ցարի հրովարտակր Ներսէս Աշտարակեցուն՝ Ռուս-պարսկական պատերազմների ժամանակ Ռուսաստանին ցույց տված աջակցության համար Ալեքսանդր Նևսկու շքանշանով պարգևատրելու մասին (էջ 34), ցարի հրամանը Կովկասյան զնդի ղինվորներին շքանշաններով պարգևատրելու մասին (էջ 40—41), Ն. Աշտարակեցու շնորհակալական կոնդակր Կալկաթայի հայերին՝ Հայաստանին և Էջմիածնին ցույց տրված դրամական օժանդակության համար (էջ 42—51), Կալկաթայի Մարդասիրական ճեմարանի կանոնադրությունը և հաշվետվությունը (էջ 66—69), Արարատյան գրադարան կազմելու մասին հայտարարությունը (էջ 71), Մարդասիրական ճեմարանի 1824—1828 թթ. հրատարակած գրքերի ցուցակը և տպագրվող գրքերի տպագրական ծախսերի հաշվարկը (էջ 72—74),

75—98 էջերում՝ «Ժողով ի տան պարոն Պօղոսի Որդանանեան» (Այս ժողովում լսվել է Մեսրոպ Թադիաղյանի ելույթը՝ «Տիրացու Մեսրոպը Դաթեան Թադիաղեանց ասաց ճառ մի գեղեցիկ ի վերայ ազատութեան Հայոց աշխարհին ըստ հետազա օրինակին»։ և 76—85 էջերում բերվում է այդ ճառն ամբողջությամբ)։

Մ 3364

Ձ Մատ. 725

640." Յանկ տպագրեալ և ձեռագիր գրոց Հայոց ի մատենադարանի ներգործական խորհրդականի տէրութեան: Ս. Պետերբուրգ, տպ. Ադ. Խուդաբաշյանի, 1829:

Թեոդիկը սխալվել է: Այս գրքույկը լույս է տեսել 1839 թ. (տես Մ 1003)։

Թ 178

641. Համառօտութիւն քրիստոնէական վարդապետութեան՝ հաւաքեալ յումեմնէ բանասիրէ, վասն նորավարժ մանկանց: Աստրա-

խան, տպ. ս. Էջմիածնի, 1829, օգոստոսի 8. 22 էջ: Շարվ. $8,7 \times 15,5$ սմ:

Մ 4032

642. Օրացոյց ամի տեառն 1829. և մերոյս 1278 (ՌՄՀԸ): Ըստ հնոյ տօմարին և ըստ օրինակի ի սուրբ Էջմիածին տպեալ Տօնացոցին: Յորում ցուցանին ամենայն Տօնք և պահք ազգիս Հայոց և Ռուսաց. իւրաքանչիւր աւուրց շաբաթուց և ամսոց: Նաև ամիսք Ապարիայ և Եւրոպացոց. և տօնք Լատինացոց հնովք վարելոց: Այլն որքան բարձրանալ և խոնարհիլ կամ հոյովիլ արեգականն, որոյ և ժամք ծագմանց և մտից և որքանութիւն տունջեան և գիշերոյ և շրջանացն կենդանակերպից. ըստ Եւրոպացոցն հաշուի. որով և սոյն քաղաք վարի. այսինքն կրկին ժամուց երկոտասանից, ի կէսօրէ ի կէս գիշեր և հակադարձեալ: Ըստ շշխարհագրական տարածութեան քաղաքիս, որ է 46 աստիճան և 12 մասն: Տպագրեալ վերապննութեամբ հոգևոր կառավարչացն բարեկարգութեանց: Ի տպարանի սըրբոյ Էջմիածնի, որ ի յԱստրախան: 111 էջ: Շարվ. $6,5 \times 11,2$ սմ:

Մեր օրինակում թեև չկա, բայց հնարավոր է որ սկզբից ունենա տիտղոսաթերթ հետևյալ համառոտ վերնագրով. «Տարեցոյց և օրացոյց ամի տեառն մերոյ...», ինչպես 1827 թ. հրատարակությունն է (տես № 582):

ՀԳ 4851

643. Մուպայք Արարատեան: Մոսկվա, տպ. «Օգոստեան Սեմէնի», 1829. 4 չհ., 368 էջ: Շարվ. $9,5 \times 17$ սմ:

ՀԳ 2177, Մ, ԳԱԹ, ԷՃԳ, ՄԼԳ, ԼՀԳ, ԹՀԳ
Չ Մատ. 439: Ղ. 1. 2066: Թ 180: ԳԼ 211

644. Արծրունի Գէորգ:

Դարաստան խրատուց: Քաղեալ ի գրոց իմաստասիրաց ջանիւք ապնուական Գէորգայ Արծրունւոյ՝ որոյ ծախիւք իսկ տպի, ի վայելումանկանց Հայաստանի: Թիֆլիս, տպ. «Ներսիսեան դպրոցի՝ ընծայելոյ ի նոյն Արծրունւոյ», 1829. 212, 6 չհ. էջ: Շարվ. $7 \times 12,5$ սմ:

Այս գիրքը լույս է տեսել նաև հաջորդ տարում (տես № 691): Երկու տպագրությունները միմյանց շատ նման են, միայն հաջորդ տարվա տպագրության տիտղոսաթերթից հանված է, «Որոյ ծախիւք իսկ տպի» բառերը և փոխված է հրատարակության, տարեթիվը:

ՀԳ 3719

Չ Մատ. 153: Ղ. 1. 243: Թ 151

645. Ներսէս Շնորհալի:

Ողբ Եղեսիոյ: Յօրինեալ տեառն Ներսիսի Կլայեցւոյ Երանաշնորհ հայրապետի Հայոց: Ի լոյս ածեալ ի Յ. Շահան-Ջրպետեանց, յԱրքայական վարժապետէ ի Գրատան Փարիզոյ և յանդամոյ Ընկերութեանց Համայնարանին Հնագիտաց Գաղղիոյ Դամարձակին աշխարհագրաց Փարիզոյ և Հայկական ճեմարանի սրբոյն Ղազարու, որ ի Վէնէտիկ: Թիֆլիս, տպ. «Ներսիսեան դպրոցի Հայոց ընծայեցւոյ յազնուական Գեորգայ Արծրունւոյ», 1829. Թ, 110 էջ: Շարվ. $7,5 \times 11,3$ սմ:

ՀԳ 2672, Մ, ԳԱԹ, ԹՀԳ

Ձ Մատ. 527: Ղ. 2. 255: ԳԼ 222

646. Տէր-Մարուգեանց Յովսէփ:

Հանդէս օրհնութեան եօթնալոյս իւղոյն միւռոնի: Կատարեալ ի քրիստոսակերտ նախագահ Մայր եկեղեցին Էջմիածնի ի ձեռն ամենապատիւ վեհափառութեան գերընտիր գլխոյ Հայաստանեայց կաթողիկէ եկեղեցւոյ տեառն տեառն Եփրեմի Երանաշնորհ սրբազնասուրբ կաթողիկոսի Ամենայն Հայոց, նշանակրի ասպետութեանց սրբոյն Աղեկսանդրի Ննսկւոյ և սրբոյն Աննայի, առաջնորդ աստիճանաց կայսերութեանն Ռուսաց ի 11 նոյեմբերի 1828. յիննետասներորդ ամի հայրապետութեան իւրոյ: Ի Յովսէփայ վարդապետէ Տէր-Մարուգեանց Կարբեցւոյ, ի միաբանութենէ սրբոյ Էջմիածնի: Թիֆլիս, տպ. «Ներսիսեան դպրոցի Հայոց՝ ընծայեցելոյ յազնուական Գեորգայ Արծրունւոյ», 1829. 8 էջ: Շարվ. $9,5 \times 17$ սմ:

ՄԼԳ Арх 2/2527

647. Ընթերցուածք ի սուրբ գրոց Հին Կտակարանի, հաւաքեալ ի պէտս վարժարանաց: Շուշի, 1829. 218 էջ: Շարվ. $8,5 \times 15,7$ սմ:

ՀԳ 3419, Մ

Ձ Մատ. 203: Ղ. 1. 697: Թ 183: ԳԼ 228

648. Հաւաքումն աստուածային վկայութեանց յաղագս ամենայն ուսմանց քրիստոնէական հաւատոց: Ժողովեալ ի ս. գրոց և յօրինեալ ըստ կարգին հրահանգի քրիստոնէական վարդապետութեան, որ տպեցաւ ի Տիֆլիս յամի 1825: Շուշի, 1829. 2 չհ., 184 էջ: Շարվ. $10,2 \times 17,6$ սմ:

ՀԳ 1601, Մ

Ձ Մատ. 344: Ղ. 1. 1541: Թ 183

649. Ներսիսեան Պօղոս Ղարադաղցի:

Համառօտութիւն հայկական քերականութեան: Աշխատասիրութեամբ տեառն Պօղոսի գերիմաստ վարդապետի Ներսիսեան Ղարադաղցոյ՝ ի միաբանութենէ սրբոյ Ստաթէի: Շուշի, 1829. 4 չի., 130, 1 չի. էջ: Շարվ. 10×17 սմ:

ՀԳ 2618, Մ, ԷՃԳ

Ձ Մատ. 322: Ղ. 1. 1647, հտ. 2, 267

1 8 3 0

650. Աղաջրադեանց Մեսրոպ: —

Համառօտ արուեստաբանութիւն և նորանոր հնարք: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1830. 244 էջ: Շարվ. $6,8 \times 12$ սմ:

Մ 426, ԳԱԹ, ՄԼԳ

Ձ Մատ. 69: Ղ. 1. 105

651. Բարսեղ Կեսարացի:

Ս. Բարսղի եպիսկոպոսի Կեսարու Կապադովկացոց, ձառք վասն վեցօրեայ արարչութեան: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1830. 6 չի., 201, 1 չի. էջ: Շարվ. $9,5 \times 17,7$ սմ: (Տիտղթ. առաջ՝ «Մատենագրութիւնք նախնեաց. Սուրբ Բարսեղ»):

ՀԳ 3433, Մ, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ., ԷՃԳ

Ձ Մատ. 107: Ղ. 1. 330

652. Բժշկեան Մինաս:

Ճանապարհորդութիւն ի Լեհաստան և յայլ կողմանս բնակեալս ի Հայկապանց սերելոց ի նախնեաց Անի քաղաքին: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1830. 424 էջ: Շարվ. $9,8 \times 18$ սմ: (Վերջում՝ Ղրիմի շրջակայքի քարտեզը):

ՀԳ 2267, Մ, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ., ԷՃԳ, ԼՀԳ, ԹՀԳ

Ղ. 1. 341—342

653. Գիր ուխտականութեան և յորդորանաց նախագահ կարդինալի ուրբ ժողովոյն Տարածման Հաւատոյ անունով և հրամանաւ սրբազան տեառն մերոյ Պիոսի Ը պապին առ եկեղեցականս և առ

Ժողովուրդն ապգին Հայոց ուղղափառաց: Լատիներենը տպուած ի Հռովմ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1830. 12 էջ: Շարվ. $8,7 \times 16,3$ սմ:

Վերջում՝ յետոյ ի Հռովմ յապարանից ս. Ժողովոյն յաղագս Տարածման Հաստոյ, ի ժառիր ոգոստոսի, 1830.

Տէր Մարոս Կարդինալ Քափելլարի նախագահ.

Կ. Գասդրագանէ քարտուղար:

ԹՊՀ 3/3009

654.* Թատերախաղք տարւոյն 1830, ի նորընծայարանի վանաց Ս. Ղապարու ի Վենետիկ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 8 էջ:

Ղազիկյանը ծանոթագրում է՝ յիշուած տարւոյն խաղացուած խաղերուն:

Ղ. 1. 738

655. Թեոփրաստոս:

Նկարագիրք: Թարգմանեաց Հ. Արսէն Կոմիտաս Բագրատունի: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1830. 120 էջ: Շարվ. 4×8 սմ:

Հույն փիլիսոփա Թեոփրաստոսի այս աշխատութեան մէջ խոսվում է գողութեան, խորամանկութեան, սնափառութեան, ցոփութեան, ազահութեան, ժլատութեան և մարդկային այլ արատների մասին:

ՀԳ 2073. Մ, ԳԱԹ Ապատյանի ֆ., ՄԼԳ
Ձ Մատ. 209: Ղ. 1. 750

656.* Լևոն Գ (Թագաւոր Հայոց):

Պարզեագիր առ Գենուացիս. Originale armeno del privilegio accordato ai Genovesi da Leone III, re di Armenia, l'anno 1288, dell'era armena 737.—Originali armeni delle iscrizioni del Reliquiario. XVI էջ: (Հրատարակիչն է Աստուածատուր Պարոն Փափապեան): Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1830:

Ղ. 1. 1032—1033

657.* Կարգաւորութիւնք մասնաւոր տեղեաց տօնացուցի ըստ ականարկութեան տ.տ. Անտոն վրդ. Նուրիճան, Եպիսկոպոսապետի Հայոց ուղղափառաց: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1830:

Ձ Մատ. 295: Ցուց. Վենետ. Մխիթ. 25

658. Կօլպմիթ:

Բօմա թէվարիխի իճմալի: Բօմա շէիրիսին պինասը վէ տէվլէթիսին իպթիտասընտան դարպ թարաֆընտա հիւքէիւմէթիսին խարապընատէք նագըլ օլունուր Կօլպմիթ ալիմին թէլիֆի իւլէրինէ թէրճիւ-

մէ վէ պապը հաշիյէլէր իլավէսի իլէ թաֆսիլ օլունմուշ տուր: Էվվէլքի ֆասլ (Պատմություն հռոմեական. Հռոմի հիմնադրումից մինչև Արևմտյան հռոմեական կայսրության անկումը... Մասն առաջին, հայատառ թուրք.): Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1830. 6 չհ., 505, 3 չհ. էջ: Շարվ. 6,4×12,3 սմ:

Ա և Բ մասերը՝ մեկ գրքում: Բ մասը սկսվում է 231 էջից ինքնուրույն տիտղոսաթերթով: Վենետիկյան Մխիթարյանների ցուցակում նշված է նաև թարգմանիչը՝ Հովհաննես Նրեմյան:

ՀԳ հայատառ թուրք. 297, Մ, ԳԱԹ, ՄԼԳ
Ցուց. Վենետ. Մխիթ. 156

659.* Համառոտ բառարան ի Հայե յԱնգղիական և յԱնգղիական ի Հայ. յերկուս հատորս: A pocket Dictionary of the Armenian-English and English-Armenian languages. Venice, printed at the press Armenian College of S. Lasarus... Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1830:

Կարծում ենք, որ Զարբհանալյանը սխալվել է, Հայ-Անգլերեն և Անգլերեն-Հայերեն վենետիկյան համառոտ բառարանները տպագրվել են 1835 թ. (տես № 836, 837):

Չ Մատ. 94

660. Հինտոլլի Յարութիւն Կուտինացի:

Deutsch-Armenische Sprachlehre von Artin Hindoglu. Բ տիտղթ. Քերականութիւն գերմանացի բարբառոյ: Երկասիրեալ Հինտոլլու Յարութիւն Կուտինացի, վարժապետ Տաճկական լեզուի ի մայրաքաղաքն Աւստրիոյ ի Վիեննա: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1830. 12 չհ., 292 էջ: Շարվ. 9,4×17,5 սմ: (Տիտղթ. առաջ՝ «Քերականութիւն Գերմանական, Deutsch-Armenische Sprachlehre»).

ՀԳ 2614, Մ

Չ Մատ. 710: Ղ. 1. 1568

661. Հոշիոս Սիդրոնիոս:

Սիդրոնիոսի Հոշիոսի Ի չարչարանսն Քրիստոսի: Թարգմանեալ Հ. Մանուէլ վ. Զախջախեան (Զաւիաժո): Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1830. 8 չհ., 104 էջ: Շարվ. 7×16,5 սմ: (Տիտղթ. առաջ՝ «Սիդրոնիոսի Հոշիոսի Եղերերգութիւնք»):

ՀԳ 1777, Մ, ԹՀԳ

Չ Մատ. 360: Ղ. 1. 1609

662. Ներսէս Շնորհալի:

Տեառն Ներսեսի Շնորհալոյ Չափաբերականք: Բ տիտղթ. Տեառն

Ներսէսի Շնորհալոյ Հայոց կաթողիկոսի Բանք չափաւ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1830. 620, 1 չհ. էջ: Շարվ. 4,5×9 սմ (Տիտղթ. առաջ՝ «Ընտրոն մատենագիրք, Ն. Շնորհալի»):

ՀԳ 2521, Մ, ՄԼԳ, ԼՀԳ, ԹՀԳ

Ձ Մատ. 406, 524—525: Ղ. 2. 235—237

663. Ներսէս Շնորհալի:

Ներսէսի Շնորհալոյ կաթողիկոսի Հայոց Թուղթ ընդհանրական թռ իտարէն հայասեռ ապինս: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1830. 82 էջ: Շարվ. 9×17,5 սմ: (Տիտղթ. առաջ՝ «Մատենագրութիւնք նախնեաց, Ն. Շնորհալի»):

ՀԳ 1796, Մ, ԳԱԹ, ԷՃԳ, ՄԼԳ, ԹՀԳ

Ձ Մատ. 523: Ղ. 2. 251

664. Սեբերիանոս:

Սեբերիանոսի Եմեսացոյ Գաբաղացոց եպիսկոպոսի ճառք ԺԵ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1830. 8 չհ., 221 էջ: Շարվ. 9,5×17,7 սմ: (Տիտղթ. առաջ՝ «Մատենագրութիւնք նախնեաց. Սեբերիանոս»):

ՀԳ 1970, Մ, ԳԱԹ Ապատյանի ֆ., ԷՃԳ, ՄԼԳ

Ձ Մատ. 406, 611—612

665. Սկսբունք հաշուեմատեանի: Համառօտեալ աշխարհաբառքի պէտս նորավարժից (Հաշուեգիրք կամ Հաշուեմատեան): Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1830. 40, 2 չհ. էջ: Շարվ. 19,2×13 սմ: (Շաուկի վրա՝ «Հաշուեգիրք աշխարհաբառք»):

Ըստ մատենագիտական աղբյուրների՝ հեղինակը Իգնատիոս Փափազյանն է:

ՀԳ 3830, Մ, ԷՃԳ

Ձ Մատ. 333: Յուց. Վենետ. Մխիթ. 29

666.* Օրացոյց (Կապմ. Աղեքսանդր Պեշիկթաշլյան): Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1830:

Ձ Մատ. 722: Յուց. Վենետ. Մխիթ. 73

667.* Յովնանեան Պօղոս:

Վարժութիւն մանկանց ի հրաւանդս ընթերցասիրութեան և բարեկրթութեան: Վիեննա, տպ. «Պաշտպան ո. Աստուածածնի վանք», 1830:

Ջարրհանալյանի տեղեկությունը համահարաբ սխալ է: Ըստ նրա՝ այս գրքի Ս. հրատարակութեանը հղել է 1830 թ., թ. ն՝ 1832-ին, իսկ

Դ հրատարակութիւնը՝ 1844 թ. Եփեսոս քաղաքէն անցնող ճանապարհին անգամ տպագրվել է 1826 թ., երկրորդ անգամ՝ 1851 թ. և երրորդ՝ 1860 թ.։ Հանրային գրադարանում եղած 1826 թ. հրատարակութիւնը (տե՛ս № 526) ցույց է տալիս որ Պոլսէն անցնող ճանապարհին ստույգ է։

Զ Մատ. 645

668. Ուլունեան Դաւիթ:

Նոր աղօթագիրք. աշխարհաբառ: Վիեննա, տպ. Միսիթարյան, 1830. Է, 384, 4 չի. էջ: Շարվ. 6×10,5 սմ:

ՀԳ 3762

Զ Մատ. 23

669. Սկիզբն ընթերցանութեան հայկական տառից. կամ՝ Նոր. պուարճալի և դիւրին այբբենարան և հեգերէն. երկուքն աշխարհիկ լեզու առ հեշտեալ մարպութիւն մանկանց ազատից: Երկրորդ անգամ Վիեննա, տպ. Միսիթարյան, 1830. 4 չի., 57 էջ: Շարվ. 7,6×13,5 սմ:

ՀԳ 4051. Մ

Ղ. Է. 136

670. Ժամագիրք Հայաստանեայց ս. եկեղեցւոյ: Արարեալ իւրից և աստուածաշնորհ թարգմանչացն մերոց՝ Սահակայ և Մեսրոպայ և Երանելի հայրապետացն մերոց՝ Գիւտոյ և Յովնանու Մանգուկունույ և սրբոյն Ներսէսի Շնորհալոյ: Կ. Պոլիս, տպ. Պողոս Արապյան Ապուշեխցու, 1830. 585, 6 չի. էջ: Շարվ. 7,5×13 սմ:

ՀԳ 1570. Մ

671. Կարապետ արքեպիսկոպոս:

Ծանուցումն առ քահանայս ի վերայ խորհրդոյ ապաշխարութեան: Կ. Պոլիս, Օրթագյուղ, տպ. Պողոս Արապյան Ապուշեխցու, 1830. 34 էջ: Շարվ. 7×11 սմ:

ԳԼԹ Ալատյանի ֆ. 6714

672. Չայնյուղ շարական: Յորում բովանդակին Հայաստանեայց սուրբ և ուղղափառ եկեղեցւոյ հոգեւորագ պաշտօնեւորքիւնք: ...Բարեկարգեալ ըստ պատշաճի իւրաքանչիւր աւուր հանդերձ խորհրդաւոր քաղութամովք ի դիւրութիւն երգեցողաց: Վերստին տպագրեալ: Կ. Պոլիս, Օրթագյուղ, տպ. Պողոս Արապյան Ապուշեխցու, 1830. 562, 4 չի. էջ: Շարվ. 18×25,5 սմ:

ՀԳ 4318

Զ Մատ. 370

673. Սաիման ապգային ժողովոյ յաղագս բարեկարգութեան ու ուխտի եկեղեցւոյ և վարժապետաց և համօրեն ժողովրդոց: Կ. Պոլիս, Օրթագլուղ, տպ. Պողոս Արապյան Ապուլէիսցու, 1830. 46 էջ: Շարվ. 7×12 սմ:

ՀԳ 1123, Մ

674. Սաղմոս Դաւթի: Որ է աղօթք և օրհնութիւն առ աստուած և մարգարէութիւն վասն մարդեղութեանն Քրիստոսի: Կ. Պոլիս, Օրթագլուղ, տպ. Պողոս Արապյան Ապուլէիսցու, 1830. 338, 6 չհ. էջ: Շարվ. 7.5×13 սմ:

ԳԼԹ Սունդուկյանի ֆ. 138, Պատկանյանի ֆ.

675. Օրացոյց. Որ ցուցանէ պտօնս և պպահս ըստ բարւոք կարգաւորութեան Հայաստանեայց սուրբ եկեղեցւոյ: Եւս և պամիսս և պերնէյի տօնս և պպահս Յունաց, Լատինացւոց, Տաճկաց և Հրէից և պամիսս Ագարիայի: Այլն պընթացս յուսնի և արևու՝ հաշուեալ յերեկոյէ ըստ սովորութեան նահանգին Կոստանդնուպօլսոյ, որոյ աշխարհագրական լայնութիւնն է 41 աստիճան և 1 մասն: Կ. Պոլիս, տպ. Պողոս Արապյան Ապուլէիսցու, 1830. 48 էջ: Շարվ. 6×11,5 սմ: (Շապկի վրա՝ «Օրացոյց 1830... Տպեալ յՕրթագլուղ»):

ՀԳ 4864

Թ 71

676.* Ավդալեանց Յովհաննէս:

Վերջին ատուք բարեյիշատակ տիկին Մերջանին Ստեփաննոսեան, ստուերագրեալ ի նորուն մտերիմ բարեկամէ ի Յովհաննիսէ Ավդալեանց: Կալկաթա, տպ. Մարդասիրական ճեմարանի, 1830, հոկտեմբեր: 8 էջ:

Ձ Մատ. 651: Ղ. 1. 221: Թ 175

677.* Աւետար: Կալկաթա, տպ. Մարդասիրական ճեմարանի, 1830:

Թ 175

678. Երբեան Ռիչինալդ:

Palestine. A prise poem... By the late Riginald Heber... Translated into Armenian rhyme, by Mesrope David, deacon of the Armenian church. Printed at Bishop's College, 1830. Բ տիտղթ. Պաղեստին. Պսակեալ քերթած գերապատիւ տեառն Ռիչինալդայ Երբեան եպիսկոպոսի Կալկաթայ: Ի իսոյ ած Մեսրոպայ Դաւ-

թեան Թաղիադեանց: Կալկաթա, տպ. Եպիսկոպոսական ճեմարանի, 1830. XII, Ը — ԻԹ, 76 էջ: Շարվ. 8×14 սմ:

ՀԳ 2513, Մ

Ձ Մատ. 551: Ղ 1. 548

679. Թաղիադեան Մեսրոպ:

Դիցաբանութիւն: Կալկաթա, «Ի գործարանի Եպիսկոպոսական ճեմարանի ի Կալկաթայ, ի պարոն Յակոբայ Սայկսեան տպագրէ»: 1830. Ձ, 161 էջ: Շարվ. 7×11.5 սմ:

ՀԳ 4113, Մ. ԸԿԳ

Ղ 1. 707—708: Թ 175

680. Կարապետեան Մկրտում:

Մարգարան մանկանց: Որ է Այբբենարան ինչ հոգեւորական խացուցեալ բարոյական ընտիր օրինակօք: Աշխատածիոեալ պարոն Մկրտումի Կարապետեան: Կալկաթա, տպ. Եպիսկոպոսական ճեմարանի, 1830. 8 չհ., 128 էջ: Շարվ. 9×15 սմ:

ԸԿԳ 179

681. Մեկնութիւն ահաւոր խորհրդոյ սրբոյ պատարագի: Արտահանեալ ի մեկնութեանց խոսրովու Անձնացեաց Եպիսկոպոսի և Ներսէսի Լամբրոնացոյ՝ վերատեսչին Տարսոնի՝ կարճելով և պարզաբանելով Յոհաննու Արճիշեցոյ: Ի յոյս ընծայեալ պարոն Յովնանեւ Ավդալեանց՝ անդամ Ասիական Միաբանութեանն Բանգայայ և գասասաց ի Մարդասիրական ճեմարանին: Կալկաթա, տպ. Մարդասիրական ճեմարանի, 1830. 156, 8, 2 չհ. էջ: Շարվ. 9.7×17 սմ:

3—4 էջերում՝ հրատարակչի բնծայականը Զուգայի Ամենափայլի: Վանքի վարդապետ «Գերամեծար տեառն Գրիգորի», որ ապում է աշաճեցայք սիրողապէս սատար լինել աշխատանքս ի ապագրութեան այսր մատենի և բարձրապատիւ արտօնութեան և մերանի հանգանակութեամբ ծախուց եւրին, իսկ 156-րդ էջում հաջորդում է Ավդալեանցի ստորագրութեամբ հետեյալ ծանօթութիւնն է. «... Եւ տպագրութեան մատենին փոյթ յանձին կալայ բոա ճիշտ և անփոփոխ յարմարագրութեան զկետագրութիւնն կարգել, ուստի թափուր էր օրինակն տպագրեալ ի Կոստանդնուպօլիս յութեառներորդում զգոհութի յամի տեառն 1799, Յորմէ և ի յոյս հանի զայս տպագրութիւն՝ ափսոսալով զի չունէի ի ձեռին գրչագիր օրինակ ինչ՝ որոյ բնագրագրիւոյն համեմատութեամբ հնար լինէր զամենայն ուղիւ արամադրել, և եթէ պատահէր վրիպակ ինչ գրչի՝ զեւթնն որչափ:

Երեք հարիւր սրինակք այսր մատենի տպագրեցան, զի հորոք հնար լիցի զիջուցանել զծարաւ հոգւոց որոց ի շնորհիւ կան մերագնեայք, և որոց ի Զուգայ բնակին որդիք հորոյս Թիմոթէ:

Հանրային գրադարանի օրինակի սկզբի պահպանակի վրա պատմական դեպքերի ձեռագիր հիշատակություններ կան. ինչպես. «Ի ՌՃՀԲ թիւն Հայոց (1723) թագաւորն Օսմանցոց Սուլթան Ահմէտն էառ զԹիֆլիս», «Ի ՌՃՀԳ թիւն Հայոց (1724) յիշեալ սուլթանն սրով առեալ է զԵրեւան, և զԵրեւաց զբովանդակ գիւղորայսն դադգս Հայոց»:

ՀԳ 3584, Մ

Ձ Մատ. 71: Ղ. 2. 68

682. Սան Պիւո:

Սան Պիւոռա Գաղղիացոյ Նաւակոծութիւն. կամ՝ Պալոս և Վիրգինիա: ՉԱնգղիականն հայազուց պարոն Թադէոս Խ. Ավետումեան, սին լաշակերտաց Մարդասիրական ճեմարանին: ...Ի գործարանին նոյն իսկ ճեմարանի: Բ տիտղթ. Սան Պիւոռա Պալոս և Վիրգինիա: Կալկաթա, տպ. Մարդասիրական ճեմարանի, 1830. 191, 3 չի. էջ: Շարվ. 9.8×17 սմ:

Ա տիտղոսաթիւն Պիւո մեկական էջերի վրա հեղինակի բնծայականն է ու բնագրանք՝ ապա՝ Բ տիտղոսաթիւնը:

Մ 3310, ՀԳ, ԳԱԹ

Ձ Մատ. 588

683. Սիրակարկաջ, որ է հանդիսարան Հայերէն, Պարսերէն և Հինդստանցերէն երգոց: Հաւաքեալ աշխատասիրութեամբ Ստեփաննոսի Չնթումեան Ավետեանց: Կալկաթա, 1830. Դ, 128 էջ: Շարվ. 8×13.5 սմ:

Իր ժամանակի տարածված երգերի ժողովածու է: Մեր օրերի երգարանների առաջին նախատիպը: Մինչև 79-րդ էջը հայերեն երգերն են, այնուհետև հայատառ պարսկերեն ու «Հինդստանցերէն»: Հայերեն երգերի մի մասը ժողովրդական են, նոր Ջուղայի բարբառով, մյուսները գրարար են, անհատ հեղինակների ստեղծագործություններ: Մի քանի երգերում արքայատիկոսի ձևով հիշատակվում է հեղինակը, բայց մեզ համար անձանոթ. օրինակ, էջ 71-ի «Որդ րիւրիւլին»-ի երկտողերի սկզբնատառերը հեղում են «Յովհաննէս», իսկ 75-ի «Յեռեալ ակամբ»-ի քառատողերի սկզբնատառերը՝ «ՅԱբրահամէ»: Երգարանում հանդիպում են նաև ծանոթ աչուներ. 69—70 էջում գետեղված է Նազաշ Հովհարյանի «Արաստանայ դողալները»-ն, 40-րդ էջի «Մեսրոպեան աշնան առաւօտ»-ը Մեսրոպ Թաւրաղյանի առաջին տպագիր ոտանավորն է:

Երգարանը բաղվում է կազմողի հետեյալ նախարանով. «Նշան ազգի, որ դէպի լոյս և ի քաղաքականութիւն դնայ՝ է վայելչութիւն յամենայն ի զնաքս և ի բանու Եւ եթէ վայելչութիւն և ստակութիւն վայելիցէ առանձինն անձանց, ապա որքան առաւել և միարանելոցն

ի կոչունս խրախճանաց, Ապաքին տեսանելով իմ ի բազմաց հետև
դի յարգոյ Բերազունք տեղւոյս առ ի շրջել կանոնաւոր երգութեանց
երբեմն այս և երբեմն այն գրչաւ շղեւոյ անկատարութիւն վարէին.
յոժարեցալ ի մի հաւաքել զներդաշնակաւորս մերազգի և յաւաքեց-
ցոյց, զորս և համեղաճաշակս քմ-ն գարէն, և գեղեցկ-ձայնս հա-
զազաց նուագաց մերոց, զոր և տալարութեամբ ի յայտ բնութեցի:
Ջի որ յառաջն ի միում սեղանի գր-վածքին տալարեանց յորե
ածէին զուրոյն անկատարս յինքեանս, այժմ գոյս մի միայն ի կիր
առեալ յասենայնի զվայելչութիւն ցոյցանիցեմ, մանաւանդ յընկե-
րակցութիւնս անդ ազգաւն օտարոտեաց:

Ի վախճան յուսամ զի ընթերցողքն սիրով ներդամիտ լիցին ոգա-
լանաց սպրդելոց ի սա. զորս թէ ևս. թէ՛ պարտն եւջիկ Յովհան-
նէս Սարգսեանց ըստ կարենորաւորութեն զգուցացաք որչա՛կ և յաւաքե-
հոշակապէս խոստովանիմ զԵրզնակալութիւն իմ վասն զնեկանու-
թեանն, զոր ընկալալ ի վերոյիշեցեալ պարտել յընթացս այսր առա-
ջին գրաւորական աշխատանաց իմոյ: Ա. Զ. Ա. Ետեան:

Գրքի վերջում կցված բաց թերթի վրա կան երկու ձեռագիր
ոտանավորներ, որոնցից մէկը աշուղ Վառլ Լուսինեանի «Ազամայ» որ-
դոս առաջի սկիզբն դոր այս ոտանավորի մի տարբերակն է. գր-
ված 1853 թ. մարտի 20-ի:

ԱԿԳ 272

684. Չամչեան Միքայէլ:

Չամչեան հօրն Միքայէլի Քերականութիւն հայկապեան լեզուի:
Համառօտագրեաց պարոն Յովհաննէս Ավդայեանց՝ անդամ Ասիա-
կան Միաբանութեանն Բանգալայ և դասասաց ի Մարդասիրական
Ճեմարանին: Կալկաթա, տպ. Մարդասիրական ճեմարանի. 1830.
ԺԵ, 476 էջ: Շարվ. $9,8 \times 16$ սմ:

ՀԳ 3679, Մ

685.* Օրացոյց: Կալկաթա, տպ. Մարդասիրական ճեմարանի.
1830:

Ջ Մատ. 725

686. Աւետարանի պօրութիւն, կամ՝ Մին արաբ ծառայի պատմու-
թիւն, որ Քրիստոսի հաւատքովն Երանելի էլաւ: Թարգմանութիւն:
Մոսկվա, տպ. Լաւարյան ճեմարանի, 1830. 47 էջ: Շարվ. $9 \times$
16,5 սմ:

Տիտղոսաթերթի դարձերեսում տպագրված է գրաքննիչ Միք. Սալ-
լաթյանցի թույլտվութիւնը. «Ընթերցեալ մեր զձեռագիրս գոյս և
չտեսեալ յայնմ ինչ հակառակ սուրբ հաւատոյ և եկեղեցւոյ մերում
կամ բարի վարուց, հրամայեցաք տպագրել: Դատաքննիչ գրոց Մի-
քայէլ Ժ. վ. Սալլանթեանց. յամի տեառն 1830, ի 29 մայիսի. ի
Մոսկովա:

Հանձնարարականում պահանջող որին հանձնարարականը մեկի վրա կա-
նգում է, որ քանակական ձևաչափը հետևյալ թույլտվություններ, որ պահանջ-
վում է անհատականության հետևյալ համաձայն գտնա-
վածության նախատեսված ի մեջ մեկնել, համաձայնից արդի տպարանին
հարապատակաբար ունի հարկ իջել է տեղի գրող մարմնացի տարածել
գալիս ի մեջ առնել:

Համաձայն գրող Քիրայել ծ. վ. Մալլանթեանց, վանական էջ-
համարներ ի 18 օգոստ. 1830. ի Մոսկովի:

Համաձայն իր Մատենագիտության 430, իսկ Ղազիկյանի
1976 համաձայն է, «Արհ արար ծառայի պատմություն»:

ՀԳ 1548, Մ

Չ Մատ. 77, 430: Ղ. 1. 282, 1978

687. Երեք խոսակցությունը մին քահանայի մին աշխարհական
մարդու հետ: Փրկութեան ճանապարհի համար: Թարգմանություն:
Մոսկով, տպ. Լապարյան ճեմարանի. 1830. 54 էջ: Շարվ. 9×16,5 սմ:

Համաձայն իր Մատենագիտության 430, իսկ Ղազիկյանի
1976 համաձայն է, «Արհ արար ծառայի պատմություն» (տես
№ 1301):

ՀԳ 1683, Մ

688. Կարգադրությունը կայսերական հովանավորությամբ պաշտ-
պանեալ Հայկական ճեմարանին Լերնեյեան Լեզուաց, կառուցելու ի
Մոսկով քաղաքի ի տեարց Լապարեանց: Մոսկով, տպ. Լապարյան
ճեմարանի. 1830. 82 էջ: Շարվ. 14,5×18,8 սմ:

689-690 Երեքում գեղեցիկ է ճեմարանի մեծագույն դաստասա-
րակը. 76-րդ էջում՝ «Բազմազան տպարանի կառուցելու ի Մոսկով առ-
անձին Լապարեանց Հայկական ճեմարանում արեկեան լեզուաց», որի
հետև 25/30 սմ. թերթի վրա բերված է տպարանի տասնամյակ-
ների տախտակը. «Списокъ книгъ типографіи Лапареана въ
Москвѣ въ 1830 году» (1830):

Այստեղ բերված են նմուշներ սուսերեն, լատիներեն, ֆրանսերեն,
հայերեն, հունարեն, թուրքերեն (արաբական) և վրացերեն տասն-
ամյակների:

ՀԳ 1672, Մ, 9116 Արտատպի ֆ., ԷՃԳ, ՍԼԳ, ԷՃԳ,
Ղ. 1. 937

689. Ներսէս Հնորեալի:

Հայազգային արքայ տնային Ներսիսի արքայան կաթողիկոսի
Հայագ. տպագրեալ երկուտասան լեզուաց. «Молитва св. Патриар-
ха Нерсеса. Молитва на 12 языках» (Համառոտ խոստովանված,
12 լեզվով՝ հայերեն, ռուսերեն, իտալերեն, վրացերեն, սերբերեն,

խրատներն, գերմաներեն, անգլերեն, անգլիներեն, լատիներեն, ռուս-
գարերեն և թուրքերեն): Մոսկվա, տպ. Լատինական համալսարանի, ՔՃՆ
XKVI, 112, 6 չ. էջ: Հարկ. 7,5×12,3 սմ:

ՀԳ 2669, 15, ԳՅԹ Լատինական ծ. ԼՏԹ, ԹԵԹ
Չ Մատ. 344: Ղ. 2, 260: Թ. 136:

690.* Նորահիւս էֆրեթաւ: Մոսկվա, տպ. Լատինական համա-
լսարանի, 1830:

Ղազկէյանի անգլագոթի մասին գրաւոր քննարկումը և իր
դեկտիւթիւնը թարգմ. է ալ ազգայնաց: Դս. հիմնարկներ տպ. Լատին.
1831 թ. (տե՛ս X 717):

Ղ. 2, 264:

691. Արծրունի Գէորգ:

Դարաստան խրատուց: Քաղեալ և գրող հմտաստաստող լատինա-
ապնուական Գէորգայ Արծրունի: և լատինա մանկանց հայաստանի-
Թիֆլիս, տպ. «Ներսիսեան դպրոցի», 1830. 212, 6 չ. էջ: Հարկ.
7×12,5 սմ:

Տե՛ս X 644 Կարգադրութեան ծանոթագրութիւնը:

ՀԳ 2014, 15, էջ 4

692. Օրացոյց 1830 ամի տեառն ՌՄՀԺ: Ար գտաւանէլ գտանա և
դարսիս հայաստանեայց սուրբ էկեղեցւոյ: Եւ գտանի Յուսայ, Լուս-
նոց և Լատինացոց, վարերոց նոր՝ Գրքագրեան տաւմարաւ, նաեւ
դամիսս և գտանա Տաճկաց: Այն պրեքացա լուսնի և արեւու և ժամա-
նակ ծագման և մտից արեւուն հաշուեալ երկին հաշուեց, նաեւ ըստ
սովորութեան արեւելականաց յերեկայէ երեկայ 24 ժամ, և երկրորդ
ըստ սովորութեան երուպացոյց կէս օրէ ի կէս պիշէր և կէս պիշկու-
ի կէս օր, վերացեալ ի 10 սուսիճան և 8 մասն աշխարհագրական
լայնութեան սուրբ Էջմիածնի: Հրամանաւ պրեքացան Սիննուքսի
Արարատեան արտոյ սուրբ Էջմիածնի, յԵրրանեան գաղտնի Պապաստա-
րեան Կոստանդնուպօլսեցոյ, ի միաբանութենէ արքայ Էջմիածնի:
Թիֆլիս, տպ. «Ներսիսեան դպրոցի ընծայեցոյ ռազմա-տեղան Գէորգայ
Արծրունի»: 79, 2 չ. էջ: Հարկ. 6,7×12,7 սմ:

ՈՂԳ ԱՅՎ 238/11

693. Ճովսէփ Արցախեցի:

Համառօտ բողոքիք ի գրարատէ ռաշխարհարաւ: Ի պէտս համա-
րակոյց Տեառն Ճովսէփայ Արցախեցոյ գերիմասա վարդապետի, ի

միաբանութենէ վանիցն ս. Յակոբայ: Շուշի, 1830. 398 էջ: Շարվ.
12×19,3 սմ:

ՀԳ 2586, Մ, ԳԱԹ, ՄԼԳ, ԹՀԳ
Ղ. 2. 140—41: Թ 183: ԳԼ 228

1 8 3 1

694. Ալտինի Ասպետին գտած՝ կրակի մէջ անվնաս մնալու գիւ-
տը (Հրարուեստութիւն): Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1831, 15 էջ: Շարվ.
8,8×16,2 սմ: (Սկզբում 1 թերթի վրա գունավոր նկարներ: Բնագրից
առաջ՝ «Ալտինի ասպետի գրած համառօտ տեղեկութիւնը՝ կրակի
մէջ չի վնասուելու համար, որ Ստամպուլցոց հարկաւոր կրնա ըլ-
լալ»):

ՀԳ 1115

Ձ Մատ. 14: Ղ. 1. 70

695. Բժշկեան Մինաս:

Վարժութիւն մանկանց: ...Երկրորդ տպագրութիւն: Վենետիկ,
Ս. Ղապար, 1831. 292 էջ: Շարվ. 7,7×13,7 սմ:

ՀԳ 2413

Ղ. 1. 341

696. Բուրվառ աղօթից: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1831. 341 էջ:
Շարվ. 3,7×6,7 սմ:

*Սույն տարում տպագրվել է երկու անգամ: Տես նաև հաջորդ նկա-
րագրութիւնը:*

ԳԱԹ Ալատյանի ֆ. 8460, ԼՀԳ

Ձ Մատ. 120: Ղ. 1. 356

697. Բուրվառ աղօթից: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1831. 256 էջ:
Շարվ. 3,7×6,7 սմ:

*Կատարված երկրորդ հրատարակութիւնն է սա, որ տիտղոսա-
թերթով, ձեւավորումով շատ նման է նախորդին (տես վերևում):
Տարբերութիւնը երևում է էջերի քանակից: Սույն հրատարակութիւնը
ծանօթ չի հղել մատենագետներին:*

ԼՀԳ Արմ 1/1240

698. Համառոտ քրիստոնեական վարդապետութիւն պատի տղոց համար. Բելարմինոսի Քրիստոնեական վարդապետութենէն հանած: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1831. 48 էջ: Շարվ. $7 \times 12,6$ սմ:

ՀԳ 4811

Ղ. 1. 333

699. Մաշտոց. Արարողութիւնք պաշտամանց եկեղեցւոյ Հայաստանեայց ըստ կարգաւորութեան սրբոց հարցն մերոց: Բաղդատութեամբ բազմաթիւ և հնագիր օրինակաց իբր յիսնից. նաև հնագոյն երկաթագիր ձեռագրի: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1831. 12 չհ., 726. 20 էջ: Շարվ. $8,3 \times 15,5$ սմ:

Վերջին 20 էջերում՝ «Կանոն օրհնութեան չորսը, որն «կարգում ունի հետևյալ ծանուցումը. «Ճանկամբք ի կարգաւորութեան ինչ ի Մաշտոցէն կատինացոց ի վերջն մատենիս»:

ՀԳ 1658, Մ. ՄԼԳ

Ձ Մատ. 403: Ղ. 1. 1791—1796

700. Մէթասթապեօ:

Մէթասթապեօ շաիրին թելիֆլերինտէն պիր գաչ րուհանի գասիտէ թերճիւմէլերի տիր (Մետաստապիոյի Սրբազան գործողութիւններ. հայատառ թուրք.): Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1831. 226. 1 չհ. էջ: Շարվ. 5×9 սմ:

ԳԱԹ Ապատյանի ֆ. 8584

701. Չամչեան Միքայէլ:

Քերականութիւն հայկապեան լեզուի: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1831, 287 + 103 էջ: Շարվ. $9,5 \times 17$ սմ:

Բ էջակալության 1—102 էջերում՝ «Համառոտութիւն բառարանի ի գրաբառէ յաշխարհարառ, տպելոյ ի Վենետիկ 1769»:

Այս բառարանը թեև տպակից է քերականությանը, և կազմված նրա հետ, բայց հանդիպում է նաև առանձին կազմով:

ՀԳ 2410, ԳԱԹ Ապատյանի ֆ., ՄԼԳ, ԼՀԳ, ԹՀԳ

702.* Օրացոյց (կապմ. Աղեքսանդր Պեշկեթաշլյան): Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1831:

Ձ Մատ. 722: Յուլ. Վենետ. Մխիթ. 73

703. Սաղարիէլեան Մատթէոս:

Համառոտ թուարանութիւն գործնական: Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1831. Ե, 134, 2 չհ. էջ: Շարվ. $8,5 \times 14,8$ սմ:

ՀԳ 3993

704. Բուն տոմար Հայոց և Հռովմայեցւոց: Շարադրեալ յառաջ-
նոց իմաստասէր տօմարագիտաց, պոր այժմ նորոգ սրբագրեալ և
շարակարգեալ դիրին ոճիւ, յաւելուածովք օրինակաց ամենայն հար-
կաւոր խրատուց՝ հանդերձ երկու պարզատօմարական աղիւսակօք:
Ընդ որս պարունակի շրջան մշտնջենաւոր գուշակութեանց տարեկան
պատահմանց և ամսական եղանակացն փոփոխութեանց և նշանա-
կութիւնք երկոտասան ամսոց իւրաքանչիւր աւուրց բազմադիմի
ներգործութեանց: Նաև Տաղ Յովասափու, մարմնախաղաց և երա-
պահան, այլև օգտակար բանք ինչ իմաստասիրաց և տղայական
հանճարեղութիւնք: Կ. Պոլիս, Օրթագյուղ, տպ. Պողոս Արապյան
Ապուլչեխցու, 1831. 269+200 էջ: Շարվ. $7,5 \times 12,5$ սմ:

*Բ էջակալության 1—58 էջերի «Տաղ ի վերայ Յովասափու» գործը
շափածո է և ըստ սկզբի 12-տողյա նախարանի պատկանում է Առա-
քել Բաղիշեցուն:*

*160—164 էջերում՝ «Ոտանաւոր վասն կիւրակէի ասացեալ յԱռա-
քել վարդապետէ»:*

ՀԳ 1178, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ.

705. Կարապետ արքեպիսկոպոս:

Լապտեր հոգւոյ: ...Տպագրեալ չորրորդ անգամ յաւելմամբ ինչ
ինչ հարկաւորաց ի հեղինակէն: Կ. Պոլիս, Օրթագյուղ, տպ. Պողոս
Արապյան Ապուլչեխցու, 1831. 72 էջ: Շարվ. $7 \times 11,8$ սմ:

*Հանրային գրադարանի օրինակներից մեկի (№ 1649) շապկի
վրա տպագրության տարեթիվը 1830 է, իսկ տիտղոսաթերթում 1831,
ևտեևի կողմից շապկի վրա տպագրության հայկական թվականը նույն-
պես ստացվում է 1830. «Ի կրթութիւն ուղիղ հաւատոյ, Տպեալ ի
Միջագիւղ ՌՄԶԹ» (1279+551=1830): Իսկ № 3911 օրինակի շապկի
վրա և տիտղոսաթերթում տպագրության տարեթիվը 1831 է, բայց
սրա ետևի կողմում, շապկի վրա Միջագյուղի փոխարեն տպագրված
է Սրբազյուղ:*

ՀԳ 1649, 3911

Ղ. 1. 1246

706. Մաշտոց: Հատընտիր հաւաքմամբ հանեալ ի Մեծ Մաշտո-
ցէն Յունաց. որ կոչի Էֆխօլօյիօն: Նորոգ թարգմանեալ և սրբագրեալ
աշխատասիրութեամբ Անաստասայ մեծիմաստ վարժապետի Յունաց
և պատուելի Գրիգոր դպրի Փէշտըմալճեան (Մաշտոց Յունաց):

Կ. Պոլիս, Օրթագյուղ, տպ. Պողոս Արապյան Ապուլեիսցու, 1831. 430 էջ: Շարվ. 9×16 սմ:

ՀԳ 3945, Մ. էՃԳ
Ղ. 1. 1800—1801

707. Պաղտասար Դպիր:

Պու պատմութիւն քիթապը Գրիգորիոս սուրբ Լուսաւորիչ հայրըմբարն էվվէլինտէն ախրրընատաք օլան նագլինի վէ պիպիմ Հայոց ապգըն նէ սէպէպտէն քրիստոնէական հաւատքընա կէլիպ յուսաւորել օլմասընը պէլյան իտէր (Գրիգոր Լուսավորչի պատմութիւնը, հայատառ թուրք.): Կ. Պոլիս, Օրթագյուղ, տպ. Պողոս Արապյան Ապուլեիսցու, 1831. 132 էջ: Շարվ. 7×12 սմ:

էՃԳ 566. 706

708. Օրացոյց. Որ ցուցանէ պտօնս և պապահս. ըստ բարուք կարգաւորութեան Հայաստանեայց սուրբ եկեղեցւոյ: Եւս և պամիսս և պերնէլի տօնս և պապահս Յունաց, Լատինացւոց, Տաճկաց և Հրէից: Այլն պընթացս յուսնի և արնու՝ հաշուեալ յերեկոյէ ըստ սովորութեան նահանգին Կոստանդնուպօլսոյ, որոյ աշխարհագրական յայնութիւնն է 41 աստիճան և 1 մասն: Կ. Պոլիս, Օրթագյուղ, տպ. Պողոս Արապյան Ապուլեիսցու, 1831. 61, 4 չհ. էջ: Շարվ. 5×9,5 սմ: (Շապկի վրա՝ «Օրացոյց 1831... տպեալ յՕրթագիւղ»):

ՀԳ 4852, ՍԼԳ

709. Բապա վէ գուրթարըճըմըպ Յիսուս Քրիստոսուն Եէնկի Ահտը: Մուգատտէս քիթապլար իյչիւն ինկիլիյպ մէմէքէթինտէ միւնթապիմ օլուն մէճմարն մէսարիֆիյէ (Նոր կտակարան, հայատառ թուրք.): Մալթա կղզի, տպ. Ամերիկացի միսիոնարների («Ամերիքանըն Մալթատա օլան ստամփախանէսինտէ»), 1831. 4 չհ., 562 էջ: Շարվ. 10,2×18 սմ:

ԳԱԹ Պատկանյանի ֆ. 312, ԹՀԳ
Թ 172

710.* Թուղթ Պողոսի առաքելոյն առ կողոսացիսն. գլ. 3: Կալկաթա, տպ. Մկրտող միսիոներաց, 1831, (թիվ 6):

Կալկաթայի բողոքականների տպագրած այս և մի քանի այլ գործւոյկների (№№ 744, 746, 748, 750) մասին տեղեկութիւնը վերցրել հենք 1952 թ. Ֆրեզնոյում լույս տեսած Կ. Ատանալյանի «Յուշարձան հայ աւետարանականաց և աւետարանական եկեղեցւոյ» գրքից (էջ

165): Ատանայանն հայտնում է նաև, որ այդ գրքերն ինքը տեսել է Վաշինգտոնի Կոնգրեսի գրադարանում (էջ 166):

711.* Համառոտ բացատրություն: Կալկաթա, տպ. Մկրտող միսիոներաց. 1831:

Թ 175

712.* Մտածություն ի վերայ Աստուածաշունչի: Կալկաթա, տպ. Մկրտող միսիոներաց, 1831:

Թ 175

713.* Մկրտում Կարապետ:

Մարգարան մանկանց: Կալկաթա, տպ. Մարդասիրական ճեմարանի, 1831:

Այս թվականին տպագրված լինելը հավանական չէ: Լույս է տեսել 1830 թ. (տե՛ս № 680):

Ձ Մատ. 414: Ղ. 1. 2038

714.* Օրացոյց: Կալկաթա, տպ. Մարդասիրական ճեմարանի, 1831:

Ձ Մատ. 725

715. Օրացոյց 1831 ամին: Նոր-Նախիջևան: 80 չի. էջ: Շարվ. $6,2 \times 10,5$ սմ:

Մ 21266

716. Համառոտ քննություն Քրիստոնեական հաւատոյ և մահմետական կրօնի: Յաշխարհաբառ լեզու շարադրեալ յումեմնէ հոգեսիրէ ի պէտս պարզամտաց: Մոսկվա, տպ. Լաւարյան ճեմարանի, 1831. 271 էջ: Շարվ. $9 \times 17,7$ սմ:

212-257 էջերում հասցեագրւածներ Ղուրանիո՛ հայաւտառ արարերեն և հայերեն լեզուներով, մահմեդականութեան հակասութեաները ցոյց տալու համար:

Հանրային գրադարանի № 483 օրինակի տիտղոսաթերթի դարձերեսում գմուռսով միացված է դրաքննիչի հետեյալ հրամանագիրը. «Հրամանագիր. Սրով թոյլ տա՛մք տպագրատան Հայկական Ճեմարանին տեսրդը Լազարեանց, զի զնորատիպ գիրսն զհակատադրեալն Համառոտ Ըննութիւն Քրիստոնեական հաւատոյ և մահմեդական կրօնի, որ համաձայն դոտա նախատալին ի մէջ քննելոյ, հատուցեալ նախ յայնցանէ մեզ զչորս օրինակս, և դրատան Ճեմարանին տեսրդը Լազարեանց դոտան օրինակս, մարթոսքի հանել ի հրապարակ տուեալ զհեղինակն:

Պատասխնիչ գրող Սիմայէլ ծայրագոյն վարդապետ Սաղլունքեանց. միաբան սրբոյ էջմիածնի.

№ 10: Ի Մոսկով, յամի տեւոն 1832. ք 18 ասլիքի: 1.

ՀԳ 1599, Մ, ԳԸԹ, ԷՃԳ

Ձ Մատ. 712: Թ 180: ԳԼ 211—212

717. Նորահիւս էֆիմերտէ: Մոսկվա, տպ. Լազարյան ճեմարանի, 1831. Ը, 505, 1 չհ. էջ: Շարվ. 8.8×15.5 սմ:

ՀԳ 3941, ԳԸԹ, ԼՀԳ

Ձ Մատ. 502

718. Սալանթեանց Միքայէլ:

Կրօնագիտութիւն քրիստոնէական: Ըստ ուղղափառ դաւանութեան առաքելական եկեղեցւոյ յուսաւորչակրօն Հայոց: Մոսկվա, տպ. Լազարյան ճեմարանի, 1831. 300, 2 չհ. էջ: Շարվ. 9×17.5 սմ:

Վերջին երկու չհ. էջերում՝ «Ցուցակ լատին մի գրոց Ի Խուսափտան տան տպելոց»:

ՀԳ 1959, Մ, ԳԸԹ Ալատյանի ֆ., ԷՃԳ, ՄԼԳ, ԼՀԳ, ԹՀԳ

Ձ Մատ. 316: Թ 180

719. Սուրանշահեանց Սիմէօն:

D'écriture Armenienne publiees par l'Institut de Langues Orientales, fondé à Moscou par M. M. de Lazareff... Բ տիտղոս. Գաղափար հայկական վայելչագրութեան, գծագրեաց Սիմէօն Սուրանշահեանց. 1831. Ի Մոսկով: Մոսկվա, տպ. Լազարյան ճեմարանի, 1831. 16 էջ: Շարվ. 16×10 սմ:

Շապկի վրձնութիւնն վերնագիրն է. Армянские прописки, издаваемые Лазаревым институтом Восточных языков, Москва, 1831.

ԼՀԳ Арм 2/15592, Գրականագետ Արամ Բնձիկյանի անձնական գրադարան

720. Սուրբ Աւետարան ըստ Մատթեոսի: Ըստ հարազատ նախնի թարգմանութեան. Հանդերձ հաւատարիմ բացայայտութեամբ Ի հաւատարկաց լեզու (Գրաբար և աշխարհաբար), Մոսկվա, տպ. Լազարյան ճեմարանի, 1831. 158 էջ: Շարվ. 11×18.3 սմ:

ՀԳ 477, Մ

Ձ Մատ. 77

¹ Ընդգծված բառերը ձեռագիր են:

721.* Աղօթամատոյց ի պէտս քահանայից: Աղօթք պատրաստութեան և գոհութեան պատարագի. Գովասանք աստուածածնի. Աղօթք Մխիթարայ Աբբայի ի պէտս իւրոց սուսկերտաց: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1832. 68+24 էջ:

Ձ Մատ. 24: Ղ. 1. 122

722. Աւգերեան Մկրտիչ:

Կարճառօտ աղօթագիրք ամմէն օրուան: Ծանօտ ու հանգիստ սրտով աղօթք ընելու: Ստամպօլ գրած: Ի Հ. Մկրտիչ վարդապետէ Աւգերեան (Աղօթագիրք կարճառօտ, Ստամպօլի լեզուով գրուած): Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1832. 123 էջ: Շարվ. 3,3×6 սմ:

ՍԼԳ Արմ. 1/151

Ձ Մատ. 22—23: Ղ. 1. 260

723.* Աւգերեան Յարութիւն:

Քերականութիւն հայերէն և անգղիական: Բ տիպ: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1832. 231 էջ:

Ձ Մատ. 708: Ղ. 1. 261

724. Բժշկեան Մինաս:

Հմտութիւն մանկանց ի պէտս ապնուազարմ Տիրանայ Ալեքսանեան: Կրկին տպագրեալ: (Մասն Ա—Դ): Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1832. 756 էջ: Շարվ. 6,5×12,7 սմ:

Զորս մասերից բաղկացած այս գիրքը 1818 թ. տպագրվել է 4 գրքով, ի տարբերություն նախորդի՝ այս հրատարակությունը մեկ գրքով է:

ՀԳ 1356

Ձ Մատ. 356: Ղ. 1. 340

725.* Եղիշէի վարդապետի վասն Վարդանայ և Հայոց պատերազմին: Վենետիկ, 1832:

Ղազիկյանը այսպիսի հրատարակության մասին հիշատակում է, տալով հետևյալ ծանոթագրությունը. «1832-ին ես ի Վենետիկ կատարուած հրատարակութիւն մը կը յիշէ Գր. Խալաթեանց (Բ Պատկանեանէ առնելով): Ուրիշներ ալ իրմէ առնելով կը յիշեն. այդ թուականով հրատարակութիւն չունինք մենք. 1852-ը 1832 կարդացած ըլլալու ենք»:

Ղ. 1. 572

726. Չենոբ Գլակ:

Պատմութիւն Տարօնոյ: Զոր թարգմանեաց Չենոբ Ասորի: Վե-

նետիկ, Ս. Ղազար, 1832. 52 էջ: Շարվ. $9,3 \times 17,7$ սմ: (Տիտղթ. առաջ՝ «Մատենագրութիւնք նախնեաց. Չենոր Գլակ Ասորի»):

Տպակից է Հովհաննէս Մամիկոնեանի «Պատմութիւն Տարօնոյ» աշխատութեանը (տես № 730):

ՀԳ 2271, Մ, ԳԱԹ, ԷՃԳ, ՄԼԳ, ԼՀԳ, ԹՀԳ
Չ. Մատ. 194—195, 406: Ղ. 1. 660—661

727. Ինճիճեան Ղուկաս:

Վարք սրբոց: Ծաղկաքաղ հաւաքեալ: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1832. 6 չհ., 409, 1 չհ. էջ: Շարվ. $7,2 \times 13,8$ սմ:

ՀԳ 1643, Մ, ԼՀԳ

Չ Մատ. 649: Ղ. 1. 899

728. Լազարովիչ Պօղոս-Պետրոս:

Ստորագրութիւն Կալկաթայ քաղաքի: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1832. 56 էջ: Շարվ. $9 \times 16,7$ սմ:

ՀԳ 2329, Մ, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ.

Չ Մատ. 248, 289: Ղ. 1. 941

729. Liturgia Armena, trasportata in italiano per cura del P. Gabriele Avedichian Mechitarista. Seconda edizione. Adorna di Romi. Venezia, nella tipografia di S. Lazzaro, 1832. (Պատարագամատույց հայոց: Իտալերեն թարգմանությունն հ. Գաբրիել Ավետիքյանի: Երկրորդ տպագրություն..., հայերեն և իտալերեն): Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1832. 125 էջ: Շարվ. $9,3 \times 17,8$ սմ: (Տիտղթ. առաջ՝ «Պատարագամատույց Հայոց: Liturgia Armena»):

Զարրհանալյանը և Ղաղիկյանը նկարագրել են «Խորհրդատետր» վերնագրի տակ:

ԹՊՀ 2/15916

Չ Մատ. 281—282: Ղ. 1. 1166

730. Մամիկոնեան Յովհաննէս:

Պատմութիւն Տարօնոյ: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1832. 64 էջ: Շարվ. $9,3 \times 17,7$ սմ: (Տիտղթ. առաջ՝ «Մատենագրութիւնք նախնեաց. Յովհան Մամիկոնեան»):

Տպակից է Չենոր Գլակի «Պատմութիւն Տարօնոյ» աշխատութեանը (տես № 726):

ՀԳ 2271, Մ, ԼՀԳ, ԹՀԳ

Չ Մատ. 406, 471: Ղ. 2. 86

731. Մխիթար Հերացի:

Զերմանց Մխիթարութիւն: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1832. 14 չի., 150 էջ: Շարվ. $9,3 \times 17,7$ սմ: (Տիտղթ. առաջ՝ «Մատենագրութիւնք նախնեաց. Մխիթար Հերացի»):

ՀԳ 2155, Մ, ԳԱԹ, ՄԼԳ, ԼՀԳ, ԹՀԳ
Զ Մատ. 406: Ղ. 1. 2015

732. Պլուտարքոս Քերովնացի:

Զուգակշիռք: Թարգմանեալ ի բնագրէն Հ. Եղիայ վ. Թումաճան: Հտ. Ա: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1832. 56+580 էջ: Շարվ. $5,5 \times 11$ սմ:

*Բ ո վ ա ն դ. — էջ 11—42՝ Վարք Պլուտարքեայ, — 43—56՝ Յառա-
գարան: Բ էջակալութիւն. էջ 3—62՝ Թէսէոս: — 63—132՝ Հոռմուլոս:
— 147—218՝ Լիկուրգոս: — 221—278՝ Նումաս: — 295—360՝ Սոդոն:
— 363—409՝ Պոպղիկոդոս: — 423—487՝ Թէմիստոկղէս: 491—577՝
Կամիլլոս:*

*Այս աշխատութիւնը ամբողջութեամբ բաղկացած է 6 հատորից
և լույս է տեսել 1832—1834 թթ. ընթացքում:*

ՀԳ 2490, Մ, ԳԱԹ Ապատյանի ֆ.
Զ Մատ. 582

733. Սեթեան Եփրեմ:

Արիեստ ճարտասանութեան: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1832. 334 էջ: Շարվ. 7×14 սմ: (Տիտղթ. առաջ՝ «Արիեստ ճարտասանութեան սասն բարձրագոյն դասու»):

ՀԳ 2693, Մ, ԳԱԹ Ապատյանի ֆ., ԷՃԳ, ՄԼԳ

734. Սեթեան Եփրեմ:

Պատմութիւն Հին և Նոր Կտակարանի: Աշխատասիրութեամբ Հ. Եփրեմ վ. Սեթ Մխիթարեան: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1832. 6 չի., 490. 1 չի. էջ: Շարվ. $5,3 \times 11$ սմ: (Տիտղթ. առաջ՝ «Պատմութեանց համա-
ռօտութիւն դպրատան տղոց համար. Հին և նոր կտակարան»):

ՀԳ 2933, Մ, ՄԼԳ

735. Վիտա Մարկոս Հերոնիմոս:

Քրիստոսական: Թարգմանեաց Հ. Եղիայ վ. Թումաճան: (Չա-
փածո): Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1832. 436 էջ: Շարվ. $4,7 \times 9,5$ սմ: (Տիտղթ. առաջ՝ «Քրիստոսականին Վիտայի երգք վեցեակ»):

ՀԳ 2694, Մ, ԳԱԹ Ապատյանի ֆ., ՄԼԳ, ԹՀԳ
Զ Մատ. 655

736. Բէստէն Միքայէլ:

Բժշկականութիւն: ...Հտ. Ա. Ի վերայ ազգի ազգի խօթութեանց:
Երկրորդ տպագրութիւն: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1832. 10 չի., 382
էջ: Շարվ. $7,5 \times 14,5$ սմ:

ՀԳ 3828, Մ, ԳԱԹ
Չ Մատ. 119

737. Բէստէն Միքայէլ:

Բժշկականութիւն: ...Հտ. Բ. Բառարան բժշկական բառից: Երկ-
րորդ տպագրութիւն: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1832. 502 էջ: Շարվ.
 $7,5 \times 14,5$ սմ:

ՀԳ 3829, Մ, ԳԱԹ, ԼՀԳ
Չ Մատ. 119

738. Փաւստոս Բուլանդ:

Փաւստոսի Բուլանդացոյ Պատմութիւն Հայոց. Ի չորս դպրու-
թիւնս: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1832. 10 չի., 278 էջ: Շարվ. $9,3 \times$
 $17,8$ սմ: (Տիտղթ. առաջ՝ «Մատենագրութիւնք ճախնեաց. Փաւստոս
Բուլանդացի»):

Վերջին 278 էջահամարի փոխարեն սխալմամբ տպագրվել է 178:

ՀԳ 2368, Մ, ԳԱԹ, ԷՃԳ, ՄԼԳ, ԼՀԳ
Չ Մատ. 117, 406, 557

739.* Օրացոյց (Կալմ. Աղեքսանդր Պեշիկթաշլւան): Վենե-
տիկ, Ս Ղազար, 1832:

Չ Մատ. 722: Ցուց. Վենետ. Մխիթ. 73

740. Կիրեղ Երուսաղեմացի:

Կոչումն ընծայութեան: Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1832. 8 չի.,
428, 5 չի. էջ: Շարվ. $7,7 \times 13,8$ սմ:

ՀԳ 1622, Մ, ԱԿԳ
Չ Մատ. 306: Ղ. 1. 1316—1317

741.* Մտածական տուալէր, մանուկ Յիսուսուն իպպէթինէ տօ-
գուկ կիւն օլունաճագ: Պեսրոս Երեմեանըն Թերճիմէսի (Հայաստան.
թուրք.): Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1832. 116 էջ:

Ցուց. Վիեն. Մխիթ. 71

742. Գրիգոր Նարեկացի:

Նարեկ. Գիրք աղօթից սրբոյն Գրիգորի Նարեկայ հոգեկիր հոռե-
տորի: Բաշխեալ յիննսուն և հինգ բանս հոգեսուն մաղթանաց: Նո-
րապէս սրբագրեալ՝ համեմատութեամբ հնագոյն և ընտիր ընտիր

Հետքեր պահպանող: Ա. Պոլիս, Օրթոգյուլ, տպ. Պոլիս Արտադրան
Ապուհիցու, 1832, 1 չի, 139 էջ: Շարվ. 11 x 16,3 սմ:

ՀԳ 1260, ԹՀԳ

Ղ. 1, 493; Թ, 70

743. Զերազանություն համառոտ: Ա. Պոլիս, Օրթոգյուլ, տպ.
Պոլիս Արտադրան Ապուհիցու, 1832, 91, 1 չի, էջ: Շարվ. 9,5 x
16,5 սմ:

ՀԳ 1137

744. Լստուածաշունչի բովանդակությունը: Կալկաթա, տպ.
Մկրտող միսիոներաց, 1832. (թիվ 7):

Տե՛ս. № 776 նկարագրության ծանոթագրությունը:

Կ. Ատանալեան, Յուշարձան: Ֆրեյնո, 1952, էջ 165

745. Բովանդակություն բոլորի սրբազանի գրուածոց: Կալկա-
թա, տպ. Մկրտող միսիոներաց, 1832:

Թ 175

746. Թուղթ առ Հոռմայեցիսն. Գլ. 12: Կալկաթա, տպ. Մկրտող
միսիոներաց, 1832. (թիվ 8):

Տե՛ս. № 710 նկարագրության ծանոթագրությունը:

Կ. Ատանալեան, Յուշարձան: Ֆրեյնո, 1952, էջ 165

747. Լեղի. կատակերգակ ի հինգ գործս: Կալկաթա, 1832, 122
էջ: (Վիսնատիպ):

Լստ տեղեկությունների՝ այս կատակերգությունից մեկ որինակ
պահպանված է Նոր-Զուղայի Ամենափրկիչ վանքի գրադարանում:

Վ. Թերպիբաշյան, Հայ դրամատուրգիայի պատ-
մություն: Ե., Հայպետհրատ, 1959, էջ 459
(40-րդ ծանոթագրություն):

748. Մտածություն ի վերայ վարդապետության հաշտության:
Կալկաթա, տպ. Մկրտող միսիոներաց, 1832. (Թիվ 9): 32 էջ:

Կալկաթայի միսիոնարների հրատարակած այլ 5—6 գրքերը
թվարկելով միայն, Ատանալյանը ավելի մանրամասն է խոսում այս
գրքույկի մասին. նշում է էջերի քանակը և բերում է 1-ին և 36-րդ
էջերի լուսանկարները (էջ 166): Գրքի 36-րդ էջի վերջում հետևյալ
տեղեկությունները կան. «Ի մեկնություն, որ քստ Մատթեոսի Ահետա-
րանին. Արարեալ և շարադրեցեալ զերյարգոյ Մխիթար ազգասէր և

բաղձարան վարդապետի որ ստեղծած 1787 թ. հունիսի 24-ից հուլիսի 1-ին համառոտ է, 16, 16 հարկերի և հատան Սկրտի, Սխմարաց 1 հարկի, Ստեփան 2 և Ստեփան Մկրտչի Ստեփան, Հանձն 1832:

Տես նաև № 710 նկարագրության ծանոթագրություն:

Կ. Ատանալեան, Ֆուլգուրան: Ֆրանսա, 1952 թ. 165—167:

749. Ներսէս Շնորհալի. Վանքում վարդապետ. Ներսէս Լամբրոնացի:

Ողբ եղեսեայ քաղաքի: Վախճանիկ չափաբանութեամբ շարադրեալ սրբոյն Ներսէսի Շնորհալու Հայոց Կաթողիկոսի Կաթողիկոս: Վիպասանութիւն Հայոց չափեալ առիջ տեառն Վանքում: Մեծ վարդապետի: Ներբողեան առ սուրբն Ներսէս Շնորհալի աստուծոյ տեառն Ներսէսի Լամբրոնացու աստուծոյ եղբան: Ստեփան Չալաւոր քննութեամբ ուղղագրեալ բաղդատաւանդ ձեռագիր Վանքացի: Կալկաթա, տպ. Մարդասիրական ձեռնարան, 1832. 4 լ. 216 էջ: Շարվ. 8,2×14 սմ:

«Ողբ Եղեսեայ»-ից հետո, 97—166 էջերում «Տեառն Վանքում: Մեծի Վարդապետի՝ Ռաբուն Կռէցնի, իւր աստուծոյն հաւատքի և երանքի ձայնը, արարեալ ըստ ինքնայն հայնոյ աշխարհի՝ համարիւն ձայնը առից շափմամբ»: — 167—216 էջերում Լամբրոնացու «Գովեստ ներբողական պատմաբանական բանին յազար թուով և ճալրապետի Ներսէսի Կլայեցայն»:

Մ 3326

Ղ 2 214 252

750.* Նոր Բարայէլի մը հաւատքը: Կալկաթա, տպ. Մկրտչալ Վիպասնեաց, 1832:

Տես № 710 նկարագրության ծանոթագրություն:

Կ. Ատանալեան, Յուլյարձան: Ֆրեպնո, 1952 թ. 165

751.* Օրացոյց: Կալկաթա, տպ. Մարդասիրական ձեռնարան, 1832:

Ձ Մատ. 725

752. Նկարագիր զաղթականութեան Հայոց ի Պարսկաստանի ի Ռուսաստան: Մոսկվա, տպ. Լազարյան ձեռնարանի, 1832. 104 էջ: Շարվ. 9×16,3 սմ: (Վերջում 2 մեծադիր թերթերի վրա պարսկերեն

Հայկական Գրական Կոմիտեի Կարգադրության Կրկեր Կոմիտեի գեղարվեստական Կոմիտեի (Կոմիտեի Կոմիտեի Կոմիտեի) :

ՀԳ 1800, Մ, ԷՃԳ, ՄԼԳ, ԼՀԳ, ԹՀԳ
Ձ Մատ. 122, 499; Ղ. 1, 398, հտ. 2, 283

753. Արքայապետի պատմությունը եկեղեցուց երևի և նոր օրինակով
Արքայապետի, Լազարյան ձեռագրանի, 1832. 104 էջ: Շարվ. 9
16.3 սմ:

ՀԳ 1973, Մ, ԷՃԳ, ՄԼԳ, ԼՀԳ, ԹՀԳ
Ձ Մատ. 635

754. Արքայի Յոզսեփ Տեր-Յոզսեփյան:

Համառոտությունը արքայապետի պատմության՝ համառոտ
բառարանի և Հայ լեզուի ի մեծ՝ վասն բառից ի մեծ պարունակե-
լու: Արքայապետի, Լազարյան ձեռագրանի, 1832. 176, 1 չի. էջ: Շարվ.
10.2×16.5 սմ:

Հայկական Կոմիտեի Կարգադրության Կրկեր Կոմիտեի (Կոմիտեի Կոմիտեի Կոմիտեի) :

ՀԳ 1906, Մ
Ձ Մատ. 320

755. Մանուկ Կիրիլյանցի:

Լուծ արմատային մերոյ: Տիֆլիս, 1832:

Մանուկը գիրքը չի տեսել և հիշատակել է կասկածելով: Ինչ-
պիսի հրատարակություն իրոք որ չի եղել: Ի. Կյուրյանցիանեղու այս
հրատարակումը լույս է տեսել Կ. Պոլսում 1841 թ.: Բյուրիմացու-
թյանը առաջացել է այդ հրատարակության տիտղոսաթերթից, որ
հիմա է նաև գրքի գրության ժամանակի և տեղի մասին՝ ճշգրիտեան ի
Մանուկի վարդապետի Շահինեան Կիրիլյանցիայի Տիֆլիսիս 1832-ի:

Ղ. 1. 1779

756. Ժամանակի վերջն: Թարգմանություն: Շուշի, 1832. 45, 1
չի. էջ: Շարվ. 7×12,7 սմ:

Գրքի վերջին շահարակաված էջում. «Շուշի բերդումն անտա-
րանական ժողովի տան մեջն էս հետևող գրեհեմս էլ ծախվում են»:
(Թերվում է վեճակություն և Շուշիում ապադրված 12 դրրի անուն):

ՀԳ 4082, ԹՊԹ
Ղ. 1. 866

757.* Կարճատուտ աղորուղիք: Թարգմանութիւն: Շուշի, 1832.
74 էջ:

Ղաղիկյանը գիրքը չի տեսել, և հիշատակել է Հարցականագ. Եր-
զրթույկի և իշտ վերն-գիրն է՝ ժամանակաւ աղարկեն, լայնացն ունի
մէկ ուրիշ հոմատոս, որի տիպոգրաֆերթում հրատարակութիւն տա-
րեթիւր թեւ 1822 է. իւրից տմենութիւն համարմանը լայն է
տեսել 1822 թ. (տես Ձ 416 նկար-ըտարման ժամանակագրութիւնը):
Շ. Ն. 1272

758.* Նոր Կտակարան: Հանդերձ աշխարհագրաւ քարտեզաւ-
թեամբ: Շուշի, 1832:

Ղաղիկյանը գիրքը չի տեսել, անգեկությանը թեւքան է համար-
կի, ոչ հաճաստի աղբուրներէնց — Թեւքան է, իր տեսնութիւնը
վերցրել է Ղաղիկյանից, հարկում այս թղտիւնին նոր համարման
լույս չի տեսել, Շուշիի բողոքականները աշխարհագրաւ է տարա-
րեւագրերով նոր Կտակարանը հրատարակել են Մանգում 1824 թ.

Շ. Ն. 278: Թ 183

759. Շատ հարկաւոր հարցմունքներ տմէն ժողովրդի համար
Թարգմանութիւն: Շուշի, 1832: Շարվ. 7×13 սմ:

Գրքի վերջին էջում Շուշիի բերդումն տնտեսականիսն հարցմունք
տան մէջն էս հետեւող գրեւորն էլ ծախվում են: (Թեւքան է վերն-
տիկում և Շուշիում աղ-գրված 12 գրքի տեսն):

ՀԳ 1243

760. Պատմութիւն սուրբ գրոց: Արարեալ հոմատոս հարցմունք
և պատասխանեօք յաղագս դեռահասակ մտնկանց: Թարգմանեալ և
Ռուսաց լեզուէ: ...Առաջին անգամ տպեալ թամի 1828: Երկրորդ
տպագրութիւն: Շուշի, 1832. 40 էջ: Շարվ. 8.6×16.5 սմ:

ՀԳ Արմ 2/1539

761. Տասն և վեց կարճառօտ քարոզներ: Թարգմանութիւն: Շու-
շի, 1832. 66, 2 չի. էջ: Շարվ. 7×12.5 սմ:

Մ 36437

762.* Աղօթք ներողութեանց: Յիշատակ հոգւոց տեառն Ստեփաննոսի և եղբօր նորա, պարոն Բաղդասարայ Նեփիսեանց: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1833. 23+166 էջ:

Հաւանաբար այս գիրքն է, որ Զարբհանալյանը վերնագրել է «Աղօթագիրք ներողութեանց» և մեջ բերել առաջարանի հետևյալ հատվածը. «Ըստ վերջին տպագրութեանց, որ շատ անգամ եղան ի Հոռվմ յամի 1817—1831. և հայերէն աշխարհաբար թարգմանութիւնն ըրաւ մեր լուսահոգի Ինճիճեան Հ. Ղուկաս Վարդապետը՝ իր կենացը վերջին տարին»:

Ձ Մատ. 23: Ղ. 1. 122

763.* Գրիգոր Նարեկացի:

Ս. Գրիգորի Նարեկայ Ողբերգութիւն: Բ տիտղթ. Սրբոյն Գրիգորի Նարեկացւոյ Աղօթք: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1833. 636 էջ:

Ըստ է տեսել «Ընտիր մատենագիրք» մատենաշարով: Ղազիկյանը գրել է. «Ընկ Նարեկ, անուանց ցանկով մը: Սկիզբը պղնձի վրայ փորուած երկու գեղեցիկ պատկեր կայ»:

Ձ Մատ. 406, 493: Ղ. 1. 493

764. Դուռն քերականութեան հայկապնեան լեզուի: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1833. 130, 2 չհ. էջ: Շարվ. 11×7 սմ:

Հեղինակի անունը գրքում չի նշված: Ըստ մատենագիտական աղբյուրների՝ Նդուարդ Հյուրմյուզյանինն է: Առաջարանում ասվում է. «Թէպէտ գրարառ սորվել ուզողին քերականութիւն պակաս չէ, բայց շատերը կան, որ խիստ խորունկ սորվիլ չեն ուզեր, հապա այնչափ, որ գրարառ հասկընան ու պարզ կերպով շարադրեն: Ասանկները տեսնելով և դաժ քերականութիւններուն մեծութիւնը ու երկան բարակ մեկնած կանոնները, կը յուսահատին ու սիրտերնին առաջ չերթար գրարառ սորվելու: Անոր համար Հ. Միրայէլ վարդապետ Չամչեան, որ մեր ազգի մէջը առաջին կարգաւորեալ քերականութիւն շինողը և զաւ, գիտնալով ասոր հարկաւոր ըլլալն ալ՝ սկսաւ համառօտիկ քերականութիւն մը շինելու, բայց չիկրցաւ լըմընցընել, մահը վրայ հասնելով: Ուստի հիմայ մենք իրեն մտածածը բնելով, աս կարճ քերականութիւնը շինեցինք՝ իր շինած մեծին կարգովը ու պարզ ոճովը: Եւ որ աւելի բան մըն ալ կար գիտնալու Հ. Գարրիէլ Աւետիքեան վարդապետին քերականութեանը մէջը, կամ աւելի դիւրութիւն մըն ալ կրնար ըլլալ սորվողին նէ, աւելցուցինք...»:

ՀԳ 1201, Մ, 1. ՀԳ

Ձ Մատ. 160: Ղ. 1. 1602

765.* Դպրութեան գիրք, ըստ արարողութեան եկեղեցւոյ Հայաստանեայց: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1833:

Ձ Մատ. 162

766. Իմաստութիւն մարդկային, որ կը սորվեցնէ մարդու խելքը աղէկ բանեցնել, կատարեալ մարդ ըլլալ և մեծութեան հասնիլ: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1833. ԺԲ, 363 էջ: Շարվ. 5.5×11 սմ:

Հեղինակը գրքում նշված չէ: Ըստ մատենագիտական աղբյուրների՝ եղիա Թովմաճանյանի աշխատությունն է:

ՀԳ 2069, Ս. ՄԼԳ

.Ձ Մատ. 244: Ղ. 1. 766

767. Իմաստութիւն Յեսուայ, որգւոյ Սիրաքայ, և թուղթ Երեմիայ մարգարէի առ գերեալսն ի Բաբելոն: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1833. 168 էջ: Շարվ. 4.5×9 սմ:

ՀԳ 1728, Ս. ԳԱԹ Ալատյանի ֆ., ՄԼԳ

Ձ Մատ. 244: Ղ. 1. 218

768. Կորիւն վարդապետ, Մամբրէ Վերծանող, Դաւիթ Անյաղթ: Մատենագրութիւնք: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1833. 20, 640, 2 չի. էջ: Շարվ. 9.2×17.7 սմ: (Տիտղթ. առաջ՝ «Մատենագրութիւնք նախնեաց. Կորիւն, Մամբրէ, Դաւիթ»):

Բ ո վ ա ն դ. — Ա չափաւորութիւն էջ 5—12՝ Առ ընթերցողս: — 13—20՝ Ցանկ մատենիս: Ա չափաւորութիւն, էջ 1—29: Նոր տիտղոսութեան թերթով՝ Կորիւն վարդապետի Պատմութիւն վարուց և մահուան ս. Մեսրոպայ: — 31—93, նոր տիտղոսութեան թերթով՝ Մամբրէ Վերծանողի ճանք: — 95—635, նոր տիտղոսութեան թերթով՝ Դաւիթ Անյաղթ փիլիսոփայի Մատենագրութիւնք և Թուղթ Գիտայ կաթողիկոսի առ Դաւիթ: (Բովանդակում է Դավիթ Անյաղթի հետևյալ կարեւորագույն գրվածքները. «Ներբողեան ի ս. խաչն», «Ընդդէմ առաւելութեանցն չորից Պիմոռնի իմաստակի և սահմանի և տրամատութիւնի իմաստասիրութեան», «Առաժի հինգ», «Վասն բաժանման», «Ներածութիւն Պոբփիւրի», «Վերլուծութիւն ներածութեանն Պոբփիւրի», «Ատորոգութիւն Լեւիտոսելի», «Մեկնութիւն ստորոգութեանց», «Ակիզքն և նախադրութիւն գրոցն որ ասի ըստ Յունաց Պէրիարմէնիաս և Հայերէն Ցաղագս մեկնութեան», «Մեկնութիւն Պէրիարմէնիաս գրոցն», «Մեկնութիւն չորեքստասան գլխոց Լեւիտոսելի ի վերլուծականն», «Ցաղագս բերականին սլաւոնառ Դաւիթ փիլիսոփայի ասացելալ», «Լեւիտոսելի իմաստասիրի Թուղթ առ Լեւոնաւորոս ընդաւոր. Պատմութիւն»):

քին յաղագս ախարհի», «Արիստոտելի յաղագս առախնութեանց՝ առ Աղլխանդոս քաղաուր»):

ՀԳ 1272, Մ, ԳԱԹ, ԷՃԳ, ՄԼԳ, ԹՀԳ

Ձ Մատ. 68 («Արիստոտելի թուղթ»), 135

(«Գիւտ կաթողիկոսի թուղթ առ Դաւիթ»),
154—156 (Դաւիթ Անյաղթ), 309—310 (Կորիւն),
395—396 (Մամբրէ Վերծանող), 406 (Մատենա-
գր. նախնեաց)

Ղ. 1. 444 (Գիւտ կաթողիկոս), 525—526 (Դաւիթ
Անյաղթ), 1378—1379 (Կորիւն), 1740 (Մամբրէ
Վերծանող):

769.* Հիւրմիւսեան Եղուարդ:

Ի սուրբ վկայսն Սուրբիասանս, առ անուանակիր նոցին Սուրբիաս
աստուածապատիւ արքեպիսկոպոս Սիւնեաց և արքայ Մխիթարեան
ուխտին՝ Երգ: Ի Վենետիկ, 1833. 7 էջ: (Ի հինգերորդի աւուր ամ-
սեան փետրուարի, ի տօնի սրբոց վկայիցն Սուրբիասանց քօշից,
նախատիպ ի նորակերտ մամի):

Հմմտ. № 831 նկարագրության հետ:

Ղ. 1. 1602

770.* Հրահանգք այցելութեան հիւանդաց: Վենետիկ, Ս. Ղա-
պար, 1833:

Ըստ Ղազիկյանի լույս է տեսել 1834 թ. (տես № 801):

Ձ Մատ. 31

771. Յովհաննէս Օձնեցի:

Յովհաննու Իմաստասիրի Աւձնեցոյ Մատենագրութիւնք: Վե-
նետիկ, Ս. Ղապար, 1833. 8, 194 էջ: Շարվ. 9,2×17,7 սմ: (Տիտղթ.
առաջ՝ «Մատենագրութիւնք նախնեաց. Յովսէփ Իմաստասէր»):

*Ու մ ա ն դ. — Ա. Լչակալություն, էջ 5—6՝ Ցառաջարան, — Բ. Լչա-
կալություն, էջ 9—33՝ Երանելոյ տ. Յովանիսի փիղոսոփայի Հայոց
կաթողիկոսի յառաջին կենցաղն իւր և ի դալն յաթոռ հայրապե-
տութեան, — 34—47՝ Նորին Ընդդէմ պապիկեանց, — 48—80՝ Նորին
Ընդդէմ Երկութեանաց, — 81—100՝ Նորին տ. Յովանիսի Իմաս-
տասիրի Ցաղաղս կարգաց Եկեղեցոյ Քրիստոսի, — 101—106՝ Նորին
տ. Յովանիսի Իմաստասիրի Հայոց կաթողիկոսի Վասն մեծի աւուր
միաշարաթին, — 107—144՝ Հատուածք բանից Յովհաննու Իմաստա-
սիրի ի հաւաքմանց յաղագս կարգաց Եկեղեցոյ և յիշատակարան ի*

գիրս կանոնաց: —145—182՝ Քեղագրութի Թարեւմտոսի նաոմ երեւ
—183—193՝ Սահակայ կաթողիկոսի նաոմ ,արմատենեացն ար

ՀԳ 1604, Մ, ԳԼԹ, ԷՃԳ, ԹՀԳ

Ձ Մատ. 208, 466—467: Ղ 1. 70—71

772.* Յովհաննէս Օձնեցի:

Յովհաննու Իմաստասիրի Աձնեցոյ Մատենագրութիւնք ե ճռ
ընդդէմ Պաղիկեանց: Beati Johannis Ozniensis, Sermones duo,
quos per P. Joh. Bapt. Aucher, Vic. Gen. Congreg. Mechit. nunc
primum ex Armenio in Latinum translantos... Venetiis, in Insula
S. Lazari, XVII. Kal. octobr. MDCCC XXXIII. (Հայ. և լատ.):
Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1833. 107 էջ:

— Ձ Մատ. 467—468: Ղ 2. 71

773.* Ներսէս Շնորհալի:

Հաւատով խոստովանիմ: Քսանչորսլեզվյա: Վենետիկ. 1833:

Այսպիսի հրատարակութիւն հիշատակում է նախ Քեղեկը՝ հե-
տեյալ ձեռով. «1833-ին Մխիթարեանք երբ հաւատով խոստովանիմ»-
24 լեզուներով տպագրեցին ու մատուցին Պէլձ. Թագաւորին՝ շքանշան
ստացան: Քեղեկին կրկնում է նաեւ Գ. Լեւոնյանը, Հաւ մատենա-
գիտական մյուս աղբյուրների գոյութիւն ունի ժամանակակից
կու հրատարակութիւն միայն. 1823 և 1837 թվականների: Մինչ
նույնպէս 1833 թ. հրատարակութեան շէնք հանգիպել:

Թ 47: ԳԼ 195

774. Պլուտարքոս Քերովնացի:

Զուգակցիոք: Թարգմանեալ ի բնագրէն Հ. Եղիայ վ. Թումաճան:
...Հտ. Բ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1833. 673 էջ: Շարվ. 5,5×11 սմ.

Բ ո վ ա ն դ. —էջ 7—84՝ Պերիկլէս: —87—141՝ Փարթոս Մաքսի-
մոս: —153—225՝ Աղկիրիադէս: 227—292՝ Մարկոս Գայոս Կոնս-
դանոս: —305—366՝ Տիմոթէոնգ. —369—418՝ Էմիլիոս Պաւլոս
—445—540՝ Պեղոպիդէս: —511—570՝ Մարկեղղոս: —583—622՝ Փի-
լոպիմէն: —625—666՝ Տիտոս Կուրնաթոս Փլամինիոս:

Տեւ N 732 նկարագրութեան ծանոթագրութիւնը:

ՀԳ 2491, Մ, ԳԼԹ Ալատյանի ֆ., ԷՃԳ

Ձ Մատ. 582

775. Պլուտարքոս Քերովնացի:

Ձուգակշիռք: Թարգմանելով ի բնագրեն Հ. Եղիայ վ. Թումաճան:
...Հտ. Գ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1833. 714 էջ: Շարվ. $5,5 \times 11$ սմ:

Բ ո վ ա ն դ. — էջ 7—63՝ Արիստիդես: — 65—118՝ Մարկոս Կատոն: — 133—210՝ Պիտոռոս: — 213—301՝ Գալիոս Մարիոս: — 307—364՝ Լիսանդրոս: — 367—449՝ Սիդղաս: — 465—506՝ Կիմոն: — 510—615՝ Լուկուղղոս: — 619—666՝ Սերտոլորիոս: — 669—702՝ Էմենէս:

Տես № 732 նկարագրության ծանոթագրությունը:

ՀԳ 2495, Մ, ԷՃԳ

Ձ Մատ. 582

776. Սեթեան Եփրեմ:

Պատմութիւն Հին և Նոր Կտակարանի: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1833:

Ջարրհանալյանի տեղեկութիւնը սխալ է: Սեթեանի այս աշխատութիւնը լոյս է տեսել 1832 թ. (տես № 734):

Ձ Մատ. 567

777. Սեթեան Եփրեմ:

Պատմութիւն չորից ինքնակալութեանց: Աշխատասիրութեամբ Հ. Եփրեմ վ. Սեթ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1833. 396 էջ: Շարվ. $6,3 \times 11$ սմ: (Տիտղթ. առաջ՝ «Պատմութեանց համառօտութիւն դպրատան տղոց համար: Չորս ինքնակալութիւն»):

Բ ո վ ա ն դ. — էջ 5—6՝ Ծանուցումն: — 7—8՝ Տեղեկութիւն արտաքին պատմութեանց վրայ: — 9—32՝ Մասն Ա. Ասորաց թագաւորութիւնը: — 33—62՝ Մասն Բ. Պարսից ինքնակալութիւնը: — 63—188՝ Մասն Գ. Յունաց իշխանութիւնը: — Նգիպտոսի երկրորդ թագաւորութիւնը: Ասորոց երկրորդ թագաւորութիւնը: — Աքայեցոց հասարակապետութիւնը: — Կարճեղոնացոց տէրութիւնը: — 189—359՝ Մասն Դ. Հռոմայեցոց թագաւորութիւնը:

ՀԳ 3464, Մ, ԳԱԹ Ալատյանի ֆ., ԷՃԳ

Ձ Մատ. 570

778. Քուատրուփան Կարոլոս:

Կանոն կենաց քրիստոնէի և Խղճմտանքի հանդարտութիւն: Կրկին գրուածք Կարոլոսի Յովսէփայ Քուատրուփանի բառնաբեանց

կարգէն: Թարգմանեալ յաշխարհիկ բարբառ ի Հ. Մկրտիչ վ. Աւգե-
րեան: Վենետիկ, 1833:

*Գոյութիւն ունի այս դրքի 1835 թ. հրատարակութիւնը, որ
Զարրհանայլանը չի նկարագրել: Այս 1833 թ. հրատարակութիւնը
հավանական չէ:*

Ձ Մատ. 292—293

779. Օրացոյց և գուշակութիւնք օդոց 1833 թուականին Քրիս-
տոսի և Հայոց ՌՄԶԲ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 84 չի. էջ: Շարվ.
4,7×9,1 սմ:

Տիտղոսաթերթի դարձերեսում՝ «նորատիպ մատեան»:

*Ըստ մատենագիտական աղբյուրների կազմել է Աղեքսանդր Պե-
շկեթաշլյանը:*

ԷՃԳ 934

Ձ Մատ.-722: Ցուց. Վենետ. Մխիթ. 73

780.* Քրիստոնեանքն գլաուպու, եանի կիւնահտէն վապ կէչ-
մէնին վէ ալլահըն շնորհքունուն իչինտէ կիւնահսըպ քրիստոնեաճա
եաշամանըն եօլու: Հտ. Ա—Բ: (Հայատառ թուրք.): Վիեննա, տպ.
Մխիթարյան, 1833:

Ցուց. Վիեն. Մխիթ. 74

781. Ժամագիրք Հայաստանեայց ս. եկեղեցւոյ: Արարեալ սուրբ
և աստուածաշնորհ թարգմանչացն մերոց՝ Սահակայ և Մեսրոպայ
և Երանելի հայրապետացն մերոց Գիւտոյ և ս. Յովհաննու Մանդա-
կունւոյ, և սրբոյն Ներսէսի Շնորհալոյ: Կ. Պոլիս, տպ. Պողոս Արա-
պյան Ապուլչեխցու, 1833. 574 էջ (°): Շարվ. 8×13 սմ:

*էջերի քանակը ստույգ չէ: Մեզ հանդիպած միակ օրինակը բնդ-
հատվում է 574 էջում:*

ՀԳ 1571 (Վերջից թերի)

782. Բէստէն Միքայէլ Տէր-Պետրոսեան:

Կրթութիւն բժշկական արուեստի: Բէստէն սլարոն Միքայէլի
Տէր-Պետրոսեան Կոստանդնուպօլսեցւոյ: Ի լեզու աշխարհաբառ և
ծախիւք հեղինակին տպագրեալ: Հատոր Ա. Ի վերայ ընդհանուր
տենդից կամ ջերմանց: Կ. Պոլիս, Օրթագյուղ, տպ. Պողոս Արապյան
Ապուլչեխցու, 1833. Ը, 414 էջ: Շարվ. 7×12 սմ:

*Ա հատորի տպագրութեամբ էլ ընդհատվում է Բեստենի բժշկա-
րանի այս հրատարակութիւնը: Աշխատութիւնը ամբողջութեամբ, 6
հատորներով, Կ. Պոլսում տպագրվել է սկսել հինգ տարի նետո.*

1838 թ. լույս են տեսել Գ—Դ միասնական հատորները, 1839 թ.՝
Ե—Զ հատորները, իսկ 1841-ին՝ Ա—Բ հատորները (տես Ն.Ն. 931,
994 և 1095)։

ՀԳ 1131, Մ
Թ 71

783. Չայնքադ շարական։ Յորում բովանդակին հոգենուագ
պաշտօնեթուքինք սուրբ եկեղեցւոյ Հայաստանեայց։ ...Կարգաւո-
րեալ ըստ պատշաճի իւրաքանչիւր աւուր հանդերձ խորհրդաւոր
քաղուածովք ի դիրութիւն երգեցողաց։ Էջմիածին, 1833 [—1835]։
560, 2 չի. էջ։ Շարվ. 19×25 սմ։

560-րդ էջահամարը սխալմամբ տպագրվել է 556: Վերջին շահ-
մարակալված էջերի հիշատակարանում հետևյալ տեղեկությունն է
հայտնվում տպարանի մասին. «Յիշեցէք... գվերայհաստատողն տպա-
րանիս պարագայիքն հանդերձ... Յովհաննէս Կարբեցի գարժանըն-
տիր կաթողիկոսն Ամենայն Հայոց»։

ՀԳ 711, Մ, ԷՃԳ, ԹՀԳ

Շ «ԲՄ» 1958, № 4, էջ 435

784. Սիմեոն Երևանցի։

Գիրք հանդիսադրութեանց տօնից կայսերականաց։ Շարակար-
գեալ ի Սիմեոն կաթողիկոսէ ամենայն Հայոց Երևանցւոյ՝ յաւելուա-
ծովք նորահիւս շարականաց և աղօթից։ Յամի տեառն 1771, յուլիսի
10։ Տպեալ երրորդ անգամ։ Էջմիածին, տպ. «Ս. Կաթողիկէ Էջմիած-
նի», 1833 հոկտեմբերի 9։ 21 էջ։ Շարվ. 16,5×23,2 սմ։

ՀԳ 4088, Մ, ԷՃԳ

Շ «ԲՄ» 1958, № 4, էջ 435

785.* Օրացոյց։ Կալկաթա, տպ. Մարդասիրական ձեմարանի,
1833։

Չ Մատ. 725

786.* Կարգադրութիւնք կայսերական հովանաւորութեամբ
պաշտպանեալ Հայկական ձեմարանին Արևելեան լեզուաց, կառու-
ցելոյ ի Մոսկով քաղաքի ի տեարց Լաւարեանց։ Երկու հատոր, հայ.
և ռուս.։ Մոսկվա, 1833։

«Երկու հատոր» տառնով Զարրհանայյանը նկատի ունի երկու գրք-
երը՝ հայերեն և ռուսերենը։ Այս թվականին հրատարակված լինելը
հավանական չէ, լույս է տեսել 1830 թ.։

Չ Մատ. 293

787. Չերքէկեանց Յովսէփ:

Սկզբունք քրիստոնէական վարդապետութեան. կամ Համոռոտութիւն սրբապան պատմութեան և կրօնագիտութեան: Մոսկւա, տպ. Լապարյան ճեմարանի, 1833. 103 էջ: Շարվ. 8,2/13,5 սմ:

Հեղինակի անունը նշված է բնծայակաւի տակ, 3-րդ էջում. «Յովսէփ Տէր-Ջաջարեան Չերքէկեանց»:

Տիտղոսաթերթի դարձերեսում տպագրված է ներսեւ Ոչտարանցու «Արտոնագիրը»՝ գիրքը լոյս բնծայելու վերաբերյալ. «Ձայն Համառոտութիւն պատմութեանց Աստուածաշունչ»-ը գրողը գրելով Համածայն բնդարձակ բնագրին՝ հրաման տաւ տպելոյ՝ Վիճակաւ արքեպիսկոպոս Հայոց ներսէս»:

Ջաբրհանալլանը ունի այս ցրքի նկարագրութիւնը. բայց թիւրիմացաբար Օգոստյան Աեմենի տպարանի հրատարակութիւն է համարում (Մատ. էջ 621—622): Այս նույն գրքը նա հիշատակել է իր «Մատենագիտութեան» երկու-ալլ էջերում եւ. էջ 320-ում հետեյալ աղավաղված վերնագրով. «Համառոտ վարդապետութիւն ուղղափառութեան կամ Համառոտութիւն սրբազան պատմութեան և կրօնագիտութեան: Ի Մոսկով ի տպ. Որեւելեան ճեմարանի Տեառն Լագարեանց, 1833»:

Եվ էջ 620-ում. առանց տպարանի հիշատակութեան. «Սկզբունք քրիստոնէական վարդապետութեան: Մոսկով. 1833»:

ՀԳ 3543, Մ, ԳԱԹ, ՄԼԳ, ԼՀԳ

Չ Մատ. 320, 620, 621—622: Թ 180

788. Прописи армянские. В пользу Тифлисского Армянского и прочих Закавказских училищ. Տիպար վայելչագրութեան: Тифлис, 1833: 11 թերթ:

17×20 սմ չափի վայելչագրական ալբոմ: Վերնագիրը. տպագրութեան վայրն ու տարին նշված է չապկի վրա. վերը բերված ձևով: Տպարանը գրքում չի նշված: Կա այս ալբոմի նաև 1840 թ. հրատարակութիւնը (տես N 1061):

ՄԼԳ Арм. 2/2910, Թբիլիսիի Ստ. Շահումյանի անվ. քաղաքային գրադարան

789. Աւետարանի ճշմարտութեան և պօրութեան համար: Թարգմանութիւն: Շուշի, 1833. 30, 2 չի. էջ: Շարվ. 6,8×12,8 սմ:

Վերջին շահմարակալված էջերում՝ «Շուշի բերդումն աւետարանական ժողովքի տան մէջն էս հետևող գրեանես էլ ծախվում են» (Հիշատակվում են Վենետիկում, Շուշիում և այլուր հրատարակված 17 գրքեր):

ՀԳ 3214 (3-րդ ակիզատ), Մ

790. Կիւրեղ Երուսաղէմացի:

Ճառ վասն տասնհրամանեան հաւատոյ: Առեալ ի մատենէ Կո-
շումն ընծայութեան կոչեցելոյ: Վերստին տպագրեալ: Շուշի, 1833.
46 էջ: Շարվ. $6,8 \times 12,8$ սմ:

ՀԳ 3960, Մ, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ.
Ղ. 1. 1317

791. Ճանապարհացոյց առ բարեպաշտ կեանս, որ հիմնեալ է ի
կանոնս քրիստոնէութեան: Թարգմանութիւն: Շուշի, 1833. 250, 2
չհ. էջ: Շարվ. $6,8 \times 12,8$ սմ:

ՀԳ 1737, Մ, ԷՃԳ
ԳԼ 228

792. Մեղքի մեծանայոյն և պօրանայոյն համար: Թարգմանու-
թիւն: Շուշի, 1833. 26 էջ: Շարվ. $6,7 \times 12,7$ սմ:

ԹՊԹ ID/79 (5-րդ ակիզատ):

793. Մեղքն խաղ անելոյ բան չէ: Թարգմանութիւն: Շուշի, 1833.
14 էջ: Շարվ. $6,8 \times 12,7$ սմ:

ՀԳ 1745

794. Յորդորմունք սուտ ասօղ մարդկանց համար: Թարգմանու-
թիւն: Շուշի, 1833. 26 էջ: Շարվ. $6,8 \times 12,7$ սմ:

ՀԳ 3091, ԹՊԹ

795. Չամչեան Միքայէլ:

Քերականութիւն հայկազեան յեզուի: Յօրինեալ ի Հ. Միքայէլ
վարդապետէ Չամչեանց: Եւ այժմ նորոգ համառօտեալ աշխատասի-
րութեամբ նորին առ ի դիւրութիւն ուսանողաց: Տպագրեալ ի Վենե-
տիկ յամի տեառն 1801: Վերստին տպագրեալ: Շուշի, 1833. 328 էջ:
Շարվ. $10,5 \times 18,5$ սմ:

ՀԳ 2620, Մ

796. Սիրտ մարդոյ, որ է տաճար սուտուծոյ կամ գործարան սու-
տանայի: Տասն պատկերով առաջի դրած: ...Թարգմանութիւն: Շուշի,
1833. 28 էջ: Շարվ. $11,2 \times 18,2$ սմ:

ՀԳ 1.60 1882, Մ

797. Վարդապետութիւն Քրիստոսի խաչին համար: Թարգմա-
նութիւն: Շուշի, 1833. 57 էջ: Շարվ. $6,8 \times 12,8$ սմ:

ՀԳ 3214 (2-րդ ակիզատ):
ԳԼ 228

798. Քարոյ աւագ ուրբաթ օրին համար: Մեր փրկիչ Յիսուսի Քրիստոսի չարչարանաց և ստեղծութեան վրայ: Թարգմանութիւն: Շաշմաշ 1833. 32, 2 չի. էջ: Շարվ. $6,8 \times 12,8$ սմ:

ՀԳ 3930. ԹՊՁ

799. Տետրակ աղօթամատոյց վասն շերմեռանդ աղօթութեանց. որք կամ անձամբ և կամ մտօք ներկայանան ի ք. տնօրինական տեղիսն Քրիստոսի աստուծոյ մերոյ: Երուսաղեմ. տպ. Սրբոց Հակոբյանց, 1833, հունվար: 16 էջ: Շարվ. 8×10 սմ:

ՀԳ 3974

Թ 139: ԳԼ 191

1 8 3 4

800. Կարգ դպրութեան ըստ արարողութեան Հայաստանեայց եկեղեցւոյ: Վենետիկ. Ս. Ղազար, 1834. 275 էջ: Շարվ. $4,5 \times 9$ սմ:

ՀԳ Արմ. 1/1391

Ղ. 1. 1249

801.* Հրահանգք յայցելութիւն հիւանդաց: Վենետիկ. Ս. Ղազար, 1834. 188 էջ: Ասլա՝ «Աւետարանք բժշկութեան», 67 էջ:

Ղ. 1. 1615

802. Մինասեան Պետրոս:

Արուեստագրութիւն: Վենետիկ. Ս. Ղազար, 1834. 14 դեկտ: 27 թերթ: Շարվ. $19 \times 26,5$ սմ.

Վայելչագրութեան կամ գեղագրութեան շքեղ տպում էջ 1-ում՝ «Առաջարան»: էջ 5—8՝ «Արուեստագրութեան կանոնացն պէտք». որ խոսվում է գրելու. ձեռքը վարժեցնելու և այլ կանոններ: Ժամին:

ՀԳ 4004, ՀԳ

Զ Մատ. 72: Ղ. 1. 1980

803. Յովհաննէս Օձնեցի:

Տեսան Յովհաննէս Բմատաւորի Առնեցւոյ Մատենագրութիւնք: Թարգմանեալ ի լատին բարբառ երկամիբութեամբ տեսան Հ. Մկրտիչ վ. Ազեքեան: Բ տխողթ. Domini Johannis philosophi Ozniensis Armeniorum Catholici Oprea. Per Jo. Bapt. Aucher... ex Armeno Latine reddita. (Հայ. և լատին.): Վենետիկ. Ս. Ղա-

վար, 1834. 12, 313, 4 չհ. էջ: Շարվ. $9,2 \times 17,5$ սմ: (Տիտղթ. առաջ՝ «Յովհաննու Իմաստասիրի Մատենագրութիւնք: D. Johannis Ozniensis Opera»).

ՀԳ 1605, Մ

Ձ Մատ. 468: Ղ. 2. 71

804.* Նախակրթութիւն Խտալական լեզուի, ի պէտս նորուսումն լեզուատենչ համբակաց ստորին դասուց Մխիթարեան դպրոցաց: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1834. 115 էջ:

Ձ Մատ. 481: Ղ. 1. 920, հտ. 2. 180

805.* Նկարագիր առաքինի և պգօն անձին: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1834:

Սա հավանաբար 1836 թ. լույս տեսած «Անկախագիրը զգաստ և զգօն անձին» գիրքն է (հմմտ. № 864 նկարագրութեան հետ):

Ձ Մատ. 499

806. Պլուտարքոս Քերովնացի:

Ձուգակշիռք: Թարգմանեալ ի բնագրէն Հ. Եղիայ վ. Թումաճան: ...Հտ. Դ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1834. 561, 1 չհ. էջ: Շարվ. $5,5 \times 11$ սմ:

Բ ո վ ա ն դ. — էջ 3—66՝ Նիկիաս: — 69—140՝ Մարկոս Կրասսոս: — 155—227՝ Ագեսիդայոս: — 228—367՝ Պոմպէոս: — 381—438՝ Փոկիոլն: — 441—558՝ Կատովն Կրսեր:

Տես № 732 նկարագրութեան ծանոթագրութիւնը:

ՀԳ 2496, Մ, ԳԱԹ Ապատյանի ֆ.

Ձ Մատ. 582

807. Պլուտարքոս Քերովնացի:

Ձուգակշիռք: Թարգմանեալ ի բնագրէն Հ. Եղիայ վ. Թումաճան: ...Հտ. Ե: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1834. 686, 1 չհ. էջ: Շարվ. $5,5 \times 11$ սմ:

Բ ո վ ա ն դ. — էջ 7—149՝ Աղեքսանդրոս: — 154—262՝ Գ. Յուլիոս Կեսար: — 267—361՝ Ագիս և Կղէոմենէս: — 365—431՝ Տիբերիոս և Գայիոս Դրակքեանք: — 445—455՝ Դեմոսթենէս: — 497—583՝ Կիկերովն: — 597—684՝ Արատոս:

Տես № 732 նկարագրութեան ծանոթագրութիւնը:

ՀԳ 2499, Մ, ԳԱԹ Ապատյանի ֆ.

Ձ Մատ. 582

808. Պլուտարքոս Քերովնացի:

Ձուգակշիռք: Թարգմանեալ ի բնագրէն Հ. Եղիայ վ. Թումաճան: ...Հտ. Զ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1834. 648 էջ: Շարվ. $5,5 \times 11$ սմ:

Ր ո վ ա ն դ. — էջ 7—97՝ Ինձևտրիոս, — 101—239՝ Անտոնիոս,
— 253—339՝ Դիոմե, — 341—447՝ Բրուտոս, — 448—492՝ Արտաշես,
— 497—544՝ Դայրաս, — 545—576՝ Ոթոմե, — 579—592՝ Ժամանա-
կագրութիւն վարուցն Պլուտարքեայ, — 593—601՝ Ցանկ մասնաւոր
հնոց հեղինակաց, զորս յիշատակէ Պլուտարքոս ի վարս իւր, — 602—
644՝ Ցանկ րնդհանուր նշանաւոր իրաց, որ ի Պլուտարքեան վարս
Տես N 732 նկարագրության ծանոթագրութիւնը:

ՀԳ 2502, Մ, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ.
Ձ Մատ. 582

809. Պոնա Յովհաննէս:

Առաջնորդ երկնից: Թարգմանեալ ի Լատին լեզուէ յաշխարհիկ
բարբառ: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1834. 376 էջ: Շարվ. $4,2 \times 8,8$ սմ:

3—4 էջերում՝ «Ծանուցումն հայ թարգմանչին», էջ 6—8՝ «Հա-
մառօտ տեղեկութիւն վարուց հեղինակին»:

Հեղինակի անունը տիտղոսաթերթում նշված չէ: Նրա մասին իմա-
նում ենք հիշյալ «Համառօտ տեղեկութիւն վարուց»-ից:

Մ 123, ԼՀԳ

Ձ Մատ. 46

810. Օրացոյց և գուշակութիւնք օդոց 1834 թուականին Քրիս-
տոսի և Հայոց ՌՄԶԳ: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 84 չի. էջ: Շարվ. $4,7 \times 9,1$ սմ:

Վերջին հինգ էջերում՝ «Ցանկ գրոց» (Ս. Ղազարում տպագրված
գրքերի այբբենական ցանկը):

Ըստ մատենագիտական աղբյուրների կազմել է Աղ. Պետրոսյանը:

ԷՃԳ 935

Ձ Մատ. 722: Ցուց. Վենետ. Մխիթ. 73

811. Կարճառօտ քրիստոնէական վարդապետութիւն: Վասն շա-
հապետութեանց մանկանց Դրանսիականիոյ հայաքաղաքի. Իւր խար-
ճովն տիպեցուցած: Վիեննա, 1834. 64 էջ: Շարվ. $8,5 \times 15,2$ սմ:

ՀԳ 3566, Բանասեր Սուրեն Քոլանջյանի
անձնական գրադարան

812. Հայնակ և մաճըռնակ Այբ ու Բենի թուղթ: Շարադրած ի
հայաքաղաքն Դրանսիականիայ և տիպեցուցած իւր քաղքին
խարճովն վասն պիտոյութեան Հայ տըղոց: Örmény és Magyar

A. B. C. Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1834. 56 էջ: Շարվ. $8,5 \times 15,2$ սմ:

Վերջին 56-րդ էջը սխալմամբ համարակալված է 21:

ՀԳ 1651

Ղ. 1. 130

813.* Քրիստոնեական վարդապետութիւն համառօտ: Հաւաքեալ ի քրիստոնեական վարդապետութենէ Պելլարմինոսի և այլոց, և արարեալ աշխարհաբառ լեզուաւ վասն փոքրիկ մանկանց՝ առ ի սերտողաբար առնուլ նոցա պայս ի բերսն: Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1834:

Ղ. 1. 334

814. Գեղեցիկ պօսարան: Յիտալական բնագրէ փոխեալ ի լեզու Կոստանդնուպօլսոյ յումեմնէ ի միաբանից գերագահ աթոռոյ սրբոյն Սադիմայ: Կ. Պոլիս, Օրթագյուղ, տպ. Պողոս Արապյան Ապուշեխցու, 1834. 152 էջ: Շարվ. 7×12 սմ:

ՀԳ Լեո 431, Մ

2 Մատ. 127: Ղ. 1. 430: Թ 71

815. Ժամակարգութիւն Հայաստանեայց սուրբ եկեղեցւոյ: Յորում պարունակին երեք գիրք. Սաղմոս Դաւթի, որ է աղօթք և օրհնութիւն առ աստուած և մարգարէութիւն վասն մարդեղութեանն Քրիստոսի: Ատենի ժամագիրք, որ է մատեան հասարակաց աղօթից և պաշտաման: Տօնացոյց, որ է ցուցակ տօնից և ընթերցուածոց, ըստ նորոգ բարեկարգութեան սրբոյ աթոռոյն Էջմիածնի: ...Վերստին տպագրեալ: Կ. Պոլիս, Օրթագյուղ, տպ. Պողոս Արապյան Ապուշեխցու, 1834. 82 + 137 + 125 էջ: Շարվ. $15,5 \times 25,3$ սմ:

ՅԼԵ ԸՆԴՀԱՆՈՐ տիտղոսաթերթում հիշատակվում են զրքի մեջ ժտնող երեք մասերն էլ, բայց սաղմոսներից հետո և կող ատենի ժամագիրքը և տոնացույցի երկու հատորները իրենց հերթին ունեն ինքնուրույն տիտղոսաթերթեր, ինչպես և առանձին էջակալություն: Դրանք կարող են հանդիպել նաև առանձին կադմերով:

Ա էջակալության 1—82 էջերում սաղմոսներն են: Բ էջակալության 1—137 էջերում ատենի ժամագիրքը՝ «Ժամագիրք ատենի: Արաբեալ սուրբ և աստուածաշնորհ յարգմանչացն Սահակայ և Մեսրոպայ, և Երանելի հայրապետացն մերոց Գիտոյ և Յովհաննու Մանդակունոյ և սրբոյն Ներսէսի Շնորհալոյ: ...Վերստին տպագրեալ յամի տեառն 1834. և ի րուին Հայոց ՈՒԶԳ: ՅՕրթագիւղ, ի տպարանի Պօղոսի Արապեան Ապուշեխցոյ»:

Դ էջակալության 1—125 էջերում տոնացույցի երկու հատորներն

են: Ա հատորն ունի հետևյալ տիտղոսաթերթը. «Տօնացոյց: Հատոր առաջին. Յորում նշանակին տօնք և պահք, ընթերցուածք և արարողութիւնք Հայաստանեայցս սուրբ եկեղեցւոյ: Սկզբնաւորեալ ի սրբոյ լուսաւորչէն մերմէ ի սկզբան լուսատւութեան ազգիս Հայոց, և կարգաւորեալ սրբոյն Սահակայ Պարբեի և Էրանելի հայրապետացն մերոց՝ Գիտոյ և Յովհաննու Մանղակունոյ, և հոսկ ապա սրբոյ Ներսէսի Շնորհալոյ: Իսկ ի մեր ժամանակն տեառն Սիմէոնի կաթողիկոսի սրբոյ էջմիածնի: Բաժանեալ յերկուս հատորս: ...Վերստին տպագրեալ, յամի տեառն 1834, և ի բուին Հայոց ՌՄԶԳ: 30րբազիւղ, ի տպարանի Պօղոսի Արապեան Ապուլչեխցւոյ»:

Բ հատորն սկսվում է 71 էջից և ունի հետևյալ տիտղոսաթերթը. «Տօնացոյց: Հատոր երկրորդ. Յորում անփոփոխ և անշարժ եղանակաւ կարգաւորին շարժական և անշարժ տեղափոխ տօնք՝ յօրինեալ երեսուն և վեց խորանօք ի վերայ երեսուն և վեց հալկական գրոց: ...Վերստին տպագրեալ, յամի տեառն 1834, և ի բուին Հայոց ՌՄԶԳ: 30րբազիւղ, ի տպարանի Պօղոսի Արապեան Ապուլչեխցւոյ»:

Ս 37220

816. Ծիսարան, որ կոչի Մաշտոց: Յորում աւանդին սրբապան արարողութիւնք ազգիս ըստ սահմանադրութեան ս. եկեղեցւոյ Հայոց: ...Նորոգ սրբագրութեամբ ըստ հնագոյն և ընտիր օրինակաց, ի տիպ արձանացեալ վերստին: Կ. Պոլիս, Օրթագյուղ, տպ. Պողոս Արապյան Ապուլչեխցու, 1834. 160+210 էջ: Շարվ. 7,5×13,5 սմ:

ՀԳ 1846 (վերջից թերի)
Ղ. 1. 1796

817. Յայսմաւորք, ըստ կարգի ընտրելագոյն օրինակի Յայսմաւորաց Տէր-Իսրայէլի: Կ. Պոլիս, Օրթագյուղ, տպ. Պողոս Արապյան Ապուլչեխցու, 1834. 8 չհ., 291+332+56 էջ: Շարվ. 19,5×32 սմ:

ՀԳ 468, Մ, ԼՀԳ

Զ Մատ. 448—452: Ղ. 2. 36—50: Թ 71: ԳԼ 180

818. Շարական հոգևոր երգոց սուրբ և ուղղափառ եկեղեցւոյ Հայաստանեայց: Տպեալ վերստին: Կ. Պոլիս, Օրթագյուղ, տպ. Պողոս Արապյան Ապուլչեխցու, 1834. 383 էջ: Շարվ. 12×19 սմ:

ՀԳ 1855, Մ, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ.

819. Պատմութիւն պղնձէ քաղաքին: Յորում են բանք խրատականք և օգտակարք խիկարայ իմաստնոյ, և այլ բանք պիտանիք:

Կ. Պոլիս, տպ. Պողոս Արապյան Ապուլչեխցու, 1834. 201, 1 չի. էջ: Շարվ. $7 \times 12,4$ սմ:

ԹՊԹ XVII/126, ՀԳ (սկզբից թերի)

820. Տօնացոյց: Հատոր սոսաջին. յորում նշանակին տօնք և պահք ընթերցուածք և արարողութիւնք Հայաստանեայց ս. եկեղեցւոյ: Սկզբնաւորեալ ի սրբոյ Լուսաւորչէն... և կարգաւորեալ սրբոյն Սահակայ Պարթևի և Երանելի հայրապետացն մերոց՝ Գիւտոյ և Յովհաննու Մանդակունւոյ, և հուսկ ապա ս. Ներսէսի Շնորհալւոյ: Իսկ ի մեր ժամանակս ի սուրբ աթոռոյն Էջմիածին տեառն Սիմէօնի Հայոց կաթողիկոսի բաժանեալ յերկուս հատորս: ...Վերստին տպագրեալ: Կ. Պոլիս, Օրթագյուղ, տպ. Պողոս Արապյան Ապուլչեխցու, 1834. 253+222 էջ: Շարվ. $7,5 \times 13,8$ սմ:

Երկու հատորները տպագրված են մեկ դրքում, բայց ունեն առանձին էջակալություն և տիտղոսաթերթի: Ի հատորի տիտղոսաթերթն է. «Տօնացոյց: Հատուր Երկրորդ. յորում անփութիս և անշարժ ևղանակաւ կարգաւորին շարժական և սեղափոխ տօնք՝ յօրինեալ Երեսուն և վեց խորանօք ի վերայ Երեսուն և վեց հայկական դրոց: ...Վերստին տպագրեալ: 1834, 30 Երագիւղ, ի տպարանի Պօղոսի Արապեան Ապուլչեխցոյ»:

ՀԳ 1457, Մ

821.՝ Օրացոյց: Կ. Պոլիս, տպ. Պողոս Արապյանի, 1834:

Միհրան Հովհաննիսյանի վկայությամբ այս օրացույցի հատում կցված է նախորդ տարիներում արապյանների տպագրած դրքերի ցանկը. «1834-ի Արապեան օրացոյցի հտեր կցուած ցանկէն յայտնի զբոլայ թիւ 20 տարիէ նուազ ժամանակի մէջ միայն տղ տպարանէն 30 դիրք յայս տեսած ենք (Քննական պատմութիւն ժԹ դարու Հայ դպրութեան, Փարիզ, 1901, էջ 12)»:

Թ 71

822. Անցք երկուց ժողովոց եղելոց ի Զուղայ, ի հաստատութիւն ուսումնարանի վասն կարգելոյ պնդուի տրոց ի պէտս և յօգուտ տնանկաց: Կալկաթա, տպ. Մարդասիրական Հեմարանի, 1834. 4 չի., 6 էջ: Շարվ. 10×17 սմ: (Վերջում 1 մեծադիր թերթի վրա անունների ցուցակ):

Գրքը կաղմել և առաջարանը գրել է Սարգիս Հովհաննիսի: Դրքի վերջում կցված ցուցակի վերնագիրն է. «Անուանք մանկանց Ամենափրկչեան Հեմարանին, որ ի նոր Զուղայ, թիվն 1834, մարտի 10»:

ՀԳ 3676, Մ, ԷՃԳ

823. Ներբողեան յօրինեալ յիշատակ բարեպաշտին Գալուցեան պարոն Յարութիւնին՝ Երեսնեհինգամեայ արդիւնաշատ վարժապետին: Կալկաթա, տպ. Մարդասիրական ճեմարանի, 1834. 14 մարտի: 16 էջ: Շարվ. $10 \times 16,5$ սմ:

Բ ո Վ ա ն դ. — էջ 2՝ Ազդ (Կազմող Հովհաննէս Ավդալյանցի ստորագրութեամբ): — 3—13՝ Ներբողեան յօրհնեալ յիշատակ արժանապատիւ արդիւնաշատ վարժապետին՝ պարոն Յարութիւնին Գալուցեան, յօրինեալ աշակերտէն՝ զոր նայն սիրէր, և զորոյ անուն յօգին սկզբնատառք այսր ներբողենի (Ոտանավորի սկզբնատառերը հեղում են չի ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԷ ԱՎԴԱԼԵԱՆՅ ԱՌ ՎԱՐԺԱՊԵՏ ԻԻՐ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԳԱԼՈՒՅԵԱՆ) — 14—15՝ Համառօտ ներբողեան ... յօրինեալ ի Գրիգորէ Սարգսեան Մանուկեանց: — 16՝ Դարձեալ ի յիշատակ արժանապատիւ վարժապետին: ... նրկասիրութիւն ի Գրիգորէ Սարգսեան Մանուկեանց:

ՀԳ 3901

Չ Մատ. 496: Ղ. 1. 221: Թ: 175

824.* Օրացոյց: Կալկաթա, տպ. Մարդասիրական ճեմարանի, 1834:

Չ Մատ. 725

825. Օրացոյց 1834 թուականի փրկչին և Հայոց ՌՄՉԳ ամի: Նոր-Նախիջևան: 44, 4 չի. էջ: Շարվ. $8 \times 13,7$ սմ:

Մ 21267

826. Նոր Կտակարան տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի. ըստ հարապատ նախնի թարգմանութեան: Հանդերձ հաւատարիմ բացալայտութեամբ ի հասարակաց լեզուի: Մոսկվա, տպ. Լաւարյանց ճեմարանի, 1834. 1251, XKII էջ: Շարվ. $11 \times 18,5$ սմ:

ՀԳ 1802, Մ

Ղ. 1. 278: Թ 180

827. Բասին Յովհաննէս:

Գործողիա: Եղերերգութիւն: Թարգմանեաց ի Գաղղիականէ Սարգիս Տիգրանեան Նախիջևանցի: Մոսկվա, տպ. Լաւարյան ճեմարանի, 1834. 214, 1 չի. էջ: Շարվ. 9×16 սմ: (Տիտղոս. առաջ՝ «Յովհաննու Բասինի Գործողիա. Եղերերգութիւն ի հինգ գործողութիւնա, յեղեալ ի Հայ ոտանաւոր»):

7—94 էջերում՝ թարգմանչի բեղարձակ առաջաբանը «գրեցուիլ»-ի մասին՝ «Ինչ ինչ գեղեցեւորութեւն վերնագրով»:

ՀԳ 942, Մ, ԷՃԳ, ՄԼԳ, ԼՀԳ

Չ Մատ. 135

828. Վարդան վարդապետ:

Տեսութիւն անթառամ ծաղիկ մեծացուցէին: Արարեալ մեծի Վարդանայ վարդապետի: Երուսաղեմ, տպ. Սրբոց Հակոբյանց, 1834. 29 էջ: Շարվ. 8×13 սմ:

ՀԳ

Թ 139: ԳԼ 191, 192

1 8 3 5

829. Ագաթանգեղոս:

Ագաթանգեղեայ Պատմութիւն: Բ տիտղթ. Ագաթանգեղոս: Պատմութիւն Հայոց: Վենետիկ. Ս. Ղապար, 1835. 686 էջ: Շարվ. $4,5 \times 9$ սմ: (Տիտղթ. առաջ՝ «Ընտիր մատենագիրք. Ագաթանգեղոս»):

ՀԳ 2178, Մ, ԼՀԳ, ԹՀԳ

Չ Մատ. 3—4, 406: Ղ. 1. 14—15: Ա. 1. 156

830.* Դուռն քերականութեան հայերէն լեզուի: Դպրատան տղոց համար: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1835:

Չ Մատ. 702

831.* Ձեմպէրէքճեան Միքայէլ (Քերթողական անուն՝ Վաղինակ Սիսակեանց):

Ի սուրբ վկայսն Սուրբիասանս, առ անուանակիր Սուրբիաս վարդապետ, աստուածապատիւ արքեպիսկոպոս Սիւնեաց և ընդհ. աբբայ Մխիթ. ուխտին. յաւուր տօնի նոցին նկարագրական՝ Երգ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1835. 11 էջ:

Ղազիկյանը ունի նաև Եղուարդ Հիւսիսլեան անվան տակ նկարագրված 1833 թվականի 2 էջանոց մի գրքույկ, որը ճիշտ այս գրքույկի վերնադիրն ունի (Հմմտ. № 769 նկարագրության հետ):

Ղ. 1. 662

832. Ինճիճեան Ղուկաս:

Հնախօսութիւն աշխարհագրական Հայաստանեայց աշխարհի: ...Հտ. Ա: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1835. 12, 475, 1 չհ. էջ: Շարվ. $10 \times 18,5$ սմ:

Բ ո վ ա ն դ.—էջ 5—12՝ Յառաջորան: Բ էջակալութիւն: էջ 1—26՝ Գլ. Ա. Անուն Հայաստանեայց: —27—34՝ Գլ. Բ. Դիրք Հայաստանեայց... Գլ. Գ. Տարածութիւն: —40—52՝ Գլ. Դ. Յդ... —53—107՝ Գլ. Ե. Լեռինք: —108—168՝ Գլ. Զ. Գետք, ծովակք, լիճք: —169—206՝

Գլ. է. Բերք... (Բույսեր, հանքային հանածոներ, կենդանիներ, թրու-
շուներ, ձկներ), — 207—243՝ Գլ. Ը. Վաճառականություն... — 244—
308՝ Գլ. Թ. Բնակիչք... — 309—372՝ Գլ. Ժ. Բազմամարդություն և
սակամարդություն... — 373—469՝ Գլ. ԺԱ. Անցք և պատմություն:

ՀԳ 2310, Մ, ԳԱԹ, ԷՃԳ, ՄԼԳ, ԼՀԳ, ԹՀԳ
Ձ Մատ. 357: Ղ. 1. 900—904

833. Ինճիճեան Ղուկաս:

Հնախօսություն աշխարհագրական Հայաստանեայց աշխարհի:
...Հտ. Բ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1835. 427 էջ: Շարվ. 10×18,5 սմ:

Բ ո վ ա ն դ. — էջ 1—234՝ Գլ. ԺԲ. Կառավարություն Հայաստա-
նեայց, — 235—240՝ Գլ. ԺԳ. Դրոշք, նշանք և վերտառությունք...
— 241—277՝ Գլ. ԺԴ. Զինուորություն — 278—301՝ Գլ. ԺԵ. Սովորու-
թյուն... — 302—310՝ Գլ. ԺԶ. Օրենք... — 311—418՝ Գլ. ԺԷ Բարք...

ՀԳ 2314, Մ, ԳԱԹ, ԷՃԳ, ՄԼԳ, ԼՀԳ, ԹՀԳ
Ձ. Մատ. 357: Ղ. 1. 900—904

834. Ինճիճեան Ղուկաս:

Հնախօսություն աշխարհագրական Հայաստանեայց աշխարհի:
...Հտ. Գ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1835. 393, 1 չի. էջ: Շարվ. 10×
18,5 սմ:

Բ ո վ ա ն դ. — էջ 1—32՝ Գլ. ԺԸ. Լեզու Հայաստանեայց, — 33—
147՝ Գլ. ԺԹ. Դպրությունք և արուեստք... — 148—237՝ Գլ. Ի. Կրօն...
— 238—289՝ Գլ. ԻԱ. Եպիսկոպոսարանք... — 290—302՝ Գլ. ԻԲ. Բա-
ժանումն: — 303—339՝ Գլ. ԻԳ. Աշխարհագիրք: — 340—344՝ Զանկ
գլխոց մատենիս: — 345—393՝ Զուցակ անուանց և իրաց, որ ի հնա-
խօս մատենիս:

ՀԳ 2320, Մ, ԳԱԹ, ԷՃԳ, ՄԼԳ, ԼՀԳ, ԹՀԳ
Ձ. Մատ. 357: Ղ. 1. 900—904

835. Կեսներ Սողոմոն:

Քերթուած ի մահն Աբելի: Թարգմանեալ տեառն Հ. Մանուէլի վ.
Ջախջախեան: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1835. 15, 272 էջ: Շարվ. 5×
10,5 սմ:

Բ ո վ ա ն դ. — Տե՛ս Ա հրատ. նկարագրությունը (№ 477):

ՀԳ 1176, Մ, ԷՃԳ, ՄԼԳ, ԼՀԳ
Ձ Մատ. 298: Ղ. 1. 1279

836. Pocket Dictionary of the English and Armenian lan-
guages. Vol. I. Venice, Printed at the press of the Armenian

Academy of S. Lazarus, 1835. Բ. տիտղթ. Համառոտ բառարան յանգղիականէ ի հայ: Հատոր Ա: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1835. 12 չի., 274 էջ: Շարվ. $5,4 \times 11,5$ սմ:

Հայերեն տիտղոսաթերթը դրված է անգլերեն տիտղոսաթերթից և երկէջյա առաջաբանից հետո:

Հեղինակի անունը գրքում չի նշված: Այլ աղբյուրներից հայտնի է, որ Սուքիաս Սոմալյանի աշխատությունն է (տես օրինակ, Յուզ. Վենետ. Մխիթ.): Օրինակի անգլերեն տիտղոսաթերթի վրա ձեռագրով գրված է «P. S. Somal»: Հատորը կազմում է Հայ-անգլերեն բառարանը, որը նույնպես լույս է տեսել այս թվականին (Տես հաջորդ նկարագրությունը):

ՀԳ 4767

Յուզ. Վենետ. Մխիթ. 9

837. Համառոտ բառարան ի հայէ յանգղիականն: Հատոր Բ: Վենետիկ, ի Ս. Ղապար. ՌՄԶԴ: Բ տիտղթ. Pocket Dictionary of the Armenian and English languages. Vol. II... Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1835. 8 չի., 310 էջ: Շարվ. $5,4 \times 11,5$ սմ:

Ա հատորը Անգլո-հայերեն բառարանն է և լույս է տեսել նույն թվին (տես նախորդ նկարագրությունը):

Հեղինակի մասին տես նախորդ նկարագրության ծանոթագրությունը:

ՀԳ 4768

Յուզ. Վենետ. Մխիթ. 9

838. Քուատրուփան Կարոլոս:

Կանոն կենաց Քրիստոնէի և Խղճմտանքի հանդարտութիւն: Կրկին գործք Կարոլոսի Յովսէփայ Քուատրուփանի բառնաբեանց կարգէն: Թարգմանեաց Հ. Մկրտիչ աթոռակալ վ. Աւգերեան: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1835. 8 չի., 203 էջ: Շարվ. $4,2 \times 8,7$ սմ:

ՀԳ 1954, Մ, ԳԱԹ Ապատյանի ֆ.

Ձ Մատ. 292—293

839. Օրացոյց (Կալմ. Աղեքսանդր Պեշիկթաշլյան): Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1835:

Ձ Մատ. 722: Յուզ. Վենետ. Մխիթ. 73

840. Ապիպ Վինչէնցօ Ֆերրարինին հիքսէթլի էօմրիւնիւն մուխրասար խճմալի (Հայատառ թուրք.): Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1835. 81 էջ:

Յուզ. Վիեն. Մխիթ. 73

841. Յովնանեանց Պողոս:

Համառօտ աշխարհագրութիւն ընդհանուր երկրի ըստ նորոգ կարգաց տէրութեանց (Աշխարհագրութիւն ռւսումնական, բնական և քաղաքական): Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1835. ԺԲ, 396, 1 չի. էջ: Շարվ. $8,5 \times 14,5$ սմ:

ՀԳ 1222, Մ, ԳԼԹ Չոպանյանի ֆ.
Չ Մատ. 38: Ղ. 2. 131—132

842. Գրիգոր Նարեկացի:

Նարեկ. Գիրք աղօթից սրբոյն Գրիգորի Նարեկացւոյ հոգեկիր հռետորի: Բաշխեալ յիննսուն և հինգ բանս հոգեսուն մաղթանաց: Նորապէս սրբագրեալ համեմատութեամբ հնագոյն և ընտիր-ընտիր ձեռագիր օրինակաց: Կ. Պոլիս, Օրթագրուղ, տպ. Պողոս Արապյան Ապուլչեխցու, 1835. 4 չի., 439 էջ: Շարվ. $11 \times 16,4$ սմ:

ՀԳ 1510, Մ

843.* Կոնդակ հարսանեաց. սահմանեալ յօգուտ հասարակութեան թագաւորեալ մայրաքաղաքիս. կամօք և հաւանութեամբ ապգային ժողովոյ եկեղեցականաց և աշխարհականաց: Կ. Պոլիս, տպ. Պողոս Արապյանի, 1835. 24 էջ:

Ղ. 1. 1330

844. Փեշտըմալձեան Գրիգոր:

Քերականութիւն հայկապեան լեզուի: Հաւաքեալ ի քերականական մատենից երևելի հեղինակաց: Յաշխատասիրութենէ պատուելի Գրիգոր դպրի Փեշտըմալձեան: Տպեալ վերստին: Կ. Պոլիս, Օրթագրուղ, տպ. Պողոս Արապյան Ապուլչեխցու, 1835. 4 չի., 276 էջ: Շարվ. $10 \times 15,5$ սմ:

ՀԳ 4512, ԹՀԳ

845.* Օրացոյց: Կ. Պոլիս, տպ. Պողոս Արապյանի, 1835:

Թ 71

846.* Հեգերէն կամ Առաջին կարդալու գիրք: Չմյուռնիա, տպ. «Մարդասիրական Ընկերութեանն Ամերիգացւոց», 1835:

Հմմտ. N 875 նկարագրության հետ:

ԳԼ 189

847. Քերականութիւն անգղիարէն և հայերէն: Ձմրուովա, տպ. «Ամերիգացւոց», 1835. 112 էջ: Շարվ. 10×17 սմ:

ԳԱԹ Ազատյանի ֆ. 7471, Պատկանյանի ֆ. 2 Մատ. 708: Ղ. 1. 156: Թ 134: ԳԼ 189

848. Տօնացոյց: Նախապէս կարգեալ և սահմանեալ սրբոյն Սահակայ Պարթևի հայրապետին Հայոց ըստ աւանդութեան Հայաստանեայց ա. եկեղեցւոյ: Եւ պկնի յօգնաջան կարգաւորութեամբ և աշխատասիրութեամբ տեառն Սիմէօնի սրբաւան կաթողիկոսին՝ յերկուս հաստորս բաժանեալ, և յաստուածակերտ աթոռս ա. Էջմիածին տպագրեալ: Էջմիածին, 1835. 576 էջ: Շարվ. $7,7 \times 12,5$ սմ:

Ի հաստորն սկսվում է 327 էջից:

ՀԳ 1453, Մ, ԳԱԹ, ԷՃԳ

849.* Օրացոյց: Կալկաթա, տպ. Մարդասիրական ճեմարանի, 1835:

2 Մատ. 725

850. Համառօտ կարգաւորութիւն հասարակաց աղօթից Հայաստանեայց սուրբ եկեղեցւոյ. հանդերձ Հայոց թուականաւ, ի պէտս աշխարհականաց: Ի յոյս էած Յ. Յ. Օրբելի (Ժամագիրք): Մոսկվա, տպ. Լազարյան ճեմարանի, 1835. 452 էջ: Շարվ. $4,5 \times 9$ սմ:

449—451 էջերում՝ «Աղիւսակ պարզառօմարական»:

ԳԱԹ 10060

851. Օրացոյց 1835 ամի տեառն և ՌՄԶԴ Հայոց թուականի: Մոսկվա, տպ. Լազարյան ճեմարանի: 69, 4 չհ. էջ: Շարվ. $8,5 \times 15$ սմ:

Վերջին 4 չհ. էջերում՝ «Յուդակ երեւելի քաղաքացի իւրօպիայ» և «Յուդակ տէրութեանց և իշխանութեանց յիւրօպիայ», ուր նշվում է նաև երկրների տարածութեան և քաղաքների ու երկրների բնակչութեան թիվը:

ՊԹ 310

852.* Տեսրակ աղօթամատոյց վասն ջերմեռանդ աղօթասիրաց: Երուսաղեմ, տպ. Սրբոց Հակոբյանց, 1835:

Պաղիկյանը գիրքը չի տեսել և հիշատակել է կասկածանքով: Այս գրքուկը լույս է տեսել 1833 թ. (տես Ց 299):

Ղ. 1. 122—123

853. Տետրակ գովեստի. նորոգ և սրբազրույթեամբ: Յորինեայ և
հայկական և ի տաճկական բարբառ (Չափածո): Երուսաղեմ, տպ. «Բ»
տպարանի քրիստոսական աթոռոյն սրբոյն Յակոբայ Տեառնեղբօրն.
1835. 48 էջ: Շարվ. 10.5×16.5 սմ:

ՀԳ 1141

1 8 3 6

854. Այվազավսկի Գաբրիէլ:

Համառօտ պատմութիւն Ռուսաց: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1836.
462, 1 չհ. էջ: Շարվ. 5.2×11 սմ: (Վերջում Ռուսաստանի քարտեզը):

ՀԳ 2439, Մ. ԳԱԹ. ՄԼԳ. ԼՀԳ. ԹՀԳ
Չ Մատ. 572: Ղ. 1. 139

855. Աւետիքեան Գաբրիէլ:

Խորհրդածութիւնք հոգևորք: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1836. 6 չհ.
220 էջ: Շարվ. 4×8.5 սմ:

ՀԳ 1245, Մ. ԳԱԹ Ապատյանի ֆ., ՄԼԳ. ԼՀԳ
Չ Մատ. 277: Ղ. 1. 287

856. Աւետիքեան Գաբրիէլ, Սիրմէյեան Խաչատուր, Ազգերեան
Մկրտիչ:

Նոր բառգիրք հայկապեան լեզուի: ...Հտ. Ա. Ա—Կ: Վենետիկ,
Ս. Ղազար, 1836. 20, 1140 էջ: Շարվ. 17×25.2 սմ:

Ք հատորք լույս է տեսել 1837 թ. (տես № 354):

ՀԳ 2032, Մ. ԷՃԳ. ՄԼԳ. ԼՀԳ
Չ Մատ. 88—89: Ղ. 1. 287, 310—311

857. Բժշկեան Մինաս:

Յայտնութիւն աստուածգիտութեան: ...Կրկին տպագրեալ: Վե-
նետիկ, Ս. Ղազար, 1836. 383 էջ: Շարվ. 5.3×11.2 սմ:

ՀԳ 1714, ԷՃԳ. ՄԼԳ. ԼՀԳ
Չ Մատ. 454: Ղ. 1. 341

858.* Գրիգոր Լուսավորչի Մատենագրութիւնք: Վենետիկ,
1836:

*Ջարբհանալյանի տեղեկութիւնը սխալ է: Այս գիրքը լույս է տես-
նել 1838 թ. (տես № 907):*

Չ Մատ. 407

859. Եունկ Էտուարտ:

Եունկ ֆէյլեսոֆուն ֆիդանլերի եախօտ Եունկուն կէճէլերի: Ինկ-
լիպ լիսանինտէն ֆրանգսըպ լիսանինէ՝ Լըթուրնէօր նամ ֆրանչալը-
նըն էյլետիյի թերձիւմէտէն, հալա Ըսթամպօլտա Տանիմարգա պաշ
թերձումանը պարոն Յոհաննէս Էրէմեան իշպու լիսանի թիւրքիյէ
թերձիւմէ էյլէմիշ տիր (Գիշերք Եունկ փիլիսոփային, հայատառ
թուրք.): Վենետիկ, Ս. Ղալար, 1836. 566 էջ: Շարվ. $7,3 \times 14,2$ սմ:

ՀԳ հայատառ թուրք. 293, Մ

860. Եփրեմ Խուրի Ասորի:

Սրբոյն Եփրեմի Մատենագրութիւնք: Հտ. Ա: Վենետիկ, Ս. Ղա-
լար, 1836. 12, 495, 1 չհ. էջ: Շարվ. $9,3 \times 17,7$ սմ: (Տիտղթ. առաջ՝
«Մատենագրութիւնք նախնեաց. Սուրբ Եփրեմ»):

ՀԳ 1291, Մ, ԷՃԳ, ՄԼԳ, ԹՀԳ

Չ Մատ. 187—190, 407: Ղ. 1. 620—621

861. Եփրեմ Խուրի Ասորի:

Սրբոյն Եփրեմի Մատենագրութիւնք: Հտ. Բ: Վենետիկ, Ս. Ղա-
լար, 1836. 429, 2 չհ. էջ: Շարվ. $9,3 \times 17,7$ սմ: (Տիտղթ. առաջ՝ «Մա-
տենագրութիւնք նախնեաց. Սուրբ Եփրեմ»):

ՀԳ 1292, Մ, ԷՃԳ, ՄԼԳ, ԼՀԳ, ԹՀԳ

Չ Մատ. 187—189, 407: Ղ. 1. 620—621

862. Եփրեմ Խուրի Ասորի:

Սրբոյն Եփրեմի Մատենագրութիւնք: Հտ. Գ: Վենետիկ, Ս. Ղա-
լար, 1836. 265 էջ: Շարվ. $9,3 \times 17,7$ սմ: (Տիտղթ. առաջ՝ «Մատե-
նագրութիւնք նախնեաց. Սուրբ Եփրեմ»):

ՀԳ 1757, Մ, ՄԼԳ, ԼՀԳ, ԹՀԳ

Չ Մատ. 187—190, 407: Ղ. 1. 620—621

863. Եփրեմ Խուրի Ասորի:

Սրբոյն Եփրեմի Մատենագրութիւնք: Հտ. Դ: Վենետիկ, Ս. Ղա-

պար, 1836. 282 էջ: Շարվ. $9,3 \times 17,7$ սմ: (Տիտղթ. առաջ՝ «Մատենագրութիւնք նախնեաց. Սուրբ Եփրեմ»):

ՀԳ 1758, Մ, ՄԼԳ, ԼՀԳ, ԹՀԳ

Ձ Մատ. 187—190, 407: Ղ. 1. 620—621

864. Կենդանագիր պատտ և պօն անձին: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1836. 56 + 48 էջ: Շարվ. $4,5 \times 9$ սմ:

47—52 էջերի «Իմաստք ողջախոն մտաց կամ նկարագիր առն զպատի» գործը շափածո է: Գրքին տպակից է նույն տեղում և նույն թվականին տպագրված իտալերենը՝ *Ritratto dell'uomo onesto e del Saggio. Venezia, San Lazzaro, 1836, 48 p.* Ըստ Վենետիկյան Մխիթարյանների ցուցակի՝ «Կենդանագիր»-ի հեղինակը Փրանկիսկոս Սոավեն է, իսկ «Իմաստք ողջախոն մտաց»-ի հեղինակը՝ Ֆենելոնը: Թարգմանիչն է Սուրբիաս Սոմալյանը:

Մ 76

Յուլց. Վենետ. Մխիթ. 25

865. Յովհան Մանդակունի:

Տեառն Յովհաննու Մանդակունույ Հայոց հայրապետի ճառք: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1836. 7, 213 էջ: Շարվ. $9,5 \times 17,7$ սմ: (Տիտղթ. առաջ՝ «Մատենագրութիւնք նախնեաց. Յովհան Մանդակունի»):

ՀԳ 1778, Մ, ԷՃԳ, ԹՀԳ

Ձ Մատ. 399, 407: Ղ. 2. 86—87

866. Պատմութիւն վարուց Ռուսէնսօնին Քրիստէ: Թարգմանեալ ի Գաղղիական լեզուէ յաշխարհաբառ ի Հ. Մինաս վարդապետէ Բժշկեան: ...Կրկին տպագրեալ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1836. 596 էջ: Շարվ. $5,8 \times 11,5$ սմ:

Տես և՛ հրատարակութեան ծանոթագրութիւնը (№ 275):

ՀԳ 2646

867. Քերականութիւն գործնական՝ քիչ ատենի մէջ շարադրութեան վարժելու համար: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1836. 150 էջ: Շարվ. 11×7 սմ:

Գրքում հեղինակը չի նշված: Ըստ մատենագիտական աղբյուրների Նդուարդ Հյուրմյուզյանի աշխատութիւնն է:

Մ 12226, ԳԱԹ Ապատյանի ֆ., ՄԼԳ, ԼՀԳ

Ձ Մատ. 703: Ղ. 1. 1602

868. Օրացոյց և գուշակութիւնք օդոց 1836 նահանջ թուականին Քրիստոսի և Հայոց ՌՄՁԵ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1836. 84 չի. էջ: Շարվ. $4,7 \times 9,2$ սմ: (Շապկի վրա՝ «1836 Օրացոյց. ՌՄՁԵ»):

Շապկի դարձերեսում՝ «նորատիպ մատեան», իսկ վերջին 4 էջերում՝ «Ցանկ զրոց» վերնագրի տակ Վենետիկում վերջին տարիններում տպագրված զրքերի այբբենական ցուցակը: Ըստ մատենագիտական աղբյուրների կազմողը Աղեքսանդր Պեշկեթաշևյանն է:

ՀԳ 4771, ԷՃԳ

Ձ Մատ. 722: Ցուց. Վենետ. Մխիթ. 73

869. Պօպաճեան Յակոբոս:

Քերականութիւն իտալական լեզուի: Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1836, 8 չի., 290, 1 չի. էջ: Շարվ. $8,5 \times 15$ սմ:

ՀԳ 3454, Մ

Ձ Մատ. 707

870. Սրբուհի Փիլոմենա: Բ տիտղթ. Ծաղկաքաղ պատմութիւն սրբուհւոյն Փիլոմենայի: Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1836. 6 չի., 63 էջ: Շարվ. 5×9 սմ:

Գրքի սկզբի ծանուցումն ազդարարում է. «Այս կարճ ծանոթութիւնն, որ պիտի տանք սրբուհի Փիլոմենային վրայ, համառոտորեն ելով առինք Փրանկիսկոս Նարոյիդան յարգելի քահանային իրեն հատոր գործքէն»):

ՀԳ 4084, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ.

Ձ Մատ. 647

871. Գրիգոր Նարեկացի:

Գիրք աղօթից սրբոյն Գրիգորի Նարեկացւոյ հոգեկիր հոեւորի: Բաժանեալ յիննսուն և հինգ քանս հոգեւուն մաղթանաց: «...Տպեալ վերստին: Կ. Պոլիս, Օրթագյուղ, տպ. «Երից որդւոց Պօղոսի Արապեան Ապուշեխցւոյ»: 1836. 448 էջ: Շարվ. $6,5 \times 10,5$ սմ:

ՀԳ 1723, Մ, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ.

Ղ. 1. 493: Թ 70

872. Յովհաննէս Միրզայեան Վանանդեցի:

Արփիական Հայաստանի: Կ. Պոլիս, Օրթագյուղ, տպ. «Երից որդւոց Պօղոսի Արապեան Ապուշեխցւոյ», 1836. Ը, 640, 1 չի. էջ: Շարվ. $8,5 \times 15$ սմ:

ՀԳ 1103, Մ, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ., ԷՃԳ

Ձ Մատ. 73: Ղ. 1. 1989: Թ 71: ԳԼ 180

873. Քրիստոնէական վարդապետութիւն: Ինչպէս կը հաւատաւ
 և կը խոստովանի սուրբ եկեղեցիս Հայոց: ...Այժմ ռամկական ոճով
 շարադրեցաւ նորահասակ մանկանց համար. որ հեշտ հասկընան:
 Ի դպրատանն Օրթագիւղի: ...Տպեալ վերստին: Կ. Պոլիս. Օրթագիւղ.
 տպ. «Երից որդւոց Պողոսի Արապեան Ապուշեխցոյ», 1836. 42 էջ:
 Շարվ. $7,5 \times 13$ սմ:

ՀԳ 1327 (4-րդ արեգատ)

874. Օրացոյց. Որ ցուցանէ պտօնս և պպահս ըստ բարութ կար-
 գաւորութեան Հայաստանեայց սուրբ եկեղեցւոյ: Եւս և պամիսս և
 պերկելի տօնս և պպահս Յունաց. Լատինացւոց. Տաճկաց և Հրէից:
 Այլև պընթացս յունի և արևու՝ հաշուեալ յերեկոյն ըստ սովորութեան
 նահանգին Կոստանդնուպօլսոյ. որոյ աշխարհագրական լայնութիւնն
 է 41 աստիճան և 1 մասն: Կ. Պոլիս. տպ. Պողոս Արապյան Ապու-
 չեխցու, 1836. 64 էջ: Շարվ. $5 \times 9,7$ սմ: (Շապկի վրա՝ «Օրացոյց
 1836... Տպեալ յՕրթագիւղ»):

ՀԳ 4874

Թ 71

875.* Հեգերէն. նոր կարդալ սկսողներուն համար: Չմյուռնիա.
 տպ. «Մարդասիրական Ընկերութեանն Ամերիգացւոց», 1836. 48 էջ:

Հմմտ. N 846 նկարագրության հետ:

Ղ. 1. 1546: Թ 134

876. Բարձրագոյն կարգադրութիւն յաղագս կառավարութեան
 գործոց յուսաւորչական Հայոց եկեղեցւոյ ի Ռուսաստան (Պոլոժե-
 նիէ): Էջմիածին, 1836. 30 չի. էջ: Շարվ. $16 \times 25,7$ սմ:

Վերջում՝ «Թարգմանեաց ատենադպիր և թարգման յուսաւորչա-
 կան Հայոց Սիւնհոգոսին էջմիածնի՝ Մկրտիչ Բարտաշեանց»:

28—29-րդ էջերում կա դժվարիմաց բառերի բացատրութիւն.
 ստորագրված՝ «Կառավարիչ տպարանի Յովհաննէս վարդապետ էջ-
 միածնեցի»:

Հայտնի բանասեր Գառնիկ Ստեփանյանի մեզ տված տեղեկու-
 թյան համաձայն, այս կանոնադրութիւնը եռյե տարում, Պետերբուր-
 ցում, իոյս է տեսել նաև հայատառ թուրքերեն՝ «Պոլոժենիէ յուսա-
 աւրչակօն էւմէնի իիլիսէսի» վերնագրով:

ՀԳ 3674, Մ, ԷՃԳ

Ձ Մատ. 105

877. Գիրք, որ կոչի Մաշտոց. Յորում սուանդին սրբաւան արարողութիւնք ազգիս ըստ սահմանադրութեան սուրբ եկեղեցւոյս Հայաստանեայց: Էջմիածին, 1836. 447 էջ: Շարվ. $8,5 \times 12,5$ սմ:

ՀԳ 1835, Մ

878. Կարգ թաղման կարգաւորաց, այսինքն հայրապետաց, եպիսկոպոսաց և քահանայից հետևմամբ օրինակին տպագրելոյ ի սուրբ աթոռն Էջմիածին: Կալկաթա, տպ. Մարդասիրական ճեմարանի, 1836. Ձ, 261, 1 չի. էջ: Շարվ. 9×17 սմ:

Գրքի սկզբում՝ կազմող և հրատարակիչ Տէր Մարգար Տէր-Կարապետյանի ստորագրութեամբ «Ազդ»-ում ասվում է, որ այս գիրքը նույն տարում Կալկաթայում տպագրված «Մաշտոցի» (տես հաջորդ նկարագրությունը) շարունակությունն է և գրքից օգտվելը դուրացնելու համար է, որ տպագրվում է առանձին՝ իբրև երկրորդ հատոր:

Մ 3307

879. Մաշտոց. Արարողութիւնք պաշտամանց եկեղեցւոյ Հայաստանեայց ըստ կարգաւորութեան սրբոց հարցն մերոց, բաղդատութեամբ բազում ընտիր օրինակաց: Երկասիրութեամբ Տէր Մարգարայ Տէր-Կարապետեան: Կալկաթա, տպ. Մարդասիրական ճեմարանի, 1836. Ը, 404, 2 չի. էջ: Շարվ. 9×17 սմ:

Տես նախորդ գրքի ծանոթագրությունը:

Մ 3306

880.* Օրացոյց: Կալկաթա, տպ. Մարդասիրական ճեմարանի, 1836:

Ձ Մատ. 725

881. Սալլանթեանց Միքայել:

Հրահանգ ճարտասանութեան կամ ճառաբանութեան: ...Ի պէտս աշակերտաց բարձու դասատան ազգալոյս ճեմարանի Լազարեան իշխանապետաց: Մոսկվա, տպ. Լազարյան ճեմարանի, 1836. 346 էջ: Շարվ. $10,2 \times 18$ սմ:

ՀԳ 2377, Մ, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ., ԷՃԳ, ՄԼԳ, ԼՀԳ, ԹՀԳ
Ձ Մատ. 364

882. Օրացոյց 1836 նահանջ ամի տեառն և ՌՄՁԵ Հայոց թուականին: Մոսկվա, տպ. Լազարյան ճեմարանի. 1836. 108 էջ: Շարվ. $7,2 \times 10$ սմ:

106-րդ էջում՝ «Ցուցակ տարածութեան և քնակչաց համայն գնտոյ երկրի»: 107—108 էջերում՝ «Տօնավաճառք (կամ եարմոհկալի) ի Ռուսաստան»:

Մ 21235

883. Եղիշէ:

Մեկնութիւն տէրունական Հայր ժեր աղօթից և ճառք խաչելութեան թաղման և յարութեան, և խրատ միանձանց երանելոյն սրբոյ Եղիշէի վարդապետի: Հանեալ ի հնագոյն ճառընտրաց մերոց: Երուսաղեմ, տպ. «Ս. Յակոբայ Տեառնեղբօր», 1836. 82 էջ: Շարվ. $8,5 \times 13,7$ սմ:

ՀԳ 1642

Թ 139

1 8 3 7

884. Աւետիքեան Գաբրիէլ. Սիրմէլեան Խաչատուր. Աւգերեան Մկրտիչ:

Նոր բառգիրք հայկապեան լեզուի: ...Հտ. Բ. Հ—Ճ: Վենետիկ. Ս. Ղազար, 1837. 1067 էջ: Շարվ. $17 \times 25,2$ սմ:

Ա հատորը լոյս է տեսել 1836 թ. (տես № 856):

ՀԳ 1092, Մ, ԳԱԹ, ՍԼԳ, ԼՀԳ

Չ Մատ. 88—89: Ղ. 1. 287, 310—312

885. Գօսթանթինի ձուլեփ-Անթօնէօ:

Ճաստըքեարի մէքթուպլեր: Սիրէմ վէ յաթիֆէ սուրէթի իյէ էտէպ իւ էրքեան թալիմի պըմնընտա ձուլեփ-Անթօնէօ Գօսթանթինի նամ միւթէշերրի ալիմին իթալեանձա թելիֆի վէ օն իքինձի տէֆա Վէնետիք շեհրինտէ պասմա էթսիրսիյի քիթապտէն: Ըսթամպօլտա Տանիմարգա պաշ թերձիմանը պարօն Յոհաննէս Երէմեան իշպու լիսանը թիւրքիյէ թերձիւմէ էյլէմիշ տիր: Պիրինձի ճիյտ (Քննական նամականի...: Մասն առաջին: Հայատառ թուրք.): Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1837. 832, 2 չի. էջ: Շարվ. $6,3 \times 12,2$ սմ:

Մ 359, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ.

Ցուց. Վենետ. Մխիթ. 156

886. Գօսթանթինի ձուպեփ-Անթունեօ:

Ճաստըքեարի մէքթուպլեր: Սիրեմ վէ լաթիֆէ սուրեթի իլէ հտէպ իւ էրքեան թալիմի պըմնընտա ձուպեփ-Անթունեօ Գօսթանթինի նամ միւթէէրրի ալիմին իթալեանձա թէ'լիֆի վէ օն իքինձի տէֆ ա Վէ-նէտիք շէիրինտէ պսսամա էթտիրտիյի քիթապտէն. Ըսթամպօլտա Տա-նիմարգա պաշ թէրձիմանը պարօն Յովհաննէս Երէմեան իշպու լի-սանը թիւրքիյէ թէրձիւմէ էյլէմիշ տիր: Իքինձի ճիլտ (Քննական նա-մականի... Մասն երկրորդ: Հայատառ թուրք.): Վենետիկ, Ս. Ղա-պար, 1837. 801, 2 չի. էջ: Շարվ. 6,3×12,2 սմ:

ՀԳ հայատառ թուրք. 130, Մ, ԳԱԹ Ապատյանի ֆ.
Յուգ. Վենետ. Մխիթ. 156

887. Ներսէս Շնորհալի:

Preces sancti Nersetis Clajensis, Armeniorum Patriarchae, viginti quatuor linguis editae... Venetiis, in insula S. Lazari, 1837. (Աղոթք սուրբ Ներսէս Կլայեցու հայոց կաթողիկոսի՝ «Հաւա-տով խոստովանիմ», քսանչորս լեզվով. հայերեն գրաբ., հունարեն հին, լատիներեն, իտալերեն, ֆրանսերեն, իսպաներեն, գերմաներեն, ֆոլանդերեն, շվեդերեն, անգլերեն, հիբերներեն, ռուսերեն, լեհե-րեն, իլլուրերեն, հունգարերեն, վրացերեն, եթովպերեն, թուրքերեն, պարսկերեն, արաբերեն, ասորերեն, եբրայերեն, քաղդէարեն, չինա-րեն): Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1837. 6 չի., 434 էջ: Շարվ. 6×11 սմ:

Տիտղոսաթերթի միայն լատիներեն է:

ՀԳ 941, ԼՀԳ
Զ Մատ. 343: Ղ. 2. 260

888. Ջախջախեան Մանուէլ:

Բառգիրք ի բարբառ Հայ և Իտալական: Բ տիտղթ. Dizionario Armeno-italiano. Composto dal P. Emmanuele Ciakciak. Վենե-տիկ, Ս. Ղապար, 1837. 1508 էջ: Շարվ. 15×22,5 սմ:

Բ. Սարգիսյանի «Երկհարիւրամեայ պրականական գործունէութիւն և նշանաւոր գործիչներ Վենետիկոյ Մխիթ. Միաբանութեան» (Վենե-տիկ, 1905) գրքում ասվում է. «Մ գրէն լրացուցած է Հ. Թէոփիլէ Մաղաթեան» (էջ 76—77):

ՀԳ 1277, Մ, ԳԱԹ Ապատյանի ֆ., ՄԼԳ

889. Օրացոյց և գուշակութիւնք օդոց 1837 թուականին Քրիստոսի և Հայոց ՌՄՁՁ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1837. 86 չի. էջ: Շարվ. $4,7 \times 9$ սմ:

Տիտղթ. դարձերեսում «նորագիշտ մտաւէն»:

Ըստ մատենագիտական աղբյուրների՝ կազմել է Աղեքսանդր Վշիկթաշլյանը:

ՀԳ 4029, ԷՃԳ

Չ Մատ. 722: Յուլց. Վենետ. Մխիթ. 73

890.* Ֆենելոն Գաղղիացի:

Նկարագիր առն իմաստնոյ և բարեպաշտի (Հայ. և իտալ.): Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1837:

Շմատ. № 864 նկարագրութիւն հետ:

Յուլց. Վենետ. Մխիթ. 41

891.* Յովնանեան Պօղոս:

Աղօթագիրք մանկանց: Վիեննա, տպ. «Պաշտպան ս. Աստուածածնի», 1837:

Չ Մատ. 23: Ղ. 2. 132

892.* Որ օրինես պայնոսիկ (Աղօթք սրբոյ պատարագին): Թարգմանեալ ի քսան և հինգ լեզուս, Վիեննա, ի վանս Պաշտպան ս. Աստուածածնի, 1837:

Չ Մատ. 544: ԳԼ 199

893. Չալրիսեանց Վրթանէս:

Կրթութիւն գործնական հայկական գրոց բարբառոյ ըստ իւրաքանչիւր կանոնաց նորոգ քերականութեան աւանդելոյ ի Հ. Վրթանիսէ Չալրիսեանց: Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1837. 4 չի., 91 էջ: Շարվ. $8,5 \times 15,2$ սմ:

ՀԳ 2678, Ս, ԼՀԳ

Չ Մատ. 314

894. Չալրիսեանց Վրթանէս:

Քերականութիւն հայկապնեան լեզուի, աւանդեալ ի գրոց բարբառ: Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1837. 8 չի., 276. 4 չի. էջ: Շարվ. $8,5 \times 15$ սմ: (Տիտղթ. առաջ՝ «Քերականութիւն հայկապնեան»):

ՀԳ 3907, ՍԼԳ, ԼՀԳ

Չ Մատ. 702

895.* Պալճեան Աղեքսանդր:

Վայելչագրութիւն ի չորս հատուածս: Վիեննա, 1837:

Զարբհանալյանը տպագրության թվականը սխալ է դրել: Լույս է տեսել 1838 թ. (տես №№ 918—921):

Ձ Մատ. 638

896. Օրացոյց. Որ ցուցանէ պտօնս և պպահս ըստ բարուք կարգաւորութեան Հայաստանեայց սուրբ եկեղեցւոյ: Եւս և պամիսս և պերնելի տօնս և պպահս Յունաց, Լատինացւոց, Տաճկաց և Հրէից: Այն պընթացս յուսնի և արևու՝ հաշուեալ յերեկոյէ ըստ սովորութեան նահանգին Կոստանդնուպօլսոյ, որոյ աշխարհագրական լայնութիւնն է 41 աստիճան և 1 մասն: Կ. Պոլիս, տպ. Պողոս Արասլյան Ապուլչէխցու, 1837. 63, 5 չհ. էջ: Շարվ. 5×9,7 սմ: (Շապկի վրա՝ «Օրացոյց 1837... Տպեալ յՕրթագիւղ»):

ՀԳ 4875

Թ 71

897.* Եղանակ 1837 թուականի Քրիստոսի (Օրացոյց): Չմյուռնիա, «Տպագրեալ ի գործարանի Ամերիգացւոց», 36 էջ:

Զարբհանալյանը վերնագրել է «Եղանակ Բիւզանդեան»:

Ձ Մատ. 166: Ղ. 1. 566

898. Կանոնք իրերավարժութեան: Որ կը պարունակէ. Այբբենարան, Հեգարան, Համառօտ խօսքեր, Բնական պատմութիւն, Սուրբ գրոց պատմութիւն: Չմյուռնիա, «Ի տպարանի Մարդասիրական Ընկերութեանն Ամերիգացւոց, 1837», 80 թերթ:

Գրաճանաչություն և կարդալ սկսող փոքրիկների համար պատրաստված այս այբբենարան-այբոմբ բաղկացած է 30×50 սմ չափի ութսուն թերթերից կամ տախտակներից: Տպագրված է թերթերի միայն մեկ երեսը: Թերթերը համարակալված են, բայց միմյանց միացված չեն: Հավանաբար այդպես է արված ամբողջ ձեռնարկը միանգամից դպրոց չտանելու համար: Բոլոր թերթերն ունեն միևնույն վերնագիրը՝ «Կանոնք իրերավարժութեան», բայց յուրաքանչյուրն ունի ուրույն բովանդակություն: Լեյսպես, 10-րդ թերթի վրա երկաթագրերն են, 11—16 թերթերում «Միավանկ բառեր», այնուհետև «երկավանկ», «եռավանկ» և այլն: 50-րդ թերթից սկսվում է Բնական պատմություն բաժինը: Յուրաքանչյուր թերթի վրա նկարված է որևէ կենդանի, իսկ նկարի տակ, մեծ-մեծ տառերով, պարզ աշխարհաբարով, պատմվում է տվյալ կենդանու մասին: Վերջում նույն ձևով պատմություններ են նկարված աշնից:

Յուրաքանչյուր թերթի ներքևում տպագրված է «Զմիռին, ի ապարանի Մարդասիրական Հնկերութեանն Ամերիգացոց, 1837»:

Անցյալի մատենագետներից ոչ մեկը այս հրատարակությունը չի տեսել: Ղազիկյանը հավանաբար տեղեկությունը վերցնելով 1838 թ. Զմյուռնիայում լույս տեսած «Դաւանութիւնք Մ. Յ. Ա. Պալպայիթի Իրէի» գրքույկի շապկի վրայի ցուցակից, նկարագրել է հարցականով, առանց տպագրության վայրի ու տպարանի՝ սկանոնք կամ Բնակք իրերավարժութեան. դպրատունները գործածելու համար, պատկերադարդ, յամի տեառն 1837. 80 բնակա: Թեոդիկը համարել է 1838 թ. Հոման Հալլոկի տպագրություն:

Հանրային գրադարանի միակ օրինակի տիտղոսաթերթի հաջորդ 9 թերթերը չկան: Տիտղոսաթերթը և մնացած բոլոր թերթերը լավ պահպանված են:

ՀԳ Կերպարվեստի և քարտեզագր. նյութերի բաժին
Ղ. 1. 1236

899. Մասն Նոր Կտակարանի տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, բովանդակեալ չորից անետարանացն (Աւետարան): Զմյուռնիա, տպ. Հոման Հալլոկի, 1837. 4 չհ., 368 էջ: Շարվ. $6,7 \times 11,3$ սմ:

Ղազիկյանը գիրքը չի տեսել և վերնագրել է. «Աւետարանա: Հատ նրա նկարագրության տպագրվել է Գույիելմոս Գրիֆիտի տպարանում»:

ՀԳ 3840, ԹՊՀ
Ղ. 1. 270

900. Ժամագիրք Հայաստանեայց սուրբ եկեղեցւոյ: Արարեալ սուրբ և աստուածաշնորհ թարգմանչացն մերոց Սահակայ և Մեսրոպայ, և երանելի հայրապետացն մերոց Գիւտոյ և Յովհաննու Մանդակունւոյ և սրբոյն Ներսէսի Շնորհալւոյ: ...Ի հայրապետութեան տեառն Յովհաննի Ութերորդի Կարբեցւոյ... որոյ և բարձրագոյն հրամանաւ վերստին տպագրեցաւ: Էջմիածին, «Ի տպարանի Գրիգորի Լուսաւորչին մերոյ, որ յաստուածակերտ գերագահ սուրբ աթոռս էջմիածին», 1837, հոկտեմբերի 5: 544 էջ: Շարվ. $9,5 \times 13$ սմ:

Մ 32586

901.* Օրացոյց: Կալկաթա, տպ. Մարդասիրական ճեմարանի, 1837:

Չ Մատ. 725

902. Օրացոյց 1837 փրկչական ամի և ՌԲԶԶ Հայոց թուակա-
նիս: Համաձայն ի ս. Էջմիածնի տպագրեալ ընտիր տօնացուցին: Յո-
րում յաւելան և ամենայն տօնք և պահք Ռուսաց, և ամիսք և երևելի
տօնք Լատինացոց. եւ այլ հարկաւոր գիտելիք: Ի բաց բարձեալ
պտօնս Հրէից և Տաճկաց՝ իբրև աւելորդս և անպիտանս ի Ռուսիայ
բնակեալ Հայոց: Աստրախան, տպ. Ս. Էջմիածնի: 60 էջ: Շարվ.
7×11,2 սմ:

Մ 21252

903. Բայրոն Ջ. Գ.:

Շիլիոնեան կալանաւորը: Թարգմ. Մովսէս Չօիրապեան: Շուշի,
տպ. «Վիճակաւոր առաջնորդին Ղարաբաղու բարձր սրբապան մետ-
րոպոլիտի Բաղդասարայ», 1837:

Այսպիսի հրատարակութեան մասին հիշատակում է Լեոն 1915 թ. Թիֆլիսում հրատարակված «Պատմութիւն Ղարաբաղի թեմական հո-
գևոր դպրոցի» գրքում, գրելով. «Շուշու կոնսիստորիայի կազմած մի
ցուցակից մենք մեծ հաճութեամբ տեղեկանում ենք, որ Բաղդասար
մետրոպոլիտի տպարանի անդրանիկ պտուղը Էկեղեցական գիրք էլ
չէր, այլ «Շիլիոնեան կալանաւորը» տպուած 1837 թուականին, դար-
ձեալ մետրոպոլիտի թոյլտուութեամբ: Տարաբախտաբար մենք չունինք
այս տպագրութիւնը, բայց կասկած չկայ, որ սա Շիլլերի (պետք է
լինի Բայրոնի—Չ. Դ.) գործի այն թարգմանութիւնն է...» (էջ 124):

Գ. Լեոնյանը, թեև զարմանքով, հաստատում է Լեոյի ասածը:
Այնուհետև իբրև հավաստի փաստ կրկնվում է նաև այլ աշխատու-
թյուններում:

Մեզ շահողվէց Միութեան և ոչ մի գրադարանում գտնել այս
տպագրութիւնը: Զարբհանալյանը, Ղազիկյանը, Թեոդիկը և անցյալի
մյուս մատենագետները չեն նկարագրել: Այսպիսով, մինչև այժմ ոչ
մեկը չի տեսել նման հրատարակութիւն, մի հանգամանք, որ ինքնին
կասկածելի է դարձնում այդպիսի հրատարակութեան գոյութիւնը:
Մինչդեռ գրադարաններում շատ է հանդիպում այդ գործի 1857 թ.
Շամախիի տպագրութիւնը՝ «Երկրորդ տիպ» նշումով: Հայտնի է, որ
Բայրոնի այդ գործը տպագրվել է նաև 1856 թ. դարձյալ Շամա-
խիում հրատարակված Մովսէս Զոհրապյանի «Պարապոյ ժամք»
թարգմանական և ինքնուրույն գրվածքների ժողովածուի Ա պրակում
(էջ 131—153): Եթե 1837 թ. տպագրութիւնը գոյութիւն ունենար,
1857 թ. հրատարակութիւնը կլիներ ոչ թե երկրորդը, այլ երրորդը:
Լեոյի հայտնած տեղեկութիւնը որևէ թյուրիմացութեան արդյունք չէ՝
արդյոք: Նկատի պետք է ունենալ նաև, որ Մովսէս Զոհրապյանի աշ-
խատութիւնները սկսվել են հրատարակվել 1850-ական թվական-
ներին:

ԳԼ 229

904.* Առողջութեան կանոններ: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1838. 45 էջ:

Ըստ Վենետիկյան Սխիթարյանների ցուցակի (էջ 10) Ներկայից
Սամվել Սամսարյանն է:*

Ձ Մատ. 51: Ղ. 1. 200

905. Բժշկեան Մինաս:

Սրբազան պատմութիւն: ...Հտ. Ա. Պատմութիւն հին և նոր օրինաց և եկեղեցւոյ Քրիստոսի: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1838. 9. 705 էջ: Շարվ. $6,2 \times 12,2$ սմ:

ՀԳ 2898. Մ, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ.
Ղ. 1. 342

906. Բժշկեան Մինաս:

Սրբազան պատմութիւն: ...Հտ. Բ. Պատմութիւն քահանայապետաց Հոովմայ: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1838. 603 էջ: Շարվ. $6,2 \times 12,2$ սմ:

ՀԳ 1715. Մ, ՄԼԳ
Ղ. 1. 342

907. Գրիգոր Լուսաւորիչ:

Սրբոյ հօրն մերոյ Գրիգորի Լուսաւորչի Յաճախապատում ճառք և աղօթք: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1838. 8 չհ., 222 էջ: Շարվ. $9,2 \times 17$ սմ: (Տիտղթ. առաջ՝ «Մատենագրութիւնք նախնեաց. Գրիգոր Լուսաւորիչ»):

ՀԳ 1927, Մ, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ., ԷՃԳ, ԹՀԳ
Ձ Մատ. 445—446: Ղ. 1. 464—465

908. Գրիգոր Տղայ, Ներսէս Լամբրոնացի:

Գրիգոր կաթողիկոսի Տղայ կոչեցելոյ: Նամականի: —Տեառն Ներսէսի Լամբրոնացւոյ Տարսոնի եպիսկոպոսի Ատենաբանութիւն և թուղթ և ճառք: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1838. 328 էջ: Շարվ. $4,5 \times 9$ սմ: (Տիտղթ. առաջ՝ «Ընտիր մատենագիրք: Գ. Կաթողիկոս Տղայ: Ն. Լամբրոնացի»):

Ն. Լամբրոնացու գրվածքները սկսվում են 91-րդ էջից և ունեն հետևյալ ինքնուրույն տիտղոսաթերթը. «Տեառն Ներսէսի Լամբրոնաց-

ՀՊ 1717, Ա. ԳԱԹ, ԼՀԳ

Ձ Մատ. 61 (Առնկարամուրթին), 249—250
(Առաքանակի), 143 (Երիզար կարողիկու
Տղայ), 146 (Անտիո մատենագիրք): Ղ. 1. 507

914. Կարճ ջնարկախոսքեան հայկազնեան լեզուի: Կրկին տպու-
ղանայ: Վենետիկ, Ա. Ղազար, 1838. 130, 2 չի. էջ: Շարվ. 10,3×
7 սմ:

Հանձնարարություն հանձնարարելու իրավունքի մասին հայկազնեան տպ-
արանից: Կարճ ջնարկախոսքեան է: Տեղա հան Ք 764 նկարա-
պատկերով (հանձնարարություն):

ՀԳ 2649, Մ. ԳԱԹ Ապատյանի ֆ., ԼՀԳ
Ձ Մատ. 160: Ղ. 1. 1602

916. Եղիշեան Ստեփանոս:

Հանձնարարություն Գաղղիական լեզուի: Դպրատանց
տպարան: Վենետիկ, Ա. Ղազար, 1838. 128 էջ:

Ձ Մատ. 709: Ղ. 1. 546

911. Եղիշե:

Ինքնուրույն մեթոդ Եղիշեի վարդապետի Մատենադարանին:
Վենետիկ, Ա. Ղազար, 1838. 8 չի., 307 էջ: Շարվ. 9,3×17,7 սմ:
(Տպարանում «Մատենադարանին» նախնեաց. Եղիշե»);

Բ ա զ ա ն դ — էջ 1—4 չի.՝ Ցառաջարան, —1—176՝ Վասն Վար-
դապետի և Հայոց պատերազմին, —177—210՝ Մեկնություն Խոստայ և
Կառնարաց, —211—260՝ Հանձն (Խրատ միանձանց, —Ցառաջար
առն Հայր մեք և այլն):

ՀԳ 2280, Մ, ԳԱԹ, ԷՃԳ, ԼՀԳ

Ձ Մատ. 170—171, 407: Ղ. 1. 568

912. Իսահակեան Դուկաս:

Դպրագիրք նոր աշխարհարառ, տեղուն Հ. Դուկասու վ. Իս-
հակեան: Քաղ. Գ: Վենետիկ, Ա. Ղազար, 1838. 4 չի., 551 էջ: Շարվ.
5/10 սմ:

Ա և Բ տպագրությունների նկարագրություններ (ՄՄ ՄՄ, 507)
գերշուժ Դպրակալներ տվել Է հետևյալ տպագրություններ, «Մայն հր-

ՀԳ 4588, Մ. 1438

Ձ Մատ. 22, 1, 817

913.* Հիւրմիւլեան Էդուարդ:

Յաւարտ տպագրութեան մէջ Հայ բառարանի առ նորոգողութեան
նորին վ. հ. Մկրտիչ արտասկայ վ. Ազգեւան: Յոյս, նորոգող, հարուստ
ի Հոռով: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1838, է. 1 v

Հ. Հ. 1612

914. Հոհենյոհէ Ադեքսանդր:

Ադեքսանդր Հոհենյոհէ իշխանացուն շատանայի անուն վրաս-
կին յարմար հոգեշահ խթաններ: Թարգմանաւոր Հ. Մկրտիչ արտ-
սկայ վ. Ազգեւան: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1838, է. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 850, 851, 852, 853, 854, 855, 856, 857, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 883, 884, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 907, 908, 909, 910, 911, 912, 913, 914, 915, 916, 917, 918, 919, 920, 921, 922, 923, 924, 925, 926, 927, 928, 929, 930, 931, 932, 933, 934, 935, 936, 937, 938, 939, 940, 941, 942, 943, 944, 945, 946, 947, 948, 949, 950, 951, 952, 953, 954, 955, 956, 957, 958, 959, 960, 961, 962, 963, 964, 965, 966, 967, 968, 969, 970, 971, 972, 973, 974, 975, 976, 977, 978, 979, 980, 981, 982, 983, 984, 985, 986, 987, 988, 989, 990, 991, 992, 993, 994, 995, 996, 997, 998, 999, 1000

ՀԳ 3230, Մ.

Ձ Մատ. 359, Հ. Հ. 1618

915.* Մինասեան Պետրոս:

Թուարանութիւն: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1838:

Յուս. Վանատ, Մատ. 34

916. Ներսէս Շնորհալի:

Նամականի: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1838, 332 էջ: Շաղ. 45
9 սմ: (Տիտղոս. առաջ՝ «Ընտիր մատենագիրք. և Շնորհալի»):

ՀԳ 2687, Մ. 4130, ՀԳ

Ձ Մատ. 406, 523—524, Հ. 2, 25

917. Օրացոյց և գուշակութիւնք օգոյ 1838 բառականի Գրե-
տոսի և Հայոց ՌՄԶԷ: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 85 էջ: Շաղ. 48
9,1 սմ: (Շաղկի վրա՝ «Օրոց գուշակ և օրացոյց 1838»):

Շաղկի ներքին գրքով տպագրութեան և տպագրութեան մասին: Կար-
գրութեան և գրքի մէջ ներքին տպագրութեան տպագրութեան
Տրքի տպագրութեան և գրքի մէջ ներքին տպագրութեան տպագրութեան
գրքի տպագրութեան և գրքի մէջ ներքին տպագրութեան տպագրութեան
գրքի տպագրութեան և գրքի մէջ ներքին տպագրութեան տպագրութեան

Ըստ մատենագրութեան տպագրութեան տպագրութեան տպագրութեան
տպագրութեան տպագրութեան տպագրութեան տպագրութեան

ՀԳ 4781, ՄԼԳ

Ձ Մատ. 722, Յուս. Վենետ. Մատ. 73

918. Պալճեան Աղեքսանդր:

Վայելչագրութիւն: Հատուած Ա: Վիեննա, տպ. Մխիթարյան,
1838. 8 թերթ:

*39×26 սմ շափի ալբոմ: Հրատարակվել է 4 առանձին մասերով
կամ հատվածներով (տես հաջորդ նկարագրությունները), Թեոդիկը
այս ալբոմը հայերեն առաջին շքեղ հրատարակությունն է համարում:*

ԼՀԳ Արմ. 5/272—I
Թ 28

919. Պալճեան Աղեքսանդր:

Վայելչագրութիւն: Հատուած Բ: Վիեննա, տպ. Մխիթարյան,
1838. 8 թերթ:

Տես նախորդ նկարագրության ծանոթագրությունը:

ԼՀԳ Արմ. 5/272—II
Թ 28

920. Պալճեան Աղեքսանդր:

Վայելչագրութիւն: Հատուած Գ: Վիեննա, տպ. Մխիթարյան,
1838. 6 թերթ:

Տես № 918 նկարագրության ծանոթագրությունը:

ԼՀԳ Արմ. 5/272—III
Թ 28

921. Պալճեան Աղեքսանդր:

Վայելչագրութիւն: Հատուած Դ: Վիեննա, տպ. Մխիթարյան,
1838. 4 թերթ:

Տես № 918 նկարագրության ծանոթագրությունը:

ԼՀԳ Արմ. 5/272—IV
Թ 28

922. Պոպաճեան Յակոբոս:

Համառօտ բառարան ի հայէ ի տաճիկ, ի պէտս դպրոցաց: Հա-
տոր առաջին: Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1838. 530 էջ: Շարվ.
7×12,5 սմ:

*Բ հատորը՝ «Թուրք-հայերեն բառարանը», լույս է տեսել 1841 թ.
(տես № 1086):*

ՀԳ 2684, Մ, ԱԿԳ, ՄԼԳ, ԼՀԳ
Չ Մատ. 99—100

923.* Սուրբ կոյս Մարիամ Աստուածածինին իսմինին հետոմէ-
թինէ թախսիս օլունան Նօվէնանըն թերծիւմէսի (Հայատառ թուրք.):
Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1838. Ը, 95 էջ:

Ցուց. Վիեն. Մխիթ. 73

924.* Քրիստոնեանըն գըլավուլու, եանի կիւնահտան վազ կէչ-
մէնին վէ ալլահըն շնորհքունուն իչինտէ կիւնահսըզ քրիստոնեաճա
եաշամանըն եօլու: Հտ. Ա—Բ: (Հայատառ թուրք.): Վիեննա, տպ.
Մխիթարյան, 1838:

Ցուց. Վիեն. Մխիթ. 74

925. Քրիստոնէական վարդապետութիւն համառօտ: Հաւաքեալ
ի քրիստոնէական վարդապետութենէ Բելլարմինոսի և այլոց: Եւ արա-
րեալ աշխարհաբառ լեզուաւ վասն փոքրիկ մանկանց՝ առ ի սերտո-
ղաբար առնուլ նոցա պայն ի բերան: Չորրորդ անգամ տպագրեալ....:
Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1838. 117 էջ: Շարվ. 6×10 սմ: (Շապկի
ւրա՝ «Համառօտ քրիստոնէական վարդապետութիւն: Աշխարհա-
բառ»):

ՀԳ 4032, Մ

Ղ. 1. 334

926. Չայնքաղ շարական: Կ. Պոլիս, Օրթագյուղ, տպ. «Երից
որդւոց Պօղոսի Արապեան Ապուշեխցւոյ», 1838. 561, 3 չի. էջ: Շարվ.
18×25,5 սմ:

Մ 34263, ԷՃԳ

927. Չամուռճեան Յովհաննէս:

Ընթացք հայերէն դպրութեան կամ դիւրին ոճով աւանդեալ կա-
նոնք հայերէն գրաւոր լեզուի: Ի Յովհաննու Պրուսացւոյ Տէր-Կարա-
պետեան: Ի պէտս ազգային ճեմարանին ս. Երուսաղէմի հիմնելոյ ի
յիւսքիւտար: ...Մասն առաջին. Քերականութիւն: Կ. Պոլիս, Օրթա-
գյուղ, 1838. 230 էջ: Շարվ. 10,5×18 սմ:

*Գրքում տպարանը չի նշված, այլ միայն թաղամասը՝ Օրթագյուղ,
որ այդ ժամանակներում գործում էր Արապյանների տպարանը:*

ՀԳ 2704

Չ Մատ. 201: Թ 71: ԳԼ 180

928. Պարտէպ հոգնոր. Յորում պարունակին պէսպէս բանք հոգեշարժ աղօթից: Կ. Պոլիս, Օրթագյուղ, տպ. «Երից որդւոց Պօղոսի Արապեան Ապուշեխցւոյ», 1838. 192 էջ: Շարվ. $6,2 \times 9,4$ սմ:

ՀԳ 1198, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ.

929. Պօղոսեան Մարուգէ Վառնացի:

Վաճառումն Յովսէփայ: Կ. Պոլիս, Օրթագյուղ, 1838. 327, 1 չհ. էջ: Շարվ. $7 \times 13,5$ սմ: (Տիտղթ. առաջ՝ «Վաճառվանն Յովսէփայ Երզք քառեակ»):

Տպարանի մասին տես № 927 նկարագրության ծանոթագրությունը:

ՀԳ 1318

Ձ Մատ. 638: Թ 71

930. Սաղմոս Դաւթի. որ է աղօթք և օրհնութիւն առ աստուած և մարգարէութիւն վասն մարդեղութեանն Քրիստոսի: Եանի՛ Սաղմոս Դաւթին. քի ալլահա տուա վէ սէնա վէ Քրիստոս էֆէնտիմիպին ինսան օյմասը իւշիւն նէպիյիք տիր: Հայճա պիյմէյէն վէ եախօտ քիթապ տիլին աղնամայան գարտաշյարըմըպ իւշիւն միւճէտտէտէն տիգաթ իյէ թերճիւմէ օյունտու հայ լիսանընտան աչըգ թիւրքճէյէ Փէշտըմայճը օղյու պատուէյի Գրիգոր դպիրտէն: ...Տպեալ վերստին (Հայ. և հայատառ թուրք.): Կ. Պոլիս, Օրթագյուղ, տպ. «Երից որդւոց Պօղոսի Արապեան Ապուշեխցւոյ», 1838. 340 էջ: Շարվ. 11×16 սմ:

Մ 28984

931. Բէստէն Միքայէլ Տէր-Պետրոսեան:

Կրթութիւն բժշկական արուեստի: Հտ. Գ—Դ: Կ. Պոլիս, Օրթագյուղ, 1838. 96 + 126 + 131 էջ: Շարվ. $7,5 \times 14$ սմ:

Գրքում տպարանը նշված չէ: Տպագրության վայրի տեղում գրված է միայն Օրթագյուղ, ուր գտնվում էր Արապյանների տպարանը: Նրանու հատորներն ունեն մեկ միասնական տիտղոսաթերթ, բայց առանձին էջակալություն: Հատորների սկզբում, առանձին էջակալությամբ ղեկավարված է և հատորի հավելվածը:

Վեցհատորյա այս աշխատության ներկա Գ—Դ հատորը լույս է տեսել ավելի վաղ քան մյուս հատորները: Ա—Բ հատորը լույս է տեսել 1841 թ., իսկ Ե—Զ հատորը՝ 1839-ին:

ՀԳ 1132, Մ, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ.
Թ 71: ԳԼ 100

932. Օրացոյց: Որ ցուցանէ պտօնս և պպահս ըստ բարութեան հաւորութեան Հայաստանեայց սուրբ եկեղեցւոյ: Եւս և պամիսս և պերնելի տօնս և պպահս Յունաց, Լատինացւոց. Տաճկաց և Հրէից: Այն պընթացս յուսնի և արևու՝ հաշուեալ յերեկոյէ ըստ սովորութեան նահանգին Կոստանդնուպօլսոյ, որոյ աշխարհագրական լայնութիւնն է 41 աստիճան և 1 մասն: Կ. Պոլիս, տպ. Պողոս Արապյան Ապուլչեխցու, 1838. 63, 5 չի. էջ: Շարվ. $5 \times 9,7$ սմ: (Շապկի վրա՝ «Օրացոյց 1838... Տպեալ յՕրթագիւղ»):

ՀԳ 4879

Թ 71

933. Առաջնորդ ծնողաց: Որ կըցուցընէ թէ ծնողքները ինչ կերպով իրենց պաւակները պիտի կրթեն: Չմյուռնիա, տպ. Հոման Հալլոկի, 1838. 67 էջ: Շարվ. $6,5 \times 11,5$ սմ:

Բոլոր մատենագետներն էլ սխալմամբ այս գիրքը համարել են Գուլիելմոս Գրիֆիտի տպագրութիւն:

ՄԼԳ Արա. 1/1599

Զ Մատ. 46: Ղ. 1. 182: Թ 135

934.* Աւետարան: Չմյուռնիա, տպ. Հոման Հալլոկի, 1838:

Այս տպագրութիւնը մեզ կասկածելի է թվում: Գոյութիւն ունի Հոման Հալլոկի 1837 թ. տպագրած Աւետարան (տես N 899),

Թ 135

935.* Բանալի ընթերցանութեան: Չմյուռնիա, տպ. Հոման Հալլոկի, 1838:

Թ 135

936. Դաւանութիւնք Մ. Յ. Ա. Պալպայիթի գերմանացի հրէի. որ նամակի ձևով իր եղբայրներուն գրեր է: Թարգմանեալ ի Գաղղիականէ ի Հայ: Չմյուռնիա, տպ. Հոման Հալլոկի, 1838. 62 էջ: Շարվ. $6,3 \times 11,7$ սմ:

Շապկի ետևի կողմում «նուրատիպ գրեանք» վերնագրի տակ թվարկվում են Չմյուռնիայում տպագրված մի քանի գրքեր:

Մ 11921, ՄԼԳ

Ղ. 1. 520: Թ 135

937. Ձբօսարան մանկանց հոգևոր տաղերու և խրատներու և բնական պատմութիւններու: Չմյուռնիա, տպ. Հոման Հալլոկի, 1838. 6 չի., 228 էջ: Շարվ. $8 \times 14,8$ սմ:

Առաջարանում թարգմանիչը գրում է. «Այս գիրքը հիմակու դիտ- նականներուն խօսած մաքուր աշխարհաբառ լեզուովը շարադրեցի, տաճկերէն բառ չի գործածելով ու երբեմն ինչ բառ, որ աշխարհա- բառ լեզուին մէջ կը պակսէր, գրաբառը դրի: Բայց որովհետեւ ան գրաբառ բառերը ամմէնը չեն հասկընար, մանաւանդ տղաքը, անոր համար գիրքի վերջը համառօտ բառարան մը շինեցի ան գրաբառ բառերուն համար, որ կարդացողը չի հասկըցած բառը հոն գտնայ ու անոր տաճկերէն նշանակութիւնը իմանայ: Ո՛րքով կը յորդորեմ բոլոր տղաքը, որ խօսելու ատեննին այլ քանք ընեն միայն հայերէն խօսիլ ամմէն ատեն՝ իրենց ազգին հետ ան այլ անխառն աշխարհաբառ ըլլայ, որպէսզի օրէ օր մեր աշխարհաբառ լեզուն կատարելագործի: Աս բանս յառաջ տանելու համար պետք է շատ աշխարհաբառ գիր- քեր կարդալ՝ որոնք տաճկերէնով խառնակ չեն... Թարգմանիչս»:
(էջ 2 շէ.)

Մ 36418, ԳԱԹ Ապատյանի ֆ
Չ Մատ. 192: Ղ. 1. 657: Թ 135

938.* Կանոնք... իրերավարժութեան: Չմյուռնիա, տպ. Հոման Հալլոկի, 1838:

Տես Ա՛ 898 նկարագրության ծանոթագրութիւնը:

Թ 135

939. Կերակուր քրիստոնէից՝ առ ի գանձել ի մտի յիրաքանչիւր աւուրս տարւոյն ի յագուրդ հոգւոյ հաւատացելոյ: Չմյուռնիա, տպ. Հոման Հալլոկի, 1838. 62 էջ: Շարվ. $6,4 \times 11,5$ սմ:

Ղազիկյանը գիրքը չի տեսել և սխալմամբ համարել է Գ. Գրիֆի- տի տպագրութիւնը:

ՀԳ 4005

Չ Մատ. 300: Ղ. 1. 1278: Թ 135

940.* Հեգարան նոր կարգով և դիւրին ճամբով կարդալ սոր- վելու համար: Չմյուռնիա, տպ. Հոման Հալլոկի, 1838:

Բացի այս հեգարանից՝ Թեոդիկը նշում է նույն թվականին Հալլո- կի տպագրած մի այլ հեգարան ևս:

Թ 135

941.* Ճրագ հոգւոյ: Չմյուռնիա, տպ. Հոման Հալլոկի, 1838:

Այս թվի հրատարակութիւնը կասկածելի է, կա այս գրքի 1839 թվի Հալլոկի հրատարակութիւնը (տես № 998):

Թ 135

942. Մանկավարժ, որ պատի տղոցը վարժութեանը համար աղէկ պրոյցներ կ'ընէ: Չմյուռնիա, տպ. Հոման Հալլոկի, 1838. 75 էջ: Շարվ. $6,4 \times 11,7$ սմ:

Գրքի ետևում, շապկի վրա՝ «Տղայոց վարժիչ»:

ՀԳ 3321, ՄԼԳ

Չ Մատ. 404: Ղ. 1. 1772: Թ 135

943. Նոր Կտակարան տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Չմյուռնիա, տպ. Հոման Հալլոկի, 1838. 832 էջ: Շարվ. $6,8 \times 11,3$ սմ:

ՀԳ 1054 (վերջից թերի), Մ 14105 (վերջից թերի)
Ղ. 1. 277: Թ 135

944.* Վարդապետ քրիստոնէից: Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1838:

Չ Մատ. 644: Թ 135

945. Վարք նահապետաց և մարգարէից: Գեղեցիկ խրատներով և օրինակներով պարդարված խօսակցութեան ձևով: Չմյուռնիա, տպ. Հոման Հալլոկի, 1838. Ը, 292 էջ: Շարվ. $8 \times 14,5$ սմ:

ՀԳ 1121, ՄԼԳ
Թ 135

946.* Օրացոյց: Կալկաթա, տպ. Մարդասիրական ձեմարանի, 1838:

Չ Մատ. 725

947. Գիբներեան Յովհաննէս:

Հարիւր և չորս սուրբ պատմութիւն, հաւաքեալ ի Հին և ի Նոր Կտակարանաց յօգուտ մանկանց: Աշխատասիրութեամբ Յովհաննէս Գիբներեան: Հանդերձ յաւելուածովք հոգեշահ խրատուց և պտղոց բարեպաշտութեան: Ի Ռուս լեզուէ հայացուց աւագ քահ. Հայոց Տփիսիսայ՝ Իսահակ Սահառունեանց: Էջմիածին, տպ. Գր. Լուսավոր-

չի. 1838. 183 էջ: Շարվ. $9 \times 14,5$ սմ: (Շապկի վրա՝ «Յիսուսն և երկու սուրբ պատմութիւն ի Հին Կտակարանէ»):

Որոշ օրինակների շապկի վրա էջմիածնի վանքի նկարն է, մյուսների վրա՝ նոյի տապանը:

ՀԳ 1552, Մ, ԷՃԳ
ԳԼ 215

948. Խուղաբաշեան Աղեքսանդր:

Գիրք նախակրթութեան հայկապեան լեզուի: Յորում համառօտիւ բացատրին սկզբունք գլխաւոր գիտութեանց: Учебная книга армянского языка, содержащая в себе сокращение приготовительных наук. Составил Александр Худобашев. Ս. Պետերբուրգ. «Տպագրեալ ի նոր գործարանի աշխատասիրողի գրոյս» (Խուղաբաշիանի), 1838. 171, 2 չի. էջ: Շարվ. $7 \times 12,3$ սմ:

Բ ո ղ ա ն դ. — ...էջ 49—70՝ Համառօտութիւն քերականութեան Հայոց — 71—96՝ Ընդհանուր ծանօթութիւնք ինչ դաշխարհագրութենէ, — 97—115՝ Համառօտ ծանօթութիւն զպատմութենէ, — 117—164՝ Բառք, որք ի գիրս յայսմիկ ոռուսերէն թարգմանեալք (Հայ-ռուսերեն բառարան), — 165—171՝ Յաղագս ի Մոսկով կառուցեալ տեարց կազարեանց Հայկական Ճեմարանի Արևելեան լեզուի:

ՀԳ 2656, Մ, ԷՃԳ, ԼՀԳ, ԹՀԳ

Ձ Մատ. 18, 132, 325, 480: Ղ. 1. 1180: Թ 178

949. Խուղաբաշեան Աղեքսանդր:

Բառարան ի հայկական լեզուէ ի ռուսաց բարբառ: ...Հատոր առաջին՝ Ա—Կ: Բ տիտղթ. Армяно-Русский словарь, составленный по лексикону, изданному в Венеции и умноженный вновь введенными словами Александром Худобашевым, ч. I, от Ա до Կ: Մոսկովա, տպ. Էպարյան ճեմարանի, 1838. 613 էջ: Շարվ. 11/19 սմ:

ՀԳ 2571 (Ա և Բ հատորները մեկ կապում),
Մ, ԷՃԳ, ՄԼԳ, ԼՀԳ, ԹՀԳ

Ձ Մատ. 17—18: Ղ. 1. 1180: ԳԼ 211

950. Խուղաբաշեան Աղեքսանդր:

Բառարան ի հայկական լեզուէ ի ռուսաց բարբառ: ...Հատոր երկրորդ՝ Հ—Ֆ: Բ տիտղթ. Армяно-Русский словарь, составленный по лексикону, изданному в Венеции и умноженный вновь введенными словами Александром Худобашевым, ч. II, от Հ

ՁԾ 3: Մոսկվա, տպ. Լազարյան ճեմարանի, 1838. 539 էջ: Շարվ. 11×19 սմ:

ՀԳ 2571 (Ա և Բ հատորները մեկ կապսոնով).
Մ, ԳԼԹ, ԷՃԳ, ՄԼԳ, ԼՀԳ, ԹՀԳ
Ձ Մատ. 17—18: Ղ. 1. 1180: ԳԼ 211

951. Համառոտութիւն քրիստոնէական վարդապետութեան: Ի յոյս ածեալ վերստին ի Գրիգոր քահանայէ Սուքիասեանց: Մոսկվա, տպ. Լազարյան ճեմարանի, 1838. 22 էջ: Շարվ. 8.3×14.3 սմ:

*Միևնույն տարում յոյս է տեսել երկու անգամ, տիպոգրաֆի-
կ և ձևավորման աննշան փոփոխություններով: (Տե՛ս հաջորդ նկարա-
գրությունը):*

— ՀԳ 3262, Մ, ԷՃԳ

952. Համառոտութիւն քրիստոնէական վարդապետութեան: Հա-
ւաքեալ յումեմնէ բանասիրէ վասն նորավարժ մանկանց: ...Ի յուս
ընծայեալ վերստին երկասիրութեամբ, արդեամբք և ծախիւք երկուց
եղբարց Գէորգ և Գրիգոր աւագ սարկաւազաց Սուքեասեանց:
Մոսկվա, տպ. Լազարյան ճեմարանի, 1838. 22 էջ: Շարվ. $8.3 \times$
 14.3 սմ:

ՀԳ 4538, Մ, ԼՀԳ

953. Պոպով Կարապետ:

Նախադուռն վարժութեան. Բուլանդակիչ համառոտ այբբենարա-
նի, հեգ սաղմոսի, խոստովանութեան հաւատոյ և ինչ-ինչ գիտելեմց
քերականութեան: Մոսկվա, տպ. Լազարյան ճեմարանի, 1838. 115
էջ: Շարվ. 9.5×17 սմ:

ՀԳ 4041, ԼՀԳ

Ձ Մատ. 480

954. Օրացոյց 1838 ամի տեառն և ՌՄՁԷ Հայոց թուականի:
Մոսկվա, տպ. Լազարյան ճեմարանի, 1838. 108 էջ: Շարվ. $7 \times$
 10.6 սմ:

ՀԳ Լեռ 2273

955. Եփրեմ Խուրի Ասորի:

Գիրք աղօթից: Շուշի, տպ. «Նորին բարձր սրբապետութեան»,
1838. 104 էջ: Շարվ. 7.5×13.5 սմ:

*Վերջին էջը համարակալություն չունի: Նախավերջին 103-րդ էջա-
համարը տպագրված է 105: Տիպոգրասաթերթում տպագրության տարե-*

ՀԳ 4736, ԳԱԹ

956. Խոթհրդատետր սրբազան պատարագի: Ըստ արարողու-
թեան եկեղեցեացս Հայաստանեայց: Շուշի, տպ. «Նորին բարձր սրբ-
բանութեան», 1838. 26 էջ: Շարվ. 15,2×23,3 սմ:

ՀԳ Լեո 825, Մ

Շ «ԲՄ» 1960, № 5, էջ 516—517

957. Աբովեան Խաչատուր:

Նախաշաւիղ կրթութեան ի պէտս նորավարժից: Թիֆլիս, տպ.
Հ. և Դ. Արզանյանցների, 1838. կամ՝ Ներսիսյան դպրոցի, 1844—
1845. Շարվ. 9,4×16 սմ:

Մեր առաջ երկու օրինակներն էլ թերի Լև և տիտղոսաթերթեր
չունեն: Գրքի աշունքը դրված է ըստ 1862 թ. Ք հրատարակության:
Մատենադարանի օրինակը բաղկացած է 3—96
էջերից: Իսկ Գրականության Թանգարանի՝ Աբովյանի ֆոնդում եղա-
ծք՝ 2—76 էջերից: Մատենադարանի համեմատաբար լրիվ օրինակը
հարանձնյա չլինելու պատճառով 1940 թ. Ռ. Զարյանի խմբագրութեամբ
լույս տեսած նմանահանութեամբ հրատարակվել է Գրականության Թան-
գարանի պակասավոր օրինակը, որը և մտել է Աբովյանի երկերի
լիակատար ժողովածուի 5-րդ հատորում:

Տպագրության տարեթվի և տպարանի մասին ուսումնասիրող-
ները հայտնել Լև երկու կարծիք: Բանասեր Ա. Բարայանը 1952 թ.
Մատենադարանի օրինակը հայտնաբերվելու կապակցությամբ գրած
հոդվածում («Գրական թերթ», 1952, 10 հունվարի), ենթադրում
է, որ գիրքը տպագրվել է 1844—1845 թթ., ըստ որում, սկզբի 72
էջերը՝ Արզանյանցների տպարանում, իսկ մնացած շարունակվել է
Ներսիսյան դպրոցի տպարանում, բայց տպագրությունը մնացել է
անավարտ:

Վիճարկելով Բարայանին՝ արովյանագետ Պ. Հակոբյանը իր «Խ.
Աբովյանի «Նախաշաւիղ» տպագրության թվականը» հոդվածում հա-
վաստում է, որ գիրքը ամբողջությամբ տպագրվել է 1838 թ. Ար-
զանյանցների տպարանում («Սովետական գրականության և ար-
վեստ», 1952, № 7, էջ 164—171):

Մ. 6742, ԳԱԹ Աբովյանի ֆ.

958. Այբբենարան Հայոց: Ի պէտս նորուստուն մանկանց: Թիֆ-
լիս, տպ. Հ. և Դ. Արզանյանցների, 1838. 30 էջ: Շարվ. 9,5×13,3 սմ:

ՀԳ 3972

959. Դարաստան հատուկաբար պատճառ Հայ ժողովուրդի: Բնակչության ու բուսականության և բուսականության և Հայկական և Բնական Թվական, տպ. Հ. և Դ. Արզանյանցներ, 1933, 4 թ. 251 էջ: Շաղկ. $9,5 \times 17,5$ սմ:

Բանասիրական աղբյուրներում առկա է. որ Կարսի մարզի աշակերտների համար դասագիրքը հասանելի էր աշխատանքային և կենսական էին Դավիթ և Հակոբ Արզանյանցները (տե՛ս. Կարսի Թաղևադան, Պատմություն և աղբյուրներ և Կարսի մարզի, Վիեննա, 1953, էջ 487):

ՀԳ 4073, Մ. 4076, ԹՀԳ

960. Պողոս Անդրեանուպոլսեցի:

Պէշ տէիր ֆերգի: Ահտի Աթիգտէ տէր՝ օրսն Կարսի մարզի գրնտէ իւշ ճիւտ թագսիմի իլէ: Գուտս շէրի՛ք բահիպէնտէն տաքս Ըստանպոլ փաթրիգի էտիրնէլի Պողոս Եպիսկոպոսուն գրքէքս իւշ ինշա: ...ճիւտի էվվէլ. Պիրինճի. Իքինճի. Իւլինճի տէրին գէ 30 բուն նագլի (Չանապանութիւն հինգ դարուց Հա. Ա. Կարսի թուրք.): Երուսաղեմ, տպ. Սրբոց Հակոբյանց, 1838. Զ 2 լ. 365 էջ: Շաղկ. $10,2 \times 16,5$ սմ: (Տիտղոս. առաջ՝ «Չանապանութիւն հինգ դարուց»):

Բ հատարք լույս է տեսել 1839 թ., իսկ 9 հատարք՝ 1841 (տե՛ս №№ 1013 և 1066):

ՀԳ հայատառ թուրք. 170. ԹՀԳ
Թ 139

961. Տուցակ մշտնջենաւոր շաբաթական թափորի սրբուքեան աստուածընկալ շնորհապարզն սուրբ տեղեաց շաբաթական Բրիստոսի: Տպեալ ըստ ձեռագրաց. կարգադրութեանց և արարողութեանց նախնեաց մերոց (Թափորի տեսրակ շաբաթական): Երուսաղեմ, տպ. Սրբոց Հակոբյանց, 1838. 58 էջ: Շաղկ. $9,2 \times 17$ սմ:

ՀԳ 4894, Մ
Զ Մատ. 207

1839

962. Մաղախ-Թէոփիլեանց Մատթէոս:

Կենսագրութիւն Երևելի արանց, զոր ծաղկաբաղ համառօտեաց յրնդարձակ բուսարտանէն իւրմէ յերկուս հատորս Հ Մատթէոս վ. Մա-

դաք-թեոփիլեանց: ...Հտ. Ա: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1839. 12, 954, 4
չհ. էջ: Շարվ. $10,3 \times 17,3$ սմ:

Մ 31283, ՀԳ 4045 (սկզբից թերի)
Ձ Մատ. 297: Ղ. 1. 748—749

963. Մադաք-թեոփիլեանց Մատթէոս:

Կենսագրութիւն երևելի արանց, պոր ծաղկաքաղ համառօտեաց
յընդարձակ բառարանէն իւրմէ յերկուս հատորս Հ. Մատթէոս վ. Մա-
դաք-թեոփիլեանց: ...Հտ. Բ: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1839. 1071, 3
չհ. էջ: Շարվ. $10,3 \times 17,3$ սմ:

Մ 31284, ՀԳ 4046 (տիտղթ. ընկած է)
Ձ Մատ. 297: Ղ. 1. 748—749

964. Համառօտ քերականութիւն յատին բարբառոյ: Վենետիկ,
Ս. Ղազար, 1839. 148 էջ: Շարվ. $10,3 \times 7$ սմ:

*Գրքույկում հեղինակը չի նշված: Ըստ մատենագիտական աղ-
բյուրների՝ Եղուարդ Հյուրմյուզյանի աշխատությունն է: Զարբհանալ-
յանը վերնագրել է. «Քերականութիւն յատին բարբառոյ»:*

ՀԳ 3980, Մ
Ձ Մատ. 706: Ղ. 1. 1602

965. Հիւրմիւլեան Եղուարդ:

Առձեռն բանաստեղծութիւն: Համառօտեալ ի Հ. Եղուարդայ
վարդապետէ Հիւրմիւլեան Մխիթարեանց: Վենետիկ, Ս. Ղազար,
1839. 203, 1 չհ. էջ: Շարվ. $6 \times 11,5$ սմ:

ՀԳ 3469, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ., ԷՃԳ, ՄԼԳ

966. Հիւրմիւլեան Եղուարդ:

Առձեռն բանաստեղծութիւն: Համառօտեալ ի Հ. Եղուարդայ
վարդապետէ Հիւրմիւլեան Մխիթարեանց: Վենետիկ, Ս. Ղազար,
1839. 42, 1 չհ. էջ: Շարվ. $6 \times 11,5$ սմ:

*Կարծում ենք՝ այս գիրքն է, որ Զարբհանալյանը նկարագրել է
հետևյալ ձևով. «Բանաստեղծութեան արուեստ, ի պէտս համբալկաց.
համառօտեալ: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1839»:*

ԳԱԹ Ազատյանի ֆ. 6870, ՄԼԳ
Ձ Մատ. 84: Ղ. 1. 1602

967. Հիւրմիւլեան Եղուարդ:

Առձեռն ճարտասանութիւն: Համառօտեալ ի Հ. Եղուարդայ վար-

դապետէ Հիւրմիւսեան Մխիթարեանց: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1839. 159, 4 չհ. էջ: Շարվ. $6 \times 11,5$ սմ:

ՀԳ 3850, Մ, ՄԼԳ
Ղ. 1. 1602

968. Զմեռւան իրիկուններ կամ Այլնայ բարոյական պատմութիւններ: Հտ. Ա: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1839. 83, 1 չհ. էջ: Շարվ. $5,5 \times 9,9$ սմ: (Տիտղթ. առաջ՝ «Մատենադարան մանկանց. 2»):

Ըստ Զարրհանայյանի և Ղազիկյանի «Մատենադարան մանկանց» մատենաշարով յոյս տեսած բոլոր գրքերը (տես № 969, 972, 973, 1021, 1027, 1374, 1375) կամ Շմիդինն են, կամ գրված են նրա հետեւությամբ:

Մ 31537, ՄԼԳ
Զ Մատ. 410: Ղ. 1. 1852

969. Զմեռւան իրիկուններ կամ Այլնայ բարոյական պատմութիւններ: Հտ. Բ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1839. 87 օջ: Շարվ. $5,5 \times 9,9$ սմ: (Տիտղթ. առաջ՝ «Մատենադարան մանկանց. 3»):

Հեղինակի մասին տես նախորդ նկարագրության ծանոթագրութիւնը:

Մ 31538, ՄԼԳ
Զ Մատ. 410: Ղ. 1. 1852

970. Մաշտոց. Արարողութիւնք պաշտամանց եկեղեցւոյ Հայաստանեայց: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1839. 8 չհ., 726, 20 էջ: Շարվ. $8,2 \times 15,4$ սմ:

Մ 34653

971. Յովհաննէս Ոսկեբերան, Եփրեմ Խուրի Ասորի:

Մեկնութիւն գործոց առաքելոց: Խմբագիր արարեալ նախնեաց յՈսկեբերանէ և յԵփրեմէ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1839. 458 էջ: Շարվ. $9,2 \times 17,5$ սմ: (Տիտղթ. առաջ՝ «Մատենագրութիւնք նախնեաց. Գործոց մեկնութիւն խմբագիր»):

ՀԳ 1760, Մ, ԳԱԹ Ապատյանի ֆ., ԷՃԳ
Զ Մատ. 137—140, 407: Ղ. 1. 450

972. Ոթոն կամ կորսըւած տղու մը պատմութիւն (Ա հատորակ): Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1839. 82, 1 չհ. էջ: Շարվ. $5,5 \times 9,9$ սմ

(Տիտղթ. առաջ՝ «Մատենադարան մանկանց. 1»):

Գրքույկում հեղինակը կամ թարգմանիչը չի նշված: Հեղինակը իր ժամանակի հանրահայտ գերմանացի մանկագիր քահանա Քրիստափոր Շմիդն է (տես ՆՆ 968 և 1663 զրբերի ծանոթագրությունները):

Մ 31536

Ձ Մատ. 410: Ղ. 1. 1852

973.* Ոթոն կամ կորսըլած տղու մը պատմութիւն (Բ հատոր-յակ): Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1839. 73 էջ:

Հեղինակը Քրիստափոր Շմիդն է (տես նախորդ նկարագրության ծանոթագրությունը):

Ղ. 1. 1852

974. Սերեան Եփրեմ:

Պատմութիւն Հայոց: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1839. 7, 244, 1 չհ. էջ: Շարվ. $6,2 \times 10,3$ սմ: (Տիտղթ. առաջ՝ «Պատմութեանց համառոտութիւն դպրատան տղոց համար: Պատմութիւն Հայոց»):

ՀԳ 2507, ԳԱԹ Չոպանյանի ֆ.

975. Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ փետերիմիպին թեմարիխի վէ ենճամընտա պապը մուխթասար տուայեր վէ էլպէմ թէֆէքքիւրէր իլա-վէ օլունմուշ տուր (Հայատառ թուրք.): Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1839. 6 չհ., 184, 2 չհ. էջ: Շարվ. $5,2 \times 9,5$ սմ:

ԼՀԳ Արմ. 1/1292

976. Տէ Լիկորի Ալֆօնսօ:

Էպէտիլիէ տաիր նասիհաթլեր Ալֆօնսօ տէ Լիկորի Էպիսկոպոսուն թելիֆլերինտէն թերճիմէ օլունմուշ տուր (Հայատառ թուրք.): Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1839. 252, 3 չհ. էջ: Շարվ. $4,2 \times 8$ սմ:

Մ 14091

977. Օրացոյց և գուշակութիւնք օդոց 1839 թուականին Քրիստոսի և Հայոց ՌՄԶԸ: Վենետիկ, Ս. Ղապար: 84 չհ. էջ: Շարվ. $4,9 \times 9,1$ սմ:

Տիտղոսաթերթի դարձերեսում՝ «նորատիպ մատենաճ», իսկ վերջին 3 էջերում «Յանկ գրոց» վերնագրով բերված է Վենետիկում տպագրված զրբերի ցուցակը՝ այբբենական կարգով:

ШРАВНА

Для опредѣленія догдодовъ въ недвижимыхъ имуществѣхъ въ Уездныхъ
и заштатныхъ городахъ Грузино—Имеретинской Губерніи.

ვ ა ნ მ ნ ე ბ ი

თუ ვინმე უნდა ცნობად იქნეს შემოსულის უმცირესი სავსება, ვინმე
და მისი ბრუნს ქადაქმნა შინა სავსებად--მისთვის დავაყენებინა

ს ვ ს ო ს ს ს რ

ყ ვინმე ქადაქმნა ქადაქმნა ქადაქმნა ქადაქმნა ქადაქმნა ქადაქმნა
ქადაქმნა ქადაქმნა ქადაქმნა ქადაქმნა ქადაქმნა ქადაქმნა

فانرلر

فرمان ابیریکینسکی غورنی کت اوتورنی و شطامدن خارج اولنیش شهرلرندہ غیر
خیرت اولن اعلاکتک امرلرین معین ایلکدن اوتورنی

Т И Ф Л И С Ъ.

Въ Типографіи Я. и Д. Арзакановыхъ.

ՀԳ 4773, ԷՃԳ

Ձ Մատ. 722: Յուգ. Վեմետ. Մխիթ. 73

978. Ե՛՛՛՛՛ տոս քիթապը (Նոր տղօթագիրք, հայատառ տառք): Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1839, 496 էջ:

Յուգ. Վիեն. Մխիթ. 69

979. Թովմա Գեմբացի:

Քրիստոս աւետիկ օլմագ իշին Թովմա Գեմբացինին նասի-
նաքէրի: Իքինձի պասմա: (Յաղագս նմանութեան Քրիստոսի...
Երկրորդ տպագրութիւն, հայատառ թուրք.): Վիեննա, տպ. Մխի-
թարյան, 1839. 6 չհ., 448. 12 չհ. էջ: Շարվ. $5,2 \times 10,2$ սմ:

ԳԱԹ Ազատյանի ֆ. 8575

980. Ժամակարգութիւն եկեղեցւոյ Հայաստանեայց ըստ կարգա-
ւորութեան սրբոց թարգմանչաց եւ այլոց սրբոց հարց մերոց: Ի շա-
քաթ Ղազարու յարութեան մինչև ի շաքաթ վկնի սրբոյ Չատկին
(Ժամագիրք. մասն Ա): Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1839. 8 չհ., 562
էջ: Շարվ. $7,6 \times 14,3$ սմ:

ՀԳ 1576

Ձ Մատ. 237: Ղ. 1. 850

981. Ժամակարգութիւն եկեղեցւոյ Հայաստանեայց ըստ կարգա-
ւորութեան սրբոց թարգմանչաց եւ այլոց սրբոց հարց մերոց: Ի Նոր
Կիւրապէէ մինչև ի տօն ամենասուրբ Երրորդութեան (Ժամագիրք.
մասն Բ): Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1839. 628 էջ: Շարվ. $7,6 \times$
 $14,3$ սմ:

ՀԳ 1575, Մ

Ձ Մատ. 237: Ղ. 1. 850

982. Ժամակարգութիւն եկեղեցւոյ Հայաստանեայց ըստ կարգա-
ւորութեան սրբոց թարգմանչաց եւ այլոց սրբոց հարց մերոց: Ի տօնէ
սրբոց Հոփսիմեանց մինչև ցվեցերորդ ուրբաթ քառասնորդաց
(Ժամագիրք. մասն Գ): Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1839. 1224, 6
չհ. էջ: Շարվ. $7,6 \times 14,3$ սմ:

ԳԱԹ Ազատյանի ֆ. 8494 (սկզբից թերի)

Ձ Մատ. 237: Ղ. 1. 850

983. Կարգաւորութիւն հասարակաց տղարից Հայաստանեայ
եկեղեցւոյ: Մարտի աքոյն Սահակայ հարապետին և Մեղրայ
վարդապետին, Կիտայ և Յովհաննոս Մանգալունայ (Մանգալունայ)
Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1839. 487, 6 չի. 44-36 էջ. Հարկ.
4,3×9,5 սմ:

Ա. էջակալութեան 471—492 էջերում «Պատգամաւոր» Թ. էջակալութեան 1—44 էջերում նոր տիպագրութեամբ հայտնաբերուած տութիւն սրբոյ պատարագի և ազարի գանձարանին մասին տպ. սկիզբն ունենային հանձնարար. որի պատարագն է. էջակալութեան էջ 1—38՝ «Կանոն քաջակ տալոյ հրաւիրող, որպէս իմաստասէր վերջին ոճով, տալոյ գործնութիւն լիակատար անգործուն և սեփական ջրոյ»:

ՀՀ Գր. 1/750

Չ Մատ. 233: Ղ 1. 848—849

984. Մահի Մերեւն: Մխիթարեան պիւր հրոնարարութեան
...Իսկապէս քրիստոնեայնայն իբրեւմէն պատմութեան (Հայաստան թուրք.): Վիեննա, («Պէշ»), 1839. 384 էջ: Հարկ. 5×9,2 սմ:

էջերի թիւը ստույգ չէ: Մեզ հանգիստ է մնայ յիշատակ չեղած վում է 384 էջում:

ԳԱԹ Ապատիւնի ֆ. 8604 (վերջից թերի)

985.* Ներսէս Լամբրոնացի:

Ներբողեան ի պատիւ ս. հոգւոյն: Վիեննա, տպ. Մխիթարեան, 1839:

Յուց. Վիեն. Մխիթ. 27

986. Պալաքեան Աղեքսանդր:

Ընդհանուր տեսութիւն երկրագնդոյ: Վիեննա, տպ. Մխիթարեան, 1839. 114, 3 չի. էջ: Հարկ. 5,2×10,5 սմ: (Վերջում 6 գծագրական տախտակներ):

ՀՀ 2486. Մ

Չ Մատ. 200—201

987.* Պալաքեան Յակոբոս:

Բառարան համառօտ ի տաճկականէ ի հայ, ի պէտս դպրոցաց: Հտ. Բ: Վիեննա, 1839:

Ջարրհանալյանի տեղեկութիւնը սխալ է: Այս գիրքը տպ. է տեւ. սեւ 1841 թ. (տեւ. № 1086):

Չ Մատ. 100

988.* Սաղմոս Ա կանոն: Հեգերէն բաժանեալ՝ ի պէտս մանկանց:
Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1839:

Ղ. 1. 1546

989. Վեցմատեան Միքայէլ:

Կրթութիւն քրիստոնէական վարդապետութեան: Վիեննա, տպ.
Մխիթարյան, 1839. Չ, 640, 1 չհ. էջ: Շարվ. $6,5 \times 12$ սմ:

ՀԳ 1938, Մ, ԷՃԳ, ՄԼԳ
Չ Մատ. 315

990.* Քրիստոնէական վարդապետութիւն համառօտ: Հաւաքեալ
ի քրիստոնէական վարդապետութենէ Բելլարմինոսի և այլոց: Վիեն-
նա, տպ. Մխիթարյան, 1839:

Ղ. 1. 334: Յուց. Վիեն. Մխիթ. 51

991. Գործք առաքելոց: Ընդ որս և չորեքտասան թուղթք երա-
նելոյն Պօղոսի առաքելոյն և Թուղթք կաթուղիկեայց և Տեսիլք Յո-
հաննու: Կ. Պոլիս, Օրթագյուղ, տպ. «Երից որդւոց Պօղոսի Արապեան
Ապուլչեխցւոյ», 1839. 483 էջ: Շարվ. 8×13 սմ:

ՀԳ 1634

Ղ. 1. 279: Թ 70

992.* Գործք առաքելոց: Կ. Պոլիս, տպ. Արապյան, 1839:

*Հաս. Պետրիկի միկնույն տարում ունեցել է երկու հրատարակու-
թյուն (տես և Նախորդ նկարագրութիւնը):*

Թ 70

993. Գրիգոր Նարեկացի:

Նարեկ աղօթից սրբոյն Գրիգորի Նարեկացւոյ, հոգեկիր հռետո-
րի: Բաշխեալ յիննսուն և հինգ բանս հոգեսուն մաղթանաց: Նորա-
պէս սրբագրեալ համեմատութեամբ հնագոյն և ընտիր-ընտիր ձեռա-
գիր օրինակաց: Կ. Պոլիս, Օրթագյուղ, տպ. «Երից որդւոց Պօղոսի
Արապեան Ապուլչեխցւոյ», 1839. 4 չհ., 439 էջ: Շարվ. $11 \times 16,3$ սմ:

ՀԳ 1511

Ղ. 1. 493: Թ 70

994. Բէստէն Միքայէլ Տէր-Պետրոսեան:

Կրթութիւն բժշկական արուեստի: Բէստէն պարոն Միքայէլի Տէր-

Պետրոսեան Կոստանդնուպօլսեցւոյ ի լեզու աշխարհաբառ: ...Հտ.
Ե—Ձ: Կ. Պոլիս, Օրթագյուղ, 1839. 184+159 էջ: Շարվ. $7,5 \times 14$ սմ:

*Երկու հատորները ունեն մեկ միասնական տիտղոսաթերթ, բայց
առանձին էջակալութիւն: Տպարանը գրքում չի հիշատակված: Հրա-
տարակության վայր՝ նշված է Օրթագյուղ, ուր գտնվում էր Արապ-
յանների տպարանը (տես № 931 նկարագրության ծանոթագրութիւ-
նը):*

ՀԳ 1179

Թ 71: ԳԼ 180

995. Օրացոյց. Որ ցուցանէ Կոստան և Կպահս ըստ բարութ կար-
գաւորութեան Հայաստանեայց սուրբ եկեղեցւոյ: Եւս և Կամիսս և
Կերևելի տօնս և պահս Յունաց, Լատինացոց. Տաճկաց և Հրէից:
Այլն Կընթացս լուսնի և արևու՝ հաշուեալ յերեկոյէ ըստ սովորութեան
նահանգին Կոստանդնուպօլսոյ, որոյ աշխարհագրական լայնութիւնն
է 41 աստիճան և 1 մասն: Կ. Պոլիս, տպ. Պողոս Արապյան-Ապու-
շեխցու, 1839. 63, 5 չի. էջ: Շարվ. $5 \times 9,7$ սմ: (Շապկի վրա՝ «Օրա-
ցոյց 1839 ...Տպեալ յՕրթագիւղ»):

ՀԳ 1871

Թ 71

996. Ապաշխարացոյց: Չմյուռնիա, տպ. Հոման Հալլոկի, 1839. Ը.
280 էջ: Շարվ. $6,4 \times 11,5$ սմ:

*Զարբհանալյանը և Թեոդիկը սխալմամբ համարում են Գ. Գրիֆի-
տի տպագրութիւն:*

Մ 34667

Ձ Մատ. 42: Ղ. 1. 177: Թ 135

997. Եղանակ 1839 թուականին Քրիստոսի (Օրացույց): Չմյուռ-
նիա, տպ. Հոման Հալլոկի, 1839. 120 էջ: Շարվ. $6,3 \times 11,8$ սմ: (Շապ-
կի վրա՝ «Եղանակ 1839 ամին»):

*Երկնային մարմինների, օդի, քամիների վերաբերյալ գլուխներից
հետո, էջ 65—119-ում՝ «Սրագրութիւն ճանապարհորդութեան պրն. Ա.
Սենեֆերիմայ Տէր-Միմասեան Կոստանդնուպօլսեցւոյ, յամի տեառն
1836.», ուր տեղեկութիւններ կան Արեմտյան Հայաստանի 26 քա-
ղաքների ու գավառների մասին:*

ՀԳ 3606, ԳԱԹ Ապատյանի ֆ.

Ղ. 1. 566

998. ձրագ հոգւոյ: Ձմյուռնիա, տպ. Հուման Հալլոկի, 1839. 46 էջ: Շարվ. $6,4 \times 11,5$ սմ:

Մ 1667

Ղ. 1. 1711

999. ձաշոց գիրք: ...Տպեալ առ այժմ ի նորոյ ըստ օրինակի տպագրելոյ ի Կոստանդնուպօլիս յամի տեառն 1799. Բ տիտղթ. ձաշոց գիրք 1839 ամի: Էջմիածին, տպ. «Գերագահի արժոճի ս. կաթողիկէ Էջմիածնի», 1839 [—1840]. 811 էջ: Շարվ. 25×36 սմ:

Մ 4320, ՀԳ

1000. Նոր Կտակարան տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Առաջին անգամ տպեալ առանց քնարների վկայութիւններով, ի տպագրատան Հայկական ձեմարանի Տեարց Լապարեանց, 1834, ի Մոսկով, ՌՄԶԳ: Նոյնն վերստին տպեալ համեմատութեամբ ընտիր օրինակաց հանդերձ յուսանցի վկայութիւններովն: Կալկաթա, տպ. «Մկրտիչ միսիոնարաց. ջանիւք և ծախիւք Ամերիկայի և Օտարականաց Աստուածաշունչի Ժողովքին», 1839. 4 չհ., 462 էջ: Շարվ. $10 \times 16,3$ սմ:

Մ 22272

1001. Օրացոյց: Կալկաթա, տպ. Մարդասիրական ձեմարանի, 1839:

Ձ Մատ. 725

1002. Собрание высочайших указов и актов, относящихся до Московского Армянского Лазаревых Института Восточных языков, с обзором основания, состава и цели Института... Санктпетербург. В отделении Типографии Московского Лазаревых Института Восточных языков. Գումար բարձրագոյն հրովարտակաց և արձանագրութեանց վերաբերելոց առ Հայկական Լապարեանց ձեմարանն Արևելեան Լեզուաց որ ի Մոսկով, Կոյգ ընդ ծանօթութեանց զհիմնարկութենէ, զկերպարանաւորութենէ և զնպատակէ ձեմարանին (Ռուս. և հայ.): Ս. Պետերբուրգ, Մոսկովայի Արեւելեան Լեզուների Լապարյանց Ինստիտուտի տպարանի բաժանմունք, 1839. 259 էջ: Շարվ. $9,2 \times 16$ սմ:

Տպագրութեան վայրը և տպարանը բերված է միայն ուսուերեն լեզվով:

ՀԳ 1261, Մ, ԳԱԹ, ԷՃԳ, ՄԼԳ, ԹՀԳ

Ձ Մատ. 141: Ղ. 1. 937

1003. Յանկ տպագրեալ և ձեռագիր գրոց Հայոց ի մատենադարանի ներգործական խորհրդականի տէրութեան Աղեքսանդրի Խուդաբաշեան, շարադրեալ ըստ կարգի այբուբենից: ...Каталог печатным книгам и рукописям армянским в библиотеке действительного статского советника Александра Худобашева, составленный в азбучном порядке. Ս. Պետերբուրգ, տպ. Ա. Խուդաբաշյանի, 1839. 49 էջ: Շարվ. 7,2×12 սմ:

Մ 12772

1004. Աղայեանց Յովհաննէս:

Քերականութիւն հայկական լեզուի: Յօրինեաց Յովհաննէս Եղիապարեան Սիմէօն Աղայեանց Պայպիտեցի: ...Ի յոյս էած աւագ սարկաւագ Գրիգոր Սուքիասեանց: Մոսկվա, տպ. Լազարյան ձեմարանի, 1839. 119, 1 չհ. էջ: Շարվ. 9,5×16,5 սմ:

ՀԳ 2606, Մ, ԷՃԳ, ՄԼԳ, ԼՀԳ
Ձ Մատ. 704: Ղ. 1. 940: Թ 180

• 1005. Սուքիասեանց Գրիգոր:

Учитель русского и армянского языков или Руководство к познанию русского языка в пользу армянского юношества и армянского языка для любителей восточной словесности. Բ տիտղոս. Ուսուցիչ Ռուսաց և Հայոց լեզուաց յօգուտ ուսումնասէր Հայոց, և լեզուասէր այրապգեաց: Ի յոյս էած աւագ սարկաւագ Գրիգոր Տէր-Յարութիւնեան Սուքիասեանց: ...Մասն առաջին: Մոսկվա, տպ. Լազարյան ձեմարանի, 1839. 117, 3 չհ. էջ: Շարվ. 9,5×17 սմ: (Տիտղոս. առաջ՝ «Русско-Армянская азбука. Այբուբենք Հայոց և Ռուսաց»):

ՀԳ 3975, Մ, ԼՀԳ, ԹՀԳ

1006. Օրացոյց 1839 ամի տեառն և ՌՄՁԸ Հայոց թուականի: Մոսկվա, տպ. Լազարյան ձեմարանի, 1839. 72 էջ: Շարվ. 7,2×10,8 սմ:

էջ 70-ում վերջազարդից հետո. «Աշխատասիրեալ ի Գէորգ աւագ սարկաւագէ Սուքիասեանց»:

Մ 21236, ԼՀԳ

1007. Օրացույց 1840 նախանգ տմի տեառն և ՌՄԶԹ Հայոց
քուսիքների: Մոսկվա, տպ. Լազարյան ձեմարանի, 1839. 69 էջ: Շարվ.
7×10,7 սմ.

էջ 65-ում. զերգ-գորգից հետո. «Աշխատասիրեալ ի Գէորգ աւագ
տարեաւագէ Յուդեանեանց»:

Մ 21238, ԼՀԳ

1008. Басня и повести для первоначального чтения. Пе-
реведены с персидского языка и отчасти составлены вновь на
татарском языке при Тифлисской гимназии. В пользу учащих-
ся в Закавказских училищах. (Առականեր և պատմութիւններ
նախնական ընթերցանութեան համար): Թիֆլիս, տպ. Հ. և Դ. Ար-
սւնյանցների. 1839. 6 չի., 108 էջ: Շարվ. 12×18,5 սմ:

Նշանակաւորները միայն ուսուցիչներն է: Աղբիւրներն լեզվով պատ-
մութիւններէն հետո՝ 45—108 էջերում՝ աղբիւրներն-ուսուցիչներն-հա-
յերէն բառարան:

Հեղինակի լրիվ անունը գրքում չկա: Ռուսերէն առաջաբանի վեր-
ջում (էջ 4 շ.) գրված են հեղինակի անվան սկզբնատառերը—Ս. Դ.
նշանները դասավորված են արաբական ձևով՝ աջից ձախ:

ՀԳ 4395

1009. Կրթութիւն աւետարանական՝ ի պէտս Հայաստանեայց ս.
եկեղեցւոյ: Թիֆլիս, տպ. Հ. և Դ. Արսւնյանցների, 1839. 40 էջ:
Շարվ. 8×14 սմ: (Շապկի վրա՝ «Армянский катехизис в пользу
Закавказских училищ»).

ՀԳ 3485, Մ

1010. Հասան-Ջալալեան Եսայի:

Պատմութիւն կամ Յիշատակ ինչ-ինչ տնցից՝ դիպելոց յաշխար-
հին Աղուանից: Համառոտագրեալ ի սրբազնականաւոր կոթողիկոսէն
Աղուանից ի տէր Եսայեայ Հասան-Ջալալեանց ի թուականին Հայոց
ՌՃԿ, իսկ ի թուականիս տեառն մերոյ փրկչին Յիսուսի՝ 1711: Շուշի,
տպ. «Բարձր սրբազան ասպետաւիառ մետրոպօլիտին Բաղտասարայ»,
1839. 11 չի., 69 էջ: Շարվ. 7×13 սմ:

ՀԳ 3728, Մ

Ձ Մատ. 333—334: Ղ. 1. 1512: ԳԼ 229

1011. Սալանթեան Միքայել:

Համառոտութիւն փոքր քերականութեան գրաբառ լեզուի Հայոց՝

ի լոյս բնծայելոյ ի Միք. ծ. վարդապետէ Աղլաւորէն Կոստանդնուպօլսեցոյ և տպագրելոյ ի Մոսկով յամին 1827: Փոխելոյ ի Զուրգո և ի պատասխանիս ի պէտս աշակերտաց ասորին դատարան և Լոռ սկսանողաց՝ ի վարժապետէ Հայոց լեզուի լատի գրեկաւորէ Յիգորէ Տէր-Աւագեանց: Հանդերձ ազիտակօք քերականութեան Զուրգմանց՝ եղելովք ի վախճանի իւրաքանչիւր տեղեկի բառից ի շնորհս համբակաց: Շուշի, տպ. «Բարձր սրբապան մետրոպօլիտն Հայոց վրձակին Ղարաբաղու արքեպիսկոպոսին և ասպետին Բաղտասարու», 1839. 6 չի., 86 էջ: Շարվ. 9.5×16 սմ: (Տիտղոս. Թաաջ. Լոռաջոն մասն համառօտութեան քերականութեան գրաբառ լեզուի Հայոց):

ՀԳ 2629 Մ

2 Մատ. 32!

1012. Տէր-Յոհաննէանց Խաչատուր:

Համառօտ հայկապեան քերականութիւն: Ի լոյս բնծայելոյ աշխատասիրութեամբ Խաչատուր քահանայի Տէր-Յոհաննէանց Շամշատինեցոյ: Շուշի, տպ. «Արքեպիսկոպոսին Բաղտասարու արքեպիսկոպոսին և ծախիւք նորա», 1839. 10 չի., 226 էջ: Շարվ. 9.5×16.3 սմ:

Համառօտութիւն է Մ. Զամչյանի քերականութեան Այդ առիթով կազմողը Ղարաբաղի թեմի առաջնորդ Բազմասարճ Նշան ուղեթնում գրում է. «Ահաւասիկ ըստ հրամանի Բարձու Սրբազնութեան Զերոյ՝ որդիապարտ սիրով տունալ գանձն իմ աշխատասիրութեամբ համառօտեցի ըստ շափու կարեաց՝ զպանծալի քերականութիւն ցոր իմաստ Միքայէլ արհի եպիսկօպոսին Կոստանդնուպօլսեցոյ ի Զուրգմանց վարժութիւն հայկազուն մանկանց՝ ընդ խնամակալ Բազմասարճ տաժեկոց: Ոչինչ անտի զպիտանացու ուսանելն կոճատմամբ իսպառ լքեալ անտեսեալ և ոչ զնորանոր ինչ օտար անծանօթ ներմուծեալ այլ համաձայն նորին իսկ գրութեանն ընթացեալ զճանապարհ Միքայէլ վանուածոյ ծանօթութիւնսն. որ ի նմին. համառօտիւք անցնալ պարզարանեցի ի հնչարեկալութիւն մանկանց. և ըստ խնձնառութեան իմոյ՝ գանուանց. զբայից. զնշանակութիւնսն ռամկական օճով առ իւրաքանչիւր կարգս տեղեցի: Այլ միայն յարինակաց և ի վկայութեանց սակս՝ առ ի գտնելս համարոց տանցն և գանուանս ցորց յորոց արտահանեալ և զհն բուն բանք նախնեաց նշանակել զԶամչյանն ի նպաստ գործոյս առեալ զքերականութիւն. որով զհամարս առ իւրաքանչիւր տունս գծագրեցի. և այնց տանց. որոց ոչ գտան համարքն յերկուսին կամ յայլս. առեալ զնմանօրինակ տունս խոճնուն պատրաստ ցորց նախնի հնչեկանաց մերոց՝ զթերիս կանանցն հանդերձ համարովքն տեղեկացն լցուցիս:

Մ 8840

1013. Պօղոս Անդրիանուպօլսեցի:

Պէշ տէիր ֆէրգի: Ահոյ Աթիգտէ տէրճ օլան նագլիյէթլէր հագ-
գընտէ իւ ձիլտ թագսիմի իյէ: Պուտս ջէրիֆ րահիպլէրինտէն սապըգ
Ըստանպօլ փաթրիգի Էտիրնէլի Պօղոս Եպիսկոպոսուն ջայրէթի իյէ
իմշա: ...ձիլտի սանի: Տէօրտիւնձիւ տէիրին՝ Հոութուն, Տօքիթին, Յու-
դիթին վէ Եսթէրին նագլի (Չանապանութիւն հինգ դարուց, հտ. Բ,
հապատառ թուրք.): Երուսաղէմ, տպ. Սրբոց Հակոբյանց, 1839. 6 չի.,
506 էջ: Շարվ. 10,2×16,5 սմ: (Տիտղթ. առաջ՝ Չանապանութիւն հինգ
դարուց»):

*Ա Հատորը լույս է տեսել 1838 թ., իսկ Գ Հատորը 1840-ին (տես
N.N 960 և 1066):*

ԼՀԳ Аpm. 3/5225

1014. Տէտրակ գովեստի նորոգ և սրբագրութեամբ յօրինեալ ի
հայկական և ի տաճկական բարբառ (Չափածո): Երուսաղէմ, տպ.
Սրբոց Հակոբյանց, 1839. 48 էջ: Շարվ. 10,3×16,8 սմ:

ՀԳ Լեո 2027
Թ 139

1015. Յուցակ սրբոյ Յարութեան աշխարհամատրան տաճարի
յատկացեալ տարեկան հանդիսաւոր արարողութեանց (Թափորի
տէտրակ տարեկան): Երուսաղէմ, տպ. Սրբոց Հակոբյանց, 1839.
132 էջ: Շարվ. 9,1×15,5 սմ:

ՀԳ 1112, Մ, ԳԱԹ Ապատյանի ֆ.

Ձ Մատ. 206—207: Ղ. 1. 740: Թ 139

1015ա. Քերական կամ Այբբենարան: Երուսաղէմ, տպ. Սրբոց
Հակոբյանց, 1839. 28 էջ: Շարվ. 7,7×12 սմ:

ՀԳ 4882

1 8 4 0

1016.* Աշխարհագրութիւն բնական և ուսումնական և քաղա-
քական, ի նախաշաղիղ ատլասին աշխարհացոյց պատկերաց: Վե-
նետիկ, Ս. Ղազար, 1840:

*Այս վերնագրով հրատարակութեանը եղել է 1849 թ. (տես N
1550): Հաջանարար Զարրհանալլանի գրքում սխալմամբ 1849-ի
փոխարեն տպագրվել է 1840:*

Ձ Մատ. 39

1017. Անգերեան Յարութիւն:

Dictionnaire Français-Arménien-Turc, Par le P. Pascal Aucher, Mechitariste. Բ տիտղոս. Բառգիրք ի Գաղղիականէ ի Հայ ե ի Տաճիկ բարբառս: Վենետիկ, Ս. Ղապար. 1840. 12 չի. 739 էջ: Շարվ. 12×20,3 սմ:

ՀԳ 3863, Մ. ԳԱԹ Ազատյանի ֆ., ՄԼԳ
Ձ Մատ. 96: Ղ. 1. 261

1018. Բժշկեան Մինաս:

Армяно-русская грамматика. Сочинение Миная Месяци, архимандрита Армянской Академии св. Лазаря в Венеции, настоятеля Карасубазарской Армяно-католической церкви. Բ տիտղոս. Քերականութիւն Հայկապեան լեզուի. բացառելով ի Ռուսաց բարբառ տեառն Հ. Մինասայ վ. Բժշկեան Տրամագոնցու ի Մխիթ. ուխտէն. առաջնորդի ի Տաւրիա: Վենետիկ, Ս. Ղապար. 1840. 20 չի., 273, 4 չի. էջ: Շարվ. 9,2×17,7 սմ:

ՀԳ 2403, Մ
Ձ Մատ. 708: Ղ. 1. 342

1019. Գրիգոր Նարեկացի:

Սրբոյ իօրն մերոյ Գրիգորի Նարեկայ վանից վանականի Մատենագրութիւնք: Վենետիկ, Ս. Ղապար. 1840. 6 չի., 533, 2 չի. էջ: Շարվ. 9,3×17,7 սմ: (Տիտղոս. առաջ՝ «Մատենագրութիւնք նախնեաց. Գրիգոր Նարեկայ»):

Ք ո վ ա ն դ. — էջ 1—263՝ Մատենան ոգրերգութեան. — 263—367՝ Մեկենութիւն իրգոց իրգոյն Սոգոմոնի: — 369—483՝ Ճ—Վ. զ—Վ. ի տաղք: — 483—533՝ երաւ:

ՀԳ 1512, Մ. ԳԱԹ Ազատյանի ֆ., ԷՃԳ
Ձ Մատ. 487: Ղ. 1. 472

1020. Եապրճեան Ստեփանոս:

Համառօտ աշխարհագրութիւն դպրատան տղոց համար: Վենետիկ, Ս. Ղապար. 1840. 8 չի., 348, 1 չի. էջ: Շարվ. 6×11,5 սմ: (Վերջում 4 թերթ գծագրութիւն):

ՀԳ 3076, Մ
Ձ Մատ. 38—39: Ղ. 1. 545

1021. Երանեակ անունով Թանկոյի թագուհին պատմութիւնը:
Վենետիկ. Ս. Ղազար, 1840. 78, 1 չհ. էջ: Շարվ. $5,5 \times 9,9$ սմ:
(Տիտղթ. առաջ՝ «Մատենադարան մանկանց, 5. Երանեակ»):

*Հեղինակը գրքում չի նշված: Գերմանացի հայտնի մանկագիր
Քրիստափոր Շմիդի աշխատությունն է (տես №№ 968 և 1663 գրքե-
րի ծանոթագրությունները):*

ՀԳ 3535, Մ, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ.
Զ Մատ. 410: Ղ. 1. 1852

1022.* Ի բարեբաստ ծնունդ քաջափայլ ասպետի պարոն Ադեք-
սանդրի Ռաֆայելի Ղարամեան՝ Տաղ: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1840.
8 էջ:

Ղ. 1. 1647

1023.* Ինճիճեան Ղուկաս:

Աղօթագիրք նոր, աշխարհաբառ: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1840:

Ցուց. Վենետ. Մխիթ. 2

1024. Հիւրմիւսեան Եղուարդ:

Առձեռն դիցաբանութիւն կամ՝ Առասպելախառն վեպք պղից և
պղիցապանց: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1840. 146, 1 չհ. էջ: Շարվ. $6 \times 11,5$ սմ:

ՀԳ 1731, Մ, ԷՃԳ, ՄԼԳ

1025. Մաշտոց: Արարողութիւնք պաշտամանց եկեղեցւոյ Հա-
յաստանեայց: Տպագրեալ ըստ կարգաւորութեան նախնեաց մերոց
հարց: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1840. 8 չհ., 726+20 էջ: Շարվ. $8,3 \times$
 $15,5$ սմ:

*Վերջին 20 էջերում՝ «Յաւելուած ի Մաշտոցն կանոն օրհնութեան
ջրոյ»:*

ՀԳ 2952, Մ, ԳԱԹ, ԼՀԳ
Ղ. 1. 1796

1026. Յովսէփեան Թէոփիլէ Աստուածատուր:

Հատընտիր վարք սրբոց Լատին եկեղեցւոյ: Վենետիկ, Ս. Ղա-
զար, 1840. 10, 636, 2 չհ. էջ: Շարվ. $5,3 \times 11$ սմ: (Տիտղթ. առաջ՝
«Հատընտիր վարք սրբոց, հատոր Ա.»):

609—636 էջերում՝ անվանացանկ:

ՀԳ 3466, Մ
Զ Մատ. 649: Ղ. 2. 144

1027. Յուլիոս կամ Հոգեպալկի մը պատմութիւն: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1840. 82, 1 չի. էջ: Շարվ. $5,5 \times 9,9$ սմ: (Տիտղթ. առաջ՝ «Մատենադարան մանկանց, 4. Յուլիոս»):

Հեղինակի մասին տես Ն 968 նկարագրութեան ծանոթագրութիւնը:

ՀԳ 1185, Ս, ԳԱԹ Չոպանյանի ֆ.
Չ Մատ. 410: Ղ. 1. 1852

1028.* Պատկեր հանդիսական հարցաքննութեան տուեալի Պատաւիոն. 1840, սեպտ. 30: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1840. 8 էջ:

Ղ. 1. 2072

1029.* Սկզբունք քերականութեան Իտալական լեզուի: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1840. 88 էջ:

Չ Մատ. 707: Ղ. 1. 920

1030. Օրացոյց և գուշակութիւնք օդոց նախանջ թուականին Քրիստոսի 1840 և Հայոց ՌՄՁԹ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 84 չի. էջ: Շարվ. $4,8 \times 9,1$ սմ:

Տիտղոսաթերթի դարձերեսում՝ «նորատիպ մատեան»: Ըստ մատենագիտական աղբյուրների հեղինակը Աղ. Պեշիկթաշլյանն է:

ՀԳ 4774

Չ Մատ. 722: Յուց. Վենետ. Մխիթ. 73

1031.* Ֆենեյոն:

Խրատք (Maximes) կամ Տնտեսութիւն մարդկային կենաց: Գաղղիերէն բնագիրն՝ հայ գրաբար թարգմանութեամբ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1840:

Ըստ Վենետիկյան Մխիթարյանների ցուցակի՝ տպագրվել է 1841 թ.

Չ Մատ. 727: Յուց. Վենետ. Մխիթ. 23

1032.* Ֆենեյոն:

Խրատք (Maximes) կամ Տնտեսութիւն մարդկային կենաց: (Ֆրանս. և հայ աշխարհաբար, չափածո): Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1840:

Չ Մատ. 727: Յուց. Վենետ. Մխիթ. 23

1033.* Քաջի և աստուածասէր ասպետի պարոն Աղեքսանդրի Ռափայէլի Ղարամեան: Նուէր սիրոյի նշանակ ուրախութեան գալըստեանն ի վանս Մխիթարեանց ի Վիեննա, ի 21 նոյեմբերի: Վիեն-

նա. տպ. «Ի վանս Պաշտպանս ս. Աստուածածնի» (Մխիթարյան), 1840:

Ձ Մատ. 809: Ղ. 1. 1647

1034.* Քրիստոնէական վարդապետութիւն համառօտ, հաւաքեալ ի քրիստոնէական վարդապետութենէ Պելլարմինոսի և այլոց, և արարեալ աշխարհաբառ լեզուաւ վասն փոքրիկ մանկանց՝ առ ի սերտագաբար առնուլ նոցա զայն ի բերան: Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1840:

Ձ Մատ. 718: Ղ. 1. 334

1035.* Քրիստոնէական վարդապետութիւն: Պապա Տէլիյանըն թերծիմէսի (Հայաստան թուրք.): Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1840. 72 էջ:

Ցուց. Վիեն. Մխիթ. 74

1036. Ժամագիրք Հայաստանեայց սուրբ եկեղեցւոյ: Արարեալ սուրբ և աստուածաշնորհ թարգմանչացն մերոց՝ Սահակայ և Մեսրոպայ. և երանելի հայրապետաց մերոց Գիւտոյ և Յովհաննու Մանդակունտոյ և սրբոյն Ներսէսի Շնորհալոյ: Կ. Պոլիս, Օրթագյուղ, տպ. «Երից որդւոց Պօղոսի Արապեան Ապուլչեխցւոյ», 1840. 627 էջ: Շարվ. 7,5×12 սմ:

597—605 էջերում՝ Տոմար, 607—627 էջերում՝ Պատակարգութիւնը Կաթողիկոսացն Հայոց:

Իսկ տիտղոսաթերթում պարզորոշ հրատարակութեան տարեթիվը 1840 է, բայց տոմարական աղյուսակի բացատրութեան մէջ ասվում է. «Օրինակ իմն, թուական առաջիկայ տարւոյն 1840», որ անում է 1838: Տոմարական աղյուսակն էլ սկսվում է 1838 թվականով (էջ 598):

ԷՃԳ 589

1037. Խոսքով Անձնացի:

Մեկնութիւն ժամակարգութեան: Կ. Պոլիս, Օրթագյուղ, տպ. «Երից որդւոց Պօղոսի Արապեան Ապուլչեխցւոյ», 1840. է. 252, 1 չի. էջ: Շարվ. 12,5×18,1 սմ:

ՀԳ 1280, Մ, ԷՃԳ

Ղ. 1. 1151: Թ 71: ԳԼ 180

1038.* Միսաքեան Խաչատուր:

Երգք ի Ստեփաննոս Նախավկայ, առ տնուանակիր Ստեփաննոս

արքեպիսկոպոս Նիկոմիդացուց և կրկին պատուէալ պատգիւորք: Կ.
Պոլիս, 1840:

Զ Մատ. 175—176: Ղ. 1. 1983

1039. Յայտարարութիւն ազգային ճեմարանի որբոց Երուսաղէմի.
որ յիւսքիւտար: Կ. Պոլիս, «Տպագրեալ ի ճեմարանի», 1840. 29 էջ:
Շարվ. $9,5 \times 16,5$ սմ:

էՃԳ 604
Թ 80

1040. Տաղարան Հայաստանեայց սուրբ Եկեղեցւոյ: Կ. Պոլիս,
Օրթագյուղ, տպ. «Երից որդւոց Պօղոսի Արապեան Ապուշեխցւոյ»,
1840. 375 էջ: Շարվ. $7,5 \times 13$ սմ:

ԳԱԹ Ապստոյանի ֆ. 8526. Մ (թնդր)

1041. Օրացոյց նահանջ թուականին Քրիստոսի 1840 և Հայոց
ՌՄՁԹ: Կ. Պոլիս, «Իւսքիւտար: Ի ճեմարանի Ս. Երուսաղէմի», 68
շի. էջ: Շարվ. $4,7 \times 8,9$ սմ:

*Թեոդիկի վկայությամբ այս օրացույցը ապագայի է և Մարտին-
տիսյանը, որը նախքան սեփական ապարան ունենալը, այնպե՛ս էր
իսթյուտարի ճեմարանի ապարանում: Նույն Թեոդիկի ասելով,
1839 թ. նոյեմբերի վերջին օրացույցն արգեն ապագրված էր: Թե-
պեա մյուս օրացույցները, այս ևս գրինք տիպոգրաֆերթում եղած
թվականի տակ:*

ՀԳ 4855
Թ 75, 80

1042. Ահա ըլ Աթիգտէն Թէվրաթ. Էանի Մօսէնին պէշ քիթապը:
Ասրլ ի'պրանիճէտէն աչրգ թիւրքա՛է աիլինէ թերճիւմէ օլունուպ. (Մով-
սեսի Հնգամաստյանը, եբրայերենից թարգմանված հայաստան թուր-
քերենի): Զմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս' Գրիֆիտի, 1840. 544 էջ:
Շարվ. $7,6 \times 14,5$ սմ:

ՀԳ հայաստան թուրք. 126, ԳԱԹ Պատկանյանի ֆ., էՃԳ
Թ 135

1043. Գրուի եկեղեցւոյ կամ Հռովմէական եկեղեցրին պահանջ-
մունքները: Զմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1840. 77 էջ:
Շարվ. $6,5 \times 11,5$ սմ:

ՀԳ 1633
Զ Մատ. 135: Ղ. 1. 445: Թ 135

1044. Մայր որդեխնամ: Անգղիարէն բնագրէն թարգմանված: Ջմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1840. 4 չի., 288 էջ: Շարվ. $6,5 \times 11,5$ սմ:

ՀԳ 2074

Ձ Մատ. 397: Ղ. 1. 1761: Թ 135

1045. Խորհրդատետր սրբազան պատարագի ըստ արարողութեան սրբոյ եկեղեցւոյս Հայաստանեայց: Էջմիածին, 1840, 18 օգոստոսի: 35 էջ: Շարվ. $15,5 \times 23$ սմ:

ՀԳ 3479, Մ, ԷՃԳ

1046. Թաղիադեանց Մեսրոպ:

Մեսրոպբեան այբբենարան առ ի պէտս դպրոցաց ընդ հովանեաւ Ամենափրկչեան աթոռոյ, որ ի Նոր Ջուղայ: Կալկաթա, տպ. Եպիսկոպոսական ճեմարանի, 1840. 60 էջ: Շարվ. 8×15 սմ:

Մ 3359, ԳԱԹ Ապատյանի ֆ., ԱԿԳ
Ղ. 1. 709: Թ 175

1047. Թաղիադեանց Մեսրոպ:

Մեսրոպբեան շարադրիչ Հայ և Անգղիական լեզուաց: Ի պէտս դպրոցաց ընդ հովանեաւ Ամենափրկչեան աթոռոյ Նոր Ջուղայ: Կալկաթա, տպ. Եպիսկոպոսական ճեմարանի, 1840. 72 էջ: Շարվ. $8 \times 14,5$ սմ:

ՀԳ 3795, Մ, ԹՀԳ
Ղ. 1. 709: Թ 175

1048. Կայսերական կարգադրութիւն ի պէտս ս. Էջմիածնի (Պոլոժենիյե): Կալկաթա, տպ. Մարդասիրական ճեմարանի, 1840, ի սկիզբն յունուարի: 40 էջ: Շարվ. $10,3 \times 17,3$ սմ:

*Բնագրի վերջում՝ «Թարգմանեաց ատենադպիր և թարգման լուսաւորչակրօն Հայոց Սինհոդոսի էջմիածնի՝ Մկրտիչ Քարտաշեան»:
37—39 էջերում՝ «Օանօթութիւնք», որի տակ ստորագրված է «Կառավարիչ տպարանի Յովհաննէս վ. էջմիածնեցի»:*

ՀԳ 3922, Մ, ԷՃԳ
Ղ. 1. 685

1049.՝ Օրացոյց: Կալկաթա, տպ. Մարդասիրական ճեմարանի, 1840:

Ձ Մատ. 725

1050. Աղեքսանդր Ջուղայեցի, Սիմեոն Երևանցի:

Աղօթամատոյց: Գանձարան ուխտականութեան՝ Աղօթամատոյց
և Ջբօսարան հոգևոր: ...Արարեալ երանելի հօրն մերոյ Աղեքսանդր
կաթողիկոսի ի պէտս յուսաւորչակրօն անձանց... Ի յոյս ածեալ վերըս-
տին, արդեամբք և ծախիւք երից եղբարց, ի Գեորգ և ի Գրիգոր աւագ
սարկաւագաց և ի Մկրտչէ Տէր Յարութիւնեան Սուքեասեանց: Մոսկ-
վա, տպ. Լազարյան ճեմարանի, 1840. 96 էջ: Շարվ. 8,3×14 սմ:
(Շապկի վրա՝ «Աղօթամատոյց կամ Ջբօսարան հոգևոր: Արարեալ
յԱղեքսանդր և ի Սիմեոն հայրապետաց ամենայն Հայոց»):

ՀԳ 1438, Մ, ԼՀԳ

Ա. 1. 583—584

1051. Աւետարանի պօրութիւն, կամ՝ Մին արաբ ծառայի պատ-
մութիւն, որ Քրիստոսի հաւատքովն երանելի էլաւ: Թարգմանութիւն:
Երկրորդ տպագրութիւն: Մոսկվա, տպ. Լազարյան ճեմարանի, 1840.
45 էջ: Շարվ. 9×16,3 սմ:

ՀԳ 1547

1052. Երեք խօսակցութիւնք մին քահանայի՝ մին աշխարհական
մարդոյ հետն, փրկութեան ճանապարհի համար: Թարգմանութիւն:
Երկրորդ տպագրութիւն: Մոսկվա, տպ. Լազարյան ճեմարանի, 1840.
54 էջ: Շարվ. 9×16,5 սմ:

ՀԳ 1641

1053. Ժամանակի վերջն: Թարգմանութիւն: Երկրորդ տպագրու-
թիւն: Մոսկվա, տպ. Լազարյան ճեմարանի, 1840. 33 էջ: Շարվ.
8×13,5 սմ:

ՀԳ 1619

Ղ. 1. 866

1054. Կայդանով Հ.:

Համառօտ գծագրութիւն Ռուսաց պատմութեան: ...Ի պէտս Հայ-
ապգի մանկանց: Թարգմանեաց Թովմաս քահ. Աստրախանայ Նա-
պարեանց: Մոսկվա, տպ. Լազարյան ճեմարանի, 1840. 98, 2 չհ. էջ:
Շարվ. 11,3×17,5 սմ: (Վերջում 1 թերթ ապգաբանական աղյուսակ):

*3—4 էջերում՝ ռուսերեն լեզվով Թարգմանչի ընծայականը Կազանի
Համալսարանի վերակացու և գաղտնի խորհրդական Մուսին-Պուշ-
կինին:*

ՀԳ 3046, Մ, ԳԱԹ

Չ Մատ. 318: Ղ. 1. 1231

1055. Կարճաձև տղարքիներ չորսրի ունեն մեկ օրին համար: Թարգմանություն: Երկրորդ տպագրություն: Մոսկվա, տպ. Լազարյան ձեռարանի, 1840. 58 էջ: Շարվ. $7,9 \times 13,5$ սմ:

ՀԳ Լևո 886

1056. Մեղքի մեծանություն և պորանայուն համար: Թարգմանություն: Երկրորդ տպագրություն: Մոսկվա, տպ. Լազարյան ձեռարանի, 1840. 24 էջ: Շարվ. $7,5 \times 13$ սմ:

ՀԳ 3603, Մ, էձԳ

Ձ Մատ. 427: Ղ. 1. 1950

1057. Շատ հարկաւոր հարցմունքներ ամեն մարդոյ համար: Թարգմանություն: Երկրորդ տպագրություն: Մոսկվա, տպ. Լազարյան ձեռարանի, 1840. 34 էջ: Շարվ. $8 \times 13,3$ սմ:

ՀԳ 3604, Մ

Ձ Մատ. 512

1058. Տասն և մեց կարճաձուտ քարոզներ: Թարգմանություն: Երկրորդ տպագրություն: Մոսկվա, տպ. Լազարյան ձեռարանի, 1840. 60 էջ: Շարվ. $8 \times 13,3$ սմ:

ՀԳ 1914, Մ

1059. Սալանքեանց Միքայել:

Պատմություն եկեղեցւոյն ուղղահաւատ Հայոց, յաղիւսակս հանուստեալ ի Միքայել արքեպիսկոպոսէ Սալանքեանց: Մոսկվա, տպ. Լազարյան ձեռարանի, 1840:

Այս հրատարակությունը սովորական դրքի ձև չունի: Սեծադիր, զարդափակ թերթի մեկ երեսին աղյուսակի ձևով բերված է հայոց եկեղեցու հիմնադիրների, թաղապորների, նախարարների, մատենագիրների, թարգմանիչների, հայ եկեղեցւոյ հետադած աղանդաւորների ցուցակը և հիշարժան այլ դեպքեր ու տարեթիւեր՝ սկսած 30-ից մինչև 1828 թվականը, ժամանակագրական կարգով:

Եպագրության վայրի, տպարանի, տարեթիւի, դնի, տպագրութեան ծախսերը հոգաւորի մասին տեղեկությունները բերված են աղյուսակի վերջում:

Կա նաև այս աղյուսակի 1841 թ. տպագրություն (տե՛ս № 1122), երկու հրատարակությունները իրար շատ նման են, բայց տարբերվում են չափերով: Ներկա հրատարակութեան չափածքի չափը $58 \times 83,3$ սմ է, իսկ 1841 թ. հրատարակութեանը՝ $58,2 \times 85,1$ սմ:

Ջարրհանույթանը նկարագրել է միայն 1840 թ. տպագրութեանը՝ հետևյալ ձևով՝ «Պատմություն Հայաստանեալց եկեղեցւոյ յաղիւսակս

Համառոտեալ ի Միւսի, որ հետեւեալստեղ ծաղկեցեալն էր
մամբ համարել ի Ողոստոս Ունենի տպարանի Երասթախժութի

ՀԳ 5739

2 Մաս. 365

1060. Արզանեանց Յակոբ. Արզանեանց Նախք:

Քերականութիւն հայ: Համառոտ: Երևան. 17-րդ տպ. սեղրնակաղ
Քերականութեանս Յ. և Ղ. Արզանեանց», 1840. 276 էջ: Շառվ. 2,5 ×
14 սմ:

ՀԳ 2637, 5

1061. Прописи армянские. В пользу Закавказских учи-
лищ. Տիպար վայելագորութեան: Тифлис, 1840. 11 էջ:

17×20 սմ. Հափի վայելագորութեան ուղիւն Տաղաւադեան տեղ
Վերնագիրը. տպագրութեան վայրն աւստրիական իշխանի տպարան
վերը բերված ձեռք: Տպարանը գործւած է իշխանի տպարանում
1833 թ. տպագրութեանը (տե՛ս № 753):

Լենինգրադի համալսարանի Արտեմի
բաժանսունքի գրադարան:

1062. Առաջին մասն փիլիսոփայութեան. որ առի Տաղաւադեան
թիւն: Համառոտեալ ի բուն Տրամաբանութենէ առաւելաբար ի
դապետին Կովդնոյ ի 1830 ամի. աշխատասիրութեամբ Խոր Յովսէփ
գիտնական վարդապետի Տէր-Աւագեան Արցախեցւոյ. որ է Կիւմուր
սրբոյ վանիցն Գանձասարու եղելոյ ի Խաչեն գաւառեան լիւսաւոր
Շուշի. տպ. «Առաջնորդին Ղարաբաղու բարձր սրբազան մետրոպոլի-
տին Բաղտասարայ», 1840. 246 էջ: Շառվ. 6,8 × 13,5 սմ:

ՀԳ 2026, Մ. ԷՃԳ

Ը. 1. 967

1063. Ծիսարան, որ կոչի Մաշտոց: Շուշի. տպ. «Վիճակաւոր
առաջնորդին Ղարաբաղու Բարձր սրբազան մետրոպոլիտին Բաղտա-
սարայ», 1840. 500, 2 չի. էջ: Շառվ. 7,5 × 14 սմ:

ԷՃԳ 597

ԳԼ 999

1064. Սաղանքեանց Միքայէլ:

Առաջին մասն Փոքր քերականութեան գրաբան լեզուի հարց' ի
լոյս բնծայելոյ ի Միք. ծ. վարդապետէ Սաղանքեան Կոստանդնու-
պոլսեցոյ, և տպագրելոյ ի Մոսկով յամին 1827: Փոխեալ ի Խարց

և ի պատասխանին ի պետս աշակերտաց ստորին դասատան և նոր ուսանողաց ի վարժապետէ Հայոց լեզուի յաւագ սարկաւագէ ի Գրիգորէ Տէր Աւագեանց: Հանդերձ աղիւսակօք եղելովք ի վախճանի չորից մասանց խօսակցութեան ի դիրութիւն քերականական հարցմանց՝ ի շնորհս համբաւաց: ...Երկրորդ տպագրութիւն, ուղղագրեալ ի տեղիս տեղիս՝ հանդերձ ինչ-ինչ յաւելուածովք: Շուշի, տպ. «Բարձր սրբապան մետրոպօլիտի Հայոց վիճակին Ղարաբաղու արհի եպիսկոպոսին և ասպետին Բաղտասարայ», 1840. 6 չի., 112 էջ: Շարվ. 9,5×16,2 սմ:

Գրիգոր Տէր-Աւագյանցի կողմից հարց ու պատասխանի վերածած այս քերականության առաջին հրատարակությունը եղել է նախորդ տարում և կոչվում է «Համառոտության փոքր քերականության գրաբառ լեզուի Հայոց» (տես № 1011)։

ՀԳ 3853, Մ
ԳԼ 229

1065. Սալանքեանց Միքայել:

Կրօնագիտութիւն կամ Հոգեվարժութիւն քրիստոնէական: Ըստ լուսաւորչական ուղղափառ դաւանութեան առաքելական եկեղեցւոյ Հայաստանեայց, համառօտեալ տնօրէնութիւն ի յոյս ի Միքայել ծ. վարդապետէ Սալանքեանց... ի տպագրելոյն ի Մոսկով յամին 1831: Ի վարժապետէ Հայոց լեզուի յաւագ սարկաւագէ Գրիգորէ Տէր-Աւագեանց Հին Նախիջևանցոյ: Շուշի, տպ. «Վիճակսւոր առաջնորդին Ղարաբաղու բարձր սրբապան մետրոպօլիտին Բաղտասարայ», 1840. 6 չի., 194 էջ: Շարվ. 9,5×16,2 սմ:

ՀԳ 3421, Մ

Չ Մատ. 315—316: ԳԼ 229

1066. Պօղոս Անդրեանուսյօյսեցի:

Պէշ տէեր ֆերգի: Ահտի Աբիգտէ տէրձ օլան նագլիյէթլէր հազգընտէ իւշ ճիտ քագսիմի իլէ: Գուտս շերիֆ րահիսլէրինտէն սապըզ Ըստանպօյ փոտթիզի Էտիրնէլի Պօղոս եպիսկոպոսուն դայրէթի իլէ ինշա: ...Ճիտի սալիս. Պէշինճի տէերին վէ ամէլի միւրսէլին քիթապընըն նագլի (Չանապանություն հինգ դարուց... հտ. Գ, հայատառ թուրք.): Երուսաղեմ, տպ. Սրբոց Հակոբյանց, 1840. 8 չի., 458 էջ: Շարվ. 10,2×16,5 սմ: (Տիտղթ. առաջ՝ «Չանապանություն հինգ դարուց»):

Ա և Բ հատորները լույս են տեսել 1838—1839 թթ. (տես №№ 960 և 1013)։

ՀԳ հայատառ թուրք. 15, ԷՃԳ

1067. Այվապոփսքի Գաբրիէլ:

Պատմութիւն Օսմանեան պետութեան: (Երկհատոր): ...Հտ. Ա:
Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1841. 15 չի., 670, 2 չի. էջ: Շարվ. 5×11 սմ:
(Տիտղթ. առաջ՝ «Պատմութիւն Օսմանեանց»):

ՀԳ 1333, Մ, ԳԱԹ, ՄԼԳ
Չ Մատ. 574: Ղ. 1. 139

1068. Այվապոփսքի Գաբրիէլ:

Պատմութիւն Օսմանեան պետութեան: (Երկհատոր): ...Հտ. Բ:
Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1841. 676 էջ: Շարվ. 5×11 սմ: (Տիտղթ. առաջ՝
«Պատմութիւն Օսմանեանց»):

- ՀԳ 2445, Մ, ԳԱԹ, ՄԼԳ
Չ Մատ. 574: Ղ. 1. 139

1069. Այվապոփսքի Գաբրիէլ:

Պատմութիւն Օսմանեան պետութեան: (Եռահատոր): ...Հտ. Ա:
Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1841. 14 չի., 637, 2 չի. էջ: Շարվ. 5×11 սմ:
(Տիտղթ. առաջ՝ «Պատմութիւն Օսմանեանց»):

*Միևնույն տարում բացի վերը նկարագրված երկհատոր տպագրու-
թյունից, հրատարակվել է նաև երեք հատորով:*

Մ 670
Ղ. 1. 139

1070. Այվապոփսքի Գաբրիէլ:

Պատմութիւն Օսմանեան պետութեան: (Եռահատոր): ...Հտ. Բ:
Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1841. 546, 1 չի. էջ: Շարվ. 5×11 սմ: (Տիտղթ.
առաջ՝ «Պատմութիւն Օսմանեանց»):

Տես նախորդ նկարագրության ծանոթագրութայունը:

Մ 671
Ղ. 1. 139

1071. Այվապոփսքի Գաբրիէլ:

Պատմութիւն Օսմանեան պետութեան: (Եռահատոր): ...Հտ. Գ:
Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1841. 344 էջ: Շարվ. 5×11 սմ: (Տիտղթ. առաջ՝
«Պատմութիւն Օսմանեանց»):

Տես № 1069 նկարագրության ծանոթագրութայունը:

Մ 668, ԷՃԳ
Ղ. 1. 139

1072. Գիրք սաղմոսաց Դաւթի: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1841. 468 էջ: Շարվ. 4,5×8 սմ:

ՀԳ 4558, Մ

1073.* Գրիգոր Նարեկացի:

Սրբոյ հօրն մերոյ Գրիգորի Նարեկայ վանից վանականի Մատեան ողբերգութեան: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1841:

Չ Մատ. 493

1074. Զօհրապեան Յովհաննէս:

Պատմութիւն Աստուածաշունչ գրոց Հին և Նոր Կտակարանաց... Երրորդ տպագրութիւն: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1841. 541 էջ: Շարվ. 8,2×15 սմ:

ՀԳ 1612

1075.* Հիւրմիւլեան Եղուարդ:

Ճարտասանութիւն, համառօտեալ ի Հ. Եղուարդայ վարդապետէ Հիւրմիւլ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1841:

Չ Մատ. 390

1076. Moïse de Khorène, auteur de V-e siècle. Histoire d'Arménie. Texte arménien, et traduction française par P. E. Le Vaillant de Florival, chevalier de la Légion d'Honneur, professeur d'Arménien de l'Ecole Royal et Spécial des Langues Orientales Vivantes près la Bibliothèque du Roi (à Paris), membre de l'Académie Arménienne de Saint-Lazare, ancien élève pensionnaire de l'Ecole Royale des Chartes. Tome premier. Venise, Typ. Arménienne de Saint-Lazare, 1841. (Մովսէս Խորենացի: Պատմութիւն Հայոց. Բնագիրը հայերեն և ֆրանսերեն: Թարգմանությամբ Պ. Ե. Լը Վալյան դը Ֆլորիվալի... Հտ. Ա: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1841). XVIII, 389, 14 չի. էջ: Շարվ. 9,2×17,5 սմ:

Տիտղոսաթերթը, Առաջարանը և Մովսէս Խորենացու մասին կենսագրական ակնարկը միայն ֆրանսերեն, իսկ ընագիրը՝ հայերեն և ֆրանսերեն: Սույն առաջին հատորը ընդգրկում է Խորենացու պատմության Ա և Բ գրքերը:

ՀԳ Եվրոպական բաժին OR/6245, Մ, ԱԿԳ
Չ Մատ. 269: Ղ. 1, 2052, 2053

1077. Moïse de Khorène, auteur de V-e siècle. Histoire d'Arménie. Texte arménien, et traduction française par P. E. Le Vaillant de Florival, chevalier de la Légion d'Honneur, pro-

fesseur d'Arménien de l'Ecole Royal et Spécial des Langues Orientales Vivantes près la Bibliothèque du Roi (à Paris), membre de l'Académie Arménienne de Saint-Lazare, ancien élève pensionnaire de l'Ecole Royale des Chartes. Tome second.

• Venise, Typ. Arménienne de Saint-Lazare, 1841. (Մովսես Խորենացի: Պատմություն հայոց: Բնագիրը հայերեն և ֆրանսերեն: Թարգմանությամբ Պ. Ե. Լը Վալյան դը Ֆլորիվալի: ...Հտ. Բ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1841). 207, 27 չի. էջ: Շարվ. 9,2×17,5 սմ:

Տիտղոսաթերթը միայն ֆրանսերեն է, իսկ Բ հատորն ընդգրկում է Պատմության Գ գիրքը՝ հայերեն և ֆրանսերեն:

Մ 845, ԱԿԳ

Ղ. 1. 2052, 2053

1078.* Պատկեր հանդիսական հարցաքննության, տուեալ ի Պատալիոն, 1841, սեպտ. 23: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1841. 8 էջ:

Ղ. 1. 2072

1079. Պոսիւէ:

Տեառն Պոսիւէի արքեպիսկոպոսի Խօսք ի վեպս ապգաց: Թարգմանեալ ի Հ. Քերովբէ վարդապետէ Ազնաուրեան: ...Հտ. Ա: Վենետիկ, Ս: Ղապար, 1841. 10 չի., 380, 5 չի. էջ: Շարվ. 9,5×14,5 սմ:

ՀԳ 1143, Մ, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ., ՄԼԳ
Չ Մատ. 584

1080. Պոսիւէ:

Տեառն Պոսիւէի արքեպիսկոպոսի Խօսք ի վեպս ապգաց: Թարգմանեալ ի Հ. Քերովբէ վարդապետէ Ազնաուրեան: ...Հտ. Բ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1841. 431, 5 չի. էջ: Շարվ. 9,5×14,5 սմ:

ՀԳ 1144, Մ, ԷՃԳ, ՄԼԳ
Չ Մատ. 584

1081. Օգոստինոս:

Սրբոյն Օգոստինոսի Հիպպոնայ եպիսկոպոսի Յաղագս քաղաքին աստուծոյ: Թարգմանեաց Հ. Գաբրիէլ վ. Աւետիքեան: ...Հտ. Ա: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1841. 12 չի., 684 էջ: Շարվ. 10,2×18 սմ:

ՀԳ 1983, ԷՃԳ, ՄԼԳ
Չ Մատ. 75: Ղ. 1. 264

1082. Սրբոյն Օգոստինոսի Հիպոկոպոսի Յաղագս քաղաքին աստուծոյ: Թարգմանեաց Հ. Գաբրիէլ վ. Աւետիքեան: ...Հ. Բ: Վենետիկ. Ս. Ղապար, 1841. 666, 10 չի. էջ: Շարվ. $10,2 \times 18$ սմ:

ՀԳ 1985, ՄԼԳ
Ղ. 1. 264

1083. Օրացոյց և գուշակութիւնք օդոց 1841 թուականին Քրիստոսի և Հայոց ՌՄՂ: Վենետիկ, Ս. Ղապար: 84 չի. էջ: Շարվ. $4,8 \times 9,1$ սմ: (Շապկի վրա՝ «Օրացոյց ամին 1841...»):

Տիեզերածառերի դարձերեսում՝ «Նորատիպ մատեան»: Հստ մատենագիտական աղբյուրների կազմել են Գ. Այվազովսկին, Մ. Քաջունին և Ա. Գուրգենյանը:

ՀԳ 4854

Ձ Մատ. 722: Ցուց. Վենետ. Մխիթ. 73

1084. Բոսիւէ:

Բոսուետայ Մեղդաց եպիսկոպոսի խօսք վասն տիեզերական պատմութեան: Թարգմանեայ յաշակերտաց Մխիթարայ մեծի Աբբայի: Վիեննա, տպ. «Ի վանս Պ. ս. Աստուածածնի» (Մխիթարյան), 1841. 16 չի., 513, 20 չի. էջ: Շարվ. $10 \times 18,8$ սմ:

ՀԳ 2307, Մ, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ.
Ձ Մատ. 116, 584

1085. Յովնանեանց Պօղոս:

Հրահանգք աստեղագիտական ի վերայ գիսաւոր աստեղաց: Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1841. 10, 202, 2 չի. էջ: Շարվ. $7,7 \times 14,5$ սմ: (Վերջում 3 ներդիր թերթ գծագրեր):

ՀԳ 1212, Մ, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ.
Ձ Մատ. 52, 362: Ղ. 2. 132

1086. Պօպաճեան Յակոբոս:

Համառօտ բառարան ի տաճկականէ ի հայ, ի պէտս դպրոցաց: ...Հատոր երկրորդ: Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1841. 12 չի., 1023 էջ: Շարվ. $7,2 \times 12,5$ սմ:

Ա հատորը, որ կոչվում է Համառօտ բառարան ի հայէ ի տաճիկ, լույս է տեսել 1838 թ. (տե՛ս Մ 922):

ՀԳ 4036, Մ, ԳԱԹ, ՄԼԳ, ԼՀԳ

1087. Բոսիւանի թալիմաթ քիթապը. (Հայաւտատ թուրք.): Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1841. 300 էջ:

Ցուց. Վիեն. Մխիթ. 73

1088.* Օրացոյց միոյ դարու: Վիեննա, տպ. Մխիթարեան. 1841:

Զ Մատ. 725

1089. Բարոյական պատմութիւններ: Թարգմանեց ռուսաց գրքերէ Յովսէփ Պետրոս Թափուզեան: Կ. Պոլիս, տպ. Արապյան. 1841. 8 չի., 156 էջ: Շարվ. $7,7 \times 13$ սմ:

ՀԳ Լեո 320

Զ Մատ. 106: Ղ. 1. 324

1090. Մանուէլ Կիւմիւշխանեցի:

Լուծ արմատոյն մերոյ: Յօրինեալ ի Մանուէլ վարդապետէ Շահինեան Կիւմիւշխանեցւոյ, ի Տիփիսիս 1832: Կ. Պոլիս, Օրթագուղ, տպ. «Երից որդւոց Պօղոսի Արապեան Ապուշեխցւոյ», 1841. 171. 1 չի. էջ: Շարվ. $9,5 \times 16$ սմ:

ՀԳ 1263, Մ. ԳԱԹ Ազատյանի ֆ., էՃԳ

1091. Մեթասթապիոս Պետրոս:

Սրբազան գործողութիւններ. Հատընտիր: Թարգմանեալ յիւսկական լեզուէ: Կ. Պոլիս, տպ. Արապյան, 1841. 119 էջ: Շարվ. $7,5 \times 13$ սմ: (Տպագրութեան վայրից առաջ, կլոր կնիքի ձևով՝ «Կառավարութիւն Ռուսմասկան Ընկերութեան Հայոց ի Պօլիս»):

Բո վ ա ն դ. — էջ 3՝ Յառաջաբանութիւն: — 4—42՝ Մաս Արեւելիս — 45—80՝ Իսահակ. Նմանութիւն փրկչի: — 83—119՝ Յովսէփ Գագուցիկ կամ Յովսէփայ եօրէն գտնվիլը ու ճանաչողիւք:

ՀԳ 2519, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ.

Զ Մատ. 416: Ղ. 1. 1930: Թ 71

1092. Նամականի քնտանեկան. Ռուսմասէր մանկանց վարժութեան համար: Կ. Պոլիս, տպ. Արապյան, 1841. 135 էջ: Շարվ. $7,7 \times 13$ սմ: (Տպագրութեան վայրից առաջ, կլոր կնիքի ձևով՝ «Կառավարութիւն Ռուսմասկան Ընկերութեան Հայոց ի Պօլիս»):

Մ 2059

Զ Մատ. 482: Ղ. 2. 188—189

1093. Պաղտատար Դպիր:

Պու պատմութիւն քիթապը Գրիգորիոս սուրբ Լուսաւորի: Խալիքներն Էփէլինտէն ախորրնատար օրան նագլինի վէ պիպիմ Հայոց աղգրն նէ սէպէպտէն քրիստոնէական հաւատարմա կէլիպ լուսաւորել օրմատրնր պէլան իտէր (Գրիգոր Լուսաւորչի պատմությունը, հա-

յատառ թուրք.): Կ. Պոլիս, Օրթագյուղ, տպ. Արապյան, 1841. 132 էջ: Շարվ. 7×12 սմ:

Հեղինակի անունը նշված է 5-րդ էջի վերջին հայատառ թուրքերեն երկտող ոտանավորում:

ՀԳ հայատառ թուրք. 150, ԹՀԳ

1094. Վարդան Բաղիշեցի:

Գիրք աղօթից... Վերստին տպեալ: Կ. Պոլիս, Օրթագյուղ, տպ. «Երից որդւոց Պօղոսի Արապեան Ապուշեխցւոյ», 1841. ԺԴ, 192, 5 չի. էջ: Շարվ. $6,5 \times 11,5$ սմ:

ՀԳ 1937, ԳԱԹ Ապատյանի ֆ., ԷՃԳ

1095. Րէստէն Միքայէլ Տէր-Պետրոսեան:

Կրթութիւն բժշկական արուեստի: ...Հտ. Ա—Բ: Կ. Պոլիս, Օրթագյուղ, 1841: $210 + 131 + 96$ էջ: Շարվ. $7,5 \times 14$ սմ:

Այս Ա—Բ հատորները տպագրվել են ավելի ուշ, քան հաջորդ Գ—Ձ հատորները: Ա հատորի տիտղթ. վրա սխալմամբ գրված է «Հատոր Բ», երկու հատորներն էլ տպագրվել են միասին, բայց ունեն առանձին էջակալութիւն: Բ հատորը տիտղոսաթերթ չունի: Առանց տիտղոսաթերթի, բայց առանձին էջակալությամբ է նաև Բ հատորի հավելվածը՝ «Երկրորդ հատորի յաւելուած» վերնագրով: Այս հավելվածը շատ դեպքերում կազմվել է Գ—Դ հատորների սկզբում:

Գրքում տպարանը նշված չէ: Տպարանի վայրը նշված է Որթագյուղ, ուր գտնվում էր Արապյանների տպարանը: Գ—Դ հատորները տպագրվել են 1838 թ., իսկ Ե—Ձ հատորները՝ 1839 թ.:

ՀԳ 3456, Մ, ԳԱԹ Ապատյանի ֆ.
ԳԼ 180

1096. Փոքր քաղաքներուն մեծ սիրտ մարդիքը: Կատակերգութիւն չորս արարուածով: Յաւելուածով թարգմանեց յԽտալականէ ի Հայ Յովսէփ Պետրոս Թավուզեան: Կ. Պոլիս, տպ. Արապյան, 1841. 104 էջ: Շարվ. $7,5 \times 13$ սմ: (Հրատարակության վայրից առաջ, կլոր կնիքի ձևով. «Կառավարութիւն Ուսումնական Ընկերութեան Հայոց ի Պօլիս»):

ՀԳ 2984, ԳԱԹ
Ձ Մատ. 691: Թ 71

1097. Ֆրանքլին փիլիսոփային հարստութեան ճամբան: Կ. Պոլիս, տպ. Հովհ. Մյուհենտիսյանի, 1841:

Կարծում ենք, որ սա «Ռիֆարտոսի իմաստութիւնը կամ Հաւստութեան ճամբան» գիրքն է, որ ըստ Ղազիկյանի և ըստ Զարրհանալ-

յանի Մատենագիտության 590 էջի նկարագրության, լույս է տեսել 1842 թ. (տես № 1154):

Ձ Մատ. 728: Թ 80

1098. Օրացոյց թուականին Քրիստոսի 1841 և Հայոց ՌՄՂ: Կ. Պոլիս, «Երևաքիտար: Ի ձեմարանի Ս. Երուսաղէմի»: 72 չի. էջ: Շարվ. $4,8 \times 8,9$ սմ:

Ըստ բանասիրական աղբյուրների այս օրացոյցը տպագրել է Հովհ. Մյուհենտիսյանը (տես, օրինակ, Թեոդիկ, «Տիպ ու տառ», էջ 25):

ՀԳ 4880

Թ 75

1099. Ահտ ըլ Աթիգտէն պէշ քիթապ. եանի Իօպ քիթապընտան Սէյմօնուն Իլահիսի քիթապընատէք: Ասըլ իպրանիճէտէն աչըզ թիւրքճէ տիլինէ թերճիւմէ օլունուպ (<ին կտակարանի Հոբի գրքից մինչև Սողոմոնի Երգ Երգոցը, եբրայերենից թարգմանված հայատառ թուրքերենի): Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1841. 324 էջ: Շարվ. $7,7 \times 14$ սմ:

ՀԳ Հայատառ թուրք. 124, ԳԱԹ Պատկանյանի ֆ.

1100. Ահտ ըլ Աթիգտէն օն եէտի քիթապ. եանի Տօղուշ քիթապընտան Էսթեր քիթապընատէք: Ասըլ իպրանիճէտէն աչըզ թիւրքճէ տիլինէ թերճիւմէ օլունուպ (<ին կտակարանի Ծննդոց գրքից մինչև Եսթերի գիրքը, եբրայերենից թարգմանված հայատառ թուրքերենի): Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1841. 1296 էջ: Շարվ. $7,7 \times 14$ սմ:

Պատահում է այս գրքի հրատարակությունը առանձին մասերով, բայց ինքնուրույն տիտղոսաթերթով: Տես, օրինակ, հաջորդ նկարագրությունը:

ՀԳ հայատառ թուրք. 125

Թ 135

1101. Ահտ ըլ Աթիգտէն օն իքի քիթապ. եանի Եէշուա քիթապընտան Էսթեր քիթապընատէք: Ասըլ իպրանիճէտէն աչըզ թիւրքճէ տիլինէ թերճիւմէ օլունուպ (<ին կտակարանի Հեսվա գրքից մինչև Եսթերի գիրքը, եբրայերենից թարգմանված հայատառ թուրքերենի):

Զմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1841. 545—1296 (=751) էջ:
Շարվ. $7,7 \times 14$ սմ:

Տես նախորդ գրքի ծանոթագրությունը:

ՀԳ հայատառ թուրք. 31, ԳԱԹ Պատկանյանի ֆ.
Թ 135

1102. Անհաւատութեան դէմ: Զմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1841. 12 էջ: Շարվ. $7,5 \times 14$ սմ:

ՀԳ 1625, Մ

Զ Մատ. 34: Ղ. 1. 163: Թ 135

1103. Բանալի ընթերցման կամ Այբբենարան: Զմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1841. 8 էջ: Շարվ. $7,5 \times 14$ սմ:

Գրքի սկզբին՝ «Ծանուցում», ուր ասվում է. «Այս Այբբենարանը գործածելու կերպը ասանկ պետք է ըլլայ: Տղին վարժապետը կամ ծնողքը և կամ եղբայրը մէկիկ-մէկիկ թող ցուցնէ գիրերը ու ըսէ «Այբբ՝ Աղամբ կը ցուցնէ, որ դրախտէն դուրս էլավ: Բենը՝ Բաղամբ կը ցուցնէ, որուն էջը մարդու պէս խօսեցաւ և այլն: Ասանկ շարունակելով ամէն մէկ գրին տակը գրված նիւթին վրայով ալ համառօտ պատմութիւն մը թող ընէ տղին:

Ընդհանրապէս խօսելով, մանկանց բնութիւնը շատ կը սիրէ պատմութիւն լսել ու լսածը միտքը կը պահէ:

Ուստի կը յուսացվի, որ մէկ տղա մը աս կերպովս մինչև որ բոլոր այբուբենը սորվի, խել մը բանի ալ տեղեկութիւն կը ստանայ ու ասանկ աս փոքրիկ այբբենարանը երկու կերպ օգուտ բրած կը ըլլայ»:

Հաջորդ էջում գիրքը ունի հետևյալ խորագիրը. «Այբբենարան՝ գիրերը հանձնալու համար»:

ՄԼԳ Арм. 1/1539

1104. Խաշնարածին աղջկանը՝ Եղիսաբեթին երջանիկ մահը: Զմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1841. 47 էջ: Շարվ. $7,3 \times 14$ սմ:

ՀԳ 2903, Մ, ՄԼԳ

Զ Մատ. 255, 261: Ղ. 1. 1123: Թ 135

1105. Համառօտ աստղաբաշխութիւն: Թարգմանեալ Անգղիական բնագրէն: Զմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1841. 100, 4 չհ. էջ: Շարվ. $9,1 \times 11,5$ սմ:

ՀԳ 1174, ԳԱԹ, ԷՃԳ, ՄԼԳ

Զ Մատ. 53: Ղ. 1. 205: Թ 130

ՈՍԿԻ ԴԱՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

Կրօնաւոր Զորահանութեան Կրօնական Կոմիտէի
Վարժարանի Բաժնային

Ի Վարժարանի Կրօնական Կոմիտէի Կողմէն
Կրօնական Կրօնական Կրօնական Կրօնական

Կրօնական Կրօնական Կրօնական Կրօնական
Կրօնական

Ի ՎԱՐՇԱՎԱՆ

Կրօնական Կրօնական Կրօնական

1841 — 1842

1106. Մասն Նոր Կտակարանի տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Որ կըպարունակէ Մատթէոսի, Մարկոսի, Ղուկասու և Յոհաննու չորս աւետարանները: Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1841. 276 էջ: Շարվ. $7,8 \times 14$ սմ:

Աշխարհաբար: Ըստ տեղեկութիւնների այս Ավետարանը, ինչպես և հաջորդ տարում լույս տեսած ամբողջ Նոր Կտակարանը (№ 1171), գրաբարից աշխարհաբար է թարգմանել Ջեննոթ էրզրումեցին (տես որ. Մ. Յովհաննիսեան, Քննական պատմութիւն ժԹ դարու Հայ դպրութեան: Փարիզ, 1901, էջ 49—50):

ՄԼԳ Արմ. 1/1745

Չ Մատ. 504: Ղ. 1. 272

1107. Մարիամ անուն պստիկ աղջկան մը պատմութիւնը: Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1841. 96 էջ: Շարվ. $6,5 \times 11$ սմ:

Մ 1676, ՄԼԳ

Չ Մատ. 415: Ղ. 1. 1902: Թ 135

1108. Յովհան Միրզայեան Վանանդեցի:

Ոսկի դար Հայաստանի (Չափածո): Չմյուռնիա, տպ. «Յուսումնարանի ս. Մեսրոպայ», 1841. 6 չի., 16, 470, 13 չի. էջ: Շարվ. $7,5 \times 13$ սմ:

Սկզբի 16 էջերում՝ «Վարք հեղինակի Ոսկեդարում»:

ՀԳ 2169, Մ, ՄԼԳ, ԹՀԳ

Չ Մատ. 540—541: Ղ. 1. 1989: Թ. 136: ԳԼ 190

1109. Սաղմոս, որ կըպարունակէ Դաւթի սաղմոսները և ուրիշ օրհնութիւններ Աստուածաշունչէն: Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1841. 285 էջ: Շարվ. $6,5 \times 11,5$ սմ:

Մ 1709

Չ Մատ. 607: Թ 135

1110. Քարոյ ընդհանուր աշխարհի վրայ: Չմյուռնիա, տպ. Հոման Հալլոկի, 1841:

Ըստ Զարբհանալյանի լույս է տեսել 1845 և 1846 թթ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի տպարանում, 1841 թ. Հալլոկի կողմից տպագրված լինելը հավանական չէ, որովհետև այդ ժամանակ Չմյուռնիայի բողոքականների տպարանը գտնվում էր Գրիֆիտի տնօրինության տակ:

Թ 135

1111. Յովհան Միրզայեան Վանանդեցի:

Կերակուր քահանայից: Թարգմանեալ յառաջագոյն ի Լատին լե-
զուէ ի Հայ բարբառ ի ձեռն Վարդանայ ուրումն կրօնաւորի: Եւ ապա
նորոգ շարադրեալ ըստ հայկաբանութեանն կարգի՝ յաւելմամբ ի նոյն
և այլ ևս վկայութեանց և բացատրութեանց ի Միրզայեան Տէր Յով-
հան Վանանդեցի վարժապետ քահանայէ: ...Յամի տեառն 1822, ի
16 յուլիսի: Էջմիածին, տպ. ս. Գր. Լուսավորչի, 1841. 104 էջ: Շարվ.
9,5×16,5 սմ:

ՀԳ 1684, Մ, էՃԳ, ԹՀԳ
Ձ Մատ. 299

1112.* Ալլեն Յովսէփ:

Հարցք ի վերայ քննութեան անձին, ի յարգոյ Յովսէփայ Ալլե-
նեան: Կալկաթա, տպ. Մկրտող Միսիոնարաց, 1841:

Ղ. 1. 68

**1113.* Առաջին քրիստոնէական վարդապետութիւն ի պէտս
դպրոցաց և գերդաստանաց:** Կալկաթա, 1841:

Ձ Մատ. 45

1114. Ավդալեանց Յովհաննէս:

Քրիստոնէական կրթութիւն և այլ աղօթք ի պէտս մանկանց
Մարդասիրական ճեմարանի: Կալկաթա, տպ. Եպիսկոպոսական
ճեմարանի, 1841. 32 էջ: Շարվ. 9×15,3 սմ:

*Հեղինակի անունը նշված է շապկի հաջորդ էջի ընծայականում:
12—27 էջերում «Քրիստոնէական կրթութիւն կարճառօտ»-ը, հայերեն
և անգլերեն: Այնուհետև «Տասն պատգամք», «Հանգանակ հաւատոյ»
և Գր. նարեկացու մի քանի աղօթքները միայն հայերեն:*

ԱԿԳ 180 (2-րդ ակիգատ), ՀԳ (վերջից թերի)
Ձ Մատ. 718: Ղ. 1. 221—222: Թ 175

1115. Եղիապարեանց Ստեփանոս:

Մանիշակք, քաղեալք առ ստորոտով Հեղիկոնի, աշխատասիրու-
թեամբ Ստեփաննոսի Գաբրիէլեան Եղիապարեանց միոյ յաշակեր-
տացն հրահանգելոց ի Հայկական Մարդասիրական ճեմարանի:
Կալկաթա, տպ. Եպիսկոպոսական ճեմարանի, 1841. 24 էջ: Շարվ.
9×15 սմ:

*Գրաբար ձոներ են, որ հեղինակը նվիրել է հորը, եղբայրներին,
քույրերին, Մարդասիրական ճեմարանին և նրա հայ և անգլիացի
վարժապետներին, ինչպես նաև «Բան իմն ի վերայ վաճառականաց»,
«Բան իմն ի վերայ մատաղ մանկանց»: Ահա այդ ոտանավորներից
մի օրինակ. «Բան իմն ի վերայ ազգիս մերոյ».*

Երկպառակ ազգ մեր հայկազանց
չունին դադար յայս ձոր վշտաց.
Գերի վարեալ ի թշնամեաց,
և տարագիր ի հայրենեաց:

2

Աստուած ի մեզ ողորմեցաւ,
և փրկութեան մեր ցանկացաւ.
Ի ձեռն Ռուսաց ըզմեզ փրկեաց,
լորոգայթից անօրինաց:

3-

Ազգ մեր բընաւ շեն միարան,
այլ նախանձութիւնեաց ատեան.
Եւ ի շնորհաց տեառն հեռանան
վասն մեղացն յովովութեան:

4

Հզբան փրկչին ի բաց լըքեալ,
իմարարար զշարըն սիրեալ.
Ուստի և տէր մեր բարկացեալ,
ըզմեզ ի սպառ յաշաց հանեալ:
(էջ 13)

Վերջին էջ 24-ի տեղն իմն ի վերայ Լրկրի ծննդեան իմոյ» ոտա-
նավորից պարզվում է, որ հեղինակը Ռանգունցի է:

ԱԿԳ 545

1116. Թադիադեան Մեսրոպ:

History of Ancient India, from the earliest ages to the invasion of the mahomedans. ...Rev. Mesrop David Taliatin. Բ տիտղթ. Պատմութիւն հին Հնդկաստանի յանյիշատակ դարուց ան-
տի ցյարձակումն մահմետականաց: Ըստ աւանդելոյ մատենագրաց
այլ և այլ ազգաց: Կալկաթա, տպ. Եպիսկոպոսական ճեմարանի,
1841. ԺԲ, 236, 2 չի. էջ: Շարվ. 8,5×16,5 սմ: (Շապկի վրա՝ «Մես-
րովքեան պատմութիւն Հին Հնդկաստանի: Mesrops history of
ancient India»).

Քեկ Ա տիտղոսաթերթը անդրերեն է, իսկ շապկի վրա հայերենին
զուգահեռ դրված է նաև անդրերեն անունը, բայց գրքում ոչ մի տող
անդրերեն թնազիր չկա:

Հանրային դրադարանի որինակներից մեկի (№ 3799) կազմի դարձերեսում կա Մեսրոպ Սեթյանի հետևյալ ձեռագիր գրությունը՝ «Ուանթութիւն».

Յետ փախստեան իւրոյ ի Կ. Պոլսոյ յամին 1833 յերեւոյց տնօրէն և անիրաւ հայածանաց պատրիարքին՝ վտարանդին Թադիադեան եկն վերստին ի Հնդկիս, ուր լեալն էր յառաջագոյն որպէս ուսանող և 1823 ամէն յամն 1831: Իմուտ միսանգամ յեպիսկոպոսական ճեմարանն Անգղիացոց ի քաղաքին, ուր զանունդն բարին ոճեալն էր երբեմն որպէս ուսանող՝ և մնաց անդ որպէս հիւր առ ժամանակ մի գոյով անտուն և անդրամ, անոր և անօգնական: Յամին 1841 տպագրութեամբ ի յոյս բնծայեաց զայս «Պատմութիւն» ի տպարանէ տնտի Եպիսկոպոսական Ճեմարանին, ուր յաւարտ ուսանողութեան տպագրեալ էր Թադիադեան և այլ մատենաւ ի Հայ լեզու: Թարգմանածոյ է թէպէտե երկս այս բոտ մեծի մասին, այլ գտանին ի նմին նշխարք ազգային հնութեանց շալոցն Հնդկաստանեայց և յայդ իսկ սակս գնահատելի յոյժ: Մանաւանդ զի ընտիր հայկաբանութեամբ շարադրեալ է այն ի Թադիադեանէ, որ էր արդարեւ ոսկէգրիչ:

Մեսրոպ 3. Սէթեանց:

Իսկ գրքի վերջում, պահպանակի վրա, նույն Մեսրոպ Սեթյանը գրել է. «Ջարմանալի իմն գուգադիպութեամբ Թադիադեան գրեաց զայս «Պատմութիւն Հին Հնդկաստանի» ի լեզու ոսկեդարեան գրաց, իսկ ես գրեցի և հրատարակեցի ի լեզու Անգղիացի... «Պատմութիւն Հնդկաստանի շալոց» յամին 1895:

Թադիադեան կամեցաւ ազգին ծանօթացուցանել զպատմութիւն Հնդկաց, իսկ ես կամեցայ օտարաց ծանօթացուցանել զքաջագործութիւն հոյակապ Հնդկահայոց, որոց շնորհիւ և աջակցութեամբ իսկ Ալբրիոնի գոռոզ որդիք եկեալ տիրեցին զայս երկիր բազմազան և մոռացան զերախտիս Հայոց յորժամ միահծան տէր եղեն երկրին:

Մեսրոպ 3. Սէթեանց:

ՀԳ 1269, 3799, Մ, ԷՃԳ, ԹՀԳ
Ղ. 1. 709—710: Թ 175

1117. Մեղքն խաղ անելոյ բան չէ: Թարգմանութիւն: Առաջին անգամը տպեալ յամի տեառն 1833 ի Շուշի: Նույնն տպեալ ի տպարանի Մկրտոյ Միսիոնարաց ի Կալկաթայ վասն Ամերիկու՝ Խաւատոյ տետրակների ժողովքին, 1841. 32 էջ: Շարվ. 8,5×15,5 սմ: (Գրքի հայերէն անունից առաջ՝ «(Armenian), Miscellaneaus (No. 19. Sin no trifle»).

Բնագիրը սկսվում է տիտղոսաթերթի դարձերեսից: Սկզբի ե վերջին թերթերը էջահամարներ չունեն, բայց մտցված են համարակալության մեջ: Թեև տիտղոսաթերթում գրքի հայերեն անունից առաջ գրված է նաև անգլերեն անունը, բայց բնագիրը միայն հայերեն է:

30-րդ էջում հրատարակության վայրը, տպարանը և այլն գրված

են նաև անգլերեն, Այդտեղ նշված է նաև տպաքանակը՝ «Copis 1000»:

Սկզբի արևելահայ աշխարհաբարով 16 էջերը նույնությամբ արտատպություն է Շուշիի 1833 թ. հրատարակությունից, որից հետո ավելացված են մի շարք նոր նյութեր, ինչպես՝ «Թուղթ Պողոսի առաքելոյ առ նբրայեցիսն (Գլ. Ժ)», «Վասն անօրէն ծնողաց Մխիթար վարդապետն ինչ է ասել», «Վասն յանցանաց Գրիգոր նարեկացին ինչ է գրել» և այլն, բոլորն էլ գրաբար:

ԳԱԹ Ազատյանի ֆ. 6983

1118.* Մկրտչեան Մարտիրոս Դաւթեանց:

Վիկտորիայ այբբենարան. յօրինեաց գիտնական տիրացու հանգուցեալ Մ. Մ. Դ.: Կալկաթա, տպ. Եպիսկոպոսական ճեմարանի, 1841. 108 էջ:

Ինչպես երևում է Ղազիկյանի նկարագրությունից, գրքում բերված է միայն հեղինակի անվան սկզբնատառերը՝ Մ. Մ. Դ.: Զարբհանայանը և Ղազիկյանը այդ սկզբնատառերը բացել են այսպես՝ «Մկրտչեան Մարտիրոս Դաւթեանց», որից երևում է, որ հեղինակի ազգանունը Դավիթյանց է և ոչ թե Մկրտչյան: Ոակայն թե՛ Ղազիկյանը և թե՛ մյուս մատենագետներն ու բանասերները հեղինակի ազգանունը Մկրտչյան են դնում:

Ձ Մատ. 29, 653: Ղ. 1. 2039

1119.* Օրացոյց: Կալկաթա, տպ. Մարդասիրական ճեմարանի, 1841:

Ձ Մատ. 725

1120. Մեթասթապիոս Պետրոս:

Եղերերգութիւնք ի մահն Աբէլի, ի վենումն Իսահակայ, ի գերութիւն Յովսէփայ, ի յապատութիւն Բետուղուայ: Աշխատասիրեաց Յակոբ Կարինեանց... ի 1841 ամի ի Տփլիս: Մոսկվա, տպ. Լազարյան ճեմարանի, 1841. 160 էջ: Շարվ. 9×16 սմ:

Հեղինակը տիտղոսաթերթում նշված չէ: Առաջաբանում թարգմանիչ Հակոբ Կարինյանցը գրում է. «... Զայս օգուտ և հայացի մանկանց կամելով ընծեռել արժանայիշատակ հարբն Մխիթարեանք, գթանի մի երեկի դիպուածս աւանդեալս յԱստուածաշունչ գիրս զյօրինեալս ի ձև թատերական խաղուց յանուանի բանաստեղծէն Մեթասթապեայ թարգմանեցին ի տաճկական բարբառ և հայկական տառի: Ի լոյս ընծայեցին ի 1831 ամի: Այս աշխատասիրութիւն նոցա արդարև օգտաբեր եղև մանկանցն Կոստանդնուպօլսոյ, որք քաջավարժ են ի գիտութիւն տաճկական բարբառոյ, այլ ի մանկանց Հայաստանի մնաց զոգ անվերժանելի, ուստի ըստ ընթացից նոցա և ես աշխատասիրեալ զայս համառօտ տետրակ հոգեշահ խաղուց մատուցի ի զրօսանս

նորոսումն աշակերտաց ազգիս, իրրու տղայոց կաթն քամրելով և ոչ
կատարելոց հաստատուն կերակուր»:

ՀԳ 2164, Մ, ԳԱԹ, ԷՃԳ, ՄԼԳ, ԼՀԳ, ԹՀԳ
Ղ. 1. 1930—1931

1121. Պոպով Կարապետ:

Համառոտ բառարան Ռուսաց և Հայոց: Բովանդակիչ 5800 պի-
տանեգոյն բառից: Աշխատասիրեալ ի վերատեսչէ Աղաբաբեան Հայոց
ուսումնարանի ի Կ. Պոպովայ ի պէտս համապգի մանկանց այնր
վարժարանի: Краткий Российско-Армянский словарь. Մոսկվա,
տպ. Լազարյան ճեմարանի, 1841. 8, 128 էջ: Շարվ. 10×18 սմ:

ՀԳ 3506

1122. Սալլանթեանց Միքայէլ:

Պատմութիւն եկեղեցւոյն ուղղահաւատ Հայոց, յաղիւսակս հա-
մառօտեալ ի Միքայէլէ արքեպիսկոպոսէ Սալլանթեանց: Մոսկվա,
տպ. Լազարյան ճեմարանի, 1841:

*Այս հրատարակութեան բովանդակութեան, ձևի և հրատարակչական
այլ տեղեկութիւններ չմասին՝ տես Ն^o 1059 նկարագրութեան ծանո-
թագրութիւնը:*

ՀԳ 4537

1123. Օրացոյց 1842 ամի տեառն և ՌՄՂԱ Հայոց թուականի:
Մոսկվա, տպ. Լազարյան ճեմարանի, 1841. 55 էջ: Շարվ. 7,5×
10,5 սմ:

ՀԳ 2065

1124. Դուսսի:

Խրատ թէ ինչպէ՛ս հարկաւոր է ցանել Ամերիկու թամբաքուն,
որոյ փորձն առին Ղրիմումն: Թարգմանեալ և տպագրութեամբ ի լոյս
ածեալ յԱնդրկովկասեան Միաբանութենէ Ագարակային Տնտեսու-
թեան. Наставление о возделывании американского табаку,
составленное по опыту в Крыму. Թիֆլիս, տպ. Հ. և Դ. Արզան-
յանցների, 1841. 33 էջ: Շարվ. 9,8×16,8 սմ:

*Թեև տիտղոսաթերթում գրված է նաև գրքի ուսերեն անունը, բայց
բնագիրը միայն հայերեն է: Հեղինակի անունը նշված է գրքի վեր-
ջում:*

ՀԳ 3677, Մ, ԼՀԳ

1125. Խրատ բամբակի ծառ բազմացնելոյ և բամբակ շինելոյ: Թարգմանեալ և տպագրութեամբ ի յոյս ածեալ յԱնդրկովկասեան Միաբանութենէ Ագարակային Տնտեսութեան: О разведении хлопчатника и первоначальной обработке хлопчатой бумаги. Թիֆլիս, տպ. Հ. և Դ. Արզանյանցների, 1841. 76 էջ: Շարվ. 9×16,2 սմ:

ՀԳ 3470, Մ, ՄԼԳ, ԼՀԳ, ԹՀԳ

1126. Խրատ տորոն ցանելոյ: Թարգմանեալ և տպագրութեամբ ի յոյս ածեալ յԱնդրկովկասեան Միաբանութենէ Ագարակային Տնտեսութեան: ...О возделывании марены. Переведено на армянский язык и издано иждивением Закавказского Общества поощрения сельской и мануфактурной промышленности и торговли. Թիֆլիս, տպ. Հ. և Դ. Արզանյանցների, 1841. 15 էջ: Շարվ. 9×16,4 սմ:

Թեև տիտղոսաթերթում գրված է նաև գրքի ուսուցիչն անունը, բայց քննարկը միայն հայերեն է:

Մ 6826, ԼՀԳ

1127. Կարենեանց Յակոբ:

Ճառ վասն փրկագործ չարչարանաց և խաչելութեան տեառն մերոյ և փրկչին Յիսուսի Քրիստոսի: ...Յաշխարհիկ բարբառ, աշխատասիրութեամբ ի Կարնոյ գաղթական Յակոբայ Կարենեանց: Թիֆլիս, տպ. «Հոգևոր Դպրոցի Հայոց ընծայեցելոյ յարժանայիշատակ ազնուական Գեորգայ Արծրունւոյ», 1841. 23 էջ: Շարվ. 11,2×17 սմ:

ՀԳ 1549, Մ

1128. Կանոն, յորժամ բարեպաշտօն ծնողք յանձնեն պաւառ իւրեանց ընդ պօրաւոր պաշտպանութեամբ ուրբ գլխադրին: Երուսաղեմ, տպ. Սրբոց Հակոբյանց, 1841. 59 էջ: Շարվ. 12,5×21,5 սմ:

ՀԳ 3935

1129. Արարողութիւն սրբոյ աթոռոյս Երուսաղէմի ըստ նախնական սովորութեան: Երուսաղեմ, տպ. Սրբոց Հակոբյանց, 1841. 2 չի., 38 էջ: Շարվ. 12,5×18,8 սմ:

ՀԳ 1681

1130. Խորհրդատետր սրբազան պատարագի ըստ արադողութեան սրբոյ եկեղեցւոյս Հայաստանեայց: Երուսաղեմ, տպ. Սրբոց Հակոբյանց, 1841. ԼԸ, 2 չհ. էջ: Շարվ. $16,5 \times 23$ սմ:

ՀԳ 1674, Մ. ԷՃԳ
Ղ. 1. 1166

1130ա. Սաղմոս հեգենայ որ է Հեգերէն: Երուսաղեմ, տպ. Սրբոց Հակոբյանց, 1841. 64 էջ: Շարվ. $9 \times 15,5$ սմ:

ՀԳ 4883

1 8 4 2

1131. Աւգերեան Մկրտիչ:

Դեղ կենաց իբր հոգևոր բժշկարան: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1842. 505, 5 չհ. էջ: Շարվ. $5,3 \times 11,1$ սմ:

ՀԳ 1126, Մ
Ղ. 1. 258

1132. Ալգուստ Լուդովիկոս Կարլ:

Versi di Sua Maesta Lodovico Carlo Augusto Re di Baviera etc, etc, etc. Che si compiacque di visitare il monastero de R. R. Monaci Armeni Mechitaristi di S. Lazzaro, il 29 Maggio dell'anno 1841... Venezia, Tip. Armena di San Lazzaro. (Նորին մեծութիւնն Լուդովիկոս Կարլ Ալգուստ կայսր Բավարիայի և այլն և այլն և այլն, բանաստեղծութիւնը՝ 1841 թ. մայիսի 29-ին Ս. Ղազարի Մխիթարյաններին այցելելու առթիւ): Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1842. 10 չհ. էջ: Շարվ. 10×17 սմ:

Մեկ բանաստեղծութիւն է գերմաներեն, հայերեն, լատիներեն և իտալերեն: Հայերեն թարգմանութեան վերնագիրն է Մենաստան Սրբոյն Ղազարու ի Վենետիկ: Տպագրութեան տարեթիվը և տպարանը նշված են գրքույկի վերջում:

ՀԳ Լեո 1329

1133. Գիրք Սաղմոսաց Դաւթի: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1842 339, 40 էջ: Շարվ. $7,5 \times 12$ սմ:

Զարբհանալյանը վերնագրել է «Սաղմոս Դաւթի»:

Վերջին 40 էջերում՝ «Համառօտութիւն եկոյ տօմարին Հոռմայեցւոց, որով հասարակարար վարի ազգս Հայոց... ի Մխիթարայ վ. Սերաստացւոյ»:

ԳԱԹ Ակադեմիայի ֆ. 8441
Ձ Մատ. 607

1134. Եղիշե:

Եղիշեի սրբու վասն պատերազմին վարդանանց: Բ տխտղթ.
Եղիշեի վարդապետի վասն վարդանայ և հայոց պատերազմին: Վե-
նետի. Ս. Ղազար, 1842. 394 էջ: Շարվ. 4,7×9 սմ: (Տխտղթ. առաջ՝
«Ընտիր սատենագիրք. Եղիշե»):

*Բ Ե Ղ Ե Ս Ե Գ. — Տե՛ս 1828 թ. հրատարակությունը (N 593): Այս
հրատարակության հանված է միայն նախորդի՝ ձեռագիր օրինակ-
ների հիման վրա կազմված այլընթեռնումները՝ «Այլ բնթերցուածք»-ը:*

ՀԳ Լեո 523

Ղ. 1. 572—573

1135. Իռլանտայի տնակը: Վենետիկ, 1842. («Մատենադարան
մանկանց. 6—7»):

*Քրիստոսի անալյանի տեղեկությունը սխալ է: Երկու փոքրիկ հատոր-
իկներից կազմված այս գրքի առաջին հրատարակությունը եղել է
1846 թ. (տե՛ս N.N 1374, 1375):*

Ձ Մատ. 410

1136. Համառոտ այբբենարան: Արարեալ յուսումն նորահաս
տղայոց: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1842. 32 էջ: Շարվ. 8,2×15 սմ:

ՀԳ 3970

Ղ. 1. 135

1137. Հերոսմ պատմիչ Թաթարաց: Յեղևույ ի լատին օրինակե
ի Հայ բարբառ ի ձեռն Հ. Մկրտիչ ա. վ. Ազեբեան: Վենետիկ, Ս.
Ղազար, 1842. 90, 1 չհ. էջ: Շարվ. 9,3×17,5 սմ:

*«Բան առ վերձանագրս վասն Հայկական թարգմանութեանս» առա-
ջարանից հետո հետևյալ խորագիրը. «Պատմություն Թաթարաց, յա-
ռուղեալ ի Հերմոյ Աբամեան ի կազմ. Պոլմուսպուսեանց»:*

ՀԳ 2287, Մ. ԳԱԹ, ՄԱԳ, 1, ՀԳ

Ձ Մատ. 345: Ղ. 1. 1548—1558

1138. Մինասեան Պետրոս:

Համառոտ թուարանություն մատուր: Վենետիկ, Ս. Ղազար,
1842. 152, 1 չհ. էջ: Շարվ. 6,1×11,5 սմ:

ՀԳ 2915

1139. Մխիթար Գոշ, Ողոմպիանոս:

Առակք... Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1842, 187, 1 չի. էջ. Շարվ. 4,8 x 9 սմ: (Տիտղոս, առաջ «Ընտիր մատենագիրք, Մխիթար Գոշ»):

Ողոմպիանոսի առակներն սկսվում են 85-րդ էջից, երբ ածականաթերթով, «Առակի Ողոմպիանոս», թե՛ ախարհաբանությունը, «Ընտիր մատենագիրք, Ողոմպիանոս»:

Մ 34419, ԳԹ. ՄԼԳ. ԼՀԳ

Չ Մատ. 406, 435, 541: Ղ. 1. 310-2

1140. Պատմութիւն Աղեքսանդրի Մակեդոնացւոյ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1842, 12, 204 էջ: Շարվ. 9,3 x 17,7 սմ: (Տիտղոս, առաջ «Մատենագրութիւնք նախնեաց, Պատմութիւն Աղեքսանդր»):

Բ ո Վ ա ն դ. — Ա լ ք ա լ ու թ յ ու ն. էջ 1—12՝ Յաւարտան, — Բ լ ա լ յ ու թ յ ու ն. էջ 1—186՝ Գառմաթիւն մեծ: Երկուսն էլ Մխիթար Գոշի առակների Մակեդոնացւոյ: — 187—192՝ Կալաթոսի Պալատը: Երկուսն էլ նույն ժամանակի Աղեքսանդրի: — 193—204՝ Յունիկ լեռանները:

Բանագիտները այս աշխատությունը համարել են մատենագրության Ղազարիյանի հայեցակետ հիմնադրել: Ե. Գալստյանին առկա է մեծ տարբերություն:

ՀԳ 2258, Մ. ԳԼԹ. ԷՃԳ. ՄԼԳ

Չ Մատ. 18—19: Ղ. 1. 1993—1997

1141. Օրացոյց և գուշակութիւնք օղոց 1842 թուականին Զորիտոսի և Հայոց ՌՄՂԱ: Վենետիկ, Ս. Ղապար: 74 չի. կտւ. 72 չի. էջ. Շարվ. 4,8 x 9 սմ:

Տիտղոսաթերթի գարձերեսում՝ «Ետևաթիւղ մատենան», շտապարանի գրադարանում պահվում է այս հույն տարվա գնեթիկյան օղոցը, որտեղ թե՛ հույն շտրվածքն ու թղթանկարապետն ունենում են արտաքինից տարրերով և միմյանցից: Ձևով նկարազարդված օրինակը ունի տիտղոսաթերթ վերջ բերված «Եվանգելիոս» Տիտղոսաթերթով հանգերձ 74 էջ է: Տիտղոսաթերթի գարձերեսում տեղ են կարել Մյուս օրինակը (Մ. 2068) առանց տիտղոսաթերթի և այդ պատճառով 72 էջ է: Շապկի վրա հեռանալ վերնագրի և փնտյուղումին 1842, Ի Վենետիկ, Ի վաճառուրն Ղազարու, թե՛ առաջին դրսի կողմից՝ «Գուշակութիւնք օղոց ՌՄՂԱ»:

Հետ մատենագիտական ազդեցությունը կազմել է Գ. Ալեքսանդրի Մ. Քաչուրի և Ա. Գուրգենյանի:

ՀԳ 4775, 2068, ԷՃԳ

Չ Մատ. 722: Ցուղ. Վենետ. Մխիթ. 73

1142. Perillustri ac reverendissimo domino domino Aristaci Azariae... Viennae. Anno MDCCCXIII. die XXVIII iunii.

Բ տիտղոս. Առ մեծապատիւ և մեծարգոյ Տէր և Հայր Արիստակէս
Ազարեան արքեպիսկոպոս Կեսարիայի և առաջնորդ Խամսարէն Մխի-
թարեանց Վիեննացւոց, յաւուր տաւնի տնուանն. ի Վիեննա, ի ՌՄՂԱ
ամի. ի քսաներորդ ութերորդ աւուր մարերի ամսեան, 1842. 10 չհ.
էջ: Շարվ. 15×20 սմ: (Շապկի վրա՝ «Երգք»):

ՀԳ 3037

Ղ. 1. 22

1143. Բենեդիկտոս:

Արքուն հօրն Բենեդիկտոսի Կանոնք զոր թարգմանեալ է աշակեր-
տաց մեծի հօրն Մխիթարայ: Վիեննա, տպ. «Ի վանս Պաշտպան ս.
Աստուածածնի» (Մխիթարյան), 1842. 10 չհ., 138, 6 չհ. էջ: Շարվ.
5.5×11 սմ:

*Զարբհանայանը այս գիրքը նկարագրել է և հեղինակի և վերնագրի
վրա: Սկզբի նկարագրութեան մէջ (էջ 109) սխալմամբ համարել է
1843 թ. տպագրութիւն:*

ՀԳ 1202, ԹՀԳ

Զ Մատ. 109, 293: Ղ. 1. 336

1144. Բնական պատմութիւն, զոր յօրինեալ է աշակերտաց մեծի
հօրն Մխիթարայ: ...Հտ. Ա: Վիեննա, տպ. «Ի վանս Պաշտպան ս.
Աստուածածնի» (Մխիթարյան), 1842. 10 չհ., 330 էջ: Շարվ. 7,7×
14,7 սմ: (Վերջում 1 մեծադիր թերթ աղյուսակ և 2 մեծադիր թեր-
թերի վրա կենդանիների պատկերներ):

*Բ ո վ ա ն դ. — 5 — 9 չհ. էջ Յառաջարան: էջ 1 — 2՝ Բնական պատմու-
թիւն: Տեղեկութիւն: — 3 — 39՝ Մարդ: — 41 — 330՝ Առաջին մաս. Կեն-
դանիներ:*

Բ հատորը լույս է տեսել 1844 թ. (տես № 1270):

ՀԳ 2118, Մ, ԳԱԹ Չոպանյանի ֆ.

Զ Մատ. 115: Ղ. 1. 345

1145. Հռակինոս Ղ.

Երգք վասն կրօնից, զոր թարգմանեալ է Հ. Մատաթիայ Գարա-
գաշ: Վիեննա, տպ. «Ի վանս Պաշտպան ս. Աստուածածնի» (Մխի-
թարյան), 1842. 12 չհ., 496 էջ: Շարվ. 4,7×9 սմ: (Տիտղոս. առաջ՝
«Թարգմանութիւնք Գաղղիացւոց մատենագրաց Բ: Ղ. Հռակինոս»):

ՀԳ 2659, Մ, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ.

Զ Մատ. 361

1146. Նեպոս Կոռնելիոս:

Վարք զօրավարաց անուանեաց, զոր թարգմանեալ է Հ. Ղևոն-

դեպի Յովնանեանց: Վիեննա, տպ. «Ի վանս Պ. ս. Աստուածածնի» (Մխիթարյան), 1842. 8 չի., 365, 2 չի. էջ: Շարվ. 5.2/10.2 սմ: (Տիտղոս առաջ՝ «Թարգմանութիւնք Հռոմայեցւոց մատենագրաց Աշտոն. Նեպոտ»):

Ռ ո վ ա ն դ. — էջ 5—8 չի. Յառաջաբան. — էջ 1—4՝ Կ. Ներածութիւն: Վարք զօրավարաց անուանեաց, յառաջաբան. — 5—20՝ Միզաբազէս: 21—40՝ Թեմիստոկղէս: — 41—46՝ Արիստիդէս: — 47—58՝ Պատուարհաս: — 59—66՝ Կիմոփն: — 67—74՝ Ղիսաւնդրոս: — 75—95՝ Ադ-կիրիադէս: — 97—105՝ Թրասիբուղոս: — 107—116՝ Կենոփն: — 117—134՝ Դիոփն: — 135—141՝ Իփիկրատէս: — 143—150՝ Քարթիոս: — 151—159՝ Տիմոթէոս: — 161—182՝ Դատամէս: — 183—201՝ Էպս-մինոնդաս: — 203—212՝ Պիդոպիդաս: — 213—229՝ Ագաթանգեոս: — 231—254՝ Իմենէս: — 255—262՝ Փակիոն: — 263—273՝ Տիմո-դեոնդ: — 275—360՝ Թագաւորք Միմիդեար, Անեիբադ, Մ. Գորկիոս Կատոն, Տ. Պոմպոնիոս Ատտիկոս): — 361—365՝ Տեղեկ-էջ:

ՀԳ 2089. Մ. ԳԱԹ Լգատյանի ֆ., էՃԳ
Ձ Մատ. 494: Ղ. 2. 208

1147. Սաղաթիէլեանց Մատթէոս:

Համառօտ բնական գիտութիւն (Բնական գիտութիւն կամ ֆի-զիգա): Վիեննա, տպ. «Ի վանս Պ. ս. Աստուածածնի» (Մխիթար-յան), 1842. 6 չի., 528, 1 չի. էջ: Շարվ. 7.8×14.6 սմ: (Վերջում 13 թերթ գծագիր և պատկեր):

Ռ ո վ ա ն դ. — էջ 1—6՝ Յառաջաբան: — էջ 1—264՝ Առաջ մասը: Մարմնոց վրայ ընդհանրապէս: — 265—492՝ Տիեզերաց վրայ մաս-նաւորապէս: — 493—495՝ Յանելուած. զանազան ազգերու շարքերուն ու կշիռներուն վրայ: ...511—528՝ Ուսումնական բառերու ցանկը. այ-բուբենի կարգաւ:

ՀԳ 2100. Մ. ԹՀԳ
Ձ Մատ. 115

1148. Գիրք աղօթից վասն ամենայն ցեղ պատահարաց. որք զան ի վերայ մարդոյն: ...Ըստ նախնեաց գաղափարին տպագրեալ: Կ. Պոլիս, տպ. Թադէ Տիվիթճյանի, 1842. 158 էջ: Շարվ. 5.5×8.2 սմ:

Մ 35640

1149. Ճոյա Մելքիորէ:

Քաղաքաւարութիւն կամ Ուսումն քաղաքական կրթութեան: Գործ մեծանուն Ճոյա փիլիսոփային Իտալացւոյ: Թարգմանեաց պա-տուելի Յովհաննէս Տէր-Կարապետեան Չամուռճեանց Պրուսացի:

...Հտ. Ա: Կ. Պոլիս, տպ. Արապյան, 1842. 12 չի., ԺԸ, 221 էջ: Շարվ. $7,6 \times 12,8$ սմ: (Տիտղթ. առաջ՝ «Քաղաքավարություն կամ Ուսումն քաղաքական կրթության, Ա: Ուսումնական ընկերություն Հայոց ի Պոլիս»):

Քաղաքավարության աշխատության երեք հատորները լույս են տեսել այս թվականին, իսկ չորրորդը՝ 1843 թ. (տես N 1223):

ՀԳ 2031, Մ, ՄԼԳ

Չ Մատ. 692: Ղ. 1. 1707: Թ 71: ԳԼ 180

1150. Ճոյա Մելքիորէ.

Քաղաքավարություն կամ Ուսումն քաղաքական կրթության: Գործ մեծանուն Ճոյա փլիսոփային Իտալացւոյ: Թարգմանեաց պատուելի Յովհաննէս Տէր Կարապետեան Չամուռճեանց Պրուսացի: ...Հտ. Բ: Կ. Պոլիս, տպ. Արապյան, 1842. 4 չի., 275 էջ: Շարվ. $7,6 \times 12,8$ սմ: (Տիտղթ. առաջ՝ «Քաղաքավարություն կամ Ուսումն քաղաքական կրթության, Բ: Ուսումնական ընկերություն Հայոց ի Պոլիս»):

Տես նախորդ նկարագրության ծանոթագրությունը:

ՀԳ 2091 (2-րդ ակիզատ), Մ

Ղ. 1. 1707: Թ 71: ԳԼ 180

1151. Ճոյա Մելքիորէ:

Քաղաքավարություն կամ Ուսումն քաղաքական կրթության: Գործ մեծանուն Ճոյա փլիսոփային Իտալացւոյ: Թարգմանեաց պատուելի Յովհաննէս Տէր-Կարապետեան Չամուռճեանց Պրուսացի: ...Հտ. Գ: Կ. Պոլիս, տպ. Արապյան, 1842. 8 չի., 275 էջ: Շարվ. $7,6 \times 12,8$ սմ: (Տիտղթ. առաջ՝ «Քաղաքավարություն կամ Ուսումն քաղաքական կրթության, Գ: Ուսումնական ընկերություն Հայոց ի Պոլիս»):

Տես N 1149 նկարագրության ծանոթագրությունը:

ՀԳ 1236, Մ

Ղ. 1. 1707: Թ 71: ԳԼ 180

1152. Նոր այբբենարան: Շապկի դարձերեսում՝ Նոր հեգերէն ի պէտս երկուց երկուստիկ դպրոցաց սուրբ Լուսաւորչի, սուրբ Գայիանեանց և սուրբ Հռիփսիմեանց և այլն: Կ. Պոլիս, «Ի Պեկողլի, ի տպարանի Տիփիթճեան Թադէի», 1842. 30 էջ: Շարվ. $7,5 \times 12$ սմ:

ԳԱԹ Ազատյանի ֆ. 7059

1153. Պողոսեան Մարուգէ Վառնացի:

Եղերերգութիւնք չարչարանաց Իսրայէլացւոց: Տաղաչափեալ Վառնացի Մարուգէ դպրի Մահտեսի Պողոսեան՝ յաշակերտութենէ պատուելի Գրիգոր դպրի Փեշտըմայճեան: Կ. Պոլիս, Օրթագյուղ, տպ. Արապյան, 1842. 64 էջ: Շարվ. $7,8 \times 13$ սմ: (Շապկի վրա՝ «Մարուգէ Վառնացւոյ Եղերերգութիւն»):

ՀԳ 2690, Մ, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ.
Չ Մատ. 167: Թ 71

1154.* Ֆրանքլին Փիլիսոփայ:

Ռիքարտոսի իմաստութիւնը կամ Հարստութեան ճամբան: Թարգմ. Ն. Մ. Չորայան: Կ. Պոլիս, տպ. Հովհ. Մյուհենտիսյանի, 1842:

Չ Մատ. 590: Ղ. 1. 669

1155.* Քաղաքականութիւն: Կ. Պոլիս, տպ. Հովհ. Մյուհենտիսյանի, 1842:

Թ 80

1156. Օրացոյց թուականին Քրիստոսի 1842 և Հայոց ՌՄՂԱ: Կ. Պոլիս, «յԻւսքիւտար: Ի Ճեմարանի Ս. Երուսաղէմի»: 76 չհ. էջ: Շարվ. $4,8 \times 8,9$ սմ:

Տպագրողի մասին տես N 1098 նկարագրության ծանոթագրութիւնը:

ՀԳ 4881

Թ 75—76

1157. Ահտ ըլ Աթիգտէն իյիրմի իքի քիթապ. Էանի Իօպ քիթապընտան Մալաքիա քիթապընատէք: Ասըլ իպրանիճէտէն աչըզ թիւրքճէյէ թէրճիւմէ օլունուպ. (Հայատառ թուրք.): Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1842. 927 էջ: Շարվ. $7,6 \times 14$ սմ:

Հանդիպում է նաև այս նույն հրատարակչոյան առանձին մասերը՝ առանձին կադմով (տես հաջորդ նկարագրութիւնը):

ԼՀԳ Արմ. 2/7786

1158. Ահտ ըլ Աթիգտէն փէյղամպէրլէր, Էանի Եէշաիա քիթապընտան Մալաքիա քիթապընատէք: Ասըլ իպրանիճէտէն աչըզ թիւրքճէ տիլինէ թէրճիւմէ օլունուպ (Հին կտակարանի մարգարէները, այսինքն Եսայիի գրքից մինչև Մաղաքիայի գիրքը: Եբրայերէն բնագրից խոսակցական թուրքերէնով թարգմանւած: Հայատառ թուր-

քերեն): Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1842. 325—927
(=602) էջ: Շարվ. $7,6 \times 14$ սմ:

Տես նախորդ նկարագրության ծանոթագրությունը:

ՀԳ հայատառ թույրք. 128, ԳԱԹ Պատկանյանի ֆ.

1159. Առաջնորդ փրկութեան: Որ կը ցուցընէ, թէ փրկըվելու հա-
մար ինչ ընելու է: Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1842. 20
էջ: Շարվ. $6,5 \times 11,2$ սմ:

ՄԼԳ Արմ. 1/2248

Չ Մատ. 41: Ղ. 1. 182: Թ 135

1160.* Բարեգործութեան օգուտը: Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս
Գրիֆիտի, 1842. 40 էջ:

Ղ. 1. 318

1161.* Գալու աշխարհ: Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի,
1842. 8 էջ:

Չ Մատ. 124: Ղ. 1. 396: Թ 135

1162.* Երկնքին մէջի ուրախութիւնը: Չմյուռնիա, տպ. Գուլիել-
մոս Գրիֆիտի, 1842. 24 էջ:

Չ Մատ. 179: Ղ. 1. 606: Թ 135

1163.* Երկու գառնուկներուն պատմութիւնը: Չմյուռնիա, տպ.
Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1842:

*Այս «Պատմութիւնը» ամբողջովին տպագրվել է նաև 1838 թ.
Չմյուռնիայում հրատարակված «Մանկավարժ» ընթերցանության գրի-
քույկում:*

Չ Մատ. 179: Ղ. 1. 607: Թ 135

1164. Երկրորդ մասն Նոր Կտակարանի տեառն մերոյ Յիսուսի
Քրիստոսի. Որ կը պարունակէ առաքելոց գործքերը ու թուղթերը և
Յօհաննու Յայտնութիւնը: Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի,
1842. 277—644 (=367) էջ: Շարվ. $7,7 \times 13,8$ սմ:

*Այս գիրքը նույն թվին հրատարակված Նոր Կտակարանի Երկրորդ
մասն է, որ Երբեմն հանդիպում է ինքնուրույն տիտղոսաթերթով և
առանձին կազմված, ինչպես ներկա ղեպքում (Չմատ. № 1171 նկա-
րագրության հետ):*

ՀԳ 3841

Չ Մատ. 505: Ղ. 1. 272: Թ 135

1165. Ինչ է Քրիստոսի հաւատալը: Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1842. 8 էջ: Շարվ. $7,4 \times 13,7$ սմ:

ՀԳ 3089

Չ Մատ. 245: Ղ. 1. 913: Թ 135

1166.* Հեգերէն նոր կարդալ սկսողներուն համար: Չմյուռնիա, տպ. Մեսրոպյան վարժարանի, 1842:

Ղ. 1. 1546

1167.* Ճան թէֆթիշի (Հայատառ թուրք.): Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1842:

Թ 135

1168. Մատթէոս կաթողիկոս (Չուխաջեան):

Խորհրդածութիւն շնորհաց և նշանաց և խորհրդոց քրիստոնէական սուրբ եկեղեցւոյ ի պէտս ուղղափառ մանկանց նորին: Յօրինեալ Տ. Մատթէոսի սրբապան արքեպիսկոպոսի Չմիւռնիոյ: Չմյուռնիա, տպ. Մեսրոպյան վարժարանի, 1842. 14 չհ., 128. 2 չհ. էջ: Շարվ. $6,5 \times 11$ սմ:

ՀԳ 1229, Մ, ԳԱԹ Ալատյանի ֆ., ԷՃԳ
Չ Մատ. 227: Ղ. 1. 1853: Թ 136

1169. Յայտարարութիւն քրիստոնէական ուսմանց: Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1842. 6 էջ: Շարվ. $7,7 \times 13,5$ սմ:

ՀԳ 3090, ԳԱԹ Ալատյանի ֆ., ՄԼԳ
Չ Մատ. 453: Ղ. 2. 52: Թ 135

1170. Յովսէփին պատմութիւնը: Տղայոց ու պատանիներու համար շինված: Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1842. Դ, 322 էջ: Շարվ. $6,5 \times 11,5$ սմ:

ՀԳ 3821, ԹՀԳ

Չ Մատ. 477: Ղ. 2. 145: Թ 135

1171. Նոր Կտակարան տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Գրաբառէն հաւատարմութեամբ աշխարհաբառի թարգմանվեցաւ: Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1842. 4 չհ., 644 էջ: Շարվ. $7,7 \times 13,8$ սմ:

Ծրկրորդ մասը՝ «Առաքելոց գործքերը» (էջ 277-ից), երբեմն հանդիպում է առանձին կազմով և ինքնուրույն տիտղոսաթերթով (տես № 1164): Սույն նոր Կտակարանը գրաբարից աշխարհաբար է թարգ-

ՀԳ 1836, ԳԱԹ Պատկանյանի ֆ.
Ձ Մատ. 505: Թ 35

1172. Պիր ինձիլե վագը օլանլարըն նագլիյէթի. (Հայատառ թուրք.): Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1842:

Թ 135

1173. Տրամաբանութիւն հասարակ: Թարգմանեալ ի Գաղղիականէ ի Հայս ի Գրիգորէ Կոստանդեան Հմայակեանց: Չմյուռնիա, տպ. Մեսրոպյան վարժարանի. 1842. 98, 2 չհ. էջ: Շարվ. $8,5 \times 15,5$ սմ:

ՀԳ 2048, ԱԿԳ

Ձ Մատ. 674: Ղ. 1. 1605: Թ 136

1174. Քրիստոնէական վարդապետութիւն: Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1842. 4 չհ., 199 էջ: Շարվ. $7,3 \times 13,5$ սմ:

Մ 4572

1175. Շահխաթունեան Յովհաննէս:

Ստորագրութիւն կաթողիկէ Էջմիածնի և իինգ գաւառացի Արարատայ: ...Բաժանեալ յերկուս հատորս: Հտ. Ա: Էջմիածին, 1842. 293 էջ: Շարվ. 10×17 սմ:

ՀԳ 2337, Մ, ԳԱԹ, ԷՃԳ, ՄԼԳ, ԼՀԳ, ԹՀԳ

Ձ Մատ. 634—635: Թ 177: ԳԼ 215

1176. Շահխաթունեան Յովհաննէս:

Ստորագրութիւն կաթողիկէ Էջմիածնի և իինգ գաւառացի Արարատայ: ...Բաժանեալ յերկուս հատորս: Հտ. Բ: Էջմիածին, 1842. 410 էջ: Շարվ. 10×17 սմ: (1 ներդիր և վերջում դրված 2 մեծադիր ցուցակներ):

ՀԳ 2339, Մ, ԳԱԹ, ԷՃԳ, ՄԼԳ, ԼՀԳ, ԹՀԳ

Ձ Մատ. 634—635: Թ 177: ԳԼ 215

1177. Շահնապարեանց Կարապետ:

Արիեստ թուարանութեան: Աշխատասիրեալ ի Կարապետ աւագ սարկստազէ Շահնապարեանց, յոսուցչէ թուարանութեան ի Ճեմարա-

Հանրապետության Կոնստիտուցիոնալ ժողովոյ
Կոնստիտուցիոնալ Կոմիտեի Կողմէն

ՊԱՐԼԱՄԵՆՏԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵ:

Երևան 1941

Հանրապետության Կոնստիտուցիոնալ
Ժողովոյ Կողմէն
Կոնստիտուցիոնալ Կոմիտեի
Կողմէն

ԿՈՆՍՏԻՏԱՆԿԱՆ

Կոնստիտուցիոնալ Կոմիտեի
Կողմէն

Կոնստիտուցիոնալ Կոմիտեի
Կողմէն

ԿՈՆՍՏԻՏԱՆԿԱՆ

ԿՈՆՍՏԻՏԱՆԿԱՆ
ԿՈՄԻՏԵ

նի Ս. Էջմիածնի: Էջմիածին, 1842. 2 չի., 140 էջ: Շարվ. 9.8×17 սմ:

Դրժի վերջում՝ «Վերատեսչութեամբ Աւետիք վարդապետի ծաղիկեանց Կարրեցոյ միաբանի սրբոյ էջմիածնի»:

ՀԳ 403, Մ

Ձ Մատ. 214

1178. Դուռն քերականութեան ի պէտս աշակերտաց Մարդասիրական ճեմարանին: Կալկաթա, տպ. Մարդասիրական ճեմարանի, 1842. 50 էջ: Շարվ. $10,3 \times 16,3$ սմ:

ԱԿԳ 180

1179.* Օրացոյց: Կալկաթա, տպ. Մարդասիրական ճեմարանի, 1842:

Ձ Մատ. 725

1180. Առաջին կանոն Սաղմոսի. Բաժանեալ ի հեգենայս ի պէտս դեռավարժից: Ի լոյս եւծ վերստին Գրիգոր աւագ սարկաւագ Սուքեասեանց. (Հեգարան): Մոսկվա, տպ. Լազարյան ճեմարանի, 1842. 43, 1 չի. էջ: Շարվ. $8,3 \times 13,2$ սմ:

Նույն տարում լոյս է տեսել երկու անգամ: Այս հրատարակւթյան տիտղոսաթերթում հրատարակիչը «սարկաւագ» է, մյուսի տիտղոսաթերթում՝ «քահանայ» (տես հաջորդ նկարագրութիւնը):

ՀԳ 2841, Մ

1181. Առաջին կանոն Սաղմոսի: Բաժանեալ ի հեգենայս ի պէտս դեռավարժից: Ի լոյս եւծ վերստին Գրիգոր քահանայ Սուքեասեանց (Հեգարան): Մոսկվա, տպ. Լազարյան ճեմարանի, 1842. 42, 1 չի. էջ: Շարվ. $8,3 \times 13,2$ սմ:

ՀԳ 1443

1182. Высочайшие указы и акты, относящиеся до церквей Армяно-Григорианского исповедания в России. Բ տիտղթ. Բարձրագոյն հրովարտակք և արձանագրութիւնք վերաբերեալք առ եկեղեցիս դաւանութեան լուսաւորչական Հայոց, որ ի Ռուսաստան և առ բացորոշ բաշխն եկեղեցականաց, որ ի Լազարեանց ճեմարանի Արևելեան լեզուաց գոյգ ընդ համառօտ ծանօթութեան զհիմնարկութենէ եկեղեցեաց Հայոց յարքայանիստ քաղաքս և զկառուցմանէ յիշատակեալ ճեմարանի (ռուս. և հայ.): Մոսկվա, տպ. Լազարյան ճեմարանի, 1842. 432, 1 չի. էջ: Շարվ. $9,5 \times 16,7$ սմ:

ՀԳ 2261, Մ, ԷՃԳ, ՄԼԳ, ԼՀԳ
Ձ Մատ. 106, 367: Ղ. 1. 937

1183.* Սաղմոս: Մոսկվա, տպ. Լազարյան ճեմարանի, 1842:

Թ 180

1184. Սերեբրակեանց Դաւիթ:

Ձղջումն. գիրք աղօթից ի պէտս առանձին աղօթողի: Խօսք ընդ աստուծոյ: Արտահանեալ ի գրոց Խոստովանողաց սրբոց հարց մերոց աստուածաբանից: Աշխատասիրութեամբ Դաւիթ Առաքելեան Սերեբրակեանց: Դասակարգեալ յեօթն կանօն ըստ աւուրց շաբաթոյ: Չարդարեալ եօթն պատկերօք: Մոսկվա, տպ. Լազարյան ճեմարանի, 1842. 196 էջ: Շարվ. $7,2 \times 12,5$ սմ:

— ՀԳ 1948, Մ, ԳԱԹ, ԷՃԳ

1185. Օրացոյց 1843 ամի տեառն և ՌՄՂԲ Հայոց թուականի: Մոսկվա, տպ. Լազարյան ճեմարանի, 1842. 69 էջ: Շարվ. $7,3 \times 10,7$ սմ:

ՀԳ 2066, Մ, ԼՀԳ

1186. Աւետարան տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Թիֆլիս, տպ. «Հոգևոր դպրոցի Հայոց ընծայելոյ յազնուական Գեորգայ Արծրունւոյ» (Ներսիսյան դպրոցի), 1842. 299 էջ: Շարվ. $14,5 \times 24$ սմ:

ՀԳ 3675, Մ, ԷՃԳ

1187.* Թերթ վասն պարտաւորութեան երեցփոխանաց: Թիֆլիս, տպ. Ներսիսյան դպրոցի, 1842:

Ղազիկյանը գիրքը չի տեսել: Նա գրում է. «Կը յիշուի ի «Փորձ»
Ա տարի, թիւ 3, էջ 105»:

Ղ. 1. 743

1188. Համառօտ գիտելիք զմետաքսագործութենէ (ապրշում բրիամ բերելոյ): Աշխարհիկ լեզուաւ թարգմանեալ և տպագրութեամբ ի լոյս ածեալ յանդր Կովկասեան Միաբանութենէ ազարակային տընտեսութեան և առևտրութեան: Թարգմանութիւն Յ. Արզանեանց: ... Краткие замечания о шелководстве. Переведенные и изданные иждивением Закавказского общества поощрения сельской и мануфактурной промышленности и торговли. Թիֆլիս, տպ. Հ. և Դ. Արզանյանցների, 1842. 25 էջ: Շարվ. 9×17 սմ:

ԼՀԳ Арм. 3/2413

1189. Ջալալեանց Սարգիս:

Ճանապարհորդութիւն ի Մեծն Հայաստան: Աշխատասիրութեամբ Սարգիս վրդապ. Ջալալեանց, միաբան վանուց Սանահինի ի 1841 ամի: ...Մասն Ա: Թիֆլիս, տպ. «Հոգևոր ճեմարանի Հայոց Տփիսիսայ ընծայելոյ յազնուական Գեորգայ Արծրունոյ» (Ներսիսյան դպրոցի). 1842. 234, 1 չհ. էջ: Շարվ. 10,2×16 սմ:

Բ. Մանր լույս է տեսել 1858 թ.

ՀԳ 1147, ԳԱԹ, ԷՃԳ, ԹՀԳ
ԳԼ 224

1190. Տէր-Ղուկասեան Ե.:

Կանօնք գործածականք, հանեալք ի փորձոց աշխատասիրութեամբ գահագլխոյ Անդրկովկասեան միաբանութեան ազարակային և առևտրական տնտեսութեան. բժշկի Ե. Տէր-Ղուկասեանի: Практические правила извлеченные из опытов исправляющим должность председателя Закавказского общества поощрение сельской и мануфактурной промышленности и торговли. Թիֆլիս, տպ. Հ. և Դ. Արզանյանցների, 1842. 25 էջ: Շարվ. 9,8×17,2 սմ:

ՀԳ Լեո 164 (43952), ԼՀԳ

1191. Ներսէս Լամբրոնացի:

Խորհրդածութիւն սրբազան պատարագի. բացատրութեամբ տեառն Ներսէսի Լամբրոնացոյ արքեպիսկոպոսի Տարսոնի Կիլիկեցոյ: Երուսաղեմ, տպ. Սրբոց Հակոբյանց, 1842. 6 չհ., 191+27 էջ: Շարվ. 15,5×21,5 սմ:

ՀԳ 1368, Մ, ԳԱԹ, ԼՀԳ

Ձ Մատ. 249: Ղ. 2. 216—217: Թ 139

1 8 4 3

1192. Ամպերպօյեան Մովսէս:

Քրիստինէական քերթուած: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1843. 150, 3 չհ. էջ: Շարվ. 5×9,5 սմ:

ՀԳ 3077, Մ, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ., ՄԼԳ
Ձ Մատ. 713

1193. Կանտու Կեսար:

Կարոլոսի Մոնթեվերդիացոյ բարոյական և օգտակար խրատներ:

Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1843. 192 էջ: Շարվ. 5,5/10 սմ: (Շառլոտ Գրոս «Կարոլոս: Բարոյական և օգտակար խրատներ»):

*Հեղինակի անունը նշված է առաջաբանում: Առաջաբանի առկայան
թարգմանչի անվան սկզբնատառերը՝ Հ. Ո. Վ. Ի. (Հայր Սամվել,
վարդապետ Իսկենտերյան):*

ՀԳ 3809. 15

Ղ. 1. 401

1194. A Pocket Dictionary of the English, Armenian and Turkish languages. Vol. I. Բ տիտղթ. Համառոտ բառարան անգլիականի ի հայ և ի տաճիկ: Հտ. Ա: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1843. 444 էջ: Շարվ. 5,5×11,3 սմ:

Այս աշխատության Բ հատորի վերնագիրն է. «Համառոտ բառարան ի հայի լանգդիական և ի տաճիկ» (տես հաջորդ նկարագրությունը): Իսկ Գ հատորինը՝ «Համառոտ բառարան ի տաճիկի և ի հայ բարբառ» (տես № 1196):

Հեղինակի անունը գրքում նշված չէ: Ըստ մատենագիտական աղբյուրների Սուքիաս Սոմալյանի աշխատությունն է:

ՀԳ 3129. ԼՀԳ

Ձ Մատ. 94

1195. Համառոտ բառարան ի հայի լանգդիական և ի տաճիկ: Հտ. Բ: Բ տիտղթ. A Pocket Dictionary of the Armenian, English and Turkish languages. Vol. II. Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1843. 237 էջ: Շարվ. 5,5×11,3 սմ:

Տես նախորդ նկարագրության ծանոթագրությունը:

ՀԳ 3129 (կապնված է Ա և Գ հատորների հետ). ԼՀԳ
Ձ Մատ. 94

1196. Համառոտ բառարան ի տաճիկի և ի հայ բարբառ: Հտ. Գ: Բ տիտղթ. A Pocket Dictionary of the Turkish, English and Armenian languages. Vol. III. Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1843. 237, 2 չհ. էջ: Շարվ. 5,5×11,3 սմ:

Տես № 1194 նկարագրության ծանոթագրությունը:

ՀԳ 3129 (կապնված է Ա և Բ հատորների հետ). ԼՀԳ
Ձ Մատ. 94

1197. Համառոտ բառարան ի պէտս նորավարժից: Վենետիկ, Ս Ղապար, 1843. 167 էջ: Շարվ. 9,5×16,5 սմ:

Զամչյանի աշխատությունն է և մեծ մասամբ կազմված է այս թվին հրատարակված նրա Քերականության հետ: Հանդիպում է նաև առանձին կազմով:

ՀԳ 2700, Մ, ԳԱԹ

1198. Հոմերոս:

Եղիական: Թարգմանեաց ի Հելլենականէ Հ. Եղիա վ. Թոմա-
ճան: ...Հտ. Ա: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1843. 8 չհ., 38, 634, 1 չհ. էջ:
Շարվ. 5,5×11 սմ:

ՀԳ 2514, Մ

Զ Մատ. 360: Ղ. 1. 1608

1199. Հոմերոս:

Եղիական: Թարգմանեաց ի Հելլենականէ Հ. Եղիա վ. Թոմաճան:
...Հտ. Բ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1843. 634, 1 չհ. էջ: Շարվ. 5,5×
11 սմ:

ՀԳ 2618, Մ, ԳԱԹ Ապատյանի ֆ., ԹՀԳ
Ղ. 1. 1608

1200. Ճարեան Աբրահամ:

Համառոտ երկրաչափություն դպրատան տղոց համար: Վենե-
տիկ, Ս. Ղապար, 1843. 248 էջ: Շարվ. 6×11,5 սմ: (Վերջում 13 թերթ
երկրաչափական գծագրեր):

ՀԳ 2911, Մ, ԳԱԹ Ապատյանի ֆ.
Զ Մատ. 181: Ղ. 1. 1697

1201.* Ճիւղագրություն պատմական Լապարովիչեանց և Մուրա-
տեանց տոհմին: Ի Պօղոս Լապարովիչէ օրինակեալ ի հին վաւերա-
կանաց նախնեաց իւրեանց և ի պանապան թղթոց հանգուցեալ հօր
իւրոյ Պետրոսի որդւոյ Յարութիւն Լապարովիչի: Վենետիկ, Ս. Ղա-
պար, 1843. 25 էջ: Վիմատիպ:

Ղ. 1. 1710

Վ. Ե. Ն. Ե. Մ. Ե. Կ.
 In the year of the Year of the
 1843

Համերոսի «Իլիական»-ի առաջին հատորի նկարազարդ տիտղոսաթերթը:

1202. Մաղթանք չափաւ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1843. 4 չհ., 172, 1 չհ. էջ: Շարվ. $6,5 \times 9$ սմ:

Գրքում հեղինակը նշված չէ: Ըստ Զարբհանալյանի ու Ղազիկյանի՝ հեղինակը եղուարդ Հյուրմյուղյանն է:

ՀԳ 3904, ԷՃԳ, ԼՀԳ

Ձ Մատ. 395: Ղ. 1. 1602

1203. Մովսէս Խորենացի:

Սրբոյն հօրն մերոյ Մովսէսի Խորենացոյ Մատենագրութիւնք: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1843. 10, 640, 1 չհ. էջ: Շարվ. $9,3 \times 17,7$ սմ: (Տիտղթ. առաջ՝ «Մատենագրութիւնք նախնեաց. Խորենացի»):

Բ ո Վ ա ն դ. — էջ 7—9՝ Զեկուցումն: — 1—277՝ Պատմութիւն Հայոց: — 278—338՝ Թուղթք, Պատմութիւն Հռիփսիմեանց և ճառք: 339—581՝ Յաղագս Պիտոյից: — 583—616՝ Թշխարհացոյց: — 617—640՝ Յանկ անուանց:

ՀԳ 2294, Մ, ՄԼԳ, ԼՀԳ, ԹՀԳ

Ձ Մատ. 407: Ղ. 1. 2046—2047

1204. Չամչեան Միքայէլ:

Քերականութիւն հայկապեան լեզուի: ...Երրորդ տպագրութիւն: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1843. 298 էջ: Շարվ. $9,5 \times 16,5$ սմ:

ՀԳ 2699, ԳԱԹ, ԼՀԳ, ԹՀԳ

1205.* Պատկեր հանդիսական հարցաքննութեան, տուեալ ի Պատաւիոն, 1843, սեպտ. 28: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1843. 8 էջ:

Ղ. 1. 2072

1206. Պարթելըմի Յ. Յ.

Ուղևորութիւն կրտսերոյն Անաքարսեայ յԵլլադա: Գրեալ դիմառնութեամբ ի Յ. Յ. Պարթելըմեայ և թարգմանեալ ի Հ. Եղուարդայ վարդապետէ Հիւրմիւլեան: ...Հտ. Ա: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1843. 71 + 501 էջ: Շարվ. $8,2 \times 14,5$ սմ:

Սկզբի 5—71 էջերում՝ «Յիշատակարան վարուց և երկասիրութեանց ինչ Յ. Յ. Պարթելըմեայ, գոր ինքն իսկ գրեաց յամին 1792 և 93»: Գրքի մեջ և վերջում կան քարտիկներ, որոնք ձեռքով գունավորված են:

Վեցհատորյա այս աշխատության Ա և Բ հատորները լույս չեն

տեսել ներկա տարում, Գ Հատորը՝ 1844 թվականին, Գ Հատորը՝ 1845-ին, իսկ Ե և Ջ Հատորները՝ 1846 թվականին:

ՀԳ 1059, Մ, ԳԱԹ, ԷՃԳ, ՄԼԳ
Ձ Մատ. 577

1207. Պարթևլըմի Յ. Յ.

Ուղևորություն կրտսերոյն Անաքարսեայ յԵլլադա: Գրեալ դիմառ-
նութեամբ ի Յ. Յ. Պարթևլըմեայ և թարգմանեալ ի Հ. Եղուարդայ
վարդապետէ Հիւրմիւլեան: ...Հտ. Բ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1843.
564, 1 չհ. էջ: Շարվ. $8,2 \times 14,5$ սմ:

Տես նախորդ նկարագրության ձանոթագրութիւնը:

ՀԳ 1060, Մ, ԳԱԹ, ԷՃԳ, ՄԼԳ
Ձ Մատ. 577

1208.* Ջատագովություն ուղղափառ կրօնից: Նորադանդութենէ
դարձող անկյիքան եպիսկոպոսէ մը գրուած: Թարգմանութիւն ի
Մխիթարեան միաբանից: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1843:

*Սա անկասկած «Ջատագովութիւն ուղղափառ հաւատոյ» գիրքն է.
որ լոյս է տեսել 1844 թ. (տես N° 1264):*

Ձ Մատ. 589

1209. Սեթեան Եփրեմ:

Համառօտ պատմութիւն Հայոց: ...Երկրորդ տպագրութիւն: Վե-
նետիկ, Ս. Ղապար, 1843. 7, 236 էջ: Շարվ. $6,3 \times 11$ սմ: (Տիտղթ.
առաջ՝ «Պատմութեանց համառօտութիւն դպրատան տղոց համար:
Պատմութիւն Հայոց»):

Մ 1095, ԳԱԹ, ՄԼԳ
Ձ Մատ. 566

1210. Օրացոյց և գուշակութիւն օղոց 1843 թուականին Քրիս-
տոսի և Հայոց ՌՄՂԲ: Վենետիկ, Ս. Ղապար: 72 չհ. էջ: Շարվ.
 $4,9 \times 9,1$ սմ:

*Շապկի դարձերեսում՝ «նորատիպ մասեանք»: Տիտղոսաթերթի
դարձերեսում՝ գրաբար ոտանավոր: Յուրաքանչյուր եղանակի սկզբ-
րում դետեղված են համապատասխան մի պատկեր և մեկական գրա-
բար ոտանավոր՝ «Զմեռ», «Գարուն», «Ամառ», «Աշուն» վերնագրե-
րով:*

Հատ մատենագիտական աղբյուրների՝ կազմել են Գ. Այվազյան, Մ. Քաջունի և Ա. Գուրգենյանը:

ՀԳ 4776

Ձ Մատ. 722: Ցուց. Վենետ. Մխիթ. 73

1211.* Ֆեօփ Կոօփոս:

Ֆեօփեայ Գաղղիացույ Քրիստոնեական վարդապետութիւն պատմական՝ յերկուս գիրս վասն նորատիք և չափահաս մանկանց: Թարգմանաբար շարադրեսոյ յաշխարհիկ բարբառ: Վենետիկ, Ս. Ղալար, 1843:

Զարբհանայանը տպագրության տարեթիվը սխալ է դրել: Հույս է տեսել 1844 թ. (ս. է. № 1268):

Ձ Մատ. 728

1212. Ֆեօփ Կոօփոս:

Տեառն Կոօփոսի Ֆեօփեայ Կենցաղ Իսրայէլացւոց և քրիստոնէից: Թարգմանեաց Հ. Քերովբէ վ. Այնաւոր: Վենետիկ, Ս. Ղալար, 1843. 8 չի., 635 էջ: Շարվ. 8×14,5 սմ:

ՀԳ 1301, Մ, ՄԼԳ

1213.* Արամեան Ընկերութեան՝ Ուսման գրքեր տարածելու յայտարարութիւնը: Վիեննա, տպ. «Պաշտպան ս. Աստուածածնի վանքը» (Մխիթարյան), 1843, յունուար ամսու մէջ:

Ղազիկյանը ծանոթագրել է. «նոյնը արտատպուած Արշալոյս Աւատեանի մէջ, 1843, թիւ 131»:

Ղ. 1. 228

1214. Կիկերոն Մարկոս Տուղիոս:

Կատոն Երէց: Բ. տիտղթ. Կատոն Երէց կամ թէ՛ Վասն ծերութեան. զոր թարգմանեալ է Հ. Յովսէփայ Գաթրըճեանց: Վիեննա, տպ. «Ի վանս Պ. ս. Աստուածածնի» (Մխիթարյան), 1843. 40 էջ: Շարվ. 9,8×18,7 սմ:

Ընտիր թղթի վրա տպագրված օրինակների տիտղոսաթերթերում թարգմանչի անունը չկա և ունեն Արիստակես Աղարյանին ուղղված ընծայական:

ՀԳ 3792, 708, Մ, ԹՀԳ

Ղ. 1. 1285

1215. Յովնանեանց Ղևոնդ:

Քերականութիւն Գաղղիերէն լեզուի: Հատոր Ա. Քերականութիւն և գրագիտութիւն: Վիեննա, տպ. «Ի վանս պաշտպան ս. Աստուածածնի» (Մխիթարյան), 1843. 12 չի., 383, 4 չի. էջ: Շարվ. 7,7×14,5 սմ:

Բ ո Վ ա ն դ. — 5—8 չհ. էջ՝ Յառաջաբանություն, էջ 1—204՝ Քերականություն Գաղղիերէն լեզուի: — 205—266՝ Յաւելուած Ա. Առանձին գիտելիք ու շատ գործածական ոճեր (այբբենական կարգով): — 267—288՝ Յաւելուած Բ. Ոտանաւորի վրայ (Տաղաչափություն): — Յաւելուած Գ. Գաղղիացոց գրագիտութեան վրայ. Գլ. Ա. Լեզուի պատմութիւնը սկզբից մինչև հիմա: Գլ. Բ. Մինչև ԺԴ Լուղովիկոսին դարուն երևելի հեղինակներուն վրայ. — Գլ. Գ. ԺԴ Լուղովիկոսին դարուն երևելի հեղինակներուն վրայ: Գլ. Դ. ԺԸ դարուն անուանի հեղինակները: Գլ. Ե. Վերջի ատենուան հեղինակներուն վրայ: — Հեղինակներուն ցանկը:

Ծոռահատոր այս աշխատության Բ և Գ հատորները լույս են տեսել 1844 թ. (տես № 1275, 1276):

Զարբհանայանի և Ղազիկյանի մատենագիտություններում այսպիսի հրատարակություն ցույց չի տրվում: Համաձայն նրանց նկարագրությունների՝ Հովնանյանի հեղինակությամբ կա «նոր փերականորիւն Գաղղիերէն լեզուի». որը, ըստ Զարբհանայանի, լույս է տեսել 1845 թ., իսկ ըստ Ղազիկյանի՝ 1844:

ՀԳ 1225, ԳԱԹ Զոպանյանի ֆ.

1216.* Նուէր սիրոյ առ պարոն Աղեքսանդր Ռափայէլ Ղարամեանց, ընծայեալ ի մուտս նորոյ տարւոյ: Վիեննա, տպ. «Ի վանս Պաշտպան ս. Աստուածածնի» (Մխիթարյան), 1843:

Զ Մատ. 509: Ղ. 1. 1647

1217. Տէրտէրեանց Ղուկաս:

Խոնարհագոյն ուսողութիւն: ...Ա տոմար՝ Համարողութիւն և նշանագրովք համարողութիւն (Թվաբանութիւն և հանրահաշիվ): Վիեննա, տպ. «Ի վանս Պաշտպան ս. Աստուածածնի» (Մխիթարյան), 1843. 14 չհ., 450, 8 չհ. էջ: Շարվ. $7,7 \times 14,7$ սմ: (Շապկի վրա՝ «Նշանագրովք համարողութիւն»):

Վերջին շհամարակալված էջերում՝ «Անուանք նշանագրովք համարողութեան» (մաթեմատիկական տերմինների հայերեն—գերմաներեն—ֆրանսերեն բառարան):

Որոշ օրինակների վերջում կցված է «Վիէննա տպած պատմական ու ուսումնական գրքերու ցանկը»:

ՀԳ 2977, Մ, ԳԱԹ Ապատյանի ֆ.

Զ Մատ. 265—266

1218. Քսենոփոն:

Քսենոփոնտեայ՝ Կիւրոսի խրատու պատմութիւնք, պոր թարգմանեալ է Հ. Յովսէփայ Գաթըրճեանց: Վիեննա, տպ. «Ի վանս Պաշտպան ս. Աստուածածնի» (Մխիթարյան), 1843. 14 չհ., 532, 38,

ԻՌԱՆԻԱՆ ՀԱՅԿԱՅԻՆ

ՈՒՍՈՒՄՆԵՐԻ ՔՈՒՆԻՍԻՍԻՆ

ԶՄԻՆՈՒՄԻՆԻՆ

ՀԱՅԿԱՅԻՆ ՏԵՐՏԵՐԻՆԻՆ

ՈՒՍՈՒՄՆԵՐԻ ՔՈՒՆԻՍԻՍԻՆ

ՄԻՆԻՍԵՐԻՆ

ԵՆՈՒՄՆԻՆ

ՀԱՅԿԱՅԻՆ ՏԵՐՏԵՐԻՆԻՆ ԵՆՈՒՄՆԻՆ

ԻՄՊԵՐԱՏՐԻՆ

Ի ՎԱՆՍԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻՆ

ԹՎՐՈՒՄ 1943

Ղ. Տերտերյանցի տնտեսական և արհեստական
աշխատանքի և հատուկ տնտեսական

2 չի. էջ: Շարվ. 5,5×11 սմ: (Տիտղթ. առաջ՝ «Թարգմանութիւնք Յոսեփայն մատենագրաց, Ա: Քսենոփոն»):

ՀԳ 2508, Մ, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ., էՃԳ, ԼՀԳ
Ձ Մատ. 713

1219.* Սրբուհւոյ յաւերժակոյս Աստուածածնի ի պատիւ սանուանն՝ Մարիա (Վարդարան կամ Աղօթագիրք): Տրիեստ, 1843. 84 էջ: (Վիմատիպ):

Թ 151

1220. Եփրեմ Խուրի Ասորի:

Գիրք աղօթից: Կ. Պոլիս, տպ. Պողոս Արապյան Ապուշեխցու, 1843. 152 էջ: Շարվ. 5,7×8 սմ:

ԳԱԹ Ազատյանի ֆ. 848.1

1221.* Կոնդակ հարսանեաց, սահմանեալ յօգուտ հասարակութեան թագաւորեալ մայրաքաղաքիս կամօք և հաւանութեամբ ազգային ժողովոյ՝ եկեղեցականաց և աշխարհականաց: Նորոգ տպեալ: Կ. Պոլիս, տպ. Պողոս Արապյանի, 1843. 23 էջ:

Ղ. 1. 1330

1222. Կրթութիւն քրիստոնէական: Պու քիթապ քրիստոնէական հաւատքըմըզա իքթիպալը օլան պիրգաչ էօյրէնիլէճէքլէր՝ հայճա պիլմէյէն քրիստոնէայ եղբայրլարըմըզ իչիւն թիւրքճէ շարադրել օլունսու: Վերստին տպեալ (Հայատառ թուրք.): Կ. Պոլիս, Օրթագյուղ, տպ. Պողոս Արապյան Ապուշեխցու, 1843. 160 էջ: Շարվ. 7×11,2 սմ:

Հեղինակի անունը տիտղոսաթերթում չի նշված: Բանասիրական աղբյուրներից և ուրիշ հրատարակությունների մեջ եղած տեղեկություններից հայտնի է, որ Պաղտասար Պպրի աշխատությունն է:

ՀԳ հայատառ թուրք. 388, ԹՀԳ

1223. Ճոյա Մելքիորէ:

Քաղաքավարութիւն կամ Ուսումն քաղաքական կրթութեան: Գործ մեծանուն Ճոյա փիլիսոփային Իտալացւոյ: Թարգմանեաց պատուելի Յովհաննէս Տէր-Կարապետեան Չամուռճեանց Պրուսացի: ...Հտ. Դ: Կ. Պոլիս, տպ. Արապյան, 1843. 6 չի., 96+ԺԲ, 172 էջ: Շարվ. 7,6×12,8 սմ: (Շապկի վրա, Տիտղթ. առաջ՝ «Քաղաքավարութիւն կամ Ուսումն քաղաքական կրթութեան, Դ: Ուսումնական ընկերութիւն Հայոց ի Պոլիս»):

Ջոյայի աշխատության այս Դ հատորին տպակից է Քարգմանիչ Չամուռճյանի ինքնուրույն հետևյալ աշխատությունը. «Ճառ առաջին

ժամանակի մարդոյ կրօնական և մտաւորական և բարոյական կրթութեանը վրայ», որը հանդիպում է նաև առանձին կազմված (տես հաջորդ նկարագրութիւնը):

Ջոյայի քաղաքավարութեան Ա. Բ. Գ հատորները յույս են տեսել 1842 թ.:

ՀԳ 1236 (2-րդ ակիգատ)

Ղ. 1. 1707: Թ 71: ԳԼ 180

1224. Չամուռճեան Յովհաննէս:

Ճառ առաջին ժամանակի մարդոյ կրօնական և մտաւորական և բարոյական կրթութեանը վրայ: Կ. Պոլիս, տպ. Արապյան, 1843. ԺԲ 172 էջ: Շարվ. 7,6×12,8 սմ: (Հեղինակի անունից հետո, կլոր կնիքի ձևով՝ «Ուսումնական Ընկերութիւն Հայոց ի Պոլիս»):

ՀԳ 3542

Թ 73

1225.* Չամուռճեան Յովհաննէս Պրուսացի:

Քրիստոնէական վարդապետութիւն համառօտեալ ի պէտս դըպրատանց: Աշխատասիրեաց Յ. Չ. Պր.: Կ. Պոլիս, տպ. Հովհ. Մյուհենտիսյանի, 1843:

Չ Մատ. 719

1226. Պօղոսեան Մարգուէ Վառնացի:

Հայկական քերականութիւն: Հաւաքեալ ի քերականական մատենից երևելի հեղինակաց հնոց և արդեաց: Աշխատասիրութեամբ պ. Մարուգէ վարժապետի Մահտեսի Պօղոսեան Վառնացւոյ: Կ. Պոլիս, տպ. Թադէ Տիվիթճյանի, 1843. 4 չհ., 286 էջ: Շարվ. 8,5×15 սմ:

ՀԳ 1311

Չ Մատ. 703

1227. Քաղաքավարութիւն համառօտ: Թարգմանեաց ի Գաղղիականէ Մ. Ա.: Կ. Պոլիս, տպ. Հովհ. Մյուհենտիսյանի, 1843. 30 էջ: Շարվ. 9×14,5 սմ:

Այս գրքույկի Բ տպագրութեան մէջ թարգմանչի անունը գրված է լրիվ՝ Մ. Աղաբոնյան (տես № 1404):

ԳԱԹ Ապատյանի ֆ. 7456

1228. Օրացոյց 1843 ամի տեառն և Հայոց ՌՄՂԲ: Կ. Պոլիս, տպ. Հովհ. Մյուհենտիսյանի. 78 չհ. էջ: Շարվ. 4,8×8,9 սմ: (Շապկի վրա՝ «Օրացոյց թուականին Քրիստոսի 1843...»):

Այս ժամանակներում տպագրված թե Մյուհենտիսյանի և թե ուրիշների միևնույն տարվա օրացույցների շապիկները տարբեր գույնի ու

*ձևավորումով են, ներկա օրացույցի մի այլ օրինակի շապկի վրա
տպագրված է՝ «Օրացույց թուին Քրիստոսի 1843 և Հայոց ՌԱՄԹ...»*

ՀԳ 4878, ՄԼԳ

1229. Արարատեան Աբել:

Համառոտութիւն ապգասիրական սխրագործութեանց տեառն
Ներսիսի նորընտիր հայրապետի Ամենայն Հայոց ի սուրբ կաթողիկէն
Էջմիածնի, ի Վրաստան և ի Բեսարաբիա յամէ տեառն 1808 ցամ
տեառն 1843: Չմյուռնիա, տպ. Արագածունյաց ընկերության, 1843.
6 չհ., 18 էջ: Շարվ. $8,2 \times 13$ սմ:

ՀԳ Լեո 233

Ձ Մատ. 64—65: Ղ. 1. 232: Թ 136

**1230. Արկածք Արիստոնովսի: Թարգմանեաց Գ. Կոստանդեան
Հմայեկեանց:** Չմյուռնիա, տպ. Մեսրոպյան վարժարանի, 1843. 32 էջ:
Շարվ. $6,5 \times 11,7$ սմ:

Ըստ մատենագիտական աղբյուրների՝ հեղինակը Ֆենեկոնն է:

ՀԳ 4089

Ձ Մատ. 68: Թ 136

**1231. Գիրք Սաղմոսաց: Յեբրայական բնագրէ ի հասարակ լեզու
Հայոց թարգմանեալ:** Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1843.
277 էջ: Շարվ. $6,5 \times 11,2$ սմ:

ՀԳ 3605, Մ, ԳԱԹ, ՄԼԳ, ԼՀԳ, ԹՀԳ

Ձ Մատ. 607: Թ 135

1232. Գրիգոր Նարեկացի:

Սրբոյն Գրիգորի Նարեկայ վանից վանականի Ողբերգութիւն:
Չմյուռնիա, տպ. Մեսրոպյան վարժարանի, 1843. 303+32 էջ: Շարվ.
 $8,5 \times 15,5$ սմ:

Բ էջակալության 1—32 էջերում՝ «Աւետարանք բժշկութեան»:

ՀԳ 3541, Մ

Ղ. 1. 493

**1233. Երկրորդ մասն Նոր Կտակարանի տեառն մերոյ Յիսուսի
Քրիստոսի. Որ պարունակէ զԳործս առաքելոց և զԹուղթս նոցա և
զՅայտնութիւն Յոհաննու:** Կրկին սրբագրութեամբ վերստին տպեալ:
Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1843. 4 չհ., 487 էջ: Շարվ.
 $6 \times 10,5$ սմ:

ՀԳ 1726

1234.* Թէվպէ իւլերինէ (Հայատառ թուրք.): Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1843:

Թ 135

1235.* Խայըր ամէլէր (Հայատառ թուրք.): Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1843:

Թ 135

1236.* Խղճմտանքի հինգ վերքերը: Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1843. 10 էջ:

Չ Մատ. 262: Ղ. 1. 1143: Թ 135

1237. Կալլոտէթ Թ. Հ.

Բնական աստուածաբանութիւն, եանի՝ եարատըճընըն վարլը-
ղընա մախլուգաթտան իսպաթլար: Հարթֆօրտտա վագի սաղըր վէ
տիլսիպլէր մէքթէպինտէ սաղըրլար վէ տիլսիպլէրին պաշ խօճասը
Թ. Հ. Կալլոտէթին թէլիֆի (հայատառ թուրք.): Չմյուռնիա, տպ.
Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1843. 6 չհ., Չ, 221 էջ: Շարվ. $7,7 \times 13,5$ սմ:

ԳԱԹ Ալատյանի ֆ. 8554
Թ 135

1238. Կորիւն:

Կորիւն վարդապետի Պատմութիւն վարուց և մահուան սրբոյն
Մեսրոպայ: Չմյուռնիա, տպ. Մեսրոպյան վարժարանի, 1843. 53 էջ:
Շարվ. $6,5 \times 11,4$ սմ:

ԳԱԹ Ալատյանի ֆ. 6766

1239.* Մէկամիր Էախօտ Սաղմոս. (Հայատառ թուրք.): Չմյուռ-
նիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1843:

Թ 135

1240.* Շաթոպրիան:

Աղալա կամ Երկու վայրենիներուն սէրը: Թարգմ. Հայրապետ
Սավալանյանցի: Չմյուռնիա, տպ. Մեսրոպյան վարժարանի, 1843:

Չ Մատ. 6: Թ 136

1241. Պընիան Յովհաննէս:

Քրիստիանոսին ու Քրիստինէին ճամբորդութիւնը աս աշխարհէս
հանդերձեալ աշխարհը, Երապի ձևով: Թարգմանվեցաւ Անգղիական
բնագրէն: Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1843. 444+354 էջ:
Շարվ. $7,7 \times 13,5$ սմ:

Հեղինակի անունը տիտղոսաթերթում չի նշված: Այն իմացվում է
«Յովհաննէս Պընիանին վարքը» առաջաբանից:

Հանրային գրադարանում պահվող օրինակներից մեկը Թեոդիկինն է: Նա ձեռագրով ավելացրել է թարգմանչի անունը. «Յար. Մինասեան»:

Թեոդիկին պատկանած հիշյալ օրինակը միայն Ա մասն է՝ «Քրիստիանոսի ճամբորդութիւնը...» տիտղոսաթերթով: Բ մասը, որ Քրիստինեի ճամբորդութիւնն է, առանձին կազմով չենք տեսել:

ՀԳ 1078, Մ, ԳԱԹ

Չ Մատ. 713: Թ 135

1242. Սաղմոս Դաւթի: Գրաւառ չի հասկըցող եղբայրներուն համար պզուշութեամբ եբրայեցերէնէն պարզ աշխարհաբառի թարգմանվեցաւ: Երկրորդ տիպ, կրկին սրբագրված: Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1843. 275 էջ: Շարվ. $6,5 \times 11,2$ սմ:

ՀԳ 1933, Մ

Չ Մատ. 607: Թ 135

1243.* Վարք նահապետաց: Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1843:

Թ 135

1244. Րապալ վե խելաս էտիճիմիզ Յիսուս Քրիստոսուն Եէնի Ահտը: Ասըլ եունանիճէաէն աչըզ թիւրքճէյէ թերճիւմէ օլունուպ (Նոր Կտակարան, հայատառ թուրք.): Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1843. 764 էջ: Շարվ. $8 \times 13,5$ սմ:

Մատենագետներից միայն Թեոդիկն է հիշատակում այս գիրքը՝ «Եէնի ահտ» կրճատ վերնագրով:

ՀԳ հայատառ թուրք. 296

Թ 135

1245.* Նոր կարգք և կանոնք Հայկական Մարդասիրական ձեմարանի (Հայ. և անգլ.): Կալկաթա, 1843:

Ղ. 1. 1876

1246.* Օրացոյց: Կալկաթա, տպ. Մարդասիրական ձեմարանի, 1843:

Չ Մատ. 725

1247. Խրատ յաղագս նախապահպանելոյ ի բնական ծաղկէ ի ձեռն պատրիս արած ծաղկի, որ է փելվանդ արած: Ի լոյս ընծայեալ հինգերորդ օտդելենիից կայսերական էկոնոմիչեսկի հասարակու-

թեան: Ս. Պետերբուրգ, 1843. 6, 1 չհ. էջ: Շարվ. 8×13,7 սմ: (Վերջում 1 թերթ նկար):

Տիտղոսաթերթում հրատարակության վայրի և թվի տեղում ուսներեն լեզվով գրված է. «Печатать позволяется. С.-Петербург. 19 октября, 1843 г. Цензор С. Куторга».

ԼՀԳ Арм. 2/7059

Ղ. 1. 1181—1182

1248. Переводы в прозе и в стихах с русского на армянский язык из Жуковского, Пушкина, Лермонтова, Баратынского и Гнедича. И. Амазаспова. Բ տիտղթ. Թարգմանութիւնք արձակ և ոտանաւոր ի Ռուսաց լեզուէ ի Հայ բարբառ. ի Ժուկովսկիոյ, Պուշկինէ, Լերմոնտովայ, Բարատինսկիոյ և Գնէդիչէ: Յ. Համապասպեանց (Ռուս. և հայ.): Մոսկվա, տպ. Լազարյան ճեմարանի, 1843. 113, 3 չհ. էջ: Շարվ. 9×16 սմ: (Շապկի վրա՝ «Թարգմանութիւնք Յ. Համապասպեանց»):

ՀԳ 3306, ՄԼԳ, ԼՀԳ, ԹՀԳ

Ղ. 1. 739

1249. Օրացոյց 1844 նահանջ ամի տեառն և ՌՄՂԳ Հայոց թուականի: Մոսկվա, տպ. Լազարյան ճեմարանի, 1843. 93 էջ: Շարվ. 6,5×8,3 սմ:

Մ 21240

1250. Առձեռն բժշկարան ի պէտս գիւղականաց կամ Բժշկական խրատք վասն արքունի գիւղականաց: Ի յոյս ածեալ յԱնդրկովկասեան Միաբանութենէ Ազարակային Տնտեսութեան: Թարգմանութիւն նոյն միաբանութեան ներգործական անդամոյ Յ. Արզանեանց: Сельский домашний лечебник для Врачебные наставления для государственных крестьян. Թիֆլիս, տպ. Հ. և Դ. Արզանյանցների, 1843. 74 էջ: Շարվ. 10,5×18 սմ:

Թեև տիտղոսաթերթում բերված է նաև գրքի ուսներեն անունը, բայց բնագիրը միայն հայերեն է:

ՀԳ 3721, Մ, ԳԱԹ, ԼՀԳ, ԹՀԳ,

Ձ Մատ. 112: Ղ. 1. 340

1251. Երզնկեան Ռոստոմ:

Համառոտութիւն պատմութեան Հայոց: Վասն աշակերտաց

ուսումնարանաց: Թիֆլիս, տպ. «Գրատան Հոգևոր ձեմարանի Հայոց ընծայելոյ յապնուական Գեորգայ Արծրունւոյ» (Ներսիսյան դպրոցի), 1843. 200 էջ: Շարվ. $10,5 \times 17$ սմ:

ՀԳ 2232, Մ, ԳԱԹ, ԹՀԳ

1252. Մաշտոց կանոնով մկրտութեան... Զրի պարզև մաքրակրօն քահանայից նուիրեալ: Երուսաղեմ, տպ. Սրբոց Հակոբյանց, 1843. Ե, 94 էջ: Շարվ. $9 \times 13,5$ սմ:

Մ 1935

Թ 139

1253. Յովհաննէս Դրասխանակերտցի:

Պատմութիւն Յովհաննու կաթողիկոսի Ամենայն Հայոց: Երուսաղեմ, տպ. Սրբոց Հակոբյանց, 1843. 4 չհ., 272 էջ: Շարվ. $9,3 \times 15,8$ սմ:

ՀԳ 1254, Մ, ԳԱԹ, ԷՃԳ

Չ Մատ. 468: Ղ. 2. 77

1 8 4 4

1254. Արիստակէս Լաստիվերտացի:

Պատմութիւն Արիստակէայ վարդապետի Լաստիվերտացւոյ: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1844. 8 չհ., 124 էջ: Շարվ. $9,2 \times 17,7$ սմ: (Տիտղթ. առաջ՝ «Մատենագրութիւնք նախնեաց. Արիստակէս Լաստիվերտացի»):

ՀԳ 2260, Մ, ԳԱԹ Ալատյանի ֆ., ԷՃԳ, ՄԼԳ, ԼՀԳ, ԹՀԳ

Չ Մատ. 66, 407: Ղ. 1. 237—239

1255. Բժշկեան Մինաս:

Քերականութիւն բազմայեկու: Յորում բովանդակին սկզբունք Արաբացի, Պարսիկ, Օսմանեան և Թաթար բարբառոց հանդերձ ծանօթութեամբ այլ և այլ լեզուաց: Բ տիտղթ. Grammaire polyglotte, contenant les principes des langues Arabe, Persane, Turque et Tatare, avec des remarques analytiques d'autres langues. Գ տիտղթ. Грамматика многоязычная, содержащая начальные основания языков Арабского, Персидского, Турецкого и Татарского, с примечаниями о различных языках. Վենետիկ,

Ս. Ղալար, 1844. 189, 2 չի. էջ: Շարվ. $16,5 \times 25$ սմ: (Օրինակներից շատերը ունեն նաև վարդափակ արաբերեն տիտղոսաթերթ):

ՀԳ 3396, Մ

Ձ Մատ. 708—709: Ղ. 1. 342

1256. Գրիգոր Նարեկացի:

Գրիգորի Նարեկայ Ողբերգություն: Բ տիտղթ. Գրիգորի Նարեկայ վանից վանականի Ողբերգություն: Վենետիկ, Ս. Ղալար, 1844. 600+66 էջ: Շարվ. $4,7 \times 9$ սմ:

Ի էջակալության 1—66 էջերում՝ «Առևտարանք բժշկութեան»:

ՀԳ 3839, Մ, ԳԱԹ Չոպանյանի ֆ.

Ղ. 1. 493

1257. Թաստոնի Աղեքսանդր:

Ապացույցք կրօնի և պատասխանատվությունք: Թարգմանություն տեառն Հ. Մկրտչի Աւգերեան: Վենետիկ, Ս. Ղալար, 1844. 6 չի., 1036 էջ: Շարվ. $8,7 \times 15,7$ սմ:

ՀԳ 1246, Մ, ԷՃԳ

Ձ Մատ. 42, 206: Ղ. 1. 738

1258. Ի՞նչ է կաթուղիկե եկեղեցին: Վենետիկ, Ս. Ղալար, 1844. 40 էջ:

Ջարբհանալյանը և Ղազիկյանը վերնագրել են՝ «Զի՞նչ է եկեղեցի»:

ՄԼԳ Արմ. 1/863

Ձ Մատ. 195: Ղ. 1. 663

1259. Իմաստություն մարդկային, որ կըսորվեցնե մարդուս խելքը աղէկի բանեցնել, կատարեալ մարդ ըլլալ և մեծութեան հասնիլ: Վենետիկ, Ս. Ղալար, 1844. 372, 3 չի. էջ: Շարվ. $5,4 \times 10,8$ սմ:

Հստ մատենագիտական աղբյուրների՝ հեղինակը եղիա Թովմաճանյանն է:

ՀԳ 2070, Մ

Ձ Մատ. 244

1260. Կարոյոսի Մոնթեվեքիացւոյ Խրատք (Կ. Գանթու Իտալացւոյ): Վենետիկ, Ս. Ղալար, 1844:

Ջարբհանալյանի տեղեկությունը սխալ է: Այս գիրքը լույս է տեսել 1843 թ. (տես № 1193):

Ձ Մատ. 296

1261.* Մինասեան Պետրոս:

Թուաբանութիւն մտաւոր: Վենետիկ, 1844:

Կա 1842 թ. տպագրված այս հեղինակի «Համառոտ քուաբանութիւն մտաւոր», որ ներթոյնիշյալ մատենագիտական աղբյուրներում նկարագրված չէ (տես № 1138), Արդյոք նույնը չէ:

Ձ Մատ. 214: Ղ. 1. 1980: Ցուց. Վենետ. Մխիթ. 19

1262.* Մովսէս Խորենացի:

Աշխարհագրութիւն: Ե տիպ. ընդ Մատենագրութիւնս Խորենացւոյ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1844:

Զարբհանալյանը տպագրության թվականը սխալ է դրել, Խորենացու «Մատենագրութիւնք»-ը, որի մեջ մտնում է նաև այս Աշխարհագրութիւնը («Աշխարհացոյց»), լսւյս է տեսել 1843 թ. (տես № 1203):

Ձ Մատ. 273

1263. Պարթելըմի Յ. Յ.

Ուղևորութիւն կրտսերոյն Անաքարսեայ յԵլլադա: Գրեալ դիմառնութեամբ ի Յ. Յ. Պարթելըմեայ, և թարգմանեալ ի Հ. Եդուարդայ վարդապետէ Հիւրմիւլեան: ...Հտ. Գ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1844. 573 ,1 չհ. էջ: Շարվ. $8,2 \times 14,5$ սմ:

Տես № 1206 նկարագրության ծանոթագրութիւնը:

ՀԳ 1061, Մ, ԳԱԹ

Ձ Մատ. 577

1264. Զատագովութիւն ուղղափառ հաւատոյ ընդդէմ նորադանդից, որ շարադրեր է նորադանդութենէ դարձած անգղիացի ասպետ մը: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1844. 276 էջ: Շարվ. $5,5 \times 10$ սմ:

ՀԳ 2932, ՍԼԳ

1265. Սաղմոս Ա կանոն. Հեգերէն բաժանեալ ի պէտս մանկանց: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1844. 54, 3 չհ. էջ: Շարվ. $6,7 \times 12,5$ սմ:

ԼՀԳ Арм. 2/1870

1266. Սեթեան Եփրեմ:

Պատմութիւն Հին և Նոր Կտակարանի: ...Երկրորդ տպագրութիւն: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1844. 450 էջ: Շարվ. $5,7 \times 11$ սմ:

(Տիտղթ. առաջ՝ «Պատմութեանց համառօտութիւն դայրատան տղոց համար: Հին և Նոր կտակարան»):

ՀԳ 1209

1267. Օրացոյց և գուշակութիւնք օղոց 1844 նահանջ թուակա-
նին և Հայոց ՌՄՂԳ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 66 չի. էջ: Շարվ. $4,9 \times 9,2$ սմ:

Շապկի դարձերեսում՝ «նորատիպ մատեան»:

*Տիտղոսաթերթի դարձերեսում կա մի անվերնագիր ոտանավոր,
ապա յուրաքանչյուր եղանակի սկզբում մեկական գրաբար ոտանա-
վոր՝ «Զմեռ», «Գարուն», «Ամառ», «Աշուն» վերնագրերով:*

*Ըստ մատենագիտական աղբյուրների՝ կազմել են Գ. Այվազովսկին,
Մ. Քաջունին և Ա. Գուրգենյանը:*

ՀԳ 4770, ՄԼԳ

Զ Մատ. 722: Ցուց. վենետ. Մխիթ. 73

1268. Ֆլետրի Կղօղիոս:

Ֆլետրիեայ Գաղղիացւոյ Քրիստոնէական վարդապետութիւն
պատմական: Յերկուս գիրս բաժանեալ վասն նորատիք և չափահաս
մանկանց: Թարգմանաբար շարադրեալ յաշխարհիկ բարբառ: Վենե-
տիկ, Ս. Ղապար, 1844. 352 էջ: Շարվ. $6,8 \times 12,7$ սմ:

*Գրքում թարգմանիչը չի նշված: Ըստ Վենետիկյան Մխիթարյան-
ների ցուցակի թարգմանել է Անդրեաս Մովսիսյանը:*

ՀԳ 1956, Մ, ԳԱԹ, ՄԼԳ

Ցուց. Վենետ. Մխիթ. 73

1269.* Ֆլետրի Կղօղիոս:

Կենցաղ Իսրայէլացւոց և նախնի քրիստոնէից: Վենետիկ, 1844:

*Զարբանալյանի տեղեկութիւնը սխալ է: Լույս է տեսել 1843 թ.
(տես № 1212):*

Զ Մատ. 727—728

1270. Բնական պատմութիւն, զոր յօրինեալ է աշակերտաց մեծի
հօրն Մխիթարայ: ...Հտ. Բ: Վիեննա, տպ. «Ի վանս Պաշտպան ս.
Աստուածածնի» (Մխիթարյան), 1844. 260+37 էջ: Շարվ. $7,7 \times 14,7$
սմ: (Տիտղթ. առաջ՝ «Տունկեր»: Վերջում կտավի կամ թղթի վրա 10
մեծադիր տախտակներ՝ բույսերի նկարներով):

*Բ ո վ ա ն դ.—Ա էջակալութիւն. էջ 1—260՝ Մասն երկրորդ Տուն-
կեր: Բ էջակալութիւն. էջ 1—37՝ Առաջին մասի մէջ գտնուած գլխա-
ւոր անուններուն ցանկը:*

ՀԳ 2116, Մ

Ձ Մատ. 115: Ղ. 1. 345

1271. Գարագաշեան Մատաթիա:

Արուեստ ճարտարախօսութեան: Վիեննա, տպ. «Ի վանս Պաշտպան ս. Աստուածածնի» (Մխիթարյան), 1844. 16 չի., 299, 7 չի. էջ: Շարվ. $7,7 \times 14,5$ սմ:

Գրքի վերջում 1 թերթի վրա. «Վիեննա տպած պատմական ու ուսումնական գրքերու ցանկը»:

ՀԳ 2021, Մ

Ձ Մատ. 390: Ղ. 1. 410

1272. Կուրտիոս Ռուփոս:

Կ. Կուրտեայ Ռուփայ Վասն գործոց և արութեանց Աղեքսանդրի Մեծի: Ձոր թարգմանեալ է Հ. Յովսէփայ Գաթըրճեանց: ...Տումար Ա: Վիեննա, տպ. «Ի վանս Պաշտպան ս. Աստուածածնի» (Մխիթարյան), 1844, 8 սեպտեմբեր ամսոյ: 18 չի., 632 էջ: Շարվ. $5,2 \times 10,2$ սմ: (Տիտղթ. առաջ՝ «Թարգմանութիւնք Հռոմայեցւոց մատենագրաց, Գ: Կ. Կուրտիոս Ռուփոս»):

Բ ո վ ա ն դ. — էջ 9—16 չհ.՝ Յառաջարան, — էջ 1—596՝ Յ. Փրէինսենմեանց բովանդակութիւնք, Ա-ն դպրութիւն, — 597—612՝ Տեղիք զրոցն ուստի առ դպատմութիւնն Փրէինսէմիոս, — 613—632՝ Տեղեկութիւնք:

ՀԳ 2463, Մ, ԳԱԹ Ալատյանի ֆ., ԹՀԳ
Ղ. 1. 1387

1273. Կուրտիոս Ռուփոս:

Կ. Կուրտեայ Ռուփայ Վասն գործոց և արութեանց Աղեքսանդրի Մեծի: Ձոր թարգմանեալ է Հ. Յովսէփայ Գաթըրճեանց: ...Տումար Բ: Վիեննա, տպ. «Ի վանս Պաշտպան ս. Աստուածածնի» (Մխիթարյան), 1844, 8 սեպտեմբեր ամսոյ: 512 էջ: Շարվ. $5,2 \times 10,2$ սմ: (Տիտղթ. առաջ՝ «Թարգմանութիւնք Հռոմայեցւոց մատենագրաց, Գ: Կ. Կուրտիոս Ռուփոս»):

Բ ո վ ա ն դ. — էջ 5—501՝ Կ. Կուրտեայ Ռուփայ Վասն գործոց և արութեանց Աղեքսանդրի Մեծի արքայի Մակեդոնացւոց. Զ-ժ դպրութիւն, — 502—512՝ Տեղեկութիւնք:

ՀԳ 2465, Մ, ԳԱԹ Ալատյանի ֆ.
Ղ. 1. 1387

1274. Հրողերիկոս Աղփոնսոս:

Հօրն Աղփոնսոսի Հրողերիկեայ Հրահանգք կատարման և քրիստոնէական առաքինութեանց: Տոմար Թ: Գ մասն Գ գրոց: Վիեննա, տպ. «Ի վանս Պաշտպան ս. Աստուածածնի» (Մխիթարյան), 1844. 8 չհ., 306, 10 չհ. էջ: Շարվ. $5,5 \times 11$ սմ: (Տիտղթ. առաջ՝ «Հրողերիկեայ Հրահանգք կատարման»):

ՀԳ 1192

Ձ Մատ. 362

1275. Յովնանեան Ղևոնդ:

Քերականութիւն Գաղղիերէն լեզուի: ...Հտ. Բ: Կրթութիւն Գաղղիերէն լեզուի: Վիեննա, տպ. «Ի վանս Պաշտպան ս. Աստուածածնի» (Մխիթարյան), 1844. 367 էջ: Շարվ. $7,7 \times 14$ սմ:

Տես № 1215 նկարագրության ծանոթագրությունը:

Մ 1378, ԳԱԹ Չոպանյանի ֆ.

1276. Յովնանեան Ղևոնդ:

Քերականութիւն Գաղղիերէն լեզուի: ...Հտ. Գ. Կրթութեանց սրբագրուածը: Վիեննա, տպ. «Ի վանս Պաշտպան ս. Աստուածածնի» (Մխիթարյան), 1844. 75 էջ: Շարվ. $7,7 \times 14,5$ սմ:

Տես № 1215 նկարագրության ծանոթագրությունը:

Մ 3270

1277.* Յովնանեան Ղևոնդ:

Նոր քերականութիւն Գաղղիերէն լեզուի: ...Հտ. Ա-Գ: Վիեննա, տպ. «Ի վանս Պաշտպան ս. Աստուածածնի» (Մխիթարյան), 1844:

Տես Ճ 1215 նկարագրության ծանոթագրությունը:

Ղ. 2. 126: Ցուց. Վիեն. Մխիթ. 66

1278. Չալըխեանց Վրթանէս:

Քերականութիւն հայկազեան: ...Երրորդ անգամ դրոշմեալ: Վիեննա, տպ. «Ի վանս Պաշտպան ս. Աստուածածնի» (Մխիթարյան), 1844. 12 չհ., 276, 4 չհ. էջ: Շարվ. $8,5 \times 15,2$ սմ:

ՀԳ 2698

1279. Սպենեանց Քերովբէ:

Քերականութիւն Գերմաներէն լեզուի: Վիեննա, տպ. «Ի վանս Պաշտպան ս. Աստուածածնի» (Մխիթարյան), 1844. 12 չհ., 458, 3 չհ.+34,2 չհ. էջ: Շարվ. $7,7 \times 14,5$ սմ:

ՀԳ 3855

Ձ Մատ. 710

1280.* Տէրտէրեանց Ղուկաս:

Երկրաչափութիւն: Վիեննա, 1844:

Զ Մատ. 181

1281.* Բուհանի թալիմաթ քիթապը (Հայաստան թուրք.): Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1844. 300 էջ:

Յուլց. Վիեն. Մխիթ. 73

1282. Բասքալ:

Խորհրդածութիւնք Բասքալայ ի վերայ աստուածաբանական և իմաստասիրական նիւթոց և յապացոյց ճշմարտութեան քրիստոնէական սուրբ հաւատոյ: Ապատ թարգմանութիւն Յովհաննու Պրուսացոյ Տէր Կարապետեան Պամուռճեանց: Կ. Պոլիս, տպ. Հովհ. Մյուհենտիսյանի, 1844. 541 էջ: Շարվ. $7,5 \times 13,8$ սմ:

ՀԳ 1295, Մ, ԳԱԹ Չոպանյանի ֆ.

Զ Մատ. 277: Թ 80: ԳԼ 184

1283. Գրիգոր Նարեկացի:

Նարեկ. Գիրք աղօթից սրբոյն Գրիգորի Նարեկացոյ հոգեկիր հոռետորի: Բաշխեալ յիննսուն և հինգ բանս հոգեսուն մաղթանաց: Կ. Պոլիս, Օրթագյուղ, տպ. Պողոս Արապյան Ապուլչեխցու, 1844. 588 էջ: Շարվ. $7,5 \times 12,5$ սմ:

ՀԳ. 3574

1284. Խորհրդատետր սրբական պատարագի ըստ արարողութեան եկեղեցեացս Հայաստանեայց: Կ. Պոլիս, տպ. Պողոս Արապյան Ապուլչեխցու, 1844, 4 չի., 32 էջ: Շարվ. $19,8 \times 27,6$ սմ:

ՀԳ 1691, Մ, ԷՃԳ

Ղ. 1. 1167

1285.* Հիւզոյ Վիկտոր:

Պօղոսիկ: Բարոյավէպ: Թարգմանեաց Օ. Երկանեան: Կ. Պոլիս, տպ. Արամ Աշճյանի, 1844. 16 էջ:

Ղազիկյանի մոտ հավանաբար տպագրական սխալի հետեանքով տպագրութեան տարեթիվը ճիշտ չէ: Այս գրքույկը լույս է տեսել 1884 թ.:

Ղ. 1. 1574

1286.* Մանուէլ Կիւմիւշխանեցի:

Լուծ արմատոյն մերոյ: Բ տիպ: Կ. Պոլիս, 1844:

Նազիկյանը գիրքը չի տեսել և նկարագրել է հարցականով: Գիրքը
Բ. Բ. Գրություն չի ունեցել: Առաջին անգամ լույս է տեսել 1841 թ.
(տես № 1090):

Ղ. 1. 1779

1287. Նայեան Յակոբ:

Ձեն հոգևոր. որ ունի պերիս մասունս: Առաջին մասն է՝ Լուծումն
առարկութեանց Հրէից և համաձայնութիւն աւետարանչաց: Երկրորդ
մասն է՝ Քրիստոնէական վարդապետութիւն տաճկեվար: Երրորդ
մասն է՝ Հաւաքումն չքնադագոյն պատմութեանց եկեղեցականաց՝
թուրքի բազիւ: Կ. Պոլիս, Օրթագյուղ, տպ. Պողոս Արապյան Ապու-
չեխցոլ 1844. 4 չհ., 373 էջ: Շարվ. 10,5×16,5 սմ:

ՀԳ 1609

1288.* Նկարագրութիւն դարձին Շլամախ անուն անհաւատ գեր-
մանացոյ: Կ. Պոլիս, տպ. Հակոբ Պոյաճյանի, 1844. 29 էջ:

Տպագրական վրիպակի կամ մի այլ թյուրիմացության պատճառով
Նազիկյանի տեղեկութիւնը սխալ է: Հակոբ Պոյաճյանի տպարանը
բացվել է 1869 թվականին: Իսկ այս անունով գիրքը լույս է տեսել
1884 թ.:

Ղ. 2. 284

1289.* Նիւ-Եօրքի Ընկերութիւն կենաց ապահովագրութեան,
ընդհանուր նկարագիր, հիմնեալ յամին 1845: Կ. Պոլիս, տպ. Արաւ-
յան, 1844. 32 էջ:

Անկասկած տպագրության տարեթիվը սխալ է, 1845 թ. հիմնված
Ընկերության մասին 1844 թ. գիրք հրատարակվել չէր կարող: Բացի
այդ, Արամյանի տպարանը Կ. Պոլսում բացվել է 1865 թ.:

Ղ. 2. 282

1290. Որդեգիր կուսին կամ Վարձ մը: Կ. Պոլիս, Ղալաթիա, տպ.
ս. Բենեդիկտոսի, 1844. 4 չհ., 90 էջ: Շարվ. 6,5×11 սմ:

ՀԳ 1649 (2-րդ ավիզատ), Մ, ԳԱԹ Ալլատյանի ֆ.
թ 73

1291. Վանլը պիր Էրմէնի իյէ բրօթէսթանդ քարոզիչ: (Հայա-
տառ թուրք.): Կ. Պոլիս, Ղալաթիա, տպ. ս. Բենեդիկտոսի, 1844.
546 էջ: Շարվ. 6,5×11 սմ:

Աշխատութիւնը բաղկացած է յոթ մասից (1—7 երեկոներ): Խեղ-
ուանի միասնական էջակալութիւն, բայց լույս է տեսել մաս-մաս:
Առաջին, երկրորդ և երրորդ-չորրորդ երեկոները լույս են տեսել մե-
կական կազմի մեջ: Հինգերորդ, վեցերորդ և յոթերորդ երեկոները՝

յուրաքանչյուրը առանձին Ամեն մի մաս ունի շաղկ. որի երեսին նույնությամբ կրկնվում է գրքի անունը, թվականը և գրքի իսկ Աստուծոյ կողմում նշված է երեկոն՝ «Բայ զէ իջիննի տխրամարտ. զպէսիննի տխրամարտ և այլն. Ապա շեաշատուրս անունը և տպարանը»:

Խաշատուրը հաճանաբար տպարանի տնօրէնը կամ գլխավոր տպագրիչն է եղել:

Գրքում հեղինակի անունը չի բերված. Մեր օրինակի տպարան-թերթում ձեռագրով նշված է՝ «Հեղ. Յով. Տէր-հնգ Չամբաձեան»:

ՀԳ հայատառ թուրք. 157. Մ
Թ 73

1292. Վիչէնեան Սերովբէ:

Մանկատածութիւն, որ է բնական, բարոյական և իմացական հրահանգ խնամատարութեան մանկանց: Կ. Պոլիս, տպ. Հովհ. Մյուհենտիսյանի, 1844. ԽԴ. 198+256 էջ: Շարվ. 7.5×14 սմ:

Բ ո վ ա ն դ. — էջ Ե—Թ՝ Սանուցումն: —ԺԱ—ԽԴ՝ ներածութիւն: էջ 1—196՝ Մասն առաջին. Տղու մը մօրն արգանդը յղանալէն մինչեւ երեք տարեկան հասակին հարկաւոր խնամքները: Բ՝ Հասակութիւն. էջ 1—253՝ Մասն երկրորդ. Տղու մը երեք կամ երեք ու զէն տարիէն մինչեւ տասներկու կամ տասներորս տարեկան հասակին բնիկ խնամքները:

ՀԳ 1145, Մ, ԳԱԹ. ԷՃԳ
Չ Մատ. 404: Թ 80

1293. Փէշտըմալձեան Գրիգոր:

Բառգիրք հայկազեան լեզուի: ...Ի պէտս դիւրութեան համբազանց վարժելոց ի հայկական ուսմունս: ...Հտ. Ա. Ա—Կ: Կ. Պոլիս, Օրթագյուղ, տպ. Պողոս Արապյանի, 1844. Է. 764+164 էջ: Շարվ. 13.5×18,3 սմ:

Բ ո վ ա ն դ. — էջ Ա—Ը՝ Յառաջարանական յայտարարութիւն տոբերթոզու: էջ 1—764՝ Բառգիրք հասարակ (Ա—Կ): Բ՝ Հրակալութիւն. էջ 1—164՝ Մնացորդը բառից առաջին հատորայ: Բ հատորը լույս է տեսել 1846 թ. (տես Ն 1403):

ՀԳ 1278, Մ, ԳԱԹ Ալատյանի ֆ., ՄԼԳ
Չ Մատ. 100: Թ 71: ԳԼ 180

1294.* Օրացոյց: Կ. Պոլիս, տպ. Արապյան, 1844:

Թ 71

1294ա. Օրացոյց նահանջ թուականին Քրիստոսի 1844 և հայոց ՌՄՂԳ: Կ. Պոլիս, տպ. Հովհ. Մյուհենտիսյանի: 78 չի. էջ: Շարվ. 4,8×8,9 սմ: (Շապկի վրա՝ «Օրացոյց նահանջ ամի տեառն 1844...»):

ՀԳ 4856

1295.* Աճումն մեղաց: Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1844. 20 էջ:

Չ Մատ. 25: Ղ. 1. 126: Թ 131

1296. Այբբենարան և հեգարան նոր կարգով սկսող տղայոց համար: Չմյուռնիա, 1844. տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 60 էջ: Շարվ. $8,2 \times 14,5$ սմ:

Հանրային գրադարանի միակ օրինակ՝ թերի է: Սկսվում է 3-րդ էջից և ընդհատվում 58-րդ էջով: Տպագրության վայրի, թվականի և էջերի մասին տեղեկությունը վերցրել ենք Ղազիկյանից: Ըստ Ղազիկյանի՝ սա շորրորդ տպագրությունն է, Ա, Բ և Գ տպագրությունների մասին տես № 1697 նկարագրության ծանոթագրությունը:

ՀԳ 3228

Ղ. 1. 136: Թ 135

1297.* Աստուածաշունչուն օգունմասը պօրճ վե ալլահտան իհսան օլտուղունա ապիպ քիթապլարտան վե հայրապետլերտեն շեհատեթլեր (Հայատառ թուրք.): Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1844:

Թ 135

1298.* Բարեպաշտութիւն: Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1844:

Ըստ Թեոդիկի Հայատառ թուրքերեն է:

Չ Մատ. 104: Ղ. 1. 319: Թ 135

1299.* Գերմանիոյ եկեղեցական դիպուածները, Ա.—Թղթակցութիւն երկու բարեկամներու, Բ: (Հ. Ա. Խ.—Մ. Աղաթոն): Չմյուռնիա, տպ. Գ. Գրիֆիտի, 1844. 16 էջ:

Չ Մատ. 128: Ղ. 1. 431

1300. Դաւանութիւնք նոր Իսրայելի մը. Որ նամակի ձևով իր եղբայրներուն գրեր է: Թարգմանեալ ի Գաղղիականէ ի Հայ: Բ տիպ: Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1844. 45 էջ: Շարվ. $8,7 \times 13,5$ սմ:

ՀԳ

Չ Մատ. 154: Ղ. 1. 520: Թ 135

1301. Երեք խօսակցութիւն փրկութեան ճամբուն վրայով. քահանայի մը ու աշխարհականի մը մէջ: Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1844, 94 էջ: Շարվ. $5,3 \times 8,5$ սմ:

ԳԱԹ Ապատյանի ֆ. 8298

Չ Մատ. 178: Ղ. 1. 593: Թ 135

1302.* Իքթիպալը սիւալէր. (Հայատառ թուրք.): Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1844:

Թ 135

1303.* Հարիւր բարոյական առակներ պատի տղոց համար: Հտ. Ա: Իտալերենէ թարգմանեց Չարմայր Յ. Յովհաննէան: Չմյուռնիա, տպ. Մեսրոպյան վարժարանի, 1844:

Ըստ Զարբհանալլանի՝ յույս է տեսել Կ. Պոլսում: Ղազիկյանը գիրքը չի տեսել և Հրատարակութեան վայրը չի նշել: Հրատարակութեան տեղը և տպարանը դրել ենք ըստ Թեոդիկի:

Չ Մատ. 44: Ղ. 1. 1533: Թ 136

1304.* Հոգեշահ մտածութիւնք աշխարհականաց ու եկեղեցականաց համար: Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1844. 180 էջ:

Չ Մատ. 359: Ղ. 1. 1607: Թ 135

1305.* Մարիամ ատընտա պիր քիւչիւք գըզըն նագլիէթի (Հայատառ թուրք.): Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1844:

Թ 135

1306.* Մեղքը խաղալիք չէ: Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1844. 12 էջ:

Չ Մատ. 25, 427: Ղ. 1. 1950: Թ 135

1307.* Մտքին մշակութիւնը: Վերի բաները մտածեցէք. չէ թէ ան, որ երկրիս վրայ է: Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1844. 80 էջ:

Չ Մատ. 25: Ղ. 1. 2077: Թ 135

1308. Շաթոպրիան:

Ռենադոս: Թարգմանեաց Տիգրան Հ. Թ. Սափալանեանց, յԸնկերութենէ Հայկազնէան: Չմյուռնիա, տպ. Մեսրոպյան վարժարանի, 1844, 78 էջ: Շարվ. 6,5×10,7 սմ: (Տիտղթ. առաջ՝ «Շաթոպրիան. Ռենադոս»):

Թեոդիկի «Տիպ ու տառ»-ում (էջ 136) հավանաբար տպագրական սխալի հետեանքով այս գիրքը անվանվել է Սենատոս և համարվել 1843 թ. տպագրություն:

ԳԱԹ Ալատյանի ֆ. 6126

1309.* Պիւթիւն ալեմէ պիր քարոպ (Հայատառ թուրք.): Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1844:

Թ 135

1310. Սաղմոս. Որ կըպարունակէ Դաւթի սաղմոսները և ուրիշ օրհնութիւններ Աստուածաշունչէն: Երկրորդ տիպ: Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1844. 274 էջ: Շարվ. $6,5 \times 11$ սմ:

Մ 31392

1311.* Տինին թեմէլլի պօրձլարընըն կենճ քրիստոնեայէ թարիֆի. (Հայատառ թուրք.): Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1844:

Թ 135

1312. Կայդանեան Յովհաննէս:

Հրահանգ համաշխարհական պատմութեան: Շարադրութեամբ պրոֆ. Յովհաննու Կայդանեան: Թարգմանեաց ի Ռուսաց լեզուէ ի Հայ՝ Աբել նորընծայ վրդպ. Մխիթարեանց: Էջմիածին, 1844. 134, 5 չի. էջ: Շարվ. $11 \times 16,5$ սմ:

ՀԳ 2278, Մ, ԷՃԳ

Ղ. 1. 1231, 1615: ԳԼ 216

1313. Թուղթ շնորհակալութեան ի Հայ ժողովրդոց բնակելոց ի Կալկաթայ առ սրբապան տէր Իսահակ Տէր Գրիգորեան ծ. վ. և նուիրակ սրբոյ Երուսաղէմի: Կալկաթա, տպ. Մարդասիրական ճեմարանի, 1844. 22 էջ: Շարվ. $10,2 \times 15,7$ սմ:

Մ 3373

Ղ. 1. 222: Թ 175

1314. Նոր Կտակարան տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Կալկաթա, տպ. Մկրտիչ Միսիոներաց, 1844. 4 չի., 543 էջ: Շարվ. $9,7 \times 16,3$ սմ:

Զարբհանալյանի Մատենագիտության մեջ հետեւյալ նկարագրութիւնը կա. «Նոր Կտակարան, վկայութիւններով, գրաբառ, ի տպաւ. Մարդասիրական ճեմարանի, 1844» (էջ 505): Կարծում ենք, որ նույն այս հրատարակութիւնը նկատի ունի և միայն տպարանն է շփոթել:

ՀԳ 1296, Մ, ԷՃԳ

1315.* Օրացոյց: Կալկաթա, տպ. Մարդասիրական ճեմարանի, 1844:

Չ Մատ. 725

1316. Սաղմոս Դաւթի. որ է աղօթք և օրհնութիւն առ աստուած և մարգարէութիւն վասն մարդեղութեանն Քրիստոսի: Թիֆլիս, տպ.

«Ճեմարանի Հայոց ընծայելոց յազնուական Գեորգայ Արծրունւոյ»
(Ներսիսյան դպրոցի), 1844. 491 էջ: Շարվ. $7,3 \times 13,3$ սմ:

ՀԳ 1932, ԱԿԳ

1317. Պունտան ագտեմ 1838 սենեսինտէ ստամբա օլան Պէշ տէիր ֆէրզի (Չանապանութիւն հինգ դարուց) նամ քիթապտէ պունունան արապի վէ ֆարսի լուղէթլէրին մէֆհումինի պապլլէրի անկլամաղա գատըր օլամատըթլէրինտէն, օ միսիլլիւ լուղէթլէրին թիւրքճէսի եապլլ սա դայէթ խօշ օլուր իտի տէլու՝ մաթլուպէթտիթլէրի իչիւն իշպու բառարան ինշա օլունտու (1838 թվականին տպագրված Չանապանութիւն հինգ դարուց անունով գրքում եղած արաբերեն և պարսկերեն բառերի բառարան՝ բացատրված հայերենով և թուրքերենով): Երուսաղեմ, տպ. Սրբոց Հակոբյանց, 1844. 41 էջ: Շարվ. $9,2 \times 16,5$ սմ:

ՀԳ հայատառ թուրք. 175
Թ 139

1318. Սաղմոս Դաւթի: Երուսաղեմ, տպ. Սրբոց Հակոբյանց, 1844. 543 էջ: Շարվ. $9,2 \times 16,5$ սմ:

ՀԳ 1964

1 8 4 5

1319. Դաւանութիւն եկեղեցւոյն Հայոց: Confessio Ecclesiae Armenae. Լատիներեն թարգմանեց Հարություն Ավգերյանը (Հայ. և լատ.): Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1845. 159, 1 չհ. էջ: Շարվ. $8,2 \times 14,5$ սմ:

Թարգմանչի անունը նշված է լատիներեն առաջաբանի տակ: Տպարանը և հրատարակության տարեթիվը գրված է գրքի վերջում՝ լատիներենով:

ՀԳ 4006, Մ, ԼՀԳ
Ձ Մատ. 154: Ղ. 1. 263

1320. Թրեանց Ռափայել:

Ճառք: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1845. 4 չհ., 241 էջ: Շարվ. $8,2 \times 14,5$ սմ:

ՀԳ 1617, Մ, ԳԱԹ Ապատյանի ֆ., ԷՃԳ, ՄԼԳ, ԹՀԳ
Ձ Մատ. 389: Ղ. 1. 808

1321. Կարգաւորութիւն հասարակաց աղօթից Հայաստանեայց եկեղեցւոյ, արարեալ ս. Սահակայ հայրապետի, Մեսրոպայ վարդապետի, Գիւտայ և Յովհաննու Մանդակունւոյ (Ժամագիրք): Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1845. 467+119+79 էջ: Շարվ. $4,3 \times 8,3$ սմ:

Ըստ Ղազարկյանի՝ վերջում ունի 25 էջանոց մի հավելված ևս, բայց մեզ հանդիպած օրինակները միայն երեք էջակալութիւն ունեն. Ա էջակալութիւնը՝ էջ 1—467 Ժամագիրքն է, Բ էջակալութիւնը՝ էջ 1—115 «Քաղուած հանգստեան շարականաց համօրէն ննջեցելոց ի Քրիստոս ըստ ուր ծայնից», Գ էջակալութիւն՝ էջ 1—79՝ «Այցելութիւն հիւանդաց»:

Մ 31535, ԼՀԳ

Ձ Մատ. 232: Ղ. 1. 849

1322. Կիկերոն Մարկոս Տուղղիոս:

Յաղագս Պատշաճից: Թարգմանութիւն տեառն Հ. Մկրտչի Աւգերեան: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1845. 4 չհ., 153 էջ: Շարվ. $9,3 \times 17,7$ սմ:

ՀԳ 2050, Մ, ԷՃԳ, ՄԼԳ

Ձ Մատ. 300: Ղ. 1. 1285—1286

1323. Մառսէ:

Համառօտ տրամաբանութիւն Մառսէի Գաղղիցւոյ: Թարգմանեալ ի Հայ բարբառ ի Մեսրոպայ վարդապետէ Աղաչրաղեանց: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1845. 94, 1 չհ. էջ: Շարվ. $8,2 \times 14,3$ սմ:

ՀԳ 2025, ՄԼԳ

Ձ Մատ. 674: Ղ. 1. 1843

1324. Մեսրոպեան տառք, ձևակերպեալք ի հոծ ապագրութիւն: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1845. (Առ ամենապատիւ հոգևոր տէրն Սուքիաս վարդապետ Սոմալ, արքեպիսկոպոս Սիւնեաց և ընդհանրական աբբահայր Մխիթարեան ուխտին, ի նորակերտեալ տառիցս նախողջոյնք):

Փակագծերում տրված տեղեկությունը բերել ենք ըստ Զարրհանալյանի: Այդ նույնը 'Ղազարկյանը ձևակերպել է այսպես՝ «Առ աստուածապատիւ դիտապետ Սիւնեաց և Մխիթարեան ուխտին առաջնօր, նորակերտեալ տառիցս մեսրոպեան նախողջոյնք»:

Ձ Մատ. 662: Ղ. 1. 1958

1325. Մինասեան Պետրոս:

Թատրերգութիւնք: ...Հատոր Ա. Ողբերգութիւնք: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1845. 40+156+157 էջ: Շարվ. $5,5 \times 11$ սմ:

ԹՎԱՏՐԱԲԳՈՒԹԻՒՆԻՔ

ՅՕՐԻՆԵԱՆԻՔ

Ի Հ. ՊԵՏՐՈՍ Վ. ՄԻՆԱՍԻՆ

ՅՈՒՆԻՏԷ

ԽՈՒԹԱՐԱՅ ԽԵՄԻ ԱՅԲԱՌԻ

ՀԱՏՈՐԷ

ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆԻՔ

Ի ՎԵՆԵՏԻԿ

Ի ՏՊԱՆԱՆԻ ՍՐՈՅՆ ԳԱԶԱՏՈՒ

—
1843

Բ ո ղ ա ն դ — Ա չափաչափություն, էջ 1—40. Ազդ (Առաջաբան), — Բ չափաչափություն, էջ 1—156՝ Խոսքով մեծն. Ողբերգություն Ա., — Բ չափաչափություն, էջ 1—157՝ Սմբատ Առաջին. Ողբերգություն Բ.,

«Խոսքով Մեծն» և «Սմբատ Առաջին» ողբերգությունները թեև ունեն առանձին չափաչափություններ, բայց տպագրվել են միաժամանակ, մեկ գրքով և մեկ ընդհանուր տիտղոսաթերթով, Սակայն շատ օրինակներ կազմված են առանձին, Առանձին կազմված օրինակներում «Սմբատ Առաջին»-ի տիտղոսաթերթի վրա նշված է միայն «Սմբատ Առաջին. Ողբերգություն Բ.»։ Իսկ չափակի վրա՝ «Ողբերգություն. Սմբատ Առաջին»։

ՀԳ 2914, 2662 (միայն Խոսքով Մեծն)

2663 (միայն Սմբատ Առաջին)։ Մ,

ԳԱԹ, ՄԼԳ, ԼՀԳ

Ձ Մատ. 206։ Ղ. 1. 1980

1326. Moïse de Khorène, auteur du V-e siècle. Histoire d'Arménie. Texte arménien et traduction française, avec notes explicatives et précis historiques sur l'Arménie. Ouvrage dédié à S. M. Impériale Nicolas I-er empereur de toutes les Russies. Par P. E. Le Vaillant de Florival, professeur d'Arménien à l'Ecole Royale et Spéciale des Langues orientales vivantes près la Bibliothèque royale, membre de l'Académie Arménienne de S. Lazare de Venise. Tome premier. Paris, chez M-me V-e Dondey-Dupré, libraire, Rue des Pyramides, 8. Et chez l'auteur. (Մովսես Խորենացի։ Պատմություն հայոց։ Բնագիրը հայերեն և ֆրանսերեն։ Պ. Ե. Լը Վալյան դը Ֆլորիվալի թարգմանությամբ, Հայաստանի մասին պատմական ակնարկով և ծանոթագրություններով։ Հտ. Ա)։ Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1845. XII, 389, 14 չի. էջ։ Շարվ. 9,2×17,6 սմ։

Տպագրության տարեթիվը գրքում չկա։ Այն դրել ենք ըստ մատենագիտական աղբյուրների։ Մատենագետները հիմնվելով տիտղոսաթերթի տպագրության վայրի տեղում նշված «Paris, chez M-me V-e Dondey-Dupré, Libraire, Rue des Pyramides, 8. et chez l'auteur» տեղեկության վրա, գիրքը համարում են Փարիզի հրատարակություն։ Այնինչ այդտեղ հիշատակվում է գրավաճառի անունը, որի պատվերով, գուցե, գիրքը նորից է տպագրվել (Ֆրանս. հայ. առաջին տպագրությունը եղել է 1841 թ., տես №№ 1075—1076), Կարծում ենք, որ գիրքը վերահրատարակվել է դարձյալ Վենետիկում, ինչպես ցույց է տալիս տիտղոսաթերթից առաջ եղած բաց թերթիկի վրայի հետևյալ տողը. Venise, Imprimerie Arménienne de Saint-Lazare».

ՀԳ Եվրոպական բաժին OR/713, ԼՀԳ

Ղ. 1. 2053

Պ. Մինասյանի «Թատրերգութիւնք»-ի նկարներէց:

1327. Moïse de Khorène, auteur du V-e siècle. Histoire d'Arménie. Texte arménien et traduction française, avec notes explicatives et précis historiques sur l'Arménie. Ouvrage dédié à S. M. Impériale Nicolas I-er empereur de toutes les Russies. Par P. E. Le Vaillant de Florival, professeur d'Arménien à l'Ecole Royale et Spéciale des Langues orientales vivantes près la Bibliothèque royale, membre de l'Académie Arménienne de S. Lazare de Venis. Tome second. Paris, chez M-me V-e Dondey-Dupré, libraire, Rue des Pyramides, 8. Et chez l'auteur. (Մովսես Խորենացի: Պատմություն հայոց: Բնագիրը հայերեն և ֆրանսերեն: Պ. Ե. Լը Վալյան դը Ֆլորիվալի թարգմանությամբ, Հայաստանի մասին պատմական ակնարկով և ծանոթագրություններով: Հտ. Բ): Վենետիկ, 1845. 207, 29 չհ., IV, 2 չհ 210+40 էջ: Շարվ. 9,2×17,6 սմ:

Տպագրության վայրի և տարեթվի մասին տես նախորդ ծանոթագրությունը:

ՀԳ Եվրոպական բաժին OR/714, ԼՀԳ

1328. Մովսես Խորենացի:

Սրբոյ իօրն մերոյ Մովսիսի Խորենացւոյ Մատենագրութիւնք: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1845:

Այսպիսի հրատարակությունը կասկածելի է: Զարբհանալյանը նկատի է ունեցել Խորենացու Մատենագրությանց առաջին հրատարակությունը, որը եղել է 1843 թ., ուստի՝ 1845-ը տպագրական սխալ է նրա մոտ:

Ձ Մատ. 270

1329. Պարթևլըմի Յ. Յ.

Ուղևորութիւն կրտսերոյն Անաքարսեայ յԵղադա: Գրեալ դիմառնութեամբ ի Յ. Յ. Պարթևլըմեայ և թարգմանեալ ի Հ. Եղուարդայ վարդապետէ Հիւրմիւլեան: ...Հտ. Դ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1845. 555, 1 չհ. էջ: Շարվ. 8,2×14,5 սմ:

Տես № 1206 նկարագրության ծանոթագրությունը:

ՀԳ 1062, Մ, ԳԱԹ, ԷՃԳ, ՄԼԳ
Ձ Մատ. 577

1330. Պեռնարտէն տը Սէն Փիէր:

Պօղոս ու Վիրգինիա: Բ տիտղթ. Պօղոս և Վիրգինիա: Թարգմանեաց ի Գաղղիականէ Մանուկ պէյ մահտեսի Աստուածատրեան, աշա-

ՎԻՃԻԿԻՈՍԻ ԱՆԵԿԱՆՆԻ

ՆԿԱՐԱԳԱՐԴ ՄԻՄՈՍԱԹԵՐԹԸ

ՎԻՃԻԿԻՈՍԻ «ԱՆԵԿԱՆՆՆԻ»-Ի ՆԿԱՐԱԳԱՐԴ ՄԻՄՈՍԱԹԵՐԹԸ:

կերտ Մուրժուկեան վարժարանի: Վենետիկ, Ա. Ղապար, 1845. 330 էջ:
Շարվ. 6×10 սմ:

*Սխառագրութիւն յայտնաբերելի վրտ տպագրութեան տարեթիվը
1846 է:*

Մ 36423, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ., ԷՃԳ
Ձ Մատ. 588

1331. Վիրգիլիոս Պոբղիոս Մարովն:

Պ. Վիրգիլեայ Մ. Ենեական: Բ տիտղթ. Պոբղիոսի Վիրգիլեայ Մարովնի Ենեականին թարգմանութիւն ի ձեռն Հ. Եղուարդայ վ. Հիւրմիւղեան: Վենետիկ, Ա. Ղապար, 1845. 16 չի., 631 էջ: Շարվ. $9,3 \times 17,7$ սմ:

ՀԳ 2701, Մ. ԳԱԹ, ԷՃԳ, ՄԼԳ, ԹՀԳ
Ձ Մատ. 655

1332. Տնտեսութիւն մարդկային կենաց: Խրատք պիտանիք, թարգմանեալք ի սինեացտց լեզուէ յԱնգղիական բարբառ: Փոխեաց ի մերս Գեորգ Աւետ Չաքարեան Ջուղայեցի ի Պաթաւիա (Առածք սինեականք): Վենետիկ, Ա. Ղապար, 1845. 26 չի., 76 էջ: Շարվ. $5,5 \times 11$ սմ:

ՀԳ 2940, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ.
Ձ Մատ. 672

1333. Օրացոյց և գուշակութիւնք օդոց 1845 թուականին Քրիստոսի և Հայոց ՌՄՂԴ: Վենետիկ, Ա. Ղապար: 72 չի. էջ: Շարվ. $5 \times 9,1$ սմ:

Տիտղոսաթերթի դարձերեսում՝ «նորատիպ մատենան»: Ինչպես Վենետիկյան մյուս օրացույցներում, այստեղ ևս ղետեղված են դրաթաթ ոտանավորներ: Ուշագրավ է ինչի Արտավազդի առասպելը՝ «Արտավազդ կապեալ» վերնագրով: Ըստ մատենագիտական աղբյուրների՝ կազմել են Գ. Ալվազովսկին, Մ. Քաջունին, Ա. Գուրգենյանը:

ՀԳ 4777

Ձ Մատ. 722: Ցուց. Վենետ. Մխիթ. 73

1334.* Աւետարանացոյց: (Փոքրադիր): Վիեննա, 1845:

Ցուց. Վիեն. Մխիթ. 46

1335. Գարագաշեանց Մատաթիսյ:

Նկարագիր ուսմանց, որ է բնութիւն, պատմութիւն, կարկ և օգուտ իրաքանչիւր մասանց գրագիտութեան: Վիեննա, տպ. «Ի վանս Պաշտպան ս. Աստուածածնի» (Մխիթարյան), 1845. 10 չի., 364, 10 չի. էջ: Շարվ. $7,6 \times 14,5$ սմ: (Տիտղթ. առաջ՝ «Մատենադարան Արամեան ընկերութեան, Ա. Նկարագիր ուսմանց»):

1339. Պալձեան Աղեքսանդր:

Հրահանգ աստեղագիտութեան ի վերայ երկնագնդոյ: Վիեննա, տպ. «Ի վանս Պաշտպանս ս. Աստուածածնի» (Մխիթարյան), 1845. 682 էջ: Շարվ. $7,7 \times 14,5$ սմ: (Վերջում 2 մեծադիր թերթ գծագրեր):

ՀԳ 2108, Մ, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ.
Չ Մատ. 52—53, 363

1340.* Սամուէլեան Մաղաքիա:

Ուսումն փիլիսոփայութեան: Խօսումն փիլիսոփայութիւն և հոգե-
խօսութիւն: Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1845:

Ցուց. Վիեն. Մխիթ. 50

1341. Սկիպրն ընթերցանութեան հայկական տառից կամ Նոր,
պուարձալի և դիւրին այբբենարան և հեգերէն: Երրորդ տիպ: Վիեն-
նա, տպ. Մխիթարյան, 1845. 4 չհ., 55 էջ: Շարվ. $7,1 \times 13,4$ սմ:

ՀԳ

Ղ. 1. 136

1342. Գրիգոր Նարեկացի:

Սրբոյ հօրն մերոյ Գրիգորի Նարեկայ վանից վանականի Մա-
տեան ողբերգութեան: Կ. Պոլիս, տպ. Հովհ. Մլուհենտիսյանի, 1845.
6 չհ., 388, 1 չհ. էջ: Շարվ. $9,7 \times 16,5$ սմ:

*Բ ո վ ա ն դ. — էջ 1—304՝ Մատեան ողբերգութեան: — 305—306՝
Յիշատակարան մատենիս դրութեան: — 306—307՝ Յիշատակ վարուց
հոգեկիր հոգետորի սրբոյն Գրիգորի: — 307—322՝ Ս. Գրիգորի Նա-
րեկացոյ ներբողեան առ ս. Աստուածածին: — 322—323՝ Նորին
վերստին ի վերայ գրոյ անուան իւրոյ: — 324—328՝ Համառօտու-
թիւն աղօթից եռամեծի և քաջ վարդապետի Մխիթարայ Գոշի խըս-
տակրօն ճգնաւորի և բանիբուն հոգետորի ասացեալ ի ս. պատարագին:
— 329—332՝ Տէր Առաքել վարդապետի ասացեալ ներբողեան ի ս.
Գրիգոր Նարեկացի: — 333—360՝ Աւետարանք բժշկութեան: — 361—
388՝ Նշանակութիւնք խրթին բառից ինչ մատենիս:*

ՀԳ 1515, Մ

Ղ. 1. 493

1343. Ճանապարհ երջանկութեան, որ է մարդս երջանկացընելու
արուեստը: Ամէն մարդու յարմարցուցած: Թարգմանեաց ի Գաղղիա-
կանէն Յոհաննէս Պրուսացի Տէր-Կարապետեան Չամուռճեանց:

Յոսիպով. — 5—9 չ. էջ՝ Հառաչաբան էջ 1—48՝ Եկարագրություններ. Պատրաստություն (Դիր. լեզու. հայ. բարբառ) — 47—71՝ Մասն առաջին. Նեղեցիկ ուժուճ (Դպրություն կամ քերականություն, բանաստեղծություն կամ վիպասանություն, հարստաբախտություն, պատմություն, երկրագործություն) — 192—361՝ Մասն երկրորդ Դիտություն (Ուսողություն, փիսկեան դիտություն, քնական պատմություն, հեղիսություն, բժշկական հարստաբախտություն, քրատագրություն, նուիրական դիտություն) — 362—364 Յանելուած. Արուեստագրություն և վաճառականություն:

Որինականերից շատերի վերջում կցված է. 1. «Վիեննա տպագրատվական ու ուսումնական գրքերու ցանկը. 2. «Հայիկ Արամեան Ընկերութեան ի սկզբանէ հաստատութեան նորա յ 1 յունուարի 1843 մինչև ց'30 յունիսի 1845»:

3. «Յայտարարություն» (Արամյան Ընկերության կազմելու վերաբերյալ):

4. «Պայմանք Ընկերութեան»:

ՀԳ 1993. Մ. ԳԱԹ Չոպանյանի ֆ., ՄԼԳ Չ Մատ. 408, 499: Ղ. 1. 410

1336. Թեֆեքքիւրլէր. Պէօլիւք բարկենդան կիւնիւնտէն Նոր կիրակի կիւնիւնտէք. քօլալլըք իշին. (Հայատառ թուրք.): Վիեննա. («Պէչ»), տպ. Մխիթարյան, 1845. 481, 6 չհ. էջ: Շարվ. 7.6 x 13 սմ:

ՀԳ հայատառ թուրք. 131

1337. Համառօտ երկրագործություն: Յ. Ա. Շղիփ երկրագործութեան ուսուցչին գրքին վրայ ապատ աշխատուած Մխիթարեան միաբաններէն: Վիեննա, տպ. «Ի վանս Պ. ս. Աստուածածնի» (Մխիթարյան): 1845. 16 չհ., 301 էջ: Շարվ. 7.6 x 14.5 սմ: (Վերջում 1 սեծադիր թերթ գծագիր-պատկերներ):

298—301 էջերում՝ «Աս գիրքին մէջ գտունաւ երկրագործական բաներ»:

Համաձայն մատենագիտական աղբյուրների՝ ըստ Շղիփի կազմված այս աշխատության հեղինակը Մխիթարի Վեցմատյանն է:

Գրքի վերջում կցված է. «Վիեննա տպագրատվական ու ուսումնական գրքերու ցանկը»:

ՀԳ 2122. Մ. ԳԱԹ Չոպանյանի ֆ. ԹՀԳ

1338.* Յովնանեան Ղևոնդ:

Նոր քերականություն Գաղղիերէն լեզուի: Ա՛ հատոր. Զերականություն: Բ հատոր. Կրթություն: Գ. հատոր. Կրթութեան սրբագրություն: Վիեննա, 1845:

Տես Մ 1215 նկարագրության ծանոթագրությունը:

Չ Մատ. 710

Կ. Պոլիս, տպ. Հովհ. Մյուհենտիսյանի, 1845. Ը. 376 էջ: Շարվ. $6,2 \times 12,7$ սմ:

ՀԳ 1082, ԷՃԳ

Ղ. 1. 1674

1344. Չամուռճեանց Յովհաննէս:

Հաղորդութեան վրայ նամակներ: Մէկ ճշմարտախնդիր բարեկամի մը առաջարկելովը գրուած: Կ. Պոլիս, տպ. Հովհ. Մյուհենտիսյանի, 1845. 92, 1 չի. էջ: Շարվ. $4,5 \times 7,5$ սմ: (Շապկի վրա՝ «Ճառ հաղորդութեան»):

Թևոդիկը Մյուհենտիսյանի հրատարակութիւնները թվարկելիս այս գիրքը անվանում է «Ճառ»:

ՀԳ 3938

Թ 80

1345. Չամուռճեանց Յովհաննէս:

Մկրտութեան վրայ. Նորադանդներուն քանի մը վարդապետութիւններու քննութիւնը: Կ. Պոլիս, տպ. Հովհ. Մյուհենտիսյանի, 1845. 64 էջ: Շարվ. $7,3 \times 14,5$ սմ:

Մ 33404, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ.

Չ Մատ. 436

1346. Փէշտիմալճեան Գրիգոր:

Դիմառնութիւն ի չարչարանս Քրիստոսի փրկչին մերոյ: Տաղաչափեալ մեծիմաստ պատուելի Գրիգոր վարժապետի Փէշտիմալճեան: Կ. Պոլիս, տպ. Հովհ. Մյուհենտիսյանի, 1845. ԺԲ, 311 էջ: Շարվ. $10 \times 16,2$ սմ:

ՀԳ 3773, Մ, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ., ԷՃԳ

Չ Մատ. 157: Թ 80

1347. Փէշտիմալճեան Գրիգոր:

Քերականութիւն հայկապեան լեզուի: Հաւաքեալ ի քերականական մատենից երևելի հեղինակաց: Տպեալ վերստին: Կ. Պոլիս, Օրթագյուղ, տպ. Պողոս Արապյանի, 1845. 280 էջ: Շարվ. $10 \times 15,5$ սմ:

ՀԳ 4083, ԷՃԳ

1348. Օրացոյց ամի տեառն 1845 և Հայոց ՌՄՂԴ: Կ. Պոլիս, տպ. Պողոս Արապյան Ապուլչեխցու. 92 էջ: Շարվ. $5,1 \times 9,1$ սմ: (Շապկի վրա՝ «Օրացոյց և գուշակութիւնք օդոց 1845. Տպեալ յՕրթագիւղ»):

Վերջին 6 էջերում՝ «Ցանկ գրոց տպագրելոց ի տպարանի Պօղոսի Արապեան Ապուլչեխցոյ»: Հիշատակում է 77 անուն, որոնցից վերջին

հինգը հետևյալ ենթավերնագրով՝ «Ուսումնական Հնկերութեան արդեամբ տպագրելոց»:

ՀԳ 4865

1348ա. Օրացոյց թուականին Քրիստոսի 1845 և Հայոց ՌՄՂԴ:
Կ. Պոլիս, տպ. Հովհ. Մյուհենտիսյանի, 1845. 76 չի. էջ: Շարվ.
4,8×8,9 սմ: (Շապկի վրա՝ «Օրացոյց 1845 ամի տեառն, ի տպարանի
Յ. Միւհենտիսեան, ՌՄՂԴ»):

ՀԳ 4849, Մ

1349.* Առաջնորդ եկեղեցւոյ անդամներուն: Չմյուռնիա, տպ.
Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1845:

*Ղազիկյանը այսպիսի հրատարակութիւն չի հիշատակում: Նա ունի
1855 թ. Կ. Պոլսում լոյս տեսած. «Առաջնորդ անտարանական եկե-
ղեցւոյ անդամներուն» գրքի նկարագրութիւնը: Զարբհանալյանը իր
տեղեկութիւնը կամ սխալ աղբյուրից է քաղել կամ տպագրական
սխալի հետեանքով նրա գրքում 1855-ը 1845 է տպագրվել:*

Չ Մատ. 46

1350. Աստուածաբանական վարդապետութիւն: Չմյուռնիա, տպ.
Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1845. 99 էջ: Շարը. 6,5×11 սմ:

ԳԱԹ Ապատյանի ֆ. 7983

Չ Մատ. 53: Ղ. 1. 205: Թ 135

1351.* Անտարանական քարոզութիւնք: Թիւ Ա—Ը: Չմյուռնիա,
տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1845:

*Այս քարոզները լոյս են տեսել առանձին տետրակներով հունվար-
օգոստոս ամիսներին: Ըստ Ղազիկյանի նկարագրութեան՝ յուրաքան-
չյուր տետր ունեցել է առանձին տիտղոսաթերթ, բայց բոլոր տետ-
րերը ունեցել են միասնական էջակալութիւն: Այսպես, Ա տետրը
ընդգրկում է 1—20 էջերը, Բ տետրը՝ 21—36... Վերջին Ը տետրը՝
137—164 էջերը:*

*Հաջորդ տարում այս քարոզները հրատարակվել են մեկ գրքով
(տես № 1408):*

Ղ. 1. 282

1352.* Գափատոս նամ հեքիմին նագլիյէթի (Հայատառ թուրք.):
Զմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1845:

Թ 135

1353. Դաւանութիւն հաւատոյ, որ միաբան հաւանութեամբ ըրած
են Գաղղիայի տէրութեան բարեկարգեալ եկեղեցիները: Զմյուռնիա,
տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1845. 52 էջ: Շարվ. 6,5×11 սմ:

Տպագրվել է 1845 թ., բայց մտնում է 1846 թ. լույս տեսած «Հա-
ւաւումն բոքէսդանդ րսուած Բրիտոնէից գործածած հաւատոյ դա-
ւանութեանց և Բրիտոնէականաց» ժողովածոյի մէջ (տես 1411):

Մ 4576 (2-րդ անգատ)

-Ղ. 1. 520

1354. Συγγήμεις διαλογοί εις τήν Ἑλληνικήν, Γαλλικήν, Ἀγγλικήν
καί Ἀρμενικήν. Familiar dialogues. Ἐν Σαύρν.η, Ἐκ τῆς τυπογραφίας
Γ. Γριφίτου, 1845 (Ընտանի խոսակցութիւններ անգլերեն, հայերեն,
հունարեն և ֆրանսերեն լեզուներով): Զմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս
Գրիֆիտի, 1845. 224 էջ (°): Շարվ. 11,5×7,2 սմ: (Տիտղթ. առաջ
«Dialogues»):

Տիտղոսաթերթում հեղինակը նշված չէ: Ղազիկյանը գիրքը չի տե-
սել, բայց նշել է հեղինակի անունը՝ Ս. Խ. Խոջայան: Տիտղոսաթեր-
թում գրքի անունը բերված է միայն հունարեն և անգլերեն լեզու-
ներով:

1-ին էջում նախ հունարեն, ապա հայերեն հետևյալ խորագիրն է.
«Նոր Խոսակցութիւններ Անգղիաւէն, Հայերէն, Յունաւէն և Գաղ-
ղիերէն»:

Թե՛ ձևավորումով և թե՛ բովանդակությամբ նման է այժմյան խո-
սակցական բառարաններին: Մինչև 83 էջը շատ գործածվոր բառերն
ու արտահայտություններն են: Այնուհետև զանազան նյութերի վերա-
բերյալ խոսակցություններ են, հետևյալ վերնագրերով. «Տեսնուելու»,
«Խնդրելու և շնորհակալ ըլլալու», «Հարցնելու», «Դասառութեան»,
«Դասատան մէջ» և այլն:

Մեզ հանդիպած միակ օրինակը վերջից թերի է, ընդհատվում է 224
էջում:

Մ անգլիական ֆ. 1248

Զ Մատ. 204: Ղ. 1. 1201: Թ 135

1355.* Իչքի իւլէրինէ. Ա տետր (Հայատառ թուրք.): Զմյուռ-
նիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1845:

Թ 135

1356.* Կիրակի կիւնիւ (Հայատառ թուրք.): Զմյուռնիա, տպ.
Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1845:

Թ 135

1357. Կիւնուծ վէ խէտտ իւզերինէ միւրեայիմէկը (Հայատառ թուրք.) : Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1845:

Թ 135

1358. Հայրապետութիւն յիթապարը տին միւճատելէկերինտէ քոցիտելէրի իւզերինէ պիթ բեսայէ (Հայատառ թուրք.) : Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1845:

Թ 135

1359. Մկրտաւթեան մըսլ սուրբ գիրքերուն ողջամիտ վարդապետութեանը քննութիւնը. յորինեաց ապնուական կոչուած հին Բերիա-ցններուն եւեռնող մը (ձառ մկրտութեան) : Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1845. 4 չհ., 108 էջ: Շարվ. $7,4 \times 14,5$ սմ:

<Գ 1623

Չ Մատ. 388: Ղ. 1. 1695: Թ 135

1360. Չամուրճեան Յովհաննէս:

Յայտարար ուղղութեան. եանի Պիւրիանի իսթիգամէթ ուղղափառ քրիստոնէադարաւ օլուն տինին ասլը վէ էսասընի օլտուղու պէյանի պըմանքնտէ: Պրուտար Չամուրճեանց Տէր Կարապետեան Յովհաննէս նաւ միւսըքմին թէլիֆի: Հիլտի էվվէլ. (Հայատառ թուրք.) : Չմյուռնիա, տպ. Արագածունյաց ընկերության, 1845. ԺԲ, 329, 3 չհ. էջ: Շարվ. $5,1 \times 11,5$ սմ: (Շապկի վրա՝ «Յայտարար ուղղութեան: Հետոր առաջին»):

Մ 1749

1361. Փափանըն իտտիայէրի (Հայատառ թուրք.) : Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1845:

Թ 135

1362. Քարոյ ընդհանուր աշխարհի վրայ: Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1845:

Չ Մատ. 695

1363. Ազամայեանց Պետրոս:

Ազբիթ բացեալ: Արարեալ Պետրոս Խպիսկոպոսի Բերթումեան Ազամայեանց: Էջմիածին, 1845. 4 չհ., 12, 2 չհ., 158, 1 չհ. էջ: Շարվ. $8,5 \times 14,5$ սմ:

Նրբի վերջում շապկի դրոշ կոչմամբ «Քալազըեկի մատեանէ» վեր-
հագրի տակ հիշատակվում են հետեւյալ գրքերը, որ պատրաստ են
ուղղագրութեան, տպագրութեան և մետրիք, Քատուրեգուպիմէ ի գիտ Քալ-
կական գրագ, ռաանաւոր ամբողջ: «Աշխատեալուրիւն Կոստանդնուպ

Արսենեանդ, քաղաքապետի թոշակը: «Արսենի շահութան մասին»
լիցիտացիոնի խաղովն Վարդապետից:

ՀԳ 1433. Մ. ԷՃԳ

Ղ. Լ. 337

1364. Երգարան աղօթից ի պէտս վաճառականաց և ճանապարհորդաց (Կապնէց Շահխաթունյանց հովհաննէս): Եջմրդքն, 1845. 12 չհ., 93, 3 չհ. էջ: Շառվ. $6 \times 11,3$ սմ:

Տիտղոսաթերթում հեղինակը չի նշված: Դրքի սկզբի մասն առ ջերմեռանդ աղօթարար տառաբանը հեղինակն ըստ լեզուն հայտնի խաթունյանցը գրում է, որ գրքում զետեղված աղօթքներն ըստ Պետրոս Աղամալյանցի «Աղաշխաթուն» աղօթից աշխատութունից ապա ավելացնում է. «Յաւելի և ես ընչ-ինչ մասնաւոր աղօթք տէրունական առնա և զղջական երգս ի հոգևոր զբոսանս սոցրս առթասիրացն» (էջ 4 շ.):

8—9 շ.: էջերում «Ստեփաննոս վերանայի տառապանքն» և «Ստեփաննոս վերանայի տառապանքն» տառապանքն Վերանայի տառապանքն մասնաւոր:

ՀԳ 1713. Մ

ՊԼ 216

1365. Անեսումեան Խաչիկ Թաղեոս:

Ճառ ի վերայ ապգալին յառաջադիմութեան: Կապկաթա. տա. Արարատյան ընկերության, 1845. 109 էջ: Շառվ. $6,5 \times 10,5$ սմ:

Տիտղոսաթերթում հեղինակի անունը չի նշված: Հաջորդ թերթում տպագրված փոքրիկ «Աղգի» տակ գրված են միայն «Ս. Ս. Ա. սկզբնատառերը, որ պէտք է կարգաւ» Թաղեոս Խաչիկ Անեսումեան «Աղգի»-ում ասվում է. «Առաջիկայ ճառս զատուցեմ տպեցաւ և 1844 ամի Բաղմավիպի Վեհեակոյ, զոր ազգասէր վերատեսուչն Արշալուսոյ Արարատեան ազգասիրական պարտք համարելով եւ հեղ խարհիկ բարբառ այնոցիկ կողմանց և իրատարակեաց լիւրում օրագրի, ուստի հեղաւ ի մերս աշխարհարառ վասն Ազգասէր օրագրի տեղւոյս:

Ի վերջն ճառիս յաւելաւ Յորգորակ իմն և Վալկաթա 1845 թ. Խ. Ա. Ե.:

Մ 3340

Ձ Մատ. 387: Ղ. Լ. 26—27

1366.* Խաչկեան Յովհաննէս:

Վիպագրութիւն սրբազան Եպիսկոպոսաց, որք լեալ են առաջնորդք ո. Ամենափրկչեան վանացն Նոր Զուղայ: Կապկաթա. 1845. 7 էջ:

Ղ. Լ. 1135

1367.* Մկրտչեան Մարտիրոս Դաւթեանց:

Վիկտորիայ այբբենարան: ...հանդերձ յաւելուածովք ի գերապատիւ պարոն Յովհաննիսէ Ավդալեան՝ վարժապետի Մարդասիրական ձեմարանի: Կալկաթա, տպ. Արարատյան ընկերության, 1845:

Տես № 1118 Եկարագրության ծանոթագրութիւնը:

Ղ. 1. 2039

1368.* Պատարագ նուէր աղօթից: Կալկաթա, տպ. Մարդասիրական ձեմարանի, 1845:

Ձ Մատ. 556

1369.* Օրացոյց: Կալկաթա, տպ. Մարդասիրական ձեմարանի, 1845:

Ձ Մատ. 725

1370. Մանդինեան Ստեփանոս:

Օրինակ հայկական վայելչագրութեան: Գծագրեաց աւ. սարկաւազ Ստեփաննոս Մանդինեանց: Տպագրեալ հրամանաւ փոխարքային Կովկասու: Թիֆլիս, 1845. 12 թերթ: Շարվ. 24×15 սմ: (Շապկի վրա՝ «Վայելչագրութիւն Հայոց»):

ՀԳ 3965

1 8 4 6

1371. Աւգերեան Մկրտիչ:

Առձեռն բառարան հայկազնեան լեզուի: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1846. 8 չհ., 800 էջ: Շարվ. 7,5×21,4 սմ:

ՀԳ 1322, Մ, ՄԼԳ, ԼՀԳ, ԹՀԳ

Ձ Մատ. 89: Ղ. 1. 260

1372. Բագրատունի Արսէն:

Տարերք հայերէն քերականութեան, դպրատանց տղոց համար: Յօրինեց Հ. Արսէն Կոմիտաս Բագրատունի, Մխիթարեան վարդապետ: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1846. 16 չհ., 308, 1 չհ. էջ: Շարվ. 9,2×17 սմ:

ԱԿԳ 585, ՄԼԳ, ԼՀԳ

Ձ Մատ. 702: Ղ. 1. 295

1373. Գրիգոր Մեծ (Հռոմի պապ) :

Մեծին Գրիգորի Առաջնոյ, սրբոյ քահանայապետի Կանոն հովուական: Թարգմանեաց ի Լատին բնագրէ Հ. Մկրտիչ վ. Աւգերեան (Հովուականք): Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1846. 4 չի., 172 էջ: Շարվ. $9,3 \times 17,5$ սմ:

ՀԳ 1529, Մ, ԷՃԳ, ՍԼԳ, ԹՀԳ
Ձ Մատ. 144: Ղ. 1. 471

1374. Իրլանտայի տնակը: Հտ. Ա: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1846. 97 էջ: Շարվ. $5,5 \times 10$ սմ: (Տիտղթ. առաջ՝ «Մատենադարան մանկանց, 6. Իրլանտայի տնակը»):

Հեղինակի մասին տես N 968 նկարագրության ծանոթագրությունը:

ՀԳ $\frac{8 \text{ մ}}{n-25}$ (6-րդ ալիգատ)
Ղ. 1. 1852

1375. Իրլանտայի տնակը: Հտ. Բ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1846. 109 էջ: Շարվ. $5,5 \times 10$ սմ: (Տիտղթ. առաջ՝ «Մատենադարան մանկանց, 7. Իրլանտայի տնակը»):

Հեղինակի մասին տես N 968 նկարագրության ծանոթագրությունը:

ՀԳ $\frac{8 \text{ մ}}{n-25}$ (7-րդ ալիգատ)
Ղ. 1. 1852

1376. Հասունեան Անտոն:

Տեառն Անտոնի վարդապետի Հասուն, գերագահ եպիսկոպոսապետի Հայոց ուղղափառաց Գիր հովուական առ եկեղեցականս և առ աշխարհականս (Հայ. և հայատառ թուրք.): Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1846. 21 էջ: Շարվ. $14,2 \times 21,7$ սմ:

Զարբհանալյանը վերնագրել է. «Թուրք հովուական...»:

ԹՊՀ 3/3013
Ձ Մատ. 335: Ղ. 1. 1516

1377. Ճարեան Աբրահամ:

Սկսբունք պատմութեան ազգաց Քրիստոսի թուականէն ինչուան մեր օրերը: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1846. 12 չի., 1131 էջ: Շարվ. $5,7 \times 11$ սմ: (Տիտղթ. առաջ «Պատմութեանց համառօտութիւն դպրատան տղոց համար: Պատմութիւն ազգաց»):

Գիրքը հանդիպում է նաև երկու կազմի մեջ. 1—500 էջերը իբրև Ա հատոր, 511—1131 էջերը՝ Բ հատոր:

ՀԳ 2473, Մ, ԷՃԳ, ՄԼԳ, ԼՀԳ
Ձ Մատ. 560: Ղ. 1. 1697

1378. Նոր Կտակարան տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1846. 547, 2 չհ. էջ: Շարվ. $9,3 \times 16$ սմ:

ՀԳ 1831, Մ

1379. Պարթեյլմի Յ. Յ.:

Ուղևորութիւն կրտսերոյն Անաքարսեայ յԵլլադա: Գրեալ դիմառնութեամբ ի Յ. Յ. Պարթեյլմեայ և թարգմանեալ ի Հ. Եղուարդայ վարդապետէ Հիւրմիւսեան: Հտ. Ե: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1846. 528, 1 չհ. էջ: Շարվ. $8,2 \times 14,5$ սմ:

Տես Ն 1206 նկարագրության ծանոթագրութիւնը:

ՀԳ 1063, Մ, ԳԱԹ, ԷՃԳ
Ձ Մատ. 577

1380. Պարթեյլմի Յ. Յ.:

Ուղևորութիւն կրտսերոյն Անաքարսեայ յԵլլադա: Գրեալ դիմառնութեամբ ի Յ. Յ. Պարթեյլմեայ և թարգմանեալ ի Հ. Եղուարդայ վարդապետէ Հիւրմիւսեան: Հտ. Ձ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1846. 443, 1 չհ. էջ: Շարվ. $8,2 \times 14,5$ սմ:

Տես Ն 1206 նկարագրության ծանոթագրութիւնը:

ՀԳ 2214, Մ, ՄԼԳ
Ձ Մատ. 577

1381. Որացոյց և գուշակութիւնք օղոց 1846 թուականին Քրիստոսի և Հայոց ՌՄՂԵ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 72 չհ. էջ: Շարվ. $4,9 \times 9,1$ սմ:

Տիտղթ. դարձերեսում՝ «նորատիւյ մատեանք», իսկ յուրաքանչյուր եղանակից առաջ մեկական դրարար ոտանավոր՝ «Զմեռ», «Գարուն», «Ամառ», «Աշուն» վերնագրերով:

Ըստ մատենագիտական աղբյուրների՝ կազմել են Գ. Այվազովսկին, Մ. Քաջունին և Ա. Գուրգենյանցը:

ՀԳ 4778, ԷՃԳ
Ձ Մատ. 722: Յուց. Վենետ. Մխիթ. 73

1382. Էսմրիւ եվիյա: Մխիթարեան Հ. Ա. կրօնաւորուն թելիֆի: Հտ. Ա. (Վարք սրբոց, հայատառ թուրք.): Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1846. 6 չհ., 673, 6 չհ. էջ: Շարվ. 6×12 սմ:

ՀԳ հայատառ թուրք. 291
Ցուց. Վիեն. Մխիթ. 70

1383. Կիպրիանոս:

Սրբոյն Կիպրիանոս կարքեդոնացւոց եպիսկոպոսի Գիրք վասն միութեան եկեղեցւոյ: Վիեննա, տպ. «Ի վանս Պաշտպան ս. Աստուածածնի» (Մխիթարյան), 1846. 24 էջ: Շարվ. 9,6×18,7 սմ:

Զարթհանալյանը վերնագրել է. Վիստրիանոսի Փիւմիլիանու եպիսկոպոսի Կարքազենացւոց... Ղազիկյանի մոտ տպագրության տարեթիվը տպագրական սխալի հետեանքով 1896 է:

ՀԳ 3924, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ.
Զ Մատ. 300: Ղ. 1. 1292

1384.* Ռոտրիկվէց Ալփոնսոս:

Հոռդերիկեայ ձառ վասն աղքատութեան: Թարգմ. Հ. Ա. Այտրնեան: Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1846. 148 էջ:

Ցուց. Վիեն. Մխիթ. 38

1385. Nuovo Dizionario Italiano—Francese—Armeno—Turco. Compilato sui migliori vocabolarii di queste quattro lingue. Dai padri della Congregazione Mechitaristica Vienna, Tipografia dei P. P. Mechitaristi, 1846. (Նոր բառարան իտալերէն, գաղղիերէն, հայերէն և տաճկերէն լեզուաց: Աշխատասիրութեամբ Հարց Մխիթարեանց ուխտին): Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1846. 16 չհ., 1120 էջ: Շարվ. 11,3×20 սմ:

Հայերեն տիտղոսաթերթ շուրի. Սկսվում է նախ հայերեն, ապա իտալերեն առաջաբանով, ըստ տիտղոսաթերթի կազմել են Մխիթարյան միաբանները, բայց բոլոր մատենագիտական տեղեկությունների կազմողը նրանցից մեկն է՝ Փիլիպոս Ճամճյանը:

ՀԳ Եվրոպական բաժին 5161, Մ, ԼՀԳ
Զ Մատ. 100: Ղ. 1. 1674

1386.* Վեցմատեան Միքայել:

Համառոտ երկրագործութիւն: Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1846:

Ամենայն հավանականությամբ սա 1845 թ. լույս տեսած «Համառոտ երկրագործութիւն, Յ. Ա. Շղիփ երկրագործութեան ուսուցչին

Ձ Մատ. 180

1387. Տէրտէրեան Ղուկաս:

Խոնարհագոյն ուսողութիւն: ...Բ տոմար. Պարզ երկրաչափութիւն: Վիեննա, տպ. «Ի վանս Պաշտպան ս. Աստուածածնի» (Մխիթարյան), 1846. 10 չի., 350 էջ: Շարվ. $7,7 \times 14,7$ սմ: (Վերջում 3 մեծադիր թերթ երկրաչափական պատկերներ):

ՀԳ 2106, Մ, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ.
Ձ Մատ. 265—266

1388. Տէրտէրեան Ղուկաս:

Խոնարհագոյն ուսողութիւն: ...Գ տոմար. Երեքանկիւնաչափութիւն և հատածք կոնի (Եռանկիւնաչափութիւն): Վիեննա, տպ. «Ի վանս Պ. ս. Աստուածածնի» (Մխիթարյան), 1846. 8 չի., 134 էջ: Շարվ. $7,7 \times 14,7$ սմ: (Վերջում 3 մեծադիր թերթ եռանկյունաչափական պատկերներ):

ՀԳ 2107, Մ
Ձ Մատ. 265—266

1389. Գիրք Սաղմոսաց Դաւթի: Կ. Պոլիս, տպ. Պողոս Արապյանի, 1846. 425 էջ: Շարվ. $5,2 \times 9$ սմ:

ԳԱԹ 14941

1390. Ժամագիրք Հայաստանեայց սուրբ Եկեղեցւոյ: Տպագրեալ ի հայրապետութեան Տ. Տ. Ներսէսի աստուածընտիր կաթողիկոսի Ամենայն Հայոց... Կ. Պոլիս, տպ. Պողոս Արապյանի, 1846. 620 էջ (°): Շարվ. $7,5 \times 13,5$ սմ:

Մեզ հանդիպած միակ օրինակի տիտղոսաթերթը քայքայված է, կարդացվում է միայն վերը բերված մասը: Ներքևում պահպանվել է նաև «Ի Կո. ...» տառերը, որ պետք է կարդալ «Ի Կոստանդնուպոլիս»: Տպագրութեան տարեթիվը դրել ենք ըստ 609-րդ էջի «հրատ տօմարական աղիւսակիս», որ ասվում է. «Օրինակ իմն թուական առաջիկայ տարւոյս ՌՄՂԶ» ($1296 + 551 = 1847$), Ուրեմն լույս է տեսել 1846 թ.:

Էջերի քանակը ստույգ չէ, Օրինակը բնդհատվում է 620 էջում:

Մ 34734

1391. Կոճիկեան Յակոբ:

Մետաքսաբանութիւն կամ Աղէկ մետաքս շինելու արհեստ:

ՄԵՏԵՐՈՐԵՒՆՈՒԹԻՒՆ,

ԿԸՄ

ԸՂԵԿ ՄԵՏԵՐՈ ՇՒՆԵԼՈՒ
ԱՐՀԵՍՏ

ԿՈՒՃԻԿԵԱՆ ՅԱԿՈԲ ԱՂԱՅԻՆ
ԱՇԽԱՏՈՒԹԵԱՄԲԸ

ՃԵԶԱՅԻՐԼԵԱՆ ՀՈՎՈՒՆԵՑ
ԱԶՆՈՒԱՏՈՂՄ ՄԿՐՏԻՉ ԱՄԻՐԱՅԻՆ
ՈՒԶԵԼՈՎԸ ԵՒ ԾԱԽԻՒԹԸ

ՏՊՈՒԵՑԱԽ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼՍՈՅ ՍԻՐԱԶԱՆ ՊԱՏԻԱՐԺ
ԱԶԳԱՅԻՐ ՄԱՏԹԵՍՍ ԱՐԺԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻՆ
ՀՐԱՄԱՆԱԽԸ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼՍ
ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ՄԻՒՀԵՆՏԻՍԵԱՆԻՆ
ՏՊԱՐԱՆԸ

Կ. Պոլիս, տպ. Հովհ. Մյուսենտիսյանի, 1846. Ձ, 255, 1 չի. էջ: Շարվ. 7,5×13 սմ: (Վերջում 8 թերթ նկար և գծագիր):

Բ ո զ ա ն ց... էջ 9—2՝ Յառաջաբան:—էջ 1—35՝ Համառոտ պատմություն շիրմեր: —37—120՝ Մասն առաջին. Թթենիի մշակութուն: —121—208՝ Մասն երկրորդ. Շիրամ սնուցանել: —209—249՝ Մասն երրորդ. Մեռաք... Մեռաք քաշել...

ՀԳ 1219, Մ, էՃԳ

Ձ Մատ. 428: Ղ. 1. 1387—1388: Թ 80: ԳԼ 184

1392. Ճառ լաղագս քրիստոնեական միութեան: Անկլիքան եպիսկոպոսի մը գրածէն հայերէն աշխարհաբառ թարգմանված: Կ. Պոլիս, տպ. Հովհ. Մյուսենտիսյանի, 1846. 27 էջ: Շարվ. 6,7×13 սմ:

ՀԳ 1649 (3-րդ ակիգատ), Մ

Ձ Մատ. 380, 719: Ղ. 1. 1695: Թ 80

1393. Յայտարար նախակարգութիւն Ընկերութեանն Համապգեաց. (Հայ. և հայատառ թուրք.): Կ. Պոլիս, տպ. Ս. Բենեդիկտոսի, 1846. 12 էջ: Շարվ. 12,2×21,2 սմ:

ՀԳ Լեո 1037

Ձ Մատ. 318: Ղ. 1. 1446: Թ 73

1394. Յայտարարութիւն և համառոտ դաւանութիւն Հայաստանեայց աւետարանական եկեղեցւոյ: Հաստատեալ յամի տեառն 1846 յունիս 19: Կ. Պոլիս, 1846: Շարվ. 9×15,7 սմ:

Տիտղոսաթերթ շունի. Կրթի անունը դրված է րնագրից առաջ. Տպագրութեան վայրը դրել ենք ենթադրաբար. Իսկ թվականը՝ հիմնվելով վերնագրի վրա:

Մ 2604

Ձ Մատ. 452: Ղ. 2. 51

1395. Յայտարարութիւն առաջին ընդդէմ նորադանդից: Կ. Պոլիս, տպ. Հովհ. Մյուսենտիսյանի, 1846. 47 էջ: Շարվ. 6,7×12,2 սմ:

Կրթի վերջում. շապկի դրսի կողմում կա հետևյալ ծանուցումը. «նորադանդներուն Ի գրոյն դէմ Ի տետրակ մըն ալ կայ տպվելու, ալ ալ անմիջապէս կ'ելլէ և անոր ալ դինը 40 փարայ է» (Տես հաջորդ նկարագրութիւնը):

ՀԳ 1122

Ձ Մատ. 452: Ղ. 2. 51

1396.* Յայտարարութիւն երկրորդ քննութեան անգլիացի: Կ. Պոլիս, տպ. Հովհ. Մյուսիենտիայանի, 1846. 30 էջ:

Չ Մատ. 452: Ղ. 2. 51

1397. Յովսէփ Սաղմկեցի:

Քննութիւն խնդրոց: Յօրինեալ աշխատասիրութեամբ տեղագրութեան Յովսէփ բարեջան վարժապետի Սաղմկոյ և տպագրութեամբ տէր Գէորգ քահանայի մայր եկեղեցւոյն ս. Լատուածածնի: Կ. Պոլիս, Ռոթագյուղ, տպ. Պողոս Արապյան Լպուչեխցու. 1846. 231. 20 էջ: Շարվ. $11,5 \times 18,5$ սմ:

ՀԳ 1610. Մ. ԳԱԹ

Չ Մատ. 712

1398. Ուէյլէնտ Ֆ.

Սկզբունք բարոյական գիտութեան: Թարգմանեաց անգլիացիներէն վ. վ. Աւետիս Կարապետեան: Կ. Պոլիս. Ղալաթիա. տպ. Յը Կաստրոյի, 1846. 4 չի., Ը. 287, 8 չի. էջ: Շարվ. $6,5 \times 11$ սմ:

ՀԳ 1327. Մ. ԸԿԳ

Թ 73

1399. Չամուռճեանց Յովհաննէս:

Հաղորդութեան վրայ նամակներ: Սուրբ Խորհրդոյս վրայ եկեղեցւոյ վկայութիւնը: Տետրակ Ա: Կ. Պոլիս, տպ. Հովհ. Մյուսիենտիայանի, 1846. 104 էջ: Շարվ. $7,5 \times 14,5$ սմ: (Շապկի վրա՝ «Ճառ հաղորդութեան. Մասն Բ»):

ՀԳ 1875

Չ Մատ. 317

1400. Չամուռճեանց Յովհաննէս:

Հաղորդութեան վրայ նամակներ: Սուրբ Խորհրդոյս վրայ եկեղեցւոյ վկայութիւնը: Տետրակ Բ: Կ. Պոլիս, տպ. Հովհ. Մյուսիենտիայանի, 1846. 95 էջ: Շարվ. $7,5 \times 14,5$ սմ: (Շապկի վրա՝ «Ճառ հաղորդութեան. Մասն Գ»):

ՀԳ 3938 (2-րդ ակիզատ), Մ

Չ Մատ. 317

1401. Չամուռճեանց Յովհաննէս:

Համառօտ հնախօսութիւն կամ Պատմութիւն նախնի տէրութեանց, որ յետոյ անկան ընդ տէրութեամբ Հոովմայեցւոց: Կ. Պոլիս, տպ. Հովհ. Մյուսիենտիայանի, 1846. ԺԱ, 386 էջ: Շարվ. $6,2 \times 12,6$ սմ: (Տիտղոս. ստաւջ՝ «Հնախօսութիւն համառօտ»):

ՀԳ 2485, Մ, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ., էՃԳ

Չ Մատ. 357—358: Թ 80: ԳԼ 184

1402. Վիշենեան Սերովբէ:

Բարոյական սկզբունք: Բ տպագրութիւն, յաւելուածովք ուղղագրեալ ի հեղինակէն: Կ. Պոլիս, տպ. Հովհ. Մյուհենտիսյանի, 1846. 48 էջ: Շարվ. $6,8 \times 13,2$ սմ:

ՀԳ Լեո 1974

Չ Մատ. 107: Թ 80

1403. Փէշտըմայճեան Գրիգոր:

Բառգիրք հայկապեան լեզուի: ...Բ պէտս դիւրութեան համբալկաց վարժելոց ի հայկական ուսմունս: ...Հտ. Բ. Հ—Ֆ: Կ. Պոլիս, Օրթագյուղ, տպ. Պողոս Արապյանի, 1846. 952+19 էջ: Շարվ. $13,5 \times 18,3$ սմ:

Բ ո վ ա ն դ. — Ա էջակալութիւն. էջ 1—952՝ Բառգիրք հասարակ (Հ—Ֆ): — Բ էջակալութիւն. էջ 1—19՝ Մնացորդք բառից երկրորդ հատորոյս:

Ա հատորը լոյս է տեսել 1844 թ. (տես № 1293):

ՀԳ 2595, Մ, ԳԱԹ Ապատյանի ֆ., ՄԼԳ
Չ Մատ. 100: Թ 71: ԳԼ 180

1404. Քաղաքավարութիւն համառօտ: Թարգմանեաց ի Գաղղիականէ Մ. Աղաթունեան: ...Բ տպագրութիւն: Կ. Պոլիս, տպ. Հովհ. Մյուհենտիսյանի, 1846. 42 էջ: Շարվ. $6,7 \times 12,5$ սմ:

ԳԱԹ Չոպանյանի ֆ. 4633

1405. Քրիստոնէական վարդապետութիւն: Համառօտեալ ի պէտս դպրատանց: ...Բ տպագրութիւն: Կ. Պոլիս, տպ. Հովհ. Մյուհենտիսյանի, 1846. 32 էջ: Շարվ. $6,8 \times 12,8$ սմ:

ԳԱԹ Ապատյանի ֆ. 7491
Թ 80

1406. Քրիստոնէական վարդապետութիւն: Կ. Պոլիս, Օրթագյուղ, 1846. 42 էջ: Շարվ. $7,5 \times 12,3$ սմ:

Տպարանը գրքում չի նշված: Հավանաբար տպագրվել է Արապյանների տպարանում, որը գտնվում էր Օրթագյուղում:

Մ 29912, ԳԱԹ Ապատյանի ֆ.

1406ա. Օրացոյց թուականին Քրիստոսի 1846 և Հայոց ՌՄՂԴ: Կ. Պոլիս, տպ. Հովհ. Մյուհենտիսյանի: 76 չհ. էջ: Շարվ. $4,9 \times 8,9$ սմ: (Շապկի վրա՝ «Օրացոյց 1846 ամի տեառն...»):

*Տիտղոսաթերթի դարձերեսում՝ «Յանկ զրոց տսյագրելոց ի գործա-
ւանի 3. Մյուհլնտիսեան» (հիշատակվում է 12 գիրք)։*

ՀԳ 4859

1407. Աստուածաբանական վարդապետութիւն կամ Համառօտ քրիստոնէական Վեստմինսդրի ժողովին։ Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1846. 99 էջ։

*Այս աշխատութիւնը մտնում է «Հաւաքումն Բրոքէսդանդ ըսուած
քրիստոնէից գործածած հաւատոյ դաւանութեանց» ժողովածուի մէջ
(տես № 1411)։*

Մ 4576, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ.
Ղ. 1-205

1408. Աւետարանական քարոզութիւնք։ Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1846. Չ, 2 չի., 284 էջ։ Շարվ. 9×16 սմ։

*Տիտղոսաթերթի դարձերեսում ասվում է. «Աս գիրքիս մէջ պարու-
նակուած քարոզները անցած տարի ամսէ-ամիս դատ-գատ կը հրատա-
րակէինք. բայց հիմա դանոնք ամէնը մեկտեղ կկազմենք և ասոր հա-
մար անոր դռանը (տիտղոսաթերթում—Շ. Դ.) վրայ աս տարուան
թուականը կը դնեմք»։*

ՀԳ 1114, Մ

Ղ. 1. 282: Թ 135

1409.* Բարեգործութեան օգուտը։ Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1846. 40 էջ։

Չ Մատ. 104: Թ 135

1410. Հ. Ա. Խ.

Պատասխան հաղորդութեան ճառին առաջին տետրակին։ Աշխատասիրեաց Հ Ա. Խ.։ Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1846. 78 էջ։ Շարվ. 7,5×14 սմ։

*Հմմտ. № 1299 նկարագրության հետ, ուր հեղինակներից մեկն է
Հ. Ա. Խ.։ Ղազիկյանը, համանաբար, նկատի ունենալով, որ անուն-
ները հապավելիս ազգանվան սկզբնատառերը դրվում է վերջում, այս
գրքույկը նկարագրել է հ. Հ. Ա. սկզբնատառերի տակ։*

ՀԳ 1312

Չ Մատ. 555: Ղ. 1. 1105: Թ 135

1411. Հաւաքումն Բրոքէսդանդ ըսուած քրիստոնէից գործածած
հաւատոյ դաւանութեանց և քրիստոնէականաց, որ կը պարունակէ.
ա. Համառօտ քրիստոնէական Մարտինոս Լուտերի։

բ. Դաւանութիւն հաւատոյ Գաղղիայի և Հելլենիայի բարեկարգեալ եկեղեցիներուն:

գ. Երեսուն և ինը յօդուածները անգղիացւոց և Իռլանտացւոց (Եպիսկոպոսական) եկեղեցիներուն:

դ. Համառօտ քրիստոնէական Վեսթմինստրի (Երիցական) աստուածաբաններու ժողովին:

Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի [1845—] 1846. ԺԳ, 53 + 52 + 54 + 99 էջ: Շարվ. $6,5 \times 11$ սմ:

Ինչպես նշված է տիտղոսաթերթում, գրքում ամփոփված են շորս ինքնուրույն աշխատություններ: Գուրաքանչյուրն ունի առանձին էջակալություն և տիտղոսաթերթ: Դրա հետևանքով մատենագիտական ցուցակներում և գրադարանային քարտարաններում այս մեկ գիրքը նկարագրվել է տարբեր անուններով՝ իբրև տարբեր գրքեր: Այս շփոթությունը առաջացել է այն բանից, որ ընդհանուր տիտղոսաթերթում և յուրաքանչյուր գրքի ինքնուրույն տիտղոսաթերթում անունները միանման չեն գրված: Որինակ, ընդհանուր տիտղոսաթերթի Ա կետում նշված անունը ինքնուրույն տիտղոսաթերթում դարձված է «Փոփրիկ քրիստոնէական տէր Մարտինոս Լուտեր վարդապետի»: Բ կետի անունը՝ «Դաւանութիւն հաւատոյ, որ միաբան հաւանութեամբ բռած են Գաղղիացի տէրութեան բարեկարգեալ եկեղեցիները»: Գ կետինը՝ «Անգղիական եկեղեցիին հաւատոյ երեսուն և ինը յօդուածները»: Դ կետի անունը՝ «Աստուածաբանական վարդապետութիւն կամ Համառօտ քրիստոնէական Վեստմինստրի ժողովին»:

Բացի դրանից Բ կետի «Դաւանութիւն հաւատոյ»-ի ինքնուրույն տիտղոսաթերթում տպագրության տարեթիվը 1845 է:

Մ 4576, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ.

Ձ Մատ. 334—335: Ղ. 1. 205, 1541: Թ 135

1412. Պատասխան աւետարանական քրիստոնէից դէմ հրատարակուած առաջին յայտարարութեան, ուր կը բացատրուի ս. Գրոց վկայութեամբը քանի մը վարդապետութիւններ՝ որոնց կը հակառակի յայտարարութեան հեղինակը: Տպեալ հաւանութեամբ ընդհանուր ժողովոյն հալածեալ աւետարանական քրիստոնէից: Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1846. 4 չի., 96 էջ: Շարվ. $7,5 \times 14,3$ սմ:

ՀԳ 2920, Մ, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ.

Ձ Մատ. 555: Թ 135

1413. ՏՕպինիէ Մեռլ:

Պատմութիւն վեշտասաներորդ դարու բարեկարգութեանն ի Գեր-

մանիա: Թարգմանեալ ի գաղղիական բնագրէ: ...Հտ. Ա: Զմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1846. 24, 2, 592 էջ: Շարվ. $9 \times 15,7$ սմ:

Սկզբի 8 էջերում՝ «Յառաջարան թարգմանչին»։ ապա հայկական էջակալությամբ 80 էջերում՝ «Իրերի վիճակը բարեկարգութենէն առաջ»։ այնուհետև Հոթերի, Էրազմ Ռոտերդամցու, Հովհան Տեցեւի, Լևոն X Հոռմի պապի, Ֆրիդրիխ 111 և Կարոլոս V կայսրերի և այլոց ընդարձակ կենսագրութիւնները՝ նրանց դիմանկարներով։

Վերջում՝ 573—590 էջերում՝ «Մեկնութիւն աս գրքիս մէջ գործածուած գրարառ քառերուն»։

Բ հատորը լույս է տեսել 1848 թ. (տես № 1535)։

ՀԳ 1297, Մ, ԷՃԳ, ԹՀԳ

Չ Մատ. 573: Թ 135

1414.* Քաթուլ ընդհանուր աշխարհի վրայ: Զմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1846:

Չ Մատ. 698

1415.* Քրիստոնէական վարդապետութիւն: Զմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1846:

Չ Մատ. 718: Թ 135

1416. Սաղմոս Դաւթի: Էջմիածին, 1846. 410 էջ: Շարվ. $7 \times 11,8$ սմ:

ՀԳ 3531, Մ, ԷՃԳ

1417. Աղամալեան Պետրոս:

Մեկնութիւն Յայտնութեան ս. Յովհաննու առաքելոյ: Համառօտեալ ի պանապան մեկնչաց ի Պետրոսէ արքեպիսկոպոսէ Նախջուանցոյ Աղամալեան Բերդումեանց: Կալկաթա, տպ. Արարատյան ընկերության, 1846. Է, 350, 2 չի. էջ: Շարվ. $7,2 \times 13,2$ սմ:

ՀԳ 1626, Մ, ԷՃԳ, ԹՀԳ

Չ Մատ. 454: Ղ. 1. 337

1418. Աւետումեանց Խաչիկ Թադէոս:

Արամայիս, որ է բարոյական ստեղծաբանութիւն. արարեալ ի պարոն Թադէոսէ Խաչիկ Աւետումեանց: Կալկաթա, տպ. Արարատյան ընկերության, 1846. 160 էջ: Շարվ. $6,4 \times 10,5$ սմ:

Մ 3345, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ.

Չ Մատ. 63: Ղ. 1. 222

1419.* Բարձրագույն ազգային: Կալկաթա, տպ. «Արմին» Պոլսոյ Ար-
ճապան Կառավարչութեան, 1846:

Ղ. 1. 356

1420. Գաղտնիկ հայրապետ:

Պատմութիւն Ա. Գրոցի Տին և ի Նոր Կառավարանաց: Աշխա-
տութեան հայրապետի Գաղտնիկ, միայն յոշակերտաց
Մարդասիրական ճեմարանի: Կալկաթա, տպ. Արարատյան ընկերու-
թեան, 1846. 184 էջ: Շարվ. 8.5×14.5 սմ:

ՀԳ 1536, Մ

Ձ. Մատ. 571: Ղ. 1. 397

1421. Չաքաբեանց Գեորգ:

Յանգիւնութիւն անձին: Արարեալ ի պարոն Գեորգեայ Աւե-
տեան Չաքաբեանց Չուղայեցոյ առ դէմս իւր ի Բատաւիա, որ ի
Զուռ (Զափածո): Կալկաթա, տպ. Մարդասիրական ճեմարանի,
1846. 53 էջ: Շարվ. 10×17.5 սմ:

Մ 22273

Ձ Մատ. 454: Ղ. 1. 652—653: Թ 175

1422. Չուարճախօս առակք Պարսից: Թարգմանեալ հանդերձ
աւելցուածովք: Թարգմ. Մ. Դ. Թաղիադեանց: Կալկաթայ, տպ. Արա-
րատյան ընկերութեան, 1846. 6 չի., 84 էջ: Շարվ. 4,3×8 սմ:

ԳԱԹ Ապատյանի ֆ. 8071, Մ (տիտղթ. ընկած է)

Ձ Մատ. 44: Ղ. 1. 711: Թ 175

1423.* Չորաբեան Մանուկ:

Ազգութեամբ ի պէտս առտնին պաշտաման: ...Հտ. Ա: Կալկա-
թա, տպ. Մարդասիրական ճեմարանի, 1846:

*Ղազարեանը գիրքը չի տեսել, տեղեկութիւնը վերցրել է Կալկա-
թայի «Ազգասէր» լրագրի 1846 թ. № 30-ից և 1848 թ. էջ 7-ից:*

Ղ. 1. 668

1424.* Չորաբեան Մանուկ:

Ազգութեամբ ի պէտս առտնին պաշտաման: ...Հտ. Բ: Կալկա-
թա, տպ. Մարդասիրական ճեմարանի, 1846:

Նա նախորդ նկարագրութեան ծանոթագրութիւնը:

Ղ. 1. 668

1425. Թաղիաղեանց Մեսրոպ:

Վեպ Վարդգիսի տեառն Տուհաց: Կալկարա, տպ. Արարատյան ընկերության, 1846. 8 չի., 168 էջ: Շարվ. 5.3/13 սմ:

ՀԳ 2652. Մ. ԳԼԹ. ԸԿԳ. ԳԼԳ. ԼՀԳ
Չ Մատ. 652: Ղ 1. 711—712: Թ 175

1426. Թաղիաղեանց Մեսրոպ:

Պատմութիւն Պարսից: ...Հտ. Լ: Կալկարա, տպ. Արարատյան ընկերության, 1846. 6 չի., 281 էջ: Շարվ. 7.7/14.5 սմ:

ՀԳ 2460. Մ. ԳԼԹ. ԸԿԳ. ԹՀԳ
Չ Մատ. 517: Ղ 1. 710—711: Թ 136

1427. Հրահանգ քրիստոնեական վարդապետութեան ի դէմս մանկանց Հայաստանեայց սուրբ եկեղեցւոյ: Թարգմանութեան որդեական տէր Յարութիւն Մ. Ալամդարեանց: ...Առաջին տպ. ի Տփլիս: Երկրորդ տիպ: 1000 օրինակ: Կալկարա, տպ. Արարատյան ընկերության, 1846. 8 չի., 142 էջ: Շարվ. 7.6/14 սմ:

ՀԳ 4648. Մ
Չ Մատ. 365: Ղ 1. 31

1428. Յովհաննէս Երնակացի:

Չարդք երկնից առ Ապոլոց իշխան: Կալկարա, տպ. Արարատյան ընկերության, 1846. 102 էջ:

Ղ 2 75—76

1429.* Նուագարան պրօսանաց: Կալկարա, 1846:

Մատենագետները այսպիսի հրատարակութեան չեն հիշատակում: Չկա նաև Խորհրդային Միութեան խորհրդային գրադարաններում: Տեղեկությունը վերցրել ենք Մեսրոպ Թաղիաղեանի «Պատմութեան» կամ Խրկերուից (Ե., Հայպետհրատ, 1965. էջ 432, 19-րդ հանդիմանութիւն): Ցավոք, ժողովրդային կազմակերպութեան շնորհիւ չենք կարողացել ստանալ և կամ ո՛րտեղ է հիշատակվում նման հրատարակութիւն:

1430. Վիջէնեան Պօղոս:

Գանձարան աղօթից: Կալկարա, տպ. «Արծիւ» Պօղոս Վիջենյանի, 1846. 256, 4 չի. էջ: Շարվ. 4.2/8 սմ:

Եապկի ետեի կողմում հետեյալ ծանուցումը կա: «Տպագրին» Թա. տպ. սրտի, Եարական, ժամագիրք, ժամ հաշուարկ, Խորհրդածութիւն, Ուարկագարդ, Լեզգասէր:

1431.* Օրացոյց: Կալկաթա, տպ. Մարդասիրական ճեմարանի, 1846:

Ձ Մատ. 725

1432. Օրբելեան Ստեփանոս Սիւնեցի:

Ողբք և հառաչանք ի դիմաց մօրս մէր սրբոյ աթոռոյն Էջմիածնի, Տեառն Ստեփանոսի Սիւնեաց այցելուի, որդւոյ Տարսայիճ իշխանի, ըստ խնդրոյ վարդապետին Խաչատրոյ Կեչառեցւոյ, Ի ՉԽԸ թուիս Մերոյ: Կալկաթա, տպ. Արարատյան ընկերության, 1846. 48 էջ: Շարվ. $5,5 \times 10$ սմ:

Մ 3342, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ.

Ձ Մատ. 550

1433. Էկենեան Մկրտիչ:

Օրինակք հայկական արուեստագրութեան: Ի պէտս դպրոցաց: Աշխատասիրեալ ի Մկրտիչ վարժապետէ Էկենեան: Նպաստիւք հայրենասէր Նախիջևանցի վաճառական Սիմէոնի Խաչերեսեան Այաճալեանց: Փորագրեալ ի Մոսկով: Մոսկվա—Նոր-Նախիջևան, 1846. 18 թերթ: Շարվ. 23×15 սմ:

34,5 × 22,5 սմ չափի վայելչագրության ալբոմ: Տպարանը չի նըշված: Տիտղոսաթերթի ձախակողմում քառակուսի դարդի մեջ՝ «Ի Նոր Նախիջևան. Гравировал Е. Кудряков». իսկ աջ կողմում նույնպիսի դարդի մեջ՝ «Печатать позволяется. Москва 18-го января 1846-го года. Цензор В. Флоров».

ԳԱԹ Նալբանդյանի ֆ. 111

1434. Քերականութիւն հայկապեան լեզուի: Ի պէտս աշակերտաց Լապարեանց ճեմարանի Նրնելեան Լեզուաց: Մոսկվա, տպ. Լապարյան ճեմարանի. 1846. 4 չի., 198 էջ: Շարվ. $9,5 \times 17$ սմ:

Դրքում հեղինակը չի նշված: Ըստ բանասիրական աղբյուրների Մկրտիչ էմինինն է:

ՀԳ 1106, Մ, ԱԿԳ, ՄԼԳ, ԼՀԳ

Ձ Մատ. 703: Ղ. 1. 673: Թ 180

1435. Օրացոյց 1846 ամի տեառն և ՌՄՂԵ Հայոց թուականի: Մոսկվա, տպ. Լապարյան ճեմարանի, 1846. 93 էջ: Շարվ. $6,6 \times 8,5$ սմ:

Մ 21241

1436. Եպրճեան Ատեփանոս:

Համառօտ աշխարհագրութիւն դպրատան տղոց համար: Երկրորդ տպագրութիւն: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1847. 4 չի., 319 էջ: Շարվ. $6,6 \times 12$ սմ: (Վերջում 4 թերթ գծագրութիւն):

ՀԳ 2451, Մ, ԹՀԳ

Ղ. 1. 545

1437.* Թէրճիմանեան Համապասպ:

Պատմութիւն Հայոց համառօտ և ընդարձակագոյն: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1847:

Զարբհանալյանը տպագրութեան թվականը սխալ է դրել: Թերճիմանյանի երկու գրքերը, ընդարձակ և համառօտ, լույս են տեսել 1848 թ. (տես №№ 1491, 1492):

Ձ Մատ. 566

1438. Որատիոս Փլակկիոս Կուինտոս:

Կուինտոսի Որատեայ Փլակկիոսի Արուեստ քերթողական: Թարգմանեալ ի չափս Հայկականս և համառօտ մեկնութեամբք բացայայտեալ ի Հ. Արսենէ Կոմիտասայ Բագրատունոյ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1847. 47, 3 չի. էջ: Շարվ. 12×20 սմ:

Տպակից է Վիրգիլիոսի «Մշակական»-ին:

ՀԳ 1279, Մ, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ., ՄԼԳ, ԹՀԳ

Ձ Մատ. 541: Ղ. 1. 252

1439.* Յայտարարութիւն Մուրատեան վարժարանին. որ ի Փարիզ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1847. 16 էջ:

Ղ. 1. 2072

1440. Ներսէս Լամբրոնացի:

Սրբոյ Ներսիսի Լամբրոնացոյ Տարսոնի եպիսկոպոսի խորհրդաժողովին ի կարգս եկեղեցոյ և Մեկնութիւն խորհրդոյ պատարագին: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1847. 11 չի., 557 էջ: Շարվ. $9,3 \times 17,7$ սմ: (Տիտղոս. առաջ՝ «Մատենագրութիւնք նախնեաց. Ներսէս Լամբրոնացի»):

ՀԳ 1793, Մ, ԳԱԹ, ԷՃԳ, ԼՀԳ

Ձ Մատ. 249, 407: Ղ. 2. 217—219

1441. Վիրգիլիոս Պոբլիոս Մարովն:

Մշակականք Թարգմանեալք ի չափս հայկականս և համառօտ մեկնութեամբք բացայայտեալք ի Հ. Արսենէ Կոմիտասայ Բագրատունւոյ: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1847. 32, 128, 2 չհ. էջ: Շարվ. 12×20 սմ:

Տպակից է Որատիոսի «Արուեստ քերթողական»ի հետ:

ՀԳ 1279, Մ, ԳԱԹ Ալլատյանի ֆ., ԷՃԳ, ՄԼԳ, ԹՀԳ
Չ Մատ. 656

1442. Տըլաֆորէ:

Եղծ աղանդոյն Լուսերի և Կալվինի և հրահանգ պօրաւոր յուղափառութիւն: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1847. 186, 2 չհ. էջ: Շարվ. $6,8 \times 12$ սմ:

ՀԳ 3963, Մ, ԼՀԳ
Չ Մատ. 172, 670

1443. Օրացոյց և գուշակութիւնք օդոց 1847 թուականին Քրիստոսի և Հայոց ՌՄՂԶ: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 62 չհ. էջ: Շարվ. $4,9 \times 9,1$ սմ:

*Տիտղոսաթերթի դարձերևում՝ «նորատիպ մատեան»:
Ըստ մատենագիտական աղբյուրների կազմել է Պ. Ալվադովսկին,
Մ. Քաջունին և Ա. Գուրգենյանը:*

ՀԳ 4861, ԷՃԳ
Չ Մատ. 722: Յուլց. Վենետ. Մխիթ. 73

1444.* Ա. Կ. Վ.

Մէքթէպ չօճուգյարընա տայիր իլք մաալիւմատյար (Նախագիտելիքներ դպրոցական երեխաների համար, հայատառ թուրք.): Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1847. 70 էջ:

Վիեննայի Մխիթարյանների ցուցակում Ա. Կ. Վ. բացված է՝ «Առաջելեան Կ. վրդպ.»:

Յուլց. Վիեն. Մխիթ. 69

1445. Մուրատեան Թադէոս:

Ճառ յուղարկաւորութեան մեծանուն և հոյակապ Յակոբայ Չէլէպույ Տիւպեանց, որ ի 14 (2) աւգոստոսի խօսեցաւ Հ. Թադէոս վ. Մուրատեան: Վիեննա, տպ. «Ի վանս Պաշտպան ս. Աստուածածնի» (Մխիթարյան), 1847. 15 էջ: Շարվ. 11×19 սմ:

ՀԳ 4601, Մ, ԱԿԳ
Չ Մատ. 388: Ղ. 1. 2071—2072

1446. Յովնանեանց Ղևոնդ:

Գիտութիւն տէրութեանց Եւրոպայ, այսինքն է նկարագիր արդի հանգամանաց Եւրոպական տէրութեանց: Տոմար Ա. Երկիր և մարդիկ և հասարակաց պէտք: Վիեննա, տպ. «Ի վանս Պաշտպան ս. Աստուածածնի» (Մխիթարյան), 1847. 12 չի., 421, 4 չի. էջ: Շարվ. 6,7×14,5 սմ: (Տիտղթ. առաջ՝ «Մատենադարան Արամեան ընկերութեան Բ: Գիտութիւն տէրութեանց, Ա տոմար»):

ՀԳ 1075

Ձ Մատ. 130, 408: Ղ. 2. 126

1447. Յովնանեանց Պողոս:

Պատմութիւն տիեզերական ժողովոց եկեղեցւոյ, որք յարեւյս գումարեցան: Վիեննա, տպ. «Ի վանս Պաշտպան ս. Աստուածածնի» (Մխիթարյան), 1847. ԽԸ, 596, 1 չի. էջ: Շարվ. 11×20,5 սմ:

Խ ո վ ա ն դ. — էջ Ե — Ժ՝ Յառաջաբան: ԺԱ — ԽԷ՝ Խօսք վասն տիեզերական ժողովոց եկեղեցւոյ: — 7 — 66՝ Առաջին համաշխարհական ս. ժողով նիկիայ: — 67 — 93՝ Ժողով Սարդիկեայ: — 95 — 136՝ Առաջին համաշխարհական ս. ժողով Կոստանդնուպոլսի: — 137 — 220՝ Համաշխարհական ս. ժողով Եփեսոսի: — 221 — 346՝ Համաշխարհական ս. ժողով Քաղկեդոնի: — 347 — 389՝ Երկրորդ համաշխարհական ս. ժողով Կոստանդնուպոլսի: — 390 — 395՝ Յաւելուած վասն Որոգինեայ: — 397 — 466՝ Երրորդ համաշխարհական ս. ժողով Կոստանդնուպոլսի: — 467 — 522՝ Երկրորդ համաշխարհական ս. ժողով նիկեայ: — 523 — 596՝ Չորրորդ համաշխարհական Ս. Սինհոդոս Կոստանդնուպոլսի:

ՀԳ 1095, Մ, ԷՃԳ, ԼՀԳ

Ձ Մատ. 574: Ղ. 2. 132

1448.* Անկլիքան եկեղեցի և անոր հնութիւնը, հաւատքը, քահանայական պաշտօնը և պաշտամունքը: Կ. Պոլիս, տպ. Գ. Ճոնսոնի, 1847. 64 էջ:

Ղ. 1. 162—163: Թ 73

1449.* Աւետարանական տետրակներ: Տետրակ Ա—Գ: Կ. Պոլիս, տպ. Ն. դը Կաստրոյի, 1847—1848:

Ըստ Ղազիկյանի նկարագրութեան՝ լույս է տեսել 3 տետրակ ինքնուրույն տիտղոսաթերթերով, բայց միասնական էջակալութեամբ: Ա տետրը ընդգրկում է սկզբի 40 էջերը, Բ տետրը՝ 40—108, Գ տետրը՝ 108—180:

Ղ. 1. 282: Թ 73

1450. Բժշկարան հոգևոր: Բաժանեալ յերկուս մասունս: Կ. Պոլիս, Օրթագյուղ, տպ. Պողոս Արապյան Ապուլէիսցու, 1847. 76+127 էջ: Շարվ. $8,3 \times 14$ սմ:

Բ մասը թեև առանձին էջակալությամբ է, բայց ինքնուրույն տիտղոսաթերթ չունի:

ՀԳ 1167

Ձ Մատ. 113: Ղ. 1. 624

1451. Գիրք հասարակաց աղօթից և խորհուրդներու մատակարարութեան և եկեղեցւոյ ուրիշ արարողութիւններուն և ծէսերուն ըստ սովորութեան Անգլիոյ և Իրլանտիոյ Միացեալ եկեղեցւոյն: Միանգամայն Դաւթի մարգարէին Սաղմոսարանովը, և եպիսկոպոսներու, քահանաներու և սարկաւագներու ձեռնադրութեան կարգաւորութեան և քահանայագործութեան ձևը և եղանակը: Քրիստոնէական գիտութիւնը յառաջացուցանող ընկերութեան արդեամբքը տպագրուած (Ժամագիրք Անգլիական եկեղեցւոյ): Կ. Պոլիս, 1847. ԿԴ, 824 էջ: Շարվ. $7,8 + 14,5$ սմ:

ՀԳ 1267, ԳԱԹ Ապատյանի ֆ., ԷՃԳ
Ձ Մատ. 132: Ղ. 1. 863—865

1452. Գրիգոր Նարեկացի:

Սրբոյ հօրն մերոյ Գրիգորի Նարեկայ վանից վանականի Մատեան ողբերգութեան: Կ. Պոլիս, տպ. Պողոս Արապյան Ապուլէիսցու, 1847. 4 չհ., 415 էջ: Շարվ. $10,2 \times 17,5$ սմ:

ՀԳ 1516, ԳԱԹ Չոպանյանի ֆ.
Ղ. 1. 494: Թ 65, 70

1453. Ընկերութիւն Համազգեաց հաստատեալ ի 24 փետրվար 1846, ի Կոստանդնուպօլիս: Կ. Պոլիս, 1847:

Բ ո վ ա ն դ. — Ա էջ՝ Ընկերութիւն Համազգեաց հաստատեալ 24 փետրվարի 1846, ի Կոստանդնուպօլիս: — Հաշվեցուցակ Համազգեաց Ընկերութեան առաջին տարւոյն, սկսեալ ի 1 մարտի 1846 մինչև ց՝ 28 փետրվար 1847, Յաւելուած: — Բ և Գ էջեր՝ Համազգեաց Ընկերութեան անդամակցած անունները և բաժինները:

Այս հրատարակութիւնը սովորական գրքի ձև չունի: Բաղկացած է երկծալ մեծադիր 4 էջերից, Բնագիրը տպագրված է 1—3 էջերում:

Հրատարակութեան տարեթիվն ու վայրը բերված է վերջում: Տպարանը չի նշված: Հավանաբար տպագրվել է ս. Բենեդիկտոսի տպարանում, ուր նախորդ տարում լույս է տեսել «Յայտարար նախակրթութիւն Ընկերութեան Համազգեաց» գրքույկը:

Ջարրհանայանը և Ղազիկյանը այս հրատարակությունը վերնագրել են. «Յայտարարութիւն և հաշիւ Համագրեաց Ընկերութեան»:

ՀԳ 1, եռ 1037

Ձ Մատ. 453: Ղ. 1. 1446

1454.* Կանոն Ընկերութեան Ազգային ձեմարանի Իւսքիւտարու: Կ. Պոլիս, տպ. Հովհ. Մյուհենտիսյանի, 1847. 20 էջ:

Ղ. 1. 1238

1455. Համառօտ մտածութիւններ տարիին ամէն մէկ օրուան քրիստոնէայններուն հոգեւոր շինութեանը համար: Կ. Պոլիս, Ղալաթիա, տպ. Ն. դը Կաստրոյի, 1847. 572, 3 չհ. էջ: Շարվ. $6,5 \times 11$ սմ:

Ղազիկյանի մօտ հրատարակութեան թվականը սխալմամբ 1857 է: Սխալը ակնհայտ է, մանավանդ որ այս գրքի Բ տպագրութիւնը հենց ըստ Ղազիկյանի նկարագրութեան եղել է 1856 թ.:

Մ 1718, ԷՃԳ

Ղ. 1. 2077: Թ 73

1456. Հիսարեան Յովհաննէս:

Կարճառօտ պատկեր Նաբոլէոն Պոնաբարթէին վարուցը: Կ. Պոլիս, տպ. Հովհ. Մյուհենտիսյանի, 1847. Ը, 109, 2 չհ. էջ: Շարվ. $6,7 \times 11,2$ սմ:

ՀԳ 2467

Ձ Մատ. 295: Ղ. 1. 1568: Թ 80

1457. Մատթէոս կաթողիկոս (Զուխաջեան):

Խորհրդածութիւն շնորհաց և նշանաց և խորհրդոց քրիստոնէական սուրբ եկեղեցւոյ, ի պէտս ուղղափառ մանկանց նորին: Յօրինեալ Տ. Տ. Մատթէոսի սրբապան արքեպիսկոպոսի ազգասէր և վեհափառ պատրիարգի Կոստանդնուպօլսոյ: Բ տպագրութիւն: Կ. Պոլիս, տպ. Հովհ. Մյուհենտիսյանի, 1847. Թ, 2 չհ., 177 էջ: Շարվ. $5,8 \times 10,3$ սմ:

ՀԳ 3944, Մ, ՄԼԳ

Ձ Մատ. 277: Ղ. 1. 1853

1458.* Միւհենտիսեան Յովհաննէս:

Յայտարարութիւն վասն նորակերտ տառիցս: Կ. Պոլիս, տպ. Հովհ. Մյուհենտիսյանի, 1847. 16 էջ:

Ձ Մատ. 453: Ղ. 1. 1996: Թ 76—77: ԳԼ 183

1459.* Ֆենեյոն (Արքեպիսկոպոս Գամպրէի) :

Թուղթ առ նորադանդ անձինս յաղագս իշխանութեան եկեղեցւոյ: Կ. Պոլիս, Ղալաթիա, տպ. ս. Բենեդիկտոսի, 1847:

Հստ Ղազիկյանի Ֆենեյոնի այս գործը վերջանում է գրքի 68-րդ էջում, որից հետո նոր տիտղոսաթերթով, բայց շարունակվող էջահամարներով (էջ 69—91) հետևյալ աշխատությունն է. «Մարշալ Թովմաս Վիլիամ, Քսաններկու պատճառ կարողիկէ եկեղեցին ընդունելու համար: Vingt-deux raisons pour entrer dans l'Eglise Catholique. Par le Reverend Thomas William Marshal... Galata, Impr. de St. Benoît».

Ձ Մատ. 216, 713: Ղ. 1. 1920: Թ 73

1459ա. Օրացոյց 1847=ՌՄՂԶ: Կ. Պոլիս, տպ. Հովհ. Մյուհենտիսյանի. 72 չհ. էջ: Շարվ. $4,8 \times 8,9$ սմ: (Շապկի վրա՝ «Օրացոյց 1847 ամի տեառն...»):

Տիտղոսաթերթի դարձերեսում՝ «Ձառկ գրոց տպագրելոց ի գործարանի Յ. Միսկնտիսեան» (շրջատակվում է 19 գիրք):

ՀԳ 4863

1460. Անգղիարէն քերականութիւն հայապգի ուսումնասէր պատանեաց համար. որ և կը պարունակէ շատ անգղիարէն ընտիր ոճեր: Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1847. Ը, 264 էջ: Շարվ. $8,7 \times 15,5$ սմ:

Ղազիկյանը գիրքը չի տեսել: Տեղեկությունը վերցրել է այլ աղբյուրից և վերնագրել է. «Համառօտ քերականութիւն Անգղիարէն և Հայերէն»:

ՀԳ 2601, Մ, ԳԱԹ

Ղ. 1. 157: Թ 135

1461. Աստուածաշունչ գիրք Հին Կտակարանի: Եբրայական բնագրէն թարգմանուած: Հտ. Ա (Մովսեսի Հնգամատյանը՝ Ծննդոց-Երկրորդ օրինաց): Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1847. 6-չհ., 678, 2 չհ. էջ: Շարվ. $8 \times 14,2$ սմ:

Թեոդիկր ծանոթագրում է. «Աշխարհաբառ առաջին տպագրութիւնը, չորս հատոր, որ նոյնքան տարի տեսած է, թարգմանուած Անդրէաս Փափագեան յայտնի վարժապետին կողմէ՝ հայագէտ Իլիաս Բիկղամերիկ. միսիոնարին օգնութեամբ»:

Ի հատորը լույս է տեսել 1848 թ., Դ հատորը՝ 1849, Գ հատորը՝ 1850.

ԳԱԹ Ապատյանի ֆ. 8405, ՀԳ, ՄԼԳ

Ձ Մատ. 59: Ղ. 1. 217: Թ 135: ԳԼ 189

1462. Աւետարանական քարուղար (Հայատառ թուրք.): Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1847. 307 էջ: Շարվ. 9×15,8 սմ:

Գրքում զետեղված Ա—ԺԴ քարոզներից յուրաքանչյուրն ունի թե՛ ինքնուրույն էջակալութիւն և թե՛, դրանց զուգահեռ, ամբողջ գրքի համար միասնական էջակալութիւն:

Մ 2308

Թ 135

1463.* Խապինէ. (Հայատառ թուրք.): Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1847:

Թ 135

1464. Կանոն հաւատոյ կամ Սուրբ գրոց և եկեղեցւոյ վրայ: Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1847. ԻԴ, 340 էջ: Շարվ. 8×13,7 սմ:

ՀԳ 1308, Մ

Չ Մատ. 293: Ղ. 1. 1235: Թ 135

1465.* Համառօտ մտածութիւններ: Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1847:

Ջարճհանալյանի տեղեկութիւնը սխալ է: Այս գիրքը լույս է տեսել Կ. Պոլսում (տես N° 1455):

Չ Մատ. 319, 439

1466.* Ճովէդ Մ. Ուիլլըմ:

Քրիստոնէայ այցելու կամ Բացատրութիւն Սուրբ Գրոց երեւի մասերուն, անոնց վերաբերեալ աղօթքներովը: Աշխատասիրեալ ի վերապատուելի Մ. Ուիլլըմ Ճովէդ քահանայէ Անգղիոյ եպիսկոպոսական եկեղեցւոյն: Չմյուռնիա, տպ. Խաչ. Մելիքսեղումյանցի, 1847. 117 էջ:

Ունի նաև Բ մաս, որ լույս է տեսել 1850 թ. (տես N° 1676):

Ղ. 1. 1712

1467.* Մովսիսի հինգ գիրքը: Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1847:

Այս վերնագրով գրքի գոյութիւնը կասկածելի է: Հավանաբար աղավաղված անվանումն է այս նույն թվին լույս տեսած Չմյուռնիայի քառահատոր Աստվածաշնչի և հատորի, որ ընդգրկում է Մովսիսի հինգ գրքերը (տես N° 1461):

Չ Մատ. 438: Թ 135

1468. Յովսէփին պատմութիւնը: Տղայոց ու պատանիներուն համար շինված: Զմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1847. Դ, 322 էջ: Շարվ. $6,5 \times 11,6$ սմ:

ՀԳ 1191, Մ, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ.
Ղ. 2. 145

1469. Նոր Կտակարանըն արաւիւն իլիամի իլէ վերիւմիջ օլտուդունա իսպաթլար: Ինկիլթէրատա Կօսթօրթ նամ շէիրինտէ պուլունան մէտրէսէնին րէյսի Տավիտ Պօղէ ալիմին թէլիֆի օլուպ' ֆրանսըպ լիսանընտան թէրձիւմէ օլունմուշ տուր (Հայատառ թուրք.): Զմյուռնիա, տպ. Խաչ. Հ. Մելիքսեւումյանի, 1847. ԺԵ, 415 էջ: Շարվ. $7,6 \times 13,8$ սմ:

Թեոդիկը սխալմամբ համարել է Գուլիելմոս Գրիֆիտի հրատարակութիւն:

ՀԳ հայատառ թուրք. 136
Թ 135

1470. Տալին:

Ապացոյց քրիստոնէական հաւատոյ: ԺՁ դիւրին դասերու բաժնուած: Աշխատասիրութեամբ Տալինի անգղիական եկեղեցւոյ արքեպիսկոպոսի: Զմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1847. 187, 1 չի. էջ: Շարվ. $6,5 \times 10$ սմ:

ԳԱԹ Ազատյանի ֆ. 6393

Ձ Մատ. 43: Ղ. 1. 178: Թ 135

1471. Աւետարան տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Կալկաթա, տպ. Պոդոս Վիջենյանի, 1847:

Ղազիկյանը գիրքը չի տեսել: Տեղեկութիւնը քաղել է «Ազգասէր» ամսագրի 1847 թ. էջ 386-ից, ուր թեկ տպագրութեան տարեթիւը չի նշված, բայց հասկացվում է, որ այս թվականին պետք է լույս տեսած լինի: Այդ հաստատվում է նաև այն փաստով, որ Վիջենյանի տպարանը բացվել է 1847 թվականին, ինչպես երևում է 1848 թ. նրա տպագրած Ժամագրքի տիտղոսաթերթի տեղեկութիւնից՝ «յերկրորդում ամի տպարանին» (տես № 1541 նկարագրութիւնը):

Նույն թվականին Վիջենյանը տպագրել է մի «Աւետարան իղարբերից» ևս, որի մասին հաղորդվում է «Ազգասէր»-ի 1847 թ. էջ 361-ում: Հիշյալ Ժամագիրքը մեր ձեռքը ուշ ընկնելու պատճառով, հիմնվել ենք Ղազիկյանի նկարագրութեան վրա և այդ «Աւետարան իղարբերից»-ը ներկա մատենագիտութեան մէջ թյուրիմացարար նկարագրել անթվակիր գրքերի շարքում (տես № 1698):

Ղ. 1. 270

1472. Թաղիադեան Մեսրոպ:

Թութակ Թաղիադեանց: Կալկաթա, տպ. Արարատյան ընկերության, 1847. 4 չհ., 38 էջ: Շարվ. $6,3 \times 12,5$ սմ:

ՀԳ Լեռ 638 (43769), Մ, ԳԱԹ, ԱԿԳ
Ձ Մատ. 216: Ղ. 1. 720—721: Թ 175

1473. Թաղիադեան Մեսրոպ:

Կարգ և կանոնք սուրբ Սանդուխտ դպրոցի օրիորդաց և պարոնկաց: Բացեալ յամի տեառն 1847 ի Կալկաթա, ըստ առաջին և երկրորդ ժողովոց: Կալկաթա, տպ. Արարատյան ընկերության, 1847. Դ, 38 էջ: Շարվ. $5,7 \times 10,5$ սմ:

Հեղինակի անունը նշված է առաջաբանի վերջում:

ՀԳ 2904
Ղ. 1. 717: Թ 175

1474. Թաղիադեան Մեսրոպ:

Ճառ դաստիարակութեան օրիորդաց: Կալկաթա, տպ. Արարատյան ընկերության, 1847. Գ, 75 էջ: Շարվ. $6,3 \times 11,7$ սմ:

ՀԳ 2093, ԳԱԹ, ԱԿԳ
Ձ Մատ. 387: Ղ. 1. 717: Թ 135

1475. Թաղիադեան Մեսրոպ:

Ճանապարհորդութիւն Մեսրոպբայ Դ. Թաղիդեանց Վ. Ա. սարկաւազի սրբոյ Էջմիածնի ի Հայս: Հտ. Ա: Կալկաթա, տպ. Արարատյան ընկերության, 1847. Ձ, 2 չհ., 382 էջ: Շարվ. $7,7 \times 14$ սմ:

ՀԳ 2458, Մ, ԹՀԳ
Ձ Մատ. 382: Ղ. 1. 717—720: Թ 175

1476. Թաղիադեան Մեսրոպ:

Մեսրոպեան առաջնորդ մանկանց: Տպագրեալ ծախիւք տիկին Շուշան Մ. Դ. Թաղիդեանց: Ի պէտս սուրբ Սանդուխտ դպրոցի իւրոյ: Կալկաթա, տպ. Արարատյան ընկերության, 1847. 4 չհ., Բ, 198 էջ: Շարվ. $6 \times 10,7$ սմ:

Տիտղոսաթերթում հեղինակի անունը չի նշված: Առաջաբանի վերջում դրված են Թաղիադյանի անվան սկզբնատառերը՝ Մ. Դ. Թ.:

ՀԳ 2084, Մ, ԱԿԳ
Ղ. 1. 714—715, 1958: Թ 175

1477. Թաղիադեան Մեսրոպ:

Սոս և Սոնդիպի: Կալկաթա, տպ. Արարատյան ընկերության, 1847. 245 էջ: Շարվ. $6 \times 9,7$ սմ:

ՀԳ 2511, Մ, ԳԱԹ, ՄԼԳ
Ղ. 1. 715—716: Թ 175

1478. Թաղիադեան Մեսրոպ:

Վէպ Վարսենկան՝ սկայուհւոյ Ազուանից: Կալկաթա, տպ. Արարատյան ընկերության, 1847. Դ, 177 էջ: Շարվ. $6,5 \times 11,7$ սմ:

ՀԳ 2650, ԱԿԳ
Ձ Մատ. 646: Ղ. 1. 713—714: Թ 175

1479. Սադմոս Դաւթի: Կալկաթա, տպ. Արարատյան ընկերության, 1847. 299 էջ: Շարվ. $7,7 \times 13,7$ սմ:

ՀԳ 2840

1480. Վկայաբանութիւն սրբոյն Սանդիստոյ ի պէտս աշակերտաց ս. Սանդուխտ դպրոցի: Կալկաթա, տպ. Արարատյան ընկերության, 1847. 10 էջ: Շարվ. $6,2 \times 12$ սմ:

Գրքուկով հեղինակի անունը չկա: Բանասիրական աղբյուրներից հայտնի է, որ Մեսրոպ Թաղիադյանի աշխատությունն է:

ՀԳ 1183
Ձ Մատ. 656: Ղ. 1. 717: Թ 175

1481. Օրացոյց: Կալկաթա, տպ. Մարդասիրական ճեմարանի, 1847:

Ձ Մատ. 725

1482. Օրացոյց 1847 ամի տեառն և ՌՄՂՁ Հայոց թուականի: Մոսկվա, տպ. Լազարյան ճեմարանի, 1847. 93 էջ: Շարվ. $6,5 \times 8,3$ սմ:

Մ 21242

1483. Օրացոյց 1848 նահանջ ամի տեառն և 1297 ՌՄՂԷ Հայոց թուականի: Մոսկվա, տպ. Լազարյան ճեմարանի, 1847. 70 էջ: Շարվ. $7,5 \times 10,7$ սմ:

ՀԳ 2067

1484. Հրահանգ քրիստոնէական վարդապետութեան ի պէտս մանկանց Հայաստանեայց ս. Եկեղեցւոյ: Երկրորդ տպագրութիւն: Թարգմանութիւն: (Թարգմ. Հարություն Ալամդարյան): Թիֆլիս, տպ.

«Ուսումնարանի Հայոց ընծայելոյ յապնուական Գէորգայ Երեմեան Արծրունւոյ» (Ներսիսյան դպրոցի), 1847. 96 էջ: Շարվ. $8,7 \times 14,7$ սմ:

Թարգմանչի անունը նշված է 6-րդ էջում, ընծայականի տակ:

ՀԳ 1654, Մ

Ղ. 1. 1615

1485. Ներսէս Աշտարակեցի:

Այցելութիւն սգաւորաց: Ի սահմանի առաքելական աւանդութեանց: Կարգաւորեալ առաջնորդական պարտաւորութեամբ և յարգեալ յառաջաւորաց և վիճակայնոց համաձայնութեամբ ի Թիֆլիս քաղաքի յամի տեառն 1818 և Հայոց 1267 յունվարի 22, ի Ներսիսէ արքեպիսկոպոսէ Հայոց Աշտարակեցւոյ: ...Երկրորդ տպագրութիւն: Թիֆլիս, տպ. «Ուսումնարանի հայոց» (Ներսիսյան դպրոցի), 1847. 15 էջ: Շարվ. 7×12 սմ:

Մ 4621

1486. Տետրակ գովասանաց առ համօրէն տնօրինական սուրբ ուխտատեղիսն որք են յաստուածահրաշ քաղաքն սուրբ Երուսաղէմ: Ի վերայ առաջին տպագրելոյն նորոգ կրկին տպագրեցաւ ըստ խընդրոյ ուխտաւորաց: Երուսաղէմ, տպ. Սրբոց Հակոբյանց, 1847. 76 էջ: Շարվ. $7,7 \times 14$ սմ:

ԳԱԹ Ապատյանի ֆ. 7357

1487.* Բանալի ընթերցանութեան Մեսրոպեան տառից, որ է այբբենարան և հեգարան Հայոց լեզուի: Եաշ (Յասսի), 1847. 32 էջ:

Ղաղիկյանը ծանոթագրել է. «Առաջին Հայ տպագրութիւնը նաշում»:

Ղ. 1. 305

1488. Քրիստոնէական վարդապետութիւն ըստ դաւանութեան Հայաստանեայց սրբոյ եկեղեցւոյն: Յարմարեալ ի պէտս նորահասակ մանկանց: Եաշ (Յասսի), «Тіпографія Інституту Албинеі», 1847. 24 էջ: Շարվ. $8,5 \times 14,2$ սմ:

ՀԳ Լեո 2246

1489. Բագրատունի Արսէն:

Տարերք հայերէն քերականութեան: Դպրատանց տղոց համար:
Երկրորդ տպագրութիւն: Վենետիկ, Ս. Ղալար, 1848. 16 չհ., 308,
4 չհ. էջ: Շարվ. $9,2 \times 17,5$ սմ:

ՀԳ 2400, ԳԱԹ Ալատյանի ֆ., ՄԼԳ, ԼՀԳ
Ղ. 1. 295

1490. Բժշկեան Մինաս:

Վարժութիւն մանկանց: ...Երրորդ տպագրութիւն: Վենետիկ, Ս.
Ղալար, 1848. 292 էջ: Շարվ. $7,5 \times 13,5$ սմ:

ՀԳ 2412, Մ
Ղ. 1. 341

1491. Թերճիմանեան Համազասպ:

Համառօտ պատմութիւն Հայոց: Վենետիկ: Ս. Ղալար, 1848. 8
չհ., 274 էջ: Շարվ. $5,7 \times 10,5$ սմ:

ՀԳ 3514 (2-րդ ակիգատ), Մ, ՄԼԳ, ԼՀԳ
Ղ. 1. 743

1492. Համառօտ պատմութիւն Հայոց: Դպրատանց տղոց համար:
Վենետիկ, Ս. Ղալար, 1848. 4 չհ. 116 էջ: Շարվ. $5,7 \times 11$ սմ:

*Հեղինակի անունը գրքում չի բերված: Ըստ մատենագիտական աղ-
բյուրների Համազասպ Թերճիմանյանին է: Այս գիրքը սովորաբար
հանդիպում է Հ. Թերճիմանյանի նույն թվին հրատարակված ավելի
ընդարձակ Հայոց պատմության հետ, որի տիտղոսաթերթի վրա հիշա-
տակված է նրա անունը: (Տես նախորդ նկարագրությունը):*

ՀԳ 3514, Մ, ԼՀԳ
Ղ. 1. 743

1493. Հատընտիր պատմութիւնք վարուց օսմանեան թագաւո-
րաց և վեպիրաց: Վենետիկ, Ս. Ղալար, 1848. 12 չհ., 150, 2 չհ. էջ:
Շարվ. $8,2 \times 14,5$ սմ:

ՀԳ 1224, Մ, ԳԱԹ, ՄԼԳ

1494. Հոմերոս:

Հոմերոսի Ոդիսական... Բ տիտղթ. Հոմերոսի Ոդիսական: Թարգ-
մանեաց ի հելլենականէ Հ. Եղիա վ. Թոմաճան: ...Հտ. Ա: Վենետիկ,
Ս. Ղալար, 1848. 12 չհ., 380 էջ: Շարվ. $5,5 \times 11$ սմ:

Սկզբի նկարադարդ տիտղոսաթերթի վրա տպագրության տարեթիվը 1848 է, իսկ բուն տիտղոսաթերթի վրա նշված է միայն հայկական թվականը՝ ԽՄՂԶ (1296 + 551 = 1847)։

ՀԳ 2517, Մ, ԳԱԹ Ապատյանի ֆ., ՄԼԳ
Զ Մատ. 360: Ղ. 1. 1609

1495. Հոմերոս:

Հոմերոսի Ոդիսական... Բ տիտղթ. Հոմերոսի Ոդիսական: Թարգմանեաց ի հելլենականէ Հ. Եղիա վ. Թոմաճան: ...Հտ. Բ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1848. 447 էջ: Շարվ. $5,5 \times 11$ սմ:

Տես նախորդ նկարագրության ծանոթագրությունը:

ՀԳ 3833, Մ, ԳԱԹ Ապատյանի ֆ., ԱԿԳ, ՄԼԳ
Ղ. 1. 1609

1496.* Յայտարարութիւն ապգային կուսաստանին և եկեղեցւոյ որ յԱնքոնա: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1848. 8 էջ:

Ղ. 2. 51

1497. Սեթեան Եփրեմ:

Պատմութիւն Հին և Նոր Կտակարանի: Աշխատասիրութեամբ Հ. Եփրեմայ վարդապետի Սեթ Մխիթարեան: Երրորդ տպագրութիւն: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1848. 450 էջ: Շարվ. $5,7 \times 11$ սմ:

ՀԳ 1939, Մ

1498. Սեթեան Եփրեմ:

Պատմութիւն չորից ինքնակայութեանց: ...Երկրորդ տպագրութիւն: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1848. 8 չհ., 352 էջ: Շարվ. $5,7 \times 11$ սմ:

ՀԳ 2506, Մ, ԱԿԳ

1499. Սկզբունք պատմութեան հին ապգաց: Դպրատանց տղոց համար: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1848. 6 չհ., 231 էջ: Շարվ. $5,7 \times 11$ սմ:

ՀԳ 2934, Մ

1500.* Տօնացոյց մշտնջենաւոր ըստ նորոյ տոմարին: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1848:

Զ Մատ. 682

1501.* Յուցակ գրոց Մխիթարեան տպարանի Վենետկոյ (Կապմ. Մանուել Քաջունի), Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1848:

Յուց. Վենետ. Մխիթ. 66

1502. Փաթեղենի Բզնաթու:

Պատմագրի և կենդանի: Նույնիսկ յարժանուհատու մասնա-
նագրաց: Վենետիկ, Ա. Ղազար, 1848. 12 չի., 1015, 22 չի. էջ: Շարվ.
9,5×17 սմ:

ՀՊ 1911, Ա. ԳԱԹ Ազատյանի ֆ., էՃԳ, ՄԼԳ, 1ՀԳ
Չ Մատ. 166, 562

1503. Ռազուր և գուշակութիւն օդոց 1848 իսկանց թուականին
Քրիստոսի և Նորոգ ՌԱՂԷ: Վենետիկ, Ա. Ղազար, 83 չի. էջ: Շարվ.
49×92 սմ:

*Ըստ մասնագրութեան արքայութեան կազմի են Գ. Այվազովսկին,
Ռ. Բաշաևին և Ռ. Գուրգենյանը:*

ՀՊ 4862, ՄԼԳ

Չ Մատ. 722: Ցուց. Վենետ. Մխիթ. 73

1504. Ազարեան Երիտապետ. Ազարեան Ստեփանոս:

Նոր բազմիք յունարէն. իտալերէն. հայերէն. տաճկերէն: Յօրի-
նեալ. Երիտապետի և Ստեփանոսի Ազարեանց: Վիեննա, տպ. «Ի
վանս Պաշտպանի և Աստուածաճնի» (Մխիթարյան), 1848. 6 չի., 914,
1 չի. էջ: Շարվ. 11,2×20,2 սմ:

ՀՊ 3978, ՄԼԳ, ԹՀՊ

Չ Մատ. 101: Ղ. 1. 22

1505.* Առաւտեան և երեկոյեան աղօթք (Հայ. և թուրք.):
Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1848. 39 էջ:

Ղ. 1. 122: Ցուց. Վիեն. Մխիթ. 55

1506.* Առաքելեան Կ. վրդապ.

Նորոգութիւն գրպարընըն եաշամասընա տաիր նասիհաթյար վե-
նետար (Հայաստան թուրք.): Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1848.
128 էջ:

Ցուց. Վիեն. Մխիթ. 69

1507. Աւանկինի Հ. Նիկ.:

Վարք և վարդապետութիւն Յիսուսի Քրիստոսի, բաժանեալ ի
մտածութիւնս վասն աւուր-աւուր տարւոյ: Թարգմանեալ Հ. Արա-
պիոն Էմինեան: Վիեննա, տպ. «Ի վանս Պաշտպանի և Աստուա-
ծաճնի» (Մխիթարյան), 1848. ԺԱ, 655 էջ: Շարվ. 5,6×11 սմ:

էՃԳ 574

Չ Մատ. 74: Ղ. 1. 257

1508.* Համահան Փիլիպոս:

Վրբ խոսակցութեան Վարդիերէն. Լեզուերէն. Հոգիերէն (աշխարհաբար), Տաճկերէն, Կերմաներէն, Իտալերէն: Որոնք և այլն իսկ գործածական բառից հաւաքում իւրացի ձեռք. թարգմանից, արդիական խօսքեր, ամէն կերպ նիւթերու վրայ խոսակցութիւնէն և ոտակներու համեմատութիւն: Nouveau guide de conversation français — anglais — arménien — turc — allemand — italien, à l'usage de tous les hommes d'affaires etc. Վիեննա, տպ. «Պաշտպանս. Աստուածածնի» (Միսիթարյան), 1848. XXX. 749 էջ:

Զ Մատ. 650—651: Ղ 1. 1673

1509. Չայրիսեանց Վրթանէս:

Քերականութիւն հայկազնեան լեզուի: — Չայրիսեանց Վրթանէս: Վիեննա, տպ. «Ի վանս Պաշտպանս. Աստուածածնի» (Միսիթարյան), 1848. 10 չհ., 274, 4 չհ. էջ: Շարվ. 8,5 × 15 սմ:

ՀԳ 2708. Մ

1510. Տերտերեան Ղուկաս:

Գիտութիւն վաճառականութեան: Վիեննա, տպ. «Ի վանս Պաշտպանս. Աստուածածնի» (Միսիթարյան), 1848. 10 չհ., 420, 4 չհ. էջ: Շարվ. 7,5 × 14,5 սմ: (Տիտղոս. առաջ՝ «Մատենադարան Աշխատանքային կրթութեան. Գ. Գիտութիւն վաճառականութեան»):

ՀԳ 1152. Մ. ԳԱԹ Չոպանյանի ձ., ՄԼԳ
Զ Մատ. 130, 408, 638

1511. Professio orthodoxae fidei ab orientalibus facienda Jussu SS. D. N. Urbani papae VIII edita... Բ տիտղոս. Դատանութիւն ուղղափառ հաւատոյ՝ սակս արևելեան ազգաց: Սահմանեալ և հրամանաւ տեսողն մերոյ սրբազան պապի Ուրբանոսի Ուրբեքոզի (Հայ. և լատ.): Հռոմ, տպ. «Տարածութեան հաւատոյ» (Ուրբանյան), 1848. 23 էջ: Շարվ. 9,3 × 17 սմ:

Մ 9385

Զ Մատ. 154: Ղ 1. 520

1512.* Առաքինութեան հարկաւորութիւնը: Ա. Պոլիս, տպ. Հովհ. Մյուսիէնտիպյանի, 1848:

Թ 80

1513. Բանալի կամ պատասխանատենոր մտաւոր և գրաւոր թուաբանութեան: Կ. Պոլիս, Ղալաթիա, տպ. Ն. դը Կաստրոյի, 1848. 4 չհ., 51 էջ: Շարվ. $8,3 \times 14,8$ սմ:

Մ 1995

Զ Մատ. 82: Ղ. 1. 791

1514. Գիրք Սաղմոսաց Դաւթի: Հայճա պիւմէյէն վէ եախօտ քիթապ տիլինի աղնամայան գարտաշլարրմըպ իչին թէրճիւմէ օլունմուշ հայ լիսանընտան աչըգ թիրքճէյէ Փէշտըմալճը օղլու պատուելի Գրիգոր դպիրտէն (Հայերեն և հայատառ թուրք.): Կ. Պոլիս, տպ. Պողոս Արապյան Ապուչեխցու, 1848. 360 էջ: Շարվ. $11,2 \times 16,3$ սմ:

ՀԳ հայատառ թուրք. 129

1515. Զօրայեան Նիկողայոս:

Նկարագիր ալգային դաստիարակութեան կամ Ալգային դաստիարակութեան գլխաւոր թերութիւնները. ճառ: Կ. Պոլիս, տպ. Հովհ. Մյուհենտիսյանի, 1848. 83 էջ: Շարվ. $6,8 \times 12,7$ սմ:

ՀԳ 1332

Ղ. 1. 668

1516. Ժամագիրք Հայաստանեայց եկեղեցւոյ: Կ. Պոլիս, Օրթագյուղ, տպ: Պողոս Արապյան Ապուչեխցու, 1848. 640 էջ: Շարվ. $7,5 \times 13,5$ սմ:

ՀԳ 1572

1517.* Լիակատար թուաբանութիւն: Կ. Պոլիս, տպ. Ա. Պ. Չըրչիլի. 1848:

Թ 72—73

1518. Ծիսարան, որ կոչի Մաշտոց: Նորոգ սրբագրութեամբ ըստ հնագոյն և ընտիր օրինակաց: Վերստին տպագրեալ: Կ. Պոլիս, Օրթագյուղ, տպ. Պողոս Արապյանի, 1848. 192+220, 1 չհ. էջ: Շարվ. $8,3 \times 13,5$ սմ.

Մ 34315

Զ Մատ. 287: Ղ. 1. 1796: Թ 70

1519. Կոնդակ պատրիարքական և կանոնագիրք հարսանեաց, որ հաստատեցաւ յօգուտ ազգիս, աշխատութեամբ ալգային երկուց ժողովոց՝ եկեղեցականաց և աշխարհականաց, և հրամանաւ Տ. Տ. Մատթէոսի արքեպիսկոպոսի ազգասէր և վեհափառ պատրիարքի

Կոստանդնուպոլսոյ տպագրեցաւ: Կ. Պոլիս, տպ. Հովհ. Մյուհեն-տիսյանի, 1848. 36 էջ: Շարվ. $5,8 \times 10,7$ սմ:

Մ 1651

1520.* Հեջուբեանց Գ.:

Խնդիր փիլիսոփայական, առաջարկեալ առ գիտնականս ամենայն երկրի ի միոջէ արեւելականէ սատարութեամբ Գասպարի Թիւսիւլեան: Հրատարակեալ 1848, սեպտեմբերի 4, միջոցաւ Հայաստան լրագրոյն: 6 էջ:—Երկու փիլիսոփայական խնդիրներուն շարունակութիւնը: 6 էջ:

Հմմտ. 1850 թ. յուլիս տեսած «Հետազօտութիւն հշմարտութեան» գրքի հետ (№ 1659):

Ղ. 1. 1559

1521. Մատթէոս կաթողիկոս (Չուխաջեան):

Խորհրդածութիւն շնորհաց և նշանաց և խորհրդոց քրիստոնէական ս. եկեղեցւոյ ի պէտս ուղղափառ մանկանց նորին: Յօրինեալ Տ. Տ. Մատթէոսի սրբազան արքեպիսկոպոսի ազգասէր և վեհափառ պատրիարքի Կոստանդնուպոլսոյ: Կ. Պոլիս, տպ. Հովհ. Մյուհենտիսյանի, 1848. ԺԲ, 198, 1 չի. էջ: Շարվ. $5,7 \times 10,2$ սմ:

ՀԳ 4676

1522.* Մատթէոս կաթողիկոս (Չուխաջեան):

Հանդիսարան ուղղափառութեան եկեղեցւոյն Հայաստանեայց: Յօրինեաց Մատթէոս արքեպիսկոպոս պատրիարք Կոստանդնուպոլսի: Կ. Պոլիս, Օրթագյուղ, տպ. Պողոս Արապյան Ապուլէիսցու, 1848:

Չ Մատ. 330: Թ 71

1523. Մտաւոր և գրաւոր թուաբանութիւն: Թարգմանեաց յԱնգղիականէ Վ. Վ. Ա.: Կ. Պոլիս, Ղալաթիա, տպ. Ն. դը Կաստրոյի. 1848. Լ, 280 էջ: Շարվ. $8,5 \times 15$ սմ:

ՀԳ 2112

Չ Մատ. 214: Ղ. 1. 791: Թ 73

1524. Պապականք և Բրօթեւթանդք կամ Պապականներուն և բրոթեւթանդներուն մէջ եղած գլխաւոր տարբերութիւնները: Կ. Պոլիս, տպ. Ն. դը Կաստրոյի, 1848. Գ, 363 էջ: Շարվ. $8,5 \times 15,3$ սմ:

Թեոդիկը իր «Տիպ ու տառ»ի էջ 72-ում այս գիրքը համարում է Զրրչիլի տպագրութիւն: Իսկ էջ 135-ում, երևի թյուրիմացաբար, այս

անունով գիրք նշում է նաև Գուլիելմոս Գրիֆիտի հրատարակություն-
ները թվարկելիս:

ՀԳ 1902, 1ՀԳ

Ձ Մատ. 553: Թ 72

1525.* Վարժութիւն փոխասաց մանկանց: Կ. Պոլիս, տպ. Հովհ. Մյուհենտիսյանի, 1848:

Ձ Մատ. 645

1526. Տիվիթճեան Յ. Ս.

Ճառ բարոյական: Կ. Պոլիս, տպ. Հովհ. Մյուհենտիսյանի, 1848.
52 էջ: Շարվ. $5,8 \times 10,3$ սմ:

Հեղինակի լրիվ անունը գրքում չկա: Բնագրի վերջում ստորագրված
է. յՅ. Ս. Տ. (Ըստ Ղազիկյանի՝ Տիվիթճյանի աշխատությունն է:
Միևնույն տարում լույս է տեսել երկու անգամ: (Տես հաջորդ նկա-
րագրությունը):

ՀԳ 3838

Ձ Մատ. 49, 386: Ղ. 1. 1694

1527. Տիվիթճեան Յ. Ս.

Ճառ բարոյական: ...Բ տպագրութիւն: Կ. Պոլիս, տպ. Հովհ. Մյու-
հենտիսյանի, 1848. 66 էջ: Շարվ. $5,8 \times 10,3$ սմ:

Գրքույկը սկսվում է «Ազդ»-ով, ուր ասվում է. «Այս տետրակիս
առաջին տպագրութիւնը քիչ օրուան մէջ հատնելով՝ երկրորդ անգամ
տպել հարկ եղաւ: Պարատան տղոց պարզ ընթերցման վարժութիւն
ըլլալու նպատակով շինուած էր, իր նպատակին չհասած հատաւ: Բայց
հասարակութեան ձեռքը տարածուիլը՝ մեկ կողմէն աղէկ եղաւ, ծուռ
հասկցուած կամ մութ մնացած քանի մը տեղեր կան եղեր, անոնք
իմացանք և այս տպագրութեանս մեջ գրուցուածքը քանալով, ծանո-
թութիւն տալով, բացատրեցինք. և վերջէն մէկ յաւելուած մը ըրինք»:
Հեղինակի մասին տես նախորդ նկարագրության ծանոթագրու-
թիւնը:

ՀԳ 4813, Մ, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ.

Ձ Մատ. 346

1528. Տիվիթճեան Յ. Ս.

Մարդկութիւն: Կ. Պոլիս, տպ. Հովհ. Մյուհենտիսյանի, 1848. 41
էջ: Շարվ. $6 \times 10,3$ սմ:

Հեղինակի լրիվ անունը գրքում չկա: Բնագրի վերջում ստորագրու-
ված է. յՅ. Ս. Տ. (Հմմտ. № 1526 նկարագրության հետ):

ՀԳ 3783, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ.

Ձ Մատ. 414: Ղ. 1. 1900

1529. Փեշտիմալճեան Գրիգոր:

Լուսաշաւիղ, որ է բացատրութիւն Նիկիական հանգանակին: Կ. Պոլիս, Օրթագյուղ, տպ. Պողոս Արապյան Ապուլչեխցու, 1848. Դ, 229, 10 չի. էջ: Շարվ. $10 \times 16,3$ սմ:

ՀԳ 1980, Մ, ԳԱԹ, ԷՃԳ, ՄԼԳ, ԹՀԳ
Ձ Մատ. 253: Թ. 71: ԳԼ 180

1529ա. Օրացոյց նահանգ ամի տեառն 1848 և Հայոց ՌՄՂԷ: Կ. Պոլիս, տպ. Պողոս Արապյան Ապուլչեխցու: 84 չի. էջ: Շարվ. $5,1 \times 9$ սմ: (Շապկի վրա՝ «Օրացոյց և գուշակութիւնք օդոց 1848. Տպեալ յՕրթագիւղ»):

ՀԳ 4866

1530. Աստուածաշունչ գիրք Հին Կտակարանի: Եբրայական բնագրէն թարգմանուած: ...Հտ. Բ (Յեսուայ—Բ Մնացորդաց): Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1848. 840 էջ: Շարվ. $8 \times 14,2$ սմ:

Տես Ն 1461 նկարագրության ծանոթագրութիւնը:

ՀԳ 4783, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ., ՄԼԳ
Ձ Մատ. 59: Ղ. 1. 217: Թ 135: ԳԼ 189

1531.* Իւք մէքթէպ քիթապը (Դպրոցական առաջին գիրքը, հայատառ թուրք.): Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի. 1848:

Թ 135

1532. Համաբարբառ կամ Յանկ նմանաձայն բառից Նորոյ Կտակարանի: Այբբենական կարգաւ շարադասեալ: Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1848. 604 էջ: Շարվ. $10,2 \times 16$ սմ:

Հանրային գրադարանի Ն 1598 օրինակի տիտղոսաթերթի վրա ձեռագրով գրված է «Համարի սա աշխատասիրութիւն Դիոնէսիոսի վարդապետի աւագ թարգմանի առ աթոռոյ սրբոց Յակովբեանց յնրուսաղէմ»:

ՀԳ 1598, Մ, ԳԱԹ, ԷՃԳ
Ղ. 1. 281: Թ 135

1533.* Մէճմայի միւֆիտ. (Հայատառ թուրք.): Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1848:

Թ 135

1534.՝ Պատճառներ սուրբ օրը պաշտամանից ներկայ գտնուելու:
Զմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1848:

Զ Մատ. 558

1535. Տ Օպինիէ Մեղ:

Պատմութիւն վեշտասաներորդ դարու բարեկարգութեան ի Գեր-
մանիա: Թարգմանեալ ի գաղղիական բնագրէ: Հտ. Բ: Զմյուռնիա,
տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1848. 594 էջ: Շարվ. $9 \times 15,7$ սմ:

*Այս հատորում, ինչպէս և հատորում, դարձյալ մեծ տեղ է հատ-
նաքուցում լեռքին: Այնուհետև Մելանկտոնի, Ուլրիխ Յվինգենի, Ցան-
շուսի կենսագրութիւններն են:*

*535—555 էջերում՝ «Յաւելուած», ուր խոսվում է Շվեդիայում, Դա-
նիայում, Նորվեգիայում, Անգլիայում տիրող դրութեան մասին: (Կալ-
վինի և Մարգարիտա Նազարրացու պատկերներով):*

556—594 էջերում՝ «Ժամանակագրութիւն բարեկարգութեան»:

Ա հատորը լույս է տեսել 1846 թ. (տես N° 1413):

ՀԳ 1298, Մ, ԳԱԹ, ԼՀԳ

Զ Մատ. 573: Թ 135

1536.՝ Քրիսթիան թալիմաթը. (Հայատառ թուրք.): Զմյուռնիա,
տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1848:

Թ 135

1537.՝ Քրիսթիան քիլիսէսինին թեվարիխի (Քրիստոնէական
եկեղեցու պատմութիւն, հայատառ թուրք.): Զմյուռնիա, տպ. Գուլի-
ելմոս Գրիֆիտի, 1848:

Թ 135

1538. Գուլսամիթ Օլիվըր:

Փոխերէցն Վէկֆիլդայ: Թարգմանեաց յանգղիականէն պ. Թա-
դէոս Խ. Ավետում: Կալկաթա, տպ. Արարատյան ընկերության, 1848.
8 չհ., 309, 3 չհ. էջ: Շարվ. $8,5 \times 15,5$ սմ:

Վերջին 3 չհ. էջերում՝ «Վարք հեղինակին»:

ՀԳ 2160, Մ

Զ Մատ. 653: Ղ. 1. 447

1539. Թադիադեան Մեսրոպ:

Հանապարհորդութիւն Մ. Ղ. Թադիդեանց ի Պարսկաստան: Հտ.
Բ. Ներածութիւն, անուն: [Կալկաթա, տպ. Ալգասէր Արարատեան,
1848], 108 + 145 — 180 (=143) էջ:

Անավարտ տպագրություն: Ձեռագրասրահ չունի: Մեզ ձեռք մեկ
օրինակը կազմված է էջերի խառն դասավորությամբ: Ոկոպոս
145—180 էջերն են, հետո՝ 72—108, ապա՝ 1—72 էջերը: Թե վերջին
որրան է անտիպ մնացել, հայտնի չէ:

Այսպիսով, գիրքը սկսվում է 145 էջահամարով և հետևյալ խա-
րադրով. «Ճանապարհորդություն ի Պարս, Ասորդատական»:

Վերևում բերված անունը վերջին էջը գրքի առաջին էջից որք
դետեղված է 145—180 և 72—108 էջերից հետո:

Այս գրքի հրատարակության հանգամանքների մասին տե՛ս հուլի-
սի. Նանումյան, Մեսրոպ Թադիագյան, Ե., Պետհրատ, 1947, էջ
56—59:

ԳԱԹ Նալբանդյանի ֆ. 38

1540.* Թադիագյան Մեսրոպ:

Համառոտ քերականություն հայկապետն լեզուի: Կալկաթա. տպ.
Արարատյան ընկերության, 1848. (Անավարտ տպագրություն):

Ղ. 1. 723

1541. Ժամագիրք. արարեալ սուրբ և աստուածաշնորհ թարգ-
մանչացն մերոց Սահակայ և Մեսրոպայ և երանելի հայրապետացն
Գիւտոյ և Յովհաննու Մանդակունւոյ. և սրբոյն Ներսիսի Շնոր-
հալւոյն: Ի հայրապետութեան տեառն Ներսիսի Հինգերորդի՝ հարիւր
երեսննիններորդի կաթուղիկոսի ամենայն Հայոց: Կալկաթա. «Եւրծիւ
տպարանի Պողոսի Վիջենեան Կոստանդնուպօլսեցւոյ. լերկրորդում
ամի տպարանին», 1848. 607, 5 էջ: Շարվ. 7.7×14.2 սմ: (Տիտղթ.
առաջ՝ «Ժամագիրք»):

Ղազիկյանը գիրքը չի տեսել: Վերնագրել է «Ժամագիրք տեմի» և
ծանոթագրել՝ «Միայն ժամագիրքն է. ի վերջոյ կան. 1. «հրատար-
դագս պաշտամանց սուրբ եկեղեցեացն Հայաստանեայց. արարեալ ի
սուրբ վարդապետէն Թովմայի Մեծփեցւոյն. 2. «Կարգաւորութիւն
սուրբ եկեղեցեացն Հայոց և արարողութիւնք ժամատեղեաց և այլն. 3.
«հրատ տօմարական և մշտնջենաւոր աղիւսակաց»:

Մեզ հանդիպած միակ օրինակը թվում է թերի է և այս հավել-
վածները չունի:

ՀԳ 4896

Ղ. 1. 822: Թ 175: ԳԼ 234

1542.* Կարգաւորութիւն հասարակաց աղօթից Հայաստանեայց
եկեղեցւոյ: Արարեալ սրբոյն Սահակայ հայրապետին և Մեսրոպայ
վարդապետին, Գիւտայ և Յովհաննու Մանդակունւոյ (Ժամագիրք):
Կալկաթա, տպ. Պողոս Վիջենյանի, 1848:

Ղազիկյանը գիրքը չի տեսել և նշել է, թե տեղեկությունը վերցրել է «Ազգասէր» հտ. Ա, № 11, էջ 81-ից: «Ազգասէր»-ի հիշյալ էջում նման հրատարակության մասին խոսք չկա:

Արդյոք նույն տարում տպագրված ժամագրքի (տես նախորդ նկարագրությունը) սխալ արձագանքը չէ:

Ղ. 1. 849

1543.* Օրացոյց: Կալկաթա, տպ. Մարդասիրական ձեմարանի, 1848:

Ձ Մատ. 725

1544. Ընտիր հատուածք, քաղեալք ի գրոց նախնի և արդի մատենագրաց Հայոց: Հանդերձ բառագրովք ի հայկականէ ի ռուսաց բարբառ, ի պէտս աշակերտաց Լապարեանց ձեմարանի Արևելեան Լեզուաց: Մասն Ա: Մոսկվա, տպ. Լապարյան ձեմարանի, 1848. 256 + 149 էջ: Շարվ. 12×21 սմ:

Գիրքը բաղկացած է երեք մասերից: Առաջին մասը բնագրկում է Ողոմպիանոսի և Մխիթար Գոշի առակները, հատվածներ ենդիկ Կողբացու, Փափստոս Բուզանդի, Զենոբ Գլակի, Ղազար Փարպեցու, Մ. Խորենացու, Մովսես Կաղանկատվացու, Եղիշի աշխատություններից: Երկրորդ մասը չափածո գործեր են՝ Հաֆոնտենից, Փեդրայից, Կոնիովից, Խորենացու պատմության մեջ նշած չափածո կտորներից, Դերժավինից, Ուլանդից, Շիլլերից, Հովհան Մանդակունուց, Շնորհալուց, Գյոթեից, Հոմերոսից և այլն:

Երրորդ մասը, ինքնուրույն էջակալությամբ, հայ-ռուսերեն բառարան է:

Կազմողի անունը գրքում չի նշված, բայց բանասիրությանը հայտնի է, որ Մկրտիչ էմինի աշխատությունն է:

Այս գիրքը լույս է տեսել նաև հաջորդ՝ 1849 թ. միանգամայն նման և նույն բովանդակությամբ, այն տարբերությամբ, որ փոխվել է հրատարակության տարեթիվը և տիտղոսաթերթից հանվել է «Մասն Ա» նշումը (տես № 1604):

ԼՀԳ Арм. 4/610

1545. Մսերեան Մսեր:

Ճառ ասացեալ ի հանդիսի ապատերամն Երաստու, գումարեալ ի Լապարեանց ձեմարանի Արևելեան Լեզուաց՝ որ ի Մոսքու ի սեպտ. 1848 ամի: Մոսկվա, տպ. Լապարյան ձեմարանի, 1848. 4 էջ: Շարվ. 9,5×17 սմ:

Հեղինակի անունը դրված է ճառի վերջում. «Շարագրեաց աւագ վարժապետ յեզուի Հայոց Մսեր Գրիգորեան Զմիւռնիացի»:

Տպակից է ռուսերեն հետևյալ գրքին. «Торжественный акт Ла-

заревского Института Восточных языков по случаю высочайше дарованных прав в 10 день мая 1848 г.».

ՀԳ 4732

Թ 180

1546. Օրացոյց 1849 թուականին Քրիստոսի և Հայոց ՌՄՂԸ: Մոսկվա, տպ. Լազարյան ճեմարանի, 1848. 108 էջ: Շարվ. $5,6 \times 8,2$ սմ:

98—108 էջերում՝ «ներքին կեդպաւորութիւն Արեւելեան Լեզուաց ճեմարանին Լազարեանց, որ ի Մոսկուա, ըստ նորոգ կանոնադրութեանցն հաստատելոց յօգոստոսափառ կայսերէ ի 10 մայիսի 1848. (Վնասարկայք ուսմանց», «Բաժանումն դասատանց», «Թիւ դասատուաց և ուսուցչաց», «Իրաւունք և արտոնութիւնք ճեմարանին և պաշտօնակալաց նորին», «Իրաւունք ուսանողաց ի ճեմարանի» ենթաձերնագրերով):

Մ 21243, ՄԼԳ, ՀԳ (թերի)

1547. Աղօթամատոյց սրբապան տեղեաց: Հաւաքեալ յաղօթից Վարդանայ վարդապետի սակս ջերմեռանդ հոգեսիրաց, որք անձամբ կամ մտօք ներկայանան ի տնօրինական տեղիսն Քրիստոսի աստուծոյ մերոյ: Տպեալ վերստին: Երուսաղեմ, տպ. Սրբոց Հակոբյանց, 1848. 21 էջ: Շարվ. $7,3 \times 13,8$ սմ: (Տիտղթ. առաջ՝ «Աղօթամատոյց համառօտ»):

ՀԳ 1120, ԳԱԹ Ավատյանի ֆ.

1548. Եփրեմ Խուրի Ասորի:

Գիրք աղօթից: Երուսաղեմ, տպ. Սրբոց Հակոբյանց, 1848. 8 չհ., 239 էջ: Շարվ. $6 \times 9,5$ սմ:

Ղազիկյանը նկարագրել է 1857 թ. Երուսաղեմում տպագրված Բ հրատարակությունը: Իսկ այս Ա հրատարակությունը չի տեսել և տպագրության տարեթիվը չի նշել:

ՀԳ 4085, Մ

Ղ. 1. 624

1549. Համառօտ պատմութիւն սուրբ գրոց: Թարգմանեալ ի Ռուսաց լեզուէ: ...Երրորդ տպագրութիւն: Շամախի, տպ. «Երից ընկերացն Մովսիսի Չօիրապեանց, Մարգարէի Ղուկիեանց և Մինասի Տարղլիջեանց», 1848. 63, 1 չհ. էջ: Շարվ. 8×13 սմ:

Այս գրքի Ա և Բ տպագրությունները կատարել են Շուշիի բողոքականները 1828 և 1832 թթ.՝ «Պատմութիւն սուրբ գրոց» վերնագրով:

ԼՀԳ Арм. 2/1949

1550. Աշխարհագրութիւն բնական, ուսումնական և քաղաքական. ի նախաշաւիղ Ատլասի Աշխարհացոյց պատկերաց: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1849. 368 էջ: Շարվ. $11 \times 19,2$ սմ:

Սա ստորև նկարագրված (№ 1551) «Ատլաս Աշխարհացոյց»-ի առաջաբանն է, տպագրված առանձին գրքով, առանց քարտեզների:

ՀԳ 1094, ՄԼԳ
Ղ. 1. 174

1551. Ատլաս Աշխարհացոյց պատկերաց, ըստ արքունի աշխարհագրաց Գաղղիոյ, Անգղիոյ, Գերմանիոյ և Ռուսաց, հանդերձ Նախաշաւիղ ծանոթութեամբք բնական, ուսումնական և քաղաքական աշխարհագրութեան: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1849. 4 չի., 46 էջ և 10 քարտեզ:

45,5 × 60 սմ չափի մեծադիր ալբոմ: Սկզբի 46 էջերում նախաբանն է՝ «Նախաշաւիղ» վերնագրով: Այնուհետև տարբեր տարիներում փորագրված հետևյալ քարտեզներն են՝ յուրաքանչյուրը 2 էջի վրա:

1. Տիեզերագրութիւն կամ դիրք մոլորակաց: Վենետիկ, 1849:
2. Համատարած աշխարհացոյց բաժանեալ յերկուս կիսագունդս ըստ արեւոյնի աշխարհագրաց Գաղղիոյ: Վենետիկ, 1849:
3. Ասիա: Վենետիկ, 1849:
4. Եւրոպա: Վենետիկ, 1846:
5. Ափրիկէ: Վենետիկ, 1845:
6. Հյուսիսային Ամերիկա: Վենետիկ, 1847:
7. Հարաւային Ամերիկա: Վենետիկ, 1847:
8. Ովկիանիա կամ հինգերորդ մասն աշխարհի: Վենետիկ, 1847:
9. Հայաստան աշխարհ ըստ նախնի աշխարհագրաց: Վենետիկ, 1849:
10. Պետութիւն Օսմանեան: Վենետիկ, 1848:

Բոլոր քարտեզների վրա նշված է, որ փորագրվել են Փարիզում:

ՀԳ կերպարվեստի և քարտեզագրական
նյութերի բաժին, ՊԹ

Ղ. 1. 174

1552.* Աւետարան (միջակադիր): Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1849:

Ըստ մատենագիտական աղբյուրների նույն տարում լույս է տեսել 2 անգամ: Տես Հաջորդ նկարագրությունը:

Ցուց. Վենետ. Մխիթ. 8

1553. Աւետարան տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1849. 455 էջ: Շարվ. $8,5 \times 12,8$ սմ:

ՀԳ 1431 (վերջից թերի), Մ 31925
Զ Մատ. 77: Ղ. 1. 270

1554.* Բժշկեան Մինաս:

Կրօնական հմտութեանց բառգիրք: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1849:
(Անավարտ տպագրություն):

Ղազիկյանը գրում է. «Զ. Բժշկեան սկսած է հրատարակել Կրօնական հմտութեանց բառգիրք մը, 1849-ին, որ անկատար մնացած է»:

Ղ. 1. 342

1555. Գալֆայեան Ամբրոսիոս:

Համառոտ պատմութիւն հին ազգաց: Յորում բովանդակին պատմութիւնք Հրէից, Ասորեստանեայց, Բաբելացւոց, Եգիպտացւոց, Մարաց, Պարսից, Պարթևաց, Կարքեդոնացւոց, Յունաց և Ասորւոց: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1849. 10 չի. 512 էջ: Շարվ. $6,6 \times 11,8$ սմ:
(Տիտղթ. առաջ՝ «Համառոտ պատմութիւնք հին և նոր ազգաց»):

«Համառոտ պատմութիւնք հին և նոր ազգաց» ընդհանուր խորագրով լույս տեսած այս աշխատությունը բաղկացած է Հինգ հատորից: Սկզբի երեք հատորները լույս են տեսել 1849—1850 թթ. (տես №№ 1617, 1618), իսկ վերջին երկուսը՝ 1851-ին:

Ներկա հատորը միևնույն տարում տպագրվել է 2 անգամ (տես հաջորդ նկարագրությունը):

Հատորային նշումներն արված են գրքերի կոնակների վրա:

ՀԳ 2447, Մ, ԳԱԹ, Ազատյանի ֆ., ԼՀԳ
Զ Մատ. 567: Ղ. 2. 194

1556. Գալֆայեան Ամբրոսիոս:

Համառոտ պատմութիւն հին ազգաց: Յորում բովանդակին պատմութիւնք Հրէից, Ասորեստանեայց, Բաբելացւոց, Եգիպտացւոց, Մարաց, Պարսից, Պարթևաց, Կարքեդոնացւոց, Յունաց և Ասորւոց: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1849. 10 չի., 542 էջ: Շարվ. $6,6 \times 11,8$ սմ:
(Տիտղթ. առաջ՝ «Համառոտ պատմութիւնք հին և նոր ազգաց»):

Տես նախորդ նկարագրության ծանոթագրությունը:

ՀԳ 2900

1557. Իսախան քերականության հայկապենսան լեզուի Երրորդ տպագրություն: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1849. 130, 2 չի. էջ: Շարվ. 11x7 սմ:

Ստանալի անունը գրքում չի նշված: Հետ մատենագիտական տպագրության միջոցով հայտնի է: (Տե՛ս նաև № 764 նկարագրված յանթագրությունը):

ՀԳ 2648, Մ

Ձ Մատ. 1600

1558.* Եսպրճեան Ստեփանոս:

Համառօտ քերականութիւն գաղղիական լեզուի: Գպրտատանց տղոց համար: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1848. 156 էջ:

Ձ Մատ. 709: Ղ. 1. 546

1559. Եսովպոս:

Առակք Եսովոսի ի պէտս մանկանց: Բ տիտղթ. Առակք Եսովոսի թարգմանեալ ի գաղղիական լեզուէ յաւելմամբ ոտանաւոր իմաստից և բարոյական խրատուց ի Հ. Մինաս վարդապետէ Բժշկեան: ...Երրորդ տպագրութիւն: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1849. 540 էջ: Շարվ. 5,7x11 սմ:

ԳԱԹ 9447, Մ (վերջից 1 թերթ ընկած է), ԹՀԳ Ղ. 1. 563

1560. Ինճիճեան Ղուկաս:

Աղօթագիրք նոր աշխարհաբառ տեառն Ղուկայ Ինճիճի: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1849. 4 չի., 551 էջ: Շարվ. 4,9x10,1 սմ:

Մատենագիտություններում և վենետիկի Մխիթարյանների ցուցակում հիշատակվում է այս թվականի միայն մեկ հրատարակություն: Երևանի Մաշտոցի անվան Մատենադարանում կա մեկ օրինակ (№ 32590), որը ճիշտ այս 551 էջանոցի տիտղոսաթերթն ունի, բայց բաղկացած է 594 էջից: Տարբեր է նաև շարվածքի չափը՝ 5,4x10 սմ: Վերջում ավելացված է Շնորհալու «Հաւատով խոստովանիմ»-ը, ապաշխարության մի քանի սաղմոսներ, Նարեկացու «Աղօթք առ ամենասուրբ Տիրամայրն» և այլն: Սա կամ 1849 թվականի մի երկրորդ տպագրություն է, որ մատենագետները չեն նկատել, և կամ ուրիշ թվականի հրատարակություն է, բայց հետազայում կազմարարը կամ գրքի տերը տիտղոսաթերթը ընկած տեսնելով, թյուրիմացարար վրան փակցրել են 1849 թ. հրատարակության տիտղոսաթերթը: Հնարավոր է, որ 1840 թ. տպագրություն լինի, որը մենք չենք տեսել (հմմտ. № 1023 նկարագրության հետ):

ՀԳ 3897, ԳԱԹ, ԷՃԳ

Ձ Մատ. 22: Ղ. 1. 897—898

1561.՝ Տիբեթական Եղուարդ: Քերականութիւն իտալերէն: Վե-
նետիկ: 1849:

Ղ. 1. 1602

1562. Հարեան Արրանիւմ:

Պատմութիւն Գաղղիացոց: ...Հտ. Ա: Վենետիկ, Ս. Ղազար,
1849, 8 չի., 595 էջ: Շարվ. $5,8 \times 11$ սմ:

ՀԳ 2470, Մ, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ., ՄԱԳ
Ձ Մատ. 560: Ղ. 1. 1697

1563. Հարեան Արրանիւմ:

Պատմութիւն Գաղղիացոց: ...Հտ. Բ: Վենետիկ, Ս. Ղազար,
1849, 520 էջ: Շարվ. $5,8 \times 11$ սմ:

ՀԳ 2471, Մ, ՄԱԳ

Ձ Մատ. 560: Ղ. 1. 1697

1564.՝ Մովսէս Խորենացի:

Պատմութիւն Հայոց: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1849:

Ձ Մատ. 269

1565. Պոտրանդ:

Ճշմարիտ դարձ կամ հարկաւոր մտածականներ: Վենետիկ, Ս.
Ղազար, 1849. 225 էջ: Շարվ. $4,5 \times 8,3$ սմ:

*Հեղինակի անունը նշված է առաջաբանում: Բայց Վենետիկյան
Մխիթարյանների ցուցակի՝ Թարգմանիչը Մկրտիչ Ավդերյանն է:*

ՀԳ 2910

Ղ. 1. 1708: Ցուց. Վենետ. Մխիթ. 35

1566. Պուտուրեան Վրթանէս:

Պատմութիւն Գենովափէի, յօրինեալ ի Հ. Վրթ. վարդապետէ
Պուտուրեան, ի Մխիթարեան միաբանից: Բ տիտղթ. Պատմութիւն Գե-
նովափէի դքսուհւոյն Բրիտանւոյ: Շարագրեաց Հ. Վրթանէս վ. Պու-
տուրեան, ի Մխիթարեան ուխտէն: Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1849. 133
էջ: Շարվ. $8,1 \times 13,8$ սմ:

ԳԱԹ Ազատյանի ֆ. 8244, ԷՃԳ

1567. Սենեկայ Ղուկիոս Աննէոս:

Ճառք իմաստասիրականք: Թարգմանեալք ի Հ Մկրտիչ աթո-

ռակալ վարդապետէ Աւգերեան: Վենետիկ, Ս. Ղալար, 1849. 14 չհ.,
678. 4 չհ. էջ: Շարվ. $9,2 \times 17,7$ սմ:

ՀԳ 1988, Մ, ԳԱԹ Ակադեմիայի ֆ., ԷՃԳ, ՄԼԳ
Չ Մատ. 617

1568.* Սկզբունք պատմութեան հին ազգաց: Դպրատանց տղոց
համար: Վենետիկ, 1849:

*Զարբհանալյանի տեղեկութիւնը սխալ է: Այս գիրքը լույս է տեսել
1848 թ. (տես № 1499):*

Չ Մատ. 567

1569. Վարք սրբոյն Գեորգայ պօրավարին: Վենետիկ, Ս. Ղալար,
1849. 75 էջ: Շարվ. $9,2 \times 17,7$ սմ:

ՀԳ 1979, Մ

1570. Օրացոյց և գուշակութիւն օդոց 1849 թուականին Քրիստո-
սի և Հայոց ՌՄՂԸ: Վենետիկ, Ս. Ղալար: 71 չհ. էջ: Շարվ. $4,9 \times$
 $9,4$ սմ:

*Այս օրացույցում կան զրաբար էրեք ոտանավորներ. «Միութիւն»,
«Ծաղր թէ արտասուք» և անվերնագիր մի ոտանավոր Մովսէս հորե-
նացու հետեւյալ բնաբանով. «Կարգք... շաբաթաց և ամաց և տա-
րեաց բոլորմանց... այս ամենայն յօրինի յաւուրս Արտաշիսի»:*

*Ըստ մատենագիտական աղբյուրների՝ կազմել են Գ. Այվազովսկին,
Մ. Քաջունին և Ա. Գուրգենյանը:*

ՀԳ 4876, ԷՃԳ, ՄԼԳ

Չ Մատ. 722: Յուց. Վենետ. Մխիթ. 73

1571. Գաթըրճեանց Յովսէփ:

Տիեզերական պատմութիւն ի սկզբանէ աշխարհի մինչև ցմեր
ժամանակս: ...Հտ. Ա. Հին պատմութիւն: Վիեննա, տպ. «Ի վանս
Պաշտպան ս. Աստուածածնի» (Մխիթարյան), 1849. ԻՉ, 621 էջ:
Շարվ. $11 \times 20,5$ սմ:

Բ հատորը լույս է տեսել 1852 թ.:

ՀԳ 1287, Մ, ԷՃԳ, ԹՀԳ

Չ Մատ. 584: Ղ. 1. 376

1572. Խօսք վասն հայրենասիրութեան: Գրեց Հ. ի Մխիթարեան
ուխտէ: Հանեալ յերոպայ յրազրոյն: Վիեննա, տպ. «Ի վանս
Պաշտպան ս. Աստուածածնի» (Մխիթարյան), 1849. 36 էջ: Շարվ. $7,7 \times$

14,2 սմ: (Վերնագրից առաջ «Կրթական և գրասալի տետրակներ, Ա»):

Դրքի ետևի կողմում, շապկի վրա կա ծանուցում, ուր խոսվում է լրագրերում տպագրված կարևոր աշխատությունները առանձին գրքերով՝ «Կրթական և գրասալի տետրակներ» մատենաշարով հրատարակելու անհրաժեշտության մասին:

ՀԳ 2023, Մ

1573.* Հարթագունդ: Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1849:

Տես № 1641 նկարագրության ծանոթագրությունը:

Զ Մատ. 340

1574.* Հեգերեն: Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1849:

- Ցուց. Վիեն. Մխիթ. 63

1575. Յովնանեան Պօղոս:

Աղօթագիրք մանկանց: ...Երկրորդ տիպ: Վիեննա, տպ. «Ի վանս Պաշտպան ս. Աստուածածնի» (Մխիթարյան), 1849. 114, 1 չի. էջ: Շարվ. $4,3 \times 17,5$ սմ:

ՀԳ 3340

Ղ. 2. 132

1576.* Պալճեան Աղեքսանդր:

Աշխարհագրութիւն ուսումնական և բնական, և տեսութիւն երկրագնտոյ: Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1849:

Հմմտ. № 1641 նկարագրության հետ:

Զ Մատ. 39

1577. Սաղմոս Ա կանոն. Հեգերեն բաժանեալ ի պէտս մանկանց: Վիեննա, 1849. 40 էջ: Շարվ. $7,8 \times 12,8$ սմ:

ՀԳ 2937, ԼՀԳ

Ղ. 1. 1546

1578. Քաղուածոյք ի թարգմանութեանց նախնեաց հանդերձ Յոյն բնագրաւ: Վիեննա, տպ. «Ի վանս Պաշտպան ս. Աստուածածնի» (Մխիթարյան), 1849. 10 չի., 493, 2 չի. էջ: Շարվ. $5,5 \times 10,7$ սմ:

Բ ո վ ա ն դ.— էջ 5—10՝ Ազդարարութիւն: —3—289՝ Յովն. Ոսկեբերանի Ի Մէկնութենէ Մատթէի (Ճառք Ա, Ը, ԺԲ—ԺԵ): —291—

2. Գաթրույանի «Տինգերական պատմություն» աշխատության և հատորի նկարազարդ ընծայականը:

343' ՍԵՐԵԻԿԱՆՈՍԻ ձառ է: — 345—493' Եւսեբի Պամփիղեայ Քրոնիկոն:

ՀԳ 1163, Մ, ԱԿԳ, ՄԼԳ
Ձ Մատ. 693

1579. Քրիստոնէական վարդապետութիւն: Պապա Տէյիլանրն թերձիմէսի (Հայատառ թուրք.): Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1849. 72 էջ:

Յուլց. Վիեն. Մխիթ. 74

1580. Փլորիան Յովհաննէս Պետրոս:

Տոմբիթ: Փլորիանու վիպասանութիւն հանեալ ի գրոց սրբոց: Թարգմանեաց Հ. Փիլիպպոս ձամճեան: Վիեննա, տպ. «Ի վանս Պաշտպան ս. Աստուածածնի» (Մխիթարյան), 1849. 10 չի., 13 էջ: Շարվ. 15,5×24,5 սմ:

ՀԳ 2437, Մ
Ձ Մատ. 691

1581. Գիրք Սաղմոսաց Դաւթի: Կ. Պոլիս, Օրթագլուղ, տպ. Պոդոս Արապյան Ապուլչեխցու, 1849. 327 էջ: Շարվ. 8×13,5 սմ:

Մ 32316

1582. Գործք առաքելոց. Թուղթք Պօղոսի առաքելոյ. Թուղթք Կաթողիկեայց. Յայտնութիւն Յովհաննու առաքելոյ: Կ. Պոլիս, տպ. Հովհ. Մյուհենտիսյանի, 1849. 456 էջ: Շարվ. 8,3×13,8 սմ:

ՀԳ 4686

1583. Զօրայեան Նիկողայոս:

Նկարագիր ապգային դաստիարակութեան կամ Ապգային դաստիարակութեան գլխաւոր թերութիւնները: ձառ: Կ. Պոլիս, տպ. Հովհ. Մյուհենտիսյանի, 1849. 83 էջ: Շարվ. 6,8×12,7 սմ:

ՀԳ 2094

Ձ Մատ. 499

1584. Զօրայեան Նիկողայոս:

Քաղաքական տնտեսութեան վրայ տեղեկութիւններ: ...Նորոգ սրբագրութեամբ տպեալ: Կ. Պոլիս, տպ. Հովհ. Մյուհենտիսյանի, 1849. 352 էջ: Շարվ. 6,8×12,7 սմ: (Շապկի վրա՝ «Տնտեսական տեղեկութիւնք»):

Տիտղոսաթերթի «Նորոգ սրբագրութեամբ տպեալ» արտահայտութեան վերաբերյալ Ղազիկյանը ծանոթագրում է. «Նորոգ սրբագրութեամբ կ'ըսէ, ոչ թէ առաջին տպագրութիւն եղած է առանձինն, այլ կ'ականարկէ Հայաստան թերթին մէջ հրատարակածներուն սրբագրու-

թիւնը, ինչպես կ'ըսէ ալ Յառաջարանին մէջ. «...այն ցրուեալ հատուածները՝ այս անգամ մէկ տեղ ամփոփած ու շատ մը հարկաւոր սրբազրութիւններով հոս նորէն հրատարակեցի»:

ՀԳ 1083, Մ

Ձ Մատ. 672, 692: Ղ. 1. 668: Թ 80

1585. Ժամագիրք Հայաստանեայց ս. եկեղեցւոյ. Արարեալ սրբոց թարգմանչացն մերոց Սահակայ և Մեսրոպայ, և Երանելի հայրապետացն մերոց Գիւտոյ և Յովհաննու Մանդակունւոյ և սրբոյն Ներսիսի Շնորհալւոյ: Կ. Պոլիս, տպ. «Յովհաննու Միւհէնտիս Գէորգեան» (Հովհ. Մյուհէնտիսյանի), 1849. 649, 1 չի. էջ: Շարվ. $8,2 \times 14$ սմ:

ՀԳ 4780, Մ, ԼՀԳ

1586. Ժամակարգութիւն Հայաստանեայց ս. եկեղեցւոյ. Յորում պարունակին Երեք գիրք. Սաղմոս Դաւթի. որ է աղօթք և օրհնութիւն առ աստուած և մարգարէութիւն վասն մարդեղութեանն Քրիստոսի, Ատենի ժամագիրք. որ է մատեան հասարակաց աղօթից և պաշտաման. Տօնացոյց. որ է ցուցակ տօնից և ընթերցուածոց ըստ նորոգ բարեկարգութեան սրբոյ աթոռոյն Էջմիածնի: Կ. Պոլիս, տպ. «Յովհաննու Միւհէնտիս Գէորգեան» (Հովհ. Մյուհէնտիսյանի), 1849. 98 + 145 + 112 էջ: Շարվ. 17×28 սմ:

Թեև գրքի ընդհանուր տիտղոսաթերթում հիշատակվում են նրա մեջ մտնող երեք մասերն էլ, բայց սաղմոսներից հետո զետեղված Ատենի ժամագիրքը և Տօնացոյցի երկու հատորները իրենց հերթին ունեն ինքնուրույն տիտղոսաթերթեր, ինչպես նաև առանձին էջակալություն, Դրանք կարող են հանդիպել նաև առանձին կազմված:

Ան էջակալության 1—98 էջերում սաղմոսներն են: Բ էջակալության 1—145 էջերում՝ Ատենի ժամագիրքը՝ «Ժամագիրք ատենի արարեալ սուրբ և աստուածաշնորհ բարգմանչացն Սահակայ և Մեսրոպայ, և Երանելի հայրապետացն մերոց Գիւտոյ և Յովհաննու Մանդակունւոյ և սրբոյն Ներսիսի Շնորհալւոյ: Ի Կոստանդնուպօլիս, ի տպարանի Յովհաննու Միւհէնտիս Գէորգեան, 1849—ՌՄՂԸ»: Գ էջակալության 1—112 էջերում Տօնացոյցի երկու հատորներն են. Ա հատորն ունի հետևյալ տիտղոսաթերթը. «Տօնացոյց: Հատոր առաջին. յորում նշանակին տօնի և պահի, ընթերցուածի և արարողութիւնի Հայաստանեայց ս. եկեղեցւոյ, սկզբնաւորեալ ի սրբոյ Լուսաւորչէն ի սկզբան յուսաւորեալն ազգիս Հայոց: Եւ կարգաւորեալ սրբոյն Սահակայ Պարթևի և Երանելի հայրապետացն մերոց Գիւտոյ և Յովհաննու Մանդակունւոյ. և հոսկ ապա սրբոյն Ներսիսի Շնորհալւոյ, իսկ ի մեր ժամանակս տեառն Սիմէոնի Կաթողիկոսի սրբոյ էջմիածնի, բաժանեալ

Հ. Մյուհենտիսյանի 1849 թ. տպագրած Ատենի ժամագրի (№ 1586)
էկզոնորից:

լերկուս հատորս: Ի Կոստանդնուպօլիս, ի տպարանի Յովհաննու Մի-
հէնտիս Գէորգեան, 1849—ՌՄՂԸ»: Բ հատորն սկսվում է 63 էջից և
ունի հետևյալ տիտղոսաթերթը. «Տօնացոյց: Հատոր երկուրդ. յորում
անփոփոխ և անշարժ եղանակաւ կարգաւորին շարժական և տեղա-
փոխ տօնք, յօրինեալ երեսուն և վեց խորանոք ի վերայ երեսուն և
վեց հայկական գրոց: Ի Կոստանդնուպօլիս, ի տպարանի Յովհաննու
Միհէնտիս Գէորգեան», 1849—ՌՄՂԸ»:

ՀԳ 1689, Մ

Զ Մատ. 222—223: Ղ. 1. 822: Թ 80

1587. Կանոնադրութիւն Մամիկոնեան ընկերութեան Վարդ
Պատրիկեան վարժարանին Թալասու ի Կեսարիա: Կ. Պոլիս, տպ.
Հովհ. Մյուհենտիսյանի, 1849, հունվ. 1: 30 էջ: Շարվ. $7,8 \times 14$ սմ:

Մ 14188

Զ Մատ. 292: Ղ. 1. 1239, 1747

1588. Կոնդակ պատրիարքական և կանոնագիրք հարսանեայց,
որ հաստատեցաւ յօգուտ ազգիս աշխատութեամբ ազգային երկուց
ժողովոց՝ եկեղեցականաց և աշխարհականաց: Եւ հրամանաւ Տ. Տ.
Յակոբայ արքեպիսկոպոսի ...Պատրիարքի Կոստանդնուպօլսոյ տպա-
գրեցաւ: Կ. Պոլիս, տպ. Հովհ. Մյուհենտիսյանի, 1849. 36 էջ: Շարվ.
 $5,8 \times 10,7$ սմ:

ՀԳ 3414

Ղ. 1. 1330

1589. Fondements et règles de la religion. Հաւատոյ հիմունք-
ները ու քանոնները: Premiere partie (Մասն Ա, ֆրանս. և հայ.):
Constantinople, Librairie de St. Benoît, Galata (Կ. Պոլիս, Ղա-
լաթիա, տպ. ս. Բենեդիկտոսի), 1849. 99 էջ: Շարվ. $7,6 \times 11,5$ սմ:

*Գրքի ետևի կողմում, շապկի վրա, ֆրանսերենով գրված է նույն
գրատան կողմից վաճառվող գրքերի ցուցակը, որոնց մեջ հիշատակ-
վում է հետևյալ հայերեն գրքերը.*

ա. Principes de lecture. Fran. Arm.

բ. Dialogues entre un Armenien et un protestant, en Ar-
meno-Turc.

գ. La conversion d'un Juif, en Armen. vulgaire.

*Ապա ծանուցվում է, որ մամուլի տակ է սույն Fondements et
règles de la religion գրքի երկրորդ մասը:*

ԳԱԹ Ապատյանի ֆ. 6833

1590.* **Fondements et regles de la religion.** Հաւատոյ հիմունքները ու քանոնները: Seconde partie (Մասն Բ, ֆրանս. և հայ.): Constantinople, Imprimerie-Librairie de St. Benoît, Galata (Կ. Պոլիս, Ղալաթիա, տպ. ս. Բենեդիկտոսի), 1849. 94 էջ:

Այս Բ գրքի մասին հիշատակվում է նաև նույն գրքի Ա մասի շապկի ետևի կողմում՝ հրատարակված ու մամուլի տակ եղած գրքերի ցուցակում (տես նախորդ նկարագրության ծանոթագրությունը):

Զարբհանալյանը և Թեոդիկը այս աշխատությունը հիշատակում են իբրև մեկ մասից բաղկացած գիրք: Ղազիկյանի նկարագրության մեջ ավելացված է Seconde partie (երկրորդ մաս), որից հետևում է, որ Ա մասը մատենագետներին ծանոթ չի եղել:

Ձ Մատ. 344: Ղ. 1. 1540: Թ 73

1591.* **Մաշտոց: Արարողութիւն պաշտամանց եկեղեցւոյ Հայաստանեայց** (Համառոտ): Կ. Պոլիս, տպ. Հովհ. Մյուհենտիսյանի, 1849:

Ձ Մատ. 404: Ղ. 1. 1796

1592. **Յիսուսի վարուցը համառոտ պատմութիւնը: Պաղղիերէնէն թարգմանեալ: Թարգմ. Նիկողայոս Զորայան:** Կ. Պոլիս, տպ. Հովհ. Մյուհենտիսյանի, 1849. 7, 69, 1 չհ. էջ: Շարվ. $6,8 \times 12,7$ սմ:

Թարգմանչի անունը տիտղոսաթերթում չի նշված: Առաջաբանի վերջում ստորագրված է թարգմանչի անվան սկզբնատառերը՝ Ն. Մ. Զ.

ՀԳ 1332 (2-րդ ավիզատ), ԳԱԹ Ազատյանի ֆ.
Ձ Մատ. 456: Ղ. 2. 62

1593. **Տօնացոյց: Հատոր առաջին. յորում նշանակին տօնք և պահք, ընթերցուածք և արարողութիւնք Հայաստանեայցս ս. եկեղեցւոյ, սկսբնաւորեալ ի ս. Լուսաւորչէն մերմէ... Եվ կարգաւորեալ ս. Սահակայ Պարթևի և Երանեյի հայրապետացն մերոց Գիւտոյ և Յօհաննու Մանդակունւոյ և հուսկ ապա ս. Ներսիսի Շնորհալւոյ: Իսկ ի մեր ժամանակս ի ս. Աթոռն Էջմիածին տ. Սիմէօնի Հայոց կաթողիկոսի, բաժանեալ յերկուս հատորս:** Կ. Պոլիս, տպ. Հովհ. Մյուհենտիսյանի, 1849. 6 չհ., 438 էջ: Շարվ. $8,2 \times 14,2$ սմ:

Բ Հատորը, նոր տիտղոսաթերթով, սկսվում է 239 էջից:

ՀԳ 1459, Մ, ԷՃԳ, ՄԼԳ
Ձ Մատ. 684

1594. Օրացոյց և գուշակութիւնք օդոց 1849 թուականին Քրիստոսի և Հայոց ՌՄՂԸ: Կ. Պոլիս, տպ. Հովհ. Մյուհենտիսյանի: 92 չի. էջ: Շարվ. $4,8 \times 8,8$ սմ: (Շապկի վրա՝ «Օրացոյց ամի տեառն 1849»):

Սկզբի էջերում, օրացոյցից առաջ՝ «Շարժական տօնք և միջոցք նոցին», «Շարժական ատուրք ճաճկաց», «Ամսամուտք ճաճկաց», օրացոյցից հետո՝ «Կոստանդնուպօլսոյ մայրաքաղաքիս և գիւղօրէից սրբոց եկեղեցեաց անուանքն և տօնախմբութեան օրերըն», «Թղթատարք Օսմանեան պետութեան», «Եւրոպական ազգաց թղթատարները», «Պոլսոյ շոգենաւերուն ընթացքը»: Վերջին երկու էջերում՝ «Յանկ գրոց տպագրելոց ի գործաւանի Յ. Միսէնտիսեան» (հիշատակվում է 29 գիրք):

ՀԳ 4867, ԷՃԳ

1594ա. Աստուածաշունչ գիրք Հին Կտակարանի: Եբրայական բնագրէն թարգմանուած: ...Հտ. Գ (Եպրաս—Երգ-Երգոց): Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1849. 4 չի., 661, 1 չի. էջ: Շարվ. $8 \times 14,2$ սմ:

Տես N 1461 նկարագրութեան ծանոթագրութիւնը:

ՀԳ 1437, ՄԼԳ

Չ Մատ. 59: Ղ. 1. 217: Թ 135: ԳԼ 189

1595. Հաւաքումն վկայութեանց Սուրբ Գրոց: Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1849. 4 չի., 618 էջ: Շարվ. 8×13 սմ:

ՀԳ 1652, Մ, ԳԱԹ, ԷՃԳ

Չ Մատ. 345: Ղ. 1. 1543: Թ 135

1596.* Ճրագ հոգւոյ: Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1849:

Չ Մատ. 393: Թ 135

1597. Նոր Կտակարան տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Գրաբառէն հաւատարմութեամբ աշխարհաբառի թարգմանուած: Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1849. 4 չի., 941, 2 չի. էջ: Շարվ. $7,8 \times 15$ սմ:

ՀԳ 1817

Չ Մատ. 505: Թ 135

1598.* Բուհանի միւքեալիմէ (Հայատառ թուրք.): Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1849:

Թ 135

1599. Քրիսթիան տինինտէ այրն ու ատէթլերին պուհուրու (Հայատառ թուրք.): Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1849. 220 էջ: Շարվ. 8×13 սմ:

ԳԱԹ Ապատյանի ֆ. 8645
Թ 135

1600. Աւետարան տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Երկրորդ տիպ: Կալկաթա, տպ. «Արծիվ» Պողոս Վիջենյանի, 1849. ԼԲ, 741 էջ: Շարվ. $4,3 \times 8$ սմ:

Մ 22265
Ղ. 1. 270

1601. Խօջամայեան Թովմաս Նոր-Ջուղայեցի:

Պատմութիւն Հնդկաց: Մասն երկրորդ: Մասնաւոր սրբագրութեամբ և ջանիւք ի յոյս ընծայէ Մ. Դ. Թադիգեանց Վ. Ա.: Կալկաթա, տպ. Ապգասէր Արարատյան, 1849. ԺԳ, 148 էջ: Շարվ. $7,5 \times 13,8$ սմ:
ՀԳ 3522

1602.* Կարք և կանոնք վասն Ամենափրկչի վանաց Նոր-Ջուղայ՝ երկրորդ անգամ առանձինն տպագրեալ (Կալկաթա, 1849):

Ղազիկյանը այս հրատարակութեան մասին տեղեկութիւնը վերցրել է Կալկաթայի «Ազգասէր» ամսագրից (1849, հտ. Ա. № 20, էջ 155):

Ղ. 1. 1250

1603.* Օրացոյց: Կալկաթա, տպ. Մարդասիրական ձեմարանի, 1849:

Ձ Մատ. 725

1604. Ընտիր հատուածք քաղեալք ի գրոց նախնի և արդի մատենագրաց Հայոց: Հանդերձ բառագրովք ի հայկականէ ի ռուսաց բարբառ, ի պէտս աշակերտաց Լապարեանց ձեմարանի Արևելեան Լեզուաց: Մոսկվա, տպ. Լապարյան ձեմարանի, 1849. 256 + 149 էջ: Շարվ. 12×21 սմ:

Թովանդակութեան, կազմողի մասին և ուրիշ տեղեկութիւններ տես 1848 թ. հրատարակութեան ծանոթագրութիւնում (№ 1544):

ՀԳ 1285, Մ, ԳԱԹ, ԷՃԳ, ԼՀԳ, ԹՀԳ
Ձ Մատ. 196: Ղ. 1. 673: Թ 180

Σ 2154, U, 9110, 189, 189, 1089
Σ Mann, 287; A. L. 1281

24 3973, ULR

УЛГ Арм. 23ж/11

Այբբենաբան: Նորակարգ ոճով, լորում պարունակին սկզբունք
 ուղղակի ուսանելու: Այսատասիրութեամբ Յովսէփ քահանայի
 խոսքի, սերտաւեցի հոգևոր ձեմարանի Հայոց Տփխիսայ: Թիֆլիս,
 տպ. «Հոգևոր ձեմարանի Հայոց ընծայելոյ Արծրունւոյ» (Ներսիսյան
 տպարան), 1849. 84 էջ: Շարվ. 9×15 սմ:

UL9 Арм. 2/207

Յովսեփայ գեղեցկի պրուցք ընդ Ասանեթայ ամուսնոյ իւրոյ:
Երուսաղեմ. տպ. Սրբոց Հակոբյանց, 1849. 8 չի., 358 էջ: Շարվ.
9,3×16,8 սմ:

ՀԳ 1268, Մ, ԳԱԹ Ապատյանի ֆ., ԷՃԳ
Զ Մատ. 477: Ղ. 1, 914—915: Թ 139

Գէշ տեւոր ֆերգի: Ահտի Աթիգտէ տէրճ օլան նագլիյէթյէր հագ-
գընտէ իւշ ճիլտ թագսիմի իյէ: Գուտս Շէրիֆ ռահիպլէրինտէն սա-
պըզ Մաստապօլ փաթրիգի Էտիրնէլի Պօղոս Եպիսկոպոսուն դայրէթի
իւէ ինշա: Պասմա իթինճի տէֆա: Ճիլտի էվվէլ. Պիրինճի, իթինճի

խոյունձի տեղին վե. Ներսիս խաչի (Չափապատկություն հինգ զանգված: Երկրորդ տպագրություն: Հտ. Ա. Հայաստան թուրք.) Երուսաղեմ տպ. Սրբոյ Հովորդանց, 1849. Զ. 2 չի. 288, 1 չի. էջ: Շաղվ. 10 2/16,6 տմ (Տիտղթ. առաջ «Չափապատկություն հինգ զանգված»):

ՀԳ հայաստան թուրք. 171, էՃԳ

Ղ. 1. 180

1611. Գիրք Սաղմոսաց Դուրի: Ի հայրապետության տեղուն ներսիսի և կարողիկոսի ամենայն Հայոց և զանազան նշանազ տապելոի: Հրամանաւ փճակային Հայոց կոնսիստորիային Հիրվանու: Համախի, տպ. «Երից ընկերացն Մովսիսի Զօհրապեանց, Եւրզաբէի Ղուկեանց և Մինասի Տարղիլիջեանց», 1849. 265 էջ: Շաղվ. 7,6×13 սմ:

— ՀԳ Арх. 27775

1 8 5 0

1612.* Ալիշան Ղևոնդ:

Ի սէր նախահարսանեաց գրգարանին Ադենայ, որ ը բնագաւառն Հայաստանեայց Արգադիր: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1850. 24 էջ:

Ղ. 1. 36

1613.* Առողջութեան կանոններ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1850. 45 էջ:

Հատ Վենետիկի Միսթարյանների ցուցակի հեղինակը Սամուել Սամսարյանն է:

Ղ. 1. 200: Տուց. Վենետ. Մխիթ. 10

1614.* Բագրատունի Արսէն:

Տարերք հայերէն քերականութեան, դպրատանց տղոց համար: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1850. 309 էջ:

Ղ. 1. 295

1615. Բժշկեան Մինաս:

Համառօտ նկարագիր վարուց երևելի արանց: Յօրինեալ ի պէտս մանկանց: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1850. 6 չի., 966 էջ: Շաղվ. 8×15,3 սմ:

ՀԳ 3071, Ս. ԳԱԹ Ապատյանի ֆ., էՃԳ, ՍԼԳ
2 Մատ. 499: Ղ. 1. 342

1616.* Բժշկեան Մինաս:

Հմտութիւն մանկանց, ի պէտս ազնուապարմ մանկան Տիրանայ Ալեքսանեան: Գ տիպ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1850:

Հստ Ղազիկյանի՝ Գ տպագրութիւնը լոյս է տեսել 1851 թ. (տես՝ «Հայկական նոր մատենագիտութիւն, հտ. 1, էջ 340»):

Ձ Մատ. 356

1617. Գալֆայեան Ամբրոսիոս:

Համառօտ պատմութիւն Հռովմայեցոց: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1850. 452 էջ: Շարվ. $6,5 \times 11,7$ սմ: (Տիտղթ. առաջ՝ «Համառօտ պատմութիւնք հին և նոր ազգաց»):

Տես № 1555 նկարագրության ծանոթագրութիւնը:

ՀԳ 2450, ԼՀԳ

Ձ Մատ. 567: Ղ. 2. 194

1618. Գալֆայեան Ամբրոսիոս:

Համառօտ պատմութիւն Միջին դարու: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1850. 524 էջ: Շարվ. $6,5 \times 11,7$ սմ: (Տիտղթ. առաջ՝ «Համառօտ պատմութիւնք հին և նոր ազգաց»):

Տես № 1555 նկարագրության ծանոթագրութիւնը:

ՀԳ 3895, Մ

Ձ Մատ. 567: Ղ. 2. 194

1619. Գիրք Սաղմոսաց Դաւթի: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1850. 339+40 էջ: Շարվ. $6,5 \times 12,2$ սմ:

Վերջին 40 էջերում՝ Մխիթար Սեբաստացու «Համառօտութիւն հնոյ տօմարին Հռովմայեցոց, որով հասարակաբար վարի ազգս Հայոց»:

ԳԱԹ Նալբանդյանի ֆ. 26

1620. Եպնիկ Կողբացի:

Եպնրկայ Կողբացւոյ Բագրեւանդայ Եպիսկոպոսի Եղծ աղանդոց: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1850. 313 էջ:

Այս հրատարակութիւնը Ղազիկյանը նկարագրել է 1826 թ. տպագրութիւնից հետո, գրելով. «Գ տիպ. անդ. ճակատ, թուական նոյն, բայց աներկրա ուրիշ տպագրութիւն է, կատարուած 1850-ին»:

Ձ Մատ. 165: Ղ. 1. 553:

1621.* Լիզուորի Ալփոնսոս:

Պատրաստութիւն մահու: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1850:

Զարբհանալյանի տեղեկությունը սխալ է: Այս աշխատությունը լույս է տեսել 1852 թ.: Գրքին տպակից են նաև նույն հեղինակի տաղերը՝ առանձին էջակալությամբ և տիտղոսաթերթով. «Սերուն Ալփոնսոսի Լիգուորեայ Երգ գղջական և առ Յիսուս և առ Մարիամ»: Այս տաղերն էլ Զարբհանալյանը անվանել է «Հոգևոր բերթուածք» և նկարագրել առանձին, նույնպես համարելով 1850 թ. տպագրություն (տես հաջորդ նկարագրությունը):

Ձ Մատ. 251

1622.* Լիգուորի Ալփոնսոս:

Հոգևոր քերթուածք: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1850:

Տես նախորդ նկարագրության ծանոթագրությունը:

Ձ Մատ. 252

1623. Համառօտ վարք սրբոց: Ծաղկաքաղ հաւաքեալ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1850. 4 չի., 134+154, 2 չի.—էջ: Շարվ. 7,5×14 սմ:

Բ էջակալության վերնագիրն է. «Վարժ կուսանաց արեմտեան Եկեղեցւոյ»:

ՀԳ 3475

Ձ Մատ. 649

1624.* Հիւրմիւլեան Եղուարդ:

Առձեռն ճարտասանութիւն համառօտեայ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1850:

Ցուց. Վենետ. Մխիթ. 35

1625.* Ճշմարիտ դարձ կամ յաւիտենական ճշմարտութիւններ: Վենետիկ, 1850:

Զարբհանալյանը տպագրության թվականը սխալ է դրել: Լույս է տեսել 1849 թ.: Ժիշտ վերնագիրն է. «Ճշմարիտ դարձ կամ Հարկաւոր մտածականներ» (տես N 1565):

Ձ Մատ. 391

1626. Նոր այբբենարան և հեգերէն, հայերէն շիտակ հեգել սորվելու: Դպրատանց տղոց համար: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1850. 84 էջ: Շարվ. 8×14 սմ:

Գրքում հեղինակը չի նշված: Ըստ մատենագիտական աղբյուրների հեղինակը Արսեն Բագրատունին է: Հաճախ հիշատակվում է. «Այբբենաբան և Հեգերէն կամ Քերական հայերէն. աշխարհաբան» ձևով (տես օրինակ, Ցուց. Վենետ. Մխիթ., էջ 3):

ՀԳ 3971

Ձ Մատ. 28: Ղ. 1. 135, 295

1627. Չամչեան Միքայել:

Կիւլպարի թեվարիիս, հայ միլլէթինէ տայիր հիքեայէլէր իլէ տօնանմիշ: Չամչեան Հ. Միքայել վարդապետին դայրէթի իլէ: Իքինճի պասմա (Խրախճան պատմութեան Հայոց... Երկրորդ տիպ, հայատառ թուրք.): Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1850. 4 չհ., 661 էջ: Շարվ. $8 \times 15,5$ սմ:

ԱԿԳ 226

1628.* Պատմութիւն Գենովափէի դքսուհւոյն Բրիտանիոյ: Շարդրեալ ի Հ. Վրթանէս վարդապետէ Պուտուրեան: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1850:

Զարբհանալյանը տպագրության թվականը սխալ է դրել: Լույս է տեսել 1849 թ. (տես N 1566):

Չ Մատ. 128

1629. Օրացոյց և գուշակութիւն օդոց 1850 թուականին Քրիստոսի և Հայոց ՌՄՂԹ: Վենետիկ, Ս. Ղապար: 70 չհ. էջ: Շարվ. $4,9 \times 9,1$ սմ: (Շապկի վրա՝ «Օրացոյց ամին 1850»):

Տիտղոսաթերթի դարձերեսում՝ «նորատիպ մատենաճ: Ըստ մատենագիտական աղբյուրների կազմել են Գ. Այվազովսկին, Մ. Քաջունին և Ա. Գուրգենյանը:

ՀԳ 4872, ԷՃԳ

Չ Մատ. 722: Ցուց. Վենետ. Մխիթ. 73

1630. Ֆելիչէ Ռոպուլին ետքի օրերը: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1850. 136 էջ: Շարվ. $5,5 \times 9,6$ սմ:

Մ 1103

Չ Մատ. 727

1631. Ֆենելոն:

Արկածք Տելեմաքայ. Վիպասանեալ ի Ֆենելոնէ արքեպիսկոպոսէ Գաղղիացւոց և թարգմանեալ ի ձեռն Եղուարդայ արքեպիսկոպոսի Հիւրմիւլեան: ...Հտ. Ա—Բ: Վենետիկ, Ս. Ղապար, 1850. 357+374, 1 չհ. էջ: Շարվ. $8,1 \times 14,5$ սմ:

Թեև Բ հատորն ունի առանձին էջակալություն և տիտղոսաթերթ, բայց երկու հատորները տպագրվել են միաժամանակ: Երկու հատորների համար կազմված և վերջում կցված է միասնական այբբենական-առարկայական ցանկ և վրիպակների տախտակ:

Պատահում է նաև, որ Ա և Բ հատորները կազմված են լինում առանձին-առանձին:

ՀԳ 3768, Մ, ԳԱԹ, ԷՃԳ
Չ Մատ. 665

1632. Ֆենելոն Գաղղիացի:

Հրահանգք դաստիարակութեան աղջկանց: Վենետիկ, Ս. Ղա-
պար, 1850. 334, 2 չհ. էջ: Շարվ. $5,3 \times 10,6$ սմ:

*Տխուղոսաթերթում թարգմանչի անունը չի նշված: Ըստ Զարրեա-
նալյանի թարգմանիչը Ամբրոսիոս վ. Գալֆայանն է:*

ՀԳ 2943, Մ, ԳԱԹ Զոպանյանի ֆ.
Չ Մատ. 151

1633. Լամարթին Ալփոնսոս:

Ալփոնսոսի Լամարթինեայ Ի կիսանդրին իւր: Քերթուած առ-
կումսն Տ'Օռուէ: Թարգմ. Գ. Այվապովսկի (Հայ. և ֆրանս.): Փարիզ,
տպ. Nationale, 1850. 11 էջ: Շարվ. $9,2 \times 16$ սմ:

*Թարգմանչի անունը նշված է առաջաբանի վերջում, իսկ տպարանը
և տարեթիվը՝ գրքույկի վերջում:*

ՀԳ 3953, ԳԱԹ Ապատյանի ֆ., ԼՀԳ
Չ Մատ. 249: Ղ. 1. 961: Թ 152

1634. Առողջութիւնը պահպանելու վրայ օգտակար կանոններ:
Վիեննա, տպ. «Պաշտպան ս. Աստուածածնի վանքը» (Մխիթարյան).
1850. 45, 3 չհ. էջ: Շարվ. $7,7 \times 14$ սմ: (Վերնագրից առաջ՝ «Կրթա-
կան և պրօսալի տետրակներ, Թ»):

ՀԳ 2023 (6-րդ ակիգատ)
Չ Մատ. 51, 408: Ղ. 1. 200

**1635. Բարոյական թատրոններ տղոց կրթութեան համար: Հատոր
Ա:** Վիեննա, տպ. «Պաշտպան ս. Աստուածածնի վանքը» (Մխիթար-
յան), 1850. 2 չհ., 103 էջ: Շարվ. $7,7 \times 14$ սմ: (Վերնագրից առաջ՝
«Կրթական և պրօսալի տետրակներ, Ժ.»):

*Բ ո վ ա ն դ. — էջ 1—2 չհ՝ Յառաջաբան, — էջ 1—27՝ Խոսքով կամ
Բարձրամիտ խայտառակեալ, — 29—45՝ Սեպուհ կամ Սուտ զրոյց
զղջացեալ, — 47—88՝ Գեղամ ու Գրիգորիս կամ Հայրասէր որդիք,
— 89—103՝ Պերճ կամ Պատժուած յանձնապաստան:*

ՀԳ 2773, ԳԱԹ Թատերական բաժին
Չ Մատ. 106, 408: Ղ. 1. 324

1636. Բարոյական վէպեր կամ Տղայոց սիրտը կրթելու յարմար պատմութիւններ: Հտ. Ա: Վիեննա, տպ. «Պաշտպան ս. Աստուածածնի վանքը» (Մխիթարյան), 1850. 84 էջ: Շարվ. $7,7 \times 14$ սմ: (Վերնագրից առաջ՝ «Կրթական և զբօսալի տետրակներ. Է»):

Բ ո վ ա ն դ. — էջ 1—27՝ Ա. Աղապնի կամ Բարերարութեան վարձքն ու շարութեան պատիժը: — 28—37՝ Բ. Յովհաննէս Վուտսըն կամ Զար րնկէրնէրու վնասը: — 38—48՝ Գ. Շուն կամ Հաւատարմութիւն: — 49—84՝ Դ. Սոխակ կամ Երախտագիտութիւն:

ՀԳ 2023 (4-րդ արկատ)

Ձ Մատ 107, 408: Ղ. 1. 324—325

1637. Համառօտ այբբենարան: Արարեալ յուսումն նորահաս տղայոց: Վիեննա, տպ. «Ի վանս Պաշտպան ս. Աստուածածնի» (Մխիթարյան), 1850. 24 էջ: Շարվ. 7×13 սմ:

ԼՀԳ Арм. 2/1829

1638.* Հարթագունդք: Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1850:

Տես № 1641 նկարագրության ծանոթագրութիւնը:

Ղ. 1. 1533

1639. Յովնանեան Ղևոնդ:

Մարտինոս Լուտերին վարուց և նորոգութեան պատմութիւնը: Վիեննա, տպ. «Պաշտպան ս. Աստուածածնի վանքը» (Մխիթարյան), 1850. 412, 6 չհ. էջ: Շարվ. $9,5 \times 17$ սմ:

ՀԳ 2362, Մ, ԼՀԳ

Ձ Մատ. 415: Ղ. 2. 126—127

1640. Չագըճեան Եփրեմ:

Նոր բարբառարան համառօտ հայերէն-տաճկերէն: Վիեննա, տպ. «Ի վանս Պաշտպան ս. Աստուածածնի» (Մխիթարյան), 1850. 8 չհ., 465, 1 չհ. էջ: Շարվ. $7 \times 12,7$ սմ:

ՀԳ 2675, Մ, ԼՀԳ

Ձ Մատ. 99

1641. Պալճեան Աղեքսանդր:

Ուսումնական և բնական աշխարհագրութիւն, և իրահանգք ի վերայ երկրագնտոյ: Վիեննա, տպ. «Ի վանս Պաշտպան ս. Աստուածածնի» (Մխիթարյան), 1850. ԺԲ, 228 էջ: Շարվ. $7,5 \times 14,6$ սմ:

Շատ հավանաբար սա այն գիրքն է, որ Զարրհանալյանը անվանել է «Հարթագունդ» և համարել 1849 թ. տպագրութիւն, իսկ Ղազիկյանը հիշատակել է «Հարթագունդ» անունով և ենթադրաբար հա-

մարել 1850 թ. տպագրություն՝ առանց հեղինակի և այլ տեղեկությունների (տես №№ 1573, 1638)։

ՀԳ 2487, Մ, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ., ԷՃԳ

1642. Պիոս Թ քահանայապետին մէկ ատենախօսութիւնը և Աստրիայի եպիսկոպոսաց հովուական նամակը։ Վիեննա, տպ. «Պաշտպան ս. Աստուածածնի վանքը» (Մխիթարյան), 1850. 53 էջ։ Շարվ. $7,7 \times 14$ սմ։ (Վերնագրից առաջ՝ «Կրթական և պօսալի տետրակներ, Գ»)։

ՀԳ 2023 (2-րդ ակիգատ), Մ
Ձ Մատ. 389, 408

1643. Սամուէլեան Մաղաքիա։

Սուրբ դաստառակ կամ Քրիստոսի տեառն մերոյ Հայոց Աբգար թագաւորին խաւրած անձեռագործ պատկերին պատմութիւնը։ Վիեննա, տպ. «Պաշտպան ս. Աստուածածնի վանքը» (Մխիթարյան), 1850. 6, 146, 2 չհ. էջ։ Շարվ. $8,5 \times 16$ սմ։

ՀԳ 1990, Մ, ԳԱԹ Չոպանյանի ֆ., ԷՃԳ, ԼՀԳ
Ձ Մատ. 151

1644. Տէրտէրեանց Ղուկաս։

Յովհաննա Տ'Արգ կամ Օրլեանի օրիորդին պատմութիւնը։ Հատարիմ հեղինակներէն քաղելով գրեց Հ. Ղ. վ. Տէրտէրեանց։ Վիեննա, տպ. «Պաշտպան ս. Աստուածածնի վանքը» (Մխիթարյան), 1850. 70, 1 չհ. էջ։ Շարվ. $7,7 \times 14$ սմ։ (Վերնագրից առաջ՝ «Կրթական և պօսալի տետրակներ, Ը»)։

ՀԳ 2023 (5-րդ ակիգատ), Մ
Ձ Մատ. 408

1645. Տէրտէրեան Ղուկաս։

Համառօտ օգերևութաբանութիւն։ Ժողովրդեան ու դպրոցաց համար։ Վիեննա, տպ. «Պաշտպան ս. Աստուածածնի վանքը» (Մխիթարյան), 1850. 4 չհ., 84 էջ։ Շարվ. $7,7 \times 14$ սմ։ (Վերնագրից առաջ՝ «Կրթական և պօսալի տետրակներ, Ե»)։

ՀԳ 2023 (3-րդ ակիգատ), Մ
Ձ Մատ. 408, 727

1646. Քրիստափոր Կոլումբոս կամ Ամերիկայի գտնուիլը։ Գաղղիերէնէն ազատ թարգմանուած։ Վիեննա, տպ. «Պաշտպան ս. Աստուածածնի վանքը» (Մխիթարյան), 1850. 4 չհ., 202, 2 չհ. էջ։

Շարվ. $7,7 \times 14$ սմ: (Գրքի ետևում, դրսի կողմից շապկի վրա՝ «Կըրթական և պրօսալի մատենադարանին Բ, Դ ու Ջ տետրակները):

Բ ո Վ ա ն դ. — էջ 3 չ' Յառաջաբանութիւն, — էջ 1—26՝ Պատրաստութիւն, — 27—83՝ Ա ճամբորդութիւն, — 85—144՝ Բ ճամբորդութիւն, — 145—202՝ Գ և Դ ճամբորդութիւն:

ՀԳ 3340 (2-րդ ակիգատ), Մ. ԳԱԹ Ապատյանի ֆ.
Ջ Մատ. 408, 713

1647.* Քրիստոնէական վարդապետութիւն, համառօտ: Հաւաքեալ ի Քրիստոնէականէ Բեյլարմինոսի և այլոց: Վիեննա, տպ. Մխիթարյան, 1850:

Ղ. 1. 334: Ցուց. Վիեն. Մխիթ. 51

1648. Ի տօնախմբութեան անուան վսեմափառ Անտոնի գեր. Հասուն եպիսկոպոսապետի. Ն. Կ. յԱնտոնեան միանձանց նուէր (չափածո): Հռոմ, «Ի գործարանի Անտոնեան միանձանց», 1850: Շարվ. $11,5 \times 17,5$ սմ:

ՀԳ 3782

Ջ Մատ. 598: Ղ. 1. 1517

1649. Աւետարան տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Կ. Պոլիս, Օրթագյուղ, տպ. Պողոս Արապյան Ապուլչեխցու, 1850. 508 էջ: Շարվ. $7,5 \times 13,2$ սմ:

ԳԱԹ Ապատյանի ֆ. 8374

1650.* Գազամիա հայերէն. օրացոյց և գուշակութիւնք օդոց: Կ. Պոլիս, տպ. Ռ. Քյուրքճյան, 1850:

Ըստ Թեոդիկի համոզիչ տեղեկությունների Քյուրքճյանի տպարանը հիմնվել է 1856 թ. («Տիպ ու տառ» էջ 85—86): Հետևաբար 1850 թ. այնտեղ օրացոյց հրատարակվել չէր կարող:

Ջ Մատ. 120

1651. Գիրք Սաղմոսաց Դաւթի: Կ. Պոլիս, տպ. Հովհ. Մյուհենտիսյանի, 1850. 344 էջ: Շարվ. $7,5 \times 13$ սմ:

ԼՀԳ Арм. 2/2107

1652. Գրիգոր Նարեկացի:

Արքոյ հօրն մերոյ Գրիգորի Նարեկայ վանից վանականի Մատեան ողբերգութեան: Կ. Պոլիս, տպ. Պողոս Արապյան Ապուլչեխցու, 1850. 370 էջ: Շարվ. $10,5 \times 17,5$ սմ:

ՀԳ 1257, ԱԿԳ

1653. Գրիգոր Նարեկացի:

Արքայ իօրն մերոյ Գրիգորի Նարեկայ վանից վանականի Մատեան ողբերգութեան: Կ. Պոլիս, տպ. Հովհ. Մյուհենտիսյանի, 1850. 6 չի. 384 էջ: Շարվ. $9,8 \times 16,2$ սմ:

Մ 2740, ԱԿԳ, ԷՃԳ

1654.* Ժամակարգութիւն Հայաստանեայց ս. եկեղեցւոյ. Յորում պարունակին երեք գիրք՝ Սաղմոս Դաւթի ...Ատենի ժամագիրք ...Տօնացոյց: Կ. Պոլիս, տպ. Պողոս Արապյան Ապուլչեխցու, 1850:

Այսպիսի հրատարակութիւն չի եղել: Ղազիկյանը առանց տեսնելու (հարցականով) այն նշել է իբրեւ Ատենի ժամագրքի ժ տիպ: Սակայն հետազայում, իր Մատենագիտության 842 էջում, ժամագրքերի շարքում, Արապյան տպարանի 1850 թ. ժամագրքի (տես հաջորդը) նկարագրության վերջում իր սխալն ուղղում է, հայտնելով, թե այդպիսի հրատարակութիւն չկա:

Ղ. 1. 822

1655.* Ժամագիրք Հայաստանեայց ս. եկեղեցւոյ: Կ. Պոլիս, տպ. Պողոս Արապյան Ապուլչեխցու, 1850. 603 էջ:

Ղ. 1. 842: Թ 70

1656. Իլահիլեր ալլահըն իպատէթինտէ ումումի վէ մախսուսիյէ ճէմիյէթլերտէ օգունմագ իչիւն (Հայատառ թուրք.): Կ. Պոլիս, տպ. Ն. դը Կաստրոյի, 1850. ԺԵ, 80 էջ: Շարվ. $6,5 \times 10$ սմ:

ԳԱԹ Ազատյանի ֆ. 8577

1657. Խրիմեան Մկրտիչ (Հայրիկ):

Հրաւիրակ Արարատեան: Յօրինեալ ի չափս հայկականս ի Մկրտչէ Խրըմեան Վանեցւոյ: Կ. Պոլիս, տպ. Հովհ. Մյուհենտիսյանի. 1850. 96, 1 չի. էջ: Շարվ. $11,5 \times 19$ սմ:

ՀԳ 3478, Մ, ԹՀԳ

Զ Մատ. 366: Ղ. 1. 1182: Թ 80: ԳԼ 184

1658.* Ծանուցումն. Իգմիր տպուած Արշալոյս Արարատեան լրագրոյն 377 թուոյն մէջի յօդուածը Համապգեաց Ընկերութեան կողմանէ չէ: Տեսուչք: Կ. Պոլիս, 1850:

Ղ. 1. 1213

1659. Հետապօտութիւն ճշմարտութեան: Պարունակելով.

Նախ. Խնդիրք փիլիսոփայական առաջարկեալք առ գիտ-

նականս ամենայն երկրի ի միոջէ արեւելցւոյ:

Երկ. Նոյնք այլատեսակ:

Երր. Յառաջաբանութիւն ի հետազոտութիւն ճշմարտութեան ի միոջէ արեւելականէ:

Չորր. Նոր իմն տրամաբանութիւն:

Հինգ. Այլ ևս յառաջաբանութիւն ի հետազոտութիւն ճշմարտութեան յամենեցունց վասն ամենեցուն:

Վեց. Առաջին խնդիր և պատասխան ի հետազոտութենէ ճշմարտութեան:

Հրատարակեալք ի Գասպարէ Թիւսիւլեան Կոստանդնուպօլսեցւոյ: Կ. Պոլիս, տպ. Հենրիկոս Կայոլի, 1850. $6+6+7+8+7+7+28 (=69)$ էջ: Շարվ. $9 \times 16,5$ սմ:

Տրամաբանութեան այս գիրքը հրատարակվել է վեց փոքրիկ տետրակներով (մասերով): Ըստ երևույթին հետազոտում տպաքանակի մի մասը միացվել և ընդհանուր տիտղոսաթերթով կազմվել է: Գրքի «Յայտարարութիւն»-ում ասվում է. «Բայց աս տրամաբանութիւնը առաջիններուն չի պիտի նմանի, որոնք որ ի հիմանց սխալ են ու հասարակութեան համար ալ անմատչելի: Վեց մասն պիտի բաժնւրվի, որոնք 1850 յունվարի վերջէն սկսեալ ամսէ ամիս պիտի հրատարակվին: Առաջին մասը զգայութեան վրայ պիտի խօսի, երկրորդը՝ գաղաբարին, երրորդը՝ դատողութեան, չորրորդը՝ հրատարակած առաջին խնդիրին հաստատութիւնը պիտի պարունակէ, հինգերորդը՝ երկրորդ խնդիրին հաստատութիւնը պիտի պարունակէ, վեցերորդը՝ առաջի մասերուն ամմէնէն ծագած հետեւութիւնները պիտի պարունակէ ու ճշմարիտ փիլիսոփայութենէն առաջ եկած ճշմարիտ իմաստութեան հասնելու կերպը պիտի ցուցունէ» (Գ էջակալություն, էջ 6—7):

Ա տետրը ունի երկու բաժին՝ առանձին էջակալություններով. «Խընդիւ փիլիսոփայական» և «Երկու փիլիսոփայական խնդիրներուն շարունակութիւնը»: Բ տետրը ընդգրկում է «Հետազոտութիւն ճշմարտութեան ... Յայտարարութիւն»:

Գ տետրը բուն տրամաբանութեան Ա մասն է, հետեւյալ տիտղոսաթերթով. «Հետազոտութիւն ճշմարտութեան արեւելցիէ մը, որ կը բովանդակէ Խընդիւ փիլիսոփայական, առաջաբեալ առ զիտնականս ամենայն երկրին հաստատութեանը հետ նոր տրամաբանութիւն մը ու փիլիսոփայութեան գլխաւոր մասանց բացատրութիւնը, ամենը Գասպար Թիւսիւլեանին ձեռօքը հրատարակելով: Տրամաբանութիւն. Խաւսն առաջին, Կոստանդնուպօլիս, ի տպարանի Հենրիկոսի Գայօլ, 1850»:

Այուս տետրերը դարձյալ ունեն այս նույն տիտղոսաթերթը միայն այն տարբերութեամբ, որ չորրորդ տետրի տիտղոսաթերթում նշված

է «Տրամաբանութիւն. մասն Բ. Գ.», հինգերորդ տետրի տիտղոսաթերթում՝ «Տրամաբանութիւն. մասն Գ. Ե.»։ Իսկ վեցերորդի վրա «Տրամաբանութիւն. Մասն Զ. Եզրակացութիւն»։

Գրքում հեղինակը դիտմամբ անունը չի գրել՝ իր սկզբունքները բռնի կերպով ուրիշներին չպարտադրելու համար։ «...Անունս ալ անծանօթ ըլլալով, ընթերցասէրներս դրա՞նս չիկարդացած անոր ճշմարիտ ըլլալուն առաջուց ապահով ըլլալու համոզված չեն կրնար ըլլալ (Դ էջակալութիւն, էջ 3)։

Այս շատ կարևոր աշխատութիւնը մինչև այժմ մեր բանասիրութեանը անծանօթ է Լեւելի Ղազիկյանը հիշատակում է սկզբի երկու փոքրիկ մասը միայն՝ «Խնդիր փիլիսոփայական առաջադիմելու առդիտնականս ամենայն երկրի ի միջէ արեւելականէ» և «Երկու փիլիսոփայական խնդիրներուն շարունակութիւնը», իբրև 1848 թ. տպագրութիւն (տես № 1520)։

Ղազիկյանի այդ նկարագրութիւնից պարզվում է, որ հեղինակը Գ. Հեջուրյանցն է։

ՀԳ-1139 (2-րդ ակիգատ)

1660.* Յակոբ արքեպիսկոպոս, Պատրիարք Կ. Պոլսի։

Թուղթ խրատական բանից առ ամենայն հոգևոր առաջնորդս և ժողովրդապետս ամենապատիւ տեառն Յակոբոս Պատրիարքի Կոստանդնուպօլսոյ։ Կ. Պոլիս, 1850։

Ձ Մատ 217։ Ղ. 2. 1

1661. Նոր Կտակարան տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի։ Աշխարհաբառ։ ...Երկրորդ տիպ. հանդերձ վկայութեամբ։ Կ. Պոլիս, տպ. Ն. դը Կաստրոյի, 1850. 4 չի., 558 էջ։ Շարվ. 11,2×18 սմ։

Տիտղոսաթերթի դարձերեսում. «Զսոյն զայս տպագրութիւն նորոյ Կտակարանիս յաշխարհիկ բարբառ՝ գտցես յար և նման՝ ըստ բնագրին գրաբառ և աշխարհաբառ հաւատարիմ թարգմանութեանն, որ ի յոյս ընծայեցաւ ի Մոսկով ի տպարանի Հայկական Ճեմարանին Տեարց Լազարեանց յամի տեառն 1834»։

Մ 10162, ՀԳ

Թ 73

1662. Նոր Կտակարան տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի։ Ըստ հարապատ նախնի թարգմանութեան հանդերձ հաւատարիմ բացայայտութեամբ ի հասարակաց լեզուի։ ...Երկրորդ տիպ. հանդերձ վկայութեամբ. (գրաբար և աշխարհաբար)։ Կ. Պոլիս, տպ. Ն. դը Կաստրոյի, 1850. 3 չի., 969, 1 չի. էջ։ Շարվ. 11×18,5 սմ։

Տիտղոսաթերթի դարձերեսում. «Զսոյն զայս տպագրութիւն գտցես յար և նման ըստ բնաբանի՝ նոյն իսկ առաջին տպագրութեան որ ի

1663. Շմիտ:

Աղեքսանդր կամ Ռօպէնսօն գերմանացի: Թարգմ. Ն. Մ. Ջո-
րայան: Կ. Պոլիս, տպ. Հովհ. Մյուհենսիսյանի, 1850. 132 էջ: Շարվ.
6,8×11 սմ:

Հեղինակը և թարգմանիչը տիտղոսաթերթում չեն նշված: Նրանց
մասին տեղեկանում ենք «Յառաջարանութիւն»-ից, որը գրել է թարգ-
մանիչը՝ Ն. Մ. Ջ. ստորագրութեամբ:

Առաջարանում ասվում է. «Այս փոքրիկ պատմութեանն ալ հեղի-
նակը ալն երևելի Շմիտ գերմանացի քահանան է, որ իր Ոթոն,
երանեակ և ուրիշ քանի մը օգտակար ու զուարճալի պատմութիւն-
ներովը արդէն մեր ազգին ալ ծանօթ է:

Ինչպէս որ ուրիշ ամէն գործքերուն՝ անանկ ալ այս պղտիկ գործ-
քին մէջ հեղինակին երջանիկ ու բեղմնաւոր երևակայութիւնը կարող
եղած է յաջող կերպով մը օգտակարն ու զուարճալին իրարու միաց-
նելու: Թէ՛ գրքին առարկան և թէ՛ անոր պարագայները անանկ վար-
պետութեամբ մը ընտրուած ու կարգի դրուած են, որ հարկաւ կար-
դացողին սիրտը կը գրաւեն: Ո՞ր տղան չուզեր անձկութեամբ լսել
իրեն նման անմեղ տղու մը վախճանը երբոր իմանայ, որ մորիկ-
ներու բռնութենէն վարվեր անմարդաբնակ կղզի մը ինկեր է. կամ
ո՞վ չուզեր այն անմեղ տղուն հետ իր առանձնութեանը մէջ մտօք
ընկերանալ ու իմանալ՝ թէ արդեօք ի՞նչպէս կրցաւ քանի մը տարի
ապահով ու հանգիստ կեանք վարել:

Ուստի յուսալով, որ այս գրքոյկը իր օգտակար իմաստներովը
պիտանի կըրնայ ըլլալ մեր տղայոց, ուզեցի Գաղղիներէն թարգմա-
նութենէն մեր լեզուովն ալ թարգմանել ու անոնց նուիրել, որուն մէջ
պիտի գտնեն ձախորդութէն մէջ քաջ ու ժիր ըլլալու կարգի ու խոհեմ
տեսութեան մը գեղեցիկ օրինակները, և մանաւանդ աստուածասի-
րութեան ու ընկերասիրութեան գեղեցիկ սկզբունքները պարզ կերպով
մը մեկնած:

Եւ որպէսզի այս գրքոյկը կրկին օգուտ մը ունենայ,
ուզեցի, որ Գաղղիներէն նոր սկսող համբալկներուն ալ բաղդատութեան
իբր թե գործիք մը ըլլայ. ուստի ջանացի, որ վայելչութեան ներածին
չափ բառական կերպով թարգմանի, որով մը յուսամ քիչ մը դիւրու-
թիւն կ'ըլլայ անոնց, որ իրենց առաջնորդ եղողներուն անխոհեմ ընտ-
րութեամբը՝ կը դատապարտուին թարգմանութեան առջի փորձերին
Տէլէմաքներու, Ժիլ Պլաներու և Աթալաներու վրայ ընելու Ն. Մ. Ջ. »:

Ջարբհանալյանը այս գիրքն անվանել է «Ռօպէնսօն Գերմանացի
կամ Փոփրիկ ճգնաւորը»:

1664. Պաղտաւար դպիր:

Պու պատմութիւն քիթապը Գրիգորիոս սուրբ Լուսաւորիչ հայրը-
մը պըն էվվելինտէն ախրըընատաք օլան նագլինի, վէ պիվիմ Հայոց
ազգըն նէ սէպէպտէն քրիստոնէական հաւատքընա կէլիպ լուսաւորել
օլմասընը պէյան իտէր (Պատմութիւն Գրիգոր Լուսավորչի, հայատառ
թուրք.): Կ. Պոլիս, Օրթագյուղ, տպ. Պողոս Արապյան Ապուշեխցու,
1850. 147 էջ: Շարվ. $7 \times 12,2$ սմ:

*Հեղինակի անունը նշված է 5-րդ էջի վերջում գետեղված հայա-
տառ թուրքերեն երկտող ոտանավորում:*

ՀԳ հայատառ թուրք. 389, ԳԱԹ Ազատյանի ֆ.

1665.* Պատասխան Հռովմէական Հայոց կողմանէ՝ Հասունեան
ճպիսկոպոսէն խրկուած Թուղթ հովուական տետրակին: Կ. Պոլիս,
տպ. Հովհ. Մյուհենտիսյանի, 1850:

Ձ Մատ. 555

1666. Պատմութիւն Պղնձէ քաղաքին. յորում են բանք խրատա-
կանք օգտակարք խիկարայ իմաստնոյ և այլ բանք պիտանիք: Կ. Պո-
լիս, Օրթագյուղ, տպ. Պողոս Արապյան Ապուշեխցու, 1850. 202 էջ:
Շարվ. $7 \times 11,5$ սմ:

ԳԱԹ 770, ԹՀԳ

1667.* Վարք Յիսուսի: Յիսուսի վարուց համառօտ պատմու-
թիւնը: Գաղղիերէնէ թարգմանեց Նիկողայոս Մ. Ջօրայեան. հան-
դերձ պիտանի յաւելուածքովք: Կ. Պոլիս, տպ. Հովհ. Մյուհենտիս-
յանի, 1850:

*Այս գիրքը տպագրվել է 1849 թ. (տես № 1592) և հավանական
է, որ հաջորդ իսկ տարում նորից հրատարակված լինի: Զարբհա-
նայանը իր Մատենագիտության 456 էջում նկարագրել է իբրև
1849 թ. տպագրութիւն, իսկ 646—647 էջերում՝ 1850:*

Ձ Մատ. 646—647: Թ 80

1668. Տաղարան Հայաստանեայց սուրբ Եկեղեցւոյ: Կ. Պոլիս,
տպ. Պողոս Արապյան Ապուշեխցու, 1850. 365 էջ: Շարվ. $8,2 \times 13$ սմ:

Մ 1852

1669. Փոփովիչ Անդրեաս:

Արուեստ երկարակեցութեան, որ է առողջ, երկայն ու երջանիկ
ապրելու ուսումը: Շարադրեց Անդրեաս Փոփովիչ Սուչաւացի հայ-

ապգի բժիշկը: Կ. Պոլիս, տպ. Հովհ. Մյուհենտիսյանի, 1850. Է, 4 չի., 400 էջ: Շարվ. $7,5 \times 14$ սմ:

ՀԳ 4008, Մ, ԷՃԳ

Ձ Մատ. 69—70, 179: Թ 80

1670. Օրացոյց և գուշակութիւնք օդոց 1850 թուականին Քրիստոսի և Հայոց ՌՄՂԹ: Կ. Պոլիս, տպ. Հովհ. Մյուհենտիսյանի: 96 չի. էջ: Շարվ. $4,8 \times 8,8$ սմ: (Շապկի վրա՝ «1850 Օրացոյց ՌՄՂԹ»):

9—10 էջերում՝ «Ժամանակ» վերնագրով դրաբար ոտանավոր, 3. Ոսկեան ստորագրութեամբ: Տպագրված են նաև տեղեկություններ օսմանյան և եվրոպական թղթատարությունների, 4. Պոլսի շոգենավերի Լրթեկեթյան մասին և այլն: Վերջին նրկու էջերում՝ «Ցուցակ գրոց տպագրելոց ի գործաւանի 3. Միւհենտիսեան» (Հիշատակվում է 29 գիրք):

ՀԳ 4853, ՄԼԳ

1671. Աստուածաշունչ գիրք Հին Կտակարանի: Եբրայական բնագրէն թարգմանուած: Հտ. Դ (Եսայի-Մաղաքիա): Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1850. 891, 1 չի. էջ: Շարվ. $8 \times 14,2$ սմ:

Տես Ն 1461 նկարագրութեան ծանոթագրությունը:

ՄԼԳ Арм. 1/2394

Ձ Մատ. 59: Ղ. 1. 217: Թ 135: ԳԼ 189

1672. Իլահիյէր ալլահըն իպատէթինտէ (Հայատառ թուրք.): Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1850:

Թեոդիկի տեղեկությունը սխալ է: Այս անունով գիրքը հրատարակվել է նույն թվականին Կ. Պոլսում, Ն. Կաստրոյի տպարանում, որ Թեոդիկը չի հիշատակել (տես Ն 1656):

Թ 135

1673. Իչքի իւլէրինէ. Բ տետր (Հայատառ թուրք.): Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1850:

Թ 135

1674. Հոգևոր երգեր: Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1850. 460 էջ: Շարվ. $5,5 \times 8,2$ սմ:

Ոտանավորներից շատերի տակ դրված են հայ կամ օտարազգի թարգմանիչների կամ հեղինակների անունները, Դրանք, անշուշտ, ժամանակի Չմյուռնիայի բողոքական գործիչներն են: Ամենից հաճախ

Հանդիպում ենք *Elias Riggs, C. C. Tracy*, Գ. Շմավոնյան, Հո.
Շմավոնյան, Հ. Գայայան, Ս. Մանուկյան, Մ. Քիրեֆնյան անուն-
ներին:

Մ 31686 (տիտղթ. ընկած է)

Ձ Մատ. 360: Ղ. 1. 217

1675.* ձառ հոգւոյն սրբոյ գործքին վրայով: Չմյուռնիա, տպ.
Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1850. 171 էջ:

Ղ. 1. 1695

1676. ձովեղ Ուիլլըմ:

Քրիստոնեայ այցելու կամ Բացատրութիւն Սուրբ Գրոց երևելի
մասերուն, անոնց վերաբերեալ աղօթքներովը: Աշխատասիրեաց վե-
րապատուելի Մ. Ուիլլըմ ձովեղ, երէց Անգղիոյ և Իռլանտիոյ միա-
ցեայ եկեղեցւոյն: Մասն երկրորդ: Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրի-
ֆիտի, 1850. 4 չի., 43 էջ: Շարվ. $7,7 \times 13,5$ սմ:

Ա մասը լույս է տեսել 1847 թ. (տես № 1466),

Մ 4575

1677.* Յուցակ հայերէն և տաճկերէն գրեանց, որ կը գտնուին
բրոթէսդանդներուն գրատունները ի Պօլիս և ի Չմիտնիա: Չմյուռ-
նիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1850:

Այս ցուցակը հիշատակելիս թեոդիկը ծանոթագրում է. «Այդ ցու-
ցակէն էր, որ խմբեցինք վերոյիշեալները (այսինքն՝ Գրիֆիտի տպա-
րանի հրատարակութիւնները — Հ. Դ.), որոնք ձգելով միսիօնար-
ներու 1840—4 կալկաթա, և 1846—50 Կ. Պոլիս տպագրութիւն-
ները»:

Թ 135

1678. Երախայրիք սուրբ Սանդուխտ դպրոցի. թարգմանեալ և
շարադրեալ յաշակերտաց նորին, ի պատիւ ապգիս Հայոց: Կալկաթա,
տպ. Ապգասեր Արարատյան, 1850. 24, 1 չի. էջ: Շարվ. $13 \times 21,5$ սմ:

Վերջին շահմարակալված էջում «Շանուցում» վերնագրի տակ բեր-
ված է ցանկը 15 հեղինակների և նրանց ինքնուրույն կամ թարգմա-
նական աշխատութիւնների, որոնք շուտով կավարտվեն կամ ավարտ-
ված են և սպասում են հրատարակութեան:

ՀԳ Լեո 543, Մ

1679. Ճշմարիտ քաղաքավարութիւն վասն տիկնաց: Թարգմա-
նեաց յանգղիականէն պարոն Սարգիս Մկրտիչ Յովհան, աշակերտ

Երբեք Մանգիտայ Կալկաթա, տպ. Ազգասեր Արարատյան, 1850.
65 էջ: Շարվ. $5,5 \times 10,2$ սմ:

ՀԳ 4814

1680. Ինչպե՞տե՞ս համարում: Յանգղիականներն թարգմանեալ ի հայ
տառաւորի հետքի թ. Ավետուհեանց, աշակերտ ո. Մանգիտայ, յօգուտ
սիրելեաց ընկերութեան: Կալկաթա, տպ. Ազգասեր Արարատյան,
1850. 60 էջ: Շարվ. $6 \times 10,7$ սմ:

Մ 3341

1681. Աերիս Ամբրոսիոս: Անանուն հեղինակ:

Ճանապարհ երջանկութեան յԱմբրոսէ Աերիեայ և Երկնային շա-
փղ լուսնուն հեղինակէ: Թարգմանեալ պ. Յովհաննէս Շ. Սար-
գսեանց, աշակերտ սրբոյն Մանգիտայ: Կալկաթա, տպ. Ազգասեր
Արարատյան, 1850. 106 էջ: Շարվ. $5,5 \times 10,3$ սմ:

Մ 3339

1682.՝ Օրացոյց: Կալկաթա, տպ. Մարդասիրական ճեմարանի,
1850:

Ձ Մատ 725

1683. Էսթին Մկրտիչ:

Վեպք հնոյն Հայաստանի: Քննութիւն: Մոսկվա, տպ. Վլադիմիր
Գոտիէի, 1850. 98. 1 չի. էջ: Շարվ. $9,5 \times 16,8$ սմ:

ՀԳ 3956, Մ, ԳԱԹ, ԷՃԳ, ՄԼԳ, ԼՀԳ

Ձ Մատ. 196, 652: Ղ. 1. 673: Թ 180—181

1684. Մսերեան Մսեր:

Հաւատապատում կամ Մանր ուսմունք քրիստոնէական հաւա-
տոյ ի Մսերայ վարժապետէ Գրիգորեան Չմիւռնացոյ: Մոսկվա,
տպ. Վլադիմիր Գոտիէի, 1850. Ժ, 77 էջ: Շարվ. $6,7 \times 10,5$ սմ:
(Տիտղոս. առաջ՝ «Մանր ուսմունք: Հատոր Ա. Հաւատապատում»):

45—67 էջերում՝ «Ճաւելուածի Ա. Ներսիսի Շնորհալոյ Բաճի շալիսա
ի դիմաց հայկական տառից»:

Նույն թվականին լույս է տեսել այս գրքի Ռ հատորը «Քրիստոսա-
պատում» վերնագրով (տես № 1687):

ՀԳ 1724, Մ, ՄԼԳ

Ղ. 1. 2075

1685. Մսերեան Մսեր:

Հրահանգ քրիստոնէական հաւատոյ ըստ ուղղափառ դաւանու-
թեան եկեղեցւոյ Հայաստանեայց: Աշխատասիրութեամբ Մսերայ

վարժապետի Գրիգորեան Զմիռնացոյ: Մոսկվա, տպ. Վասիլևի Գոտիկի, 1850. 2, 96 էջ: Շարվ. 8/13 սմ

ՀԳ 1780, Մ, ԳԼԹ, ԷՀԳ, ՄԼԳ, ԼՀԳ, ԽՀԳ
Չ. Մատ. 364: Խ 120

1686. Մսերեան Մսեր:

Հրահանգ քրիստոնէական հաւատոյ քստ ուղղութեամբ դաստիարակութեան եկեղեցւոյ Հայաստանեայց: Աշխատասիրութեամբ Մսերայ վարժապետի Գրիգորեան Զմիռնացոյ: Մոսկվա, տպ. Վասիլևի Գոտիկի, 1850. ԽԸ, 418 էջ: Շարվ. 8.3/14 սմ: (Շտպկի վրա «Հրահանգ քրիստոնէական հաւատոյ. ընդարձակեալ համապատշաճ խորութեամբ»):

ՀԳ 1779, Մ, ԳԼԹ, ԷՀԳ, ՄԼԳ, ԼՀԳ
Ղ. 1. 2076

1687. Մսերեան Մսեր:

Քրիստոսապատում կամ Մանր ուսմունք սրբազան պատմութեան Աւետարանի: Ի Մսերայ վարժապետէ Գրիգորեան Զմիռնացոյ: Մոսկվա, տպ. Վլադիմիր Գոտիկի, 1850. 118 էջ: Շարվ. 6.7×10,5 սմ: (Տիտղթ. առաջ՝ «Մանր ուսմունք: Հատոր Բ. Քրիստոսապատում»):

ՀԳ 1724 (2-րդ ակիգատ), Մ, ԷՀԳ, ՄԼԳ
Ղ. 1. 2075

1688.* Աղօթք հանգստեան ի յիշատակ հանգուցեալ Սեբեմբե վարժապետի Պատկանեանց: Թիֆլիս, 1850. 25 էջ:

Այսպիսի նկարագրութեան հանգիպեցինք երեանի պետական համալսարանի գրադարանի քարտարանում: Բնի գրքային աւելանալով, բայց հավանաբար նման հրատարակութեան հղմով:

1689. Առաջին կանոն Սաղմոսի, բաժանեալ ի հեգենայս. ի պէտս պետավարժից: Թիֆլիս, տպ. «Ուսումնարանի հայոց ընծայելոյ յապնուական Գեորգայ Արծրունւոյ» (Ներսիսյան դպրոցի), 1850. 48 էջ: Շարվ. 6,5×10 սմ:

ՀԳ 3885

1690. Արարատեան Աղէքսանդր:

Ճակատ անմահից. պեղերական արկածից Յոբայ արդարոյն, հագներգութեամբ չափաւորեալ ի համբերութիւն և ի խրատ: Թիֆ

լիս, տպ. Ղուկասնց և Շահմուրադյանց: 1850. 169 էջ: Շարվ. 9×17 սմ:

ՀԳ 3720, ԼՀԳ

Զ Մատ. 17: Ղ. 1. 233

1691. Համառօտ հրահանգ քրիստոնէական հաւատոյ: ...Տիպ երկրորդ: Թիֆլիս, տպ. Գաբրիել Պատկանյանի, 1850. 16 էջ: Շարվ. $8,2 \times 12$ սմ:

ՀԳ 4533

1692. Յուցակ ամենայն ազգ հայերէն մատենից. տպագրելոց ի վենետիկ, ի վեննա, ի Կոստանդնուպօլիս, ի Կալկաթա, ի Զմիւռնա, ի Մոսկով և յայլ քաղաքս: Վաճառին ի գրատան եղբարցք Աւետիքայ Համբարձումայ Էնֆիաճեանց ի Տփլիս, ի պանդոկի Գ. Թամամճեանց № 18, ի վերին յարկս: Թիֆլիս, տպ. «Ներսիսեան Հոգևոր Դպրոցի Հայոց ընծայելոյ ի Գեորգայ Երեմեան Արծրունւոյ», 1850. 24 էջ: Շարվ. $10,3 \times 17,2$ սմ:

ՀԳ $\frac{082}{1-97}$ (2-րդ ակիգատ)

1693. Աղամալեան (Բերդումեանց) Պետրոս:

Մեկնութիւն թղթոյն Պօղոսի առ Եփեսացիս: Երուսաղեմ, տպ. Սրբոց Հակոբյանց 1850. 10 չհ., ԺԲ, 804 էջ: Շարվ. $8 \times 14,3$ սմ:

ՀԳ 1533, Մ, ԳԱԹ Ապատյանի ֆ., ԷՃԳ

Զ Մատ. 16, 418—419: Ղ. 1. 331: Թ 139

1694. Տետրակ գովասանաց ի վերայ համօրէն տնօրինական սուրբ ուխտատեղեաց, որք են յաստուածահրաշ քաղաքն սուրբ Երուսաղեմ: Ի վերայ առաջին տպագրելոցն. տիպ երրորդ (Զափածո): Երուսաղեմ, տպ. Սրբոց Հակոբյանց, 1850. 80 էջ: Շարվ. $7,5 \times 13,2$ սմ:

Գրքի ետևում, շապկի վրա՝ «Ցանկ գրոց տպելոց ի գործարանի սրբոց Յակովբեանց»:

ՀԳ 4895, Մ, ԳԱԹ

1695. Կրթութիւն աւետարանական ի պէտս Հայաստանեայց սուրբ եկեղեցւոյ: ...Երկրորդ տպագրութիւն: Շամախի, տպ. «Երից ընկերացն Մովսիսի Զօհրաբեանց, Մարգարէի Ղուկեանց և Մինասի Տառլիջեանց», 1850. 42 էջ: Շարվ. $7,4 \times 21,7$ սմ:

ԼՀԳ Արմ. 2/1880

ԱՆԹՎԱԿԻՐ, ՄԱՏԵՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԱՂՔՅՈՒՐՆԵՐՈՒՄ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԸ ՉՆՇՎԱԾ ԵՎ
ՏԻՏՂՈՍԱԹԵՐԹԵՐՆ ԸՆԿԱԾ ԳՐՔԵՐ

1696.* Աղօթք առաւօտեան և երեկոյեան, ի պէտս Մխիթարեան
մանկանց: Վենետիկ, Ա. Ղապար, 12 էջ:

Ղ. 1. 122

1697.* Այբբենարան և հեգարան նոր կարդալ սկսող տղայոց
համար: Չմյուռնիա:

Մինչև 1851 թ. այս այբբենարանը տպագրվել է 5 անգամ: Իրևանի
Մաշտոցի անվան Մատենադարանում պահվող 1851 թվականի հրա-
տարակության վրա նշված է. «Հինգերորդ տիպ», Զորրորդ տպագրու-
թյունը եղել է 1844 թ. (տես № 1296), Հետևաբար ունեցել է նաև
մինչև այդ տպագրված Ա. Բ. Գ. հրատարակություններ: Հնարավոր
է նաև, որ առաջին հրատարակությունները այլ անուններով կոչված
լինեն, ինչպես «Քանալի բնթերցման կամ Այբբենարան» (տես
№ 1103), «Հեգարան» (տես № 940) և այլն:

Ղ. 1. 136

1698.* Աւետարան իւղաբերից ի պէտս և ի պարզ Հայաստա-
նեայց ս. եկեղեցեացն Հայոց: Կալկաթա, տպ. Պողոս Վիջենյանի:

Այս հրատարակության մասին հաղորդվում է Կալկաթայի «Ազ-
գասլը» ամսագրի 1847 թ. էջ 361-ում: Ղազիկյանը իր մատենագի-
տության 280 էջում աղբյուրը սխալ է ցույց տվել, բայց հետո, առա-
ջարանի 2 էջում, ուղղել է սխալը:

Ղազիկյանը և լեռնյանը տպագրության տարեթիվը չեն դրել: Ըստ
Թեոդիկի լույս է տեսել 1847 թ.: Ինչպես փաստարկվել է ներկա մա-
տենագիտության № 1471 նկարագրության ծանոթագրության մեջ,
Թեոդիկի բերած թվականը ճիշտ է:

Ղ. 1. 280: Թ. 175: ԳԼ 234

1699.* Բան յորդորական ի վերայ աներկիւղութեան մահու: 20

էջ:

Ղազիկյանը նկարագրել է «Ճառ»ի տակ, նկարագրութիւնից հետո փակագծում ավելացնում է. «Յաւարտն, «Այս ճառ թարգմանեցաւ ի Կոստանդնուպոլիս»:

Ղ. 1. 1696

1700.* Գամաղիէյեան Յովսէփին երջանիկ մահը: Չմյուռնիա, տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի:

Չ Մատ. 123: Ղ. 1. 400

1701.* Գրպանի երապահան հարուստ և գեղեցիկ, արտահանեալ Հայոց ՌՄԾԲ թուականին տպագրուած Բուն տօմարէն: 38 էջ:

Հաւանաբար տպագրվել է Կ. Պոլսում, ինչպես 1803 թ. «Բուն տօմարը»:

Ղ. 1. 582

1702.* Չանապան աղօթք նեղութեան ատենը: 32 էջ:

Ղազիկյանը հրատարակության վայրը և թվականը չի դրել, բայց ձանոթագրել է. «Երկրորդ էջին մէջ ձեռագիր գրուած է. «Ջաղօթս դայսոսիկ յօրինեաց Վ. Հ. Ղուկաս Ինճիճեան աթոռակայ վարդապետն ի ժամանակս մեծի հայածմանն յամի 1829 և անարժաթ քաժանեցաւ առ հայածեալսն»:

Ղ. 1. 898

1703.* Թաղիադեան Մեսրոպ:

Թանգարան Թաղիադեանց: (Անավարտ տպագրութիւն):

Այս անավարտ տպագրության մասին հիշատակում է Հովհ. Մկրյանը 1886 թ. Թիֆլիսում տպագրած «Կենսագրութիւն Մեսրոպբայ Դաւթեան Թաղիադեանց» աշխատութեան 169 էջում: Ահա Մկրյանի հաղորդած տեղեկութիւնը, որ քաղվածաբար բերել է նաև Ղազիկյանը. «նոյնպէս ունիմ առ իս և Թանգարան Թաղիադեանց անուն բանաստեղծութիւն մի որոյ երկու տետրն միայն տպագրեալ ութածալ (մնացորդն անյայտ թէ ո՞րչափ կարէր լինի)... Ինքնագիր օրինակ տպագրեալ թերթիցս ի միասին գտանի առիս, յորում շարունակի երգն մինչ ցերկրորդ նուագն տասնոտեայ քառատող՝ 112 տամբ, որպէս և առաջին երգոյն են տունք 238, որոյ 150 տունքն միայն են տպեալ. որով գտանին առիս, ի Թանգարանէն Թաղիադեանց, բովանդակ 350 տունք կամ իբր 1400 ոտանավոր բանից, բայց թերակատար թողեալ»:

Տպագրվել է Կալկաթայում, հավանաբար Ազգասեր Արարատյան տպարանում:

Ղ. 1. 722—723

1704.* Թուղթ յայտարարութեան նոր կուսակալին Պասկնիչի, Պարսից պատերազմի մասին: Թիֆլիս, տպ. Ներսիսյան դպրոցի:

Հստ Գ. Լեոնյանի պետք է տպագրված լինի 1825—1828 թթ. ժամանակաշրջանում:

ԳԼ 222

1705. Խաղդի հիւմայունին օրինակն է (Խաղդի հիւմայուն = Պատժոց գիրք): Կ. Պոլիս, 16 էջ: Շարվ. 9×16 սմ:

Տիտղոսաթերթ շունի, Բնագրից առաջ այստեղ բերված խորագիրն է: Գրքույկի վերջում «Այս արքայական Պատժոց կանոնագիրքը կնքող նախ-րարներու» անուններից հետո նշված է մահմեդական թվականը և ամսաթիվը՝ «1256 թիւի լիվել 1», որը համապատասխանում է մեր թվագրության 1840 թ. մայիսի 3-ին, Հավանարար այդ թվականը սույն կանոնագրքի գրության ու հաստատման տարեթիվն է: Հնարավոր է, որ հենց այդ թվականին էլ տպագրված լինի: Տպագրության վայրը չի նշված, բայց հաստատ Կ. Պոլիսն է:

ՀԳ 2001

Ղ. 1. 1105

1706. Խաղդի հիւմայունին օրինակն է (Պատժոց գրքի հավելվածը): Կ. Պոլիս, 5 էջ: Շարվ. 9×16 սմ:

Զեւավորմամբ, տառատեսակներով ճիշտ և ճիշտ նման է նախորդ գրքույկին: Նույնպես տիտղոսաթերթ շունի: Պատժոց գրքի հավելվածն է, որ երևում է սկզբի հետևյալ բառերից. «Ահա արքայական Պատժոց կանոնագրքին այս յաւելուածը նայեցաւ»:

Վերջում մահմեդական տարեթիվն է. «1256 թիւի ախրրի 1», որը համապատասխանում է մեր թվագրության 1840 թ. հունիսի 3-ին:

Տպագրության տարեթիվ և վայրի մասին տեւս նախորդ նկարագրության ծանոթագրությունը:

ԳԱԹ Ալատյանի ֆ. 8990

1707* Կարապետ արքեպիսկոպոս:

Նապտեր հոգւոյ: Կ. Պոլիս, տպ. Պողոս Արապյանի:

Հանրային գրադարձնում կա այս գրքի 1826, 1827 և 1830—31 թթ. հրատարակությունները (տեւս X № 535, 571, 705): Վերջին 1830—1831 թթ. հրատարակության վրա նշված է. «Տպագրեալ չորրորդ անգամ: Հետևարար դրանից առաջ 1828 կամ 1829 թվականին լույս է տեսել 3-րդ հրատարակությունը: Տպագրության վայրը և տպարանը դրել ենք հիմնվելով մյուս հրատարակությունների վրա»:

Ղ. 1. 1246

1708.* Կարգ մատակարարության ընթերցաց տեառն կամ սրբոյ
հաղորդութեան: (Անճակաւո և անթուական): Չմիւռնիա, սոռ թագա-
ւորութեամբ Կուլիելմուսին Դ թագաւորին Անգղիոյ (1830—1837):

Ղ. 1. 1251

1709.* Համառօտութիւն ներողութեանց շնորհեցելոց ի պանապան
վեհապետաց ընկերակցութեան և եղբարց ամենասուրբ վարդարանի:
Վերջապէս հաստատեցելոց ի սրբութենէ տեառն մերոյ Իննօջէնցիոսի
մետասաներորդ պապի: 33 էջ: (Ուրիշ ամէն ինչ կը պակսի):

Ղ. 1. 1448

1710.* Հարցմունք թուաբանութեան: Վենետիկ, Ս. Ղալար: 16
էջ:

Ղ. 1. 791

1711.* Հեգերէն: Կ. Պոլիս, տպ. Հովհ. Մյուհենտիսյանի:

*Հիշատակվում է Մյուհենտիսյանի հրատարակած 1850 թ. որա-
ցույցի վերջին էջում՝ իր տպարանում յույս տեսած գրքերի «Ցու-
ցակ»-ում:*

1712.* Հրահանգութիւն համբակաց: (Թարգմանություն): Կալ-
կաթա, տպ. Պողոս Հորդանանյանի:

*Այսպիսի հրատարակություն հիշատակում է Գ. Լևոնյանը՝ Պ. Հոր-
դանանյանի 1821 թ. տպագրած «Անգիտաց անպէտ»-ից հետո:*

*Կարծում ենք, որ այս անունով գիրք չի հրատարակվել: «Անգիտաց
անպէտ» թարգմանական գրքի վերնագրի մեջ կա հետևյալ արտա-
հայտությունը. «Գլխաւորաբար գիտեալ ի հրահանգութիւն և ի գրօ-
սանս համբակաց»: Ըստ երևույթին որեւէ աղբյուրում «Անգիտաց ան-
պէտ»-ը հիշատակվել է «Հրահանգութիւն համբակաց» ձևով, որտե-
ղից և վերցրել է Գ. Լևոնյանը:*

ԳԼ 232

1713.* Ճառ ի վերայ ապաշխարութեան և ճշմարիտ հաշտութեան
ընդ աստուծոյ: 31 էջ:

Ղ. 1. 1696

1714.* Ճառ ի վերայ ծննդեան և յայտնութեան փրկչին: 16 էջ:

Ղ. 1. 1696

1715.* Ճառ ի վերայ յարութեան փրկչին: 15 էջ:

Ղ. 1. 1696

1716.* Ճառ վասն վիճակի ամուսնութեան: 20 էջ:

Ղ. 1. 1696

1717.* Մեք եղբայր եմք: (Շրջաբերական): Վենետիկ կամ
Կ. Պոլիս:

Այսպիսի հրատարակության մասին հիշատակում է Բ. Սարգիսյանը. «1819—1820-ին կ'եփէր երկու հայ հասարակութեանց մէջ լատինացի հանուր միութեան գաղափարը, տալով իբրեւ ամենագեղեցիկ պտուղ «Հրաւէր սիրոյ» և «Մեմ եղբայր եմք» հանրածանօթ և պաշտօնական շրջաբերականը» (Երկհարիւամեայ գրականական գործունէութիւն Վենետիկոյ Միսիթ. միաբ., Վենետիկ, 1905, էջ 18):

«Հրաւէր սիրոյ» կամ «Բան հրաւէր սիրոյ» գրքույկը տպագրվել է Կ. Պոլսում, 1820 թ. և կա շատ գրադարաններում: Այնինչ «Մեք եղբայր եմք» շրջաբերականից որեւէ օրինակ մեզ ծանոթ չէ:

1718. Правила для определения доходов с недвижимых имуществ в уездных и заштатных городах Грузино-Имеретинской губернии. Կանօններ Ղրուպինօ Իմերետինսկի դուքերնիայի նահանգական և շաատից դուրս ելած քաղաքներումը մուլքերից ստանալի մատախիլները կարգելոյ համար (Ռուս., վրաց., հայ. և ադրբ. լեզուներով): Թիֆլիս, տպ. Հ. և Դ. Արվանյանցների: 47 էջ: Շարվ. 12×18,5 սմ:

Հավանաբար լույս է տեսել 1841—1843 թթ.: Տիտղոսաթերթում գրքի ուսերեն և հայերեն անուններից հետո կան նաև վրացերեն և ադրբեջաներեն անունները:

ՀԳ Լեռ 43695

1719.* Սաղմոս (մեծադիր): Կ. Պոլիս, տպ. Հովհ. Մյուսիենտիսյանի:

Մյուսիենտիսյանի-հրատարակած 1850 թ. «Օրացոյց»-ի վերջին էջերում գետեղված գրքերի ցանկում («Ձուցակ գրոց տպագրելոց ի գործաւանի Յ. Միմէնտիսեան»), հիշատակվում է երկու Սաղմոս՝ մեծադիր և փոքրադիր: Մենք տեսել ենք 7,5×13 սմ. չափի փոքրադիր հրատարակությունը (տես № 1651), իսկ մեծադիրը չենք տեսել: Չեն նկարագրել նաև մատենագետները:

1720. Սաղմոս երջանիկ մարգարէին Դաւթի. Որոյ առաջին կանոնն և եթ տպեցաւ՝ բաժանելով պվանկսն: Եւ այս յաղագս դիւրաւ

հեղեղի մանկանց: Տպագրեցնալ ի տպարանի Յոհաննիսեան Պո-
զսի: 48 էջ: Շարվ. 7,7×12,3 սմ:

*Էջերից շատերը էջահամարներ չունեն: Տպագրության տարեթիվը
գրքում չի նշված: Հնարավոր է, որ հրատարակված լինի 1790-ական
թվականներին:*

ԼՀԳ Արմ. 1/340

1721.* Տետր այբբենական: Շուշի, տպ. «Վիճակաւոր առաջնոր-
դին Ղարաբաղու բարձր սրբապան մետրուպոլիտի Բաղդասարայ»:

*Համ Լեւոնյանի տեղեկության պետք է լույս տեսած լինի 1839—
1840 թվականների ընթացքում:*

ԳԼ 229

1722. Տետրակ սուրբ վարդարանին. որ ասացեալ լինի ի պատիւ
ամենասրբուհոյ Աստուածածնին: 60 էջ: Շարվ. 5,2×9,3 սմ:

*Տպագրութեթ չունի: Վերնագիրը դրված է բնագրից առաջ: Մեզ
հասելով՝ այս թիակ օրինակը կազմված է Ղուկաս Ինճիճյանի
1849 թ. վենետիկում տպագրված «Աղօթագիրք նոր, աշխարհարառ»
գրքի Մառենադարանի օրինակի հետ: Անկասկած վենետիկի հրատա-
րակություն է:*

Մ 32699

1723.* Քերական: Կ. Պոլիս, տպ. Հովհ. Մյուհենտիսյանի:

*Էիշատակվում է Մյուհենտիսյանի հրատարակած 1848 և 1850 թթ.
օրացույցների վերջին էջերում տպագրված «Ցուցակ գրոց տպագրելոց
ի զօրծաւաւնի Յ. Միմէնտիսեան» ցանկերում:*

1724. Օրացույց: 1813. 46 էջ: Շարվ. 6×10 սմ:

*Մեր օրինակի տիտղոսաթերթն ընկած է: Սկսվում է 3-րդ էջից,
հետևյալ խորագրով՝ «Բանալիք ամի տեառն 1813, և Հայոց ԹԻՄԿԻ
բօլին»:*

*Անկասկած տպագրվել է Կ. Պոլսում: Ենթադրում ենք, որ կազմել
և տպագրել է Մատթեոս Դպիրը, թեև ըստ Թեոդիկի Մատթեոս Դպի-
րը հրատարակել է երեք օրացույց միայն՝ 1805, 1809 և 1825 տա-
րիներին («Տիպ ու տառ», էջ 64): Կա նաև Մատթեոս դպրի 1803 և
1815 թ. օրացույցները (տես ՌՌ 47 և 236):*

ՀԳ 4860

Վ Ե Ր Ն Ա Պ Ր Ե Ր Ի

Ա Յ Բ Բ Ե Ն Ա Վ Ա Ն Ց Ա Ն Վ

Այստեղ բերված են ներկա մատենագիտության մեջ հանդիպող բոլոր հիմնական, ինչպես նաև ծանոթագրություններում ու բովանդակություններում հանդիպող վերնագրերը: Պրանց կողքին դրված են այն հերթական համարները, որոնց տակ հիշատակվում են նկարագրությունների ծանոթագրություններում և գրքերի բովանդակություններում բերված վերնագրերի հերթական համարների կողքին նշված է «ծան.» (ծանոթագրություն) կամ «բով.» (բովանդակություն):

Միևնույն նյութի վերաբերյալ գրքերը կամ հեղինակների տարբեր անուններով լույս տեսած նույն գրքերը իրար են մոտեցվել «տես», «տես նաև» հղիչներով:

Հայերեն և եվրոպական լեզուներով ղուգահեռ բնագրերով հրատարակությունները արտացոլված են նաև եվրոպական լեզուներով ցանկում (էջ 479), իսկ հայերեն և ռուսերեն բնագրերով հրատարակությունները՝ նաև ռուսերեն ցանկում (էջ 483):

Ա

- Աբրահամըն քուրպանը—180
 Ագաթանգեղեայ պատմութիւն—829
 Ագաթանգեղոս, յորում պարունակի պատմութիւն Տրդատայ արքայի
 և սրբոյն Գրիգորի—408, 461
 Ադալա կամ Երկու վայրենիներուն սերը—1240: *Տէս Նաև Ատալա*,
 օրիորդն սիրապոհ:
 Ազգասէր—222
 Ազգաօգուտ յայտարարութիւն Յովակիմայ Եղիապարեան առ լուսա-
 տորչակրօն ազգակիցս իւր—378, 545
 Ազդարարութիւն առ Հայս. Առաջադրութիւն Հայոց նոր սարքվող
 պօրքի համար—588
 Ազիզ վալիտէթուլլահըն միւճիւլէթլէրին քիթապը—321
 Ազիզ Վինջէնցօ Ֆերրարիին հիքմէթլի էօմրիւնիւն մուխթասար իճ-
 մալի—840
 Ազիզ քիթապանի—632
 Ազիզլէրին րահաթը—633
 Աթալա—*Տէս Ադալա...*
 Ալլահ վէ կէօյէ էօյ Քրիստոս տուր—605
 Ալտինի ասպետին գտած կրակի մէջ անվնաս մնալու գիտը—694
 Ալփոնսոսի Լամարթինեայ Ի կիսանդրին իւր, քերթուած առ կոմսն
 տ՝Օռսէ—1633
 Ականց գիրք—*Տէս* Գիրք մեծագոյն և պատուական ականց:
 Ահտ ըլ Աթիգտէն Թէվրաթ. եանի Մօսէնին Պէշ քիթապը—1042
 Ահտ ըլ Աթիգտէն իյիրսի իքի քիթապ—1157
 Ահտ ըլ Աթիգտէն պէշ քիթապ. եանի Իօպ քիթապընտան Աէլօմօնուն
 իլահիսի քիթապընատէք—1099
 Ահտ ըլ Աթիգտէն փէյղամայէրլէր. եանի Եէշաիա քիթապընտան Մա-
 յաքիա քիթապընատէք—1158

Ահա ըլ Աթիգտէն օն եէտի քիթապ. եանի Տօղուշ քիթապընտան
Էսթեր քիթապընատէք—1100

Ահա ըլ Աթիգտէն օն իքի քիթապ. եանի Եէշուա քիթապընտան Էսթեր
քիթապընատէք—1101

Ահաի ճէտիտ—*ՏԼՍ* Բապպիմիզ Յետու էլ Մէսիհին Յաիտ ի ճէտիտի:
Աղանի կամ Բարերարութեան վարձքն ու չարութեան պատիժը—
1636 *բով.*

Աղբիւր բացեալ—1363

Աղեքսանդր կամ Ռօպէնսօն գերմանացի—1663

Աղեքսանդր Հոհենլոհէ իշխանապուն քահանայի ամմէն վիճակին
յարմար հոգեշահ խրատները—914

Աղուէսագիրք—569

Աղօթագիրք. *Գր. Նարեկացու, Եփրեմ Ասորու և այլոց*—*ՏԼՍ* Գիրք
աղօթից...

Աղօթագիրք կարճառօտ. Ստամպօլի լեզուով գրուած—*ՏԼՍ* Կարճա-
ռօտ աղօթագիրք ամմէն օրուան:

Աղօթագիրք մանկանց—891, 1575

Աղօթագիրք ներողութեանց—762 *ծան.*

Աղօթագիրք նոր, աշխարհաբառ—912, 1023, 1560: *ՏԼՍ նաև* Աղօթք
հարկաւորք ըստ պատշաճի տօնից և աւուրց և պիտոյից:

Աղօթամատոյց: Գանձարան ուխտականութեան՝ Աղօթամատոյց և
Զբօսարան հոգևոր—1050

Աղօթամատոյց ի պէտս առտնին պաշտաման—*Հտ.* Ա-1423, *Հտ.*
Բ-1424

Աղօթամատոյց ի պէտս քահանայից—721

Աղօթամատոյց կամ Զբօսարան հոգևոր—*ՏԼՍ* Աղօթամատոյց: Գան-
ձարան ուխտականութեան...

Աղօթամատոյց պատկերապարդեալ ս. Գրիգորի Նարեկայ վանից վա-
նականի և հոգեկիր հռետորի քաղեալ ընտրանաւ ի գրոց նո-
րա... Յաւելեալ յայսմ երկրորդ տպագրութեան և զգանձս
տօնից տէրունականաց, զմեղեդիս և զտաղս—51

Աղօթամատոյց սրբազան տեղեաց. Հաւաքեալ յաղօթից Վարդանայ
Վարդապետի—1547

Աղօթք, *Գր. Նարեկացու*—763

Աղօթք առաւօտեան և երեկոյեան ի պէտս Մխիթարեան ման-
կանց—1696

Աղօթք հանգստեան ի յիշատակ հանգուցեալ Սերուլբէ վարժապետի
Պատկանեանց—1688

- Աղօթք հարկաւորք ըստ պատշաճի տօնից և աւուրց և պիտոյից—
398, 507
- Աղօթք Մխիթարայ Աբբայի ի պէտս իւրոյ աշակերտաց—*Տէս* Աղօթամատոյց ի պէտս քահանայից:
- Աղօթք Մխիթարայ Գոշի—91 *բով.*, 386 *բով.*
- Աղօթք ներողութեանց—762
- Աղօթք Ներսիսի Կլայեցւոյ. Վեշտասան լեզուով—198, 312: Քսանչորս լեզուով—424, 887: *Տէս նաև* Հաւատով խոստովանիմ, Հոչակաւոր աղօթք տեառն Ներսիսի սրբազան կաթողիկոսի Հայոց:
- Աղօթամատոյց—576
- Աճումն մեղաց—1295
- Այբբենարան—568
- Այբբենարան և հեգարան նոր կարդալ սկսող տղայոց համար—
1296, 1697
- Այբբենարան և հեգերէն կամ Քերական հայերէն—*Տէս* Նոր այբբենարան և հեգերէն հայերէն շիտակ հեգել սորվելու:
- Այբբենարան ի Վարդան սարկաւազէ—583
- Այբբենարան կամ Աղանուրական կարգ ուսմանց—469
- Այբբենարան համառօտ. արարեալ յուսումն նորահաս տղայոց—49, 418, 419: *Տէս նաև* Համառօտ այբբենարան:
- Այբբենարան հայ—447
- Այբբենարան հայերէն—231
- Այբբենարան Հայոց—958
- Այբբենարան Յունաց—344
- Այբբենարան նորակարգ ոճով—1608: *Տէս նաև*
- Առաջին կանոն Սաղմոսի
 - Բանալի ընթերցանութեան
 - Բանալի ընթերցանութեան Մեսրոպեան տառից
 - Բանալի ընթերցման կամ Այբբենարան
 - Գիրք նախակրթութեան հայկազեան լեզուի
 - Դուռն դպրութեան հայկական լեզուի. Այբբենարան և հեգերէն նոր և դիւրին ոճով
 - Դպրութիւն մանկանց
 - Իլք մէքտէպ քիթապը
 - Կանոնք իրերավարժութեան
 - Համառօտ այբբենարան
 - Հայնակ և մաճըռնակ Այբ ու Բենի թուղթ

Հեգարան
 Հեգերէն...
 Հմտութիւն մանկանց...
 Մարգարան մանկանց
 Մեսրոպեան այբբենարան
 Մեսրոպեան առաջնորդ մանկանց
 Նախադուռն վարժութեան
 Նախաշաւիղ...
 Նոր այբբենարան
 Նոր այբբենարան և հեգերէն
 Նոր տետրակ այբբենական
 Ռուսաց և Հայոց այբբենական տետրակ
 Սաղմոս Ա կանոն
 Սաղմոս հեգենայ որ է Հեգերէն
 Սկիզբն ընթերցանութեան հայկական տառից կամ Նոր, գու-
 արճալի և դիւրին այբբենարան...
 Վարժութիւն մանկանց...
 Վիկտորիայ այբբենարան
 Տետր այբբենական
 Տետրակ այբբենական, որ է դուռն ընթերցական ուսման
 Քերական կամ Այբբենարան
 Այցելութիւն հիւանդաց—Տես Հրահանգ յայցելութիւն հիւանդաց
 Այցելութիւն սգաւորաց—1485
 Անաչառ բանտ (կամ՝ բան)—390
 Անգիտաց անպէտ—388
 Անգղիական եկեղեցիին հաւատոյ երեսուն և ինը յօդուածները—
 1411 ծան.
 Անգղիարէն քերականութիւն հայազգի ուսումնասէր պատանեաց
 համար—1460
 Անկլիքան եկեղեցի և անոր հնութիւնը, հաւատքը, քահանայական
 պաշտօնը և պաշտամունքը—1448
 Անհաւատութեան դէմ—1102
 Անուանք նշանագրովք համարողութեան (Մաթեմատիկական տեր-
 մինների բառարան)—1217 ծան.
 Անցք երկուց ժողովոց եղելոյ ի Ջուղայ—822
 Անցք կամ գործք քառասուն երեք և քառասուն և չորս երորդ ժո-
 ղովոց Մադրասիս Հայոց—94
 Աշխարհագրութիւն—1262: Տես նաև Աշխարհագոյց:

- Աշխարհագրութիւն բնական, ուսումնական և քաղաքական ի նա-
խաշաւիղ ատլասի աշխարհացոյց պատկերաց—1016, 1550
- Աշխարհագրութիւն ուսումնական և բնական, և քաղաքական—ՏԵՍ
Համառօտ աշխարհագրութիւն ընդհանուր երկրի:
- Աշխարհագրութիւն ուսումնական և բնական, և տեսութիւն երկրագն-
տոյ—1576
- Աշխարհագրութիւն չորից մասանց աշխարհի—
Մասն առաջին. Ասիա, Հտ. Ա-84, Հտ. Բ-63, Հտ. Գ-64, Հտ.
Դ-65
Մասն երկրորդ. Եւրոպիա, Հտ. Ա-15, Հտ. Բ-16, Հտ. Գ-17,
Հտ. Դ-18, Հտ. Ե-52, Հտ. Չ-53
Մասն երրորդ. Ափրիկէ—19
Մասն չորրորդ. Ամերիկա—20
- Աշխարհացոյց—1203 բով.
- Ապաշխարացոյց—996
- Ապացոյց քրիստոնէական հաւատոյ. ԺՁ դիրին դասերու բաժ-
նուած—1470
- Ապացոյցք կրօնի և պատասխանատուութիւնք—1257
- Առ մեծապատիւ և մեծարգոյ տէր և հայր Արիստակէս Ապարեան...
յաւուր տաւնի անուանն—1142
- Առածք հինգ—768 բով.
- Առածք սինէականք—ՏԵՍ Տնտեսութիւն մարդկային կենաց. Խրատք
պիտանիք թարգմանեալք ի Սինէացւոց լեզուէ:
- Առակաց գիրք—ՏԵՍ Գիրք առակաց Սողոմոնի որդւոյ Դաւթի:
- Առակներ և պատմություններ նախնական ընթերցանության հա-
մար—1008
- Առակք Եպոբոսի—305, 552, 1559
- Առակք Մխիթարայ Գոշի—1139
- Առակք Ողիմպիանու—1139
- Առաջադրութիւն Հայոց նոր սարքվող պօքքի համար—ՏԵՍ Ապդարա-
րութիւն առ Հայս...
- Առաջադրութիւն Հայոց նոր սարքվող պօքքի մասին—616
- Առաջին կանոն Սաղմոսի—1180, 1181, 1689: ՏԵՍ նաև Սաղմոս Ա
կանոն:
- Առաջին մասն փիլիսոփայութեան որ ասի՝ Տրամաբանութիւն. Հա-
մառօտեալ ի բուն տրամաբանութենէ աստուածաբան վարդա-
պետին Կովդնոյ ի 1830 ամի—1062
- Առաջին մասն Փոքր քերականութեան գրաբառ լեզուի Հայոց—1064

- Առաջին քրիստոնեական վարդապետութիւն ի պէտս դպրոցաց և
գերդաստանաց—1113
- Առաջնորդ եկեղեցւոյ անդամներուն—1349
- Առաջնորդ երկնից—809
- Առաջնորդ ծնողաց—933
- Առաջնորդ փրկութեան—1159
- Առաւօտեան և երեկոյեան աղօթք—1505
- Առաքինութեան հարկաւորութիւնը—1512
- Առձեռն բանաստեղծութիւն համառօտեալ—965, 966
- Առձեռն բառարան հայկապնեան լեզուի—1371
- Առձեռն բժշկարան ի պէտս գիւղականաց—1250
- Առձեռն դիցաբանութիւն կամ Առասպելախառն վէպք պոից և պոիւ-
ցապանց—1024
- Առձեռն ճարտասանութիւն համառօտեալ—967, 1624
- Առողջութեան կանոններ—904, 1613
- Առողջութիւնը պահպանելու վրայ օգտակար կանոններ—1634
- Աստուածաբանական վարդապետութիւն—1350
- Աստուածաբանական վարդապետութիւն կամ Համառօտ քրիստոնեա-
կան Վեստմինսդրի ժողովոյն—1407, 1411 ծան.
- Աստուածանմանութիւն—575
- Աստուածաշունչ գիրք Հին Կտակարանի—Հտ. Ա-1461, Հտ. Բ-1530,
Հտ. Գ-1594ա, Հտ. Դ-1671
- Աստուածաշունչ գիրք Հնոց և Նորոց Կտակարանաց—289, 293
- Աստուածաշունչ մատեան Հին և Նոր Կտակարանաց ըստ ճշգրիտ
թարգմանութեան նախնեաց ի հելլենական բնագրէ... Յաշխա-
տասիրութենէ տեառն Յովհաննու Չօհրապեան—միհատոր-
յա՝ 66: Նույնը քառահատոր—Հտ. Ա-67, Հտ. Բ-68, Հտ. Գ-69,
Հտ. Դ-70
- Աստուածաշունչի բովանդակութիւնը—744
- Աստուածաշունչն է մատեան երկնային—607
- Աստուածաշունչուն օգունմասը պօրձ վէ ալլահիտաւն օլտուղունա...—
1297
- Աստուածասէր և ազգասէր հասարակութեանն Հայոց՝ փրկեալ քա-
ղաքին Երևանա—608
- Լ՛տալա, օրիորդն սիրազոհ—541: Տես նաև Ադալա կամ Երկու վայ-
րենիներուն սէրը:
- Ատենաբանութիւն—176
- Ատենաբանութիւն և թուղթ և ճառք—908

- Ատլաս աշխարհացոյց պատկերաց... հանդերձ նախաշաւիղ ծանոթութեամբք—1551
- Արամայիս—1418
- Արամեան Ընկերութեան Ուսման գրքեր տարածելու յայտարարութիւնը—1213
- Արարողութիւն սրբոյ աթոռոյս Երուսաղէմի ըստ նախնական սովորութեան—1129
- Արիստոտելի իմաստասիրի Թուղթ առ Աղեքսանտրոս թագաւոր. Պատմութիւն յալազս աշխարհի—768 *բով.*
- Արիստոտելի Յաղազս առաքինութեանց առ Աղեքսանտրոս թագաւոր—768 *բով.*
- Արկածք Արիստոնոկսի—1230
- Արկածք Տելեմաքայ—520, 1631
- Արիեստ աստուածսիրութեան—*Տես Հաջորդ վերնագիրը:*
- Արիեստ բարոք սիրելոյ կամ Արիեստ աստուածսիրութեան—345
- Արիեստ թուաբանութեան—1177
- Արիեստ ճարտասանութեան—733
- Արձանագրութիւնք որք վերաբերին առ հաստատութիւն հաշտութեանն ընդ Պարսկաստանի—614
- Արուեստ բանական կամ Տրամաբանութիւն Փրանկիսոսի Սոաւէի—483
- Արուեստ երկայնակեցութեան—1669
- Արուեստ ճարտարախօսութեան—1271
- Արուեստ քերթողական—1438
- Արուեստագրութիւն—802
- Արփիական Հայաստանի—872
- Աւետարան—71, 241, 296, 934, 1552: *Տես նաև Աւետարան տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, Մասն Նոր Կտակարանի Յիսուսի Քրիստոսի, Սուրբ Աւետարան:*
- Աւետարան իւղաբերից ի պէտս և ի վարդ Հայաստանեայց ս. Եկեղեցեացն Հայոց—1471 *ծան.*, 1698
- Աւետարան տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի—50, 79, 1186, 1471, 1553, 1600, 1649
- Աւետարանական տետրակներ. տետր Ա-Գ—1449
- Աւետարանական քարոզվար—1462
- Աւետարանական քարոզութիւնք—1408
- Աւետարանական քարոզութիւնք *Թիւ* Ա-Ը—1351
- Աւետարանացոյց—1334

Աւետարանի պօրութիւն կամ Մին արաբ ծառայի պատմութիւն, որ
Քրիստոսի հաւատքովն երանելի էլաւ—686, 1051
Աւետարանի ճշմարտութեան և պօրութեան համար—789
Աւետաւոր—677

Բ

Բան առ հայկազնեայ քրիստոնեայս. Ընկերակցութենէ Ռուսաց Աս-
տուածաշունչ ժողովոյն—268
Բան գործնական որ է միայն խնդրելին ամենայն բանաւորի և գործ
բանական—168
Բան ի վերայ առման քաջակառոյց ամրոցին Երևանայ—620
Բան խրատու յաղագս միանձանց—593 *ծան.*: *Տես նաև* խրատ մի-
անձանց:
Բան հրաւեր սիրոյ—370
Բան յիշատակի Առակացն Սողոմոնի—23 *ծան.*
Բան յորդորական ի վերայ աներկիւղութեան մահու—1699
Բանալի ընթերցանութեան—935
Բանալի ընթերցման կամ Այբբենարան—1103
Բանալի ընթերցասիրութեան Մեսրոպեան տառից, որ է այբբենա-
րան և հեգարան հայերէն լեզուի—1487
Բանալի կամ Պատասխանատետր մտաւոր և գրաւոր թուաբանու-
թեան—1513
Բանալիք ամի տեառն 1813 և Հայոց ՌՄԿԲ թուին—1724 *ծան.*
Բանաստեղծական արուեստ ի պէտս համբակաց, համառօտեալ—
966 *ծան.*
Բանաստեղծութիւն չորս ետքերնուս վրայ—133: *Տես նաև* Դիմառ-
նութիւն ի չորից վերջնոց:
Բանք երեք ձև ի լոյս ընծայեալք՝ Ա, Բ Յաղագս նախախնամութեան.
Գ Յաղագս կենդանեաց—404
Բանք չափաւ—662: *Տես նաև* Հաջորդ վերնագիրը:
Բանք չափաւ ի դիմաց հայկական տառից—1684 *ծան.*
Բառարան անգղիերէն և հայերէն—380, 499: *Տես նաև* Համառօտ
բառարան յանգղիականէ ի հայ:
Բառարան ի հայկական լեզուէ ի Ռուսաց բարբառ—Հտ. Ա-949, Հտ.
Բ-950: *Տես նաև* 1544 *ծան.*
Բառարան համառօտ ի գաղղիականէ ի հայ—170
Բառարան համառօտ ի հայէ ի գաղղիական—270

Բառարան համառոտ ի տաճկականէ ի հայ—987

Բառարան հայերէն և անգղիական—480

Բառարան յիտալական լեզուէ ի հայ և ի տաճիկ բարբառ—54

Բառարան պարսկերէն ըստ կարգի հայկական այբուբենից—532

Բառգիրք անգղ-հայ—Տեւ Համառոտ բառարան յանգղիականէ ի հայ։

Բառգիրք ի բարբառ հայ և իտալական—888

Բառգիրք ի գաղղիականէ ի հայ և ի տաճիկ բարբառս—1017

Բառգիրք հայ-անգղ—Տեւ Համառոտ բառարան ի հայէ յանգղիական։

Բառգիրք՝ հայկապեան լեզուի, Գր. Փեշտրմալճյանի—Հտ. Ա-1293,
Հտ. Բ-1403

Բառգիրք փոքրիկ. Անգղիացւոց լեզուէ թարգմանեալ ի հայ—Տեւ

Փոքրիկ բառագիրք... Տեւ Նաև

Անուանք նշանագրովքն համարողութեան (*Մաթեմատիկական տերմինների հայերեն-գերմաներեն-ֆրանսերեն բառարան*)

Առձեռն բառարան հայկապեան լեզուի

Գիրք խօսակցական գաղղիերէն, անգղիերէն, հայերէն (աշխարհաբար), տաճկերէն, գերմաներէն, իտալերէն։

Ընտանի խօսակցութիւններ անգղիերէն, հայերէն, յունարէն և գաղղիերէն լեզուներով

Լուծմունք և բացայայտութիւնք հոգելից բանից լուսափայլ սրբոյ մատենիս (*Նարեկացու Մատչյան ողբերգության խրթին բառերի և ոճերի բառարան*)

Կրօնական հստութեանց բառգիրք

Համառոտ բառարան...

Համառոտ բառգիրք ի գրաբարէ յաշխարհաբար

Համառոտութիւն բառարանի ի գրաբառէ յաշխարհաբառ տպեալ ի Վենետիկ 1769

Մեկնութիւն աս գրքիս մէջ գործածուած գրաբառ բառերուն (*«Պատմութիւն վեշտասաներորդ դարու» գրքի վերջում կցված գրաբարից-աշխարհաբար բառարան*)

Նշանակութիւնք խրթին բառից ինչ մատենիս (*Նարեկացու Մատչյան ողբերգության խրթին բառերի բառարան*)

Նոր բառարան...

Նոր բառգիրք...

Նոր բարբառարան...

Պունտան ագտելմ 1838 սենեպինտե ստամբա օլան Պեշ տեհր
ֆերգի (Չանապանութին հինգ դարուց) նամ քիթապտե
պուլունան արապի վե ֆարսի լուղեթլերին (*արաբերեն և
պարսկերեն բառերի բացատրություն*)

Փոքրիկ բառագիր անգղիացւոց լեզուէ՝ թարգմանեալ ի հայ
բարբառ:

Բարառնական դիմառնութին բարոյական .այսինքն Բօման մօրալէ
ի դիմաց վարդոյ և լուսինեկի—191

Բարառնական դիմառնութին ի դիմաց Վարդոյ և Սոխակի—530

Բառարնութիւնք ի մահն Աղեքսանդրի—1140 *բով.*

Բարեգործութեան օգուտը—1160, 1409

Բարեպաշտութին—1298

Բարի խորհուրդներ ամմէն օրուան համար—119

Բարոյական և օգտակար խրատներ—*Տէս* Կարոյոսի Մոնթեվեքիաց-
ւոյ բարոյական և օգտակար խրատներ:

Բարոյական թատրներ—1635

Բարոյական պատմութիւններ—1089

Բարոյական սկզբունք... Յաւելուածովք ուղղագրեալ ի հեղինա-
կէն—1402

Բարոյական վեպեր—1636

Բարձրագոյն կարգադրութիւն յաղագս կառավարութեան գործոց լու-
սաւորչական Հայոց եկեղեցւոյ ի Ռուսաստան—876

Բարձրագոյն հրովարտակք և արձանագրութիւնք վերաբերեալք առ
եկեղեցիս դաւանութեան լուսաւորչական Հայոց որ ի Ռու-
սաստան—1182

Բացայայտութիւն մտաց Հրաւեր սիրոյ տեսորակին—186, 406

Բացատրութիւն յորդորական գլխոցն—89, 116

Բացատրութիւն շարականաց—209

Բացատրութիւն չափուց և կշռոց նախնեաց—381

Բելիսարիոս. Յարացոյց անյիշաչարութեան—128

Բժշկականութիւն. Բաժանեալ յերկուս հատորս—*Հտ.* Ա-402 և 736,
Հտ. Բ-403 և 737: *Տէս նաև* Կրթութիւն բժշկական արուեստի:
Տէս նաև

Առձեռն բժշկարան ի պէտս գիւղականաց

Առողջութեան կանոններ

Առողջութիւնը պահպանելու վրայ օգտակար կանոններ

Արհեստ երկայնակեցութեան

Խրատ յաղագս նախապահպանելոյ ի բնական ծաղկէ

Խրատ յաղագս պատուաւտման նախապահպանողական ծաղ-
կան

Կրթութիւն բժշկական արուեստի

Նիւթ բժշկական

Պատմութիւն և խրատ բժշկութեան ցաւոյն նորոգ ծագելոյ
յաշխարհին հին Հնդկաց և երևելոյ ի վանական աշ-
խարհս

Բժշկարան հոգևոր—407, 1450

Բնական աստուածաբանութիւն. եանի եարատըճընըն վարլըղընա
մախլուգաթտան իսպաթլար—1237

Բնական գիտութիւն կամ ֆիզիգա—Տէս Համառօտ բնական գիտու-
թիւն:

Բնական պատմութիւն զոր յօրինեալ է աշակերտաց մեծի հօրն Մխի-
թարայ—Հտ. Ա-1144, Հտ. Բ-1270

Բնական պատմութիւն. Կարգ թռչնոց—229

Բնական օրէնք կամ Կրթութիւն առ ի լինել բարի և պարկեշտ քա-
ղաքացի—343

Բոսիւետայ մեղդաց եպիսկոպոսի Խօսք վասն տիեզերական պատ-
մութեան—Տէս Խօսք վասն տիեզերական պատմութեան:

Բովանդակութիւն բոլորի սրբականի գրուածոց—745

Բովանդակութիւն բովանդակութեան ս. Թովմայի—Հտ. Ա-150, Հտ.
Բ-151, Հտ. Գ-201

Բուն տօմար Հայոց և Հռօմայեցւոց: Պարզատումար և Տաղ Յովա-
սափու—38, 329, 704

Բուրվառ աղօթից—2, 32, 172, 696, 697, 1419

Գ

Գազամիա հայերէն. օրացոյց և գուշակութիւնք օդոց—1650

Գաղափար հայկական Մեսրովպեան գրոց, որ այժմ անուանի գլխա-
գիր—244

Գաղափար հայկական Մեսրովպեան տառից—Տէս նախորդ վեր-
նագիրը:

Գաղափար հայկական վայելչագրութեան—719

Գալու աշխարհ--1161

Գամաղիէլեան Յովսէփին երջանիկ մահը—1700

Գանձարան աղօթից—1430

Գանձարան շնորհաց ամենասուրբ կուսին—175

- Գանձարան ուխտականութեան, աղօթամատոյց և զբօսարան հոգե-
վոր—*Տես* Աղօթամատոյց: Գանձարան ուխտականութեան...
- Գանձք և տաղք և մեղեդիք, *Գր. Նարեկացու*—*Տես* Աղօթամատոյց
պատկերապարդեայ *ս.* Գրիգորի Նարեկայ վանից վանականի:
- Գավայիտի տին—100 ծան.
- Գափատոս նամ հեքիմին նագիյէթի—1352
- Գեղամ և Գրիգորիս կամ Հայրասէր որդիք—1635 *բով.*
- Գեղեցիկ զբօսարան—814
- Գերամբարձ յայտարարութիւն կայսեր Նիկողայոսի յաղագս պատե-
րագմին ընդ Օսմանեան տէրութեան—617
- Գերմանիոյ եկեղեցական դիպուածները Ա:—Թղթակցութիւն երկու
բարեկամներու Բ—1299
- Գէնովափէ—*Տես* Պատմութիւն Գէնովափէի:
- Գիշերք Եունկ փիլիսոփայի—*Տես* Եունկ ֆէյլէսօֆուն ֆիդանլերի
եախօտ Եունկուն կէճէլերի:
- Գիսաւոր աստղ կամ Պատմութիւն գիսաւոր աստղերու—173
- Գիտութիւն վաճառականութեան—1510
- Գիտութիւն տէրութեանց Եւրոպայ, այսինքն է նկարագիր արդի հան-
գամանաց Եւրոպական տէրութեանց—1446
- Գիր հովուական առ եկեղեցականս և առ աշխարհականս—1376
- Գիր ուխտականութեան—653
- Գիրք աղիւսակաց, յորում բովանդակին նշանակք հասարակ թուոց,
ծոցոց, համածոցոց, շօշափողաց և աղիւսակք հողմագծից—
123 ծան.
- Գիրք աղօթից, *Գր. Նարեկացու*—95, 110, 409, 871: *Տես* նաև Մա-
տեան ողբերգութեան, Մատենագրութիւնք *Գր. Նարեկացու*,
Նարեկ աղօթից, Նարեկ. Գիրք աղօթից, Ողբերգութիւն:
- Գիրք աղօթից, *Եփրեմ Խուրի Ասորու*—42, 153, 332, 410, 502, 955,
1220, 1548
- Գիրք աղօթից. *Վարդան Բաղիշեցու*—1094
- Գիրք աղօթից. Յորում գոն վկայաբանութիւն սրբոյ կուսին Մարիա-
նեայ և սրբոյն Եփրեմի ճառն խոնարհութեան—286
- Գիրք աղօթից վասն ամենայն ցեղ պատահարաց, որք գան ի վերայ
մարդոյն—1148
- Գիրք առակաց Սողոմոնի որդւոյ Դաւթի—90
- Գիրք դաւանութեան հաւատոյ—290
- Գիրք երաժշտական, յորում պարունակին հայերէն, յունարէն և

- սլարսկերէն հարցմունք և սլատասխանատուութիւնք համա-
ռօտաբար—39
- Գիրք խօսակցական գաղղիերէն, անգղիերէն, հայերէն (աշխարհա-
բար), տաճկերէն, գերմաներէն, իտալերէն—1508
- Գիրք կոչեցեալ Ձէն հոգևոր—372: *Տես նաև* Ձէն հոգևոր:
- Գիրք կոչեցեալ Քրիստոնէական ուսանելի—93
- Գիրք հասարակաց աղօթից և խորհուրդներու... ըստ սովորութեան
Անգղիոյ և Իրլանտիոյ միացեալ եկեղեցւոյն—1451
- Գիրք հանդիսադրութեանց տօնից կայսերականաց—784
- Գիրք Մեծ Մաշտոց կոչեցեալ—107, 215 ծան.
- Գիրք մեծագին և պատուական ականց և այլոց պէսպէս հանքական
և կենդանական քարանց—108
- Գիրք նախակրթութեան հայկապեան լեզուի—948
- Գիրք նոր որ կոչի Նորատունկ բուրաստան—265
- Գիրք որ կոչի Եղիշէ պատմագիրք—202, 266, 474
- Գիրք որ կոչի Ձգօն—465
- Գիրք որ կոչի Մաշտոց—877
- Գիրք որ կոչի Յաճախապատում—462
- Գիրք որ կոչի Յիսուս Որդի—466
- Գիրք որ կոչի Սրբազնագործութիւն—188
- Գիրք պատմութեան կայսերն Փոնցիանոսի—59: *Տես նաև* Պատմու-
թիւն Փոնցիանոս կայսերին վէ թագուհի Սուլթանըն:
- Գիրք պատմութեան որ կոչի Պղնձէ քաղաք. Եւ բանք խրատականք
և օգտակարք խիկարայ Իմաստնոյ—109, 217, 371: *Տես նաև*
Պատմութիւն Պղնձէ քաղաքին:
- Գիրք պատմութեան սրբոյ և մեծի քաղաքիս աստուծոյ Երուսա-
ղէմիս—111
- Գիրք Սաղմոսաց Դաւթի—233, 331, 1072, 1133, 1389, 1581, 1611,
1619, 1651: *Տես նաև* Սաղմոս...
- Գիրք Սաղմոսաց Դաւթի. Հայճա պիլմէյէն վէ եախօտ քիթապ տիլինի
աղնամայան գարտաշլարըմըվ իչին—1514
- Գիրք Սաղմոսաց Դաւթի. որ ի վաղուց հետէ թարգմանեալ յոմանց ի
լեզուագետ գիտնոց բառ իւրաքանչիւր հանդէպ բառի. այժմ
վերստին եղև տպագրեալ առ ի յօգուտ այնոցիկ, որք առան-
ձին զլեզու հայկական և կամ տաճկական միայն կարեն իմա-
նալ—260
- Գիրք Սաղմոսաց Դաւթի. որդւոյ Յեսսեայ. Հոմերական ոտիւք չա-
փեալ—237

- Գիրք Սաղմոսաց. Յեբրայական բնագրէ ի հասարակ լեզու Հայոց թարգմանեալ—1231
- Գիրք վասն միութեան եկեղեցւոյ—1383
- Գիրք քաղաքավարութեան—85
- Գիւտ կովային պիսակին. եղանակ գիւտի նորին և գործածութիւնն—218
- Գլուխ եկեղեցւոյ կամ Հոովմէական եկեղեցիին պահանջմունքները—1043
- Գոթողիա—827
- Գովեստ ներբողեան պատմագրական բանք յաղագս վարուց Ներսէսի Կլայեցւոյ—749 ծան.
- Գործադրութիւն թուաբանական ի պօսանս համբակաց՝ Իճրաի րազամ աճամը էյլէնճէսի—283
- Գործք առաքելոց—3, 26, 152, 287, 433, 437 ծան. , 450, 991, 992, 1582: *Տես նաև* Երկրորդ մասն Նոր Կտակարանի...
- Գումար բարձրագոյն հրովարտակաց և արձանագրութեանց վերաբերելոց առ Հայկական Լազարեանց ճեմարանն—1002
- Գուրթուլուշուն եօլու իւլէրինէ—634
- Գրիգոր Լուսաւորչի վարքը—*Տես* Վարքս. Լուսաւորչի:
- Գրիգորի կաթուղիկոսի Տղայ կոչեցելոյ Նամականի—*Տես* Նամականի...
- Գրիգորի Նարեկայ Ողբերգութիւն—*Տես* Ողբերգութիւն...
- Գրիգորի Նարեկայ վանից վանականի Մատենագրութիւնք—*Տես* Մատենագրութիւնք, Գր. Նարեկացու:
- Գրիգորի Նարեկայ վանից վանականի Ողբերգութիւն—*Տես* Ողբերգութիւն...
- Գրպանի երազահան հարուստ և գեղեցիկ՝ արտահանեալ Հայոց ՌՄԾԲ թուականին տպագրուած Բուն տօմարէն—1701
- Գրքոյկս կոչեցեալ Երգարան—40

Դ

- Դաստիարակութիւն աղջկանց—*Տես* Հրահանգ դաստիարակութեան աղջկանց:
- Դարապատում որ է Աշխարհամար կամ Ընդհանուր պատմութիւն—
Հտ. Ա-451, Հտ. Բ-476, Հտ. Գ-508, Հտ. Դ-509, Հտ. Ե-594,
Հտ. Չ-595, Հտ. Է՝ Մասն Ա-554, Մասն Բ-555
- Դարաստան խրատուց—644, 691

Դարաստան հատուկտիր գրուածոց հայ մատենագրաց—959

Դաւանութիւն եկեղեցւոյն Հայոց—1319

Դաւանութիւն հաւատոյ որ միաբան հաւանութեամբ ըրած են գաղ-
ղիացի տէրութեան բարեկարգեալ եկեղեցիները — 1353,
1411 ծան.

գրեր է—1300:

Դաւանութիւն ուղղափառ հաւատոյ՝ սակս արևելեան ազգաց—1511

Դաւանութիւնք Մ. Յ. Ա. Պալպայիթի գերմանացի հրէի—936

Դաւանութիւնք նոր Իսրայէլի մը. Որ նամակի ձևով իր եղբայրներուն

Դեղ կենաց իբր հոգևոր բժշկարան—1131

Դեղ կենաց որ է հոգևոր բժշկարան—135

Դիմառնութիւն ի չարչարանս Քրիստոսի—1346

Դիմառնութիւն չորից վերջնոց—134: *Տես նաև* Բանաստեղծութիւն
չորս ետքերնուս վրայ:

Դիցաբանութիւն, Մ. *Թաղիադյանի*—679—

Դիցաբանութիւն, Ե. *Հյումյուդյանի*—*Տես* Առձեռն դիցաբանութիւն...

Դուռն դպրութեան հայկական լեզուի: Այբբենարան և հեգէրէն նոր
և դիւրին ոճով—534

Դուռն քերականութեան ի պէտս աշակերտաց Մարդասիրական ճե-
մարանի—1178

Դուռն քերականութեան հայերէն լեզուի—830

Դուռն քերականութեան հայկազնեան լեզուի—764, 909, 1557

Դպրատուն գրվարընըն եաշամասընա տաիր նասիհաթլար—1506

Դպրութեան գիրք ըստ արարողութեան եկեղեցւոյ Հայաստա-
նեայց—765

Դպրութիւն մանկանց—397

Դպրութիւն նամակաց. Ի լեզու գրաբառ և աշխարհաբառ—73

Դրախտ կորուսեալ—454, 557

Դրուատ պատմագրաբար, Ն. *Համբրոնացու*—495 ծան.: *Տես նաև*
Գովեստ ներբողական պատմագրական բանք..., Ներբողեան
առ սուրբն Ներսէս Շնորհալի:

Դրութիւնք յոգնաթախանձ բանից օգտակարաց, ապաշաւանաց, հո-
գեշահ խրատուց Գրիգորի Նարեկայ վանից վանականի—
Տես Նարեկ. Գիրք աղօթից Գրիգորի Նարեկայ հոգեկիր հռե-
տորի: Բաժանեալ յինսուն և հինգ բանս հոգեկիր մաղթա-
նաց: Եւ ներբողս... Եւ զգանձս քարոզից: Այլև զհոգեշահ
աղօթք Մխիթարայ Գոշի:

Եսնկայ Կողբացւոյ Բագրեւանդայ Եպիսկոպոսի Եղծ աղանդոց—*ՏԵՍ*

Եղծ աղանդոց:

Եէնի ահտ—1244 ծան.

Եէնի միւճիւլէթ քի ապիպ վալիտէթուլահ պիքիր Մարիամըն սուրէթի
էթտի—322

Եէնի տուա քիթապը—978

Եղանակ 1837 թուականին Քրիստոսի—897

Եղանակ 1839 թուականին Քրիստոսի—997

Եղանակ Բիւզանդեան—897 ծան.

Եղերերգութիւնք ի մահն Աբէլի, ի պենումն Իսահակայ, ի գերութիւն
Յովսէփայ, ի յապատութիւն Բետուղուայ—1120

Եղերերգութիւնք չարչարանաց Իսրայէլացւոց—1153

Եղերերգութիւնք Սիւրոնիոսի Հոշիոսի—*ՏԵՍ* Ի չարչարանս Քրիս-
տոսի:

Եղիական—Հտ. Ա-1198, Հտ. Բ-1199

Եղիշէի սրբոյ Վասն պատերապմին Վարդանանց—*ՏԵՍ* Վասն պա-
տերապմին Վարդանանց:

Եղիշէի վարդապետի Վասն Վարդանայ և Հայոց պատերապմին—*ՏԵՍ*
Վասն Վարդանայ և Հայոց պատերապմին:

Եղիսաբէթ—449 ծան.

Եղծ աղանդոյն Լութերի և Կալվինի և հրահանգ պօրաւոր յուղղափա-
ռութեան—1442

Եղծ աղանդոց—506, 1620

Ենէական—1331

Եունկ ֆէյլէսօֆուն ֆիղանլերի, եախօտ Եունկուն կէճէլերի—*ԵրԵՔ*
գրքով: Գիրք Ա-350, Գիրք Բ-351, Գիրք Գ-352: Մեկ գրքով—
859

Եռանկիւնաչափութիւն բովանդակեալ յերկուս գիրս—145: *ՏԵՍ նաև*
Խոնարհագոյն ուսողութիւն, Գ տոմար. Երեքանկիւնաչափու-
թիւն:

Երախայրիք Ներսիսեան դպրոցի—618, 619

Երախայրիք սուրբ Սանդուխտ դպրոցի—1678

Երանեակ անունով Թանկոյի թագուհիի պատմութիւնը—1021

Երգարան—*ՏԵՍ* Գրքոյկս կոչեցեալ Երգարան:

Երգարան աղօթից ի պէտս վաճառականաց և ճանապարհորդաց—
1364

Երգք առ գերապ. Արիստակէս Ապարեան—Տէս Առ մեծապատիւ և
 մեծարգոյ տէր և հայր Արիստակէս Ապարեան...
 Երգք ի Ստեփաննոս Նախավկայ, առ անուանակիր Ստեփաննոս
 արքեպիսկոպոս Նիկոմիդացւոց—1038
 Երգք վասն կրօնից—1145
 Երեք գիրք Սողոմոնի, այսինքն Առակաց, Իմաստութեան և Ժողո-
 վողի—23
 Երեք խօսակցութիւն փրկութեան ճամբուն վրայով քահանայի մը ու
 աշխարհականի մը մէջ—1301
 Երեք խօսակցութիւն մին քահանայի մին աշխարհական մարդոյ
 հետն փրկութեան ճանապարհի համար—687, 1052
 Երեքանկիւնաչափութիւն և հատածք կոնի—Տէս Խոնարհագոյն ուսո-
 դութիւն... Գ տոմար:
 Երկնային շաւիղ—Տէս Ճանապարհ երջանկութեան յԱմբրոսէ Սեր-
 լեայ:
 Երկնքին մէջի ուրախութիւնը—1162
 Երկու գառնուկներուն պատմութիւնը—1163
 Երկու փիլիսոփայական խնդիրներուն շարունակութիւնը—1520
 Երկրագործութիւն համառօտ—Տէս Համառօտ երկրագործութիւն:
 Երկրաչափութիւն—1280
 Երկրաչափութիւն գործնական, համառօտեալ աշխարհաբառ լե-
 զուաւ—280, 318
 Երկրաչափութիւն պարզ—Տես Խոնարհագոյն ուսողութիւն, Բ տո-
 մար՝ Պարզ երկրաչափութիւն:
 Տէս Նաև Համառօտ երկրաչափութիւն:
 Երկրորդ մատեան ճառից, Գր. Նարեկացու—551
 Երկրորդ մասն Նոր Կտակարանի տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի.
 Որ կը պարունակի առաքելոց գործքերը ու թուղթերը և Յօ-
 հաննու Յայտնութիւնը—1164, 1233
 Եւսեբի Պամփիլեայ Կեսարացւոյ Ժամանակականք երկմասնեայ—
 Տէս Ժամանակականք երկմասնեայ:
 Եօթն իմաստասէրք—Տէս Գիրք պատմութեան կայսերն Փոնցիա-
 նոսի:

2

Զանազան աղօթք նեղութեան ատենը—1702
 Զանազանութիւն հինգ դարուց (Պէշ տէիր ֆերգի) —Առաջին հրատ.

Հտ. Ա-960, Հտ. Բ- 1013, Հտ. Գ-1066: *Երկրորդ հրատ. Հտ. Ա-1610: Տես նաև Պունտան ագտեմ 1838 սենեսինտէ ստամբա օլան Պէշ տէիր ֆէրգի...*

Չարդք երկնից առ Ապոնց իշխան—1428

Չքոսարան մանկանց հոգևոր տաղերու և խրատներու և բնական պատմութիւններու—937

Չգօն—Տես Գիրք որ կոչի Չգօն:

Չէն ընդդէմ փորձութեան—412

Չէն հոգևոր—1287: Տես նաև Գիրք կոչեցեալ Չէն հոգևոր:

Չի՛նչ է եկեղեցի—Տես ի՛նչ է կաթուղիկէ եկեղեցին:

Չղջումն. գիրք աղօթից ի պէտս առանձին աղօթողի—1184

Չուարձախօս առակք Պարսից—1422

Չուգակշիռք—Հտ. Ա-732, Հտ. Բ-744, Հտ. Գ-775, Հտ. Դ-806, Հտ. Ե-807, Հտ. Չ-808

Է

Էյի էօլիւմէ հապըր օլմագլըղըն մէշկուլ օլմասը իչին—104 ծան. 489 ծան.

Էյի ֆիքիրլէր հէր պիր կիւն իչին պիր այտա—119 ծան.

Էնեական—Տես Ենեական:

Էպէտիլիյէ տաիր նասիհաթլէր—563, 976

Էօմրու էվլիյա—Հտ. Ա-1382

Էֆիմերտէ—Տես Նորահիւս էֆիմերտէ

Ը

Ընդդէմ առարկութեանցն չորից Պիհոռնի իմաստակի և սահմանք և տրամատութիւնք—768 բով.

Ընդհանուր ծանօթութիւն ի վերայ աշխարհին Պարսից—285

Ընդհանուր յոբելինի որ ի Հռովմ յամի տեառն 1285—522, 523

Ընդհանուր պատմութիւն—Տես Դարապատում:

Ընդհանուր տեսութիւն երկրագնդոյ—986

Ընդօրինակութիւն գործնական. յորում բովանդակին ուսումն գծանիշ նկարագրութեան և լուսաստուեր արուեստի—212

Ընթացք հայերէն դպրութեան կամ Դիւրին ոճով աւանդեալ կանոնք հայերէն գրաւոր լեզուի—927

Ընթերցուածք ի սուրբ գրոց Հին Կտակարանի—647

Ընկերակցութիւն Աստուածաշունչ ժողովոյն ի Ռուսաստան—ՏԵՍ
Բան առ հայկազնեաց քրիստոնէայս Ընկերակցութենէ Աս-
տուածաշունչ ժողովոյն:

Ընկերութիւն Համազգեաց հաստատեալ ի 24 փետրվար 1846, ի
Կոստանդնուպօլիս—1453

Ընտանեկան նամականի—ՏԵՍ Նամականի ընտանեկան:

Ընտանի խոսակցութիւններ անգլերեն, հայերեն, հունարեն և ֆրան-
սերեն լեզուներով—1354

Ընտիր հատուածք քաղեալ ի գրոց նախնի և արդի մատենագրաց
Հայոց, հանդերձ բողոքքով ի հայկականէ ի ռուսաց բար-
բառ—1544, 1604

Ընտրութիւն աստուածաբանից վասն ճառին Յովհաննու Օձնեցւոյ
ընդդէմ երեսութականաց—174

Ընտրութիւն հոգւոյ—256

Թ

Թալիլի գայլգճը—635

Թանգարան Թաղիադեանց—1703

Թանգարան խրատու—Հտ. Ա-467, Հտ. Բ-468

Թանգարան բարեգարդ կամ Հաւաքումն պուարճալի և քաղցրալուր
բարոյական պատմութեանց—Հտ. Ա-129, Հտ. Բ-130

Թատերախաղք տարւոյս 1830, ի նորընծայարանի վանաց Ս. Ղա-
պարու ի Վենետիկ—654

Թատրերգութիւնք—1325

Թարգմանութիւնք արձակ և ոտանաւոր ի Ռուսաց լեզուէ ի Հայ բար-
բառ: Ի Ժուկովսկիոյ, Պուշկինէ, Լերմոնտովայ, Բարատինսկոյ
և Գնեդիչէ—1248

Թափորի տետրակ շաբաթական—ՏԵՍ Յուցակ մշտնջենաւոր շաբա-
թական թափորի:

Թափորի տետրակ տարեկան—ՏԵՍ Յուցակ Ս. Յարութեան աշխար-
համատրան տաճարի:

Թերթ վասն պարտաւորութեան երեցփոխանաց—1187

Թէմիսթօքլէ հիքեայէթի—ՏԵՍ Իշ պու Թէմիսթօքլէ հիքեայէթի:

Թէնհատէ պիր քեամիլ ատամ—243

Թէվպէ իւլերիինէ—1234

Թէօվպէքեար ատամ—562

- Թեֆեքքիւրլէր. Յիսնակ բարեկենդանը կիւնիւնտէն պէօյիւք բարեկենդան կիւնիւնէտէք—529
- Թեֆեքքիւրլէր. Պէօյիւք բարեկենդան կիւնիւնտէն Նոր կիւրակէ կիւնիւնէտէք—1336
- Թուաբանութիւն—915
- Թուաբանութիւն համառօտ, աշխարհաբառ—316
- Թուաբանութիւն մտաւոր—1261: *Տէս նաև*
 Լիակատար թուաբանութիւն, Խոնարհագոյն ուսողութիւն Ատոմար, Համառօտ թուաբանութիւն աշխարհաբառ
- Թութակ Թաղիադէանց—1472
- Թուղք առ Աղեքսանտրոս թագաւոր. Պատմութիւն յաղագս աշխարհի—768 *բով.*
- Թուղթ առ Հռոմայեցիսն, Գլ. 12—746
- Թուղթ առ նորադանդ անձս յաղագս իշխանութեան եկեղեցւոյ—1459
- Թուղթ Գիւտայ կաթողիկոսի առ Դաւիթ—768 *բով.*
- Թուղթ ընդհանրական—495, 622, 663
- Թուղթ խրատական բանից առ ամենայն հոգևոր առաջնորդս և ժողովրդապետս—1660
- Թուղթ հովուական—1376 *ծան.*
- Թուղթ յայտարարութեան նոր կուսակալին Պասկնիչի—1704
- Թուղթ շնորհակալութեան ի Հայ ժողովրդոց բնակելոց ի Կալկաթայ—1313
- Թուղթ պատմութեան Հռիփսիմեանց և ճառք, *Խորենացու*—1203 *բով.*
- Թուղթ Պօղոսի առաքելոյն առ Կողոսացիսն, Գլ. 3—710

Ժ

- Ժամագիրք—387, 1541
- Ժամագիրք ատենի—1541 *ծան.։ Տէս նաև* Ժամակարգութիւն Հայաստանեայց ս. եկեղեցւոյ. յորում պարունակին երեք գիրք...
- Ժամագիրք համառօտ վասն մանկանց—189
- Ժամագիրք Հայաստանեայց եկեղեցւոյ—1516
- Ժամագիրք Հայաստանեայց ս. եկեղեցւոյ—1390, 1655
- Ժամագիրք Հայաստանեայց ս. եկեղեցւոյ. Արարեալ սուրբ և աստուածաշնորհ թարգմանչացն մերոց—670, 781, 900, 1036, 1585
- Ժամագիրք Հայոց—43, 92, 333, 358, 493
- Ժամակարգութիւն աւագ շաբաթուն և ութօրէից պատկին—114

Ժամակարգութիւն եկեղեցւոյ Հայաստանեայց ըստ կարգաւորութեանց սրբոց թարգմանչաց և այլոց սրբոց հարց մերոց—980, 981, 982

Ժամակարգութիւն Հայաստանեայց ս. եկեղեցւոյն. յորում պարունակին երեք գիրք. Սաղմոս Դաւթի ...Ատենի ժամագիրք ...Տօնացոյց—570, 815, 1586, 1654

Ժամակարգութիւն հասարակաց աղօթից Հայաստանեայց ս. եկեղեցւոյն—338

Ժամանակագրութիւն Եսեբիոս Կեսարացւոյ—ՏԵՍ Հաջորդ վերնագիրք.

Ժամանակականք երկմասնեայ—Մասն Ա-306 և 308, Մասն Բ-307 և 309: ՏԵՍ նաև Քրոնիկոն:

Ժամանակի վերջն—756, 1053

Ի

Ի բարեբաւո ծնունդ քաջափայլ ասպետի պարոն Աղեքսանդրի Ռափայել Ղարամեան՝ Տաղ—1022

Ի կիսանդրին իւր—ՏԵՍ Ալփոնսոսի Լամարթինեայ Ի կիսանդրին իւր...

Ի մեկնութենէ Մառոթէի—1578 բով.

Ի նորապսակ արհի դիտապետն Սիւնեաց Սուքիաս Սոմալ աստուածապատիւ հոգևոր տէր ընծայի նուիրի ձօնի երգ—512

Ի չարչարանս Քրիստոսի—661

Ի պատիւ վսեմափառութեան տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի—327

Ի սէր նախհարսանեաց գրգարանին Ադենայ, որ ի բնագաւառն Հայաստանեայց Արգադիր—1612

Ի սուրբ վկայսն Սուքիասանս առ անուանակիր նոցին Սուքիաս աստուածապատիւ արքեպիսկոպոս Սիւնեաց և աբբայ Մխիթարեան ուխտին՝ երգ—769, 831

Ի տօնախմբութեան անուան վսեմափառ Անտոնի գերապատիւ Հասուն եպիսկոպոսապետի—1648

Իլահիլէր ալլահըն իպատէթինտէ—1656, 1672

Իլիական—ՏԵՍ Եղիական:

Իլք մէքթէպ քիթսուր—1531

Իճրաի րազամ աճամը էյլենճէսի—ՏԵՍ Գործադրութիւն թուաբանական...

Իմանըն թապտաթը—636

Իմաստասիրութիւն բարոյական—475

Իմաստութիւն մարդկային, որ կը սորվեցնէ մարդուն՝ խելքը աղէկ
բանեցնել, կատարեալ մարդ ըլլալ և մեծութեան հասնել—766,
1259

Իմաստութիւն Յեսուայ որդւոյ Սիրաքայ և թուղթ Երեմիայ մարգարէի
առ գերեալսն ի Բաբելոն—767

Իմաստութիւն Սողոմովնի—553

Իմաստք ողջախոհ մտաց կամ Նկարագիր առն պգաստի—864 ծան.

Իննօրեայ կրթութիւն ի պատրաստութիւն տօնի ամենասուրբ սրտի
տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի—524

Ի՞նչ է կաթուղիկէ եկեղեցին—1258

Ի՞նչ է Քրիստոսի հաւատալը—1165

Իշ պու Թէմիսթօքլէ հիքայէթի—183

Իչքի իւլէրինէ—Ա տետր-1355, Բ տետր-1673

Իռլանտայի տնակը—Տես Իռլանտայի տնակը:

Իրաւաբանութիւնք Անգղիացւոց—393 ծան.

Իրերավարժութիւն—Տես Կանոնք իրերավարժութեան:

Իռլանտայի տնակը—Հտ. Ա-1374, Հտ. Բ-1375

Իւչ քիթապլէրի—Տես Սուրբ Օգոստինոսի Հիպպոնա եպիսկոպոսուն
իւչ քիթապլէրի:

Իքթիվալը սիւալլեր—1302

L

Լապտեր հոգւոյ—535, 571, 705, 1707

Լեյլի—747

Լիակատար թուաբանութիւն—1517

Լիակատար վարք և վկայաբանութիւն սրբոց որք կան ի հին տօնա-
ցուցի եկեղեցւոյ Հայաստանեայց—Մեկ գրքով, 136: Տասն-
հատորյա. Հտ. Ա-137, Հտ. Բ-157, Հտ. Գ-169, Հտ. Դ—192,
Հտ. Ե-193, Հտ. Չ-194, Հտ. Է-195, Հտ. Ը-196, Հտ. Թ-197,
Հտ. Ժ-207: Տես նաև Լրումն լիակատար վարուց և վկայաբա-
նութեանց...

Լուծ արմատոյն մերոյ—755, 1090, 1286

Լուծմունք և բացայայտութիւնք հոգելից բանից լուսափայլ սրբոյ մա-
տենիս—110 ծան.: Տես նաև Նշանակութիւնք խրթին բառից
ինչ մատենիս:

Լուսաշաւիղ, որ է բացատրութիւն նիկիական հանգանակին—1529

Լրումն լիակատար վարուց և վկայաբանութեանց սրբոց (Հտ. ԺԱ)—
208

Խաղղի հիւմայունին օրինակն է—1705, 1706

Խապինէ—1463

Խայըր ամէլէր—1235

Խաշնարածին աղջկանը Եղիսաբեթին երջանիկ մահը—1104

Խղճմտանքի հինգ վերքերը--1236

Խնդիր փիլիսոփայական առաջարկեալ առ գիտնականս ամենայն երկ-
րի ի միոջէ արեւելականէ, սատարութեամբ Գասպարի Թիւսիւ-
պեան—1520

Խնդրադիմաց դիտողութիւն—391 ծան.

Խոկումն վարուց—141

Խոնարհագոյն ուսողութիւն... Ա տոմար. Համարողութիւն և նշա-
նագրովք համարողութիւն—1217

Խոնարհագոյն ուսողութիւն... Բ տոմար. Պարզ երկրաչափութիւն—
1387

Խոնարհագոյն ուսողութիւն... Գ տոմար. Երեքանկիւնաչափութիւն և
հատածք կոնի—1388

Խոսրով կամ Բարձրամիտ խայտառակեալ—1635 բով.

Խոսրով Մեծն, Ողբերգութիւն—1325 բով.

Խոսք... *Տես* Խօսք...

Խորհրդածութիւն շնորհաց և նշանաց—1168, 1457, 1521

Խորհրդածութիւն սրբազան պատարագի բացատրութեամբ տեառն
Ներսէսի Լամբրոնացւոյ—1191

Խորհրդածութիւնք Բասքալայ—1282

Խորհրդածութիւնք ի կարգս եկեղեցւոյ և մեկնութիւն խորհրդոյ պա-
տարագին—1440

Խորհրդածութիւնք հոգևորք—855

Խորհրդատետր—204, 510

Խորհրդատետր սրբազան պատարագի ըստ արարողութեան եկեղե-
ցեացս Հայաստանեայց—435, 956, 1284

Խորհրդատետր սրբազան պատարագի ըստ արարողութեան սրբոյ
եկեղեցւոյս Հայաստանեայց—1045, 1130

Խորհրդատետր սրբոյ պատարագին և կարգ դպրութեան Հայաս-
տանեայց եկեղեցւոյ—511

Խորհրդատետր սրբոյ պատարագին ըստ արարողութեան Հայաս-
տանեայց եկեղեցւոյ: Ըստ օրինակին տպագրելոյ ի Հռովմ—
35, 115

Խորհրդատետր սրբոյ պատարագին ըստ արարողութեան Հայաստանեայց եկեղեցւոյ: Համեմատ օրինակին տպելոյ ի Հռովմ 1677—421, 422, 423

Խորհրդատետր սրբոյ պատարագին Հայաստանեայց եկեղեցւոյ—120, 121: *Տես նաև* Պատարագամատոյց Հայոց:

Խտրադիմայ դժրողութեան—391

Խրախճան պատմութեան Հայոց—161, 470: *Տես նաև* Կիւլպարի թէվարիխ:

Խրատ բամբակի ծառ բազմացնելոյ և բամբակ շինելոյ—1125

Խրատ թէ ինչպէ՛ս հարկաւոր է ցանել Ամերիկու թամբաքուն, որոյ փորձն առին Ղրիմումն—1124

Խրատ միանձանց—911 *բով.*: *Տես նաև* Բան խրատու յաղագս միանձանց:

Խրատ յաղագս նախապահպանելոյ ի բնական ծաղկէ—1247

Խրատ յաղագս պատուաստման նախապահպանողական ծաղկան—239

Խրատ տորոն ցանելոյ—1126

Խրատք, *եզնիկ Կողբացուն վերագրված*—506 *ծան.*

Խրատք կամ Տնտեսութիւն մարդկային կենաց—1031, 1032

Խօսք ի վէպս ազգաց—*Հտ.* Ա-1079, *Հտ.* Բ-1080

Խօսք վասն հայրենասիրութեան—1572

Խօսք վասն տիեզերական պատմութեան—1084

Ծ

Ծաղիկ գիտութեանց—363

Ծաղիկ վարուց սրբոց զորս յիշատակէ եկեղեցի Հայաստանեայց ի կարգ յայսմաւորաց, բաց եղելոյ ի տօնացուցի—31

Ծաղկակալ—*Տես* Տետրակ որ կոչի Ծաղկակալ:

Ծաղկաստան—413

Ծաղկաքաղ յառակաց Քոիլովի, Տմիթրիևի և Խեմնիցերի—1605

Ծաղկաքաղ պատմութիւն սրբուհւոյն Փիլոմենայի—870

Ծանուցումն—1658

Ծանուցումն առ քահանայս—671

Ծանօթութիւնք վաճառականութեան—357

Ծիսարան որ կոչի Մաշտոց—215, 464, 816, 1063, 1518

- Կայսերական կարգադրութիւնք ի պէտս ս. Էջմիածնի—1048
- Կանոն ընկերութեան Ազգային ճեմարանի Իւսքիւտարու—1454
- Կանոն թոշակ տալոյ հիւանդաց՝ պաշտելոյ պխորհուրդն վերջին—
983 *բով.*
- Կանոն կենաց քրիստոնէի և խղճմտանքի հանդարտութեան—778,
838
- Կանոն հաւատոյ կամ Սուրբ գրոց և եկեղեցւոյ վրայ—1464
- Կանոն հովուական—1373
- Կանոն յորժամ բարեպաշտօն ծնօղք յանձնեն պաւակս իւրեանց ընդ
պօրաւոր պաշտպանութեան սուրբ Գլխադրին—1128
- Կանոն օրհնութեան ջրոյ—699 *ծան.*, 1025 *ծան.*
- Կանոնադրութիւն Մամիկոնեան Ընկերութեան Վարդ Պատրիկեան
վարժարանին Թալասու ի Կեսաբրիա—1587
- Կանոնական կոնդակ հարսանեաց, յորում աւանդին 29 կանոն բա-
րեկարգութեան—163
- Կանոններ Ղրուպինո-Իմերետինսկի դուբերնիայի—1718
- Կանոնք, *ս. Բենեդիկտոսի*—1143
- Կանոնք գործածականք հանեալ ի փորձոց աշխատասիրութեամբ...
բժշկի Ե. Տէր-Ղուկասեանի—1190
- Կանոնք իրերավարժութեան—898, 938
- Կանոնք կամ բնակք իրերավարժութեան, դպրատունները գործածե-
լու համար—898 *ծան.*
- Կանօն...—*Տես* Կանոն...
- Կատոն Երէց կամ թէ Վասն ծերութեան—1214
- Կարգ դպրութեան—800
- Կարգ և Կանոնք սուրբ Սանդուխտ դպրոցի օրհորդաց և պարոն-
կաց—1473: *Տես նաև* Կարք և կանոնք...
- Կարգ թաղման կարգաւորաց—878
- Կարգ մատակարարութեան ընթրեաց տեառն կամ սրբոյ հաղորդու-
թեան—1708
- Կարգ չորքոտանեաց. Տետրակ Ե. Փիղ—210
- Կարգադրութիւնք կայսերական հովանաւորութեամբ պաշտպանեալ
Հայկական ճեմարանին Արևելեան Լեզուաց—688, 786
- Կարգաւորութիւն աստուածային պաշտամանց երևելի տօնից և արա-
րողութեանց մասնաւոր տօնից և հանդիսաւորութեանց—452

- Կարգաւորութիւն հասարակաց աղօթից Հայաստանեայց եկեղեցւոյ —
36, 556, 983, 1321, 1542
- Կարգաւորութիւնք մասնաւոր տեղեաց տօնացուցի — 657
- Կարձառօտ աղօթագիրք — 757
- Կարձառօտ աղօթագիրք ամեն օրուան — 722
- Կարձառօտ աղօթքներ շաբաթի ամեն մէկ օրին համար — 416, 1055
- Կարձառօտ պատկեր Նաբոլէոն Պոնաբարթէին վարուցը — 1456
- Կարձառօտ քրիստոնէական վարդապետութիւն վասն շահապետութեանց մանկանց Դրանսիականիոյ հայաքաղաքի — 811
- Կարոյոսի Մոնթելեքիացւոյ բարոյական և օգտակար խրատներ —
1193, 1260
- Կարք և կանոնք վասն Ամենափրկչի վանաց Նոր-Ջուղայ՝ երկրորդ անգամ առանձինն տպագրեալ — 1602
- Կենդանագիր պատմ և պօսն անձին — 805 ծան., 864
- Կենսագրութիւն երևելի արանց — Հտ. Ա-962, Հտ. Բ-963
- Կենցաղ Իսրայէլացւոց եւ նախնի քրիստոնէից — 1269
- Կենցաղ Իսրայէլացւոց և քրիստոնէից — 1212
- Կերակուր քահանայից — 1111
- Կերակուր քրիստոնէից — 939
- Կիրոպեդիա — ՏԵՍ Կիւրոսի խրատու պատմութիւնք:
- Կիրակի կիւնիւ — 1356
- Կիւպարի թէվարիխ — 178, 1627
- Կիւնահ վէ խէլաս իւլերինէ միւքեալիմէլեր — 1357
- Կիւրոսի խրատու պատմութիւնք — 1218
- Կոնդակ հարսանեաց — 843, 1221
- Կոնդակ պատրիարքական և կանոնագիրք հարսանեաց — 1519, 1588
- Կոնդակ վասն յոբելինի — 459
- Կոչումն ընծայութեան — 740
- Կորին վարդապետի Պատմութիւն վարուց և մահուան ս. Մեսրովպայ — ՏԵՍ Պատմութիւն վարուց և մահուան ս. Մեսրովպայ:
- Կտակ տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի — 586
- Կրթութիւն աւետարանական — 1009, 1606, 1695
- Կրթութիւն բժշկական արուեստի — Հտ. Ա-782, Հտ. Ա-Բ-1095, Հտ. Գ-Դ-931, Հտ. Ե-Ձ-994
- Կրթութիւն գաղղիերէն լեզուի (Քերականութիւն գաղղիերէն լեզուի) — 1275
- Կրթութիւն գործնական հայկական գրոց բարբառոյ ըստ իւրաքանչիւր կանոնաց նորոգ քերականութեան — 626, 893

Կրթութիւն կամ Քննութիւն խոստովանաօր—*ՏԷՍ* Հրահանգ գործնական առ բարւոք մատակարարութիւն խորհրդոյ ապաշխարութեան:

Կրթութիւն վասն մանկանց (Քրիստոնէական վարդապետութիւն) — 24

Կրթութիւն քաղաքավարութեան—630

Կրթութիւն քրիստոնէական. Հաւաքեցեալ յումեմնէ բանասիրէ համառօտաբար —11, 131 ծան.

Կրթութիւն քրիստոնէական. Պու քիթապ քրիստոնէական հաւատքըմըզը...—1222

Կրթութիւն քրիստոնէական պաշտօնի. Յօրինեալ ի հոգելոյս Պաղտասար պատուելի վարժապետէ ի տաճկաց բարբառ... Վերստին տպեալ—263

Կրթութիւն քրիստոնէական վարդապետութեան, *Մ. Վեցմատյանի*—989

Կրթութիւն քրիստոնէական վարդապետութեան. Յօրինեցեալ յումեմնէ բանասիրէ—164, 334

Կրկնատումար վաճառականութեան—455, 564

Կրօնագիտութիւն քրիստոնէական—718

Կրօնագիտութիւն կամ Հոգեվարժութիւն քրիստոնէական—1065

Կրօնական հմտութեանց բառգիրք—1554

<

Հալիի ատա—182

Հաղորդութեան վրայ նամակներ. մէկ ճշմարտախնդիր բարեկամի մը առաջարկելովը գրուած—1344

Հաղորդութեան վրայ նամակներ. Սուրբ խորհրդոյս վրայ եկեղեցւոյ վկայութիւնը—*Տետրակ Ա*-1399, *Տետրակ Բ*-1400

Համաբարբառ կամ Յանկ նմանաձայն բառից Նորոյ Կտակարանի—1532

Համալգեաց Ընկերութիւն—*ՏԷՍ* Ընկերութիւն Համալգեաց...

Համառօտ այբբենարան: Արարեալ յուսումն նորահաս տղայոց—1136, 1637

Համառօտ աշխարհագրութիւն դպրատան տղոց համար—1020, 1436

Համառօտ աշխարհագրութիւն ընդհանուր երկրի ըստ նորոգ կարգաց տէրութեանց—841

Համառօտ աստղաբաշխութիւն—1105

- Համառոտ արուեստաբանություն և նորանոր հնարք—650
- Համառոտ բառարան ի հայե ի տաճիկ, ի պէտս դայրոցաց—922
- Համառոտ բառարան ի հայե յանգղիական—Հտ. Բ-837
- Համառոտ բառարան ի հայե յանգղիական և յանգղիականէ ի հայ—
659
- Համառոտ բառարան ի հայե յանգղիական և ի տաճիկ—Հտ. Բ-1195
- Համառոտ բառարան ի պէտս նորավարժից—1197
- Համառոտ բառարան ի Ռուսաց լեզուէ ի Հայ—396: *Տես նաև* Հա-
մառոտ բառարան Ռուսաց և Հայոց...
- Համառոտ բառարան ի տաճկականէ յանգղիական և ի հայ բար-
բառ—Հտ. Գ-1196
- Համառոտ բառարան ի տաճկականէ ի հայ, ի պէտս դայրոցաց—1086
- Համառոտ բառարան յանգղիականէ ի հայ—Հտ. Ա-836
- Համառոտ բառարան յանգղիականէ ի հայ և ի տաճիկ—Հտ. Ա-1194
- Համառոտ բառարան յիտալականէ ի հայ և ի տաճիկ—623
- Համառոտ բառարան Ռուսաց և Հայոց. Բովանդակիչ 5800 պիտա-
նեզոյն բառից—1121
- Համառոտ բառգիրք ի գրաբառէ յաշխարհաբառ—693
- Համառոտ բացատրություն—711
- Համառոտ բնական գիտություն—1147
- Համառոտ գիտելիք պմետաքսագործութենէ—1188
- Համառոտ գծագրություն Ռուսաց պատմութեան—1054
- Համառոտ երկրագործություն—1337, 1386
- Համառոտ երկրաչափություն—1200
- Համառոտ թուաբանություն աշխարհաբառ—279
- Համառոտ թուաբանություն գործնական—703
- Համառոտ թուաբանություն մտաւոր—1138
- Համառոտ կարգաւորություն հասարակաց աղօթից Հայաստանեայց
ս. եկեղեցւոյ հանդերձ Հայոց թուականաւ—850
- Համառոտ կերպ խօսակցութեան հաւատարիմ հոգւոյ—140
- Համառոտ կրթություն վասն մանկանց—25
- Համառոտ հայկապեան քերականություն—1012
- Համառոտ հնախօսություն կամ Պատմություն նախնի տէրութեանց,
որք յետոյ անկան ընդ տէրութեամբ Հռովմայեցւոց—1401
- Համառոտ հրահանգ քրիստոնէական հաւատոյ—1691
- Համառոտ մեկնություն տրամաբանութեան, որ ըստ Յունաց ասի-
տիալիքտիկէս—414
- Համառոտ մտածություններ—1455, 1465

- Համառոտ յայտ յանդիմանութիւն երկուց ճշմարտութեանց ընդդէմ
երկուց մոլար դրութեանց—282
- Համառոտ նկարագիր Մխիթարեան միաբանութեան ի Վենետիկ, ի
կղզին Ս. Ղազարու—353
- Համառոտ նկարագիր վարուց երևելի արանց—1615
- Համառոտ որպիսութիւն եկեղեցւոյ—238
- Համառոտ պատմութիւն Հայոց, Հ. Թերճիմանյանի—1491
- Համառոտ պատմութիւն Հայոց, դպրատանց տղոց համար, Հ. Թեր-
ճիմանյանի—1492
- Համառոտ պատմութիւն Հայոց, Ե. Սեթյանի—1209
- Համառոտ պատմութիւն հին ազգաց—1555, 1556
- Համառոտ պատմութիւն Հռովմայեցւոց—1617
- Համառոտ պատմութիւն միջին դարու—1618
- Համառոտ պատմութիւն Ռուսաց—854
- Համառոտ պատմութիւն սուրբ գրոց—1549
- Համառոտ պատմութիւնք հին և նոր ազգաց—Հտ. Ա-1555 և 1556,
Հտ. Բ-1617, Հտ. Գ-1618
- Համառոտ սկզբունք փիլիսոփայական բարոյականութեան—ՏԼՍ
Բնական օրէնք կամ Կրթութիւն առ ի լինել բարի և պարկեշտ
քաղաքացի:
- Համառոտ վարդապետութիւն ուղղափառութեան—395
- Համառոտ վարդապետութիւն ուղղափառութեան կամ Համառօտու-
թիւն սրբազան պատմութեան և կրօնագիտութեան—787 ծան.
- Համառոտ վարք սրբոց—1623
- Համառոտ տրամաբանութիւն Մառսէի Գաղղիացւոյ—1323
- Համառոտ քերականութիւն անգղիարէն և հայերէն—1460 ծան.
- Համառոտ քերականութիւն գաղղիական լեզուի—910, 1558
- Համառոտ քերականութիւն գաղղիական լեզուի. Աւանդեալ ի Հայ
բարբառ հանդերձ տաճկական թարգմանութեամբ—253
- Համառոտ քերականութիւն ի Ռուսաց լեզուէ ի Հայ—584
- Համառոտ քերականութիւն լատին բարբառոյ—964
- Համառոտ քերականութիւն հայկազեան լեզուի—1540
- Համառոտ քննութիւն քրիստոնէական հաւատոց և մահմետական
կրօնի—716
- Համառոտ քրիստոնէական վարդապետութիւն պզտի տղոց համար—
698
- Համառոտ օդերևութաբանութիւն—1645
- Համառօտութիւն ազգասիրական սխրագործութեանց տեառն Ներսի-

- սի նորընտիր հայրապետի ամենայն Հայոց ի ս. Կաթողիկէն Էջմիածնի, ի Վրաստան և ի Բեսարաբիա, յամէ տեառն 1803
ց'ամ տեառն 1843—1229
- Համառոտութիւն անցից քրիստոսական Մայր Աթոռոյ Հայոց ս. Էջ-
միածնի—473
- Համառոտութիւն բառարանի ի գրաբառէ յաշխարհաբառ տպեալ ի
Վենետիկ 1769—701 ծան.
- Համառոտութիւն հայկական քերականութեան—649
- Համառոտութիւն հնոյ տօմարին Հռոմայեցւոց, որով հասարակաբար
վարի ազգս Հայոց—98 ծան., 1619 ծան.
- Համառոտութիւն ներողութեանց շնորհելոց ի վանապան վեհապե-
տաց—1709
- Համառոտութիւն պատմութեան Հայոց. Վասն աշակերտաց ուսում-
նարանաց—1251
- Համառոտութիւն սրբազան պատմութեան՝ հանդերձ համառոտ բա-
ռարանի ի Հայ լեզուէ ի Ռուս վասն բառից ի սմա պարունա-
կելոց—754
- Համառոտութիւն վիպասանութեան ս. գրոց յորինեալ ի ձև հարցման
և պատասխանուլ—393
- Համառոտութիւն Փոքր քերականութեան գրաբառ լեզուի Հայոց—
1011
- Համառոտութիւն քրիստոնէական վարդապետութեան—641, 951, 952
- Համբաւք ի գնդէ որոշելոյ վասն Կովկասեան սահմանաց. Արտա-
հանեալ ի համբաւագրոց կոչեցելոյ Московские ведомости
№ 76, յամի 1826 — 589
- Հայաստանի նշանավոր թագավորների պատկերաշար—*Տէս* Галле-
рея достопамятных царей Армении.
- Հայելի ծանօթութեան—*Տէս* Պրակ որ կոչի Հայելի ծանօթութեան:
Հայելի պարտաւորութեանց—504
- Հայկական քերականութիւն. հաւաքեալ ի քերականական մատենից
երևելի հեղինակաց հնոց և արդեանց—1226
- Հայնակ և մաճըռնակ Այբ ու Բենի թուղթ—812
- Հայու տառից հնչման վրայ—*Տէս* Տեսարանք արարեալ աշխարհօրէն
ոճով ի պիտանի վրօսանս մանկանց դպրոցի. *Տէտրակ Ա-Գ*:
- Հայր մեր տէտիյիմիկ տուանըն թաֆսիլի—453
- Հայրապետներին քիթապլարը տին միւճատէլէլերինտէ...—1358
- Հայրենասիրութիւն Եղիսաբեթի—449 ծան.

- Հանգանակ հաւատոյ, որ է բացատրութիւն բանի հաւատամքին.
յօրինեալ ռամկական լեզուաւ հայերէն և տաճկերէն—100
- Հանդէս օրհնութեան—646
- Հանդիսարան ուղղափառութեան եկեղեցւոյն Հայաստանեայց—1522
- Հանրահաշիվ—*Տե՛ս* Խոնարհագոյն ուսողութիւն ...Ա տոմար. Հա-
մարողութիւն և նշանագրովք համարողութիւն:
- Հաշիւ Արամեան Ընկերութեան ի սկզբանէ հաստատութեան նորա
յ 1 յունուարի 1843 մինչև ց'30 յունիսի 1845 — 1335 ծան.
- Հաշուեգիրք կամ Հաշուեմատեան—*Տե՛ս* Սկզբունք հաշուեմատեանի:
- Հաշուետումար պարզագիր—597
- Հասարակախօսութիւն աշխարհագրութեան—269
- Հասարակախօսութիւն ի վերայ Խտրադիմայի դժբողութեան—
391 ծան.
- Հատընտիր առակք Վարդանայ վարդապետի—491
- Հատընտիր գիրք և ճառք և ներբողեանք—Հտ. Ա-310, Հտ. Բ-311
- Հատընտիր պատմութիւնք վարուց օսմանեաց թագաւորաց և վեպի-
րաց—1493
- Հատընտիր վարք սրբոց Լատին եկեղեցւոյ—1026
- Հարթագունդ—1573
- Հարթագունդք—1638
- Հարիւր բարոյական առակներ պգտի տղոց համար—Հտ. Ա-1303
- Հարիւր և չորս սուրբ պատմութիւն հաւաքեալ ի Հին և ի Նոր Կտա-
կարանաց—947
- Հարստութեան ճամբան—*Տե՛ս* Ռիքարտոսի իմաստութիւնը կամ Հա-
րըստութեան ճամբան:
- Հարցմունք թուաբանութեան—1710
- Հարցք ի վերայ քննութեան անձին—1112
- Հաւատապատում կամ Մանր ուսմունք քրիստոնէական հաւատոյ—
1684
- Հաւատով խոստովանիմ. Աղօթք տեառն Ներսէսի Հայոց Կաթողիկոսի.
Վեցլեզվյան—143, 159
Տասնլեզվյան—160, 177
Տասնչորսլեզվյան—227
Տասնվեցլեզվյան—312
Քսանչորսլեզվյան—424, 773, 887: *Տե՛ս* նաև Աղօթք Ներ-
սիսի Կլայեցւոյ, Հռչակավոր աղօթք տեառն Ներսիսի Կլա-
յեցւոյ Հայոց Կաթողիկոսի՝ տպագրեալ երկոտասան լեզուոք:
- Հաւատոյ հիմունքներն ու քանոնները—*Մասն* Ա-1589, *Մասն* Բ-1590

- Հաւաքումն աստուածային վկայութեանց յաղագս ամենայն ուսմանց քրիստոնէական հաւատոյ—648
- Հաւաքումն բրոթէսդանդ ըսուած քրիստոնէից գործածած հաւատոյ դաւանութեանց և քրիստոնէականաց—1411
- Հաւաքումն վկայութեանց սուրբ գրոց—1595
- Հեգարան նոր կարգով և դիւրին ճամբով կարդալ սորվելու համար—940
- Հեգերէն—1574, 1711
- Հեգերէն կամ Առաջին կարդալու գիրք—846
- Հեգերէն նոր կարդալ սկսողներուն համար—875, 1166: *Տէս նաև* Սաղմոս Ա կանոն, հեգերէն բաժանեալ ի պէտս մանկանց:
- Հերում պատմիչ Թաթարաց—1137
- Հետազօտութիւն ճշմարտութեան—1659
- Հին Կտակարան—*Տէս* Ահտ ըլ Աթիգտէն...
- Հին Հայաստան—*Տէս* Ստորագրութիւն հին Հայաստանեայց, Հնախօսութիւն աշխարհագրական Հայաստանեայց աշխարհի:
- Հիսուն և երկու սուրբ պատմութիւն ի Հին Կտակարանէ—*Տէս* Հարիւր և չորս սուրբ պատմութիւններ...
- Հմտութիւն մանկանց ի պէտս ապնուագարմ Տիրան մանկան Ալէքսանեան—*Մասն* Ա-298, *Մասն* Բ-299, *Մասն* Գ-300, *Մասն* Դ-301: *Մասն* Ա-Դ-724, 1616
- Հնախօսութիւն աշխարհագրական Հայաստանեայց աշխարհի—*Հտ.* Ա-832, *Հտ.* Բ-833, *Հտ.* Գ-834
- Հնախօսութիւն ի վերայ Եգիպտացոց, Կարքեդոնացոց, Ասորեստանեայց, Բաբելացոց, Մարաց և Պարսից, Մակեդոնացոց և Յունաց—*Հտ.* Ա-481, *Հտ.* Բ-482, *Հտ.* Գ-516, *Հտ.* Դ-560, *Հտ.* Ե-596, *Հտ.* Չ-624: *Տէս նաև* Համառօտ հնախօսութիւն կամ Պատմութիւն նախնի տէրութեանց...
- Հոգելից պտուղ—257
- Հոգեշահ խրատներ—*Տէս* Աղեքսանդր Հոհենլոիէ իշխանապուն քահանային ամմէն վիճակին յարմար հոգեշահ խրատները:
- Հոգեշահ մտածութիւնք աստուածային բանից—487
- Հոգեշահ մտածութիւնք աշխարհականաց ու եկեղեցականաց համար—1304
- Հոգեսիրի ուրումն բանք մխիթարականք առ վշտագնեալս և նեղեալս—599
- Հոգևոր երգեր—1674
- Հոգևոր քերթուածք—1622

- Հովուականք—*ՏԷՍ* Կանոն հովուական:
- Հռասսելլաս, արքայորդին Եթովպիոյ—542
- Հռչակ ողորմութեան աստուածապօր մեծափառութեան ինքնակալի և կայսեր ամենայն Ռուսաց Նիկողայոս Առաջնոյ առ ազգս Հայոց որ ի Վրաստան—590
- Հռչակաւոր աղօթք տեառն Ներսէսի սրբազան կաթողիկոսի Հայոց. Տպագրեալ երկոտասան լեզուք—689
- Հրահանգ աստեղագիտութեան ի վերայ երկնագնդոյ—1339: *ՏԷՍ նաև* Հրահանգք աստեղագիտական...
- Հրահանգ գործնական առ բարւոք մատակարարութիւն խորհրդոյ ապաշխարութեան—384
- Հրահանգ եօթնեկի—21, 272
- Հրահանգ համաշխարհական պատմութեան—1321
- Հրահանգ ճարտասանութեան կամ ձառաքանութեան—881
- Հրահանգ քրիստոնէական հաւատոյ ըստ ուղղափառ դաւանութեան եկեղեցւոյ Հայաստանեայց—1685, 1686
- Հրահանգ քրիստոնէական վարդապետութեան ի պէտս մանկանց Հայաստանեայց ս. եկեղեցւոյ—503, 1427, 1484
- Հրահանգութիւն համբակաց—1712
- Հրահանգք այցելութեան հիւանդաց—770
- Հրահանգք աստեղագիտական ի վերայ գիսաւոր աստեղաց—1085
- Հրահանգք դաստիարակութեան աղջկանց—1632
- Հրահանգք կատարման և քրիստոնէական առաքինութեանց—1274
- Հրահանգք յայցելութիւն հիւանդաց—801
- Հրարուեստութիւն—*ՏԷՍ* Ալտինի ասպետին գտած կրակի մէջ անվնաս մնալու կերպը:
- Հրաւեր ի խորհրդարանէ Ռուսաց Աստուածաշնչոյ Ժողովոյն—394
- Հրաւեր սիրոյ—*ՏԷՍ* Բան հրաւեր սիրոյ:
- Հրաւիրակ Արարատեան—1657
- Հրաւիրակ մնացականեան ի Վարդանայ Սմբատեան—291
- Հրիտակ հօր ուրումն առ դստերս իւր—389

2

- Չայնքաղ շարական—261, 672, 783, 926
- Չայն Քրիստոսի և հաւատացեալ հոգւոյ—142

Չմեռան իրիկուններ կամ Այլևայլ բարոյական պատմութիւններ—
Հտ. Ա-968, Հտ. Բ-969

Ճ

Ճակատ անմահից—1690

Ճամբորդութիւն որ ըրաւ Թաշառ անունով երևելի ֆռանսըզ ճիզվիթ
մը—226

Ճան թէֆթիշի—1167

Ճանապարհ երջանկութեան յԱմբրոսէ Սերլեայ—1681

Ճանապարհ երջանկութեան, որ է մարդս երջանկացնելու արհեստ—
1343

Ճանապարհացոյց առ բարեպաշտ կեանս—791

Ճանապարհորդութիւն ի Լեհաստան և յայլ կողմանս բնակեալս ի
Հայկականց սերելոց ի նախնեաց Անի քաղաքին—652

Ճանապարհորդութիւն ի Մեծն Հայաստան—Մասն Ա-1189

Ճանապարհորդութիւն ի Պարս—Տես Ճանապարհորդութիւն Մ. Դ.
Թաղիդեանց ի Պարսկաստան:

Ճանապարհորդութիւն Մեսրովբայ Դ. Թաղիդեանց ...ի Հայս—Հտ.
Ա-1475

Ճանապարհորդութիւն Մ. Դ. Թաղիդեանց ի Պարսկաստան—Հտ.
Բ-1539

Ճանապարհորդութիւն պարոն Ա. Սենեքերիմայ Տէր-Մինասեան—Տես
Օրագրութիւն Ճանապարհորդութեան պրն. Ա. Սենեքերիմայ
Տէր-Մինասեան:

Ճաշակեցեք կամ Սրբազնագործութիւն—Տես Գիրք որ կոչի Սրբազ-
նագործութիւն:

Ճաշոց—999

Ճառ ամենամաքուր ծննդեան և կտակ չարչարանաց... Տաճկերէն
բանիւք—58, 330

Ճառ առաջին ժամանակի մարդոյ կրօնական և մտաւորական և բա-
րոյական կրթութեանը վրայ—1224

Ճառ ասացեալ ի հանդիսի ապատերամն երաստու—1545

Ճառ բարոյական—1526, 1527

Ճառ բղխման հոգւոյն... Շարականաց բացատրութենէն հանուած՝
առանձին տպագրութեամբ—448

Ճառ դաստիարակութեան օրիորդաց—1474

Ճառ Է, Սերերիանոսի—1578 բով.

- Ճառ ընդդէմ երևութականաց—97, 245
- Ճառ ի վերայ ապատութեան Հայոց աշխարհին—639 *բով.*
- Ճառ ի վերայ արգային յառաջադիմութեան—1365
- Ճառ ի վերայ ապաշխարութեան և ճշմարիտ հաշտութեան ընդ աստուծոյ—1713
- Ճառ ի վերայ ծննդեան և յայտնութեան Փրկչին—1714
- Ճառ ի վերայ յարութեան Փրկչին—1715
- Ճառ հաղորդութեան—*Տես* Հաղորդութեան վրայ մէկ ճշմարտախընդիր բարեկամի մը առաջարկովը գրուած. Հաղորդութեան վրայ նամակներ. Սուրբ Խորհրդոյս վրայ եկեղեցւոյ վկայութիւնը:
- Ճառ հոգւոյն սրբոյ գործքին վրայով—1675
- Ճառ մկրտութեան—*Տես* Մկրտութեան վրայ ս. գրքերուն ողջամիտ վարդապետութեանը քննութիւնը:
- Ճառ յաղագս համակերպութեան ընդ կաճովն աստուծոյ—429
- Ճառ յաղագս քրիստոնէական միութեան—1392
- Ճառ յուղարկաւորութեան մեծանուն և հոյակապ Յակոբայ Չելեպոյ Տիւլեանց—1445
- Ճառ ներբողեան՝ ի հանդէս երջանիկ կուսանացն ս. Հոփսիմեանց հրաշապարդ յօրինուածովք—288
- Ճառ վասն աւագ ուրբաթու—609
- Ճառ վասն աղքատութեան—1384
- Ճառ վասն վիճակի ամուսնութեան—1716
- Ճառ վասն տասնհրամանեան հաւատոյ—790
- Ճառ վասն փրկագործ չարչարանաց և խաչելութեան—1127
- Ճառք, *Եղիշեի*—911 *բով.*
- Ճառք, *Հովհան Մանդակունու*—865
- Ճառք, *Մամբրե Վերծանողի*—768 *բով.*
- Ճառք, *Ռափ. Թրյանցի*—1320
- Ճառք, *Սեբերիանոսի*—561: *Տես նաև* Ճառ Է և Ճառք ԺԵ:
- Ճառք երեք, *Թեոդորոս Քոթենավորի*—771 *բով.*
- Ճառք ԺԵ—664
- Ճառք իմաստասիրականք—1567
- Ճառք վասն վեցօրեայ արարչութեան—651
- Ճարտասանութիւն—1075: *Տես նաև* Արիեստ ճարտասանութեան և Արուեստ ճարտարախօսութեան:
- Ճեմարան գիտելեաց—225, 302
- Ճշմարիտ դարձ կամ Հարկաւոր մտածականներ—1565

Ճշմարիտ դարձ կամ Յաւիտենական ճշմարտութիւններ—1625
 Ճշմարիտ քաղաքավարութիւն վասն տիկնաց—1679
 Ճշմարտութիւն քրիստոսական հաւատոյ—638
 Ճիւղագրութիւն պատմական Լաւարովիչեանց և Մուրատեանց տոհմին—1201
 Ճրագ հոգւոյ—941, 998, 1596

Մ

Մահ Աբելի—*Տէս* Քերթուած ի մահն Աբելի:
 Մահի Մերեւմ—984
 Մաղթանք գիշերային, ասացեալ սրբոյ հօրն մերոյ Գրիգորի Նարեկացւոյ—156
 Մաղթանք չափաւ—1202
 Մայր որդեխնամ—1044
 Մանկավարժ, որ պատի տղոցը վարժութեանը համար աղէկ պրոյցներ կ'ընէ—942
 Մանիշակք—1115
 Մանկատաժութիւն—1292
 Մանր ուսմունք քրիստոնէական հաւատոյ—*Տէս* Հաւատապատում կամ Մանր ուսմունք և Քրիստոսապատում կամ Մանր ուսմունք:
 Մանրանկարք, որ է մինիաթուռա—199
 Մաշտոց. Արարողութիւնք պաշտամանց եկեղեցւոյ Հայաստանեայց—699, 879, 970, 1025, 1591
 Մաշտոց կանոնով մկրտութեան—1252
 Մաշտոց. Հատընտիր հաւաքմամբ հանեալ ի Մեծ Մաշտոցէն Յունաց, որ կոչի Էֆխօլօյիօն—706
 Մաշտոց Յունաց—*Տէս նախորդ վերնագիրը*
Տէս նաև Գիրք Մեծ Մաշտոց կոչեցեալ, Գիրք որ կոչի Մաշտոց, Ծիսարան որ կոչի Մաշտոց:
 Մասն Նոր Կտակարանի տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի—899, 1106
 Մատեան ողբերգութեան—1073, 1342, 1452, 1652, 1653: *Տէս նաև* Գիրք աղօթից, Մատենագրութիւնք Գր. Նարեկացու, Նարեկ աղօթից, Նարեկ Գիրք աղօթից, Ողբերգութիւն:
 Մատենագրութիւնք, Գրիգոր Լուսավորչի—858
 Մատենագրութիւնք, Գրիգոր Նարեկացու—550, 1019

Մատենագրութիւնք, *Դավիթ Անհաղթի*—768

Մատենագրութիւնք, *Եղիշեի*—911

Մատենագրութիւնք, *Եփրեմ Ասորու*—Հտ. Ա-860, Հտ. Բ-861,
Հտ. Գ-862, Հտ. Դ-863

Մատենագրութիւնք, *Կորյունի*—768

Մատենագրութիւնք, *Հովհաննէս Օձնեցու*—771, 803

Մատենագրութիւնք, *Մամբրե Վերծանողի*—768

Մատենագրութիւնք, *Մովսէս Խորենացու*—1203, 1328

Մատենագրութիւնք և ճառք ընդդէմ պաւղիկեանց—772

Մարդկութիւն—1528

Մարգարան մանկանց—680, 713

Մարիամ անուն պատիկ աղջկան մը պատմութիւնը—1107

Մարիամ ատընտա պիր քիւչիւք գըզըն նագլիյէթի—1305

Մարիանէ կուսի պատմութիւն—*Տէս Պատմութիւն Մարիանեայ* կուսին:

Մարտինոս Լուտերի վարուց և նորոգութեան պատմութիւնը—1639

Մեկնութիւն ահաւոր խորհրդոյ սրբոյ պատարագի—681

Մեկնութիւն աս գրքիս մէջ գործածուած գրաբառ բառերուն—
1413 ծան.

Մեկնութիւն Աւետարանին Ղուկասու—*Տէս Մեկնութիւն սրբոյ Աւետարանին որ ըստ Ղուկասու:*

Մեկնութիւն Աւետարանին Մատթէոսի—*Տէս Մեկնութիւն սուրբ Աւետարանին որ ըստ Մատթէոսի:*

Մեկնութիւն Աւետարանին Մարկոսի—*Տէս Մեկնութիւն սրբոյ Աւետարանին որ ըստ Մարկոսի:*

Մեկնութիւն Գործոց առաքելոց—971

Մեկնութիւն Երգ Երգոց անուանեալ բանիցն Սաղմոնի—374

Մեկնութիւն եօթանց թղթոց կաթուղիկեայց—539

Մեկնութիւն թղթոյն Պօղոսի առ Եփեսացիս—1693

Մեկնութիւն ժամակարգութեան—1037

Մեկնութիւն «Հայր մեր»-ի—*Տէս Մեկնութիւն տէրունական Հայր մեր աղօթից և ճառք:*

Մեկնութիւն Յայտնութեանն ս. Յովհաննու առաքելոյն—1417

Մեկնութիւն Յեսուայ և Դատաւորաց—911 բով.

Մեկնութիւն չորեքտասան գլխոց Արիստոտելի ի վերլուծականն—
768 բով.

Մեկնութիւն չորեքտասան թղթոց երանելոյն Պօղոսի առաքելոյ—
Հտ. Ա-83, Հտ. Բ-158, Հտ. Գ-171

Մեկնութիւն Պերիարմէնիաս գրոցն Արիստոտելի—768 *բով.*

Մեկնութիւն Սաղմոսաց — Հտ. Ա-426, Հտ. Բ-228, Հտ. Գ-273,
Հտ. Դ-313, Հտ. Ե-354, Հտ. Ջ-355, Հտ. Է-365, Հտ. Ը-366,
Հտ. Թ-382, Հտ. Ժ-427

Մեկնութիւն սուրբ Աւետարանին որ ըստ Մատթէոսի—496

Մեկնութիւն ստորոգութեանց Արիստոտելի—768 *բով.*

Մեկնութիւն սրբոյ Աւետարանին որ ըստ Ղուկասու—463

Մեկնութիւն սրբոյ Աւետարանին որ ըստ Մարկոսի—531

Մեկնութիւն սրբոց Երկոտասան մարգարէից—494, 536

Մեկնութիւն տէրունական Հայր մեր աղօթից և ճառք—883

Մեղքը խաղալիք չէ—1306

Մեղքի մեծանալոյն և պօրանալոյն համար—792, 1056

Մեղքն խաղ անելոյ բան չէ—793, 1117

Մեսրոպեան տառք ձևակերպելալք ի հոծ տպագրութիւն—1324

Մեսրոպեան այբբենարան—1046

Մեսրոպեան առաջնորդ մանկանց—1476

Մեսրոպեան շարադրիչ հայ և անգղիական լեզուաց—1047

Մեսրոպեան տառք—Տես Գաղափար հայկական Մեսրոպեան
գրոց:

Մետաքսաբանութիւն—1391

Մեք եղբայր եմք—1717

Մեկամիր, եախօտ Սաղմոս—1239

Մեթասթապեօ շաիրին թելիֆլերինտէն պիր գաչ րուհանի գասիտէ
թերճիւմէլերի տիր—700

Մեճմայի միւֆիտ—1533

Մեքթէպ չօճուզլարընա տաիր իլք մաալիւմաթլար—1444

Մին արաբ ծառայի պատմութիւն—686 *ծան.*

Սկրտութեան վրայ նորադանդներուն վարդապետութեանց քննու-
թիւնը—1345

Սկրտութեան վրայ ս. գրքերուն ուղղամիտ վարդապետութեանը քնն-
ութիւնը—1359

Մնացորդք ի Հայս, որ են Մեկնութիւն Ծննդոց և Ելից—518

Մնացորդք վարուց սրբոց արտաքոյ տօնացուցին մերոյ յիշատակե-
լոց ի Յայսմաւուրս կամ Ճառընտիրս Հայոց, որպէս և Յունաց
և Լատինացւոց—223

Մշակականք—1441

Մշտիկ, որ է բանաստեղծութիւն իմն—439

Մովսէսի հինգ գիրքը—1467

Մուպայք Արարատեան—643

Մուխթասար քրիստոնէական վարդապետութիւն—457

Մուխթասարիձէ թարիք սուրբ վարդարանը տէմէք իչին—104 ծան.,
489 ծան.

Մտածական աղօթք քիթապը—369

Մտածական տուալէր մանուկ Յիսուսուն իպպէթինէ տօգուպ կին
• օլունաճագ—741

Մտածութիւն ի վերայ Աստուածաշունչի—712

Մտածութիւն ի վերայ եօթն գլխաւոր ցաւոց սրբոյ Աստուածածնին—
139

Մտածութիւն ի վերայ վարդապետութեան հաշտութեան—748

Մտածութիւններ համառօտ—*Տես* Համառօտ մտածութիւններ:

Մտաւոր և գրաւոր թուաբանութիւն—1523

Մտքին մշակութիւնը—1307

3

Յաղագս առաքինութեանց—768 *բով.*

Յաղագս ի Մոսկով կառուցեալ տեարց Լապարեանց Հայկական ձե-
մարանի Արևելեան Լեզուաց—948 *բով.*

Յաղագս կենդանեաց—*Տես* Բանք երեք ձև ի լոյս ընծայեալք՝ Ա. Բ
Յաղագս նախախնամութեան, Գ Յաղագս կենդանեաց:

Յաղագս հաստատութեան նպատակի և արդեանց քրիստոնէու-
թեան—610

Յաղագս մեկնութեան, *Արիստոտելի*—*Տես* Սկիզբն և նախադրութիւն
գրոցն որ ասի ըստ Յունաց Պերիարմէնիաս և հայերէն Յա-
ղագս մեկնութեան:

Յաղագս նախախնամութեան—*Տես* Բանք երեք ձև ի լոյս ընծա-
յեալք՝ Ա, Բ Յաղագս նախախնամութեան...

Յաղագս ուսումնարանին Հայոց որ ի Մոսկով կայսերական հրա-
մանաւ հաստատեալ—580: *Տես նաև* Յաղագս ի Մոսկով
կառուցեալ տեարց Լապարեանց Հայկական ձեմարանի...

Յաղագս պատշաճից—1322

Յաղագս պիտոյից—1203 *բով.*

Յաղագս տպարանի կառուցելոյ ի Մոսկով առ տեարց Լապարեանց
Հայկական ձեմարանաւ—688 *բով.*

Յաղագս քաղաքին աստուծոյ—Հտ. Ա-1081, Հտ. Բ-1082

Յադագս քերականին պատճառ Դուրթի փիլիսոփայի ասացեալ—
768 *բով.*

Յաճախապատում—ՏԵՍ Գիրք որ կոչի Յաճախապատում:

Յայսմաւորք—817

Յայտարար նախակարգութիւն Ընկերութեանն Համապգեաց—1393

Յայտարար ուղղութեան. եանի Պիրիանի իսթիգամէթ—Ճիլտի Էլ-
վէլ (*Հտ. Ա*)—1360

Յայտարարութիւն (*Արամյան ընկերության կազմման վերաբեր-
յալ*)—1335 ծան.

Յայտարարութիւն ապգային կուսաստանին և եկեղեցւոյն որ յԱնքո-
նա—1496

Յայտարարութիւն ապգային ճեմարանին սրբոյ Երուսաղէմի որ ի
յԻւսքիւտար—1039

Յայտարարութիւն առաջին ընդդէմ նորադանդից—1395

Յայտարարութիւն երկրորդ ընդդէմ նորադանդից—1396

Յայտարարութիւն և համառօտ դաւանութիւն Հայաստանեայց Աւե-
տարանական եկեղեցւոյ—1394

Յայտարարութիւն Մուրատեան վարժարանին որ ի Փարիզ—1439

Յայտարարութիւն յիմաստախնդրեան Միաբանութենէ որ ի Կալկա-
թա—375

Յայտարարութիւն վասն նորակերտ տառիցս—1458

Յայտարարութիւն քրիստոնէական ուսմանց—1169

Յայտարարութիւն քրիստոնէական պարտաւորութեան հպատակաց
ամենաբարեպաշտ կայսրութեան Ռուսաց—546

Յայտարարութիւնք և հաշիւք Համապգեաց Ընկերութեան—1453 ծան.

Յայտնութիւն աստուածգիտութեան—364, 857

Յանդիմանութիւն անձին—1421

Յարացոյց անյիշաչարութեան—ՏԵՍ Բելիսարիոս. Յարացոյց անյի-
շաչարութեան:

Յաւարտ տպագրութեան մեծի Հայ բառագրաց առ Երկասիրող նո-
րին Վ. Հ. Մկրտիչ աթոռակալ վ. Աւգերեան, Տաղ երգեալ
Վրուրայ ի Հոռվմ—913

Յաւետարանագիրն Մատթէոսի. Գիրք երրորդ թերի և ի Թուղթսն
Պաւղոսի հատուածք—515

Յաւետարանագիրն Մատթէոսի. Գիրք կրկին—514

Յաւիտենական առածք—ՏԵՍ Էպէտիլիյէ տաիր նասիհաթլեր:

Յիսուն և երկու սուրբ պատմութիւն ի Հին Կտակարանէ—ՏԵՍ Հա-

րիւր և չորս սորւբ պատմութիւն հաւաքեալ ի Հին և ի Նոր
Կտակարանաց:

Յիսուս Որդի—Տես Գիրք որ կոչի Յիսուս Որդի:

Յիսուս Քրիստոս էֆէնտիմիկին միւպարէք...—525

Յիսուսի վարուցը համառօտ պատմութիւնը—1592

Յովհաննա տ'Արգ կամ Օրլեանի օրիորդին պատմութիւնը—1644

Յովհաննէս Վուտսըն կամ Չար ընկերներու վնասը—1636 *բով.*

Յովհաննու իմաստասիրի և կաթողիկոսի Հայոց Օձնեցւոյ ձառ ընդ-
դէմ երևութականաց—Տես ձառ ընդդէմ երևութականաց:

Յովսէփայ Գեղեցկի գրոյցք ընդ Ասանեթայ ամուսնոյ իւրոյ—1609

Յովսէփ Գեղեցիկ—125

Յովսէփին պատմութիւնը—1170, 1468

Յորդորակ առ Հայս, բնակեալս ի հարաւային աշխարհս կայսերու-
թեան Ռուսաց ի վերայ երկրագործութեան խոտեղէն բամ-
բակի—258

Յորդորակ լաղազս հաստատելոյ Հայկական ձեմարան ի մեծի մալ-
րաքաղաքին Անգղիոյ ի Լոնդոն—500

Յորդորմունք սուտ ասող մարդկանց համար—794

Յուլիոս կամ Հոգեպաւակի մը պատմութիւն—1027

Յուլիոս Կեսար—Տես Ողբերգութիւն ի վերայ մահուան Յուլիոս Կե-
սարու:

Ն

Նախադուռն վարժութեան. բովանդակիչ համառօտ այբբենարանի.
հեգ սաղմոսի, խոստովանութեան հաւատոյ և ինչ-ինչ գիտե-
լեաց քերականութեան—953

Նախակրթութիւն իտալական լեզուի—804

Նախաշաւիղ կրթութեան ի պէտս նորավարժից—957

Նախապատրաստութիւն սրբոյ պատարագին և աղօթք գոհութեան—
983 *բով.*

Նամակ երևանցիներին—Տես Աստուածասէր և ապգասէր հասարա-
կութեանն Հայոց...

Նամականի, Գրիգոր Տղայի—908

Նամականի, Ներսէս Շնորհալու—916

Նամականի ընտանեկան—1092

Նամակք Ռուսաց և Օսմանեան արտաքին գործոց նախարարաց և
մէկնութեան պատճառաց պատերազմին—617 *ծան.*

- Նարեկ աղօթից հարապատ և զգուշաւոր լուծմամբք նորոգ բացա-
յայտեալ—1, 549
- Նարեկ աղօթից սրբոյն Գրիգորի Նարեկացւոյ հոգեկիր հռետորի—
993
- Նարեկ. Գիրք աղօթից սրբոյն Գրիգորի Նարեկացւոյ հոգեկիր հռե-
տորի: Բաշխեալ յիննսուն և հինգ բանս հոգեսուն մաղթա-
նաց—1283
- Նարեկ. Գիրք աղօթից սրբոյն Գրիգորի Նարեկացւոյ հոգեկիր հռե-
տորի: Բաշխեալ յիննսուն և հինգ բանս հոգեսուն մաղթա-
նաց: Նորապէս սրբագրեալ՝ համեմատութեամբ հնագոյն և
ընտիր-ընտիր ձեռագիր օրինակաց—27, 187, 533, 629, 742,
842
- Նարեկ. Գիրք աղօթից սրբոյն Գրիգորի Նարեկացւոյ հոգեկիր հռե-
տորի: Բաշխեալ յիննսուն և հինգ բանս հոգեսուն մաղթա-
նաց: Եւ զներբողս ...և զգանձս քարոզից ...Այլև զհոգեշահ
աղօթք Մխիթարայ Գոշի—91
- Նարեկ. Գիրք աղօթից սրբոյ Գրիգորի Նարեկացւոյ հոգեկիր հռե-
տորի և հրեշտակակրօն վարդապետի: Բաշխեալ յիննսուն և
հինգ բանս հոգեսուն մաղթանաց: Նաև գումարք խմբից
ներբողն մօրն լուսոյ սրբուհւոյ Աստուածածնի և հոգեշահ
աղօթքն Մխիթարայ Գոշի և աւետարանք բժշկութեան—386
Տես նաև Գիրք աղօթից Գր. Նարեկացու:
- Նարեկլուծ—*Տես* Նարեկ աղօթից հարապատ և զգուշաւոր լուծմամբք
նորոգ բացայայտեալ:
- Նաւակոծութիւն կամ Պալոս և Վիրգինիա—*Տես* Պալոս և Վիր-
գինիա:
- Ներածութիւն Պորփիրի—768 *բով.*
- Ներբող Որդւոցն Ռրոտման—436
- Ներբող սրբոց հրեշտակապետաց և ամենայն երկնային զօրաց—117
- Ներբողական նուագերգութիւնք—505
- Ներբողեան առ սուրբն Ներսէս Շնորհալի—154, 749: *Տես նաև*
Դրուատ պատմագրաբար...
- Ներբողեան ի յիշատակ Գեորգայ Մանուկեան—577
- Ներբողեան ի յիշատակ Մնացականի Վարդանեան—578
- Ներբողեան ի պատիւ ս. հոգւոյն—985
- Ներբողեան ի ս. Խաչն—768 *բով.*
- Ներբողեան յօրհնեալ յիշատակ բարեպաշտին Գալուցեան պարոն
Յարութիւնին—823

Ներբողեան Սրբոյ Աթոռոյն Էջմիածնի—106

Ներքին կերպաւորութիւն Արևելյան Լեզուաց ձեմարանին Լազարեանց—1546 *բով.*

Նիսիային եպիսկոպոսու եախօտ միլլէթի երմէնիան պէյնինտէ Մծբնայ հայրապետ թապիրի իլէ մէշիուր օլան ս. Յակոբ ապիպին միւտտէթի եօմրիւնիւն ոիվայէթի—205

Նիւ—Եօրքի Ընկերութիւն կենաց ապահովագրութեան ընդհանրւոր նկարագիր—1289

Նիւթ բժշկական—86

Նկարագիր ապգային դաստիարակութեան կամ Ապգային դաստիարակութեան գլխաւոր թերութիւնները—1515, 1583

Նկարագիր առաքինի և պօսն անձին—805

Նկարագիր առն պգաստի—*Տեւ* Իմաստք ողջախոհ կամ Նկարագիր առն պգաստի:

Նկարագիր առն իմաստնոյ և բարեպաշտի—890

Նկարագիր գաղթականութեան Հայոց ի Պարսկաստանէ ի Ռուսաստան—752

Նկարագիր դարձին Շլամախ անուն անհաւատ գերմանացւոյ—1288

Նկարագիր ուսմանց, որ է բնութիւն, պատմութիւն, հարկ և օգուտ իւրաքանչիւր մասանց գիտութեան—1335

Նկարագիր վարուց Ստեփաննոսի Ագոնց Գիւվեր արքեպիսկոպոսի ընդհանրական արքայի Մխիթարեան միաբանութեան—478

Նկարագիրք, *Թեոփրաստոսի*—655

Նշանակութիւնք խրթին բառից ինչ մատենիս—27 *ծան.*, 1342 *ծան.:*

Տեւ նաև Լուծմունք և բացայայտութիւնք հոգելից բանից լուսափայլ սրբոյ մատենիս:

Նոր աղօթագիրք աշխարհաբառ—668

Նոր այբբենարան—1152

Նոր այբբենարան և հեգերէն հայերէն շիտակ հեգել սորվելու—1626

Նոր բառարան իտալերէն, գաղղիերէն, հայերէն և տաճկերէն լեզուաց—1385

Նոր բառգիրք հայկապեան լեզուի—*Հտ.* Ա-856, *Հտ.* Բ-884

Նոր բառգիրք յունարէն, իտալերէն, հայերէն, տաճկերէն—1504

Նոր բարբառարան համառօտ հայերէն-տաճկերէն—1640

Նոր Իսրայէլի մը հաւատքը—750

Նոր խօսակցութիւններ անգղիարէն, հայերէն, յունարէն և գաղղիերէն—*Տեւ* Ընտանի խոսակցություններ անգլերեն, հայերեն, հունարեն և ֆրանսերեն լեզուներով:

- Նոր կարգք և կանոնք Հայկական Մարդասիրական ձեմարանի—
1245
- Նոր Կտակարան. Հանդերձ աշխարհաբար թարգմանություն—758
- Նոր Կտակարան սրբոյ Աւետարանի Յիսուսի Քրիստոսի—437
- Նոր Կտակարան սրբոյ Աւետարանի տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի—221, 294
- Նոր Կտակարան տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի—401, 425, 479, 943, 1314, 1378
- Նոր Կտակարան տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Աշխարհաբար—1661
- Նոր Կտակարան տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Առաջին անգամ տպեալ առանց քնարների վկայութիւններով ի տպարանի Հայկական ձեմարանի Տեարց Լազարեանց 1834 ...Նոյնը վերջստին տպեալ—1000
- Նոր Կտակարան տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Գրաբառէն հաւատարմութեամբ աշխարհաբար թարգմանվեցաւ—1171, 1597
- Նոր Կտակարան տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, ըստ հարազատ գաղափարաց հայկական նախնի թարգմանութեան: Հանդերձ առընթերդութեամբ հաւատարիմ նկարագիր բացայայտութեան յերիւրելոյ ի մերս հասարակաց անխառն բարբառ: Յաշխատասիրութենէ տեառն Յովհաննու Վ. Չօիրապեան Կոստանդնուպօլսեցւոյ—490, 601:
- Նոր Կտակարան տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, ըստ հարազատ նախնի թարգմանութեան հանդերձ հաւատարիմ բացայայտութեամբ ի հասարակաց լեզու—826, 1662
- Նոր Կտակարան տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, տպագրեալ ըստ օրինակի տպեալ յամին 1789 — 246
- Նոր Կտակարանըն ալլահըն իլիամի իլէ վերիլմիշ օլտուղունա իսպաթլար—1469: *Տէս նաեւ* Րապալ վէ գուրթարըճըմըզ Յիսուս Քրիստոսուն Եէնի Ահտը, Րապալ վէ խէլաս Էտիճիմիզ Յիսուս Քրիստոսուն Եէնի Ահտը:
- Նոր Հայաստան—*Տէս* Աշխարհագրութիւն չորից մասանց աշխարհի, Մասն առաջին, Ասիա, Հտ. Ա:
- Նոր հեգերէն—*Տէս* Նոր այբբենարան կամ նոր հեգերէն:
- Նոր հրաշք պատկերի ամենասուրբ կուսին Մարիամու, որ կայ ի մեծ քաղաքն Հռովմ—323

Նոր տետրակ այբուբենական վայելուչ կարգաւ դասաւորեալ և պէս-
պէս իրօք ճոխացուցեալ—131, 165

Նոր քերականութիւն գաղղիերէն լեզուի—1277, 1338

Նորագոյն պրոյցք—377

Նորահիւս էֆիմերտէ—690, 717

Նորատիպ մատեանք—779 ծան., 889 ծան., 917 ծան., 977 ծան.,
1030 ծան., 1083 ծան., 1141 ծան., 1210 ծան., 1267 ծան.,
1333 ծան., 1381 ծան., 1443 ծան., 1629 ծան.

Նորատունկ բուրաստան—Տես Գիրք որ կոչի Նորատունկ բուրաս-
տան:

Նորին մեծութիւն Լուդովիկոս Կարոլոս Ավգոստոս կայսր Բաւարիայի
և այլն և այլն և այլն՝ բանաստեղծութիւն—1132

Նորոգ համառօտութիւն վարուց, վկայութեան, մահուան ...Ս. Գրիգոր
Լուսաւորչի—328

Նուագարան երաժշտական—41

Նուագարան վբօսանաց—1429

Նուագարան օրհնութեանց—5

Նուէր սիրոյ առ պ. Աղէքսանդր Ռափայէլ Ղարամեանց, ընծայելոց ի
մուտս նորոյ տարւոյ—1216

Նումայ Պոմպիլիոս—190

Նպաստամատոյց վաշխայոյվ վաճառականաց—14

Շ

Շատ հարկաւոր հարցմունքներ ամէն մարդոյ համար—759, 1057

Շարական հոգևոր երգոց սուրբ և ուղղափառ եկեղեցւոյս Հայաս-
տանեայց—603, 818

Շարակնոց. Երաժշտական երգեցմունք հոգևորականք—28, 234, 537

Շիլիոնեան կալանաւորը—903

Շուն կամ Հաւատարմութիւն—1636 բով.

Շուշի բերդումն աւետարանական ժողովքի տան մէջն էս հետևող
գրեանքս էլ ծախվում են—756 ծան., 759 ծան., 789 ծան.

Ո

Ողիսական—Հտ. Ա-1494, Հտ. Բ-1495

Ոթոն կամ Կորսըւած տղու մը պատմութիւն—Հտ. Ա-972, Հտ. Բ-973

Ողբ Եղեսեայ (կամ Ողբ Եղեսեայ քաղաքի, կամ Ողբ Եղեսիոյ) —
154, 567, 600, 645, 749

Ողբ և հառաչանք ի դիմաց մօրս մերոյ Սրբոյ Աթոռոյն Էջմիածնի—
1432

Ողբախառն ոտանաւորեալ պատմութիւն ի վերայ Վրաստանու, որ
հարաւ ի ներքինւոյն—80 ծան.

Ողբերգութիւն, Գր. Նարեկացու—763, 1232, 1256

Ողբերգութիւն ի վերայ մահուան Յովիոս Կեսարու—336

Ոսկի դար Հայաստանի—1108

Ոտանաւոր պատմութիւն Ռուբինեանց—155

Ոտանաւոր վասն կիւրակէի, ասացեալ յԱռաքել վարդապետէ—
704 ծան.

Որ օրինես զայնոսիկ—892

Որդեգիր կուսին կամ դարձ մը—1290

Ուղևորութիւն կրտսերոյն Անաքարսեայ յԵլլադա—Հտ. Ա-1206, Հտ.
Բ-1207, Հտ. Գ-1263, Հտ. Դ-1329, Հտ. Ե-1379, Հտ. Չ-1380

Ուսումն փիլիսոփայութեան—1340

Ուսումնական և բնական աշխարհագրութիւն և հրահանգ ի վերայ
երկրագնտոյ—1641

Ուսումնականութիւն նաւուղղութեան—123

Ուսուցիչ Ռուսաց և Հայոց լեզուաց յօգուտ ուսումնասէր Հայոց և
լեզուասէր այլապգեաց—1005

Չ

Չափաբերականք, Ն. Շնորհալու—662

Պ

Պաղեստին. Պսակեալ քերթուած—678

Պայմանք ընկերութեան (Արամյան) —1335 ծան.

Պաշտօն փառաբանութեան ս. Աստուածածնի—319

Պապականք և բրօթեսթանդք կամ Պապականներուն և բրօթեսթանդ-
ներուն մէջ եղած գլխաւոր տարբերութիւնները—1524

Պատասխան աւետարանական քրիստոնէից դէմ հրատարակուած
առաջին յայտարարութեան—1412

Պատասխան հաղորդութեան ճառին առաջին տետրակին—1410

Պատասխան Հռովմէական Հայոց կողմանէ՝ Հասունեան եպիսկոպո-
սէն խրկուած Թուղթ հովուական տետրակին—1665

Պատասխանիք առ անիրաւ պրպարտութիւնս իմաստակի ուրումն

- ընդդէմ նոր քերականութեանն գրաբառ լեզուիս Հայոց—615
- Պատարագ նուէր աղօթից—1368
- Պատարագամատոյց Հայոց—729
- Պատկեր հանդիսական հարցաքննութեան տուեալ ի Պատաւիոն
1840 — 1028
- Պատկեր հանդիսական հարցաքննութեան տուեալ ի Պատաւիոն
1841, ի սեպտ. 23 — 1078
- Պատկեր հանդիսական հարցաքննութեան տուեալ ի Պատաւիոն
1843, սեպտ. 28 — 1205
- Պատկեր տօնից ս. Աստուածածնի — 74
- Պատճառներ սուրբ օրը պաշտամանց ներկայ գտնուելու—1534
- Պատճենք նամակաց վաճառականութեան—517
- Պատմաբանութիւն ի վերայ դիպուածոյ միոյ պատահելոյ ի Դաւրեժ
քաղաք—285
- Պատմութիւն, *Ազաթանգեղոսի—ՏԵՍ* Ազաթանգեղեայ պատմութիւն,
Ազաթանգեղոս, յորում բովանդակին...
- Պատմութիւն Աղեքսանդրի Մակեդոնացւոյ—1140
- Պատմութիւն անցից որ եղև ի Կոստանդնուպօլիս վասն յայտնի կա-
ցուցելոյ պճշմարտութիւն հաւատոյ—335
- Պատմութիւն Աստուածաշունչ գրոց Հին և Նոր Կտակարանաց: Հա-
մառօտեալ դիրքմաց ոճով ի լեզու աշխարհաբառ—33, 72,
96, 1074
- Պատմութիւն Արիստակեայ վ. Լաստիւերտացւոյ—1254
- Պատմութիւն աքսորանացն ի Հռովմէ—314
- Պատմութիւն Գաղղիացւոց—Հտ. Ա-1562, Հտ. Բ-1563
- Պատմութիւն Գենովափէի—1566, 1628
- Պատմութիւն եկեղեցական—1502
- Պատմութիւն եկեղեցւոյն ուղղահաւատ Հայոց յաղիւսակս համառօտ-
եալ—1059, 1122
- Պատմութիւն և խրատ բժշկութեան ցաւոյն նորոգ ծագելոյ յաշխար-
հին հին Հնդկաց և երևելոյ ի վանապան աշխարհս—443
- Պատմութիւն Թաթարաց. Շարադրեալ ի Հեթմոյ Արամեան ի կարգէ
Պռէմոնսդրատեանց—1137 ծան.
- Պատմութիւն կամ յիշատակ ինչ-ինչ անցից դիպելոց յաշխարհին
Աղուանից—1010
- Պատմութիւն կայսերն Փոնցիանոսի—ՏԵՍ Գիրք պատմութեան կայ-
սերն Փոնցիանոսի...

- Պատմութիւն կենաց և վարուց տեառն մերոյ Մխիթարայ Սեբաստացւոյ—132
- Պատմութիւն կենդանեաց ի չորս կարգս բաժանեալ... Կարգ առաջին, Կենդանիք ցամաքայինք—4
- Պատմութիւն Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ յաղիւսակս համառօտեալ—1059 ծան.
- Պատմութիւն Հայոց, Արիստակես Հաստիվերտացու—1254
- Պատմութիւն Հայոց, Հովհաննէս Դրասխանակերտցու—1253
- Պատմութիւն Հայոց, Մովսէս Խորենացու—513, 558, 1203 բով., 1564 նույնք հայ. և ֆրանս. լեզուներով՝ Ա հրատ. Հտ. Ա-1076, Հտ. Բ-1077: Բ հրատ. Հտ. Ա-1326, Հտ. Բ-1327
- Պատմութիւն Հայոց, Փաւստոս Բուզանդի—738
- Պատմութիւն Հայոց. Դպրատանց տղոց համար, Ե. Սեթյանի—974:
Տես նաև նույն հեղինակի Համառօտ պատմութիւն Հայոց:
- Պատմութիւն Հայոց. Համառօտ և ընդարձակագոյն—1437
- Պատմութիւն Հին և Նոր Կտակարանի—734, 776, 1266, 1497
- Պատմութիւն Հին և Նոր Օրինաց—Տես Սրբազան պատմութիւն:
- Պատմութիւն Հին Հնդկաստանի յանյիշատակ դարուց անտի ցարձակումն մահմետականաց—1116
- Պատմութիւն Հնդկաց—Մասն Բ-1601
- Պատմութիւն Հռովմէական—Հտ. Ա-249, Հտ. Բ-250, Հտ. Գ-251, Հտ. Դ-276, Հտ. Ե-277, Հտ. Չ-278: Տես նաև Րօմա թելարիխի իճմալի:
- Պատմութիւն Մարիանեայ կուսին—572
- Պատմութիւն Մեծին Աղեքսանդրի Մակճդոնացւոյ—581
- Պատմութիւն Յովհաննու Կաթողիկոսի—1253
- Պատմութիւն նահատականութեան սրբոց Վարդանանց և Ղևոնդեանց քահանայից—434
- Պատմութիւն չորից ինքնակալութեանց—777, 1498
- Պատմութիւն չորքոտանեաց—Տես Կարգ չորքոտանեաց. Տետրակ Ե, Փիղ և Պատմութիւն կենդանեաց ի չորս կարգս բաժանեալ:
- Պատմութիւն Պարսից—Հտ. Ա-1426
- Պատմութիւն Պղնձէ քաղաքին—819, 1666: Տես նաև Գիրք պատմութեան որ կոչի Պղնձէ քաղաք:
- Պատմութիւն Պոնտոսի որ է Սեաւ ծով—303, 349
- Պատմութիւն Ռօպէնսոնի Քռիւզօէ—315
- Պատմութիւն սուրբ գրոց: Արարեալ համառօտ հարցմամբ և պատաս-

- խանեօք—621, 760: *Տես նաև* Համառօտ պատմութիւն սուրբ գրոց:
- Պատմութիւն սուրբ գրոց ի Հին և ի Նոր Կտակարանց—1420
- Պատմութիւն Վարդանանց—*Տես* Գիրք որ կոչի Եղիշէ Պատմագիրք, Մատենագրութիւնք *Եղիշէի*, Պատմութիւն նահատակութեան սրբոց Վարդանանց և Ղևոնդեանց քահանայից, Վասն Վարդանանց և Հայոց պատերազմին:
- Պատմութիւն վարուց և մահուան սրբոյն Մեսրոպայ—768, 1238
- Պատմութիւն վարուց Մեծին Կոստանդիանոսի ինքնակալի—527
- Պատմութիւն վարուց Ռօպէնսօնին Քռիւօէ ի խրատ և ի կրթութիւն մանկանց—275, 866
- Պատմութիւն վարուց Ստեփաննոսի Ագոնց Գիւլէր արքեպիսկոպոսի Սիւնեաց և ընդհանրական աբբայի Մխիթարեան ուխտին—478 ծան.
- Պատմութիւն վեշտասաներորդ դարու-բարեկարգութեանն ի Գերմանիա—Հտ. Ա-1413, Հտ. Բ-1535
- Պատմութիւն Տարօնոյ—219, 726, 730
- Պատմութիւն տիեզերական ժողովոց եկեղեցւոյ որք յարևելս գումարեցան—1447
- Պատմութիւն Փոնցիանոս կայսերին վէ թագուհի Սուլթանըն—44
- Պատմութիւն քահանայապետաց Հռովմայ—*Տես* Սրբազան պատմութիւն քահանայապետաց Հռովմայ:
- Պատմութիւն Օսմանեան պետութեան—*Երկհատոր՝* Հտ. Ա-1067, Հտ. Բ-1068: *Եռահատոր*, Հտ. Ա-1069, Հտ. Բ-1070, Հտ. Գ-1071
- Պատրաստութիւն մահու կամ Խորհրդածութիւն ի վերայ յաւիտենական ճշմարտութեանց—1621
- Պարգևագիր առ Գենուացիս—656
- Պարզ երկրաչափութիւն—*Տես* Խոնարհագոյն ուսողութիւն, Բ տոմար:
- Պարզատօմար—13 *բով.*, 37 *բով.*, 493 *բով.*, 556 *բով.*, 850 *բով.*, 983 *բով.*, 1036 *բով.*: *Տես նաև* Բուն տօմար Հայոց...
- Պարտէզ հոգևոր—7, 220, 248, 284, 428, 928
- Պալոս և Վիրգինիա—682: *Տես նաև* Պօղոս և Վիրգինիա:
- Պերճ կամ Պատժուած յանձնապաստան—1635 *բով.*
- Պէշ տէիր ֆերգի—*Առաջին հրատ.* Հտ. Ա-960, Հտ. Բ-1013, Հտ. Գ-1066: *Երկրորդ հրատ.* Հտ. Ա-1610: *Տես նաև* Պունտան ագտեմ 1838 սենէսինտէ ստամբա օլան Պէշ տէիր ֆերգի:
- Պէտուկիա շէիրինին Յուդիթ մարիֆէթիյէ խէլաս օլմասը—181
- Պերիարմէնիաս—*Տես* Սկիպրն և նախադրութիւն գրոցն որ ասի ըստ

- Յունաց Պերիարմենիաս և հայերէն Յաղագս մեկնութեան:
 Պիտոյից գիրք—ՏԷՍ Յաղագս պիտոյից:
 Պիոս Թ քահանայապետին մէկ ատենախօսութիւնը և Աւստրիայի
 եպիսկոպոսաց հովուական նամակը—1642
 Պիր ինճիլէ վազը օլանլարըն նագլիյէթի—1172
 Պիր քրիսթիյան աստամ այըն հէր պիր կիւնիւնտէ էտէճէք թէֆէք-
 քիւլէր—559
 Պիւթիւն ալէմէ պիր քարոյ—1309
 Պիւրիանի իսթիգամէթ—ՏԷՍ Յայտարար ուղղութեան էանի Պիւրիա-
 նի իսթիգամէթ:
 Պղնձէ քաղաք—ՏԷՍ Գիրք պատմութեան որ կոչի Պղնձէ քաղաք:
 Պոլ և Վիրգինիա—ՏԷՍ Պալոս և Վիրգինիա և Պօղոս և Վիրգինիա:
 Պոլոժենիէ—ՏԷՍ Բարձրագոյն կարգադրութիւն յաղագս կառավարու-
 թեան գործոց լուսաւորչական Հայոց եկեղեցւոյ ի Ռուսաս-
 տան, Կայսերական կարգադրութիւնք ի պէտս Ս. Էջմիածնի:
ՏԷՍ նաև հաջորդ վերնագիրը:
 Պոլոժենիէ լուսաւորչակրօն էրմէնի քիլիսէսի—876 ժան.
 Պու պատմութիւն գիրքի օլտուր քի Գրիգորիոս սուրբ Լուսաւորիչին
 էվէլինտէն ախըրընատաք պատմութիւնունու...—373
 Պու պատմութիւն քիթապը Գրիգորիոս սուրբ Լուսաւորիչ հայրըմըւրն
 էվէլինտէն ախըրընատաք օլան նագլինի...—707, 1093, 1664
 Պու քիթապ քրիստոնէական հաւատքըմըւր իքթիւլալը...—1222
 Պունտան ագտէմ 1838 սէնէսինտէ ստամբա օլան Պէշ տէհր ֆէրգի
 (Չանապանութիւն հինգ դարուց) նամ քիթապտէ պուլունան
 արապի վէ ֆարսի լուղէթլէրին...—1317
 Պսակ փոքր—327
 Պսակ Քրիստոսի—144
 Պտղալից յարդորակ յընթեռնուլ և ի գիտել պԱստուածաշունչ գիրս—
 612
 Պրակ որ կոչի Հայելի ծանօթութեան—29
 Պօղոս ու Վիրգինիա—1330
 Պօղոսիկ—1285

Ջ

- Ջատագովութիւն ուղղափառ կրօնից—1208
 Ջատագովութիւն ուղղափառ հաւատոյ ընդդէմ նորադանդից—1264
 Ջերմանց մխիթարութիւն—731

Ռ

Ռենադոս—1308

Ռիքարտոսի իմաստութիւնը կամ Հարստութեան ճամբան—1154

Ռոբինսոն Կրուկո—Տե՛ս Պատմութիւն վարուց Ռօպէնսօնին Քոիւզօէ, Ռօպէնսօն համառօտ: Նաև՝ Աղէքսանդր կամ Ռօպէնսօն գերմանացի:

Ռուսաց և Հայոց այբբենական տետրակ—240

Ռօպէնսօն գերմանացի կամ Փոքրիկ ճգնաւորը—1663 ծան.

Ռօպէնսօն համառօտ—1680

Ս

Սահման ազգային ժողովոյ յաղագս բարեկարգութեան ս. եկեղեցւոյ և վարժապետաց և համօրէն ժողովրդոց—673

Սահման ազգային ժողովոյն, որ եղև յամի տեառն 1826, ի մարտի 4, ի պատրիարգութեանս ամենայն Հայոց որ ի Կոստանդնուպօլիս...—538

Սահմանք իմաստասիրութեան—Տե՛ս Ընդդէմ առարկութեանցն չորից Պիիռոնի իմաստակի և սահմանք...

Սաղմոս—1183, 1719

Սաղմոս Ա կանոն. Հեգերէն բաժանեալ ի պէտս մանկանց—55, 122, 232, 988, 1265, 1577: Տե՛ս նաև Առաջին կանոն Սաղմոսի, Սաղմոս երջանիկ մարգարէին Դաւթի, որոյ առաջին կանոնն ևեթ տպեցաւ բաժանելով ըզվանկսն:

Սաղմոս Դաւթի—13, 60, 75, 367, 383, 411, 1318, 1416, 1479

Սաղմոս Դաւթի. Գրաբար չի հասկցող եղբայրներուն համար—1242

Սաղմոս Դաւթի, որ և կոչի Սաղմոսարան—61

Սաղմոս Դաւթի. Որ է աղօթք և օրհնութիւն առ աստուած և մարգարէութիւն վասն մարդեղութեանն Քրիստոսի—674, 1316

Սաղմոս Դաւթի. Որ է աղօթք և օրհնութիւն առ աստուած և մարգարէութիւն վասն մարդեղութեանն Քրիստոսի. Եանի՛ Սաղմոս Դաւթին. Քի ալլահ տուա վէ սէնա, վէ Քրիստոս էֆէնտիմիւլին ինսան օլմասը իչիւն նէպիլիք տիր—573, 930

Սաղմոս Դաւթի, որ կոչի Սաղմոսարան—359

Սաղմոս Դաւթի. Տպեալ ըստ ընտիր-ընտիր օրինակաց—98

- Սաղմոս երջանիկ Մարգարէին Դաւթի, որոյ առաջին կանոնն անթապեցաւ բաժանելով զվանկսն—1720
- Սաղմոս հեգենայ, որ է Հեգերէն—1130ա
- Սաղմոս, որ կը պարունակէ Դաւթի սաղմոսները և ուրիշ օրհնութիւններ Աստուածաշունչէն—1109, 1310: *Տես նաև* Գիրք սաղմոսաց Դաւթի, Մեկամիր Եախօտ Սաղմոս:
- Սաղմոսարանին սրբոյ Դաւթի երջանիկ մարգարէի հոգենուագ երգոց իմաստից...—10
- Սեդան խնկոց—247, 274
- Սենադոս—1308 ծան.
- Սեպուհ կամ Սուտպրոյց զղջացեալ—1635 *բով.*
- Սիդրոնիոսի Հոշիոսի ի չարչարանս Քրիստոսի: *Տես* Ի չարչարանս Քրիստոսի:
- Սիրակարկաջ—683
- Սիրտ մարդոյ որ է տաճար աստուծոյ կամ գործարան սատանայի—796
- Սկզբնագիրք տումարի սրբոյն Լևոնի և սահմանք ս. ժողովոյն Քաղկեդոնի—76
- Սկզբունք բարոյական գիտութեան—1398
- Սկզբունք հաշուեմատեանի—665
- Սկզբունք պատմութեան ազգաց Քրիստոսի թուականէն ինչուան մեր օրերը—1377
- Սկզբունք պատմութեան հին ազգաց—1499, 1568
- Սկզբունք քերականութեան իտալական լեզուի—1029
- Սկզբունք քրիստոնէական վարդապետութեան կամ Համառօտութիւն սրբազան պատմութեան և կրօնագիտութեան—787
- Սկիպբն և նախադրութիւն գրոցն որ ասի ըստ Յունաց Պերիարմենիաս և հայերէն Յաղագս մեկնութեան—768 *բով.*
- Սկիպբն ընթերցանութեան հայկական տառից կամ Նոր, զուարճալի և դիւրին այբբենարան և հեգերէն յերիւրեալ յաշխարհիկ լեզու—488, 669, 1341
- Սմբատ Առաջին. Ողբերգութիւն—1325 *բով.*
- Սոխակ կամ Երախտագիտութիւն—1636 *բով.*
- Սոս և Սոնդիպի—1477
- Սուրբ Աստուածածինին մէօհթասէրի վարքը—149
- Սուրբ Աւետարան ըստ Մատթէոսի—720
- Սուրբ Աւետարան տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի—103, 126
- Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ փետերիմիպին թեվարիխի—975

Սուրբ դաստառակ կամ Քրիստոսի տեառն մերոյ Հայոց Աբգար թագաւորին խաւրած անձեռագործ պատկերին պատմութիւնը—
1643

Սուրբ ըլլալու մտածմունք և գործք—*ՏԵՍ* Աղեքսանդր Հոհենլոիէ իշխանապուն քահանային ամէն վիճակին յարմար հոգեշահ խրատները:

Սուրբ խաչ եօլուն գիյարէթի—104, 489

Սուրբ Կղեմէս Էնկիւրիւ եպիսկոպոսունուն չեքտիյի սիասէթլերին հիքեայէթի—254

Սուրբ կոյս Մարիամ Աստուածածինին իսմինին հետքմէթինէ—923

Սուրբ Օգոստինոս Հիպպոնա եպիսկոպոսուն եօմրիւնիւն ռիվայէթի—
255

Սուրբ Օգոստինոս Հիպպոնա եպիսկոպոսուն իւչ քարոպլէրի—214

Սպասաւորութիւն սրբոյ պատարագի—37

Ստորագրութիւն կաթուղիկէ Էջմիածնի եւ հինգ գաւառացն Արարատայ—*Հտ. Ա-1175, Հտ. Բ-1176*

Ստորագրութիւն Կալկաթայ քաղաքի—728

Ստորագրութիւն կայսերանիստ քաղաքին Վիեննայի—627

Ստորագրութիւն Հին Հայաստանեաց... Ըստ հին և ըստ միջին դարու անուանեալ ժամանակաց: Հանեալ ի գրոց մերոց նախնեաց և այլոց ազգաց... Մեծ Հայք—399, 400

Ստորագրութիւնք Արիստոտելի—768 *բով.*

Սրբապան գործողութիւններ. Հատընտիր—1091: *ՏԵՍ նաև* Մէթասթապեօ շահիրին թելիֆլերինտէն պիր գաչ թուհանի գասիտէ թերձիւմէլէրի տիր:

Սրբապան պատմութիւն—*Հտ. Ա-905, Հտ. Բ-906*

Սրբապան պատմութիւն եկեղեցւոյ հին և նոր օրինաց—753

Սրբապնագործութիւն—*ՏԵՍ* Գիրք որ կոչի Սրբապնագործութիւն:

Սրբոյ հօրն Բենեդիկտոսի կանոնք—*ՏԵՍ* Կանոնք ս. Բենեդիկտոսի:

Սրբոյ հօրն մերոյ Գրիգորի Լուսաւորչի Յաճախապատում. Ճառք և աղօթք—*ՏԵՍ* Յաճախապատում. Ճառք և աղօթք:

Սրբոյ հօրն մերոյ Գրիգորի Նարեկայ վանից վանականի Մատեան ողբերգութեան—*ՏԵՍ* Մատեան ողբերգութեան:

Սրբոյ հօրն մերոյ Գրիգորի Նարեկայ վանից վանականի Մատենագրութիւնք—*ՏԵՍ* Մատենագրութիւնք, Գր. Նարեկացու:

Սրբոյ հօրն մերոյ Գրիգորի Նարեկացւոյ Գիրք աղօթից որ կոչի Նարեկ—*ՏԵՍ* Գիրք աղօթից, Գր. Նարեկացու:

- Սրբոյ հօրն մերոյ Գրիգորի Նարեկացւոյ Երկրորդ մատեան ճառից—
Տես Երկրորդ մատեան ճառից:
- Սրբոյ հօրն մերոյ Եղիշէի Վարդապետի Մատենագրութիւնք—*Տես Մատենագրութիւնք, Եղիշէի:*
- Սրբոյ հօրն մերոյ Եփրեմի Խուրին Ասորւոյ Գիրք աղօթից—*Տես Գիրք աղօթից, Եփրեմ Խուրի Ասորու:*
- Սրբոյ հօրն մերոյ Մովսէսի Խորենացւոյ Մատենագրութիւնք—*Տես Մատենագրութիւնք, Մովսէս Խորենացու:*
- Սրբոյն Գրիգորի Նարեկայ վանից վանականի Ողբերգութիւն—*Տես Ողբերգութիւն, Գր. Նարեկացու:*
- Սրբոյն Գրիգորի Նարեկացւոյ Աղօթք—*Տես Աղօթք, Գր. Նարեկացու:*
- Սրբոյն Եփրեմի Մատենագրութիւնք—*Տես Մատենագրութիւնք, Եփրեմ Խուրի Ասորու:*
- Սրբոյն Կիպրիանու Կարբեդոնացւոց եպիսկոպոսի Գիրք վասն միութեան եկեղեցւոյ—*Տես Գիրք վասն միութեան եկեղեցւոյ:*
- Սրբոյն Յովհաննու Ոսկեբերանի Կոստանդնուպօլսոյ արքեպիսկոպոսի Հատընտիր գիրք և ճառք և ներբողեանք—*Տես Հատընտիր գիրք և ճառք և ներբողեանք:*
- Սրբոյն Օգոստինոսի Հիպպոնայ եպիսկոպոսի Յաղագս քաղաքին աստուծոյ—*Տես Յաղագս քաղաքին աստուծոյ:*
- Սրբուհի Փիլոմենա—870
- Սրբուհւոյ յաւերժակոյս Աստուածածնի ի պատիւ ս. անուանն Մարիա—1219

Վ

- Վաճառումն Յովսէփայ—929
- Վայելչագրութիւն—918, 919, 920, 921
- Վայելչագրութիւն ի չորս հատուածս—895
- Վայելչագրութիւն Հայոց—*Տես Օրինակ հայկական վայելչագրութեան: Տես նաև Արուեստագրութիւն, Գաղափար հայկական Մեսրոպեան գրոց, Գաղափար հայկական վայելչագրութեան, Տիպար վայելչագրութեան, Օրինակք հայկական արուեստագրութեան:*
- Վանլը պիր էրմէնի իլէ բրօթեսդանդ քարոզիչ—1291
- Վասն բաժանման—768 բով.
- Վասն գործոց և արութեանց Աղեքսանդրի Մեծի—*Տոմար Ա-1272, Տոմար Բ-1273*

- Վասն պատերազմին Վարդանանց—*Տես հաջորդ վերնագիրը:*
- Վասն Վարդանայ և Հայոց պատերազմին—593, 725, 1134
- Վարդանանց պատմությունը—*Տես Պատմություն Վարդանանց:*
- Վարդապետ քրիստոնեից—944
- Վարդապետություն Քրիստոսի խաչին համար—797
- Վարժություն մանկանց—304, 449, 695, 1490
- Վարժություն մանկանց ի հրահանգ և ընթերցանութեան և բարեկարգութեան—526, 667
- Վարժություն փոխասաց մանկանց—1525
- Վարք ամենասուրբ կուսին Մարիամու Աստուածածնի—184
- Վարք և վարդապետություն Յիսուսի Քրիստոսի—1507
- Վարք պորավարաց անուանեաց—1146
- Վարք կուսանաց արևմտեան եկեղեցւոյ—1623 ծան.
- Վարք Մեծին Կոստանդիանոսի—*Տես Պատմություն վարուց Մեծին Կոստանդիանոսի ինքնակալի:*
- Վարք Յիսուսի. Յիսուսի վարուցը համառօտ պատմությունը—1667
- Վարք նախնի իմաստասիրաց Յունաց—486, 521
- Վարք նահապետաց—1243
- Վարք նահապետաց և մարգարեից—945
- Վարք ս. Լուսաւորչի—*Տես Նորոգ համառօտութիւն վարուց, վկայութեան, մահուան... Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի, Պու պատմութիւն քիթապը Գրիգորիս ս. Լուսաւորիչ հայրըմըպընըն էվվէինտէն ախըրընատաք օլան:*
- Վարք սրբոյն Գեորգայ պորավարին—1569
- Վարք սրբոց. Ծաղկաքաղ հաւաքեալ—727
- Վերլուծութիւն ներածութեանն Պորփիրի—768 *բով.*
- Վերջին աւուրք բարեյիշատակ տիկին Մերջանին Ստեփաննոսեան—676
- Վէպ Վարդգիսի—1425
- Վէպ Վարսենկան—1478
- Վէպք հնոյն Հայաստանի—1683
- Վիեննա տպած պատմական և ուսումնական գրքերու ցանկը—1217 ծան., 1335 ծան., 1337 ծան.
- Վիկտորիայ այբբենարան—1118, 1367
- Վիպագրութիւն սրբազան եպիսկոպոսաց, որք լեալ են առաջնորդք Ամենափրկչեան վանացն Նոր-Ջուղայու—1366

Վիպասանութիւն Հայոց չափեալ ոտիւք տեառն Վահրամայ մեծի
 Վարդապետի—154 *բով.*, 155 *ծան.*, 749 *բով.*
 Վկայաբանութիւն սրբոյ կուսին Մարիանեայ—45
 Վկայաբանութիւն սրբոյն Սանդիստոյ ի պէտս աշակերտաց ա. Սան-
 դուխտ դպրոցի—1480
 Վկայութիւնք գլխաւորութեան Պետրոսի առաքելոյն—56
 Վճիռ սիւնհոդոսին—*Տես* Պսակ որ կոչի Հայելի ծանօթութեան:

Տ

Տախտակ ընդօրինակութեան գրոցն—211
 Տաղ ի վերայ Յովասափու—*Տես* Բուն տօմար Հայոց:
 Տաղարան Հայաստանեայց սուրբ եկեղեցւոյ—1040, 1668
 Տաղարան հարուստ. վայելուչ և գեղեցիկ—46, 262, 497
 Տաղասացութիւն ներիուն առն Գրիգորի Մագիստրոսի ուղղափառ
 իշխանի—492
 Տաղլարտա օլան քեօյ—637
 Տառատեսակներ Մոսկվայի Լապարյան ձեմարանի տպարանի —
 688 *ծան.*
 Տասն և վեց կարճառօտ քարոյներ—417, 761, 1058
 Տասն պատգամք—166
 Տարեկան առածք հոգեշահ իմաստից երևելի սրանց վեշտասաներորդ
 դարու, ընդ ամսօրեայ իմաստս ԺԹ դարու—484
 Տարերք հայերէն քերականութեան—1372, 1489, 1614
 Տարեցոյց առաքինական գործոց յաղագս ուսումնարանին Հայոց որ
 ի Մոսկով—295
 Տարեցոյց և օրացոյց ամի տեառն մերոյ 1823 և մերոյ թուականիս
 ՌՄՀԲ—442
 Տարեցոյց և օրացոյց ամի տեառն մերոյ 1824 և մերոյ թուականիս
 ՌՄՀԴ—472
 Տարեցոյց և օրացոյց ամի տեառն մերոյ 1827 և մերոյ թուականիս
 ՌՄՀԶ—582: *Տես նաև* № 642
 Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի Նոր Կտակարան: Գրաբառէն հա-
 ւատարմութեամբ հիմիկու գուտ հայերէն խօսված լեզուն դար-
 ձուցած—602
 Տեառն Յովհաննու Իմաստասիրի Աւձնեցւոյ Մատենագրութիւնք—
Տես Մատենագրութիւնք, Հովհ. Օձնեցու:

- Տեառն Ներսէսի Շնորհալույ Հայոց կաթողիկոսի Բանք չափաւ—
Տէս Բանք չափաւ:
- Տեառն Ներսէսի Շնորհալույ Չափաբերականք—*Տէս* Չափաբերա-
կանք:
- Տեառն Ներսէսի Լամբրոնացւոյ Տարսոնի եպիսկոպոսի Ատենաբա-
նութիւն և Թուղթ և Ճառք—*Տէս* Ատենաբանութիւն և Թուղթ և
Ճառք:
- Տեառն Պոսիւէի արքեպիսկոպոսի Խօսք ի վէպս ազգաց—*Տէս* Խօսք
ի վէպս ազգաց:
- Տելեմաք—*Տէս* Արկաժք Տելեմաքայ:
- Տեղեկութիւն Մխիթարեան միաբանութեան վրայ—346: *Տէս նաև*
Համառօտ նկարագիր Մխիթարեան միաբանութեան:
- Տեղեկութիւնք ի վերայ այժմեան կացութեան թագաւորութեանն Պար-
սից—259, 285
- Տեսարան աշխարհի, բովանդակիչ բնական և բարոյական գիտու-
թեանց—146
- Տեսարանք. արարեալ աշխարհորէն ոճով ի պիտանի պօսանս ման-
կանց դպրոցի— *Տէտրակ Ա-Գ*—242
- Տեսութիւն անթառամ ծաղիկ մեծացուցէին—828
- Տեսութիւն Հին Կտակարանի—*Տէս* Տեսութիւն պատմութեանց Աս-
տուածաշունչ սուրբ գրոց:
- Տեսութիւն Նոր Կտակարանաց Աստուածաշունչ սուրբ գրոց—*Հտ.*
Ա-444, Հտ. Բ-445, Հտ. Գ-446
- Տեսութիւն պատմութեանց Աստուածաշունչ սուրբ գրոց—*Հտ. Ա-339,*
Հտ. Բ-340, Հտ. Գ-341, Հտ. Դ-342
- Տետր այբբենական—1721
- Տետրակ աղօթից—62
- Տետրակ աղօթամատոյց վասն ջերմեռանդ աղօթասիրաց, որք կամ
անձամբ և կամ մտօք ներկայանան ի ս. տնօրինական տե-
ղիսն—799, 852
- Տետրակ ամենասուրբ ռուարին—324
- Տետրակ այբբենական, որ է դուռն ընթերցական ուսման—264
- Տետրակ գովասանաց առ համօրէն տնօրինական սուրբ ուխտատե-
ղիսն, որք են յաստուածահրաշ քաղաքն ս. Երուսաղէմ—81,
235, 1486
- Տետրակ գովասանց ի վերայ համօրէն տնօրինական ս. ուխտատե-
ղեաց—1694
- Տետրակ գովեստի, նորոգ և սրբագրութեամբ: Յօրինեալ ի հայկական
և ի տաճկական բարբառ—853, 1014

- Տետրակ գունայնությունէ կենցաղոյս. Ուտանաւորեալ ի հոգելոյս Յա-
կօբ աստուածաբան պատրիարգէ Կոստանդնուպօլսեցոյ:
Այլն ի վերայ առհասարակ բարուց դարուս մարդկան յայլմէ
ասացեալ գանկատաբանութիւն ինչ—80
- Տետրակ որ կոչի Ծաղկակալ—206
- Տետրակ սուրբ վարդարանին—1722
- Տիեզերական պատմութիւն ի սկզբանէ աշխարհի մինչև ցմեր ժա-
մանակս—1571
- Տինին թեմէլի պօրձլարրնրն կենճ քրիստոնեայէ թարիֆի—1311
- Տիպար վայելչագրութեան—788, 1061
- Տնտեսական տեղեկութիւնք—*Տես* Քաղաքական տնտեսութեան վրայ
տեղեկութիւններ:
- Տնտեսութիւն մարդկային կենաց. Խրատք պիտանիք թարգմանեալք
ի Սինէացոց լեզուէ—1332
- Տումարագիտութիւն ընդհանուր՝ եկեղեցական և քաղաքական—317
- Տովբիթ—1580
- Տրամաբանութիւն հասարակ—1173: *Տես նաև* Արուեստ բանական
կամ Տրամաբանութիւն Փրանկիսկոսի Սուլէի, Համառօտ
տրամաբանութիւն Մառսէի Գաղղիացոց, Հետապօտութիւն
ճշմարտութեան:
- Տումար կարճառօտ, *Մխիթար Սեբացտացու*—*Տես* Համառօտութիւն
հնոյ տօմարին Հռոմայեցոց, որով հասարակաբար վարի
ազգս Հայոց:
- Տօնացոյց, *Սիմեոն Երևանցու*—Հտ. Ա և Բ-604, 820, 848, 1593: *Տես
նաև* Ժամակարգութիւն Հայաստանեայց ս. եկեղեցոյ, յորում
պարունակի երեք գիրք՝ Սաղմոս Դաւթի..., Ժամագիրք ատե-
նի... Տօնացոյց:
- Տօնացոյց և աւետարանացոյց և կարգաւորութիւն և հրահանգ տե-
րունական տօնից—99
- Տօնացոյց մշտնջենաւոր ըստ նորոյ տոմարին—1500
- Տօնացոյց վստն Հայոց բնակելոց յԱռտեալ—452 ծան..

Ր

- Րապալ վէ գուրթարըճըմըզ Յիսուս Քրիստոսուն Եէնկի Ահտը—709
- Րապալ վէ խէլաս Էտիճիմիզ Յիսուս Քրիստոսուն Եէնի Ահտը—1244
- Րապականի տուանըն իւզերինէ պիր վազ—606

Բապայիմիկ Յեսու էլ Մեսիիին Յահտ ի ճէտիտի. Այսինքն Նոր Կտա-
կարան տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի—362
Րուհանի թալիմաթ քիթապը—1087, 1281
Րուհանի միւքեալիմէ—1598
Րօմա թէվարիխի իճմալի—658

Յ

Յանկ գրոց—868 ծան., 977 ծան.
Յանկ գրոց տպագրելոց ի գործարանի Յ. Միւհէնտիսեան—1406ա.
ծան., 1459ա. ծան.: *Տես նաև* Յուցակ գրոց տպագրելոց...
Յանկ գրոց տպելոց ի գործարանի սրբոց Յակովբեանց—1694 ծան.
Յանկ ընդհանուր գրոց տպագրելոց ի Վենետիկ—147
Յանկ կտակարանաց—361
Յանկ տպագրեալ և ձեռագիր գրոց Հայոց ի մատենադարանի ներ-
գործական խորհրդականի տէրութեան Աղեքսանդրի Խուդա-
բաշեան—640, 1003
Յուցակ ամենայն ազգ հայերէն մատենից տպագրելոց ի Վենետիկ,
ի Վեննա, ի Կոստանդնուպօլիս, ի Կալկաթա, ի Չմիւռնիա,
ի Մոսկով և յայլ քաղաքս—1692
Յուցակ գրեանց և տետրակաց նորոգ տպագրելոց ի վանս Սրբոյն
Ղազարու—22 ծան.
Յուցակ գրոց Մխիթարեան տպարանին Վենետկոյ—1501
Յուցակ գրոց որ ի վանս Սրբոյն Ղազարու—565 ծան.
Յուցակ գրոց տպագրելոց ի գործարանի Յ. Միւհէնտիսեան—
1594 ծան., 1670 ծան.
Յուցակ ընդհանուր գրոց տպագրելոց ի Վենետիկ ի Միաբանութենէ
ամենապատիւ տեառն Մխիթարայ մեծի Աբբայի—430
Յուցակ հայերէն և տաճկերէն գրեանց, որ կը գտնուին բրոթե-
դանդներուն գրատունները ի Պոլիս և ի Չմիւռնիա—1677
Յուցակ մշտնջենաւոր շաբաթական թափորի—961
Յուցակ նորատիպ գրեանց ի Վենետիկ, ի վանս Ս. Ղազարու—
456 ծան., 485 ծան.
Յուցակ նորոգ տպագրելոց ի Վենետիկ ի վանս Ս. Ղազարու—
320 ծան.
Յուցակ սրբոյ Յարութեան աշխարհամատրան տաճարի յատկացեալ
տարեկան հանդիսաւոր արարողութեանց—1015
Յուցակ վասն ամի տեառն 1829 — 639: *Տես նաև* Յուցաք վասն
ամի տեառն...

Տուցակ քանի մի գրող ի Ռուսաստան տպելոց — 718 ծան.

Տուցաք վասն ամի տեսն 1827 — 579

Փ

Փափանքն իտտիալերի — 1361

Փիլիսոփայութիւն, *Անտոն Գովդինի* — Տէս Առաջին մասն փիլիսոփայութեան, որ ասի Տրամաբանութիւն:

Փիղ — Տէս Կարգ չորքոտանեաց, տետրակ Ե, Փիղ:

Փոխերէցն Վէկֆիլդայ — 1538

Փոնցիանոս կայսր — Տէս Գիրք պատմութեան կայսերն Փոնցիանոսի:

Փորձառութիւն հայկական լեզուի — 185

Փոքր քաղաքներուն մեծ սիրտ մարդիքը — 1096

Փոքրիկ բառագիր Անգղիացւոց լեզուէ՝ թարգմանեալ ի հայ բարբառ — 48

Փոքրիկ քրիստոնէական Մարտինոս Լուտեր վարդապետի — 1411 ծան.

Ք

Քաղաքական տնտեսութեան վրայ տեղեկութիւններ: Նորոգ սրբագրութեամբ տպեալ — 1584

Քաղաքականութիւն — 1155

Քաղաքավարութիւն կամ Ուսումն քաղաքական կրթութեան — Հտ. Ա-1149, Հտ. Բ-1150, Հտ. Գ-1151, Հտ. Դ-1223

Քաղաքավարութիւն համառօտ — 1227, 1404

Քաղուածոյք ի թարգմանութեանց նախնեաց հանդերձ յոյն բնագրաւ — 1578

Քաջի և աստուածասէր ասպետի սլարոն Աղեքսանդրի Ռափայելի Ղարամեան. Նուէր սիրոյ — 1033

Քառեակ սակաւապատում բանահիւսութիւնք ի հանդիսի սգալից թաղման հանգուցեալ երջանկայիշատակ մեծի իշխանապետի տեսոն Յովակիմայ Եղիապարեանց — 544

Քարոյ աւագ ուրբաթ օրին համար — 798

Քարոյ ընդհանուր աշխարհի վրայ — 1110, 1362, 1414

Քարոյք նորին կայսերական մեծութեան — 167

Քերական — 1723

Քերական լեզուագիտութեան, հաւաքեալ ի գրաբառ և աշխարհաբառ լեզուէ՝ տաճկական բացատրութեամբ — 574

Քերական կամ Այբբենարան—1015ա

Քերականութիւն, *Աղայանցի (Հովհ.)*—Տես քերականութիւն հայկական լեզուի. Յօրինեալ Յովհաննէս Եղիապարեան Սիմէօն Աղայեանց Պայաւիտեցի:

Քերականութիւն, *Ավետիքյանի*—Տես Քերականութիւն հայկական. Համառօտ բովանդակիչ աշխարհաբառ ոճով, Քերականութիւն հայկական. Համառօտ կարգեալ վերստին ի բարբառ գրոց, Քերականութիւն հայկական նորոգ քննութեամբ:

Քերականութիւն, *Բաղրատունու*—Տես Տարերք հայերէն քերականութեան:

Քերականութիւն, *Թրակացու*—Տես Քերականութիւն Դիոնեսիոսի Թրակացւոյ:

Քերականութիւն, *Ներսիսյան Պողոս Ղարադաղեցու*—Տես Համառօտութիւն հայկական քերականութեան:

Քերականութիւն, *Զալըխյանի*—Տես Քերականութիւն հայկապեան լեզուի, Վրթ. Զալըխյանի:

Քերականութիւն, *Զամչյանի*—Տես Քերականութիւն հայկապեան լեզուի, Միք. Զամչյանի:

Քերականութիւն, *Սալլանթյանցի*—Տես Քերականութիւն գրաբառ լեզուիս Հայոց:

Քերականութիւն, *Տեր-Հարությունյանի (Մեսրոպ)*—Տես Քերականութիւն համառօտ, պարզաբանութեամբ յաշխարհաբառ լեզուէ..., Քերականութիւն Հայոց լեզուի. Նորոգ քննութեամբ...

Քերականութիւն, *Տեր-Հոհանյանի*—Տես Համառօտ հայկապեան քերականութիւն:

Քերականութիւն, *Փեշտիմալճյանի*—Տես Քերականութիւն հայկապեան լեզուի. Հաւաքեալ ի քերականական մատենից երևելի հեղինակաց:

Քերականութիւն անգղիական և հայերէն—271

Քերականութիւն անգղիարէն և հայերէն—847

Քերականութիւն արամեան լեզուի—432

Քերականութիւն բազմալեզու—1255

Քերականութիւն գաղղիական ի Հ. Արսէն վարդապետէ Անթիմոսեան—379

Քերականութիւն գաղղիական լեզուի ի Մխիթարեան միաբանից—253 ծան.

Քերականութիւն գաղղիերէն լեզուի—Հտ. Ա-1215, Հտ. Բ-1275, Հտ. Գ-1276

- Քերականութիւն գերմանացի բարբառոյ—660
- Քերականութիւն գերմաներէն լեզուի—1279
- Քերականութիւն գործնական՝ քիչ ատենի մէջ շարադրութեան վարժելու համար—867
- Քերականութիւն գրաբառ լեզուիս Հայոց, *Միք. Սալլանթյանցի*—587:
Տես նաև Առաջին մասն Փոքր քերականութեան գրաբառ լեզուի Հայոց և Համառօտութիւն Փոքր քերականութեան գրաբառ լեզուի Հայոց:
- Քերականութիւն Դիոնեսիոսի Թրակացւոյ. հանեալ ի Թագաւորական գրատան Փարիզոյ—460
- Քերականութիւն իտալական լեզուի—869
- Քերականութիւն իտալերէն—1561
- Քերականութիւն լատին բարբառոյ—964 ծան.
- Քերականութիւն համառօտ—743
- Քերականութիւն համառօտ, պարզաբանութեամբ յաշխարհաբառ լեզուէ ի գրաբառն, հետզհետէ յառաջացուցեալ՝ ի դիւրութիւն ուսանողաց—118: *Տես նաև Բ տպագրութիւնը՝ Քերականութիւն Հայոց լեզուի: Նորոգ քննութեամբ յօրինեալ ամբողջ գրաբառ, յաւելեալ ի վերջն և զհամառօտութիւն իմն աշխարհաբառ:*
- Քերականութիւն հայ. համառօտ—1060
- Քերականութիւն հայերէն և անգղիական—347, 723
- Քերականութիւն հայկապեան լեզուի, *Միք. Չամչյանի*—6, 440, 547, 548, 684, 701, 795, 1204
- Քերականութիւն հայկապեան (հայկապնեան) լեզուի, *Վրթ. Չալըխյանի*—566, 894, 1278, 1509: *Տես նաև* Կրթութիւն գործնական հայկական գրոց բարբառոյն:
- Քերականութիւն հայկապեան լեզուի. Բացադրեալ ի Ռուսաց բարբառ—1018
- Քերականութիւն հայկապեան լեզուի: Ի պէտս աշակերտաց Լազարեանց Ճեմարանի Արևելեան Լեզուաց—1434
- Քերականութիւն հայկապեան լեզուի: Հաւաքեալ ի քերականական մատենից երևելի հեղինակաց, *Գր. Փեշտիմալճյանի*—631, 844, 1347: *Տես նաև* Քերական լեզուագիտութեան. հաւաքեալ ի գրաբառ և աշխարհաբառ լեզուէ՝ տաճկական բացատրութեամբ:
- Քերականութիւն հայկական լեզուի. Յօրինեաց Յովհաննէս Եղիապարեան Սիմէօն Աղայեանց Պայազիտեցի—1004

Քերականութիւն հայկական համառօտ. Բովանդակեալ աշխարհաբառ
ոճով ըստ Վգուշաւոր քննութեան և ըստ կարգի ընդարձակ
քերականութեան տեառն հօր Գաբրիէլի Աւետիքեան—348

Քերականութիւն հայկական. համառօտ կարգեալ յաշխարհիկ բար-
բառ—297

Քերականութիւն հայկական. համառօտ կարգեալ վերստին ի բար-
բառ գրոց ըստ Վգուշաւոր քննութեան և կանոնաց ընդարձակ
քերականութեանն տեառն հօր Գաբրիէլի Աւետիքեան—420

Քերականութիւն հայկական. Նորոգ քննութեամբ և կարգաւ աշխա-
տասիրեալ տեառն հօր Գաբրիէլի Աւետիքեան Կոստանդնու-
պօլսեցւոյ—224

Քերականութիւն հայոց լեզուի. Նորոգ քննութեամբ յօրինեալ ամ-
բողջ գրաբառ յաւելեալ ի վերջն և Վհամառօտութիւն իմն աշ-
խարհաբառ, *Մեսրոպ Տեր-Հարությունյանի*—540

Քերականութիւն ռուսերէն-հայերէն—592

Քերթուած ի մահն Աբելի—477, 835

Քննական նամականի, *էդվարդ Յունգի*—*Տես* Ֆասըլքեարի մէք-
թուպլէր:

Քննութիւն խնդրոց—1397

Քսաներկու պատճառք կաթուղիկէ եկեղեցին ընդունելու համար—
1459 ծան.

Քրիսթիան թալիմաթը—1536

Քրիսթիան տինինտէ այլն ու ատէթլերին Վուհուրու—1599

Քրիսթիան քիլիսէսինին թէվարիխի—1537

Քրիստափոր Կոլումբոս կամ Ամերիկայի գտնուիլը—1646

Քրիստիանոսին ճամբորդութիւնը աս աշխարհէն հանդերձեալ աշ-
խարհը երազի ձևով—1241 ծան.

Քրիստիանոսին ու Քրիստինէին ճամբորդութիւնը աս աշխարհէս
հանդերձեալ աշխարհը երազի ձևով—1241

Քրիստինէական քերթուած—1192

Քրիստոնեայ այցելու կամ Բացատրութիւն ս. գրոց երևելի մասե-
րուն—1466, 1676

Քրիստոնեանըն քըլափուկու (գըլափուկու)—Հտ. Ա-Բ-326, 780, 924

Քրիստոնէական—30

Քրիստոնէական կրթութիւնք և այլ աղօթք ի պէտս մանկանց Մար-
դասիրական ձեմարանին—1114

Քրիստոնէական ուսանելի—*Տես* Գիրք կոչեցեալ Քրիստոնէական ուսանելի:

Քրիստոնէական վարդապետութեան կրթութիւն—*Տես* Կրթութիւն քրիստոնէական վարդապետութեան:

Քրիստոնէական վարդապետութիւն—1174, 1405, 1406, 1415

Քրիստոնէական վարդապետութիւն. Պապա Տէլիանըն թերձիմէսի—105, 458, 528, 1035, 1579: *Տես նաև* Մուխթասար քրիստոնէական վարդապետութիւն:

Քրիստոնէական վարդապետութիւն, ըստ դաւանութեան Հայաստանեայց սրբոյ եկեղեցւոյն, յարմարեալ ի պէտս նորահասակ մանկանց—1488

Քրիստոնէական վարդապետութիւն, ինչպէս կը հաւատայ և կը խոստովանի ս. եկեղեցիս Հայոց—216, 873

Քրիստոնէական վարդապետութիւն համառօտ. Հաւաքեալ ի քրիստոնէական վարդապետութենէ Բելլարմինոսի (Պելլարմինոսի) և այլոց—9, 101, 325, 813, 925, 990, 1034, 1647: *Տես նաև* Համառօտ քրիստոնէական վարդապետութիւն պպտի տղոց համար:

Քրիստոնէական վարդապետութիւն համառօտեալ ի պէտս դպրատանց—1225

Քրիստոնէական վարդապետութիւն ոտանաւորեալ—138

Քրիստոնէական վարդապետութիւն պատմական—1211, 1268

Քրիստոնէական վարդապետութիւն: Ռամկական ոճիւ շարադրեալ ի պէտս նորավարժից: Վերստին տպեալ փոքրադիր—438

Քրիստոսա պենպեր օլմագ իչին—78, 979

Քրիստոսական—735

Քրիստոսապատում կամ Մանր ուսմունք սրբազան պատմութեան Աւետարանի—1687

Քրիստոսուսոյց—611

Քրոնիկոն, *Եվսեբիոսի*—1578 *բով.* *Տես նաև* Ժամանակականք երկմասնեայ:

Օ

Օդոյ գուշակ և օրացոյց—*Տես* Օրացոյց...

Օն իքի թաճ—88

Օրագրութիւնք ճանապարհորդութեան պարոն Ա. Սենեքերիմայ Տեր-Մինասեան Կոստանդնուպօլսեցւոյ, յաւի 1836—997 *ժան.*

Օրացոյց... ¹	1801 թ.—8
»	1802 —22
»	1803 —34, 47
»	1804 —57
»	1805 —77, 82
»	1806 —87
»	1807 —102
»	1808 —113
»	1809 —124, 127
»	1810 —148
»	1811 —162
»	1812 —179
»	1813 —200, 1724
»	1814 —213
»	1815 —230, 236
»	1816 —252, 267
»	1817 —281, 292
»	1818 —320, 337
»	1819 —356, 360
»	1820 —368, 376
»	1821 —385, 392
»	1822 —405, 415
»	1823 —431, 441, 442
»	1824 —456, 471, 472
»	1825 —485, 498, 501
»	1826 —519, 543
»	1827 —565, 579, 582
»	1828 —598, 613
»	1829 —625, 639, 642

¹ Օրացոյցները լույս են տեսել տարբեր անուներով՝ «Օրացոյց և գույակութիւնք օղոյ...», «Օրացոյց ամի տեառն...», «Օրացոյց քուականին Քրիստոսի...», «Օրացոյց նահանջ քուականին...», «Տարեցոյց և օրացոյց...», «Ձուցակ ամի տեառն...» և այլն։ Որպեսզի հեշտությամբ գտնվի ցանկացած թվականի օրացոյցը, այստեղ դրել ենք կարճ անունը և տարեթիվը, ապա՝ հերթական համարները, որոնց տակ նկարագրված են։ Մեր տեսածների հերթական համարները սև թվանշաններով են, Ամենամյա հրատարակություններից հետո բերված է նաև օրացոյցների ցանկը՝ ըստ քաղաքների և տպարանների։

Օրացոյց...	1830	—666, 675, 685, 692
»	1831	—702, 708, 714, 715
»	1832	—739, 751
»	1833	—779, 785
»	1834	—810, 821, 824, 825
»	1835	—839, 845, 849, 851
»	1836	—868, 874, 880, 882
»	1837	—889, 896, 897, 901, 902
»	1838	—917, 932, 946, 954
»	1839	—977, 995, 997, 1001, 1006
»	1840	—1007, 1030, 1041, 1049
»	1841	—1083, 1088, 1098, 1119
»	1842	—1123, 1141, 1156, 1179
»	1843	—1185, 1210, 1228, 1246
»	1844	—1249, 1267, 1294, 1294ա, 1315
»	1845	—1333, 1348, 1348ա, 1369
»	1846	—1381, 1406ա, 1431, 1435
»	1847	—1443, 1459ա, 1481, 1482
»	1848	—1483, 1503, 1529ա, 1543
»	1849	—1546, 1570, 1594, 1603, 1607
»	1850	—1629, 1650, 1670, 1682

Օրացույցներ—Հստ հրատարակութեան վայրերի (քաղաքների) և տպարանների—

Աստրախանի—442, 472, 582, 642, 902

Ջմյուռնիայի—897, 997

Թիֆլիսի—692, 1607

Կալկաթայի—267, 292, 337, 360, 376, 392, 415, 441, 471, 501, 543, 579, 613, 639, 685, 714, 751, 785, 824, 849, 880, 901, 946, 1001, 1049, 1119, 1179, 1246, 1315, 1369, 1431, 1481, 1543, 1603, 1682

Կոստանդնուպոլսի—Արապյանների տպագրած—675, 708, 821, 845, 874, 896, 932, 995, 1294, 1348, 1529ա: Մատթեոս Դպրի—47, 82, 127, 236, 498, 1724: Մյուհենտիսյանի—1228, 1294ա, 1348ա, 1406ա, 1459ա, 1594, 1670: Ս. Երուսաղեմի ճեմարանի—1041, 1098, 1156

Մոսկվայի—851, 882, 954, 1006, 1007, 1123, 1185,
1249, 1435, 1482, 1483, 1546

Նոր-Նախիջևանի—715, 825

Վենետիկի—8, 22, 34, 57, 77, 87, 102, 113, 124, 148,
162, 179, 200, 213, 230, 252, 281, 320,
356, 368, 385, 405, 431, 456, 485, 519,
565, 598, 625, 666, 702, 739, 779, 810,
839, 868, 889, 917, 977, 1030, 1083,
1141, 1210, 1267, 1333, 1381, 1443,
1503, 1570, 1629

Վիեննայի—1088

Օրինակ հայկական—628

Օրինակ հայկական վայելչագրութեան—1370

Օրինակք բարևագրաց, նորապէս շաբադրեալ—112, 572ա

Օրինակք հայկական արուեստագրութեան—1433

Ֆ

Ֆասըլքեարի մէքթուպլէր—Հտ. Ա-885, Հտ. Բ-886

Ֆէլիչէ Ռոպուին ետքի օրերը—1630

Ֆրանքլին փիլիսոփային հարստութեան ճամբան—1097

Յ Ա Ն Կ

ՀԱՅԵՐԵՆ ԵՎ ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ԼԵԶՈՒՆԵՐՈՎ ԶՈՒԳԱՀԵՌ
ԲՆԱԳՐԵՐ ԿԱՄ ՏԻՏՂՈՍԱԹԵՐԹԵՐ ՈՒՆԵՅՈՂ ԳՐԹԵՐԻ

Index of those books which have titles or texts together
in armenian and european languages.

Ա

Ἀλφαβητάριον—344

Auchers Dictionary English and Armenian—499

B

Bible (The) of divine authority—607

C

Choix de fables de Vartan, en Arménien et en Français—491

χρονικά (Εἰσεῖσις τοῦ Παμφίλου)—306, 307, 308, 309

Chronicon bipartium (Eusebii Pamphili)—Pars I—306, 308.
Pars II—307, 309

Compendiose notizie sulla congregazione de' monaci Armeni
Mechitaristi di Venezia, nell'isola di S. Lazzaro—353

Confessio Ecclesiae Armenae—1319

D

Deutsch-Armenische Sprachlehre—660

Dictionary (A) Armenian and English—480

Dictionary (A) English and Armenian—380, 499

Dictionnaire abrégé Arménien—Français—270

Dictionnaire abrégé Français—Arménien—170

Dictionnaire Français—Arménien—Turc—1017

Dizionario Armeno—Italiano—888

Dizionario Italiano—Armeno—Turco—54

E

Ecriture Arménienne—719

Elégie sur la prise d'Edesse par les musulmans—567, 600

English vocabulary—48

Epistola pastoralis s. Nersetis Clajensis—622

Essai sur la langue arménienne—185

Etat actuel de la Perse—285

F

Familiar dialogues—1354

First homily in Armenian—612

Fondements et règles de la religion—Première parti—1589.
Seconde partie—1590

G

- Grammar (A) Armenian and English—347
 Grammar English and Armenian—271
 Grammaire de Denis de Thrace, extraite de deux manuscrits arméniens—460
 Grammaire de la langue Arménienne—432
 Grammaire polyglotte—1255

H

- Histoire d'Arménie (Môls de Khorene) Texte arménien et traduction française—T. I-1076, 1326, T. II—1077, 1327
 History of ancient India—1116
 Homiliae (Severiani)—561
 Homily (An) for Good-Friday—609

L

- Liturgia Armena, trasportata in italiano—510, 729

N

- Nouveau guide de conversation Français-Anglais-Arménien-Turc-Allemand-Italien, à l'usage de tous les hommes d'affaires etc.—1508
 Nuovo Dizionario Italiano-Armeno-Turco—623
 Nuovo Dizionario Italiano-Francese-Armeno-Turco—1385

O

- On the authority, purpose and effects of christianity—610
 Opera (Johannis Ozniensis)—803
 Opera in Armenia conservata (Philonis Judaei—404)
 Oratio contra phantasticos—245
 Orazione Sinodale di s. Nierses Lampronense—176
 Originale armeno del privilegio accordato ai Genovesi de Leone III, re di Armenia—656
 Ormeny es Magyar A, B, C—812

P

- Palestine. A prise poem—678
 Paralipomena Armena (Philonis Judaei)—518
 Perillustri ac reverendissimo domino domino Aristaci Azariae—
 1142
 Φιλωνος τοῦ Ἰουδαίου Παραλειπόμενα Ἀρμενία—518
 Φιλωνος τοῦ Ἰουδαίου τὰ ἐν Ἀρμενίᾳ σωζόμενα—404
 Pocket Dictionary of the Armenian and English languages—
 Vol. II-837
 Pocket (A) Dictionary of the Armenian-English and English-
 Armenian languages—659
 Pocket (A) Dictionary of the Armenian, English and Turkish
 languages—Vol. II—1195
 Pocket Dictionary of the English and Armenian languages—
 Vol. I-836
 Pocket (A) Dictionary of the English, Armenian and Turkish
 languages—Vol. I-1194
 Pocket (A) Dictionary of the Turkish, English and Armenian
 languages—Vol. III—1196
 Preces Niersis Clajensis, sedecim linguis—198, 312
 Preces sancti Nierses, Armeniorum Patriarchae, Turcice, Graece,
 Latine, Italice et Gallice redditae—143, 227
 Preces sancti Niersis (Nersetis) Clajensis, Armeniorum Patriar-
 chae, Viginti quatuor linguis editae—424, 887
 Principes de lecture—1589
 Professio orthodoxae fidei ab orientalibus facienda—1511
 Prosopopée allégorique tirée de la Rose et du Rossignol—530

R

- Ritratto dell'uomo onesto e del saggio—864

S

- Sapientia Solomonis—553
 Select prayers and pious reflections—220
 Sermones duo (Johannis Ozniensis)—772
 Sermones tres hactenus inediti I et II de Providentia, et III de
 Animalibus (Philonis Judaei)—404
 Συνήθειαι διάλογοι εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, Γαλλικὴν, Ἀγγλικὴν καὶ
 Ἀρμενικὴν—1354

Σοφία Σολομώνος—553

Specimen Armenum—628

Summary (A) of the principal evidences for the truth and
divine origin of the christian revelation—611

V

Versi di Sua Maesta Ludovico Carlo Augusto re di Baviera etc.,
etc , etc... Che si compiacque di visitare il monastero de
R. R. Monaci Armeni Mechitaristi di S. Lazzaro—1132

Vingt-deux raisons pour entrer dans l'Eglise Catholique—1459

Յ Ա Ն Կ

ՀԱՅԵՐԵՆ ԵՎ ՌՈՒՍԵՐԵՆ ՁՈՒԳԱԿԵՌ ԲՆԱԳՐԵՐ ԿԱՍ
ՏԻՏՂՈՍԱԹԵՐԹԵՐ ՈՒՆԵՑՈՂ ԳՐԹԵՐԻ

Список изданий с армянскими и русскими текстами
или титульными листами

A

Акты, относящиеся до заключения мира с Персией—614.

Аллегорическая повесть о Розе и Соловье—191.

Армяно-русская грамматика—1018

Армяно-русский словарь, составленный по лексикону, издан-
ному в Венеции—ч. I, 949, ч. II, 950

Армянский катехизис в пользу Закавказских училищ—1009

Армянские прописи—719; см. также Прописи армянские.

Б

Басни и повести для первоначального чтения—1008

В

Высочайшие указы и акты, относящиеся до церквей армяно-
григорианского исповедания в России—1182

Г

Галлерей достопамятных царей Армении—585

Грамматика многоязычная—1255

К

- Каталог печатным книгам и рукописям армянским в библиотеке действительного статского советника Александра Худобашева—1003
Краткая российская грамматика в пользу армянского юношества—584
Краткий российско-армянский словарь—396, 1121
Краткие замечания о шелководстве—1188

Л

- Летопись добродетели (извлечение из Московских Ведомостей 1817 года февраля 28 дня, № 17)—295

М

- Молитва против ночных ужасов—156
Молитва св. патриарха Нерсеса, изданная на 12 языках—689

Н

- Наставление о возделывании американского табаку, составленное по опыту в Крыму—1124
Наставление о прививании предохранительной оспы—239
Новые разговоры—377

О

- О возделывании марены—1126
О разведении хлопчатника и первоначальной обработке хлопчатой бумаги—1125
Образцы литер типографии Лазаревых Института Восточных языков—688

П

- Переводы в прозе и в стихах с русского на армянский язык из Жуковского, Пушкина, Лермонтова, Баратынского и Гнедича—1248

Правила для определения доходов с недвижимых имуществ в уездных и заштатных городах Грузино-Имеретинской губернии—1718

Практические правила, извлеченные из опытов исправляющим должность председателя Закавказского общества поощрения сельской и мануфактурной промышленности и торговли—1190

Прописи армянские—788; см. также Армянские прописи.

Р

Речи его императорскому величеству... при совершении августейшего коронования и священного миропомазания, говоренные пресвященным Платоном—167

Российско-армянская грамматика—592

Российско-армянский букварь—240

Речь от воспитанников армянского господ Лазаревых учебного заведения на кончину основателя и попечителя оно-го раба божия боярина Иоакима Лазаревича Лазарева—544

С

Сельский домашний лечебник или Врачебные наставления для государственных крестьян—1250

Собрание высочайших указов и актов, относящихся до Московского Армянского Лазаревых Института Восточных Языков—1002

Собрание русских басен Крылова, Дмитриева и Хемницера—1605

Т

Торжественный акт Лазаревского Института Восточных Языков по случаю высочайше дарованных прав в 10 дня мая 1848 г.—1545

Учебная книга армянского языка, содержащая в себе сокращение пригготовительных наук—948

Учитель русского и армянского языков или Руководство к познанию русского языка в пользу армянского юношества и армянского языка для любителей восточной словесности—1005

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐԱՅԻՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Վենետիկում տպագրված

«Ընտիր մատենագիրք»—506, 558, 593, 662, 763, 829, 908, 916, 1134, 1139

«Մատենագրութիւնք նախնեաց»—514, 515, 550, 651, 663, 664, 726, 730, 731, 738, 768, 771, 860, 861, 862, 863, 865, 907, 911, 971, 1019, 1140, 1203, 1254, 1440

«Մատենադարան մանկանց»—968, 969, 972, 973, 1021, 1027, 1374, 1375

Վիեննայում տպագրված

«Թարգմանութիւնք Գաղղիացւոց մատենագրաց»—1145

«Թարգմանութիւնք Հռոմայեցւոց մատենագրաց»—1146, 1272, 1273

«Թարգմանութիւնք Յունաց մատենագրաց»—1218

«Կրթական և պօսալի տետրակներ»—1572, 1634, 1635, 1636, 1642, 1644, 1645, 1646

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

«Արագածունեաց ընկերութեան» (Զմյուռնիա)—1229, 1360

«Արարատեան ընկերութեան» (Կալկաթա)—1365, 1367, 1417, 1418, 1420, 1422, 1425, 1426, 1427, 1428, 1432, 1472, 1473, 1474, 1475, 1476, 1477, 1478, 1479, 1480, 1538, 1540

«Կառավարութիւն Ռւսումնական ընկերութեան Հայոց ի Պօլիս» (Կ. Պօլիս)—1091, 1092, 1096, 1149, 1150, 1151, 1223, 1224

«Մատենադարան Արամեան ընկերութեան» (Վիեննա)—1335, 1446, 1510

ԱՆՁՆԱՆՈՒՆՆԵՐԻ ՑԱՆԿ

Ներկա մատենագիտության մեջ միևնույն անձնանունը շատ հաճախ հանդիպում է հին ուղղագրությամբ և քիչ դեպքերում՝ նոր։ Սակայն նկատի ունենալով, որ ժամանակակից ընթերցողը իր ցանկացած անունը կփնտրի այն ձևով, ինչպես գրում է այսօր, անձնանունների ցանկը կազմել ենք նոր ուղղագրությամբ։ Անհրաժեշտության դեպքերում անվան կողքին, փակագծերում, դրվել է նաև գրության հին ձևը, իսկ օտար անունների կողքին՝ օտար ձևը։

Յուրաքանչյուր անունից հետո դրվել են նկարագրության այն հերթական համարները, որոնցում հիշատակվում է։ Քանի որ տպարանատերերի անունները ցույց են տրված տպագրության վայրերի և տպարանների ցանկում, այստեղ նրանց անունների դիմաց դրվել են միայն համարները այն հրատարակությունների, որոնցում նրանք հանդես են գալիս որպես հեղինակ կամ թարգմանիչ։ Այնուհետև հղիչով ցույց է տրվել հիշյալ ցանկի էջը։

Անձնանունների ցանկում չենք մտցրել առաջաբանում հիշատակված անունները, ինչպես և մատենագիտական աղբյուրների հեղինակների անունները, որոնք լրիվ գրությամբ՝ Գ. Զարբհանալյան, Ա. Ղազիկյան, Թեոդիկ, Գ. Լեոնյան, կամ կրճատումներով՝ «Զ», «Ղ», «Թ», «ԳԼ» հանդիպում են համարյա բոլոր նկարագրությունների վերջում կամ ծանոթագրություններում։

Ա

- Ա. Կ. Վ. (Առաքելյան Կ. վրդ.) — *Տես* Առաքելյան Կ.
Աբբաս Միրզա—752
Աբովյան Խաչատուր—957
Աբրահամ—683
Աբրահամ Աստապատցի—106, 412 —
Ագաթանգեղոս—347, 408, 461, 829
Ագեսիլայոս (Ագեսիդայոս, Ագեսիդաւոս) — *Նրա մասին՝* 806, 1146
Ագիս—*Նրա մասին՝* 807
Ագոնց Ստեփանոս (Գյուվեր) —15, 16, 17, 18, 19, 20, 63, 64, 65,
132, 269, 339, 340, 341, 342, 444, 445, 446: *Նրա մասին՝*
478:
Ագարյան Արիստակես—1504: *Նրա մասին՝* 1142
Ագարյան Ստեփանոս—1504
Ազնավուրյան (Ազնավոր) Քերովբե—1079, 1080, 1212
Աթանաս Աղեքսանդրացի—10
Աթանաս վարդապետ—254
Ալամդարյան Հարություն—396, 503, 1427, 1484
Ալապիդես Կուռնելիոս—103, 126
Ալեքսանդր (Աղեքսանդր Մեծ, Աղեքսանդրոս) Մակեդոնացի—*Նրա*
մասին՝ 581, 807, 1140, 1272, 1273
Ալիշան Ղևոնդ—1612
Ալլեն Հովսեփ (Alleine Joseph, Ալենյան) —1112
Ալկիբիադես (Ադկիբիադես) —*Նրա մասին՝* 774, 1146
Ալտինի—694
Ակինյան Ներսես—44
Աղաբիդոս սարկավագ—89, 116
Աղաթոն (Աղաթոնյան) Մ—1227, 1299, 1404
Աղամալյանց Պետրոս Նախճուանցի—575, 1363, 1364, 1417, 1693

- Աղայանց Հովհաննես—1004
- Աղանուրյան Հարություն—237, 290, 389, 469
- Աղաչքաղյանց Մեսրոպ—343, 650, 1323
- Աղավալյանց Սարգիս Ծառուր—*Տե՛ս* «Ցանկ տպագրության վայրերի և տպարանների», էջ 531
- Ամիղկար—*Տե՛ս* Համիղկար
- Ամպերպոյան Մովսես—1192
- Այվազովսկի Գաբրիել—854, 1067, 1068, 1069, 1070, 1071, 1083, 1141, 1210, 1267, 1333, 1381, 1443, 1503, 1570, 1629, 1633
- Այտընյան Արսեն—1384
- Անանիա Շիրակացի—381
- Անաստաս—706
- Անաքարսիս—*Նրա մասին՝* 521, 1206, 1207, 1263, 1329, 1379, 1380
- Անաքսագորաս—*Նրա մասին՝* 521
- Անդրեաս Ակնեցի—*Տե՛ս* Նարինյան Անդրեաս Ակնեցի
- Անթիմոսյան Արսեն—379, 483: *Տե՛ս* *Նաև* Բագրատունի Արսեն
- Աննիբադ—*Տե՛ս* Հաննիբալ
- Անտիսթենես—*Նրա մասին՝* 521
- Անտոնիոս—*Նրա մասին՝* 808
- Աշճյան Արամ—1285
- Առաքել (Տէր Առաքեալ, Առաքել վարդապետ)—110, 533, 1342
- Առաքելյան Կ.—1444, 1506
- Ասկերյան Վրթանես—249, 250, 251, 276, 277, 278, 475
- Աստվածատուր (*Պողոս Արապյանի որդին*)—*Տե՛ս* «Ցանկ տպագրության վայրերի և տպարանների», էջ 528, Արապյանների տպարանի № 215, 409, 411, 433, 437, 464, 493, 497, 533, 537
- Աստվածատրյան Աբրահամ Վաղարշապատեցի—377, 584
- Աստվածատրյան Մանուկ—1330
- Ավանկինի Հ. Նիկ.—1507
- Ավգերյան Մկրտիչ—31, 56, 97, 119, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 157, 168, 169, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 207, 208, 223, 245, 282, 306, 307, 308, 309, 346, 404, 484, 518, 561, 722, 778, 803, 838, 856, 884, 913, 914, 1131, 1322, 1371, 1373, 1565, 1567
- Ավգերյան Հարություն—170, 176, 270, 271, 346, 347, 353, 380, 381, 454, 480, 499, 723, 1017, 1319

Ավգերյան Պետրոս—119

Ավգերյան Ստեփանոս --149

Ավգուստ Լուդովիկոս Կարլ—1132

Ավդալյանց Հովհաննես—388, 439, 499, 500, 541, 542, 607, 610, 611, 676, 681, 684, 823, 1114, 1367

Ավետյան Ջնթում (Խոջիջանյան Ջնթում Ավետ)—165, 189, 206, 219, 220, 237, 265, 266

Ավետյանց Ավետ—*Տե՛ս* «Ցանկ տպագրության վայրերի և տպարանների», էջ 526

Ավետյանց Հովհաննես—*Տե՛ս* «Ցանկ տպագրության վայրերի և տպարանների», էջ 526

Ավետյանց Ստեփանոս Ջնթումյան—683

Ավետիքյան Գաբրիել—1, 83, 139, 158, 171, 209, 224, 242, 297, 348, 420, 448, 549, 551, 591, 729, 764, 855, 856, 884, 1081, 1082

Ավետումյան (ց) Թադեոս Խաչիկ—682, 1365, 1418, 1538, 1680

Ավքերյան Գեորգ Անկյուրացի—182, 183

Ավքերյան Հարություն Անկյուրացի—*Տե՛ս* Ավգերյան Հարություն Արամյան Ճանիկ—1289

Արապյան Պողոս Ապուլչեխցի—*Տե՛ս* «Ցանկ տպագրության վայրերի և տպարանների», էջ 528

Արատոս—*Նրա մասին՝* 807

Արարատյան Աբել—1229 ,

Արարատյան Աղեքսանդր—1690

Արիստակես Լաստիվերտացի—1254

Արիստիդես—*Նրա մասին՝* 775, 1146

Արիստիպոս—*Նրա մասին՝* 521

Արիստոտել—768, *Նրա մասին՝* 521

Արծրունի Գեորգ—644, 691: *Տե՛ս նաև* «Ցանկ տպագրության վայրերի և տպարանների», էջ 526

Արզանյանց Հակոբ—1188, 1250: *Տե՛ս նաև* «Ցանկ տպագրության վայրերի և տպարանների», էջ 526

Արզանյանց Դավիթ և Հակոբ—959, 1060: *Տե՛ս նաև* «Ցանկ տպագրության վայրերի և տպարանների», էջ 526

Արսենյանց Կոստանդ—1363

Արտաշես—*Նրա մասին՝* 808

Բաբայան Ա.—957

Բաբիկյան Աստվածատուր—150, 151, 201, 282

Բագրատունի Արսեն—655, 1372, 1438, 1441, 1489, 1614, 1626:

Տես նաև Անթիմոսյան Արսեն

Բաղդասար Դպիր—*Տես Պաղտասար Դպիր*

Բաղդասար (Բաղտասար) միտրոպոլիտ Ջալալյան—416, 417, 903, 1010, 1011, 1012, 1062, 1063, 1064, 1065, 1721

Բայրոն Ջ. Գ.—271, 347, 380, 903

Բասքալ—*Տես Պասկալ*

Բարատինսկի—1248

Բարթելըմի Ժան Ժակ (Պարթելըմի Յ. Յ.)—1206, 1207, 1263, 1329, 1379, 1380: *Նրա մասին՝ 554*

Բարսեղ Կեսարացի—651

Բարսեղ ձոն—531

Բելլարմինոս (Պելլարմինոս)—9, 101, 325, 698, 813, 990, 1034, 1647

Բելլոդ Մ.—185

Բենեդիկտոս (սուրբ)—1143

Բեռնարդեն դը Սեն Պիեռ (Սան Պիլոռ, Պեռնատեն տը Սեն Փիեր)—682, 1330

Բերդումյան Պետրոս—*Տես Աղամալյանց Պետրոս Նախճուանցի*

Բժշկյան Մինաս—225, 275, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 349, 364, 449, 552, 592, 652, 695, 724, 857, 866, 905, 906, 1018, 1255, 1490, 1554, 1615, 1616

Բիալ—*Նրա մասին՝ 521*

Բիլբի Պորտենոս—611

Բիլլուարդ Կ. Հ. (Պիլլուարդ Կարոլոս Հոենատոս)—150, 151, 201

Բիոն—*Նրա մասին՝ 521*

Բոնա Յոհան—*Տես Պոնա Հովհաննես*

Բոնապարտ—*Տես Նապոլեոն Բոնապարտ*

Բոպպ Ալեքսանդր—*Նրա մասին՝ 554*

Բոսյուէ (Պոսիւէ)—1079, 1080, 1084

Բրուտոս—*Նրա մասին՝ 808*

Բուալո—*Նրա մասին՝ 554*

Բուլանդ—*Տես Փավստոս Բուլանդ*

Բուրս Դոմինիկոս—559

Բրայտման (Պրայթման, Brightman)—115

Գ

Գ. Դ. Ա. Մ.—372

Գաթըրճյանց Հովսեփ—1218, 1272, 1273, 1571

Գալբաս—*Նրա մասին՝* 808

Գալոդետ (Կալոտէթ) Թ. Հ.—1237

Գալստանյան Հայրապետ—1420

Գալուստ (*Պողոս Արապյանի որդին*)—*Տես «Յանկ տպագրության վայրերի և տպարանների», էջ 528, Արապյանների տպարանի №№ 215, 409, 411, 433, 437, 464, 493, 497, 533, 537*

Գալուցյան Հարություն—*Նրա մասին՝* 823

Գալֆայան Ամբրոսիոս—1555, 1556, 1617, 1618, 1632

Գայայան Հ.—1674

Գայիոս Գրակքոս—*Նրա մասին՝* 807

Գայիոս Մարիոս—*Նրա մասին՝* 775

Գանթու Կեսար—*Տես Կանտու Կեսար*

Գապասախալյան Գրիգոր—39, 40, 41

Գապարաճյան Գրիգոր—173, 370, 406

Գարագաշյան Անտոն (Մադաթիա Գարագաշ)—1145, 1271, 1335

Գեղամյան Մարգար Չաքարյան Երևանցի—*Տես Խոջենց Մարգար Երևանցի:*

Գեորգ (Գեորք)—110

Գեորգ (*Պողոս Արապյանի որդին*)—*Տես «Յանկ տպագրության վայրերի և տպարանների», էջ 528, Արապյանների տպարանի №№ 215, 409, 411, 433, 437, 464, 493, 497, 533, 537*

Գեորգ, *քահանա*—1397

Գեորգ Ավետ Չաքարյան Ջուղայեցի—*Տես Չաքարյան Գեորգ Ավետ Ջուղայեցի*

Գեորգ դպիր—*Տես Գեորգ Պալատեցի*

Գեորգ Մխլայիմ—58, 330

Գեորգ Պալատեցի—108, 532

Գեսներ Սողոմոն—477, 835: *Նրա մասին՝* 554

Գիբներյան Հովհաննես—947

Գյոթե Վ.—1544

Գյուլեր—*Տես Ագոնց Ստեփանոս*

Գյուտ, կաթողիկոս—43, 92, 203, 333, 338, 358, 493, 570, 670, 768,
781, 815, 900, 983, 1036, 1321, 1541, 1542, 1585, 1586, 1593
Գնեդիչ—1248
Գոլդոնի—*Նրա մասին՝* 554
Գոլդսմիտ (Կոլլմիթ) Օլիվիե—658, 1538
Գոշ Մխիթար—91, 386, 533, 1139, 1342, 1544
Գոռոացցո Կայետանոս—345
Գոսթանթինի Ջուլեի-Անթոնիո — *Տես* Կոստանտինի Ջուլեա-Ան-
տոնիո
Գոտիե Վլադիմիր—*Տես* «Ցանկ տպագրության վայրերի և տպարան-
ների», էջ 532
Գրակքոս եղբայրներ—*Տես* Գայոս Գրակքոս և Տիբերիոս Գրակքոս
Գրիգոր (*Նոր Զուղայի Ամենափրկիչ վանքի վրդապ.*)—681
Գրիգոր (*Պատրիարք Կ. Պոլսի*)—29
Գրիգոր Լուսավորիչ—219, 330, 462, 858, 907: *Նրա մասին՝* 328,
373, 408, 461, 707, 1093, 1664
Գրիգոր Մագիստրոս—492
Գրիգոր Մեծ—1373
Գրիգոր Նարեկացի—27, 51, 91, 95, 110, 156, 187, 386, 409, 533,
550, 551, 591, 629, 742, 763, 842, 871, 993, 1019, 1073,
1114, 1117, 1232, 1256, 1283, 1342, 1452, 1560, 1652, 1653:
Նրա մասին՝ 1, 549
Գրիգոր Տղա Պառլավունի—908
Գրիֆիտ Գուլիելմոս—899, 933, 996: *Տես նաև* «Ցանկ տպագրության
վայրերի և տպարանների», էջ 524—525
Գրովտիոս Հոգոն—638
Գուգ Յակոբ—*Տես* Կուկ Ջեմս
Գուրգենյան Ավքեստիոս—1083, 1141, 1210, 1267, 1333, 1381,
1443, 1503, 1570, 1629

Դ

Դալամբեր—*Նրա մասին՝* 554
Դանիել կաթողիկոս—29
Դավթյան Հարություն Ջուղայեցի—621
Դավթյանց Մարտիրոս Մկրտչյան—*Տես* Մկրտչյան Մարտիրոս
Դավիթ Անհաղթ—10, 768
Դավիթ Լոռեցի, որդի Պորչալվո Թիֆլիսեցի անվանյալ—29
Դատամես—*Նրա մասին՝* 1146

Դեմետրիոս—*Նրա մասին՝* 1146
 Դեմոկրիտոս (Դեմոկրիտ)—*Նրա մասին՝* 521
 Դեմոսթենես—*Նրա մասին՝* 807
 Դերժավին—1544
 Դեֆո Դանիել—275, 315
 Դըլաֆորե (Տըլաֆորե)—1442
 Դիդրո—*Նրա մասին՝* 555
 Դիոգինես—*Նրա մասին՝* 521
 Դիոդորոս Սիկիլիացի—581
 Դիոն (Դիովն)—*Նրա մասին՝* 808, 1146
 Դիոնեսիոս վարդապետ—1532
 Դիոնիսիոս Թրակացի—460
 Դմիտրիև (Տմիթրիև)—1605
 Դոնդեյ-Դյուպրե (Տոնտեյ Տիւքրե, Dondey-Duprè)—*Տես «Ցանկ տպագրության վայրերի և տպաքանների», էջ 537*
 Դուսյան—*Տես Հուսեին Դուսյան*
 Դուսսի—1124
 Դ՝Օբինիե Մեռլ—1413, 1535

Ե

Եազըճյան—*Տես Յազըճյան*
 Եբրյան Ռիջինալդ (Heber Riginald)—*Տես Հեբեր Ռ.*
 Եզնիկ Կողբացի—347, 506, 1544, 1620
 Եզոպոս (Եզովպոս, Եզոբոս)—305, 552, 1559
 Եղիապար Անկյուրացի—369
 Եղիապարյան Հովակիմ—*Տես Լապարյան Հովակիմ*
 Եղիապարյան Հովհաննես—*Տես Աղայանց Հովհաննես*
 Եղիապարյանց Ստեփանոս—1115
 Եղիշե—202, 347, 434, 474, 593, 725, 883, 911, 1134, 1544
 Եմբետոկղ—*Տես Էմպեդոկլես*
 Եպամինոնդաս—*Տես Էպամինոնդաս*
 Եպիփան Կիպրացի—10, 381
 Եվմենես—*Նրա մասին՝* 775, 1146
 Եվսեբիոս Պամփյուլիոս Կեսարացի—306, 307, 308, 309, 1578
 Երեմիա Արևելցի—569
 Երեմյան Հովհաննես—350, 351, 352, 859, 885, 886

Երեսման Պետրոս—741
 Երզնկյան Ռոստոմ—1251
 Երիցյան Աղեքսանդր—240
 Երմուզ—589
 Եփրեմ Խուրի Ասորի—42, 153, 332, 407, 410, 502, 860, 861, 862,
 863, 955, 971, 1220, 1548
 Եփրեմ Կաթողիկոս—154, 165, 240
 Եունկ Էտուարտ—*Տես Յունգ Էդուարդ*

Չ

Չաքարյանց Գեորգ Ավետ Ջուղայեցի—1332, 1421
 Չեսաերեքձյան Միքայել (Քերթոզական անուն՝ Վաղինակ Սիսակ-
 յան) —831
 Չենոբ Գլակ—217, 219, 347, 726, 730, 1544
 Չեննոբ Էրզրումեցի—1106, 1171
 Չենոն—*Նրա մասին՝ 521*
 Չոհրապյան Հովհաննես—33, 66, 67, 68, 69, 70, 72, 96, 244, 490,
 567, 601, 602, 1074
 Չոհրապյանց (Չոհրաբյանց) Մովսես—903: *Տես նաև «Ցանկ տպա-
 գրության վայրերի և տպարանների», էջ 533*
 Չորաբյան Մանուկ—1423, 1424
 Չորայան Նիկողայոս—1515, 1583, 1584, 1592, 1663, 1667

Է

Էկենյան Մկրտիչ—1433
 Էմիլիոս Պավլոս (Պաւղոս)—*Նրա մասին՝ 774*
 Էմպեդոկլես (Եմբետոկղ)—*Նրա մասին՝ 521*
 Էմին Մկրտիչ—1434, 1544, 1683
 Էմինյան Արապիոն—1507
 Էնֆիաճյանց Ավետիք—1692
 Էնֆիաճյանց Համբարձում—1692
 Էպամինոնդաս (Եպամինոնդաս)—*Նրա մասին՝ 1146*
 Էպիկուր (Եպիկուրոս)—*Նրա մասին՝ 521*
 Էպիմենիդոս (Եպիմենիդես)—*Նրա մասին՝ 521*
 Էրազմ Ռոտերդամցի—*Նրա մասին՝ 1413*

Թ. Խ. Ա. (Թադևոս Խաչիկ Ավետուսյան) — *Տես* Ավետուսյան Թադևոս Խաչիկ

Թալեա (Թադէա) — *Նրա մասին՝* 521

Թադիսոյան (Թադիդեանց, Թադիսդեանց) Մեսրոպ — 575, 608, 638, 639, 678, 679, 683, 1046, 1047, 1116, 1422, 1425, 1426, 1429, 1472, 1473, 1474, 1475, 1476, 1477, 1478, 1480, 1539, 1540, 1601, 1703

Թաշառ — 226

Թասսոնի Աղեքսանդր — *Տես* Տասսոնի Աղեքսանդր

Թավուգյան Հովսեփ Պետրոս — 1089, 1096

Թեմիստոկլես (Թեմիստոկլէս) — *Նրա մասին՝* 732, 1146

Թեոդորոս Քոթենավոր — 771

Թեոփիլյանց Մատթեոս-Մաղաք — *Տես* Մաղաքյան Մատթեոս
Թեոփրաստոս — 655

Թեսավրոս Էմանուել — 475

Թեսեոս — *Նրա մասին՝* 732

Թերպյան Աբրահամ Ակնեցի — *Տես* «Ցանկ տպագրության վայրերի և տպարանների», էջ 529

Թերպյան Նահապետ Կեսարացի — 44

Թերճիմանյան Համապասպ — 1437, 1491, 1492

Թյուլսյուլյան Գասպար — 1520, 1659

Թոմաճան (Թովմաճյան, Թովմաճանյան) Եղիա — 73, 310, 311, 732, 735, 766, 774, 775, 806, 807, 808, 1198, 1199, 1259, 1494, 1495

Թովմա Մեծոփեցի — 1541

Թովմա Գեմբացի — 78, 150, 151, 201, 979

Թովմաճանյան Եղիա — *Տես* Թոմաճան Եղիա

Թրասիբուլոս (Թրասիւբուլոս) — *Նրա մասին՝* 1146

Թրյանց Ռափայել — 1320

Ժ

Ժուկովսկի — 1248

Ի

Իգնատիոս Սելեռնցի — 463

Ինձիճյան Ղուկաս — 4, 15, 52, 53, 84, 210, 222, 398, 399, 400, 451, 476, 507, 508, 509, 554, 555, 594, 595, 727, 762, 832, 833, 834, 912, 1023, 1560, 1702, 1722

Իննուկենտիոս (Իննոջենցիոս) XI—1709

Իսահակ—*Տես* Սահակ Պարթև

Իսահակ Անկյուրացի—1609

Իսկենտերյան Սամվել—1193

Իփիկրատես—*Նրա մասին՝* 1146

Լ

Լապարյան (Եղիապարյան) Հովակիմ—378, 544, 545

Լապարյան Ղապար—752

Լապարովիչ Պողոս-Պետրոս—728, 1201

Լամարթին Ալփոնսոս—1633

Լամարկ—*Նրա մասին՝* 554

Լայբնից—*Նրա մասին՝* 554

Լանգլես Լուդովիկոս—285

Լաֆոնտեն—1544

Լեո—903

Լեոն X—*Նրա մասին՝* 1413

Լեոն ԺԲ—459

Լեվոն Գ—656

Լերմոնտով—1248

Լը Թուրնյոր—*Տես* Լը Տուրնյոր

Լը Վալյան Ֆլորիվալ—*Տես* Ֆլորիվալ

Լը Տուրնյոր (Լը Թուրնէօր)—350, 351, 352, 859

Լիգուորի Ալփոնսո (Ligorio Alphonsi, Լիգորեան, Լիգորիոս, տե՛ս
Լիկորի Ալֆոնսո)—175, 563, 976, 1621, 1622

Լիկուրգոս (Լիւկուրգոս)—*Նրա մասին՝* 732

Լիսանդրոս (Լիւսանդրոս, Ղիւսանդրոս)—775, 1146

Լիտկե (Լիթկա)—240

Լոկկ Ջոն—*Նրա մասին՝* 554

Լոմբե (Լոմպ, Lombe)—380

Լոմոնոսով Միխայիլ—*Նրա մասին՝* 554

Լուդովիկոս (Լուիճի) ԺԴ—226, 1215

Լուդովիկոս Կարոլոս Ավգուստոս—*Տես* Ավգուստ Լուդովիկոս Կարլ

Լուիճի չորեքտասաներորդ —*Տես* Լուդովիկոս ԺԴ:

Լուկուլլոս (Լուկուլղոս)—*Նրա մասին՝* 775

Լուտեր Մարտին (Մարտինոս)—*Նրա մասին՝* 1411, 1413, 1442,
1535

Խ

- Խալաթյանց Գրիգոր—202
- Խալդարյանց Գրիգոր—393
- Խաչատրյան Վարդան—240
- Խաչատուր—1291
- Խաչատուր Կեչառեցի—1140, 1432
- Խաչկյան Հովհաննես—1366
- Խատամյանց Թադեոս Խրիմեցի—615
- Խեմնիցեր—1605
- Խոջամալյան Թովմաս Նոր-Ջուղայեցի—1601
- Խոջայան Ս. Խ.—1354
- Խոջենց (Խոճենց) Մարգար Երևանցի—191, 361, 362, 530
- Խոջիջանյան Ջնթոււմ Ավետ—Տե՛ս Ավետյան Ջնթոււմ
- Խոսրով Անձևացի—681, 1037
- Խորենացի—Տե՛ս Մովսես Խորենացի
- Խրիմյան Մկրտիչ (Հայրիկ) —1657
- Խուդաբաշյան Ալեքսանդր—640, 948, 949, 950, 1003
- Խումարպատյան Մախտիրոս—Տե՛ս Մարտիրոս դպիր

Ծ

- Ծաղիկյան Մխիթար—138
- Ծաղիկյանց Ավետիք—1177
- Ծովիպյան Անդրեաս—1268

Կ

- Կալիսթենես—1140
- Կալոտէթ Թ. Հ.—Տե՛ս Գալոդետ Թ. Հ.
- Կալվին—Նրա մասին՝ 1442, 1535
- Կադանկատվացի—Տե՛ս Մովսես Կադանկատվացի
- Կամիլլոս—Նրա մասին՝ 732
- Կայդանով (Կայդանյան) Հովհաննես—1054, 1312
- Կայոյ (Քայոյ) Հենրիկոս—Տե՛ս «Ցանկ տպագրության վայրերի և տպարանների», էջ 529
- Կանտու Կեսար (Cantu Cesare)—1193, 1260

- Կաստրո (Ն. Տե Քասթրո)—Տե «Ցանկ տպագրության վայրերի և տպարանների», էջ 529
- Կատոն Կրտսեր (Կատովն Կրսեր)—*Նրա մասին՝* 806
- Կատոն Մարկոս—Տե Մարկոս Կատոն
- Կարապետ արքեպիսկոպոս—571, 671, 705, 1707
- Կարապետ վարդապետ—110
- Կարապետյան Ավետիս—1398
- Կարապետյան Մկրտում—680
- Կարենյանց (Կարինյանց) Հակոբ—1120, 1127
- Կարոլոս V—*Նրա մասին՝* 1413
- Կյոկչյանց Հարություն—1605
- Կեսներ Սողոմոն—Տե Գեսներ Սողոմոն
- Կիկերոն (Կիկերովն) Մարկոս Տուղիոս—1214, 1322: *Նրա մասին՝* 807
- Կիմոն (Կիմովն)—*Նրա մասին՝* 775, 1146
- Կիպրիանոս—1383
- Կլեոմենես (Կղեոմենես)—*Նրա մասին՝* 807
- Կղեմես, Անկյուրիայի եպիսկոպոս—254
- Կղեոբուլոս—*Նրա մասին՝* 521
- Կյուրեղ Աղեքսանդրացի—76
- Կյուրեղ Երուսաղեմցի—740, 790
- Կոլումբոս Քրիստափոր—1646
- Կոլվմիթ—Տե Գոլդսմիթ Օլիվիե
- Կոնովն—*Նրա մասին՝* 1146
- Կոռնելյ—*Նրա մասին՝* 554
- Կոստանտինի Ջուլեպ-Անտոնիո—885, 886
- Կոտտեն Մարի—449
- Կորիոլան (Կորիոդանոս) Մարկոս Գալիոս—*Նրա մասին՝* 774
- Կորյուն—347, 768, 1238
- Կռիլով (Քռիլով)—1544, 1605
- Կոճիկյան Հակոբ—1391
- Կրասոս—Տե Մարկոս Կրասոս
- Կրատես—*Նրա մասին՝* 521
- Կրիֆֆիտ Կուլիելմոս—Տե Գրիֆֆիտ Գուլիելմոս
- Կուկ Ջեմս—*Նրա մասին՝* 65
- Կուլիելմոս Դ—Տե Վիլիելմ Դ
- Կուրտիոս Ռուփոս—1272, 1273

- Հ.—1572
Հ. Ա.—1382
Հ. Խ. Ա.—1410
Հ. Ի. Փ. (*Հայր Իգնատիոս Փափազյան*)—Տես Փափազյան Իգնատիոս
Հ. Պ. Ի. Մ.—525
Հ. Պ. Ի. Վ.—524
Հ. Ա. Վ. Ի. (*Հայր Սամվել վրդպ. Իսկենտերյան*)—Տես Իսկենտերյան Սամվել
Հալոկ Հոման—Տես «Ցանկ տպագրության վայրերի և տպարանների», էջ 525
Հակոբ—359
Հակոբ աբեղա Պատականեցի—110 —
Հակոբ արքեպիսկոպոս—1588, 1660
Հակոբ Մծբնեցի—205, 465
Հակոբ Սիմոնյան Կարնեցի—374
Հակոբյան Պ.—957
Համապասայանց Հ.—1248
Համիլկար (Ամիդկար) —*Նրա մասին՝* 1146
Համշիրակ Պետրոս Հովհաննիսյան—48
Հաննա Հովհաննես—111
Հաննիբալ (Աննիբալ) —*Նրա մասին՝* 1146
Հասան-Ջալալյան Եսայի—1010
Հասունյան Անտոն—1376, 1648, 1665
Հարություն Եղեսացի—436
Հարություն Շմավոնյան Շիրապեցի—Տես «Ցանկ տպագրության վայրերի և տպարանների», էջ 531
Հեբեր Ռ. (Եբրեան Ռիջինալդ, Heber Riginald) —678
Հեթում Պատմիչ—1137
Հեջուբյանց Գ.—1520, 1659
Հերակլիտ, Հերակլիտոս (Հերակղիտոս) —*Նրա մասին՝* 521
Հինտոդլի Հարություն Կուտինացի—660
Հիսարյան Հովհաննես—1456
Հմայակյանց Գրիգոր Կոստանդյան—1173, 1230
Հյուգո Վիկտոր—1285
Հյուրմյուլյան Գեորգ—481, 482, 516, 560, 596, 624
Հյուրմյուլյան Եդուարդ—481, 482, 512, 516, 560, 596, 624, 764,

- 769, 831, 867, 909, 913, 964, 965, 966, 967, 1024, 1075,
1202, 1206, 1207, 1263, 1329, 1331, 1379, 1380, 1557,
1561, 1624, 1631
- Հոհենլոհե Ադեքսանդր—914
- Հոմերոս—1198, 1199, 1494, 1495, 1544
- Հոշիոս Սիդրոնիոս—661
- Հովհան (Հովհաննես) Մանդակունի—43, 92, 203, 333, 338, 358,
493, 570, 670, 781, 815, 820, 865, 900, 983, 1036, 1321,
1541, 1542, 1544, 1585, 1586, 1593
- Հովհան Վանանդեցի (Հովհաննես Միրզայան Վանանդեցի)—872,
1108, 1111
- Հովհանյան Ջարմայր—1303
- Հովհաննես, *արքեպիսկոպոս*—240, 338, 394
- Հովհաննես, *պատրիարք Կ. Պոլսի*—47
- Հովհաննես, *տաղերգու*—683
- Հովհաննես Արճիշեցի—681
- Հովհաննես Դրասխանակերտցի—1253
- Հովհաննես Երզնկացի—496, 1428
- Հովհաննես Իմաստասեր—*Տես* Հովհաննես Օձնեցի
- Հովհաննես Ծործորեցի—*Տես* Հովհաննես Երզնկացի
- Հովհաննես Կաթողիկոս Կարբեցի—783, 900
- Հովհաննես Մրգուլ (Ջուղայեցի)—188
- Հովհաննես Ոսկեբերան—310, 311, 514, 515, 971, 1578
- Հովհաննես Սեբաստացի—505
- Հովհաննես վարդապետ Էջմիածնեցի—876, 1048
- Հովհաննես Օձնեցի—97, 174, 245, 282, 771, 772, 803
- Հովհաննիսյան Հովսեփ—156, 167, 191, 268: *Տես նաև* «Ցանկ
տպագրության վայրերի և տպարանների», էջ 534
- Հովհաննիսյան Միհրան—821, 1106
- Հովհաննիսյան Պողոս—*Տես* Արապյան Պողոս
- Հովնաթան—*Տես* Նաղաշ Հովնաթան
- Հովնանյան Ղևոնդ—1146, 1215, 1275, 1276, 1277, 1338, 1446,
1639
- Հովնանյան Պողոս—526, 667, 841, 891, 1085, 1447, 1575
- Հովնանյան Սարգիս—822
- Հովսեփ Արցախեցի—693, 1062
- Հովսեփ Սաղմկեցի—1397
- Հովսեփյան Թեոփիլե Աստվածատուր—1026

Հովսեփյան Վարդան—385, 405, 431, 456, 485, 519, 565, 598, 625
 Հորդանանյան Պողոս—639: *Տե՛ս նաև* «Ցանկ տպագրության վայրերի և տպարանների», էջ 527
 Հռակինոս—*Տե՛ս* Ռասին Լ.
 Հռոմուլոս—*Նրա մասին՝* 732
 Հռոսիգնողեան Կարոլոս Գրիգոր—487
 Հրոդերիկոս Աղփոնսոս—*Տե՛ս* Ռոդրիկվեց Ալփոնսոս
 Հուլիանյան Հովհան Անտոն (Յուլիանեան Յովհ. Անտ.)—244
 Հուլիոս Կեսար—*Նրա մասին՝* 336, 807
 Հուսեին Դուսյան—108
 Հորատիոս Փլակկոս Կուլինտոս (Որատիոս Փլակկիոս Կուլինտոս)—1438

Ղ

Ղազար Փարպեցի—1544
 Ղամապյան Մելքիսեդեկ—239, 620
 Ղարամյան Աղեքսանդր Ռաֆայել—*Նրա մասին՝* 1022, 1033, 1216
 Ղյուսանդրոս—*Տե՛ս* Լիսանդրոս
 Ղուլ-Հովհաննես—683
 Ղուլիյանց Մարգարե—*Տե՛ս* «Ցանկ տպագրության վայրերի և տպարանների», էջ 533
 Ղուլյանց—*Տե՛ս* «Ցանկ տպագրության վայրերի և տպարանների», էջ 526

Ճ

Ճամճյան Փիլիպոս—1385, 1508, 1580
 Ճարյան Աբրահամ—1200, 1377, 1562, 1563
 Ճելալյան Հակոբոս—486, 521
 Ճոյա Մելքիորե—*Տե՛ս* Ջոյա Մելքիորե
 Ճոն Բարսեղ—*Տե՛ս* Բարսեղ Ճոն
 Ճոնսըն—*Տե՛ս* Ջոնսոն
 Ճովեդ Մ. Ուիլլըմ—*Տե՛ս* Ջովետ Մ. Ու.

Մ

Մ. Ա. (*Մ. Աղաթոնյան*)—*Տե՛ս* Աղաթոն Մ.
 Մ. Դ. Թ. (*Մեսրոպ Դավթյան Թադհադյանց*)—*Տե՛ս* Թադհադյան Մեսրոպ

Մաղաք-Թեոփիլանց Մատթեոս—*Տե՛ս* Մաղաքյան Մատթեոս
 Մաղաքյան Թեոփիլէ—*Տե՛ս* Մաղաքյան Մատթեոս
 Մաղաքյան Մատթեոս—8, 22, 34, 57, 77, 87, 102, 113, 124, 888.
 962, 963
 Մամբրե Վերծանող—768
 Մամիկոնյան Հովհաննէս (Հովհան)—219, 726, 730
 Մանդակունի—*Տե՛ս* Հովհան Մանդակունի
 Մանդինյան Ստեփանոս—1370
 Մանուել Շահինյան Կյումուշխանեցի—755, 1090, 1286
 Մանուել վարդապետ—397
 Մանուելյան Գեորգ—577
 Մանուկյան Ս.—1674
 Մանուկյանց Գրիգոր Սարգսյան—823
 Մառսէ—1323
 Մատթեոս դպիր— *Տե՛ս* «Յանկ տպագրության վայրերի և տպարան-
 ների», էջ 529
 Մատթեոս կաթողիկոս Չուխաջյան—1168, 1457, 1519, 1521, 1522
 Մարգարիտա Նավարրացի—*Նրա մասին՝* 1535
 Մարկեղոս (Մարկեղղոս)—*Նրա մասին՝* 774
 Մարկոս Կատոն (Կատովն)—*Նրա մասին՝* 775
 Մարկոս Կրասոս—*Նրա մասին՝* 806
 Մարմոնտել—128
 Մարշալ Թոմաս Վիլյամ (Marschal Thomas William)—1459
 Մարտիրոս դպիր (Վանեցի)—80, 91, 93, 111: *Տե՛ս նաև* «Յանկ
 տպագրության վայրերի և տպարանների», էջ 530
 Մարուշյանց Պողոս Անկյուրացի—78
 Մելիք-Շահնապարյան Դավիթ—285
 Մելիքսեղումյան (ց) Խաչատուր—*Տե՛ս* «Յանկ տպագրության վայրերի
 և տպարանների», էջ 525
 Մելանկտոմ—*Նրա մասին՝* 1535
 Մեսրոպ Մաշտոց—43, 92, 203, 333, 338, 358, 493, 570, 670, 781,
 815, 820, 900, 983, 1036, 1321, 1541, 1542, 1585, 1586: *Նրա
 մասին՝* 768, 1238
 Մետաստափո Պետրոս (Metastasio Pietro)—700, 1091, 1120:
Նրա մասին՝ 554
 Միանսարյանց—202
 Միլտիադէս (Միդտիադէս)—*Նրա մասին՝* 1146
 Միլտոն (Միլտովն)—454, 557

Մինասյան Հարություն—1241
 Մինասյան Պետրոս—802, 915, 1138, 1261, 1325
 Միսաքյան Խաչատուր—1038
 Մխիթար Աբբա—*Տե՛ս* Մխիթար Սեբաստացի
 Մխիթար Գոշ—*Տե՛ս* Գոշ Մխիթար
 Մխիթար Հերացի—731
 Մխիթար Սեբաստացի—98, 141, 142, 721, 748, 1117, 1133, 1619
 Մխիթարյանց Աբել—1312
 Մկրյան Հովհաննես—1703
 Մկրտչյան Դավիթ (Կարբեցի)—443
 Մկրտչյան Մարտիրոս Դավթյանց—390, 391, 1118, 1367
 Մովսես Խորենացի—288, 347, 381, 513, 558, 1076, 1077, 1203, 1262, 1326, 1327, 1328, 1544, 1564
 Մովսես Կաղանկատվացի—1544
 Մյուհենտիսյան Հովհաննես (Մյուհենտիս Գեորգյան Հովհան.)—1041, 1098, 1458: *Տե՛ս նաև* «Ցանկ տպագրության վայրերի և տպարանների», էջ 530
 Մսեր Գրիգորյան Չմյուռնացի—*Տե՛ս* Մսերյան Մսեր
 Մսերյան Չարմայր—588
 Մսերյան Մսեր—588, 1545, 1684, 1685, 1686, 1687
 Մուծծարեյյան (Մուծծարելի) Ալփոնսոս—524, 525
 Մուրադյան Սամուել Մկրտիչ—128
 Մուրատյան Թադեոս—1445
 Մուսին-Պուշկին—1054

3

3. 2. Պր. (Յովհաննէս Զամուռնեանց Պրուսացի)—*Տե՛ս* Չամուռնյան Հովհաննես
 3.Ս.Տ.—*Տե՛ս* Տիվիթճյան Յ. Ս.
 Յազըճյան Ստեփանոս—910, 1020, 1436, 1558
 Յան Հուս—*նրա մասին՝* 1535
 Յովհաննէս, Յովնանեան և այլն—*Տե՛ս* Հովհաննէս, Հովնանյան...
 Յուլիանեան Յով. Անտ.—*Տե՛ս* Հուլիանյան Հովհան Անտոն
 Յուլիոս Կեսար—*Տե՛ս* Հուլիոս Կեսար
 Յուս Դավիթ—*նրա մասին՝* 554
 Յունգ Էդուարդ (Եունկ Էտուարտ)—243, 350, 351, 859: *նրա մասին՝* 554

- Ն. Ս. Ջ. (*Նիկողայոս Մ. Զօրայեան*)—*Տես* Ջորայան Նիկողայոս
Նապար-Շամրյան Հակոբ—190, 336
Նապարյանց Թովմաս—1054
Նալյան Հակոբ—93, 372, 1287
Նահապետ Կեսարացի—*Տես* Թերւյան Նահապետ Կեսարացի
Նադաշ Հովնաթան—683
Նանումյան Ռ.—1539
Նապոլեոն Բոնապարտ—*Նրա մասին՝* 548, 1456
Նարինյան Անդրեաս Ակնեցի—494, 495, 531
Նապոլիտան (Նաբոլիդան) Փրանկիսկոս—870
Նեդոս—506
Նեպոս Կոռնելիոս (Nepotis Cornelius)—1146
Ներսես Աշտարակեցի—473, 504, 546, 590, 639, 787, 1485, 1541,
1611: *Նրա մասին՝* 1229
Ներսես Լամբրոնացի—154, 176, 494, 495, 536, 681, 749, 908, 985,
1191, 1440
Ներսես Շնորհալի (Կլայեցի)—23, 117, 143, 154, 159, 160, 177,
198, 227, 312, 347, 424, 466, 495, 496, 567, 570, 600, 622,
645, 662, 663, 670, 689, 749, 773, 781, 815, 820, 887, 900,
916, 1036, 1541, 1544, 1560, 1585, 1586, 1593, 1684
Ներսիսյան Պողոս Ղարադաղցի—649
Նիկիոս—*Նրա մասին՝* 806
Նիփիսյան Բաղդասար—762
Նիփիսյան Ստեփանոս—762
Նյուտոն—*Նրա մասին՝* 554
Նումաս—*Նրա մասին՝* 732
Նուրիճան Անտոն վրդ.—657

Շ

- Շահան-Ջրպետյան Հակոբ—258, 285, 432, 460, 645
Շահինյան Մանուել—*Տես* Մանուել Շահինյան Կյուսուճխանեցի
Շահխաթունյան Հովհաննես—1175, 1176, 1364
Շահմուրադյանց—*Տես* «Ցանկ տպագրության վայրերի և տպարան-
ների», էջ 526

Շահնապարյանց Կարապետ—1177

Շատոբրիան (Chateaubriand, Շաթուպրիան, Շատիւբրիանտ) —541, 1240, 1308

Շիլլեր Ֆ.—1544

Շդիշ Յ. Ա.—1337

Շմավոնյան Գ.—1674

Շմավոնյան Հարություն Շիրապեցի—Տե՛ս Հարություն Շմավոնյան Շիրապեցի

Շմավոնյան Հռ.—1674

Շմիդ Քրիստափոր (Schmid Christoph)—968, 972, 1021, 1663

Ո

Ոթովն—Նրա մասին՝ 808

Ողոմախանոս—1139, 1544

Ոսկան Երևանցի—289

Ոսկան Հ.—1670

Ոսկյանց Գեորգ—527

Որատիոս Փլակկիոս Կուլինտոս—Տե՛ս Հորատիոս Փլակկոս Կուլինտոս

Չ

Չագըճյան Եփրեմ—1640

Չալըխյանց Վրթանես—566, 626, 893, 894, 1278, 1509

Չամչյան Միքայել—5, 6, 21, 74, 161, 178, 228, 247, 272, 273, 274, 282, 313, 354, 355, 365, 366, 382, 426, 427, 440, 470, 547, 548, 684, 701, 764, 795, 1012, 1197, 1204, 1627

Չամուռճյան (ց) Հովհաննես (Տեր-Կարապետյան, Պրուսացի)—927, 1149, 1150, 1151, 1223, 1224, 1225, 1282, 1291, 1343, 1344, 1345, 1360, 1399, 1400, 1401

Չելեպի Հակոբ—Տե՛ս Տյուպյան Հակոբ Չելեպի

Չերքեպյանց Հովսեփ—787

Չըրչիլ Ա. Պ.—Տե՛ս «Ցանկ տպագրության վայրերի և տպարանների», էջ 530

Չնչին Հովհաննես (Ռհաննես)—217

Չուխաջյան Մատթեոս—Տե՛ս Մատթեոս Կաթողիկոս Չուխաջյան

- Պալճյան Աղեքսանդր—895, 918, 919, 920, 921, 986, 1339, 1576, 1641
- Պաղտասար Դպիր—112, 263, 373, 414, 572ա, 707, 1093, 1222, 1664
- Պաղտասարյան Աբրահամ (Պոլսեցի)—692
- Պաղտասարյան Հովսեփ (Տիգրանակերտցի)—175
- Պայրըն—*Տես* Բայրոն Ջ. Գ.
- Պապա Տելիլա—105, 458, 528, 1035, 1579
- Պասկալ (Բասքալ)—1282
- Պասկեիչ—1704
- Պավսանիաս—*Նրա մասին՝* 1146
- Պատկանյանց Գաբրիել—393, 395, 581: *Տես նաև* «Ցանկ տպագրության վայրերի և տպարանների», էջ 526
- Պատկանյանց Սերովբե—363: *Նրա մասին՝* 1688
- Պարթևլըմի Յ. Յ.—*Տես* Բարթևլըմի
- Պելլարմինոս—*Տես* Բելլարմինոս
- Պելոպիդես (Պեղոպիդես)—*Նրա մասին՝* 774
- Պեշկերաշյան Աղեքսանդր—666, 702, 739, 779, 810, 839, 868, 889, 917, 977, 1030
- Պեռնարտեն տը Սեն Փիեռ—*Տես* Բեռնարդեն դը Սեն Պիեռ
- Պետրոս Առաջին—*Նրա մասին՝* 222
- Պետրոս եպսկ. Նախճուանցի—*Տես* Աղամալյանց Պետրոս
- Պերիանդր—*Նրա մասին՝* 521
- Պերիկլես (Պերիկղես)—*Նրա մասին՝* 774
- Պընյան Հովհաննես—1241
- Պիլուարտ Կարուոս Հռենատոս—*Տես* Բիլլուարդ Կ. Հ.
- Պիհռոն (Պյուռոն)—*Նրա մասին՝* 521, 768
- Պիոս Ը—653
- Պիոս Թ—1642
- Պիտտակոս—*Նրա մասին՝* 521
- Պլատոն (Պղատոն)—*Նրա մասին՝* 521
- Պլատոն (Միտրոպոլիտ Մոսկվայի)—167
- Պլուտարքոս—732, 774, 775, 806, 807, 808
- Պյութագորաս—*Նրա մասին՝* 521
- Պյուռոն—*Տես* Պիրիոն
- Պյուրոս (Պիւռոս)—*Նրա մասին՝* 775

Պոպաճյան Հակոբոս—869, 922, 987, 1086
 Պողոս Անդրիանուպոլսեցի—467, 468, 960, 1013, 1066, 1610
 Պողոս Ղարադաղցի—*Տես* Ներսիսյան Պողոս Ղարադաղցի
 Պողոսյան Մարուգե (Վառնացի)—929, 1153, 1226
 Պոմպեոս—*Նրա մասին՝* 806
 Պոմպոնիոս Ատտիկոս—*Նրա մասին՝* 1146
 Պոյաճյան Հակոբ—1288
 Պոնա (Բոնա) Հովհաննես—809
 Պոպղիկողաս—*Նրա մասին՝* 732
 Պոպով Կարապետ—953, 1121
 Պոսյուե—*Տես* Բոսյուե
 Պոտրանդ—1565
 Պորկիոս Կատոն—*Նրա մասին՝* 1146
 Պորտեոս Բիլբի—*Տես* Բիլբի Պորտեոս
 Պորփյուր—768
 Պրայթման—*Տես* Բրայտման
 Պրենտյան Հովհաննես (Brand John)—380, 480
 Պրոնյան Սահակ Բերիացի—145
 Պուշկին—1248
 Պուռնապյան Պետրոս Կարնեցի—128, 129, 130
 Պուտուրյան Վրթանես—1566, 1628
 Պուրս Տոմենիքո—*Տես* Բուրս Դոմինիկոս

Ջ

Ջալալյան Սարգիս—1189
 Ջախջախյան Մանուել—54, 249, 250, 251, 276, 277, 278, 345, 477, 520, 623, 661, 888
 Ջանսընյան Սամուել (Ջոնսոն Սամուել)—542
 Ջնթլում Ավետ Խոջիջանյան—*Տես* Ավետյան Ջնթլում:
 Ջնթլումյան Ավետ—*Տես* «Ցանկ տպագրության վայրերի և տպարանների», էջ 527
 Ջոյա (ձոյա) Մելքիորե (Gioja Melchiore)—1149, 1150, 1151, 1223
 Ջոնսոն (ձոնսըն, Johnson)—380
 Ջոնսոն Սամուել—*Տես* Ջանսընյան Սամուել
 Ջովետ Մ. Ու. (ձովեդ Մ. Ուիլլըմ)—1466, 1676

Ռ

Ռասին Ժան-Բատիստ (Ռասին Յովհաննէս, Racine Jan-Baptiste) — 827

Ռասին Լ. (Հռակինոս Ղ., Racine Louis) — 1145

Ռոդրիգվեց Ալփոնսոս (Ռոտրիկվեց, Հրոդերիկոս Աղփոնսոս) — 429, 1274, 1384

Ռոլեն — 249, 250, 251, 276, 277, 278, 481, 482, 516, 560, 596, 624:
Նրա մասին՝ 554

Ռոմյուր — Նրա մասին՝ 554

Ս

Ս. Վ. Ա. Ե. (Ստեփաննոս վրդպ. Աւգերեան) — Տե՛ս Ավգերյան Ստեփանոս

Սագինյան Հովակիմ — 586

Սալլանթյան (ց) Միքայել — 544, 587, 615, 686, 716, 718, 881, 1011, 1059, 1064, 1065, 1122

Սահակ Պարթև — 43, 92, 203, 333, 338, 358, 493, 570, 604, 670, 771, 781, 815, 820, 848, 900, 983, 1036, 1321, 1541, 1542, 1585, 1586, 1593

Սահառունյանց Իսահակ — 947

Սաղաթիւլյան Մատթեոս — 703, 1147

Սամուելյան Մաղաքիա — 1340, 1643

Սամսարյան Սամուել — 229, 904, 1613

Սայկսյան Հակոբ — 679

Սան-Պիեռ — Տե՛ս Բեռնարդեն դը Սեն-Պիեռ

Սափալանյանց Հայրապետ — 1240, 1308

Սարգիս Մկրտիչ Հովհան — 1679

Սարգիս Շնորհալի Իմաստասեր — 539

Սարգիսյան Բարսեղ — 888, 1717

Սարգսյանց Հովհաննէս — 683, 1681

Սեբերիանոս (կամ Սեվերիանոս) — 561, 664, 1578

Սեթ (Սեթյան) Եփրեմ — 733, 734, 776, 777, 974, 1209, 1266, 1497, 1498

Սեթյան Մեսրոպ — 1116

Սեմենյանց Օգոստոս — Տե՛ս Օգոստոս Սեմեն

Սեմեոն-Աղայանց Հովհաննէս Եղիազարյան — Տե՛ս Աղայանց Հովհաննէս

Սեն-Փիեր Պեռնարտեն—Տես Բեռնարդեն դը Սեն-Պիեր
 Սենեկա Ղուկիոս Աննեոս—1567
 Սենիերի Պաոլո (Փաոլո)—453, 562
 Սերեբրակյան Դավիթ—1184
 Սերլիոս Ամբրոսիոս—1681
 Սերովբե վարդապետ—Տես Պատկանյանց Սերովբե
 Սերտովրիոս—*Նրա մասին՝ 775*
 Սիմեոն Երևանցի—206, 570, 604, 784, 815, 820, 848, 1050, 1586, 1593
 Սիմեոնյան Ճանիկ—408
 Սիմեոնյան Մկրտում—48
 Սիմոն (*Պողոս Արապյանի որդին*)—215
 Սիպյագին (Սիպյադին)—588
 Սիսակյան Վաղինակ—Տես Չեմպերեքճյան Միքայել
 Սկարամեղյան Հովհան Մկրտիչ—256
 Սմբատյան Վարդան—291
 Սյուլլա (Սիւղլա)—*Նրա մասին՝ 775*
 Սյուրմեյան Խաչատուր—148, 162, 179, 200, 213, 230, 252, 279, 281, 316, 317, 320, 356, 368, 856, 884
 Սոավե Փրանկիսկոս—483, 864
 Սոլոն (Սողոն)—*Նրա մասին՝ 521, 732*
 Սոկրատ—*Նրա մասին՝ 521*
 Սոմալյան Սուքիաս—836, 864, 1194, 1195, 1196, 1324
 Սպենյանց Քերովբե—1279
 Ստեփանյան Գառնիկ—876
 Ստեփանյան Հակոբ—146
 Ստեփաննոս Մարաց—321
 Սուլեյիմանյան Մատթեոս Գրիգոր—14
 Սուլթանջահյանց Սիմեոն—719
 Սուքիասյանց (Սուքեասյանց) Գեորգ—952, 1006, 1007, 1050
 Սուքիասյանց Գրիգոր—951, 952, 1005, 1050, 1180, 1181
 Սուքիասյանց Մկրտիչ—1050

Վ

Վ. Վ. Ա.—1523
 Վահրամ վարդապետ—154, 155, 749

Վահրամ Բաբունի—Տե՛ս Վահրամ վարդապետ
 Վարդան Այգեկցի—491, 569
 Վարդան Բաղիշեցի—1094
 Վարդան կրոնավոր—1111
 Վարդան վարդապետ—828, 1547
 Վարդանյան Մնացական—578
 Վեյսքիոֆեն—240
 Վեցմատյան Միքայել—627, 989, 1337, 1386
 Վիլիելմ Դ—1708
 Վինկելման—*նրա մասին՝* 554
 Վիչենյան Սերովբե—1292, 1402
 Վիչենյան Պողոս—Տե՛ս «Ցանկ տպագրության վայրերի և տպարան-
 ների», էջ 527
 Վիտա Մարկոս Հերոնիմոս—735
 Վիրգիլիոս Պուբլիոս Մարոն (Պոբղիոս Մարովն)—1331, 1438, 1441
 Վոլտեր—336: *նրա մասին՝* 554
 Վոլֆ Հովսեփ—394
 Վրույր (Եղվարդ Հյուրմյուզյա)—913

Տ

Տասսոնի Աղեքսանդր—1257
 Տարղիիջյանց (Տարղիիջյանց, Տառղիիջյանց)—Տե՛ս «Ցանկ տպագրու-
 թյան վայրերի և տպարանների», էջ 533
 Տե Լիկորի Ալֆոնսո—Տե՛ս Լիգուորի Ալֆոնսոս
 Տեվրիշյան (ց) Պողոս—256, 257
 Տեր-Ավագյանց Գրիգոր—1011, 1064, 1065
 Տեր-Գրիգորյան Իսահակ—1313
 Տեր-Կարապետյան Հովհաննես Պրուսացի—Տե՛ս Չամուռճյան Հով-
 հաննես:
 Տեր-Կարապետյան Մարգար—878, 879
 Տեր-Հակոբյան Հովհաննես—389, 391
 Տեր-Հարությունյան Մեսրոպ—118, 540
 Տեր-Հոհանյանց Խաչատուր—1012
 Տեր-Հովակիմյան Հովսեփ Օրբելի—Տե՛ս Օրբելի Հովսեփ Տեր-Հովա-
 կիմյան

Տեր-Հովհաննիսյան Գեորգ—*Տես* Գեորգ Պալատեցի
 Տեր-Հովհաննիսյան Վ.—583
 Տեր-Ղուկասյան Ե.—1190
 Տեր-Մարուգյան Հովսեփ (Կարբեցի) —646
 Տեր-Պետրոսյան Միքայել—*Տես* Րեստեն Միքայել
 Տերծագյան Նիկողայոս (Տերծագո իտալացի) —384
 Տերոյենց Հովհան—*Տես* Չամուռճյան Հովհաննես
 Տերտերյանց Ղուկաս—1217, 1280, 1387, 1388, 1510, 1644, 1645
 Տեցել Հովհան—1413
 Տեֆո—*Տես* Դեֆո Դանիել
 Տըլաֆորե—*Տես* Դըլաֆորե
 Տիբերիոս Գրակքոս—*Նրա մասին՝* 807
 Տիգրանյան Սարգիս Նախիջևանցի—827
 Տիմոթեոս—*Նրա մասին՝* 1146
 Տիմոդևոնդ—*Նրա մասին՝* 774, 1146
 Տիվիթճյան Թադե—*Տես* «Ցանկ տպագրության վայրերի և տպա-
 րանների», էջ 531
 Տիվիթճյան Յ. Ս.—1526, 1527, 1528
 Տիտոս Կուինտիոս Փլամինիոս—*Նրա մասին՝* 774
 Տմիթրիև—*Տես* Դմիտրիև
 Տյուլյան Հակոբ-Չելեպի—225, 532
 Տոնտե Տյուբրեյ—*Տես* Դոնդեյ-Դյուպրե
 Տալին—1470
 ՏՕպինիե Մեռլ—*Տես* ԴՕբինիե Մեռլ

Բ

Բասին Հովհաննես—*Տես* Ռասին Ժան-Բատիստ
 Րեստեն Միքայել Տեր-Պետրոսյան—402, 403, 736, 737, 782, 931,
 994, 1095
 Րիկս Իլիաս (Riggs Elias)—1461, 1674

Ց

Ցվինգեն Ուլրիխ—*Նրա մասին՝* 1535

ՈՒ

Ուեյլենտ Ֆ.—1398
 Ուլունյան Դավիթ—668
 Ուլունյան Ռափայել—487
 Ուլանդ—1544
 Ուրբանոս Ը—1511
 Ուրուպճյան Հովհաննես—255

Փ

Փաբիոս Մաքսիմոս—*Նրա մասին՝* 774
 Փալստոս Բուլանդ—347, 738, 1544
 Փափապյան Անդրեաս—1461
 Փափապյան Աստվածատուր—656
 Փափապյան Իգնատիոս—85, 100, 199, 211, 212, 280, 318, 319, 455, 517, 564, 597, 665, 1502
 Փեդրա—1544
 Փեյ—243
 Փեշտիմալճյան (Փեշտըմալճյան) Գրիգոր—215, 261, 573, 574, 630, 631, 706, 844, 930, 1153, 1293, 1346, 1347, 1403, 1514, 1529
 Փիլիպոս Ապուլեիսցի—235
 Փիլոն Եբրայեցի—404, 518
 Փիլոպիմեն—*Նրա մասին՝* 774
 Փյորիան Հովհաննես Պետրոս—*Տե՛ս* Ֆյորիան
 Փոկիոն (Փոկիովն)—*Նրա մասին՝* 806, 1146
 Փոփովիչ Անդրեաս—1669
 Փրանկիսկոս Նաբուլիդան—*Տե՛ս* Նապուլիտան Փրանկիսկոս

Ք

Քաբիա—*Նրա մասին՝* 1146
 Քայոլ Հենրիկոս—*Տե՛ս* Կայոլ Հենրիկոս
 Քաջունի Մանուել—1083, 1141, 1210, 1267, 1333, 1381, 1443, 1501, 1503, 1570, 1629
 Քաստրո—*Տե՛ս* Կաստրո
 Քարտաշյանց Մկրտիչ—876, 1048
 Քեպեճյանց Պետրոս—88
 Քիլոն (Քիդոն)—*Նրա մասին՝* 521

Քիրեքճյան Մ.—1674
 Քյուրքճյան Ռ.—1650
 Քոթենավոր—*Տե՛ս* Թեոդորոս Քոթենավոր
 Քոիլով—*Տե՛ս* Կոիլով
 Քսենոկրատես—*Նրա մասին՝* 521
 Քսենոֆոն (Քսենոփոն) —1218
 Քուատրուբան Կարոլոս—778, 838

Օ

Օգոստյան Սեմեն—*Տե՛ս* Օգոստոս Սեմեն
 Օգոստինոս Հիպպոնացի—214, 255, 1081, 1082
 Օգոստոս Սեմեն—*Տե՛ս* «Ցանկ տպագրության վայրերի և տպարանների», էջ 532
 Օդաբաշյանց Դավիթ—544
 Օղուլուգյան (Օղուլուխյան) Ղուկաս—123, 384
 Օղուլուխյան Գևորգ—135
 Օղուլուխյան Հովակիմ—86, 135
 Օրբելի Հովսեփ Տեր-Հովակիմյան—754, 850, 1608
 Օրբելյան Ստեփանոս Սյունեցի—1432

Ֆ

Ֆենելոն Ֆրանսուա (Ֆենելոն Ֆրանչիսկոս, Ֆենելոն Գաղղիացի, Արքեպիսկոպոս Գամպրեի) —486, 520, 521, 864, 890, 1031, 1032, 1459, 1631, 1632
 Ֆյորի Կղոդիոս—1211, 1212, 1268, 1269
 Ֆլորիան (Փլորիան գաղղիացի, Փլորիան Յովհաննես Պետրոս) —190, 1580
 Ֆլորիվալ Լը Վալյան—530, 1076, 1077, 1326, 1327
 Ֆոն-Վեյսքիոփեն—240
 Ֆրանկլին Բենիամին—*Նրա մասին՝* 554
 Ֆրանկլին փիլիսոփա—1097, 1154
 Ֆրիդրիխ III—1413
 Ֆուլտոն—*Նրա մասին՝* 554

Aucher Baptiste —518, 561, 803

Aucher Pasquale—176, 270, 271, 347, 380, 480, 499, 1017

Avdall Johannes—611

Avedichian Gabriele—729

Azaria Arist.—1142

Bellaud M.—185

Brand John—380, 480

Byron—380

Campe J. H.—275

Cappelletti Joseph—622

Ciakciak Emmanuele—888

Cirbied Chahan—285, 432, 460

Chodjentz Marc Zacharie d'Erivan—530

Denis de Thrace—460

Dondey-Dupré—567, 1326, 1327

Durier S.—530

Eusebius Pamphilus Caesariensis—306, 307, 308, 309

Everat—460

Florivale (Le Vaillant de)—530, 1076, 1077, 1326, 1327

Gentloom Aviet—220

Hindoglu Artin—660

Joannis (Johannis) Ozniensis—245, 772, 803

Johnson—380

Langles—285

Leone III—656

Lodovico Carlo Augusto—1132

Lombe—380

Marcel J. J. 628

Marschal Thomas William—1459

Melik-Schahnazar Mir-Davoud-Zadour—285
Morse de Khorène—1076, 1077, 1326, 1327

Nierses (Nerses) Clajensis—143, 198, 227, 312, 424, 567, 622, 887
Nierses Lampronensis—176

Philon Judaeus—404, 518
Porteus Beilby—611

Riggs Elias—1674

Severianus (Seberianus)—561

Tallatin Mesrop David—1116
Tracy C. C.—1674

Vartan—491

Zohrab J.—567

Амазаспов И.—1248

Баратынский—1248
Богданов Авраам Вагаршападский—377

Гнедич—1248
Григорий Нарекенский—156

Жуковский—1248

Иоаннесов Иосиф—156, 167, 544

Кудряков Е.—1433
Куторга С.—1247

Лазарев Иоаким Лазаревич—544
Лермонтов—1248
Литке—240

Маркар Хоченцов Геламский—191

Н. Д.—1008
Нерсес Шнорали—689

Платон (Митрополит Московский) —167
Пушкин—1248

Смирнов А.—544

Флоров В.—1433
Фон-Вейсггопфен—240

Худобашев Александр—948, 949, 950, 1003

Шахвердов Клементи—240

Յ Ա Ն Կ

**ՏՊԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՎԱՅՐԵՐԻ ԵՎ
ՏՊԱՐԱՆՆԵՐԻ**

1800—1850 թվականներին գործող տպարանների այս ցանկը կազմված է տպագրության վայրերի և տպարանների այբբենական կարգով: Ամեն մի տպարանի հանրահայտ անունից հետո, փակագծերում, բերվել են այն տարբեր անունները, որոնցով նա կոչվել է իր գոյության ընթացքում: Անհրաժեշտության դեպքում տրվել են համառոտ ծանոթագրություններ: Այնուհետև, սև թվանշաններով նշվել են տպագրության տարեթվերը, իսկ սովորական թվանշաններով՝ այն բոլոր համարները, որոնց տակ նկարագրված են տպարանի լույս ընծայած գրքերը: Չեն բացառվել նաև մեր կարծիքով սխալ, բայց ըստ մատենագետների իբր թե լույս տեսած գրքերը:

«Անթվակիր» բառից հետո նշված են այն գրքերը, որոնց վրա տպագրության թվականը չի դրված:

«Թվականը չպարզված» — այս համարների տակ նկարագրված գրքերը գուցե և տպագրության թվական ունեն, բայց մատենագիտական աղբյուրներում չի նշված և մենք էլ չենք տեսել, ուստի և հնարավոր չի եղել լույս ընծայման տարեթիվը պարզել:

«Անանուն» — յուրաքանչյուր քաղաքի բոլոր տպարաններից հետո այս անվան տակ բերված են համարներն այն գրքերի, որոնց վրա տպարանը չի նշված:

«Տպարանը և թվականը չպարզված» — այն գրքերն են, որոնց տպագրության վայրն (քաղաքը) է միայն հայտնի:

Ցանկի վերջում «Տպագրության վայրը, թվականը և տպարանը չպարզված» վերնագրով բերված են այն հրատարակությունները, որոնց ո՛չ տպագրության վայրը, ո՛չ թվականը, ո՛չ էլ տպարանն է պարզված:

ԱՍՏՐԱԽԱՆ

Տպ. Ս. Էջմիածնի—1818—338, 1820—377, 1821—393, 394, 395, 1823—442, 1824—472, 1827—581, 582, 1829—641, 642, 1837—902:

Տպ. Ֆոն-Վելյսֆհոպֆենի և Լիտկեի—1815—240

ԵՐՈՒՍԱՂԵՄ

Տպ. Սրբոց Հակոբյանց («Ս. Յակոբայ տեառնեղբօր»)—1833—799, 1834—828, 1835—852, 853, 1836—883, 1838—960, 961, 1839—1013, 1014, 1015, 1015ա, 1840—1066, 1841—1128, 1129, 1130, 1130ա, 1842—1191, 1843—1252, 1253, 1844—1317, 1318, 1847—1486, 1848—1547, 1548, 1849—1609, 1610, 1850—1693, 1694

ԶՄՅՈՒՌՆԻԱ

Տպ. «Ամերիգացւոց» կամ «Մարդասիրական Ընկերութեանն Ամերիգացւոց» (Սա 1827—1828 թվականներին Մալթա կղզում հաստատված ամերիկյան բողոքական քարոզիչների տպարանն է: Սկզբում Մալթայում, ապա Զմյուռնիայում տպագրած գրքերի վրա սրանք գրում էին «Ի տպարանի Ամերիգացւոց» կամ «Մարդասիրական Ընկերութեանն Ամերիգացւոց»: Սկսած 1837 թվականից այս նույն տպարանը գործում է մերթ շոման Հալլոկի, մերթ էլ Գուլիելմոս Գրիֆիտի տնօրինությամբ, նրանց անուններով):

1835—846, 847, 1836—875, 1837—897, 898.

Տպ. Արագածունյաց ընկերության—1843—1229, 1845—1360

Տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի (Կուլիելմոս Կրիֆֆիթ, W. Griffitt. Այս տպարանի մասին տես վերը՝ «Ամերիգացւոց» կամ «Մարդասիրական Ընկերութեանն Ամերիգացւոց» տպարանի ծանոթագրությունը):

1838—944: 1840—1042, 1043, 1044: 1841—1099, 1100, 1101, 1102, 1103, 1104, 1105, 1106, 1107, 1109, 1110: 1842—1157, 1158, 1159, 1160, 1161, 1162, 1163, 1164, 1165, 1167, 1169, 1170, 1171, 1172, 1174: 1843—1231, 1233, 1234, 1235, 1236, 1237, 1239, 1241, 1242, 1243, 1244: 1844—1295, 1296, 1297, 1298, 1299, 1300, 1301, 1302, 1304, 1305, 1306, 1307, 1309, 1310, 1311: 1845—1349, 1350, 1351, 1352, 1353, 1354, 1355, 1356, 1357, 1358, 1359, 1361, 1362: 1846—1407, 1408, 1409, 1410, 1411, 1412, 1413, 1414, 1415: 1847—1460, 1461: 1848—1530, 1531, 1532, 1533, 1534, 1535, 1536, 1537: 1849—1594ա, 1595, 1596, 1597, 1598, 1599: 1850—1671, 1672, 1673, 1674, 1675, 1676, 1677: Թվականը չպարզված—1700

Տպ. Հովան Հալլոկի (Այս տպարանի մասին տես վերը՝ «Ամերիգացւոց» կամ «Մարդասիրական Հնկերութեանն Ամերիգացւոց» տպարանի ծանոթագրությունը):

1837—899: 1838—933, 934, 935, 936, 937, 938, 939, 940, 941, 942, 943, 945: 1839—996, 997, 998: 1841—1110

Տպ. Մեսրոպյան վարժարանի—1841—1108: 1842—1166, 1168, 1173: 1843—1230, 1232, 1238, 1240: 1844—1303, 1308

Տպ. Խաչատուր Մելիքեղոսյանցի—1847—1466, 1469

Տպարանը և թվականը չպարզված—1697, 1708

ԷԶՄԻԱՄԻՆ

Տպ. Ա. Գրիգոր Լուսավորչի—1819—359: 1833—783, 784: 1835—848: 1836—876, 877: 1837—900: 1838—947: 1839—999: 1840—1045: 1841—1111: 1842—1175, 1176, 1177: 1844—1312: 1845—1363, 1364: 1846—1416

ԹԻՖԼԻՍ

Տպ. Արզանյանց («Յ. և Դ. Արզանեանց»)—1838—957, 958, 959, 1839—1008, 1009, 1840—1060, 1841—1124, 1125, 1126, 1842—1188, 1190, 1843—1250, Անթվակիր—1718

Տպ. Ղուլյանցի և Շահմուրադյանցի—1849—1606, 1850—1690

Տպ. Ներսիսյան դպրոցի («Ի նորաբողբոջ տպարանի նորակերտ ուսումնարանի Հայոց, ընծայելոյ ի քաջատոհմիկ ազնիւ Գէորգայ Երեմեան Արծրունւոյ», «Ի գործարանի Դպրոցի Հայոց», «Հոգևոր դպրոցի Հայոց ընծայելոյ յարժանայիշատակ ազնուական Գէորգայ Արծրունւոյ», «Հոգևոր Ճեմարանի Հայոց ընծայելոյ յարժանայիշատակ ազնուական Գէորգայ Արծրունւոյ», «Ուսումնարանի Հայոց», «Ուսումնարանի Հայոց ընծայելոյ յարժանայիշատակ ազնուական Գէորգայ Արծրունւոյ»):

1823—443, 1824—473, 1825—502, 503, 504, 505, 1826—546, 547, 548, 1827—588, 589, 590, 1828—616, 618, 620, 1829—644, 645, 646, 1830—691, 692, 1841—1127, 1842—1186, 1187, 1189, 1843—1251, 1844—1316, 1847—1484, 1485, 1849—1608, 1850—1689, 1692, Թվականը չպարզված—1704

Տպ. Գաբրիել Պատկանյանի—1850—1691

Տպարանը չնշված—1828—617, 1832—755, 1833—788, 1840—1061, 1845—1370, 1850—1688

ԿԱԼԿԱԹԱ

Տպ. Ազգասէր Արարատյան—1849—1601, 1850—1678, 1679, 1680, 1681, Թվականը չպարզված—1703

Տպ. Ավետյանց Ավետ և Հովհաննէս Եղբայրների («Երկոցունց Եղբարաց հարազատաց Աւետի և Յովհաննէսի Ջընթլում Աւետեանց»)—1820—374

Տպ. Խպիսկոպոսական ճեմարանի — 1827—575, 1828—608, 1829—638, 1830—678, 679, 680, 1840—1046, 1047, 1841—1114, 1115, 1116, 1118

Տպ. Պողոս Հորդանանյանի («Տպագրեալ յընծայեալ տպարանի Յորդանանեան պարոն Պօղոսի, ի Յովհաննիսէ տէր Յակոբեան»):
1821—388, 389, 390, 391, Թվականը չպարզված—1712

Տպ. Մարդասիրական ճեմարանի — 1816—267, 1817—292, 1818—337, 1819—360, 1820—376, 1821—392, 1822—414, 415, 1823—440, 441, 1824—469, 470, 471, 1825—499, 500, 501, 1826—541, 542, 543, 1827—576, 577, 578, 579, 1828—607, 609, 610, 611, 612, 613, 1829—639, 1830—676, 677, 681, 682, 684, 685, 1831—713, 714, 1832—749, 751, 1833—785, 1834—822, 823, 824, 1835—849, 1836—878, 879, 880, 1837—901, 1838—946, 1839—1001, 1840—1048, 1049, 1841—1119, 1842—1178, 1179, 1843—1246, 1844—1313, 1315, 1845—1368, 1369, 1846—1421, 1423, 1424, 1431, 1847—1481, 1848—1543, 1849—1603, 1850—1682

Տպ. Մկրտական միսիոնարների («Մկրտիչ միսիոնարաց»):
1831—710, 711, 712, 1832—744, 745, 746, 748, 750, 1839—1000, 1841—1112, 1117, 1844—1314

Տպ. Ավետ Զնթրումյանի — 1811—165, 166, 1812—189, 1813—206, 1814—217, 218, 219, 220, 1815—237, 238, 1816—265, 266, 1817—290

Տպ. Պողոս Վիգենյանի («Արծիւ») — 1846—1419, 1430, 1847—1471, 1848—1541, 1542, 1849—1600, Թվականը չպարզված—1698

Տպ. Օնանասփյուռյան ընկերության («Օճանասփիռեանց»):
1822—412, 413, 1823—439,

Անանուն—1817—289

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

Տպ. Արապյան («Յովհաննիսեան Պօղոսի», «Մահտեսի Աստուածատրեան տիրացու Յօհաննիսի որդւոյ՝ Արապեան տիրացու Պօղոսի», «Ի տպարանի Յօհաննիսեան Պօղոսի ի Քիրքճի խանն», «Պօղոսի Արապեան Ապուշեխցւոյ», «Արապեան Պօղոսի Ապուշեխցւոյ՝ և երից որդւոց իմոց՝ Աստուածատրոյ, Գէորգայ և Գալուստի», «Յօրթագիւղ, ի տպարանի Պօղոսի Արապեան Ապուշեխցւոյ», «Երից որդւոյ Պօղոսի Արապեան Ապուշեխցւոյ», «Արապեան» և այլն):

1801—11, 12, 13: 1802—26, 27, 28, 29: 1803—38, 39, 40, 41, 42, 43, 46: 1804—58, 59, 60, 61: 1805—79, 81: 1806—89, 90, 92: 1807—106, 107, 108, 109, 110: 1808—116, 117: 1810—153: 1812—187: 1813—203: 1814—215, 216: 1815—233, 234: 1816—260, 261, 262, 264: 1817—287: 1818—329, 330, 331, 332, 333: 1819—358: 1820—370, 371, 372, 373: 1822—408, 409, 411: 1823—433, 437: 1824—461, 464, 467, 468: 1825—493, 497: 1826—532, 533, 535, 537, 538, 540: 1827—568, 569, 570, 571, 572, 573, 574: 1828—603, 604: 1829—629, 630, 631: 1830—670, 671, 672, 673, 674, 675: 1831—704, 705, 706, 707, 708: 1832—742, 743: 1833—781, 782: 1834—814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821: 1835—842, 843, 844, 845: 1836—871, 872, 873, 874: 1837—896: 1838—926, 927, 928, 929, 930, 931, 932: 1839—991, 992, 993, 994, 995: 1840—1036, 1037, 1040: 1841—1089, 1090, 1091, 1092, 1093, 1094, 1095, 1096: 1842—1149, 1150, 1151, 1153: 1843—1220, 1221, 1222, 1223, 1224: 1844—1283, 1284, 1285, 1287, 1293, 1294: 1845—1347, 1348: 1846—1389, 1390, 1397, 1403, 1406: 1847—1450, 1452: 1848—1514, 1516, 1518, 1522, 1529, 1529ա: 1849—1581: 1850—1649, 1652, 1654, 1655, 1664, 1666, 1668: Թվականը չպարզված—1707, 1720:

Տպ. Աբրահամ Թերզյանի («Մահտեսի Յօհաննէան մհտ. Աբրահամ ամիրայի», «Մհտ. Աբրահամ ամիրայի Ակնեցոյ մհտ. Յօհաննէան», «Ակնեցի մհտ. Յօհաննէան մհտ. Աբրահամ ամիրայի», «Աբրահամ ամիրայ Ակնեցի, աշխատասիրութեամբ տեսուն Անդրէաս վ. Նարինէան», «Մհտ. Աբրահամ ամիրայի Թերզեան Ակնեցոյ»):
1824—462, 463, 465, 466: 1825—492, 494, 495, 496:
1826—531, 534, 539

Տպ. Հենրիկոս Կայսլի («Հենրիկոս Քայսլ»)—1850—1659

Տպ. Ն. դէ Կաստրոյի («Ն. տէ Քասթրօ»)—1846—1398: 1847—1449, 1455: 1848—1513, 1523, 1524: 1850—1656, 1661, 1662

Տպ. «Ճեմարանի ս. Երուսաղէմի»—1840—1039, 1041: 1841—1098: 1842—1156

Տպ. Մայր Դպրատան («Մայր Դպրատան, ի ձեռն տպագրիչ Մարտիրոսի», «Ս. Աստուածածնի ի Մայր Դպրատան», «Ի տպ. ս. Աստուածածնի», «Մայր ս. Աստուածածնի, ի ձեռն տպագրիչ Անդրէաս Ակնեցոյ», «Ս. Աստուածածնի պատրիարգանիստ մայր եկեղեցոյ», «Պատրիարգանիստ մայր եկեղեցոյ», «Մայր եկեղեցոյս», «Մայր եկեղեցոյս ս. Աստուածածնի»):
1805—80, 1806—91, 93: 1807—111: 1808—118: 1810—152: 1811—163, 186: 1813—204: 1817—286, 288: 1818—335: 1821—386: 1822—406, 407, 410: 1823—434, 435, 436, 438:

Տպ. Մատթէոս դպրի (Այս տպարանատերը նախապէս աշխատում էր Մայր Դպրատան տպարանում, բայց ունեւ սեփական տառեր: Իր կազմած օրացույցները և մի շարք այլ գրքեր տպագրել է Մայր Դպրատան տպարանում: Այդ գրքերի տիտղոսաթերթերում գրված է «Ի տպարանի Մայր Դպրատան, ի ձեռն Մատթէոս դպրի, իւրով իսկ տպագրաւ»: 1800 թ. հաստատում է իր սեփական տպարանը կամ ինչպէս ինքն է անվանել՝ «Տպագրարանը»):
1801—10: 1802—30: 1803—45, 47: 1805—82: 1809—127: 1813—1724: 1815—236: 1825—498

Տպ. Մարտիրոս դպրի (Մարտիրոսը նույնպես, ինչպես Մատթեոս դպիրը, սեփական տպարան ունենալուց առաջ, երկար ժամանակ աշխատել է Մայր Դպրատան տպարանում։ Իր տպագրած գրքերից հայտնի են միայն հրկուսը, որոնցից առաջինի տիտղոսաթերթում, նրա անունից հետո հիշատակվում է նաև մի այլ անուն՝ «Ի տպարանի մահտեսի Մարտիրոսի վանեցույ. Ապուղեխցի պարոն Փիլիպպոս», իսկ մյուսի վրա միայն իր անունն է՝ «Ի տպարանի Մահտեսի Մարտիրոսի վանեցույ, որ ի վեղիր խանն»)։

1815—235; 1816—263: Տես նաև №№ 80, 91, 93, 111

Տպ. Հովհաննես Մյուհենտիսյանի («Յովհաննէս Միւհէնտիսեան», «Յովհաննէս Միւհէնտիս Գէորգեան»)։ Թեև Զարբհանալյանը հիշատակում է 1841 թ. սրա տպագրած մի գիրք, բայց կարծում ենք, որ նրա տեղեկությունը սխալ է։ Մյուհենտիսյանի տպարանը բացվել է 1842 թ.)։

1841—1097; 1842—1154, 1155; 1843—1225, 1227, 1228; 1844—1282, 1292, 1294ա; 1845—1342, 1343, 1344, 1345, 1346, 1348; 1846—1391, 1392, 1395, 1396, 1399, 1400, 1401, 1402, 1404, 1405, 1406ա; 1847—1454, 1456, 1457, 1458, 1459ա; 1848—1512, 1515, 1519, 1521, 1525, 1526, 1527, 1528; 1849—1582, 1583, 1584, 1585, 1586, 1587, 1588, 1591, 1592, 1593, 1594; 1850—1651, 1653, 1657, 1663, 1665, 1667, 1669, 1670; Թվականը չպարզված—1711, 1719, 1723

Տպ. Ա. Պ. Չրբչիլի (Օտարագգի միսիոնար տպարանատեր, որը ունեցել է նաև հայերեն տառեր։ 1855 թվականից հրատարակել է բողոքականների «Աւետարներ» լրագիրը։ Մատենագետներից միայն Թեոդիկն է հիշատակում մինչև 1850 թվականը սրա տպագրած հայերեն մեկ գիրք)։

1848—1517

Տպ. Գ. Զոնսոնի (Գ. Ճոնսոն։ Սա ևս, ինչպես Չրբչիլը, օտարագգի միսիոնար տպարանատեր է և ունեցել է նաև հայերեն տառեր։ Մատենագետները հիշատակում են մինչև 1950 թվականը սրա տպագրած մեկ գիրք միայն)։

1847—1448

Տպ. Սուրբ Բենեդիկտոսի (St. Benoit. Ոտարադդի կաթոլիկ քարոզիչների տպարան, ուր տպագրվել են նաև մի քանի հայերեն գրքեր):

1846—1393, 1847—1453, 1848—1589, 1590

Տպ. Թադե Տիվիթնյանի (Սա տպագրում էր գերադանցապես հունարեն և թուղարերեն գրքեր):

1842—1148, 1152, 1843—1226

Տպարանը չնշված—1803—44, 1807—112, 1811—164, 1813—205, 1818—334, 1827—572ա: 1846—1394, 1847—1451, 1848—1520

Տպարանը չպարզված—1813—202, 1821—387, 1840—1038, 1850—1658, 1660

Տպարանը և թվականը չնշված—1701, 1705, 1706

ՀՌՈՄ

Տպ. Անտոնյան («Ի գործարանի Անտոնեան միանձանց»):

1850—1648

Տպ. Ուրբանյան («Ժողովոյն Տարածութեան հաւատոյ», «Տարածութեան հաւատոյ»):—1816—256, 257, 1818—327, 328, 1824—459, 1826—529, 1848—1511

ՄԱԴՐԱՍ

Տպ. Սարգիս Ծատուր Աղավալյանցի—1809—129, 130, 131, 1810—154, 1812—188, 1818—336

Տպ. Հակոբ և Հովսեփ Նազար-Շամբյանց—1812—190

Տպ. Հարություն Շմավոնյան Շիրազեցու—1803—48, 1804—62, 1806—94, 1809—128

Անանուն—1801—14, 1810—155

ՄԱԼԹԱ ԿՂԶԻ

Տպ. «Մարդասիրական ընկերութեանն Ամերիգացոյ» (Այս տպարանի մասին տես վերը՝ Զմյուռնիայի տպարանների

շարքում):

1828—605, 606: 1829—632, 633, 634, 635, 636, 637,
1831—709

ՄՈՍԿՎԱ

Տպ. Վլադիմիր Գուտիեի (Օտարազգի տպարանատեր: Ըստ տեղեկու-
թյունների իր տպարանի հայերեն տառերը գնել է Օգոս-
տոս Սեմենից):

1849—1605: 1850—1683, 1684, 1685, 1686, 1687

Տպ. Լազարյան Ճեմարանի—1830—686, 687, 688, 689, 690:
1831—716, 717, 718, 719, 720: 1832—752, 753, 754:
1833—787: 1834—826, 827: 1835—850, 851: 1836—
881, 882: 1838—949, 950, 951, 952, 953, 954: 1839—
1004, 1005, 1006, 1007: 1840—1050, 1051, 1052, 1053,
1054, 1055, 1056, 1057, 1058, 1059: 1841—1120, 1121,
1122, 1123: 1842—1180, 1181, 1182, 1183, 1184, 1185:
1843—1248, 1249: 1846—1434, 1435: 1847—1482,
1483: 1848—1544, 1545, 1546: 1849—1604

Տպ. Օգոստոս Սեմենի (Օտարազգի տպարանատեր: Սրա անունը
ռուսերեն գրվել է Август Семен, իսկ հայերեն գրքերի
վրա սկզբում՝ «Ի տպարանի Օգոստեայ Սեմենեանց»,
հետագայում՝ «Ի տպարանի Օգոստոսեան Սեմէնի»):

1819—363: 1820—378: 1821—396, 397: 1826—545:
1827—583, 584, 586, 587: 1828—615: 1829—643:

Անանուն—1827—585: 1833—786: 1846—1433

ՅԱՍՍԻ (ԵԱՇ)

Տպ. «Instytut Albinie»—1847—1488

Անանուն—1847—1487

ՆՈՐ-ՆԱԽԻՋԵՎԱՆ

Անանուն—1831—715: 1834—825

ՇԱՄԱԽԻ

Տպ. Մովսես Զօհրապյանցի, Մարգարե Ղուկիանցի և Մինաս Տարղի-
լիջյանցի («Նրից ընկերացն Մովսիսի Զօհրապեանց,
Մարգարէի Ղուկեանց և Մինասի Տարղիլիջեանց»):
1848—1549: 1849—1611: 1850—1695

ՇՈՒՇԻ

Տպ. Բողոքական փարոզիչների (Բողոքականների Շուշիում տպա-
գրած գրքերի վրա, տպարանը չի նշված: Թեև այս
տպարանում հրատարակված երկու գրքերի տիտղոսա-
թերթերում տպագրության թվականը 1822 է, բայց այդ
գրքերը լույս են տեսել ավելի ուշ: Տպարանը բացվել է
1828 թ.: Տես նաև № 416 նկարագրության ծանոթա-
գրությունը):
1822—416, 417: 1828—621: 1829—647, 648, 649:
1832—756, 757, 758, 759, 760, 761: 1833—789, 790,
791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798

Տպ. Ղարաբաղի հոգևոր քեմի («Նորին բարձր սրբազնութեան»,
«Բարձր սրբազան ասպետափառ մետրոպոլիտին Բաղ-
դասարայ», «Բարձր սրբազան մետրոպոլիտի Հայոց վի-
ճակին Ղարաբաղի արքեպիսկոպոսին և ասպետին Բաղ-
դասարայ», «Վիճակաւոր առաջնորդին Ղարաբաղու
բարձր սրբազան մետրոպոլիտին Բաղդասարայ»):
1837—903: 1838—955, 956: 1839—1010, 1011, 1012:
1840—1062, 1063, 1064, 1065: Թվականը չպարզված—
1721

ՍԱՆԿՏ-ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ

Տպ. լազարյան ճեմարանի («Հայոց եղիազարեանց ճեմարանի
Արևելեան լեղուաց», «Отделение типографии Мос-
ковского Лазаревых Института Восточных Язы-
ков») — 1828—614: 1839—1002

Տպ. Աղեքսանդր Խուդարաշյանցի (Թեոդիկը այս տպարանի առա-
ջին հրատարակության տարեթիվը 1829 է դնում (տես
№ 640 նկարագրությունը), սակայն դա բացահայտ
սխալ է):
1838—948: 1839—1003

Տպ. Հովսեփ Հովհաննիսյանի—1811—167, 1812—191, 1814—226,
1815—239, 1816—268, 1817—293, 294, 295, 1819—
361, 362, 1826—544, 1827—580

Տպ. «Морская типография»—1810—156

Անանուհ—1836—876, 1843—1247

ՎԵՆԵՏԻԿ

Տպ. Մխիթարյան (սի Ս. Ղազարս, «ի Վանս Ս. Ղազարու» և այլն):
1801—1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 1802—15, 16, 17,
18, 19, 20, 21, 22, 1803—31, 32, 33, 34, 1804—49, 50,
51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 1805—63, 64, 65, 66, 67,
68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 1806—83, 84,
85, 86, 87, 1807—95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102,
1808—113, 1809—119, 120, 121, 122, 123, 124, 1810—
132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142,
143, 144, 145, 146, 147, 148, 1811—157, 158, 159,
160, 161, 162, 1812—168, 169, 170, 171, 172, 173,
174, 175, 176, 177, 178, 179, 1813—192, 193, 194,
195, 196, 197, 198, 199, 200, 1814—207, 208, 209,
210, 211, 212, 213, 1815—222, 223, 224, 225, 226,
227, 228, 229, 230, 1816—241, 242, 243, 244, 245,
246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 1817—269, 270,
271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281,
1818—296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304,
305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315,
316, 317, 318, 319, 320, 1819—339, 340, 341, 342,
343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352,
353, 354, 355, 356, 1820—364, 365, 366, 367, 368,
1821—379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 1822—398,
399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 1823—418, 419,
420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430,
431, 1824—444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451,
452, 453, 454, 455, 456, 1825—474, 475, 476, 477,
478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 1826—
506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516,
517, 518, 519, 520, 521, 1827—549, 550, 551, 552,
553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563,

564, 565: 1828—591, 592, 593, 594, 595, 596, 597,
598: 1829—622, 623, 624, 625: 1830—650, 651,
652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662,
663, 664, 665, 666: 1831—694, 695, 696, 697, 698,
699, 700, 701, 702: 1832—721 722, 723, 724, 725, 726,
727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736,
737, 738, 739: 1833—762, 763, 764, 765, 766, 767,
768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777,
778, 779: 1834—800, 801, 802, 803, 804, 805, 806,
807, 808, 809, 810: 1835—829, 830, 831, 832, 833,
834, 835, 836, 837, 838, 839: 1836—854, 755, 856,
857, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 867,
868: 1837—884, 885, 886, 887, 888, 889 890: 1838—
904, 905, 906, 907, 908, 909, 910, 911 912, 913, 914,
915, 916, 917: 1839—962, 963, 964, 965, 966, 967,
968, 969, 970, 971, 972, 973, 974, 975, 976, 977:
1840—1016, 1017, 1018, 1019, 1020, 1021, 1022, 1023,
1024, 1025, 1026, 1027, 1028, 1029, 1030, 1031, 1032:
1841—1067, 1068, 1069, 1070, 1071, 1072, 1073, 1074,
1075, 1076, 1077, 1078, 1079, 1080, 1081, 1082, 1083:
1842—1131, 1132, 1133, 1134, 1135, 1136, 1137,
1138, 1139, 1140, 1141: 1843—1192, 1193, 1194, 1195,
1196, 1197, 1198, 1199, 1200, 1201, 1202, 1203, 1204,
1205, 1206, 1207, 1208, 1209, 1210, 1211, 1212:
1844—1254, 1255, 1256, 1257, 1258, 1259, 1260, 1261,
1262, 1263, 1264, 1265, 1266, 1267, 1268, 1269:
1845—1319, 1320, 1321, 1322, 1323, 1324, 1325, 1326,
1327, 1328, 1329, 1330, 1331, 1332, 1333: 1846—
1371, 1372, 1373, 1374, 1375, 1376, 1377, 1378, 1379,
1380, 1381: 1847—1436, 1437, 1438, 1439, 1440, 1441,
1442, 1443: 1848—1489, 1490, 1491, 1492, 1493,
1494, 1495, 1496, 1497, 1498, 1499, 1500, 1501, 1502,
1503: 1849—1550, 1551, 1552, 1553, 1554, 1555, 1556,
1557, 1558, 1559, 1560, 1561, 1562, 1563, 1564, 1565,
1566, 1567, 1568, 1569, 1570: 1850—1612, 1613,
1614, 1615, 1616, 1617, 1618, 1619, 1620, 1621, 1622,
1623, 1624, 1625, 1626, 1627, 1628, 1629, 1630, 1631,
1632: Անթվարկիր—1696, 1710, 1722

ՎԻՇՆՆԻՔ

Տպ. Ախիքարյան («Հարց Ախիթարեանց», «Ի վանս Պաշտպան ս. Աստուածածնի», «Պաշտպ. ս. Աստուածածնի վանքը»):
 1812—180, 181, 182, 183, 184: 1813—201: 1814—214,
 1815—231, 232: 1816—253, 254, 255: 1817—282,
 283, 284: 1818—321, 322, 323, 324, 325, 326:
 1819—357: 1820—369: 1824—457, 458: 1825—487,
 488, 489: 1826—522, 523, 524, 525, 526, 527,
 528: 1827—566: 1828—599: 1829—626, 627: 1830—
 667, 668, 669: 1831—703: 1832—740, 741: 1833—780:
 1834—811, 812, 813: 1835—840, 841: 1836—869, 870:
 1837—891, 892, 893, 894: 1838—918, 919, 920, 921,
 922, 923, 924, 925: 1839—978, 979, 980, 981, 982,
 983, 984, 985, 986, 987, 988, 989, 990: 1840—1033,
 1034, 1035: 1841—1084, 1085, 1086, 1087, 1088:
 1842—1142, 1143, 1144, 1145, 1146, 1147: 1843—
 1213, 1214, 1215, 1216, 1217, 1218: 1844—1270, 1271,
 1272, 1273, 1274, 1275, 1276, 1277, 1278, 1279, 1280,
 1281: 1845—1334, 1335, 1336, 1337, 1338, 1339, 1340,
 1341: 1846—1382, 1383, 1384, 1385, 1386, 1387,
 1388: 1847—1444, 1445, 1446, 1447: 1848—1504,
 1505, 1506, 1507, 1508, 1509, 1510: 1849—1571,
 1572, 1573, 1574, 1575, 1576, 1577, 1578, 1579, 1580:
 1850—1634, 1635, 1636, 1637, 1638, 1639, 1640,
 1641, 1642, 1643, 1644, 1645, 1646, 1647:

ՏՐԻԵՍ

Տպ. Ախիքարյան («Մրաբանութեան Հարց Ախիթարեանց», «Հարց
 Ախիթարեանց»)—1801—9: 1802—23, 24, 25: 1803—
 35, 36, 37: 1805—78: 1806—88: 1807—103, 104, 105:
 1808—115: 1809—125, 126: 1810—149, 150, 151:

ԱՆԱՆՈՒՆ — 1843—1219

ՓԱՐԻԶ

19-րդ դարի առաջին կեսում Փարիզում հայկական տպարան-
 ներ չեն գործել: Այնտեղ հրատարակված բոլոր հայերեն գրքերն էլ
 տպագրվել են օտարազգի տպարաններում:

Տպ. Ազգային (Nationale)—1850—1633

Տպ. Դոնդեի Դյուպրեի, հայր և որդի («Տոնտէի Տիւրքէ», Dondey-Dupré, père et fils)—1825—490, 491, 1826—530, 1827—567, 1828—600, 601, 602

Տպ. Էվրատի (Everat)—1823—432, 1824—460

Տպ. Կայսերական (Imprimerie Imperiale)—1812—185, 1816—258, 259, 1818—285

Տպ. Յ. Մարսելի (J. J. Marcel)—1829—628

ՏՊԱԴՐՈՒԹՅԱՆ ՎԱՅՐԸ, ԹՎԱԿԱՆԸ ԵՎ ՏՊԱՐԱՆԸ
ԶՊԱՐԶՎԱԾ ԳՐՔԵՐ

1699, 1702, 1709, 1713, 1714, 1715, 1716, 1717

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Այս գիրքը 19-րդ դարի առաջին կեսում	III
Քերականություն, բառարանագրություն	X
Պատմական, աշխարհագրական և բանասիրական գրականություն	XII
Փիլիսոփայություն, տրամաբանություն	XVI
Մաթեմատիկա, բնագիտություն, կենդանաբանություն, ֆիզիկա, քիմիա, աստղաբաշխություն, բնդհանուր բնության ժողովածուներ, օրացույցներ	XVIII
Բժշկություն, գյուղատնտեսություն	XXII
Ազգային կյանք (Հրապարակախոսություն)	XXV
Իրաժշտություն, նկարչություն	XXIX
Գեղարվեստական գրականություն, գրականագիտություն	XXXI
Ինչ է ընդգրկում և ինչպես է կազմված այս մատենագիտությունը	LXII
Резюме:	
I. Армянская книга в первой половине 19-го века	LXXVI
II. Что содержит и как составлен настоящая библиография	LXXVIII
Համառոտագրությունների բաճախ	I
1801—1850 թթ. լույս տեսած գրքերի ժամանակագրական ցուցակ	5
Անթվակիր, մատենագիտական աղբյուրներում հրատարակության թվականները շնչված և տիտղոսաթերթերն ընկած գրքեր	403
Վերնագրերի այբբենական ցանկ	409
Ցանկ հայերեն և եվրոպական լեզուներով գուգահեռ բնագրեր կամ տիտղոսաթերթեր ունեցող գրքերի	479
Index of those books which have titles or texts together in armenian and european languages	479
Ցանկ հայերեն և ռուսերեն գուգահեռ բնագրեր կամ տիտղոսաթերթեր ունեցող գրքերի	483
Список изданий с армянскими и русскими текстами или титульными листами	483
Մատենաշարային հրատարակություններ	486
Մշակութային ընկերությունների հրատարակություններ	486
Անձնանունների ցանկ	487
Ցանկ տպագրության վայրերի և տպարանների	522

ՀԱՅԿ ՄԱՆՈՒԿԻ ԴԱՎԹՅԱՆ
ՀԱՅ ԳԻՐՔԸ 1801—1850 ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻՆ

Տեխ. խմբագիր՝ Հ. Մարտիրոսյան
Վերստուգող սրբագրիչ՝ Հ. Ղաջոյան

ՎՋ 06510

Պատվեր 3252

Տիրաժ 1200

Հանձնված է արտադրության 15/XI 1966 թ.

Ստորագրված է տպագրության 10/X 1967 թ.

Թուղթ՝ 60X901/16: Տպագրական 40 մամ., հեղ. 30 մամ.

Գինը՝ 3 ռուբ.

Հայկական ՍՍՀ Մինիստրների սովետին առընթեր մամուլի կոմիտեի
պոլիգրաֆարդյունարհության գլխավոր վարչության
№ 6 տպարան, Երևան, Թումանյան փ. № 51:

NO. 10.